*31. K. 30.

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K.K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

*31. K. 30

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTA
ERUDITORUM
ANNO
M DCC XI
publicata,

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Elect. Sax. Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes;
JOH. FRID. GLEDITSCH & FIL.
THOMAM FRITSCHIUM
&
FRID. GROSCHUF.

TYPIS JOH. CASP. MULLERI,
A. M DCC XI.

Digitized by Google

KAISERLICHE KOENIGLICHE HOF-BIBLIOTHEK
WIEN

EX LIBRIS M. F. GELASII HTEBER
M:l.f. ORD: ER. S. AVGVST.

Digitized by Google

N. I.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Januarii, Anno MDCCXI.

MISCELLANEA BEROLINENSIA AD INcrementum ſcientiarum ex ſcriptis Societati Regiæ ſcientiarum exhibitis edita.

Berolini, ſumptibus Joh. Chriſt. Papenii, 1710, in 4.
Conſtat 2 Alph. 5 plag. & Tabb. æn. 32.

PRimum in ſcenam producimus Volumen, quod illuſtris Societas ad promovenda Scientiarum & Artium incrementa a Potentiſſimo Boruſſorum Rege fundata cum publico impertiri dignata eſt, unde inſtitutum ejusdem plenius intelligere datur. Scilicet non ſolum Phyſica & Mathematica, ſed litteraria etiam cordi habet. In tres enim partes diſtribuitur opus, quarum prima *Litteraria*, hoc eſt, hiſtorica & philologica, tam ſacra, quam profana, hiſtoriam inprimis linquamque Germanorum illuſtrantia; altera *Phyſica*, cum eorundem uſu Oeconomico & Medico; tertia denique *Mathematica*, hoc eſt, præter Matheſin puram, Aſtronomica, Optica, Muſica, Architectonica & inprimis Mechanica complectitur. Inſeruntur non eorum tantum ſuppeditata, qui Societati nomen dederunt, ſed & aliorum Virorum eruditorum aut experientia valentium.

Inter litteraria primo loco occurrit illuſtris Societatis Præſidis *Leibnitii* meditatio de Originibus gentium, ductis potiſſimum ex indicio linguarum. Cum enim remotæ gentium origines hiſtoriam tranſcendant, linguas veterum monumentorum vicem præſtare. Earum vetuſtiſſima veſtigia ſupereſſe in nominibus fluviorum atque ſylvarum, urbium item,

villarum aliorumque locorum, immo & hominum. Pro axiomate quippe habet, *omnia nomina propria aliquando fuisse appellativa.* Monet autem per magnam continentis nostri partem linguæ cujusdam antiquæ latissime fusæ vestigia superesse, ex qua natas in binas species, *Japeticas* & *Aramæas* dividit. Istas septentrionem, has meridiem implevisse. Sed ad specialiora cum Autore progredi prohibemur, quoniam adhuc alia dicenda supersunt, eaque bene multa.

Idem *Leibnitius* ænigmata duo chymica solvit. Alterum versibus Græcis in MSC. codice Græco, qui inscribitur, *Stephani Alexandrini*, Oecumenici Philosophi, Magistri magnæ & sacræ artis, Praxes; alterum Germanicis apud *Basilium Valentinum* continetur. Utrumque Latino versu reddidit: sed hæc magis ut curiositati hominum satisfiat, quam ut ille cuiquam studia Alchymistica commendet. Apparet autem, priore ænigmate *Arsenicon*; posteriore *vitriolum* designari. Porro de quibusdam ludis, inprimis de quodam Sinensi, differentiaque Scachici & veteris latrunculorum, atque novo genere ludi navalis nonnulla annotat. Cum scilicet nusquam homines quam in ludicris ingeniosiores sint; ludos non per se, sed artis inveniendi causa Mathematicorum curam mereri. Ludos eventus fortuiti inter alia prodesse ad æstimandas probabilitates; mistos ex fortuna & ingenio aptissime vitam humanam, sed maxime res militares & praxin medicam repræsentare, ubi pars arti, pars casui necessario danda; eos autem maxime scientiæ substare, qui unice arti eventum, nihil casui debent. *M. V. la Croze* specimen observationum historicarum in *Lucianum* profert, comprobaturus, haud pauca in ejus scriptis latere rebus historicis illustrandis idonea. *J. C. Schottus* in disquisitione antiquaria de numo Phidonis argenteo, in Regia Brandenburgensi gaza asservato, a Cl. *Begero*, in Thesauri Regii Brandenburgensis Tomo I. p. 279 evulgato, dubia de ejus fide mota removet, genuinam & eximiam ejus vetustatem adstruit, simulque evincit, ut vetustissimum, ita summo jure pro singulari rarissimoque eum habendum esse. *J. L. Frischius* originem quorundam vocabulorum Germanicorum & cum

aliis

Digitized by Google

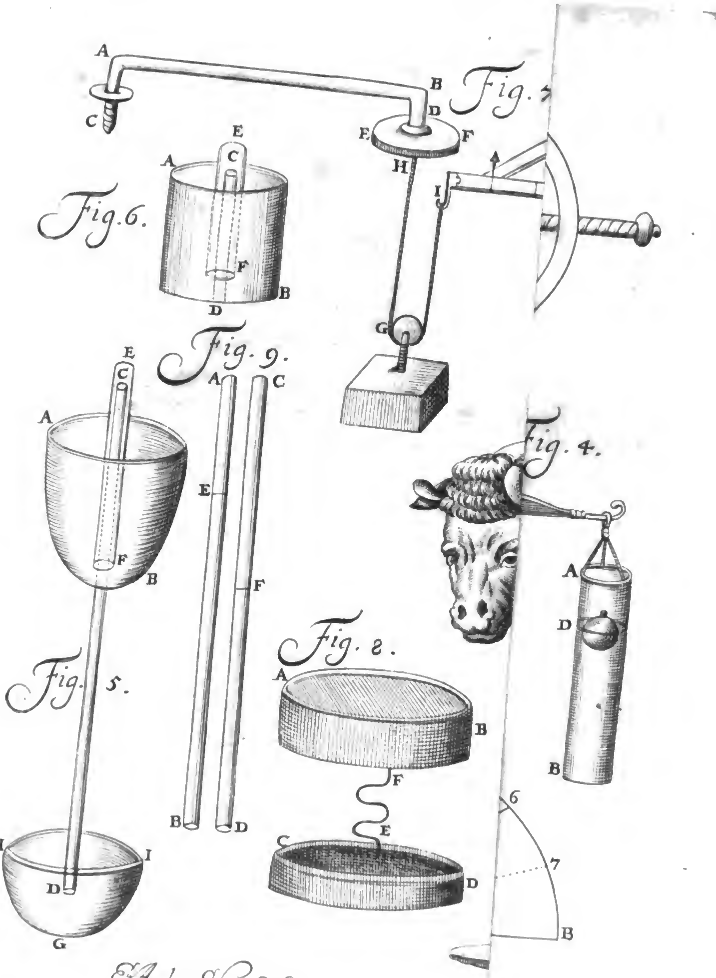
aliis linguis affinitatem exponit & hinc generales quasdam linguæ Germanicæ leges Etymologicas deducit. Tandem *M. V. la Croze* librorum Sinensium Bibliothecæ Regiæ Berolinensis recensionem aliquam exhibet, & inprimis P. *Emanuelis Diaz* Dictionarium commendat.

Quoniam scientiarum interest, ut historia inventionum memorabilium recte tradatur; Physicam in parte altera tractationem historia inventionis Phosphori orditur illustris Societatis Præses, præsertim cum ea in Gallico quodam opere male narrata extet, tanquam *Brandio* inventore extincto *Kunkelius* rem de suo iterum repererit: cum constet, *Brandium* verum inventorem huic rem omnem demonstrasse & re publicata multis adhuc annis superstitem mansisse. *Brandius* ergo, Chymicus Hamburgensis, in Phosphorum incidit, cum processum quendam chymicum in libro typis edito extantem de parando ex urina liquore particulæ argenti in aurum (si credere fas est) maturandæ apto elaboraret. Narratur deinde, *Danielem Kraftium*, Consiliarium commerciorum apud Electorem Saxoniæ, & *Johannem Kunkelium*, cubiculi ejusdem Principis ministrum, spe *Brandio* facta, posse arcanum apud Magnates magno pretio vendi, compositionem ab eo impetrasse: quem in finem *Kraftius* Hamburgum profectus fuerit. Ex hujus sermonibus multum profecisse *Johannem Joachimum Becherum*, variis scriptis, præsertim Germanicis notissimum. *Kraftium* phosphorum Serenissimo Duci Brunsuicensi *Johanni Friderico*, Regi Anglorum *Carolo II*, Serenissimo Principi *Roberto* & illustri *Boylio* ostendisse: sed *Brandium* invitante *Leibnitio* Hannoveram profectum eidem Serenissimo Duci arcanum aperuisse, remuneratum ut tanto Principe dignum erat. Postea *Leibnitium* ejus specimen *Hugenio* in Galliam misisse, & mox compositionem ipsam per *Tschirnhusium* cum Regia scientiarum Academia communicasse. Sub finem de phosphoro barometri *Bernoulliano* quædam superadduntur. *J. A. Schmidius* lapidem Ilmenaviensem cancri figuram in sinu gerentem & *Chrift. Maximil. Spenerus* crocodilum in lapide scissili expressum aliaque lithozoa describunt.

bunt. *Leibnitius* in Epiſtola ad poſteriorem data arbitratur in veri locum tanquam in modulum ſucceſſiſſe metallicas iſtius-modi expreſſiones. Animantia autem, quorum figuram in lapidibus & metallicis mineris expreſſam deprehendimus, terris ſepulta non modo per diluvium *Noachicum*, ſed & alias mutationes Telluris iſta anteriores. Rationi enim ipſique Scripturæ conſentaneum arbitratur, totum terræ globum ante ortum hominis aliquando mari tectum fuiſſe & prius adhuc igne flagraſſe, aliasque poſtea ingentes mutationes ſubſecutas, de quibus hodie nihil ſuſpicamur. *J. Chauvinus* vapores veſicularum inſtar ab aere incluſo expanſarum & ab aere ambiente ſpecifice graviori elevatarum conſiderat: *Leibnitius* vero ea occaſione in cauſam elevationis vaporum accuratius inquirens, duplicem in aere vim expanſivam conſiderat, unam inſitam (quæ *elaſtica* vulgo vocatur,) alteram ſupervenientem, quæ eſt calor aut ipſi analogum quiddam in fermentatione, bullarumque originem inde derivat, quod aer ambiens in motu majore ſit quam bulla & diverſo a motu bullæ, unde contingat, novas ejus particulas calidas ad eandem bullam continuo fluxu appellentes novo ſemper contactu novum caloris gradum imprimere pelliculæ & per eam aeri incluſo, ut ambiente magis expanſus pelliculam inſigniter attenuet. Ipſam autem attenuationem calculo analytico definit & ſic generaliter de corporibus, quæ ob cavitatem incluſam in aere natare poſſunt, tractat, P. *Lanam* refutans, qui ſphæram exhauſtam parari poſſe ſperabat, quæ in aere nataret. *Conradus Bartholdus Behrens* in Epiſtola ad Præſidem data novam podagræ curationem, felici cum ſucceſſu ſæpius tentatam, deſcribit, quæ Gujaco, Saſſarapilla & radice China, certa quantitate polypodii & hermodactyli addita, in vino & dupla aquæ quantitate decoctis magnisque hauſtibus per triduum (quo curatio ſemper abſolvitur) ingeſtis, ita ut fere 24 libræ decocti abſumantur, peragitur. *Olaus Rœmerus*, *Chriſt. Matthæus Seidelius* & *Georgius Kirchius* lumen boreale deſcribunt, de quo in Actis A. 1709 p. 162 diximus, quodque *Leibnitius* idem phænomenon eſſe arbitratur cum aliis portentis, quæ in cœlo com-

Digitized by Google

Digitized by Google

E. Andre Sohn Sculps.

Digitized by Google

comparuisse hinc inde commemorant Historici. Recensioni itineris Alpini *Scheuchzeri* excerpta ex ejusdem observationibus Meteorologicis A. 1708 subjunguntur & Dn. *Daglii*, ornamentorum palatiorum Regiorum Præfecti, modus quidam peculiaris cadavera condendi & picturas conservandi prædicatur.

In Mathematicis præmisso monito de Characteribus Algebraicis denuo illustris Societatis Præses memorabilem calculi Algebraici & infinitesimalis in comparatione potentiarum & differentiarum parallelismum monstrat. Præter ea enim, quæ jam passim in his Actis annotata sunt, ostendit, quod, quemadmodum formula generalis pro potestate binomii sic scribi possit $p^e(x+y) = 1\,p^e x\,p^0 y + \frac{e}{1}\,p^{e-1}x\,p^1 y + \frac{e.\,e-1.}{1.\,2}\,p^{e-2}x\,p^2 y + \frac{e.\,e-1.\,e-2}{1.\,2.\,3}\,p^{e-3}x\,p^3 y$ &c. (ubi p est nota potentiæ), ita pro differentiando binomio sit: $d^e(xy) = 1\,d^e x\,d^0 y + \frac{e}{1}\,d^{e-1}x\,d^1 y + \frac{e.\,e-1}{1.\,2}\,d^{e-2}x\,d^2 y + \frac{e.\,e-1.\,e-2}{1.\,2.\,3}\,d^{e-3}x\,d^3 y$ &c. *Philippus Naudæus* junior exemplo regulam prælibat, qua inveniuntur omnes cujuslibet producti Algebraici divisores, dummodo in nullo divisore terminus sit incommensurabilis. *Leibnitius* generali quadam & simplici admodum ratione rectas construere docet, quæ tangunt lineas centrorum gravitatis. Regula generalis hæc est: *VG recta ex V centro gravitatis elementi ducta ad G centrum gravitatis ipsius magnitudinis; tangit lineam centrorum gravitatis AG in ipso hoc centro G.* Nam in rectam VG jungentem V & G centra gravitatis duarum partium CB (B) (C) C & A BCA cadit (G) centrum gravitatis compositi ex ipsis, nempe ipsius A (B) TAB. I. Fig. I.

 (C) A.

C) A. Ergo eadem recta VG, id est V(G) G transit per centra G & (G) duarum magnitudinum ABcA & A (B)(c) A elementaliter differentium, quæ adeo centra & ipsa elementaliter distabunt. Sed omnis recta jungens hæc centra, adeoque lineæ centrorum AG (G) puncta G & (G) nonnisi elementaliter distantia lineam tangit. Ergo recta VG tangit lineam AG. Ex *Joh. Bernoullii* ad eum Epistola exhibentur egregia hujus Geometræ inventa de appropinquationibus promtis ad metiendas figuras per motus repentis in his Actis A. 1705 p. 347 primum propositi considerationem exhibitis. Expendens nimirum *Bernoullius* ellipsium super ellipsibus incessum, methodum proponit non modo lineas ellipticas, sed curvas quaslibet alias intra limites duorum circulorum pro arbitrio coarctandos comprehendendi, quorum quidem alter majorem, alter minorem peripheriam data curva habet. Theorema ipsius universale hoc est: Esto circumferentia A 4 B, cujus diameter AB composita ex semiaxibus alicujus ellipsis AC & BC. Sit circumferentia bisecta continuo in 2. 4. 8. 16 &c. quotcunque libuerit partes æquales, atque rectarum ductarum ex puncto C ad divisionum puncta imparia 1. 3. 5. 7. capiatur media Arithmetica (hoc est $C1 + C3 + C5 + C7, : 4$) quæ vocetur M & rectarum ductarum ex puncto C ad divisionum puncta paria 2. 4. 6 auctorumque radio R seu $\frac{1}{2}$ AB sumatur media Arithmetica (hoc est $C2 + C4 + C6 + R, : 4$) quæ vocetur N: dico, M & N fore radios duorum circulorum, quorum ille circumferentiam habet majorem, hic minorem quam ellipsis proposita. Sint e. gr. axes ellipsis inter se ut 5 ad 4, erit M ad N in minore ratione quam est 6000001 ad 6000000. Idem *Bernoullius* in Epistola ad Dn. *Burnettum*, illustris Episcopi Sarisberiensis filium, data monet, Dn. *Craigii* solutionem alteram problematis de curva data in aliam differentem ejusdem longitudinis transmutanda (quam in Actis anni superioris p. 352 exhibuimus, ut integra controversia Lectori constaret) eandem curvam cum priore ad alium duntaxat axem accommodatam exhibere: quem paralogismum per litteras monitus agnoverit

TAB. I. Fig. 2.

Moi-

Moivraeus, cum in eandem solutionem incidisset. *Anonymus* demonstrat, manente eadem mortarii elevatione jactus esse viribus proportionales; & ita non esse opus in posterum, ut elevationes mortariorum mutentur, modo vires varient. *Dominicus Gulielmini* in Epistola ad Praesidem data respondet objectionibus, quas *Dionysius Papinus* in Epistola ad *Hugenium* data contra ipsius aquarum fluentium mensuram moverat. *J. Hermannus* methodum generalem proponit puncta stationum in orbitis planetariis determinandi, hactenus Astronomis desideratam. *G. Kirchius* simplicissimum quoddam micrometrum communi lentis objectivae & ocularis foco in tubo Astronomico applicare docet, quo jam olim alibi proposito per plures annos in observationibus coelestibus felicissime usus est. Annulus scilicet ferreus (a quovis fabro ferrario facile parandus) in duas aequales partes dividitur, ibique duobus foraminibus striatis instruitur, quibus cochleae, quarum striae striis foraminum congruunt, inseruntur e diametro sibi oppositae, ejus vero longitudinis ut versatae sese contingere possint. TAB. I. Fig. 3. *Kirchii*, *Wurtzelbaueri*, *Hofmanni*, *Heckeri*, *Teuberi* observationes Astronomicae selectae de occultatione stellae fixae in cornu australi Tauri a Saturno A. 1679 d. 7 (17) Jan. factas, de varia apparentia stellae in collo cygni, *Mirae* in collo Ceti similis, de Cometa anni 1702 & altero matutino anni 1680, de conjunctione magna Saturni & Jovis A. 1702, de Mercurio in Sole A. 1707 videndo, de eclipsi Solis magna A. 1706, eclipsi Lunae totali A. 1707 & partiali A. 1708 recensentur. *Alphonsus de Vignoles* de periodica cometae annorum 1668 & 1702 revolutione disquirit. N. *Hartsoekerus* suadet, si vitra objectiva longitudinem 50 aut 60, immo plurium pedum excedant, ea includi quadrato ligneo basi imposito, in qua vitrum ita erigatur, ut radii planetae aut sideris observandi perpendiculariter vitro incidant, quod facillime fiat contemplando astrum per tubum simplicem quadrato ad angulos rectos applicatum. Vitrum isto modo directum elevari ad altitudinem justam beneficio arboris, muri vel tecti anguli, cui applicandum lignum excavatum, quod commode capiat basin, cui quadratum innititur.

Digitized by Google

titur. Si minora ſidera obſervanda, applicari jubet foco vitri objectivi vitrum lævigatum, at nondum politum, ut ſidere in eo expreſſo vitrum oculare debito in loco collocari queat: quo facto, illud rurſus amovendum. Idem methodum facilem præſcribit vitra concava & convexa omnis generis ſtanno obducendi. Deſcribitur quoque Hiſtoria cœleſtis, quam edere parat *Joh. Flamſtedius*. Pars ejus prima continebit obſervationes diametrorum Solis & Lunæ, configurationes & elongationes Satellitum Jovis a ſuo primario Planeta, diſtantias fixarum inter ſe & a planetis, eclipſes Solis, Lunæ & Satellitum Jovis, maculas Solis, Cometas & refractiones; ſecunda meridionales diſtantias a vertice & tranſitus fixarum ac planetarum per Meridianum, interſperſis obſervationibus aliis circa eclipſes luminarium, ſatellitum &c. tertia denique catalogos fixarum *Ptolemæi*, *Ulug-Beigi*, *Arabum*, *Tychonis*, *Landgravii Haſſiæ*, *Hevelii*, *Halleji* & præter alios quosdam Anonymorum *catalogum Britannicum* 3000 fere fixarum, & tabulis locorum Solis & declinationum pro annis 41 hujus ſeculi, una cum variationibus pro annis ſeculi reliquis, in uſum maxime navigantium. Accedent 60 circiter tabulæ figurarum, quibus conſtellationes novæ exhibebuntur, antiquæ reſtituentur. *Bayerianæ* enim falſæ & a catalogis diſcrepant. *C. Henflingius* in Epiſtola ad Præſidem data novum ſuum ſyſtema Muſicum deſcribit. *L. C. Sturmius* impugnat, quæ de frictionibus machinarum in Commentariis Academiæ Regiæ ſcientiarum Pariſinæ propoſuit *Amontons*: qua data occaſione *Leibnitius* in naturam & remedia reſiſtentiarum in machinis, quæ a corporum ſuperinceſſu oriuntur, inquirit. Definit autem frictionem, quod ſit reſiſtentia ſuperficiei, per quam inceditur, & eam tum a ſuperficiei aſperitate, tum a corporis incedentis appreſſione petit. Hæc non modo pondere ſuperincedentis, ut cum trabæ plurimum onerantur; ſed & niſu ſuperinceſſus, dum directio ſuperincedentis in ipſam alterius ſuperficiem tendit, variatur. Remedia frictionis mechanica in modo ſuperincedendi quærit, quem *volutionem* appellat. Modum autem ſuperincedendi in *radentem*, *volventem* & *mixtum* diſtinguit.

Radens

Digitized by Google

Radens scilicet est, si idem punctum unius sese tangentium corporum continue per diversa puncta alterius incedit, quod obtinet in traha. Volvens est, si punctum contactus continue movetur, ut in rota. Mixtus denique est, si linea superincedentis basi applicata designat lineam in basi, sed non sibi æqualem. Alterum remedium frictionis sublationem ipsius superincessus commendat, quale quid per axes curvatos præstatur. Breviter quoque machinam Arithmeticam delineat, jam A. 1673 Societati Regiæ Anglicanæ exhibitam, vi cujus eodem tempore, sive multarum, sive paucarum notarum sint numeri, omnes operationes Arithmeticæ sine ulla attentione mentis, rota tantummodo mediante capulo circumacta (id quod ab infante fieri potest) absolvuntur. Utut autem internam machinæ structuram non prorsus aperuerit: figura tamen externa & operatio satis ostendunt, toto cœlo differre hoc inventum ab aliis, quæ hactenus prodiere. Hic enim si numerum quantumvis magnum per notam aliquam v. g. per 9 multiplices, una opera omnes notæ multiplicantur, nec opus est additionibus auxiliaribus. *N. Hartsækerus* libellam fabricæ hactenus non observatæ; *Hofmannus* pendulum simplicissimum suas vibrationes numerans, una rota agitandum & facile parabile, cum horologia pendula apta ad manus non sunt. *Anonymus* machinam trituratoriam Erzæ (quæ est præfectura ditionis Electoralis Brunsuicensis) inventam ibique maximo commodo hactenus adhibitam describit. Colophonem denique operi superaddunt *J. Chunonis* de potentiis quibuscunque numerorum integrorum ex additione certorum terminorum seriei naturalis imparium concinnandis meditationes, quibus variæ numerorum proprietates deteguntur; & *Petri Dangicourt* specimen Arithmeticæ Dyadicæ *Leibnitianæ*, non aliis characteribus utentis quam 0 & 1, numerorum arcanis detegendis aptioris quam decadica, aut aliæ hactenus adhibitæ, cum hæc per serierum periodos inprimis simplices progredi soleat. Hoc autem specimine ostenditur lex periodica numerorum progressionis Arithmeticæ cujuscunque. Hæc paucis perstringere visum est, nam si omnia me-

B mora-

morabilia hujus Voluminis attingenda essent, prolixitas recensionis mensuram nobis præscriptam egrederetur.

EPHEMERIDES BAROMETRICÆ, Mutinæ olim editæ a BERNHARDO RAMAZZINI, in Patavino Gymnasio Practicæ Medicinæ Professore, nunc Patavii recusæ cum tota controversia, quam idem habuit cum D. C. GUNTHERO SCHELHAMMERO, in Kiloniensi Lyceo Medicinæ Professore. Accedit nova Epistola ejusdem RAMAZZINI, cum solutione problematis inter ipsos agitati ex invento G. G. LEIBNITII.

Patavii, typis Joh. Baptistæ Conzati, 1710, 12.

Constat plag. 9 Tab. æn. 1.

Ex quo barometrum diligentius observari cœpit, plerique mirati sunt, aerem serenum deprehendi graviorem, pluvium vero leviorem; dum ille Mercurium attollit, hic descendere sinit. Quam Vir Cl. *Ramazzinus* causam hujus phænomeni allegarit, in Actis A. 1696 p. 42 abunde diximus. Aliter sentiebat Cl. *Schelhammerus* & rejecta hypothesi *Ramazziniana*, mentem suam exponebat in Epistola ad Dn. *Schneckium*, Academiæ Naturæ Curiosorum *Leopoldinæ* Præsidem illustrem, data, & Ephemeridibus ejusdem Academiæ inserta. Suspicabatur scilicet, aerem pluviosum ideo minus in baroscopium gravitare, quod vapores in nubes coeuntes quandam aeris partem, tempore sereno in Mercurium barometri gravitantem, nunc intercipiant, & Mercurium in vasculo stagnantem in aere crassiori, qualis est pluvius, altius eniti debere quam in rariori, qualis est serenus. Cum vero has rationes legibus hydrostaticis adversas judicaret *Ramazzinus*, alteram ipse Epistolam ad Dn. *Schneckium* d. 7 Jun. 1698 perscribebat, & sententiam suam adversus objectiones *Schelhammeri* tuebatur, ipsius autem hypothesin insufficientem esse docebat. Equidem *Schelhammerus* eodem statim

tim anno Epiſtola ad Dn. *Schneckium* itidem data ad Objectiones *Ramazzini* multis reſpondebat; ſed hic nihil amplius regerebat, *quod* (ipſa Viri ingenui verba recitamus) *cognoſceret, nec Schelhammerum præjudicata illa ſua problematis ſolutione, neque ſe conjecturis ſuis ad tam grande ſecretum eſſe perventuros.* Enimvero poſtquam illuſtris *Leibnitius*, cujus de hac controverſia ſententiam per litteras requirebat, novum modum problema difficillimum ſolvendi communicavit, cujus veritas tanta extemplo luce oculos ejus perſtrinxit, ut eandem agnoſcere priſtinæque hypotheſi nuncium mittere cogeretur; e re orbis litterarii eſſe judicavit, ſi, quæcunque de hac controverſia tum ab ipſo, tum a *Schelhammero* edita fuerunt, ſcripta in unum volumen colligerentur & ingenioſisſimi *Leibnitii* Epiſtola tanquam ſententia decretoria eidem collectioni ſuperadderetur. Et hæc ipſa Epiſtola atque Cl. *Romazzini* candor publicis encomiis inter eruditos dignus nos permoverunt, ut harum Ephemeridum Barometricarum denuo in his Actis mentionem faceremus. Ecce igitur, quæ *Leibnitius* hanc in rem diſſerit: Eſto, inquit, tubus AB, infra clauſus in B, aqua plenus, rectus, ex libræ extremo ſuſpenſus, cum pondere oppoſito in æquilibrio conſtitutus. Ibi in aquæ ſuperficie natet cavum aliquod corpus D ex materia gravi, caſurum ſi aqua intraret. Ponamus, obturatum eſſe foramen, ſed ita ut paulatim aquæ pervium fiat: ergo ubi intraverit, deſcendet corpus D verſus fundum B. His poſitis, durante deſcenſu corporis D ceſſaturum eſſe æquilibrium ajo, deſcenſurumque pondus C, ac totum tubum AB elevatum iri: cujus rei ratio eſt manifeſta, quod, quantum deſcendit D, in tantum ab aqua in tubo libra non ſuſtinetur & eatenus non reſiſtit ponderi oppoſito. Compara jam C cum hydrargyro, aquam tubi cum aeris columna, D cum guttis pluviæ. Nempe cum guttæ tam craſſæ fiunt, ut amplius ab aere non ſuſtineantur, deſcendere incipiunt & tota aeris columna levior eſt quam ante, Mercuriumque in tubo ſuſpenſum ad priorem altitudinem non ſuſtinebit, itaque deſcendet nonnihil Mercurius. Contra aere ſereno guttæ aquæ

TAB. I. Fig. 4.

 ita

ita comminuuntur & per aerem diſperguntur, ut per ſe deſcendere non poſſint; non magis quam partes lactis butyraceæ ante ſeparationem, ita manifeſta videtur ſolutio nodi & ratio redditur paradoxi, cur aer ſerenus gravior ſit pluvio. Nam & prævenit aliquantulo tempore hydrargiri deſcenſus pluviæ apud nos caſum, quia guttæ formari incipiunt, antequam ad nos pertingant. Hactenus *Leibnitius*. Experimentum, cum tentaret *Ramazzinus*, libra initio non ſatis exacta & tubo nimis brevi uſus, ex voto non ſuccedebat (quod in eorum gratiam monemus, qui in eandem arenam deſcendere poſtea decernent) aſt cum idem, libra exacta & tubo longiori adhibitis, cum Dn. *Johanne Gratiano*, Philoſophiæ in Univerſitate Patavina Profeſſore, pluries iteraret, non ſine inſigni animi voluptate eundem conſtanter ſucceſſum expertus prorſus convincebatur, corpus grave, dum per fluidum aliquod deſcendit, gravitatem ſuam non exercere (ita ſcilicet ut preſſionem, quam fluidum exercet, juvet) ſed ſolum, quando quieſcit. Loco autem vaſculi in aqua natantis & mox mergendi Dn. *Ramazzinus* adhibet pondus ex filo ſuſpenſum, quod filo abſciſſo durante caſu in bilancem non gravitat: id enim facilius præſtatur, & vis conſequentiæ eadem eſt.

PHÆNOMENON DIABETES ANTEA NON obſervatum.

R.P. *de la Roche*, e Societate Jeſu, diabeten ex vitro conſtruxit & in eo phænomenon ſingulare notavit antea non obſervatum, cujus deſcriptionem cum publico communicavit in Diario Trevoltienſi A. 1709 Art. 86 p. 1709 & ſqq. Vas ſcilicet A B, cujus fundo ſimiliter infixus erat tubus utrinque apertus C D, aqua implevit & tubo vitreo E F ſuperius in E clauſo alterum C D texit. Quo facto cum lumen inferius D tubi C D aquæ immergeret atque tubum E F elevaret, aqua primum tam in tubo C D ex vaſe H I quam in altero E F ex vaſe A B, utrobique ad æqualem altitudinem aſſurgebat, pondere nimirum aeris aquæ in vaſis AB & H I G incumbentis adverſus elaterem in tubis C D & E F per hujus elevationem expanſi prævalente.

TAB. I. Fig. 5.

Enim-

Enimvero elevatione tubi EF continuata, donec ultra orificium C tubi CD aqua ascenderet; non ipsa modo per tubum CD ex vase AB omnis effluebat, sed aerem in suprema tubi EF parte residuum una secum successive abripiebat. Equidem R. P. diabeten suum diversum esse putat ab ordinario: sed si experiri voluerit, idem phænomenon in diabete quovis alio observabit, utut tubi CD orificium D in fundo vasis AB existat. Tum vero (quod facile intelligitur) orificium D digito obturandum, dum tubus EF elevatur. Successit experimentum, etiamsi diameter tubi fundo vasis afferruminati esset fere ¾ unius digiti Rhenani: nec dubitamus, idem in quavis alia tubi amplitudine succedere debere. Sed cum diameter orificii superioris C 6 linearum seu dimidii digiti, diameter vero inferioris D unius saltem lineæ esset; aer tubum per superius ingressus per inferius egredi nequibat & aquæ fluxum impediebat. Ut adeo jam pateat ratio, cur in istiusmodi diabetis aquæ fluxus interdum sistatur, antequam omnis effluxerit, continuandus tamen aliquantisper, si tubulus EF paulisper elevetur; & ad perfectionem diabetis pertinere intelligatur, ut tubus CD eandem amplitudinem in summo & imo habeat. Ceterum nec in eo aliquid singulare notatur, quod orificio tubi C ultra vas AB prominente aqua ultra idem ascendit: notum enim, in ordinario diabete id 30 pedum intervallo a libella aquæ removeri posse. Sed hoc particulare est, quod diabetes R. P. gravitati specificæ fluidorum investigandæ inservire queat: etenim notum ex hydrostaticis, si diversa fluida in vasis AB & HI contineantur, altitudines fluidorum in tubis EF & CD esse in ratione reciproca gravitatis specificæ fluidorum. Nec negandum, conflictum aeris cum aqua, quem memorat, prope orificium C multo jucundiorem conspici, si tubus CD admodum gracilis longiorque fuerit, quam si diabetes ordinarius adhibeatur.

TAB. I. Fig. 6.

Fig. 5.

Digitized by Google

CHRISTIANI WOLFII, IN ACADEMIA FRIDERiciana Mathematum Professoris Regii, Solutio dubiorum Aerometricorum in Diario Trevoltiensi A. 1710 Artic. 48 p. 588 & seqq. propositorum.

VIr doctus, qui in Diario Trevoltiensi Elementa mea Aerometriæ recensuit, tria dubia movit, quorum discussionem tanto lubentius in me suscipio, quanto certius confido fore, ut, quæ nunc prolaturus sum, perpendens in sententiam meam abeat. Primo reprehendit, quod in determinanda ratione aeris in vase evacuando post datas emboli in antlia agitationes residui ad primitivum, exemplo Geometrarum perspicacissimorum *Jacobi Bernoulli* & celeberrimi *Varignonii*, solius elateris rationem habuerim, non vero una ad gravitatem aeris respexerim, assumens nimirum, embolo educto aerem ita expandi, ut in vase & antlia ejusdem densitatis existat. Arbitratur enim, moleculas aeris aliunde minime suffultas proprio quoque pondere in antliam ruere. Sed qui antliam exercent, rationes perspiciunt prægnantes, cur in hoc negotio gravitatem aeris insuper habeant. Eas in præsenti non commemorabo: ut dubium prorsus tollatur, experimentum crucis adduxisse sufficiet. Fieri curavi tubum ex lamina metallica cochleæ afferruminatum, ut ad antliam firmari posset, atque fornicem vasis evacuandi fere attingentem. Quantum per hunc tubum aeris facta qualibet emboli agitatione ex vase educeretur, maxima cum circumspectione notavi: embolo enim intruso, donec aer in antlia contentus eandem cum externo densitatem haberet, numeravi dentes virgæ dentatæ extra antliam conspiciendos. Mox tubo isto remoto, evacuationem ejusdem vasis denuo tentavi: quam eadem prorsus ratione ut antea contingere didici. Usus autem sum vasis & majoribus & minoribus eodem semper successu, estque diameter luminis in antlia mea 4 digitorum 6 linearum, longitudo cylindri duorum pedum Rhenanorum. Apparet adeo in æstimanda quantitate aeris evacuati nonnisi elateris, nequaquam vero gravitatis rationem habendam esse.

Dum

Dum vero secundo Cl. Censor asserit, aerem corpus in ipso pendulum magis premere in inferiore quam superiore superficie, atque hinc reprehendit, quod pressionem utramque æqualem pronunciaverim; lubens fateor, me asserti ipsius rationem non capere. Non ad demonstrationem provoco in Elementis meis allatam; sed experientia clara Cl. Censorem veritatis indubiæ convincam. Tubi AB cochlea utrinque in C & D instructi alterum extremum C ad antliam firmavi, alterum vero D matrici in fundo catilli EF efformatæ inserui. Catillo corium bubulum madefactum cum orbe cupreo unam circiter lineam crasso admovi. Embolo ex antlia educto, firmiter adhæsit orbis. Eum igitur separaturus circa trochleam G funem HI circumduxi, cujus alterum extremum H uncinulo orbi infixo, alterum vero F unco stateræ alligavi, & a quanto pondere separatio orbis a catillo fiat, annotavi. Didici autem, eadem vi opus esse, si aer superne orbi incumbit, quam si eum inferne impellit. Videtur Cl. Censor confundere vim, qua corpora in fluidis suspensa ab iis premuntur, cum altera, qua specifice leviora in iis evehuntur. Diversitatem tamen utriusque cum ratio, tum experientia loquitur. Hæc enim constans est, æqualis nempe excessui ponderis fluidi supra pondus solidi ad quamcunque profunditatem demersi, ut dudum *Archimedes* prop. 6 lib. 1 de insidentibus humido demonstravit: illa vero variabilis æqualis nimirum ponderi columnæ fluidi, cujus eadem cum corpore immerso basis, altitudo autem eadem cum profunditate ejus sub aqua. Experimentum in gratiam Censoris sequens non sine successu commentus sum. Fieri curavi capsulam AB, cujus fundo infixus uncinulus, cavitatem vero operculum CD exacte complet, ne aquæ in eam aditus pateat. Alterum extremum fili FE uncinulo F, alterum autem alteri E alligatur. Ita autem gravitas capsulæ ad gravitatem aquæ attemperata est, ut tota capsula cum suo operculo a gravitate aquæ tantillo deficiat, & submersa axem ad superficiem ejus perpendicularem retineat, operculum vero CD solum tantillo gravitatem aquæ superet. Quodsi operculum CD intra capsulam reponatur & hæc sub aquis demergatur, dimissa

TAB. I. Fig. 7.

Fig. 8.

Digitized by Google

dimissa cum operculo descendit, donec hujus gravitas vim aquæ prementis excedit: tum enim operculum CD descendit & capsula AB ascensum continuat.

Dubium tertium antecedentibus speciosius videtur: sed paralogismus Cl. Censoris haud difficulter detegetur. Experientia docuit, si in fistula Torricelliana nonnihil aeris supra Mercurio relinquatur, eum ad minorem altitudinem suspendi, quam si vacua fuerit. In Elementis Aerometriæ prop. 49 demonstravi, esse altitudinem Mercurii in tubo vacuo ad differentiam altitudinis in tubo non vacuo ab altitudine priore ita ut volumen aeris dilatati ad volumen primitivi. In scholio monui, regulam experimentis *Mariotti* prorsus consonam esse: unde miror Cl. Censorem mihi exprobrare, quod regulæ veritatem experientia non confirmaverim. Sed audiamus diffi-

TAB. I. Fig. 9. cultatem, quam contra eam facessit. Sint duo tubi AB & CD hermetice sigillati in A & C, quorum longitudo 2″8, qualis esse solet Mercurii. Suspendatur Mercurius in tubo AB ad altitudinem EB, in altero CD ad altitudinem DF, sitque EB=2″4, DF=1″4. Erit per regulam meam aer primitivus in tubo AB $1\frac{3}{4}$; in altero DC 7. Quoniam in CF aer est quadruplus ejus qui in EA continetur, aer autem quadruplus nonnisi per duplum spatium Mercurium deprimit; id generali axiomati, quod effectus sint causis proportionales, repugnare arbitratur Cl. Censor. Principium hoc admitto, utpote quod in schol. 1 ax. 3 Elementorum meorum p. 13 & 14 pluribus declaravi & corroboravi, & cum eo convenire debere regulam meam agnosco. Ecquis vero dixerit, quod ei repugnet, si ad rem satis attentus fuerit? Dico enim in tubo EF causam duplam producere effectum duplum. Causa scilicet depressionis Mercurii non est massa, sed elater aeris, ut in prop. 48. p. 149 demonstravi. Elater vero aeris est in ratione composita ex directa massarum & reciproca voluminum, uti ex *Mariotti* atque *Boylii* experimentis facile deducitur. Jam ex hypothesi aer in AE est 1, in CF est 4, volumen AE est 1, volumen CF 2. Quare elater in AE est ad elaterem in FC ut 1. 2 ad 4. 1, hoc est, ut 2 ad 4, seu ut 1 ad 2. Q. e. d. Evidens adeo, quod regula principio Meta-

physico

Digitized by Google

physico contradicere visa fuerit, quia Cl. Censor falso assumsit, depressionem Mercurii a quantitate aeris pendere. Profecto si in CF nonnisi aer duplus esset; foret ejus elater æqualis elateri alterius in AE. Aeris enim dupli in spatio duplo elater idem est qui simpli in simplo.

TITI LIVII HISTORIARUM QUOD EXstat, cum integris JOHANNIS FREINSHEMII supplementis emendatioribus & suis locis collocatis, Tabulis Geographicis, & copioso Indice. Recensuit & Notulis auxit JOHANNES CLERICUS.

Tomi X.

Amstelodami, apud Henricum Wetstenium, & Trajecti ad Rhenum apud Guil. van de Water, 1710, 8.
Alph. 12 pl. 6 & fig. Tabb. æn. 6.

POst elegantissimam Livii editionem, quam doctissimus Vir, Thomas Hearne, Oxonii A. 1708 adornavit, & nos mense Junio A. M DCC IX memoravimus, ea nunc forma recusus est in Belgio inclutus Scriptor, ut facile circumferri, & ab ambulantibus aut rusticantibus legi possit. Vocatus in consilium Cl. Clericus, ut ad Jo. Frederici Gronovii mentem accuratissime ederetur, operam dedit. Itaque non tantum editionem ejus, eliminatis prius typographicis mendis, secutus est; verum etiam veterum librariorum errores, ubi se manifeste prodebant, e contextu Liviano ex ejus mente sustulit, idque brevibus notulis infimæ paginæ subjectis monuit, Lectori fastidiosum fore ratus, corrupti loci emendationem, abrupta lectione, in notis quærere. Notæ haud frequentes sunt, & perbreves, modo ex adversariis Cl. Editoris, qui semper Livium in delitiis sibi fuisse affirmat, huc translatæ, modo sub manu, dum recensioni esset intentus, natæ. Emendant nonnullæ textum, aliæ mentem Autoris explicant, aut pecuniam Romanam ad calculum Belgicum reducunt. Subinde etiam Historici lapsus modeste castigant. Copiosiores enim quod non adornaverit, quibusve perspicuum fieret, quicquid in

Digitized by Google

Livio obſcurum eſt, editionis formæ, & aliis laboribus ſuis imputat. Ad paginarum latera, præter capita rerum narratarum, Conſulum paria annotantur, & quibus Urbis conditæ, ac ante Chriſtum natum annis ſingula geſta ſint. In quibus computandis chronologia doctiſſimi Dodvvelli utitur, cujus ille rationes cum ad calcem Dionyſii Halicarnaſſei, tum Diſſ. X de Cyclis Veterum Romanorum reddidit. Ut vero Johannis Freinshemii ſupplementa ſuis locis insereret, partim cupido iis ſerviendi perſuaſit, qui non Latinitatis tantum cauſa Livium legunt, ſed ut pleniorem quoque populi Romani hiſtoriam inde hauriant, partim quod ſua ſe raritate commendent, & præcipue quotquot ſuperſtes edidit, magna diligentia, nec minori judicio, ſermonis vero elegantia tanta ſcripta ſint, ut in illo genere nihil pulchrius elaborari poſſe judicet. Imo ipſa illa errorum Typographicorum multitudo popoſcit quodammodo, ut ex ſingulis ferme foliis vitiis aliquot ſublatis, correctius prodiret tam utile tamque elegans opus. Verum nomina ſcriptorum, ex quibus ſua depromſit Freinshemius, & in margine editionis Pariſinæ addita, deſiderantur. Accuſat hic chartæ anguſtiam & plurima menda in ſcriptorum nominibus, in libris, capitibusque deſignandis, quæ refingere & alieno adeo loco ſæpe poſita ſuo reſtituere non paſſa eſt otii ipſius ratio. Quippe qui ſatis ſibi negotii fuiſſe queritur, in capitibus, quæ parum accurate notata erant, melius diſtinguendis, & notulis in margine contrahendis emendandisve. Minores lacunas in poſtremis libris Freinshemio jactatas ex conjecturis Caroli Sigonii ſupplevit. Ubi latius hiabant, in lib. XLI, XLIII, XLIV & XLV ſupplementa Jo. Doujatii ex editione, quam Pariſiis A. [illegible]9 vulgavit, accerſivit. Omnia minutiori charactere, minora etiam uncinis inſuper ab ipſius Livii verbis diſtinguuntur. Tomus X præter Indicem Livii, omniumque ejus Supplementorum, exhibet tabulas Geographicas ex Veteris Geographiæ ſcriptoribus optimis deſumptas, nimirum 1 Italiæ, 2 Galliæ Ciſalpinæ, 3 Italiæ mediæ qua Latium, 4 Campaniæ, 5 Græciæ magnæ, 6 Siciliæ, 7 Græciæ antiquæ, & vicinarum inſularum, 8 Aſiæ minoris, 9 Syriæ

riæ & Palæstinæ, 10 Ægypti Cyrenaicæ, 11 Africæ proprie sic dictæ, nec non Mauritaniæ & Numidiæ, 12 Hispaniæ, 13 Galliæ, 14 totius Imperii Romani.

C. CRISPI SALLUSTII QUÆ EXTANT: cum notis integris GLAREANI, RIVII, CIACCONII, GRUTERI, CARRIONIS, MANUTII, PUTSCHII, DOUSÆ, & selectis CASTILIONEI, C. & A. POPMÆ, PALMERII, URSINI, JO. FR. GRONOVII, VICTORII, &c. accedunt JULIUS EXSUPERANTIUS, PORCIUS LATRO, & fragmenta Historicorum Vett. cum notis A. POPMÆ. Recensuit, Notas perpetuas & Indices adjecit JOSEPHUS WASSE, Coll. Regin. apud Cantabr. Socius & Nobiliss. Marchioni de Kent a sacris domesticis,

Cantabrigiæ, apud Cornelium Crownfield, 1710, 4. Alph. 5 pl. 16.

QUi Veterum Scriptorum monimenta nobis reddidere, plerumque non omnes officii sui partes rite impleverunt. Vulnera enim, quibus seculorum barbaries eos afflixerat, utplurimum auxerunt perverse medendo, dum indomito ac ferocienti ingenio innumeris suspicionibus indulgerent, adeoque lenocinante conjectura, præsertim si multum spirare eruditionis videbatur, in deterius abstraherentur. Alii collatione exemplarium pristinum nitorem restituisse contenti, errores tamen Autorum in nominibus propriis, temporum computo, rerumque gestarum enarratione, adhibitis idoneis testibus emendandos, non attigere. Aut leges certe, mores ac locutiones paulo insolentiores non satis copiose atque ornate expedivere. Jam vero onus, quod carptim aggressi sunt interpretes, integrum subire & provinciam editoris ubique ornare conatus est Cl. Josephus Wasse. Dignus illi hac opera sua visus est Sallustius, quo nullum a sciolorum manibus magis esse inquinatum dolet. Scilicet invitavit illas concitata in Autore hoc orationis pernicitas, cujus amputatæ periodi, subiti ictus sententiarum & dictio ex inopinato præcisa effe-

cere, ut librariorum glossæ linearum fere numerum exæquarent. Nec potuit altum malum frequentibus editionibus penitus tolli, quarum præcipuas accurata & gravi censura persequitur. Ipse itaque textum ad Gruteri editionem exegit, quem Virum acerrimi judicii vocat, diligentiæ vero plane stupendæ & quasi in posterorum ignominiam natæ. Contulerat ille Sallustium cum XIV codicibus MSC. tantæ in iis tractandis fidei, ut a superstitioso parum abesset. Ut vero hæc editio omnium epitoma sit, notas, quæ acri delectu habito mereri id visæ sunt, integras fere & Autorum verbis subjecit, nisi ubi ipse eandem rem fuse deducit, aut illorum lapsus castigat. Nam & lectionem Gruteri passim contra ejus oppugnatores ex omnis generis Scriptoribus, dictionis Sallustianæ æmulis, vindicat, & loca in quibus illos παρωδεῖν Sallustium credidit, diligentissime congerit, pari diligentia Græcos investigans, a quorum fonte multa hausisse Crispum, constat. Illi cum plerumque sermonis copia tantum non diffluant, sensa Nostri, pressiora licet, sententias confragosas, formulas loquendi, imo & verba solitaria præclare illustrant. Nec Geographiæ, Antiquitatum, Historiæ, aut moralium, ubi illa attingit homo ignava opera & philosopha sententia, oblitus est, allegatis in Præfatione locis, quæ speciminis instar, quid in singulis præstiterit, declarare queant. In variantibus lectionibus consulto parcior est, quarum ingens sylva deficere illum non potuisset, ni fastidiosam Lectori fore prævidisset. Quippe præter antiquissimas editiones rarissimasque A. 1470 & 1478 Venetiis excusas, a Jo. Moro Eliensi Episcopo secum communicatas, aliasque præstantissimas, octoginta circiter codices in consilium adhibuit. Laudat officiosam humanitatem doctissimi nobisque faventissimi Viri, Jo. Laughton, Bibliothecæ publicæ Cantabrigiæ Præfecti, Jo. Postlethvvayt, Gymnasii Paulini Rectoris, Hadriani Relandi, Jo. Hudsoni, nec non Richardi Bentleji. Ex septem autem codicibus Bibliothecæ Guelpherbytanæ, quorum gustum Ill. Leibnitius dederat, ne unico frui licuit. Post vitam Sallustii, bellum Catilinarium, Jugurthinum, & sat largam messem fragmento-

rum

rum, e VI libris Historiarum secundum illorum seriem ingeniose digestam, duæ ejus epistolæ ad C. Cæsarem de Republica ordinanda subsequuntur, quæ male orationes passim inscribuntur. Has declamatio ejusdem in M. Tullium Ciceronem, Julii Exsuperantii opusculum de Marii, Lepidi ac Sartorii bellis civilibus, & Porcii Latronis declamatio contra Lucium Sergium Catilinam excipit. Inde sistunt se fragmenta antiquissimorum Historicorum, N. Fabii Pictoris, Q. Fabii Maxumi, C. Acilii, C. Fannii, Vennonii, Libonis, M. Porcii Catonis &c. de quibus plerumque in notis non nulla conjiciuntur. Agmen claudit Index verborum formularumque loquendi oppido pulcher & omnibus fere præferendus, quibus se jactant Autores in usum Delphini adornati; nec non alius Auctorum qui in notis aut emendantur aut illustrantur notanturve.

EXCERPTUM E LITTERIS CHRISTFRIDI WÆCHTLERI JC. ad J.B.M.

VIrum Clarissimum, Henricum Brenkmannum JC. non substitisse in MSti Bynckershœkiani evolutione, sed ad ipsos Florentinorum etiam thesauros Juris Romani excutiendos properasse, fere supra vota plurimorum hactenus fuisse judicandum est. Videbant autem Statores Jurisprudentiæ universæ, quos Belgium habet, quosque, qua patet usus legum Romanarum & totius Literaturæ, orbis cultior admiratur, non posse repræsentari genuinam Pandectarum Florentinarum, quam jactari ab omnibus notum est, editionem, nisi ab ovo inspiciatur membrana illa Tusca, in cujus fidem tot populi a multis seculis consenserunt, sed eam oculis tantum alienis e longinquo sunt venerati. Necesse est autem propius admoveri tandem, nisi aram veluti Dei ignoti nobis adorandam, diutius custodire tantum velit dives opum harum Hetruria. Fiet etiam, ut nemine cogitante tunc non pauca inde discamus, ad quæ obhæsere Virorum doctissimorum meræ conjecturæ; dum ex ingenio suo volebant consilium adhibere,

bere, ubi ante omnia inſpectione fontium opus fuerat. Gaudebunt autem inſigniter illi, qui in iſtis fontibus deprehendent, quæ antea hariolando ac divinando certo ſciri a nemine poterant. Evaneſcent contra & in fumum ibunt multæ lectiones & emendationes, curioſæ magis quam felices, adeo ut tantum non vim pateretur melior ille Codex Florentinus. Fiet etiam, ut qui nunc ad oram magno ſtipantur apparatu, diſcordes verborum ordines maximam partem reſecentur, & ſola evidentia textus omnes tenebras antinomiarum vel diſpellat omnino, vel indolem mentemque Legis a ſtudiis Interpretum, ſæpe moleſte ſedulis, diſtinguat. Altera temporum felicitas verſabitur in revelatione ejus arcani, quod paucis ſolummodo e JCtorum ſchola cognitum fuerat. Si enim cujusq; libri capita hactenus diſperſa rurſum conjungantur, lucem ſane dabunt & interpretationem, non factam ſed natam. Et hanc inſtituti ſui ſpem valde requirent in Clariſſimi Brenkmanni ſpecimine, nunc quidem edito, omnes boni Lectores. Optabuntque, Alfenum Varum nunc demum ſuos textus enarrare uberius, & fructum hujus conjunctionis ex ipſis doctrinarum argumentis in oculos noſtros incidere. At illi magis congruum videbatur, ſervare iſtam œconomiam futuris laboribus, qui reſtant: atque tunc inſtabunt mentes erectiores, ut nucleum etiam porrigat, qui corticis frangendi auxilium dedit. Vitam Alfeni ex iis, quos habemus, auctoribus modernis contraxit utique Noſter. Dubitabunt autem eruditiores, an Horatio in mentem venerit, hunc JCtum ſutrinam exercuiſſe Cremonæ, tandem Romam ſe contuliſſe, ac Servio Sulpitio præceptore demum Carmina & Philoſophiæ artes & Juris ſcientiam hauſiſſe. Nihil de iſta ſutrina Cremonenſi apud Pomponium Gelliumque. Horatius autem, ſi vera ſubeſſe noverat, in laude poſiturus erat fatum iſtud Alfeni heroicum, & ſupra omnem invidiam facetiasque. Ille certe de neſcio quo ſutore perinde loquitur, ſicut de cantore & modulatore, quem Hermogenem vocat. Imo apud Horatium recitantur verba Chryſippi, principis Stoicorum: dives eſt, inquit, qui ſapiens. Et ſapiens crepidas ſibi nunquam, nec ſoleas fecit: ſutor

Digitized by Google

ſutor tamen eſt ſapiens, etiam ubi artem non exercet. Nam eodem modo Hermogenes, quamvis taceat, Cantor tamen atque modulator eſt optimus: ſicuti Alfenus vafer ſutor erat, omni licet inſtrumento artis abjecto, clauſaque taberna. Et ſic omnis bonus ſolus eſt opifex, imo Rex. Perperam hic opinabantur interpretes Horatii, intelligi Alfenum JCtum noſtrum, & eum ſutorem fuiſſe Cremonenſem. Meliores probationes urgeo: quanquam multos deceperit juris magiſtros neglecta ab ipſis exactior Horatii inveſtigatio, *Libr. I Satyr. 3.* Putidum enim, illum irriſiſſe Virum ea ætate adhuc viventem, & nemini fama eruditionis gloriaque virtutis ſecundum. Quintilium Varum Euſebius Cremonenſem fuiſſe perhibet. De noſtro ſimile nondum eſt proditum. Virgilius etiam Vari meminit Ecloga IX:

Vare tuum nomen, ſuperet modo Mantua nobis,
(Mantua væ miſeræ nimium vicina Cremonæ)
Cantantes ſublime ferent ad ſidera Cygni.

Quis vero ex nominis convenientia ad JCtum noſtrum torquebit hæc omnia. Ipſe Horatius ad Quintilium Varum ſcripſit Odam 18 Libr. 1 Carm. Et Varum neſcio quem memorat Epod. V, 73. Alibi Varium Poetam cum eodem Hermogene Cantore jungit, *Lib. 1 Satyr. 9.* Et Satyra 10: *forte epos acer, ut nemo, Varius ducit, molle atque facetum Virgilio.* Cur non & ibi ſutrinam finxere interpretes? Et primus eorum, qui nunc ſuccurrunt, fabulam Acronis ſubeſſe conjiciebat Jo. Bertrandus: *Si Acroni credimus, qui de Noſtro putat intellexiſſe Horatium. Noſter autem JCtus P. Alphenum Varum patrem habuit, ut ex Dione colligere licet.* Argumentum credo libri LV ante oculos eum habuiſſe, ubi 755 Conſules, *P. Vinicius & P. Alfenus, Publii filius, Varus.* Putidum etiam, Horatium Noſtro imputare voluiſſe *Juris vafri* dedecus, quod fecit alibi, Lib. 2. Satyra 2. Et Rutilius perinde ſubdubitabat, *ut Horatianis interpretibus placuit. Alium etiam eſſe, de quo multa Cicero in Oratione pro Quintio.* Diſtinxit quoque Rutilius Alphenum Papiniani diſcipulum a Noſtro, quod mirum eſt non vidiſſe Guil. Grotium Lib. I c. 11, & Henelium c. 3

potuiſſe

Digitized by Google

potuiſſe de ſuo addere, Alphenum ætate jam provectiorem, cum diu ſutrinam exercuiſſet, Romam veniſſe. Denique ne iſtud quidem conſtat, eum Carmina compoſuiſſe, certe Catullo amiciſſimum fuiſſe. Mentio fit Alpheni apud Catullum: *Alphene immemor atque unanimis falſe ſodalibus*. Recte autem Muretus: *neſcio an JCtum Servii Sulpitii diſcipulum accuſat*. Scaliger etiam eundem dicebat, de quo ſupra: *Varus me meus ad ſuos amores*. Prorſus ergo aliena omnia. Nam & Servius nihil diſerte affirmavit. Eberlinus contra animadvertit, Catullum abuti nomine Noſtri: quod & Horatio forte accidit.

DISSERTATIO EPISTOLICA, QUA HIEROCLIS in Aurea Pythagoræ Carmina Commentarius partim illuſtratur, partim emendatur, ſcripta a JO. CHRISTOPHORO WOLFIO, Prof. Philoſ. Extraord. Vitteberg.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſch & Fil. 1710, 8 maj.

Plag. 4½.

PRodiit ſuperiore anno Cantabrigiæ Hieroclis in Aurea Pythagoræ Carmina Commentarius novis V.C. Petri Needhami curis illuſtratus, quod vel ex Actis noſtris ſpecialiusque menſe Auguſto ſuperioris anni intelligitur. Quamvis itaque Cl. Editor in hac editione procuranda nullis nec ingenii nec doctrinæ nec Codicum denique præſidiis deſtitutus, feliciter fuerit verſatus, collationem tamen MSti Medicei, illiusque optimæ notæ, deſideravit, adeoque in illis obſervationibus acquieſcere coactus eſt, quas Cl. Dacerius per Epiſtolam ſecum Florentia communicatas ex hoc Codice notis ſuis inſperſerat. Cum autem hujus Diſſertationis epiſtolicæ Scriptor Clariſſ. illius, quem diximus, Codicis collationem, a B. Gudio Florentiæ olim inſtitutam, a Cl. Fabricio integram nactus eſſet, ejusque beneficio variis locis, ceu in Actis noſtris l. c. itidem admonitum eſt, medelam afferri poſſe intelligeret; Diſſertatione hac epiſtolica ad V. C. Jo. Burchardum Menckenium

nium perſcripta variantes illius lectiones ita expoſuit, ut, quid de præcipuis habendum eſſet, adhibitis Criticæ artis regulis conſtaret. Ex quo adeo factum eſt, ut interdum emendationes a Cl. Needhamo allatæ hujus Collationis auctoritate confirmarentur, præterea vero aliæ novæ eruerentur. Sic in Hierocle p.14 v. 10 Mediceus pro ποιητȣ͂ legit δημιȣργȣ͂, quam lectionem Noſter ab Hierocle profectam ſtatuit, quod eo in loco Hierocles in explicatione τȣ͂ δημιȣργικȣ͂ νόμȣ (ita enim in Epiſtola legendum eſt) verſatur, ac præterea hæc Dei appellatio Græcis Scriptoribus familiariter adhibetur. In eadem pagina v. 19 mavult legere cum Mediceo θεῶν ὕπατον quam θεὸν ὕπατον, cum ita ferat Græcorum Scriptorum mos, qui inter cetera Dei ſummi nomina, de quibus ſtrictim diſſeritur, hoc quoque iſta forma familiare ſibi eſſe voluerunt. Pag. 16 v. 3 pro ὑποφορᾷ legit cum Mediceo ἀποφορᾷ, quæ vox & ſenſui & uſui ſcriptorum magis accommodata ipſi viſa eſt. Pag. 22 v. 11 pro ὑπόςασιν cum Mediceo legit ὑπόβασιν, qua voce paulo ante uſus erat Hierocles. Pag. 28 v. 2 pro ςροφὴν legit cum Medic. ἐπιςροφὴν, quia hoc in loco Hierocles per θείαν ἐπιςροφὴν idem innuere videtur, quod ſuperius p. 16 v. 16. dixerat τὴν πρὸς Θεὸν ἐπιςροφὴν, adde pag. 30 v. 5. P. 28 v. 16 poſt νόμους ex Medic. addit προσαναγκάζων, ut ſenſus ſit, *jusjurandum neceſſitatem imponere leges ab ipſo latas nunquam violandi.* Ibidem v. 20 Cl. Needhamus pro μεταῤῥυθμίζει legi juſſit μεταῤῥυθμίζῃ, quam conjecturam firmat Mediceus. Pag. 40 v. 8 legit: πάντων ȣ͂ν ἀνθρώπων κατὰ τȣ͂το χθονίων ὄντων λογικῶν, hoc ſenſu, *cum igitur omnes homines ſecundum ea, quæ dicta ſunt, terreni exiſtentes, rationales ſint*: quam quidem lectionem in ipſo contextu fundamentum invenire legenti patebit. P. 46 v. 13 pro ἢ βίου ἀλλοτρίωσιν magis probat ἢ κλήρου ἀλλοτρίωσιν, quod κλῆρος proprie denotet opes, quæ hereditate ad aliquem pervenerunt, de cujus generis facultatibus Hierocli ibi ſermo eſt. Hanc autem propriam eſſe τȣ͂ κλῆρος notionem, Illuſtrem Spanhemium ad Callimachi hymnum in Delum v. 281 & Grævium p. 37 Lectionum Heſiodearum probaſſe monet. Pag.

134 v. 19 εἰ μὲν γὰρ πράττοιτό τι μεθ' ἡδονῆς αἰσχρὸν, ἡ μὲν ἡδονὴ παρῆλθε, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει, ita Mediceus recte, cum vulgati pro αἰσχρὸν posteriori loco legant κακὸν contextu refragante. Atque hæc quidem speciminis loco sufficiant, ex quo de ceteris facile ferri potest judicium. Ceterum intelligimus, Auctorem non alienum esse ab hoc consilio, ut Hieroclem integrum, in nostris quidem oris perrarum, in lucem aliquando denuo proferat, notis præcipue ejusmodi illustratum, quæ miram styli Hieroclei cum Novi Fœderis & Scriptorum Ecclesiasticorum dictione convenientiam ostendant.

JO. CONRADI SCHWARTZ EPISTOLA AD PERillustrem & Excellentissimum Virum, Dominum GODEFRIDUM GUILIELMUM LEIBNITIUM, de finibus veteris Helvetiæ longius, quam vulgo solet, protrahendis.

Coburgi, typis Jo. Nic. Monachi, 1710, 4
Plag. 4.

DUos lectores ex iisdem veterum scriptorum locis diversas elicere posse & solere sententias, dudum experientia testatur. Hoc ex hac quoque Epistola perspicient antiquæ Geographiæ studiosi. Autor enim ejus doctissimus ex eodem Cæsaris loco, unde Cluverius eum numerum passuum, quem Cæsar longitudini Helvetiæ tribuit, confutat, nunc stabilit. Negat enim Cæsarem fines Helvetiæ ponere ab ea Rheni parte, quæ a fontibus Rheni ad lacum Acronium pertinet: quia Cæsar *Rhenum, qui Helvetios a Germanis dividit*, pro limite nominat. At eam partem Rheni, quæ a fontibus ad Brigantinum lacum procurrit, non dividere Helvetios a Germanis, sed ab Illyrico magno, certum est. Et sane particulam *qui* in hujusmodi locorum definitionibus magis vim determinativam habere, quam explicativam, vix dubium esse Noster credit. Nam, exempli gratia, Danubius qui Ungariam inferiorem a superiore dividit, non est totus Danubius, quantuscunque est, sed pars Danubii. Ergo ultra Rheni partem illam, quæ Illyricum magnum spectat, Cl. Autor Helvetiam in LXX passuum millia

millia prolatat. Vocat in subsidium deinde Taciti locum de morib. German. cap. XXVIII sect. 3, quem adhuc ab Interpretibus neglectum nec satis expensum accurate examinat, & corruptum esse, indubiis argumentis demonstrat. Ipse cum parva correctione ita legit: *Rhenumque & Oenum amnes.* Denique ex Strabone argumenta quædam affert, quæ ex epistola ipsa rectius, quam ex brevi enarratione cognoscentur. Ita enim omnia connexa sunt, ut decerpi nihil queat.

APOLOGIE POUR LA VIEILLE CITE' d' Avenche &c.

h. e.

APOLOGIA PRO VETERI AVENTICO, URBE Helvetiæ in pago Bernensi & tractu Urbigeno sita, opposita novo cuidam tractatui de urbe Antrensi detecta, cujus Autor contra fidem veteris & recentioris historiæ Aventicum ex Helvetia transfert in Burgundiam.

Bernæ, 1710, in 8 maj.

Plag. 17.

Cum Autor anonymus *Detectæ urbis Antrensis*, cujus librum Anno superiori M. Junio recensuimus, in ruderibus prope lacum Antrensem Comitatus Burgundiæ repertis vestigia veteris Aventici sibi deprehendisse videretur, civitatem hanc non in Helvetiis, sed in Sequanis, adeoque in hodierno comitatu Burgundiæ sitam fuisse, urbem vero pagi Bernensis, quæ hodie Aventicum dicitur, vero nomine Forum Tiberii nuncupandam esse, contra communem omnium modernorum Geographorum sententiam aliquot dissertationibus probandum susceperat. Ea re permotus auctor hujus Apologiæ Marquardus Wildius, natione Helvetius, antiquitates urbis patriæ diligentius exquisivit, eamque a veteri Aventico minime diversam, Forum Tiberii autem in urbe Rhenana pagi Tigurini, quæ Germanis Kayserstuhl dicitur, superstitem esse, operose asseruit. Omnia ergo huc re- p. 261.

 deunt,

deunt, ut partim Anonymi argumenta refutet, partim firmioribus rationibus suam atque communem sententiam defendat. Inter adversarii argumenta præcipuum esse videtur quod e Ptolemæo petit, qui diserte Avanticum inter Se,
p. 34-42. quanorum urbes memorat. Ad hoc respondetur 1 Ptolemæum, etsi principem veterum Geographorum, cum primus in remoto Aegypti angulo ex aliorum relationibus Orbis terrarum partes ac regiones descripserit, ab omnibus erroribus non immunem esse potuisse: quorum quippe a solo Surita, scriptore Hispano, in Comment. ad Itinerarium Antonini supra quinquaginta jam Seculo XVI notati fuerint. 2 Eum floruisse sub Hadriano Imp. quo tempore Occidentalis Helvetiæ pars, ad quam spectat Aventicum, Maximæ Sequanorum provinciæ, ut Orientalis Rhetiæ annexa fuerit, ut adeo vix nomen Helveticum apud horum temporum scriptores amplius occurrat. Qua occasione simul mutationes, quæ in distributione provinciarum Romanarum sub Julio Cæsare, Augusto, Hadriano & Constantino M. factæ sunt, satis luculenter ob oculos ponit. Pro communi autem sententia contra Anonymum præcipue urget testimonium Taciti, qui ipse Helveticos adiit, & Aventicum diserte *caput gentis illius* nominavit *Hist. I, 68*, quem locum Cl. Wildius omni, in quam ab Anonymo vocatus fuerat, *νοθείας* suspicione vacare, manifesto demonstrat. Provocat præterea ad numos & inscriptiones, partim in ipsa urbe partim prope eam repertas, quarum nonnullæ ipsum Aventici nomen exhibent, ad cultum Aventiæ Deæ Helvetiorum tutelaris ac propriæ, a qua sine dubio urbs sæpe dicta nomen trahat, ad testimonia Itinerarii Antonini, Gregorii item Turonensis, Fredegarii &c. imo ad consensum omnium Geographorum a Tacito usque ad celeberrimum
176 sq. Cellarium. His ita excussis, historiam & Chronologiam Aventici exhibet, cum ex antiquis scriptoribus tum domesticis monimentis concinnatam, in qua originem ejus ab anno 589 ante C. N. deducit. Subjungit etiam p. 209 sqq. inscriptiones Romanas Aventici & in circumjacente regione repertas, quæ ad historiæ hujus illustrationem pertinent, quibus hanc unam

Digitized by Google

unam hodieque superstitem & a Grutero aliisque Inscriptionum collectoribus omissam excerpimus: p. 239.

JUL. C. F. FABIO CAMILLO
AC. AUG. MAG. TRIB. MIL.
EG. IIII. MACED. HAST. PUR.
T CORONA AUREA DONATO
TI. CLAUDIO CÆSARE AUG.
IER. CUM AB EO EVOCATUS
N BRITANNIA MILITASSET
OL. PIA FLAVIA CONSTANS
EMERITA HELVETIOR.
EX VOTO D.D.

Hanc ita supplet atque exponit: *Julio Caji Filio, Fabio, Camillo, factionis Augusti Magistro, Tribuno Militum Legionis Quarta Macedonica, Hasta pura & corona aurea donato a Tiberio Claudio Casare Augusto Germanico, cum ab eo evocatus in Britannia militasset, Colonia Pia, Flavia, Constans, Emerita Helvetiorum ex voto dedicavit.* Coloniam, a qua hoc monumentum positum est, eam ipsam esse existimat, quam T. Flavius Vespasianus Aventicum deduxit, cum in alia inscriptione huic prorsus gemina inter verba *Emerita* & *Helvetiorum* diserte *Aventicum* interponatur. Denique appendicis loco ex Musæo Bernensi duo affert antiqua monumenta ænea rarissima, in eadem regione eruta, & figuris ab Autore expressa. Alterum est lucerna sepulchralis duplici effigie, altera Satyræ cujusdam, altera Fauni junioris, insignis. Has effigies Autor Lares fuisse, partim ex unguibus caninis, quibus lampas sustinetur, partim ex hirundine, quam Faunus dextra tenet, ave scilicet domestica, conjicit, & illos tombis domesticis interdum inseri consuevisse ostendit. Alterum monumentum, ex rudeeribus ad Lacum Lemanum effossum, victimam refert Neptuno ex Autoris sententia immolandam. Huic adstat sacerdos habitu Pontificiali libationis ritum exprimens, dum dextra manu ex simpuvio vase sacrificali liquorem inter cornua tauri

Margin: 240. sq. — 252. — TAB. I. Fig. 10.

tauri effundit, ſtrigili autem, quam ſiniſtra tenet, utrum victima ſacrificio idonea ſit, explorat, & præterea ore diducto, quaſi carmen ſolenne recitans, repræſentatur.

EMENDATIONES IN MENANDRI ET PHILEmonis Reliquias ex nupera Editione JOANNIS CLERICI: ubi multa Grotii & aliorum, plurima vero Clerici errata caſtigantur; Auctore PHILELEUTHERO LIPSIENSI.

Trajecti ad Rhenum, ex Officina Gulielmi van de Water, 1710, 8 maj.

Plag. 12.

RECenſuimus in Actis Anni ſuperioris p. 111 libellum Cl. Clerici, in quem hæ Emendationes ſcriptæ ſunt. Monitum ibi a Viro quodam Clariſſimo, *non pauca ſibi animadverſa in Notis Clerici, quæ corrigenda videantur:* & forte fore, *ut data opera perlecto Libro plura obſerventur, alio tempore aliaque occaſione cum Cl. Clerico communicanda.* Illa ſine dubio pleraque, & forte alia, quæ haud facile quivis ſentire potuiſſet, ab eruditiſſimo harum Emendationum Auctore occupata: & per Cl. Burmannum typis vulgata hic ſunt, qui etiam Præfationem præmiſit longiuſculam, in qua ſatis acerbe invehitur in Cl. Clericum, inſuperque errata quædam ipſe etiam notare conatur. Ipſe Auctor Emendationum nomen ſuum diſſimulavit, & pro eo fictitium adſcivit: quin etiam Patriam videtur nominare alienam, cum ſe Lipſienſem dicit, etſi minime erubeſcendus nobis foret civis; *ab extera* tantum *regione*, in Præfatione dicitur, Ultrajectum *miſſas fuiſſe* has Emendationes *ad typographum* ſine ullo indicio, niſi quod primæ paginæ iſta eſſent adſcripta: *Hæc edantur a Cl. Burmanno, qui Præfationem, & ſi velit, Dedicationem præmittat. Scriptæ hæ Emendationes Opera extemporali, & finitæ Idibus Decembribus Anno* M DCC IX. Etſi autem eruditiſſimus Autor hoc pacto latere ſtudeat, haud facile tamen latebit; cum pauci ſint, a quibus ſimilia ſperari potuiſſent. Et facile recordantur Eruditi

Digitized by Google

diti, ubi gemina istis legerint Autore nomen profitente, quæ tantam Linguæ Græcæ cognitionem, judicii acrimoniam & animi sagacitatem præ se ferant. Multæ in hoc quamvis extemporali scripto ingeniosissimæ & felicissimæ Conjecturæ, certissimæ Emendationes. Nos hic duas tantum aut tres Viri magni Observationes afferemus, non inutiles futuras harum rerum studiosis. Reprehendit merito Hugonem Grotium, qui hæc Fragmenta emendans & in versus redigens, aliquoties Ionismos immiscuerit, ut λαλέειν, de quo agit Num. CCXXVI (numeri Romani significant Capita libelli) ποιέων Num. CCCIV ἐράω Num. CCXCIV, quod postremum & similia ne Iones quidem facile ita proferunt. Recte autem observat, hæc Atticis perperam misceri in Comœdia. Hinc nimirum apud Aristophanem cum quidam dixisset ἐἰ, alius subjicit: ἀλλὰ τοῦτό γ' ἐσ' Ἰωνικὸν τὸ ῥῆμα in Pace v. 929; etiam alterius formæ Jonica recte improbat, ut πουλὺς Num. CCLXXII & μοῦνος Num. CCXCI. Potuisset autem, si voluisset, monere, non omnes Ionismos exulare ex Comœdia; ut Dativos plur. in οισι, αισι, & in quibusdam ησι. Poetica etiam vocabula recte rejicit, tanquam in sermone communi & Scena Attica nullum locum habentia; ut πέλεται Num. XLII, πέλει Num. CCXXVII, δίζειν Num. XCVIII, ἴσσα Num. CLXXV, ἐσσὶ Num. CCLXXXI. Alia est Observatio de Hiatu inter duas voces, inter quas nulla intercedit consonans, illum nempe esse vitandum, ut τοῦτο ὅπως Num. LXXVII, ταῦτα ὅσσα Num. CLXXV, ἔθελει εἰς Num. CCXCII, καὶ ἐχλήσεις Num. CCXCV, ubi hæc scribit: *Sæpe dixi ab hiatu illo concurrentium vocalium veteres maxime cavisse.* Et id quidem apud Comicos atque Tragicos perpetuum, si heroica aut elegiaca non immisceant; exceptis paucis quibusdam, ut τί; sic in Avibus Aristoph. v. 3 τί ὦ πόνηρ' ἄνω κάτω πλανύττομεν; & v. 48. οὗτος; τί ἐστιν; & passim. Egregia etiam Observatio est, certas quasdam particulas non inchoare versum; ut γάρ. Hinc Num. CX facile digerit Fragmentum, quod male sic habebat:

— μετ'

—μετ' 'Αριϛοτέλȣς
Γάρ τέτ]αρας ὀϐολȣ̀ς τῆς ἡμέρας φέρων.

Digerit autem ſic: Μετ' 'Αριϛοτέλȣς γάρ τέτ]αρας τῆς ἡμέρας 'Οϐολȣ̀ς φέρων—

Sed ne exemplis aliis adducendis longiores ſimus, quæ ſummatim de hac re dicit Num. CCXLVII, hic ſubjungemus. *Ut verbo dicam*, inquit, *vocabula illa, quæ ὑποτακτικὰ Græci magiſtri appellant, quæque ſententiam inchoare non poſſunt, ut μὲν, γὰρ, δὲ, ȣ̑ν, πȣ & ſimilia, ea neque verſum inchoare poſſunt. Hoc verum eſſe ſtudioſi experimento ſcient.* Hæc præclara ſunt, & ſæpe errores deprehendendi ac emendandi viam oſtendere poſſunt.

Quam multa præterea ex metri legibus rectiſſime corrigat, cognoſcere Lectorem ex libello ipſo malumus. Maxima pars reprehenſionis in eo fere conſiſtit, quia Cl. Clericus minus accurate metra tractaverit. Quamvis ipſe de ea re monuiſſet Lectorem in Præfatione, ubi inter alia, *Cave*, inquit, *credas omnia a nobis pro bonis & integris verſibus proponi.* Sed ecqua hic injuria Clerico fiat, aliis judicandum relinquimus. Illud jure quis miretur, quomodo rei metricæ callentiſſimus Autor Emendationum verſum quendam (nam omnes non examinavimus) recte habentem, mutatum voluerit. Nempe Num. CCCI ad hunc verſum:

"Εξεϛιν ἀποκτείνειν μὲν, ἀποθνήσκειν δὲ μή.

hæc annotat; *Ante duas conſonantes, quarum neutra liquida eſt, ſyllaba corripi non poteſt, repone igitur:* "Εξεϛ' ἀποκ]είνειν— Nempe Tribrachyn ſecundo loco toleraſſet, fit enim Tribrachys, ſi manente ἔξεϛιν, ō in ἀποκτείνειν ponamus corripi poſſe; Anapæſtum autem non tolerabit? Atqui ipſe ſcribit Num. LIII: *Senarium quippe Comicum etiam in ſecundo loco Anapæſtum adſciſcere, vel primus ille Ariſtophanis verſiculus exemplo eſt:* 'Ως ἀργαλέον πρᾶγμ' ἐϛιν ὦ Ζεῦ καὶ θεοί. Alio etiam loco meminimus eum pro Anapæſto ſubſtituiſſe jambum; quia nempe id videbat ſine violenta mutatione fieri poſſe. Quamvis autem multi Senarii apud veteres mutandi ſint, ſi hanc rationem ſequi velimus; tamen hoc levius putemus præ

eo,

Digitized by Google

eo, quod non animadvertit se, in eo etiam a se ipso discedere, quod immisceret Poetica quædam. Tale autem videtur, Articulum præpositivum ponere pro Pronomine, ut τὰ pro ταῦτα Num. CXCI, ubi versum, qui apud Stobæum sic habet, nec male:

Τὴν γὰρ ὁμόνοιαν τὴν πρὸς ἀλλήλȣς ποιεῖ

sic emendat: Τὰ γὰρ ὁμόνοιαν τὴν πρὸς ἀλλήλȣς ποιεῖ, & vertit: *Hæc enim concordiam mutuam efficiunt.* Quasi esset: ταῦτα γὰρ ὁμόνοιαν τὴν πρὸς ἀλλήλȣς ποιεῖ, aut neglecta metri lege: τὰ γὰρ ὁμόνοιαν τὴν πρὸς ἀλλήλȣς ποιȣ͂ντα ταῦτα ἐςί. Tale etiam videtur τοῖον ponere pro τοιȣ͂τον, quod fecit Num. CCLXXVII, ubi cum Clericus non male edidisset:

—οἷος γέγονέ μοι
Οἷον παρατέθεικ' ȣ͂ πεφαρμακευμένον

& ita vertisset, ut hæc sint admirantis verba itidem bene; Autor Emendationum corrigit:

—οἷος γέγονέ μοι
Τοῖον παρέλιθην κȣ͂ πεφαρμακευμένον.

De τοιόνδε hic non loquor. Tale quid videtur & οἱ pro ἑαυτῷ sive ἑαυτῇ· Num. CCLXXIII, ubi hujusmodi orationem format: ἔχει καρπόν οἱ τὰ δάκρυα, & vertit: *habet sibi fructum lacrymas.*

Quoniam autem eo delapsi sumus, ut cœperimus quædam velle notare in Emendationum Libello, monendos duximus Lectores, eum, qui hæc nunc scribit, non apologiam pro Clerico instituisse, qui isto defensore nihil indiget: nec in arenam velle descendere cum ejus Adversario, cui se longe longeque imparem sentit; sed quia Emendationes has, & earum Autorem, quisquis est, debita deprædicatione fraudare non potuit, durum & inhumanum putavit, si adversario ignoto noti sibi hominis & amici ita addictus esse videatur, ut eum non tantum dilaudet, sed etiam nævos ejus, si qui sint, dissimulet. Bona igitur cum venia afferemus pauca, quæ se nobis in Emendationum libello minus probare potuerunt. Num. XCVIII in fine recte vidit Autor, vocem, συνιδὼν de eo *qui conscius sibi est*, non posse accipi; sed cum dicit, *corrigen-*

Digitized by Google

dum esse συνιὼν *aut* συνειδὼς, fallitur in voce συνιὼν putans eam a συνίημι (unde σύνεσις *conscientia*) formari posse, cujus participium est συνιεὶς & συνεὶς, cum συνιὼν formetur ex εἶμι *eo, ibo*, quod hic nullum locum habet. Num. CVIII p. 47 lin. 4 οὐδέγ' οἶσθα σ' ἄθλιε; (ita enim ibi imprimendum fuisse docet index erratorum) reponit, pro οὐδέ μ' οἶσθα σ' ἄθλιε· paulo quidem melius, sed non omnino bene; vertit enim: *Nonne res tuas nosti miser?* ut, si quis missas facere elisiones velit, scribendum sit: οὐδέ γε οἶσθα σὰ ἄθλιε; duo autem insunt incommoda: primo in σὰ elidit α, quod vix fieri potest, nisi articulus, aut substantivum ejusdem casus adsit, unde dignosci possit σὰ intelligendum esse non σέ· deinde σὰ omisso substantivo positum requirit articulum. Itaque neglecto metro sic sententia illa effertur: οὐδέ γε οἶσθα τὰ σὰ ἄθλιε; melius ergo emendasset hoc modo —οὐδὲν οἶσθ' ἄρ' ἄθλιε, *nihil scis ergo miser.* Mirum cur Num. CXV, εἰς πάντα δουλεύειν *plane barbarum* dicat esse; cum εἰς πάντα idem sit quod παντελῶς, & possit iisdem, quibus hoc, verbis jungi. Sic σωφρονεῖν εἰς τὰ πάντ' ἀεὶ apud Euripidem ἐν Βάκχαις v. 315: hinc etiam cum πάντως conjungitur apud Aristophanem in Pluto v. 273: πάντως γὰρ τοιοῦτον εἰς τὰ πάντα ἡγοῦ θέ με εἶναι; nempe ut πάνυ πάμπαν conjunguntur apud eundem in Pace v. 120: ἔ δον δ' ἀργυρίου μηδὲ ψακὰς ᾖ πάνυ πάμπαν. Sic in singulari numero Æschylus in Agamemnone v. 690: τίς ποτ' ὠνόμαζεν ὧδ' ἐς τὸ πᾶν ἐτητύμως; idem in Eumenidibus v. 291: πιστὸν δικαίως ἐς τὸ πᾶν τε σύμμαχον. Num. CXLIV p. 63 lin. 28, ubi de τύχῃ est sermo, emendat

—Ταύτην καὶ Φρένας
Δεῖ, καὶ πρόνοιαν τὴν θεῶν καλεῖν μόνην,

cum Clericus recte edidisset —ταύτην καὶ φρένας
Δεῖ, καὶ πρόνοιαν τὴν θεὸν καλεῖν μόνην.

Paulo ante commemoraverat Menander θνητὴν πρόνοιαν· cur ergo nunc inferretur θεῶν πρόνοια; Num. CLXVII p. 65 lin. 30 legi jubet: Πῦρ· ταῦτ' ἔτη σε κἂν ἑκατὸν βιῶν' ἔδει
Ὄψει παρόντα — & vertit: *Hæc, etiamsi annos centum te vivere oporteret, præsentia videbis.* Atqui

κἂν

κἂν βιῶναι ἔδει est *etiamsi vivere oportuisset.* Vide an melius sit quod nos dabimus:

> Πῦρ· Ταῦτ' ἔτη σε κἂν ἐκαὶὸν βιοῦν δέῃ
> Ὄψει παρόντα — apud Stobæum sic extat:
> Πῦρ· Ταῦτ' ἔτη κἂν ἑκατὸν βιώσεται.

Ibid. p. 66 lin. 4 ingeniose quidem pro *ἐπιδημίας ἀνθρώπου* reponit *τὴν ἐπιδημίαν ἄνω*· nota enim est compendiosa scriptura *ἄνος, ἀνȣ, ἀνῳ* &c. pro *ἄνθρωπος, ἀνθρώπȣ, ἀνθρώπῳ,* unde error ortus posset videri; sed format orationem parum Græcam; nam *ἐπιδημίαν τὴν ἄνω* sive *τὴν ἐπιδημίαν τὴν ἄνω,* dicerent Græci, non *τὴν ἐπιδημίαν ἄνω* in tali loco. Quod & ipse sensisse videtur, cum mox eadem verba repetens recte collocat. Non minus ingeniose ibid. lin. 30 pro *ἀπώλεσε*· scribit *ἀπέλασε*· Sed nec levius errat, cum ita sine augmento scribi posse putavit, cum deberet *ἀπήλασε*· Num. CXCI *Solœcismum spissisimum* esse dicit in hac oratione:

> Δύ' ἐσθ' ἃ κρῖναι τὸν γαμεῖν μέλλοντα δεῖ.
> Ἤτοι προσηνῆ ὄψιν, ἢ χρηστὸν τρόπον.

Nempe quia ad *δύο ἐστὶν ἃ* non inferantur nominativi casus; tum etiam quia versus posterior male habet, corrigit:

> Ἤτοι προσηνὴς ὄψις ἢ χρηστὸς τρόπος.

Sed & accusativi recte inferuntur; verum non ad *δύο ἐστὶν,* sed ad *κρῖναι δεῖ.* & versui consultum facile est, si scribas:

> Ἤτοι προσηνῆ γ' ὄψιν ἢ χρηστὸν τρόπον.

Num. CXCII refert hos versus, ut a Clerico sunt editi:

> Καὶ τȣ̃τον ἡμᾶς τὸν τρόπον γαμεῖν ἔδει
> Ἅπαντας· ὦ Ζεῦ σῶτερ ὡς ὠνήμεθα.

& pro Καὶ reponens Κ' εἰ vertit:

> *Si hoc modo nos uxores ducere oporteret*
> *Omnes, o Jupiter servator, ut e re nostra esset.*

Non male quidem, quamvis præter necessitatem, corrigit primam vocem; sed ultimum verbum non debebat intactum reliquisse: est enim pro *ὠνήμεθα* scribendum *οἰοίμεθα.* Diximus

 autem

autem non necessariam fuisse correctionem, quia nihil incommodi habet prior lectio, maxime si ita scribas:

> Καὶ τοῦτον ἡμᾶς τὸν τρόπον γαμεῖν ἔδει
> Ἅπαντας. ὦ Ζεῦ σῶτερ ὡς ὀναίμεθ' ἄν.
> *Atque hoc, quo dixi, modo ducere nos oportebat uxores*
> *Omnes. O Jupiter servator, ut id e re nostra foret!*

Num. CXCIV refert sequentes versus, ut a Clerico sunt editi & conversi:

> Ἢ μὴ γαμεῖν γὰρ, ἂν δ' ἅπαξ λάβῃς, φέρειν
> Μύσαντα πολλὴν προῖκα καὶ γυναῖκα δεῖ,
> Ἐκπυνθάνεσθαί τ' ἀρσένων πέρι μηδέν.
> Τὸ μὲν μέγιστον οὔποτ' ἄνδρα χρὴ σοφὸν
> Λίαν φυλάσσειν ἄλοχον ἐν μυχοῖς δόμων.
> *Etenim aut non ducere uxorem, aut si semel duxeris, ferre*
> *Mussantem magnam dotem & mulierem oportet,*
> *Nec de maribus quicquam percunctari.*
> *Quod vero maximum est, nunquam oportet virum sapientem*
> *Nimium custodire uxorem in penetralibus ædium.*

Ubi recte vidit hæc esse verba *dotatæ* mulieris, adde & libertatem foras eundi affectantis. Sed quia tertius versus commodum sensum non habet: & illud τ' ἀρσένων πέρι μηδέν Grotii est παραδιόρθωσις· cum apud Stobæum habeatur τ' ἀρσένων δ' ἡμᾶς σέθεν, quod etiam corruptum est, sed viam ad veram lectionem ostendit; ipse sic emendat:

> Ἢ μὴ γαμεῖν γὰρ, ἂν δ' ἅπαξ λάβῃς, φέρειν
> Μύσαντα πολλὴν προῖκα. Καὶ γυναῖκα δεῖ
> Ἐκπυνθάνεσθαι τἀρσένων Δημόσθενες.

quorum tantum posteriorem partem vertit:

> —*Etiam mulierem oportet*
> *Inquirere de rebus virorum, o Demosthenes.*

Sensu

Senſu quidem bono; ſed videndum, an leviore mutatione vera lectio inveniri poſſit. Nos illud *τάρσένων δ' ἡμᾶς σέθεν* mutamus in *τάρσένων δ' ἡμᾶς δέον*, & totum locum ita conſtituimus:

Ἢ μὴ γαμεῖν γὰρ, ἂν δ' ἅπαξ λάβῃς, φέρειν
Μύσαντα πολλὴν προῖκα καὶ γυναῖκα δεῖ.
Ἐκπυνθάνεσθαι τάρσένων δ' ἡμᾶς δέον·
Τὸ μὲν μέγιστον οὔποτ' ἄνδρα χρῆν σοφὸν
Λίαν φυλάσσειν ἄλοχον ἐν μυχοῖς δόμων.

Aut enim non ducere uxorem, aut ſi ſemel duxeris, ferre
Connivendo, magnam dotem & mulierem oportet.
Cum autem inquirere in res virorum nos oporteat;
Ante omnia quidem nunquam oportebat virum ſapientem
Nimium cuſtodire uxorem in penetralibus ædium.

Num. CCXIII p. 96 lin. 22 rejicit Grotii emendationem *γυναῖκας ἔπλασεν* pro *γυναῖκας ἔπλασσεν*, quod apud Lucianum eſt, & ſuam *γυναῖκ' ἔπλασσεν* ſubſtituit *οὐδὲν δέον*. Num. CCLIV pro Οὐδ' ἔστι πρώτη· ἀλλὰ μετὰ τῶν σωμάτων corrigit: Οὐδ' ἔστι πρώτην· ἀλλὰ — Sed illud *πρώτην* in tali acceptione me offendit. Dum aliquid melius offeratur, lego: Οὐδ' ἔστι πρότερον· ἀλλὰ — Num. CCLXXIV, p. 117 lin. 23 corrigit verſum, qui apud Plutarchum ſic habet:

Τί οὖν πλέον ποιοῦμεν; οὐδέν· ἡ λύπη δ' ἔχει &c.

Corrigit autem ſic: Τί οὖν πλέον ἔχομεν; οὐδέν· ἡ λύπη δ' ἔχει &c. Deinde *ἔχομεν*, inquit, *apud Plutarchum reponimus pro ποιοῦμεν· Græci enim πλέον ἔχειν pro proficere dicunt, non πλέον ποιεῖν.* Quid ergo ſignificant hæc verba apud Demoſthenem, qui credo Græcus Auctor eſt? *παύσεσθ' ἀεὶ περὶ τῶν αὐτῶν βουλευόμενοι, καὶ πλέον οὐδὲν ποιοῦντες.* quæ habentur I. in *Philippum* paulo poſt *πόρου ἀπόδειξιν*. Sed forte verſui uno pede longiori aliter ſuccurri non poterat? en quam facile:

τίνων πλέον ποιοῦμεν; ἡ λύπη δ' ἔχει &c. Omisso scilicet illo οὐδέν quod aliunde irrepserat. Num. CCLXXX ad hæc verba: Πλεῖον γὰρ οὐδὲν ἄλλο ἢ ζητεῖν ἔχεις. *Mirabar*, inquit, *e quo Barbariæ specu prodiret illud* ἄλλο ἢ, deinde dicit hoc *Cl. Clerici facinus esse*, cum in aliis esset ἄλλο τοῦ, melius scilicet. De isto jam parco dicere, sed illud ἄλλο ἢ si barbarum est, barbare jam & Aristophanes loquitur in Eccles. v. 395: τί δ' ἄλλο γ' ἢ ἔδοξε — γνώμας καθεῖναι; & Herodotus IV, c. 131: ὁ δὲ οὐδὲν ἔφη οἱ ἐπεστάλθαι ἄλλο ἢ δόντα τὴν ταχίστην ἀπαλλάττεσθαι & Æschylus in Persis v. 209: οὐδὲν ἄλλο γ' ἢ πτήξας. Quod si modo metri causa ita scripsisset Clericus:

Πλεῖον γὰρ οὐδὲν ἄλλο γ' ἢ ζητεῖν ἔχεις,

posset, ni fallo, jam videri ex penu Poetæ Attici esse hic versus. Num. CCXCIII versiculus iste:

Ὅστις πένης ὢν ζῇ, παραζῆν βούλεται.
Pauper quisquis vivit, vult male vivere.

Iste inquam versiculus, nulla indigens emendatione, tres experitur παραδιορθώσεις, quæ in Libello ipso videantur, ubi Auctor inter alia: *Quis sodes* βούλεται παραζῆν *cupit misere aut fœde vivere?* Ille ipse, inquam, qui cum sit pauper, tamen vivit: & non Theognidis potius consilium sequitur:

Χρὴ πενίην φεύγοντα καὶ εἰς μεγακήτεα πόντον
Ῥιπτεῖν, καὶ πετρῶν Κύρνε κατ' ἠλιβάτων.

Hæc sunt quæ in Emendationum Libello notare visum est; cetera, si quæ supersunt, Clariss. Clerico relinquemus, uti & Præfationem totam.

INFAMIA EMENDATIONUM IN MENANDRI Reliquias, nuper editarum Trajecti ad Rhenum, Auctore PHILELEUTHERO LIPSIENSI. Accedit Responsio M. LUCILII PROFUTURI ad Epistolam C. VERATII PHILELLENIS, quæ extat in Bibliothecæ Choiriæ Parte IX.

Lugduni Batavorum, apud Joh. Arnold. Langerack, 1710, 12.

Plag. 8.

Vix

Digitized by Google

VIx proxime antecedentia impressa erant, cum in manus nostras pervenit hic Libellus, cujus mentionem continua serie facere libuit, propter affinitatem. Tangit enim priori sui parte Auctorem Emendationum in Menandri Reliquias, ut titulus ipse indicat, factus ut videtur, ad imitationem Scioppii, qui *Infamiam* Famiani Stradæ scripsit: posteriori autem parte, licet in alio argumento, tangit Editorem illarum Reliquiarum, qui scripsisse illam Epistolam hic affirmatur, alio sumto nomine; scribitur enim p. 135 hujus Libelli: *Johannes Clericus non ausus Comœdiam veterem sequi ingreditur Scenam, sumto Veratii Philellenis nomine.* Nimirum inscriptio illius Epistolæ in Bibliotheca Selecta Cl. Clerici Tom. IX p. 187 hæc est: *C. Veratius Philellen M. Lucilio Profuturo S.P.D.* hinc etiam Responsio sub ficto nomine M. Lucilii Profuturi peragitur. Quis autem videatur ille Phileleutherus Lipsiensis Auctor Emendationum, apparet cum aliunde in hoc Libello, tum p. 67, ubi scribitur: *Satis video esse hac simillima notis illis ad Fragmenta Callimachi formulis*, & p. 69 ubi: *Agnosce has—plane pares esse & germanas illis ad Tusculana Ciceronis, ut eundem aerem hausisse scias:* item ubi περιβόητος illa ad Millium Epistola commemoratur.

In *Infamia Emendationum* nullum eorum locorum attingit, quæ nos in Emendationum Libello animadvertimus, non quod parum sentiret illa, si quæ nos forte non perperam sensimus, absit ut nobis tantum arrogemus: sed quia ad illa festinat, & in illis moratur quæ ipsum ferire videntur, Ὅπου τις ἀλγεῖ κεῖθι καὶ τὴν χεῖρ' ἔχει. Nimirum cum Auctor Emendationum Num. XXVIII ex Fragmento Stephani Byzantini de Dodone longiusculam Menandri ῥῆσιν, a Cl. Clerico omissam, recensens atque emendans, nonnihil offendisse videretur Celeberrimum Fragmenti Dodonæi Editorem; multus est in hac Infamia Emendationum, ut illa omnia labefactet inde a p. 34 usque ad p. 80. Nos neque de his, neque de ceteris judicium nostrum hic interponimus. Hoc tantum monemus, uno alterove in loco neglectam esse metri legem.

In

Digitized by Google

In *Responsione ad Epistolam* agitur de aliquot locis Arriani ex Editione novissima, quam omni laude qui fraudare velit, Telchinum vitio affinis est; item de quibusdam ex Suidæ illa recentissima & præclara Editione; nec non de loco quodam Libanii, ubi γραμματεῖον δίθυρον occurrit. Nos hic etiam ἐκ βελέων esse volumus. Tantum liceat qualem qualem conjecturam de primo Arriani loco afferre, qui est Lib. VI apud Arrianum, & sic legitur in Edit. Bas. ὑπὸ μένους τε τοῦ ἐν ταῖς μάχαις καὶ τοῦ ἔρωτος τῆς δόξης καθάπερ οἱ ἄλλης τινὸς ἐξηττώμενος, οὐ καρτερὸς τὴν ἀπέχεσθαι τῶν κινδύνων. Sermo est de Alexandro M. intrepide pericula subeunte propter gloriæ cupiditatem & pugnandi fervorem. Sed illud οἱ — ἐξηττώμενος constructionem corrumpit. Deinde editum: καθάπερεὶ ἄλλης τινὸς ἐξηττώμενος, ubi sensus minus commodus; qui erit non ineptus, si legas: καθάπερ ὁ Ἡρακλῆς ἐξηττώμενος.

DISSERTATIO DE GERMANIÆ MIRACULO optimo maximo, Typis literarum eorumque differentiis, qua simul Artis Typographicæ universam rationem explicat PAULUS PATER.

Lipsiæ, apud Io. Frid. Gleditsch & Filium, 1710, in 4.

Plag. 12.

ARtis Typographicæ laudes explicare uti visum est multis, ita de ratione illius & incrementis, quæ per tot elegantissimorum typorum genera admirabili invento accessere, heic disserentem prætermittere haud possumus. Absolvitur Dissertatio Capitibus V, quorum primum artis primos in Germania & autores & inventores laudat, *Joh. Regiomontanum* & *Gutenbergium*, quos secuti *Faustus*, *Mentelius*, *Costerus*. Alterum de priscorum novorumque characterum typographicorum materia, forma, præparatione, atramento, prelis
p. 13. chartaque typica differit. Ubi hæc tantum de atramento annotare placet, conducere ad illud oleum lini bonæ antiquitatis, a Sole defæcatum, cui omnis per ignem subtrahenda sit & flavedo

flavedo & pinguedo, ne flavescat scilicet & deformitatem pariat. Ut igitur bene illud coloratum fiat, modernos typographos pane siligineo, ferventi oleo immisso, hanc deformitatem tollere inquit. Quia tamen sæpius etiamnum optato careat effectu, longe meliorem & arcanam quandam rationem, quam a Bruxellensi quodam pictoro didicerit, nobiscum communicat: depurgato scilicet oleo admiscendam fuliginem melioris notæ, ex fumo resinæ, (Theer) sub caminis, fumum non emittentibus, modica flamma exustæ, præparatam. Tertium varias characterum inventorum differentias exponit. Uti namque inventis facile est aliquid addere, sic typis repertis characterum numerus auctus fuit adeo, ut hodie in bene constitutis officinis, quas inter *Amstelodamenses*, *Lipsienses*, *Noribergenses*, *Francofurtenses*, *Hafnienses* & *Holmenses* habet, ultra quatuor & viginti differentes typorum formæ inveniantur. Literas autem, & primo quidem Latinas, dividit in *majores*, quas vel *apices*, vel *quadratas*, vel *unciales*, appellare quibusdam solenne sit; & in *minores*, quas vel *Longobardicas* vulgo, vel *Barbaras* vocitent. Et minores Longobardicas iterum in *versales* dispescit, & in *æquialtas*, sive *capitales*, quod propriis & substantivis rerum notabilium nominibus capita essent, & in *cursivas*, ab expedita ratione scribendi inventas. Varia ergo & selectiora Romanorum priscorum, Longobardorumque modernorum, Germanicorum recentiorum, quos in *fracturam* & *Suabacenses* dividunt, Græcorum item & Hebraicorum, aliarumque linguarum Orientalium typorum, & nomina & genera suis cum figuris apte dispositis sistit. Capite quarto de impressis primum libris agit, in quibus præsertim Bibliorum Latinorum quasdam editiones & libros Ciceronis de officiis habet. Quinto Viros literarum & typorum gloria claros extollit, quos inter celeberrimmos numerat ex Italis *Manutios*, e Gallis *Stephanos*, *Morellios*, *Steph. Doletum*, e Basileensibus *Io. Frobenium*, ex Heidelbergensibus *Hier. Comelinum*, Parisiensem, *Rutg. Rescium*, *Io. Oporinum*, e Belgis, *Christoph. Plantinum*, *Franc. Raphelengium*, *Io. Moretum*, Plantini generos, & e Gal-

Margin notes: p. 18. (beside "Noribergenses"); 16. (beside "dividit in majores"); 74 sq. (beside "primum libris agit")

lis adhuc *Simonem Melangium*. Coronidis tandem loco quæstiones miscellaneas, ut de sumtibus in rem typographicam impendendis, de fructu hinc redundante & reliqua subnectit. Nec omittendum, quod in hoc opusculo omnium typorum, qui in nostris officinis extant, tum & quorundam recens inventorum specimina pulcre disposita exhibentur.

Kirchen-Historie des XVI und XVII Jahr-Hunderts.

HISTORIA ECCLESIASTICA SECULI A N. C. XVI & XVII; Autore M. ERDMANNO UHSEO.

Lipsiæ, apud Thomam Fritschium, 1710, 4.

Alph. 3. plag. 12.

EDitas ante semestre spatium *Vitas Celeberrimorum Doctorum Seculi a Nato Christo* XVI & XVII, a nobis Anno superiore pag. 220 memoratas, tanquam Prodromum aliquem, excipit ipsa Historia Seculorum horum Ecclesiastica. Divisa est illa juxta numerum Seculorum in duos Libros, horumque singuli in tria Capita, quorum primum continet Vitas Imperatorum Romanorum tunc temporis regnantium, alterum Pontifices Romanos istius ævi & tertium ipsa Acta Ecclesiastica exhibet. Ultimum illud caput porro divisum est in nonnullas sectiones, in quibus pertractantur primo res Ecclesiasticæ, quæ contigerunt in Germania, postmodum eæ, quæ acciderunt in aliis regnis & provinciis Europæ, Asiæ, Africæ, atque Americæ, allegatis ubique Autoribus, qui de his rebus uberius perscripsere.

REPONSE A L' AVIS AUX REFUGIEZ, &c.

i. e.

RESPONSIO AD ADMONITIONEM AD EXULES de propinquo ipsorum reditu in Galliam, auctore M. D. L. R.

Roterodami, apud Reinerium Leers, 12 maj.

Plag. 21.

MUltum negotii in re litteraria, & tantum non in publica, fecit libellus Gallicus Admonitionis ad Exules A. 1690 editus, atque a nobis A. 1692 M. Februario p. 49 sq. recensitus.

Digitized by Google

tus. Huic nunc demum respondet Autor, atque in Præfatione, postquam de auctore scripti illius, num Celeberrimus quidam Polyhistor eo nomine accusari debeat, disseruisset, conqueritur, neminem illud hactenus refutasse, excepto Abbadio, qui in Apologia Britannicæ nationis nonnihil ad criminationem Anglicæ Catastrophes reposuerit. Sed in Actis his nostris Cl. Jurii liber recensitus est, l. c. p. 54 seq. qui altero post anno prodiit, & Admonitionem pressim sequitur refellitque. Non autem eapropter supervacaneus habebitur hic labor, qui sua se soliditate ac elegantia commendat. Autor instituta comparatione inter Admonitionem istam & Petri Carpentarii virulentam Parisiensis lanienæ defensionem, & explosa Adversarii gloriatione quod annus cIↄ Iↄc CXXCIX Fœderatis contra Galliæ Regem faustus non fuerit, duo præcipua accusationis capita amoliri studet, quorum primum consistit in satyrico spiritu Exulibus imputato, quodque acerba in Galliæ Regem scripta maximo numero publicent, atque iisdem delectentur, non secus ac Hugonotæ in Valesiam familiam injurias chartas incredibili copia & impetu produxerint. Autor & posterius hoc & prius negat, ostenditque, Fœderi potius Romanensium, quod *Liga* vocabatur, schedas istas esse adscribendas, provocans simul ad Poncetum, Mezeræum ipsumque Maimburgium. Deinde ex Claudii aliorumque probatis pro Exulibus scriptis demonstrat, quam modeste illi de Rege, quam amanter de ingrata patria locuti sint, monetque, Lactantium ac ceteros oppressæ Ecclesiæ Apologetas durius aliquanto, sed juste omnino ac inculpate de paganis Imperatoribus eorumque vexationibus scripsisse, versoque ad jactationem Adversarii de Gallorum ceterorum & Britannorum cum Iacobo exulum modestia stylo, de Bartholomæi Linerii, quem Grandivallium nominabant, aliisque hujus generis diris conatibus exquisite disserit. Alterum criminationis caput, quod seditioso animo Reformati præditi sint, hypothesesque Monarchomachicas alant, non minus copiose refellitur. Nam Buchanani, Goodmanni & Paræi sententias, velut exterorum opiniones, a suis non probatas, Autor

Digitized by Google

missas fieri vult, mediamque eligi sententiam, quæ nec Tyrannidi faveat, nec Principes dependere a populo jubeat. Ceterum populo competere suum jus libertatis contra tyrannum asserendæ, exemplis ex omni Europa petitis probatum it. Hic Petrum Crudelem ab Arragoniis throno motum commemorat, Tribunal Justitiæ Arragonicæ, Rege majus, Carolum V Imp. a Castellanis solenni pacto obstrictum, Petrum a Lusitanis imperio exclusum, Joannem sine Terra ab Anglis repudiatum, Catalaunicos Ordines Gallo imperium offerentes, Lusitanos Gallorum ope Hispanicum dominatum excutientes, tum vetusta exempla Carolingicæ & Capetingicæ gentis, jus illud populi extra dubium collocantia. Præterea diligenter inculcat, principia Romanensium de Papæ imperio in Principes, etiam qua secularia, longe majori esse periculo obnoxia, quam illa, quæ populo nimium tribuere videntur. Tum rebelles Hungaros a Galliæ Rege defensos aliaque id genus citat, cumprimis vero Childerici exauctorati exemplum a Zacharia Pontifice solenniter approbatum. Caroli I vero cædem Britannicam nec Episcopalibus, nec Presbyterianis, sed fanaticæ factioni adscribendam existimat, Societati denique Jesuitarum Regicidia atque alia hujus generis facinora copiose exprobrat. Et hac ratione objectam Jacobi II Britanniæ Regis exauctorationem excusat, allatis idoneis magno numero argumentis. Tandem Valdensium fata enarrat, armatumque eorum ad patrios Lares reditum defendit; expenditque, quæ Antagonista de Maccabæorum expeditione & prælio Drusiacensi attulerat. Ampla Autoris nostri est responsio ad Monitoris Epilogum, in qua non solum quæ hactenus dicta erant, recapitulantur, sed multa quoque recens adduntur. Digreditur enim Auctor ad serviles & ad idololatriam prope accedentes Regis Gallici deprædicationes, narratque inter alia, Jesuitas Claromontanos, sublato Jesu nomine, Ludovicum M. ejus loco posuisse, sequenti eapropter castigatos disticho:

Sustulit hinc Jesu posuitque insignia Regis
Impia gens: alium non habet illa Deum.

Occasio-

Occaſionem vero illi dederat Monitoris aſſentatio, qui illud Ieſaiæ de Meſſia dictum Gallico Regi adſcripſerat: *Ego ſolus turcular calco, &c.* Inde Gallicam ceterasque Reformatorum vexationes cum prioribus illis Chriſtianorum, quæ ſub Imperatoribus Romanorum acciderunt, perpeſſionibus comparat, Dodvvelliq; inſiſtens veſtigiis, his illas præfert: Neronis vexationem Romæ ſubſtitiſſe, ſub Domitiano vix quinque aut ſex Martyres occiſos, vix plures ſub Trajano, Hadrianum cædes mox inhibuiſſe, de ceteris multum decedere, ſi res diligentius examinetur. Reformatorum autem Martyres, ſi a Valdenſibus computandi initium fiat, longe plures fuiſſe. Revocationem quoque Nannetenſis Edicti graviter exaggerat, allatoque Chriſtinæ Svedorum Reginæ teſtimonio, triplicem ejus noxam, famæ, conſcientiæ & potentiæ Regiæ deſcribit. Sed præter hæc, quæ enotavimus, multa hinc inde obſervantur commemoratione digna. Sic Petrum Suavem, Tridentini Concilii enarratorem, Noſter a Monitoris inſultu, qui ſatyricam rabiem animumque omnis expertem pietatis ipſi adſcripſerat, *p. 45* vindicat, Amelotique judicium illi opponit. Legerii ſententiam, qui Valdenſes non a Petro Valde, ſed a vallibus, in quibus habitant, dictos cenſet, *p. 230* ſuo calculo confirmat.

ELOGIUM DOMINICI GULIELMINI.

INſignem jacturam ſuperiori anno fecit non modo Italia, ſed univerſus orbis eruditus in Viro de Rep. litteraria multis nominibus bene merito, *Dominico Gulielmino*. Natus is eſt Bononiæ d. 27. Sept. A. 1655, nec erraveris, ſi ad ſtudia natum eſſe dixeris. Naturæ igitur dotibus cum indefeſſam jungeret operam, fieri non potuit, quin in ſcientiis multum proficeret. In Matheſi præceptore uſus eſt *Geminiano Montanario*, Profeſſore Mathematum Bononienſi, qui ejus ingenium multum commendavit. Sub ejus præſidio *de flamma volante* publice diſputavit A. 1677 & ſequente a *Malpighio* in Doctorem Philoſophiæ & Medicinæ pro-

Digitized by Google

promotus, occaſione Cometæ, qui A. 1681 comparebat, de cometarum natura & ortu epiſtolicam Diſſertationem emiſit: mox A. 1684 Eclipſis Solis obſervationem addidit, quæ d. 12 Jul. ejusdem anni contigit. Cum autem hydrometriam ſingulari ſtudio excoleret, anno 1686 aquarum Bononienſum Superintendens conſtitutus eſt. Hoc tamen munus non impediebat, quo minus Scientiis Philoſophicis excolendis ſe traderet: unde & in patriam Academiam Phyſicam experimentalem a Dn. *Marſilio* inſtitutam, immo eodem tempore A. 1687 in Societatem Regiam Londinenſem, poſtea quoq; in Academias Regias ſcientiarum Pariſienſem & Berolinenſem, nec non in Collegium Naturæ Curioſorum Leopoldinum receptus eſt. In prima A. 1689 diſputationem de figura ſalium defendit & 29 d. Octob. ei Profeſſio Mathematum & eodem ferme tempore cura Calendarii Aſtrologico-Medici commiſſa. A. 1690 & 1691 aquarum fluentium menſuram nova methodo inquiſitam propoſuit, in his Actis quoq; commemoratam: quibus contra *Dionyſii Papini* objectiones, in his Actis obvias, duas Epiſtolas hydroſtaticas ſuperaddidit, alteram ad *Leibnitium*, alteram ad *Magliabechium* perſcriptam. A. 1694 nova Profeſſio Hydrometriæ conſtituta, quam ipſe multum ornavit. Maximam quoque famam conſecutus eſt egregio de Natura fluminum Tractatu, de quo diximus in Actis Anno 1698 pag. 297, & in quo multa nova ac ſingularia ad Architecturam aquarum ſpectantia leguntur. Neque vero ſolum theoria, ſed & praxi polluit. Hinc paſſim per Italiam ad reparanda littora & dirigendos curſus aquarum adhibebatur. A. 1686 Patavium ad obeundam Profeſſionem Mathematicam evocabatur, & A. 1702 ad primariam Profeſſionem Medicinæ theoreticæ evehebatur. Ab eo igitur tempore ſcripta Medica edere cœpit, non minore applauſu, quam Mathematica. Prodiit nimirum anno 1701 Exercitatio ejus de natura & conſtitutione ſanguinis, A. 1705 de ſalibus Diſſertatio epiſtolaris Phyſico-Medico-Mechanica, A. 1707 Exercitatio de idearum vitiis, correctione & uſu ad ſtatuendam & inquirendam morborum naturam

turam & A. 1710 de principio Sulphureo. Non commemoravimus prælectionem ejus pro theorica Medica adversus Empiricam sectam, quæ A. 1702 prodiit. Versabatur adhuc in adornando Tomo secundo Tractatus de natura fluminum; editurus quoque erat unum de febribus, alterum de methodo medendi: sed mors præmatura impedivit. Obiit A. 1710 hor. 23 d. 12 Julii, anno ætatis 54, mense 9 & d. 15.

NOVA LITTERARIA.

IN tertia Parte Diarii Veneti Anni 1710 nuntiatur, Mediolani de Lacu Verbano, post Dominicum Macagnium, qui jam tum A. 1490, Paulum Morigiam, qui A. 1603, & Lazarum Augustinum Cottam, qui sub anagrammatico nomine Statii Trugi Catalauni in Macagnium commentatus A. 1699, de eo scriptis satis eruditis egere, Johannes Josephus Vaglianus novum opus edidit anno superiore sub titulo: *Rive del Verbano, Descrizione Geografica, Idrografica e Genealogica*, in 12, idemque Vitas Archi-Episcoporum Mediolanensium & Epistolas Academicas edere molitur. Eodem anno Patavii Celeb. *Ramazzini*, exemplo, ut videtur, Ludovici Cornari, qui de Vita sobria, Marsilii Ficini, qui de tuenda salute Litteratorum, & Johannis Prevotii, qui Medicinam Pauperum scripsit, *pro tuenda Principum valetudine Hygiasticon* vulgavit. Parmæ Franciscus Arisius in eo est, ut *Cremona Litterata*, (cujus primum Tomum, A. 1702 editum, in Actis A. 1706 p. 134 ss. memoravimus, secundi vero, qui A. 1705 prodiit, pariter, cum primum ad nos venerit, mentionem faciemus) Tomi tertii Partem primam, in qua Parmenses eruditos usque ad medium seculi superioris claros percensebit, in lucem emittat. Sub finem quoque anni superioris Scipio Maffeus, Veronensis, librum elegantissimum Romæ vulgavit sub titulo: *Della Scienza Cavalleresca Libri tre*, in 4. Ibidem Franciscus Maria de Comitibus di Campello *Constitutiones Ducatus Urbini* una cum Patris sui, Solonis, Annotationibus & Decisionibus nonnullis Rotæ Romanæ, quæ huc referri poterant, spisso volumine in fol. publicavit. Prodiere & Romæ *Sacra Stromata*

Theo-

Digitized by Google

Theologico-Dogmatica, *Scholastica & Moralia*, *selecta a P. D.* Chrysostomo Scarfò, & Francisci Nicolai Ep. *Dissertatio Historico-Canonica de Episcopo visitatore*, *seu de antiquo regimine Ecclesiæ vacantis*, in 4. Venetiis Romualdus Riccobaldi, Benedictinus, Bernardum Montfauconium contra Franciscum Ficoronium (cujus Observationes in Diarium Italicum Montfauconii in Actis A. 1710 p. 114 recensuimus) tuendum suscepit, & prelo submisit Apologiam sub tit. *Apologia del Diario Italico* &c. *contra le Osservazioni del Sig. Fr. Ficoroni*. Reliqua, quæ minoris sunt momenti, prætermittimus.

Gluckstadii *Nicolaus Petrus Sibbern* Bibliothecam Bibliothecariorum, sive de claris Bibliothecariis Syntagma parat. Quadringenti circiter Bibliothecarii jam ab ipso sunt notati. Cum vero accuratiorem indicem Chronologicum adjicere decreverit, quo cujuslibet Bibliothecæ præfecti ordine successionis enarrari debent, omnes omnium ordinum eruditos observanter rogat, ut, si quem accuratum unius vel alterius Bibliothecæ præfectorum catalogum collegerint, eum benevole sibi communicare non dedignentur. Trasmitti ea possunt Gluckstadium in Holsatis, aut si commoda illuc mittendi deerit occasio, Viro maxime Reverendo atque clarissimo *Johanni Alberto Eabricio* Hamburgi tradi possunt, qui, ut ad ipsum perferantur, haud gravatim curabit. Idem Celeb. *Fabricius* non tantum Partem secundam Libri IV *Bibliothecæ Sacræ* & *Memoriarum Hamburgensium* Tomum III prelo subjecit, verum & Leonis Allatii *Apes Urbanas* & Johannis Imperialis *Musæum Historicum*, junctim recudenda, Typographo tradidit; quæ cuncta intra paucarum septimanarum spatium proditura speramus.

ERRATA.

Pag. 10 lin. 21, 30 & pag. 11 lin. 1 lege *Schrœckium*; pag. 12 lin. 28 dele *similiter*; pag. 16 lin. 1 pro *descendit* lege *ascendit*.

Digitized by Google

N. II.
ACTA ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Februarii, Anno MDCCXI.

GENEALOGIE DE LA MAISON DE la Tour.

i. e.

GENEALOGIA FAMILIÆ PRINCIPUM de Turre, ex antiquis monimentis collecta per ENGELBERTUM FLACCHIUM, Fecialem Regium in Provincia Limburgensi. Tomi III.

Bruxellis, apud Antonium Claudinot', 1709, fol. ch. augustiss. Alph. 12 Tabb. æn. 152.

Autorem habet splendissimum hoc opus, qui in titulo commemoratur, Nobilissimum *Flacchium*. Ille vero cum post collecta quidem omnia, quæ huc pertinebant, ante tamen, quam a se possent edi, moreretur; *Claudinotus*, qui Genealogicas nactus erat tabulas, *Lamiraldo Tassio* curante confectas ærique impressas, Flacchianos etiam labores sibi comparavit. Hos vero, quos nondum satis digestos Autor reliquerat, amicorum consiliis ita disposuit, ut totum opus *tribus Tomis*, *quatuor* autem *partibus* distinguatur, quarum divisionum illa ligaturæ commoditati, hæc argumentorum discrimini subordinatur. *Prima parte*, quæ *Tomum* simul *priorem* absolvit, introductio sistitur in *Principum de Turre originem*, *diversa* inde pro variis temporibus *insignia*, *bella cum Vicecomitibus* (Visconti) & aliis, *Descriptio Comitatus Valsassinensis*, quem possederunt in Italia, demumque *paterna* illorum *origo*, qua per *Eriprandi de Turre* cum Valsassinensis Comitis Filia conjugium, a *Martino*

 inde

Digitized by Google

inde procreato descendunt, explicatur. *Pars secunda*, *Tomum* quoque *secundum* constituens, in *maternarum* hujus gentis *familiarum* γενέσεις inquirit studiose. *Parte tertia* monstratur, quomodo Principes hi per matres suas, ab omnibus prope Græcis Latinisque *Imperatoribus*, Europæque *Regibus* & *Principibus* aliis descendant. In *quarta* denique *parte res* quædam *singulares* & memoratu maxime dignæ recensentur, quas istorum Principum aliqui gesserunt, additis & *dignitatibus*, ad quas sunt elevati, & *matrimoniis*, quibus se gentibus aliis copularunt. Ultimo quoque loco *diplomata* quædam & *decreta* Imperatorum ac Regum Hispaniæ, gloriam hujus familiæ promoventium vel testantium, comparent. *Genealogicæ tabulæ*, quarum magnus est apparatus, æri sunt incisæ omnes, sic ut nominibus insignia semper jungantur.

Quantum ad *originem* horum Principum attinet, incerta sunt omnia, præterquam antiquissima nobilitatis prosapia, quam prodit hæc ipsa incertitudo. Etenim, quod a *Carolo M.* progenies eorum ducitur, cum *Arnolphi* Imperatoris filii dicantur *Aliprandus* & *Eriprandus*, filiarum Valsassinensium mariti ab Arnolphi successore, ne quid novi molirentur, in exilium acti, non nimis est firmum. Quemadmodum nec illud, quod nomen *Turrianorum* a socero demum acceperint, Valsassinensibus Comitibus jam inde a S. Ambrosii temporibus proprium, sub cujus auspiciis turrim quandam Mediolanensem adversus Arianos defenderint. Certior videtur *Justelli* conjectura & *Baluzii*, qui a *Turrianis Pineis* (du Pin) ex Gallia originem eorum repetunt. Quicquid tamen hujus sit, est *Eriprandus* certe is, qui *Tacii Valsassinensis Comitis* filiam duxit in matrimonium, autor generis. Ab hujus filio *Martino Siganto* Historiam orditur Autor, cujus ratione pars quarta, quæ vitas Heroum quorundam prolixius exponit, cum prima semper a nobis conjungetur.

P. IV p. 5. Martini hujus nepos *Paganus* occasionem primus dedit immortalibus inter suam & *Vicecomitum* (Visconti) familiam odiis. Scissis enim discordia populo & equitibus Mediolanensibus, ille huic *Pagano*, hi *Peregio* urbis Archi-Episcopo supremam

mam potestatem deferebant. Mortuo *Pagano* ad nepotem p. 8.
ejus *Martinum II* rerum summam plebis favore translatam vo-
lebat, defensoris & patris patriæ nomen ipsi tribuens, verum
non nisi in *Philippo*, qui fratri Martino succedebat, anno 14.
1263 hæc dignitas Turrianis fuit confirmata, quippe cui
perpetuum in se Dominium jurato etiam obstricta fide conces-
sere Mediolanenses. Huic successit A. 1265 (sic enim legen-
dum pro 1262) *Napus* vel *Napulco* Pagani II filius, quem 17.
Rudolphus I Imperator procuratorem & Vicarium Imperii
apud Insubres constituisse narratur. Is anno 1277 insidiis
vincitur ab inimicis equitibus, nocturno prælio captis vel oc-
cisis Turrianis propemodum omnibus, Napi autem filius *Con-* 25.
radus cum patre captus, a Comensibus postea, quos læserant
Vicecomites, liberatus, anno 1295 paternam dignitatem vi re-
cuperat. Neque sic tamen diu Mediolanum tenuerunt Turri-
ani. Anno enim 1311 *Vicecomites*, reconciliatam cum *Gui-*
done Turriano gratiam simulantes, ad seditionem contra 35.
Henricum Imperatorem, qui tum erat Mediolani, moven-
dam eum excitant. Ipsi vero, cum esset permotus, eum ad
Henricum deferunt, eo rem redigentes, ut ditione pelleren-
tur Turriani, restituta *Vicecomitibus* Mediolanensis Reip. ad-
ministratione. Quanquam *Cassoni* potius Turriano, quem
Guido excluserat, restitui debebat, quod tamen, cum morere- 42.
tur Imperator, a Vicecomitibus impediebatur. Sic ejecti 36.
Turriani partim in *Valsassinensem* Comitatum se contule-
runt, partim, quas *Vercellis* & *Alexandriæ* reliquerat pater, hæ-
reditates adierunt, partim ad urbem *Bergomensem* delati,
montis Tassonis ditionem possederunt. Agnati reliqui hinc
inde dispersi sunt, in *Pedemontium*, *Foro-Juliensem* ditionem,
Neapolitanum Regnum &c. concedentes; unde sunt adhuc
plures ejus gentis familiæ, quæ *Oenipontem*, *Viennam*, *Belgii*
civitates &c. inhabitant, vel in *Mediolanensi* etiam Ducatu re-
cuperarunt postea *S. Pauli Marchionatum*. Ad nos jam illi so-
lum spectant, qui a *Tassonis monte* gerunt nomen & in *Belgio*
imprimis florent. Inter hos *Johannes Baptista* cum fratribus P. I p. 185.
Maphæo ac *Simone* per omnes Caroli V & Reginæ Johannæ

 provin-

Digitized by Google

provincias civis factus, cursuum publicorum in Imperio, Hispania & Belgio præfecturam est adeptus. Ejus insignibus Maximilianus I Aquilam Imperii bicipitem addiderat, quam in simplicem mutavit Carolus. *Lamoraldus II* a Ferdinando II primus ex Tassiis Imperii Comes, *Eugenius Alexander* vero a Leopoldo Princeps primus creabatur.

In gratiam eorum, qui nexus familiarum nosse cupiunt, ex Tomo II nomina huc transferemus gentium, ex quibus uxores sibi legerunt Turriani, & quibus partim & ipsi dederunt, quarumque γενέσεις ab Autore repræsentantur. *Acunna y Portugall*, *Arco*, *Baden-Durlach*, *Este*, *Furstenberg*, *Gonzaga*, *Goritz*, *Guevarra*, *Hardeck*, *Hohenlohe*, *Hornes*, *Lichtenstein*, *Lobkowitz*, *Mendoza y la Cerda*, *Munsterberg*, *los Ryos*, *Savorgnano*, *Scale*, *Schlick*, *Sfondrati*, *Visconti*, *Zimmeren*. Harum omnium datur a Nostro conspectus, præter quas tamen & aliæ sunt plures, quibus matrimonio juncti fuere Turriani. Harum aliquas *parte quarta* recensitas & quodammodo delineatas videre possis a p. 75 ad 169, sub Titulo: *Alliances illustres des Seigneurs & Dames de la Maison de la Tour*. Nomina denique familiarum *Regiarum* & *Principalium*, ex quibus descendere quocunque modo Turriani P. III monstrantur, hæc sunt. *Imperatores* e gente *Habsburgica*, *Suevica*, *Saxonica*, *Franconica*, *Suplenburgensi*, *Luxenburgensi*. *CPlitani* e gente *Flandrica*, *Valesia*, *Cortenæa*, (Courtenay) *Comnena*, *Angelia*, *Tarentina*. *Reges Castellæ* & *Legionis*, *Franciæ*, *Arragoniæ*, *Neapolis*, *Navarræ*, *Portugalliæ*, *Hungariæ*, *Bohemiæ*, *Angliæ*, *Poloniæ*, *Siciliæ*, *Hierosolymorum*, *Cypri*, *Arelati*, *Obotritarum*, (vel Duces Megalopolitani) *Magni Duces Lithuaniæ*, *Duces Burgundiæ*, *Lotheriæ* & *Brabantiæ*, *Lotharingiæ*, *Limburgi*, *Brunsuici*, *Meraniæ*, *Britanniæ*, *Carinthiæ*, *Glogoviæ* & *Silesiæ*, *Teci*, *Comites Palatini ad Rhenum*, *Marchiones* & *Duces Austriæ*, *Marchiones Badenses*, *Estæi*, *Principes Slavoniæ*, *Pomeraniæ*, *Anhaltini*, *Veronenses* e Scaligeris, *Comites Flandriæ*, *Hannoniæ*, *Duces Zaringhiæ*, *Comites Maurianæ & Sabaudiæ*, *Hollandiæ*, *Campaniæ*, *Landgravii Thuringiæ*, *Leuchtenbergi*, *Comites Arverniæ*,

Digitized by Google

vernia, *Droci* (Dreux) *Barcinonæ*, *Artesiæ*, *Vicecomites* (Visconti) *Comites Cliviæ*, *Foxi* (Foix) *Bononiæ*(Boulogne) *Principes Mantuani*, *Comites Marcæ & Lusignani*, *Tolosæ*, *Chartrenses*, *Kiburgi*, *Genevæ*, *Bari*, *Rhetelenses*.

ATLAS NOVUS EXHIBENS ORBEM TERraqueum per naturæ opera, historiæ novæ ac veteris monumenta, artisque Geographicæ leges & præcepta; Autore R.P. HENRICO SCHERER, Societatis Jesu.

Augustæ Vindel. Dilingæ & Francof. apud Joh. Casp. Bencard, 1710, 4 maj. ch. augustiss.

Alphab. 12 & tabb. Geogr. ac figg. prope 200.

HIc vasti satis corporis Atlas non solum multis Geographicis tabulis exornatus est, &, quod vulgo in libris Geographorum fieri solet, Orbem universum in certas partes distributum sistit, harum situm indicat, & ad diversas cœli plagas refert, quasque provincias, urbes pagos & reliqua, contineant, enumerat, verum & omnia in eum conferre voluisse videtur Cl. Autor, quae ad plenam creati mundi cognitionem pertinent. Hinc in principio de Orbis terraquei prima origine, interna structura, externo ornatu, & quæ huc faciunt rebus aliis egit, deinde quæ hominum eum incolentium conditio cum in ecclesia, tum in civitate, qui status sit, exponit, & demum, quæ ad Geographicam ejus delineationem proprie spectant, adducit. Ut vero paulo accuratius de toto opere constet, monere necesse est, illud divisum esse in septem Partes, quarum *prima* mundum exhibet prout ab Architecto infinite sapiente Deo fabrefactus est. Vocatur autem hæc pars Geographia naturalis, & agitur pluribus in ea de conditi mundi sublunaris fine, principiis, forma, & quæ huc faciunt, de structura superioris & inferioris: ut nimirum in hoc inferiore ignes subterranei, aquæ, aer, & ejus varia attributa, & effectus, mineralia, metalla, & sub terra viventia producantur; atq; subterranei mundi distributio instituitur. Superior in tres contignationes

tiones diſtinguitur, in quarum infima ſunt aquæ ſalſæ & dulces; ſalſæ in Oceano, cujus tota natura exhauritur; dulces in lacubus, ſtagnis, paludibus, & fluviis, quorum potiſſima & notatu maxime digna recenſentur, atque incolæ aquarum & ſalſarum & dulcium enarrantur. Mediam contignationem terra conſtituit, cujus naturalem deſcriptionem Autor ita perfecit, ut omnia attigiſſe videatur, quæ in ea pleniori tractatione digna ſunt, quam ne quidem per compendium hic ſiſtere rerum ubertas patitur. Tertia contignatio atmosphæra eſt, ſive aer inter globum terraqueum & Lunæ cavitatem expanſus variisque exhalationibus permiſtus, cujus naturam propriam, varietatem, triplicem regionem, altitudinem, motum, & hinc oriundos ventos, ac horum varias affectiones, & in atmoſphæra viventia Autor exhibet, & tandem de globi terraquei diſpoſitione, fine, neceſſitate, & utilitate diſſerit. *Secunda pars* Geographia Hierarchica dicitur, quam & Paradiſi ſtationem appellare placuit; pertractat hæc ſtatum eccleſiaſticum Romano Catholicum, per univerſum Orbem, uti hic aſſeritur, diſperſum. Hæc porro in duas ſectiones dividitur, in quarum prima adumbratur ſtatus veteris eccleſiæ, ejusque gubernatio per viſibile caput adſtruitur, quique hunc ordinem introduxerit, quæ paſſim officia, & qui honorum tituli obtinuerint, oſtenditur; præterea Patriarchatus recenſentur, inter quos primatum ſemper Romanus Pontifex tenuerit; ſingulorum autem Patriarchatuum fines & eccleſias ſubordinatas tabulæ Geopraphicæ exhibent. In ſecunda tractatione proponitur facies modernæ Romanæ eccleſiæ primariaque ſummi Pontificis ſedes, & ejus eligendi ritus, temporale dominium, ſpiritualis poteſtas, eccleſiaſticum regimen, & ad utrumque pertinentia officia, Romanæque fidei per Orbem univerſum propagatio, ſectæ, & ſuperſtitiones deſcribuntur, tum in quibus provinciis ſola catholica religio caput efferat, vel ſectæ permixtæ ſint, atque ubi etiam Judæis ſynagogas habere conceſſum ſit, enarratur, quin & religionis Romanæ propagandæ ſubſidia, ordines ſancti, eorumq; confeſſores illuſtres, ordines item equeſtres, academiæ & eruditorum ſeminaria, prærogativæ porro Romanæ eccleſiæ, quæ in templorum magni-

Digitized by Google

magnificentia, turrium miranda structura campanarumque magnitudine atque aliis ad pompam Romanæ ecclesiæ pertinentibus spectatur, exhibentur, admixtis pluribus tabulis æri incisis, iisque ita adornatis, ut provinciæ, in quibus Rom. Pontificis nulla est auctoritas, fusco colore quasi tenebris obductæ sint, catholicæ vero luce sua radient. *Pars tertia* Geographia *Mariana* Nostro appellatur, ideo quod statuas & imagines magnæ Dei Matris universo orbe beneficiis & prodigiis inclutas ubivis præfert. Hic p. 56 narratur, Lugaviæ in Carinthia statuam B. Mariæ conspici, ad quam ferantur ante baptismum mortui, qui, si altari imponantur, & vitæ adhuc quidquam sit reliquum, frequentia ejus signa præbeant, sin autem revera exspirarint, tantisper in vitam redeant, dum sacro fonte lavati sint. Nec minus portentosum videbitur, quod p. 78 de veteri monasterio in Bavaria, cui Pollingen nomen est, narratur, quod cum juxta illud sacellum B. Virgini de Victoria extrui curaret rusticus, ejus gallinæ eodem tempore, quo fundamentum jaceretur, anno 1631, ova pepererint, in quibus delineata quasi fuerit imago Deiparæ capite radiato, dextro brachio filiolum sustinentis, & pedibus Lunam calcantis. *Quartam partem* Geographia Politica constituit, magna pars operis, in qua status orbis civilis proponitur, atque agitur de diversorum Imperiorum, in quatuor majoribus mundi partibus, forma & regimine, de provinciarum juribus, de civium moribus, & viris ingenio vel arte claris, de artium progressibus, populorum divitiis, robore & reliqua. Ex hac multa liceret decerpere præcipua, quæ faciunt ad illustrandam historiam virorum doctorum exterarum gentium, eorumque scriptorum, imprimis eorum, qui Pontificis sacra colunt, & ad sacros ordines pertinent: sed brevitatis legum memores ad ipsum Autorem evolvendum Lectorem remittere cogimur, id solum monentes, luculento indice hanc Partem exornatam esse, qualem rerum in illa varietas postulat. In *parte quinta* tractatur Geographia artificialis, & omnia illa describuntur, quæ ad Artem Geographicam absolvendam requiruntur. Hic itaque descriptos videas meridianos, tum meridiani primi inveni-

Digitized by Google

eadi methodum, cum secundum antiquos tum recentiores, longitudinis & latitudinis indagationem, sphæræ terrestris & armillaris constituendæ rationem, globi terraquei in plano ichnographiam Opticam & Geometricam, & tandem varios modos delineandi Tabulas Geographicas, atque ipsam quatuor mundi partium ideam chorographicam & hydrographicam. *Parte sexta* omnium provinciarum loca in tabellis exhibita sunt & secundum literarum alphabeti ordinem disposita, simul additis vernaculis locorum nominibus. In descriptionibus illa tantum adferuntur, quæ maxime digna notatu visa sunt; longitudinis quoq; & latitudinis initur ratio, non ex propriis observationibus, sed doctorum Virorum fide; unde nec pro norma esse vult Autor, sed aliorum diligentiæ commendat, ut errores forte admissos emendent. *Critica quadripartita* finem imponit toti operi, labor Autoris posthumus, eoque in multis imperfectus, observationibus quippe, quas Autor per continuos quadraginta annos in subsidium astrologiæ naturalis circa aeris & tempestatum mutationes, vel a se ipso notatas, vel ab aliis acceptas habuit, frustra post illius mortem quæsitis. Interim Editor, quicquid esset reliquum, in quatuor partes divisum subjunxit, quarum prima est crisis Geographica, quæ in synopsi illa exhibet, quæ in Geographia artificiali de methodo delineandi exactissimo chartas Geographicas sparsim dicta fuerant: secunda est crisis historica, de religionis christianæ per Orbem disseminatæ moderno statu, de cohærentia partium globi terraquei, & de partibus circumpolaribus recens detectis: tertia crisis technica dicitur, & versatur in planisphærii, instrumentorum ad Geographiam pertinentium præcipui, explicanda fabrica, & usu ejus per varia problemata: quarta demum est crisis Astrologica, in qua arcana tam judiciaria, quam naturalis Astrologiæ evoluta sunt, passim quidem ob Autoris mortem mutila.

JOHANNIS ADLZREITTER A TETENWEIS, Arcani consilii Cancellarii, Annalium Boicæ gentis Partes III, quibus Historia a prima Bojorum origine usque

que ad A. MDCLI, quo Maximilianus Elector Bavariæ decessit, continetur. Accessere ANDREÆ BRUNNERI, e Soc. Jes. Annalium Boicorum a primis initiis ad annum MCCCXI Partes III. Editio nova, ad Monachicas accurate recusa, novoque Indice locupletissimo instructa. Cum Præfatione GODEFRIDI GUILIELMI LEIBNITII.

Francof. ad Mœnum, impensis Joh. Friderici Gleditsch & Filii, 1710, f.

Alph. 10 pl. 15.

Ambo isti historiæ Boicæ scriptores, nitidissime ac emendate recusi, fortunam hanc Amplissimi Viri, Ferdinandi Ludovici de Bresler & Aschenburg, Senatoris Wratislaviensis, consilio debent. Nec exiguum iis ornamentum addidit Ill. Leibnitii Præfatio. In ea primum de historiæ Bavaricæ præcipuis Scriptoribus agit, quibus meliores nullam Germaniæ superioris partem invenisse judicat, sive res sacras, sive civiles spectes. Johannem Aventinum, a patria Avensberga ita dictum, a familia Thurmaierum, laudat, quod, præter antiquissima nonnulla ex ingenio aut fabulatoribus deprompta, cum fide & judicio, nec ineleganter scripserit. Et iidem quibus ob libertatem, qua Ecclesiasticorum vitiis passim succenset, invisus est, vel ideo ignoscere poterunt, quia primus forte Johannam Papissam explosit, quæ antea Scriptorum consensu pene consecrata habebatur. Cum de Marco Velsero agit, ei libellum Italicum, qui *Scrutinii libertatis Venetæ* titulo prodiit, vindicat, adversus alios, qui Marchionem de Cueva Legatum Hispanum substituunt, qua de re conf. Acta A. 1710 p. 253. Agnoscit tamen, eum, dum Venetos Imperatoribus nostris subjectos fuisse contendit, nimium causæ suæ serviisse. Ceterum mortem ejus ait Rebus ipsius Boicis maximam spem intercepisse, cum editæ in casu Thassilonis desinant. Ipse vero Maximilianus, Bavariæ Dux & postea Elector, conficiendæ historiæ Bavaricæ curam Andreæ Brunnero S.I. de-

mandavit, qua in tribus voluminibus, Monachii in forma, ut vocant, octava editis, defunctus est. Primum A. 1624, secundum A. 1629, tertium A. 1637 excusum est, quod fere periisset, Autore Suecica irruptione turbato, & obsidis nomine per triennium Augustæ Vindelicorum retento. Sed non ultra A. 1314 produxit opus, cui per superiores historiam Ludovici Bavari ex sua Principisque sui sententia pertexere non licebat, ne Roma offenderetur, cujus studio peculiari voto suos ista Societas adstringit. Jussu tamen Maximiliani, qui omnino vindicari Ludovici causam volebat, Brunneri laboribus usus est Nicolaus Burgundus. Et alia peculiari opera contra Abrahamum Bzovium eum tuitus est Joh. Georgius Hervvartus. Postea Jacobo Balde, ejusdem Societatis & elegantissimi ingenii Viro, continuandæ historiæ negotium datum est, cujus quædam vidisse specimina, sed ad novissima tempora pertinentia, Ill. Leibnitius meminit. Quanquam is longo & laborioso opere a carminibus, quibus summopere excellebat, abstrahi impatiens, aulæ convictum illi prætulit. Quod aliquis lusu hoc festive ultus est:

Hic situs est, Boiam qui bibit historiam.

Tandem qui congereret, quicquid ad res Boicas pertinebat, plenamq; ejus historiam a primis inchoatam initiis ad suam ætatem produceret, delectus est Jo. Adlzreitterus. Et hunc quidem stylo cujusdam Warfusæi, quem Balbinus Johannem Ferveaux vocat & Jesuitam Lotharingum facit, multi affirmant, & ipse Ill. Boineburgius Autori nostro aliquando testatus est. Qui nihilominus illi satis in sua eruditione præsidii fuisse censet, insigni rerum usu fulta: labore tamen supersedere potuisse in iis, quæ Brunnerus jam dederat: nec ubi hic deseritur, in melius iri. Altera præfationis parte in initia gentis inquirit, & primo in nomen. Monet, ad consensum nominum & similitudinem non satis tuto provocari, in constituendis antiquorum populorum originibus. Wendos idem pene nomen habere cum antiquis Vandalis, successisse etiam in eorum sedes. Hos autem Germanam gentem fuisse cum e Veterum

terum testimoniis, tum e Regum nominibus constare: illos ad Sarmatas vel Slavos referendos esse, ipsam linguam arguere. Tum supponit, vetera gentium nomina interdum origine sua nihil aliud significare, quam gentem hominemque in universum, eodem modo quo propria montium, fluviorumque vocabula, nihil aliud quam montem, fluviumve aut absolute, aut circumstantiis quibusdam descriptum denotant. Itaque Boiorum nomen derivari a voce *Boy* verisimillimum credit, quam majoribus nostris juvenem significasse, ex hodierno Anglo Saxonico conjicit, & voce vernacula *Bube*, seu ut superiores Germani loquuntur, *Bueb*, idque nomen perinde ac Gallorum vocem Garçon, non primæ pueritiæ saltem, sed adultiori etiam juventuti hæsisse. Boii habitaverunt initio in Boiohemo, quod Boiorum patriam interpretatus, intra Hercynias sylvas, in quam regionem imperante Augusto Maroboduus, cum alios populos, tum præcipue Marcomannos suos, qui in Moravia ad Marcam fluvium hactenus egerant, induxit, Boiis non tam ejectis prorsus, quam subactis & in Marcomannorum nomen ac Rempublicam adscitis. Nec tamen Boiohemo tota gens Boiorum fuit conclusa. In Noricum etiam, Pannoniam, Italiam, Galliamque colonias suas diffudit. Nam cum Helvetis, quibus tum fuit contermina, expeditionem in Gallos facientibus, triginta duo capitum millia, quorum quarta pars armata, emisit, victisque Helvetis & domum remissis, Boii Arduis petentibus ad finium suorum præsidia concessi sunt. Eos vero, qui a dextra Danubii ripa usque ad Alpes habitabant, Colonias in Italiam duxisse credibile est, cum Latini sub appellatione Gallorum tam Gallos proprie dictos, quam Germanos comprehenderent, gentes lingua tum & moribus sibi simillimas. Itaque Livius gentes Alpinas semigermanicas vocat, & Galli a citeriori Rheni ripa ad Pannonas usque diffusi veteribus memorantur; qui revera Germani fuere. Vnde infertur, Gallos, qui in Græciam ipsamque Asiam progressi feruntur, ex Boiis aliisque Germanis profectos fuisse. Recenseri enim inter Galatas Tolistoboios;

Digitized by Google

Tectoſages autem, qui itidem inter eos memorantur, a Tectoſagibus,qui longe remoti in Gallia Narbonenſi vixere, non derivandos eſſe, ſed diverſis gentibus, ut fit, idem nomen fuiſſe. Hinc etiam illorum conjectura exploditur, (quam utrumque Hiſtoricum noſtrum ſequi videmus) qui primos Boïos ex Gallia (Lugdunenſi) accerſunt, cujus Regem Ambigatum circa A. C. 150 juventutis partem Duce Belloveſo in Italiam, Sigeveſo in Herciniam emiſiſſe tradunt, ſortis arbitrio utrique Duci terrram ſuam deſtinante. Poſt Auguſti tempora in Germania Boiorum nomen abſorptum eſt, præcipue a Marcomannis, qui celeberrimum bellum cum Marco Antonino geſſere. Velſeri ſententia eſt, adventantibus Czechis Slavonicis populis, Bohemia pulſos Boios in Nariſcis, Palatinatu ſcilicet ſuperiore & vicinis locis, ac deinde trajecto Danubio, in Vindelicis, quas nunc habent, ſedes fixiſſe; & Theodonem quidem Ducem, Theodorico Oſtrogothorum Rege in Italia regnante, Boiis præfuiſſe. Qui ut commentitius ſit,Noſter veretur,& Boios iſtos tractus coluiſſe diu ante Slavorum irruptionem, imo antequam Maroboduus Boiohemum occuparet, veroſimilius cenſet. His itaque exploſis ponit partem Boiorum veterum ſubalpinorum,reliquis pene oppreſſis, in mediocri aliquo tractu, tametſi Hiſtoricis & Geographis non memorato, ſe conſervaſſe, atque ex eo deinde felicibus armis diffuſos priſcam celebritatem recepiſſe. Nomen vero Boiorum Germanica terminatione Bojer, vel Bajer, in Baioarios, vel Bajobaros lenta pronuntiatione producere, tandemque Bavaros inde extorquere facile fuiſſe. Ultimo loco fines veteris Bavarorum Regni attingit, & Noricum ei ſubjicit. Quod licet olim a Vindelicia OEno fluvio, a Pannonia monte Cætio ſepararetur, poſterioribus tamen illis temporibus Vindeliciam complexum, & ad Lycum fluvium extenſum fuit. Imo ad mare Adriaticum & Italiæ fines procurrit Bavarorum imperium. Sed quod Auſtriam ab eo avulſit Fridericus I, eamque Stiria, Carinthia, Carniola, & Meraniæ vel Tirolis regio ſecuta eſt, hodiernus Bavariæ circulus veteri regno multum factus eſt anguſtior.

IOHAN-

Digitized by Google

JOHANNIS MARCKII SCRIPTURARIÆ Exercitationes ad XXV selecta loca Novi Testamenti.

Amstelodami, apud Iacobum Borstium, 1710, 4.
Alph. 4 pl. 8,

INter celebres hac ætate interpretes Scripturæ S. non postremum nomen est Cl. Lugdunensium Theologi, Jo. Marckii, cujus scripta pleraque magno numero edita, quorum catalogum huic Volumini subjectum deprehendimus, in exponendis vel integris Sacri Codicis libris vel difficilioribus locis versantur. Posterioris generis complures dissertationes, quatuor collectas Voluminibus, edidit, quorum *primum* titulo *Exercitationum Textualium* ad L Selecta loca Veteris & Novi Testamenti A. 1694 editum in Actis hisce ejusdem anni p. 234 recensitum est. *Secundum* A. 1697 evulgatum totidem utriusque Testamenti dicta sub titulo *Exercitationum exegeticarum* enucleata exhibet. *Tertium*, A 1706 p. 483 a nobis recensitum, pari numero utriusque Testamenti loca obscuriora enodat, præscripto *Exercitationum Biblicarum* titulo. *Quartum Exercitationum Scripturariarum* inscriptione insignitum in duos divisum est tomos, quorum priore XXV Vet. Test. loca explanantur, edito A. 1709. Posterior tomus nunc luci publicæ fuit expositus, quo N. T. totidem loca illustrantur, ea servata ubique methodo, ut Autor aliorum sententiis magna cum diligentia conquisitis ac præmissis, quin & sub examen vocatis, suam stabiliat sententiam, quæque opponi posse visa sunt, refellat ac diluat.

Exercitatione I ad *Matth. II, 23* inquirit in prædictionem Prophetarum de Iesu vocando Nazareno, tandemque statuit, Evangelistam mente respexisse ad multiplex nomen *germinis*, Messiæ passim in monumentis Veteris Testamenti tributum, ac præcipue *Zachar. VI, 12. Secunda* ad *Matth. III, 11* de *baptismo in igne* disserit, ejusque se sententiæ patronum præbet, qua hoc loco statuitur ἓν διὰ δυοῖν, quasi dictum sit: *ille vos baptizabit spiritu igneo*, vel *igne Spiritus Sancti. Tertia* ad *Matth. XI, 11* agit de *minore in regno cœlorum, majore præ Joanne.* Ubi Cl.

 Mar-

Marckius suam facit eorum sententiam, qui per τὸν μικρότερον intelligunt *minimum* quemvis Ecclesiæ N.T. post Christi glorificationem collectæ seu Apostolum, seu ministrum, seu etiam membrum. Verum non dubitamus, veriorem esse receptam & ab ipso quoque Cl. Marckio §. VII commemoratam interpretationem, qua Christus de semet ipso loqui creditur. Si namque recordamur, paulo ante, quam Christus hæc locutus est, eum a Ioannis discipulis, jubente magistro, rogatum esse, an ipse sit verus & tamdiu exspectatus Messias, iisque responsum ad se pertinens dedisse: non immerito colligimus, Christum hanc occasionem arripuisse, idem quoque reliquos tum congregatos auditores tacite ac perplexe docendi. Postquam enim eximia laude Baptistam decorasset, tandem *v. 10* diserte dicit, hunc esse *præcursorem Messiæ*. Ac statim *v. 11* hinc concludit, Ioannem Baptistam omnibus hominibus aliis dignitate majorem esse: nisi quod ille, qui in regno Dei de novo reparando junior eo sit, & post illum veniat, illo sit major: quippe cujus annunciandi gratia Ioannes fuerat a Deo missus. Μικρότερος igitur hoc loco significat *Juniorem*, ut Iacobus vocatur ὁ μικρὸς *Marc. XV, 40.* Nec aliter Joannes ipse de Messia locutus est, quam hoc modo: *Is, qui post me venit. Exercitatione IV* ad *Matth. XI, 12* agit de βιασμῷ καὶ ἁρπαγμῷ *regni cœlorum a diebus Ioannis.* Id Cl. Autor capit de persecutoribus præ aliis vim inferentibus regno cœlorum, id est, Ecclesiæ Christi, & potentia sua abutentibus ad regnum cœlorum ferarum instar diripiendum: quorum tamen conatus promotionem doctrinæ Christianæ plane impedire aut ejus orientis & perrumpentis progressum sistere haudquaquam possit. *Quinta* ad *Matth. XV, 3-6* dilucidat traditionem Judæorum adversam divino mandato de parentibus honorandis. Hic iste confirmatur sensus: *Quocunque ex me sive ex meo juvari posses, id consecratum Deo est, adeoque te juvare, mi parens, non possum.* Sacrilegum hoc dogma inter Judæos receptum fuisse, contra quosdam, qui dubitandi causas afferunt non leves, doctissime evincitur. Ac tandem cum Pharisæorum illa doctrina confertur Pontificiorum de Votis filiorum mona-

sticis

ftici placitum, olim jam in Gangrensi Synodo condemnatum. *Sexta* ad *Matth. XXIII, 6-12* contemplatur juramenta per creaturas. Hanc exercitationem pereruditam cum breve in compendium redigere non liceat, Lectori perlustrandam relinquimus. *Septima* ad *Marci XIII, 32* opposita est *Matthao Hofmanno*, Chronotaxis Apocalypticæ autori, durationem mundi definire auso. Probat igitur Cl. Marckius, postquam contra Hammondum ac Lightfotum demonstravit, citata Christi verba non de vastatione urbis Hierosolymitanæ, sed de extremo illo judicio capienda esse: *diem & horam* non stricte & propriissime dici, quasi annus quidam, ac fortasse mensis quoque ac septimana, non autem ipse dies dieique illius hora præfinite sciri possit, sed locutione proverbiali significare tempus curatissime determinatum. Quando autem & sibi extremi judicii notitiam denegat Christus, Cl. Autor judicat, non id esse intelligendum secundum Deitatem, sed secundum humanitatem, ipsi personaliter unitam. Nam, inquit, *humanitas perfectionum divinarum in se non erat capax, & imperfectiones nostras essentiales & miserabiles quoque ante glorificationem accepit: atque cum profecerit sapientia aque ac ἡλικίᾳ, neutiquam ab omni ignorantia fuit exemta.* Ostendit porro, eo dicto angelis & hominibus scientiam extremi judicii denegari in perpetuum, non quasi illo tantum tempore, quo Christus id dixit, illud ignorarint: & ceteris quoque Hofmanni exceptionibus satis facit. *Octava* ad *Luc. II, 14* angelorum hymnus Christo nato decantatus illustratur. Hic illud singulare est, quod Cl. Marckius putat, per εὐδοκίαν ἐν ἀνθρώποις intelligi Christum ipsum, eo tempore per incarnationem suam ad homines delatum. *Nona* ad *Luc. XXIII, 44 & 45* expendit extraordinariam illam Solis obtenebrationem, Christo cruci affixo observatam: ubi vero similius esse docet, quod illæ tenebræ Iudæam & vicinas illi regiones tantummodo presserint, quam quod per totum Orbem terrarum fuerint diffusæ. *Decima* ad *Ioan. I, 52* considerat ascensum descensumq; angelorum super Filium hominis. Quo loco Cl. Autor existimat intelligi ministerium angelorum in ipsius nati-

vitate

tivitate, tentatione, agone in horto, resurrectione & ascensione, immo & in extremo judicio exhibendum. *Undecima* ad *Ioann. II, 20* tuetur hanc sententiam, quod per 46 annos ædificationis templi sint intelligendi tot anni in exstruendo templo consumpti, ita ut anni distincti structuræ sub Zorobabele & sub Simone atque aliis minus notis temporibus conjungantur. *Duodecima* ad *Ioan. V, 26* contendit Cl. Autor, per datam Filio a patre vitam in se habendam respici ad generationem Filii æternam, hancque inde probari posse. *Exercit. XIII* ad *Ioan. VIII, 56* agitur de Abrahami ἀγαλλιάσει ad videndum diem Domini, hujusque visione læta. Hoc autem de mentali visione exponit, qua Patriarcha viderit tempus Christi, seu viventis in his terris, seu etiam regnantis in cœlis. *Exercit. XIV* ad *Ioan. XIII, 30* disputatur, an Judas proditor Cœnæ Dominicæ fuerit particeps? Cl. Marckius loco citato potissimum nixus, id negat, & argumentum ex Lucæ historia opponi solitum uberius solvit, nec non rationes dissentientium alias levioris ponderis. *Exercit. XV* ad *Ioan XVIII, 31* disseritur de suppliciorum capitalium jure apud Judæos tempore Christi patientis. Confutatis iis, qui sublationem ejus juris restringunt vel ad certum genus criminis, vel ad certum supplicii genus, vel alia commenti sunt, accurate demonstrat, verba illa loco citato generali sensu capienda esse de jure gladii Judæis prorsus ablato per Romanos, solutis, qui a pluribus contra nectuntur, nodis. *Exercit. XVI* ad *Actor. I, 12* de itinere Sabbathi & loco Dominicæ ascensionis agitur. Ostendit in ea Cl. Autor, iter Sabbathi fuisse spatium bis mille cubitorum seu mille passuum. Simul Ioannis ac Lucæ loca de eo agentia explicat, & in concordiam redigit. *Exercit. XVII* ad *Actor. II, 1* inquirit tempus ac locum donati Apostolis S. Spiritus. Vt omittamus doctam curiosamque de tempore tractationem, locum fuisse putat eadem in domo, eodemque ὑπερῴῳ, in quod post Christi ascensionem Apostoli se contulisse dicuntur *Act. I, 13*. Eos perinde, qui locum illum constituunt intra templi ambitum, refellit, ac privatam fuisse domum, quatuor propugnat rationibus, quarum hæ sunt præcipuæ:

cipuæ: 1 a ſilentio de templo in hiſtoria & paſchatis ultimi & effuſionis ſpiritus; 2 quod minime conſtet, iſtiusmodi domos & cœnacula ampliſſima in templo fuiſſe. *Exercit. XVIII* ex *Actor. XV, 18* contra Socinianos diſputat pro decretorum & præſcientiæ divinæ æternitate. *Exercit. XIX* explicat dictum Pauli *Rom. II, 4*, idque contra Univerſaliſtas, quos vocat, ſpeciatim Curcellæum vindicandum ſuſcipit. Probare nimirum conatur, hoc dictum ad Judæos eſſe prolatum ab Apoſtolo, non ad gentiles, id quod confirmat 1 ex ampliſſima divinæ benignitatis hoc verſu facta deſcriptione, 2 ex initio capitis hujus, quo Paulus alloquitur Judæos, 3 ex eo, quod Apoſtolus diſſerit de cordis duritie & graviore damnatione, inprimis de judicio DEI in Judæos ἀπροσωπολήπτῳ, 4 ex v. 17, ubi Paulus manifeſte ſermonem ad Judæos convertit. His ſuppoſitis, quod ſcilicet Apoſtolus hic Judæos compellet, plane concidere putat argumentum pro ſufficientis gratiæ univerſalitate, hoc ex loco petitum. De iſthac diſſertatione ſi breviter, quid ſentiamus, dicere liceat, (quamvis alias ab ejus generis diſputationibus prorſus potius abſtineamus) fatemur, Cl. Marckium dilucide probaſſe, Paulum ea verba direxiſſe ad Judæos, atque adeo locum iſtum ad confirmandam divinæ gratiæ univerſalitatem minus docte a quibusdam afferri, ſed hinc tantum illud conficitur, quod inter tot alia argumenta, ad dogma iſtud probandum produci ſolita, hoc minus firmum ſit, non autem, quod ipſum dogma idcirco vacillet, cum ſatis dilucidæ ſuppetant rationes aliæ, quibus qui non moventur, ſe adhuc præjudicio ex falſa capitis IX Epiſtolæ ad Romanos explicatione hauſto teneri, manifeſto produnt. *Exercit. XX* agitur ex *Rom. IV, 13* de promiſſione hereditatis mundi Abrahamo & poſteritati ejus facta. Nam nulla ejusmodi Abrahamo facta in Veteri Teſtamento legitur promiſſio. Exiſtimat igitur Cl. Autor, reſpici a Paulo locum *Geneſ. XVIII, 2, 7, 8*. Cum enim hic DEUS polliceatur Abrahamo, ſe ipſi ejusque poſteris futurum eſſe Deum, non poteſt, judice Noſtro, ille ſe ipſum alicui in fœdere addicere ut Deum in ſenſu pleniſſimo, niſi & jus

Digitized by Google

fœderale ac teſtamentarium ei largiatur in omnia ſua bona, quorum ſic ipſe conſtituitur heres legitimus. Adeoque putat Cl. Marckius, his verbis Abrahamo per tacitam conſequentiam promiſſam fuiſſe hereditatem omnium in hoc mundo, tum in futuro. *Exercitatio XXI* verſatur in exponendis illis verbis, quæ *Rom. V*, *12* occurrunt: *ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον*. Significatum *eo quod*, quia Pelagianis faveat, rejicit, licet approbatum a Calvino, Martyre, Piſcatore, Pareo. Ipſe ita exponit: *in quo*, ſcilicet Adamo, omnes ad unum homines, etiam peccati nullius actualis proprii & perſonalis rei, peccaverunt & vere peccaſſe cenſentur. Dicta plura adfert, quibus *ἐπὶ* poſitum reperiatur pro *ἐν*. Sed ea magis Auctoris cauſæ obſunt, quam proſunt. Quæcunque enim exempla adducit, ſi quis evolvere velit, deprehendet, in iis *ἐπὶ* ſignificare vel *ſuper*, vel *in* cum accuſativo, vel *propter* vel *objectum* actionis. Contra potius *ἐφ' ᾧ* ſignificat *cauſam*, *Matth. XXVI*, *50*, *2 Corinth. V*, *4*, *Phil. III*, *12*. Eodem ſenſu a profanis ſcriptoribus illud *ἐφ' ᾧ* uſurpatur, obſervante ac teſtimonia producente Matthæo Devario lib. *de particulis Græcæ Linguæ* p. 143, 144. Neque adeo Cl. Marckius cauſam habet mirandi, cur præter alios & Piſcator ſcripſerit: *Nec puto*, *ἐπὶ pro ἐν reperiri hoc ſenſu*. *Exercitatio XXII* indagat ſenſum loci *1 Corinth. XV*, *19*, & diſquirit, quo ſenſu Paulus negaverit, Chriſtianos in hac vita ſperare in Chriſto ſolum. Putat, non male a quibusdam voculam *μόνον* jungi cum vocibus *in hac vita*, non tanquam deſignantibus durationem actus ſpei, (nam, inquit, ſpes illa fidelium utique cum hac vita finitur, & in conſummatam rei antea ſperatæ poſſeſſionem convertitur,) ſed tanquam ſpectantibus ad ſpei objectum. Ipſe tamen tres novas proponit explicationes, quarum *prima* hæc eſt, ut *in hac vita* non intelligatur vita noſtra, qui ſperamus in Chriſto, ſed vita Chriſti ipſius, in quo ſperamus, & quidem vita ejus, quam egit olim in terris triſtem, ignominioſam & mortalem. Ut ſenſus ſit: *Spes Chriſtianorum neutiquam eſt in illa terreſtri Chriſti vita*, *aut in Chriſto vivente in his terris fundata*, *ſed etiam & multo magis in ipſius glorioſa reſurrectione ac*, *quam nunc vivit*, *vita immortali*. *Altera* hæc eſt: *Si in*

hac

hac vita nostra nos, qui speramus, dum speramus, & eo quod speramus, sumus tantum in Christo, communionem sic & eo usque habentes cum eo, absque communione felicissima post hanc vitam miseriores omnibus hominibus sumus. Tertia, quam sibi maxime placere ait, exegesis particulam μόνον refert ad totam enuntiationem hoc sensu: *Si in Christo speramus durante hac vita absque fructu optato & lato istius nostra spei post hanc vitam, uti res se habebit, si dormientes in Christo perierunt, miserrimi sumus omnium hominum.* Verum videtur Vir Cl. frustra laborare in exponendis hisce verbis, nec recordatus esse, eam esse Paulini styli indolem, ut non arcte inhærendum sit verbis ejus, sed sensus potius debeat respici & ex scopo erui. *Exercit. XXIII* investigatur mens Apostoli, jubentis *1 Tim. III 2*, Episcopum unius esse uxoris maritum, ac adversus eos, qui successivam etiam polygamiam prohiberi statuunt, defendit, solam polygamiam simultaneam sine vel cum divortio a Paulo notari. *Exercitatio XXIV* disquirit, quomodo *1 Tim. IV, 1, 2, & 3* ad doctrinas dæmoniorum referatur interdictum conjugii & ciborum. Vulgo enim contra Pontificios urgetur hic locus, quasi in eo interdictum conjugii & ciborum ab Apostolo proponatur ut doctrina dæmoniorum. Id quod etiam fit in Augustana Confessione & aliis Reformatorum Confessionibus. Noster repudiata eorum sententia, qui *doctrinas dæmoniorum* exponunt objective pro doctrinis de *dæmoniis*, recte statui putat, Apostolum intelligere doctrinas ab impuris spiritibus tanquam autoribus profectas. Non tamen pro certo admittit, Paulum hoc loco in numerum doctrinarum dæmoniorum referre interdictum conjugii & ciborum. Nimis ait sibi durum videri judicium, quo quis Christianæ fidei præcipua dogmata tenens ceteroquin, sed in castum cælibatum pronus & a cibis quibusdam superstitiose abstinens, hoc ipso diceretur apostata a fide Christiana, secundum disertam Spiritus prædictionem per Apostolum factam. Igitur interdictum conjugii & ciborum connectendum putat cum verbis proxime præcedentibus, ut tantum indicetur, doctores illos falsos ad decipiendum facilius alios uti simulatione sanctitatis, dum a conjugio & cibis quibusdam abstineant,

Digitized by Google

ceterosque item abstinere jubeant. Concludit his verbis *Sic vero nos ſcopo & contextui Apoſtolico credimus aptiſſime eſſe ſatisfactum, nec minui tamen invidiam dogmatum hæreticorum & papiſticorum, quæ, ſi non ad ipſas doctrinas dæmoniorum, utique ad fœdam & damnabilem hypocriſin cum iis junctam ex eodem magiſterio, refert ſapientiſſime per Spiritum Paulus. Exercitatio XXV* eademq; ultima agit de vera notione vocis τῶν κλήρων *1 Pet. V, 3.* Cl. Dodvvellus diſſert. Cyprian. I exponit per hereditates Eccleſiæ dicatas in uſus pauperum: quem ſenſum omnium alieniſſimum ſibi videri ſcribit Marckius, ac propterea hanc interpretationem refellit. Deinde & Pontificios refutat, qui per τὰς κλήρους capiunt profectos Eccleſiæ Epiſcopis inferiores. Tertio eorum producit ſententiam, qui τὰς κλήρους exponunt de vocatis fidelibus omnibus Eccleſiam conſtituentibus, in oppoſitione ad ſuos præfectos. Cujus ſententiæ firmamenta Clariſſimus Autor adducit, nominatis quoque ex Pontificiorum cœtu non ignobilibus ejusdem ſententiæ patronis. Denique Cocceji quoque & Hammondi explicationes hujus dicti deſtruit, ſuisque nudat præſidiis,

In fine hujus Voluminis apparet quoq; Cl. Marckii Oratio in obitum *Hermanni Witſii* A. 1708 d. 29 Octobris habita. In qua cum vitam hujus Viri perſequatur celeberrimi, non ingratum erit Lectori eam perluſtrare in compendio. Nimirum Witſius ille patre Nicolao Witſio natus eſt, de quo id memoratu dignum, quod, cum Eccleſiæ primum Diaconus, deinde Presbyter fuiſſet, poſtea Quæſtura & Conſulatu functus eſt. Vidit autem Hermannus ille lucem Enkhuſæ anno 1636 d. 12 Febr. Poſteaquam in Academia Ultrajectina & Groningenſi litteris operam dediſſet, anno ætatis vigeſimo primo, anno 1657, factus eſt paſtor Eccleſiæ in pago Weſtvvuda, qua in ſtatione etiam anno 1660 uxorem duxit. Sequenti, nempe anno 1661, Paſtor Eccleſiæ Wormeranæ conſtitutus eſt, & anno 1666 Eccleſiæ Goeſanæ apud Zelandos. Verum nec hoc quidem ſatis amplum tanto Viro theatrum fuit. Igitur anno 1668 in Friſia Leovardienſis Eccleſiæ conſtitutus Paſtor eſt. Rurſus hinc migravit anno 1675, factus in Academia Franequerana Theolo-

Digitized by Google

Theologiæ Professor Ordinarius & ibidem simul Ecclesiæ Pastor. Anno 1679 in Academiam Groningo-Omlandicam vocatus est, sed sequi vocantes tum recusavit. Statim vero anno 1680 Trajectinæ & Academiæ & Ecclesiæ Doctor renuntiatus. Quanquam & hinc eum discedere fatum jussit, anno 1698 Lugdunensis Academiæ factum Theologum, quo in loco a suggestus laboribus fuit exemtus. Ibidem anno 1699 ei etiam demandata est Directio Collegii Theologici, in quo Reipublicæ Trajectensis alumni ad Ecclesiæ commoda præparantur. Sed tamen ob ætatem ingravescentem anno 1707 altero hoc munere se abdicavat, simul etiam eodem tempore donatus immunitate a publicis in Academia exercitiis Professorii muneris. Tandem diem suum obiit anno 1708 d. 22 Octobr. ætatis anno 73.

DE ACHTBAARHEIT VAN GODTS Woort &c. hoc est *DIGNITAS VERBI DIVINI, AUTORE PETRO DINANT, V.D.M. Roterodamensi.*

Roterodami, apud Reinerum van Doesburg, 1709, 4.
Alph. 5 pl. 21.

Cum per aliquod tempus libri non pauci prodierint, quibus autoritas Sacrarum Litterarum vel in universum vel saltem aliqua ex parte oppugnatur ac labefactatur, Cl. Autor periculum animarum inde metuendum secum perpendens, dignitatem Verbi Divini hoc libro vindicare constituit. Capite primo ostendit, quam necessaria sit revelatio divina post lapsum. p. 26 sqq. Fatetur quidem, natura hominibus omnibus lumen quoddam esse insitum, cujus ope permulta ad salutem suam pertinentia cognoscere possint, id quod adductis testimoniis variorum scriptorum Gentilium confirmat: hoc ipsum tamen lumen nimium debile esse docet, nec sufficere ad comparandam tantam scientiam, quanta ad veram felicitatem requiratur. 41 sqq. Esse enim multa ad hanc consequendam scitu necessaria, quæ tamen absque revela-

 tione

tione innoteſcere minime queant, quo refert, eſſe tres per-
ſonas in una eſſentia, mundum conditum eſſe ſex diebus,
Adamum e terra, Evam ex Adamo eſſe procreatam, Chri-
ſtum induiſſe naturam humanam, mortuumque eſſe pro no-
p. 60. bis, & quæ ſunt ejus generis alia. Ob has igitur cauſas
omnino veroſimile eſſe concludit, Deum verbo ſcripto vo-
luntatem ſuam hominibus manifeſtaſſe: naturam tamen de
exiſtentia hujusmodi libri penitus certam eſſe non poſſe,
cum ſit res facti, neque abſolutæ necesſitatis, ſed a libera vo-
67. luntate Dei dependens. Poſtea Cl. Autor ſigna quædam re-
cenſet, quibus liber revelationem genuinam Dei continens
cognoſci poſſit: primum ut conveniat cum lumine naturæ
& huic ſuperſtructus ſit, neque enim ullo modo credi poſſe,
lumen ſemel inditum a Deo ab eodem iterum eſſe extinguen-
dum; deinde ut plura contineat, quam natura ſola docere
posſit; porro ut modo decenti de Deo loquatur; ut ſtatum
generis humani & media ad ſalutem neceſſaria probe expo-
nat; ut virtutem inculcet, vitia deteſtetur; ut vera ubique
contineat; utque poſteriora non contradicant prioribus.
75. Cumque hæc requiſita neque in oraculis Gentilium neque in
Alcorano Muhammedanorum neque in placitis Fanaticorum
reperiantur, infert inde, non his libris, ſed ſolo S. Codice
revelationem Dei veram contineri. Capite ſecundo pro-
batur S. Litterarum divina origo ex autorum ſimplicitate ac
ruditate, e præceptis eorum ſanctisſimis, nec ſolum actiones
externas, ſed ipſos etiam motus cordis reſpicientibus, e va-
ticiniis, myſteriis, mediisque oſtenſis, ad ſalutem ſufficienti-
bus, e miraculis quibus hoc libro comprehenſa omnia fuere, e
virtute atque efficacia ejus omnem vim humanam ſuperan-
te, ex antiquitate ejus, denique ex ipſis teſtimoniis adverſa-
243. ſqq. riorum. Poſtea exponitur, quodnam ſit circa percipien-
dam veritatem S. Litterarum negotium rationis, Spiritus S.
atque Eccleſiæ. Rationis miniſterium non contemnendum
quidem eſſe, dum ea, quæ in S. Litteris dicuntur, apprehen-
dat, inter ſe comparet, & de pondere argumentorum judicet,
ſed ſolam tamen absque accedente colluſtratione Spiritus S.
non

Digitized by Google

non ſufficere. A Spiritu S. intellectum ad credendas veritates ſacras reddi idoneum, animumque ita perfici, ut ea, quæ in S. Litteris traduntur, re ipſa ſentiat & experiatur. Evenire etiam interdum, ut Spiritus S. hac in re faciat aliquid extraordinarium, neque in omnibus fidelibus, neque omni tempore fieri ſolitum. Nimirum filios Dei interdum tantum ſplendorem & gloriam incomparabilem in ſe ſentire, ut pleniſſime reddantur perſuaſi, a Deo eſſe, quæ in S. Litteris continentur. Tale quid expertum eſſe Paulum, qui de ſe ipſo teſtatur, ſe non ab hominibus accepiſſe Evangelium neque edoctum eſſe, ſed per revelationem Jeſu Chriſti. Atque hoc modo Deum videri & cum reliquis Apoſtolis ac Prophetis egiſſe, quando voluntatem ſuam ipſis revelavit, ut characteres Divinitatis in ſe ſentirent adeo claros, motusque adeo efficaces atque ineffabiles, ipſo etiam corpore interdum una commoto, ut ne minimum quidem amplius dubium ſupereſſet, quin hoc eſſet opus ſupremi Numinis. Inprimis poſt graves tentationes piis hominibus ſæpe tale quid accidere ſolere, quod prorſus ſit mirabile, quodque omnem dubitationem eximat, ut cum Jobo exclament: *Auditu auris audivi te, Domine, & nunc videt te oculus meus: quapropter deteſtor me ipſum, & pœnitentiam ago in pulvere ac cinere.* Adducit hanc in rem Cl. Autor teſtimonium Franciſci Junii, celebris illius inter Reformatos doctoris, *Lego*, inquientis, *partem capitis & ita commoveor legens, ut repente Divinitatem argumenti & ſcripti majeſtatem autoritatemque ſenſerim, longo intervallo omnibus eloquentiæ fluminibus praeuntem. Horrebat corpus, ſtupebat animus, & totum illum diem ſic afficiebar, ut qui eſſem, ipſe mihi incertus viderer eſſe. Recordatus es mei, Domine Deus mi, pro immenſa miſericordia tua, ovemque perditam in gregem tuum recepiſti. Ex eo tempore, cum in me Deus tam potenter Spiritus ſui virtute irruiſſet, alia frigidius negligentiusque legere & tractare cœpi: de his vero, quæ ad pietatem pertinent, cogitare amplius & attentius in eis verſari.* Simile quidpiam etiam ſibi ante annos viginti poſt diuturnam & gravem

p. 265 ſqq.

Digitized by Google

gravem tentationem contigisse, Cl. Autor modeste commemorat, subjungitque, esse id opus spiritus, quod non sit rejiciendum tanquam inane phantasma, licet hæc res aliis explicari ita non possit, ut intellectu suo eam capiant: Deum enim multa dare suis, quæ nemo cognoscat, nisi is, qui accipiat, teste Joanne in Apocalypsi. Ecclesiæ autorita-
p. 302. tem circa S. Litteras non majorem esse probat quam mulieris Samaritanæ circa Messiam: hanc quidem nuntiasse civibus suis, se invenisse Messiam, sed cives in eum credidisse non ob testimonium mulieris, sed quod re ipsa animadverterent, ipsum vere esse Servatorem mundi. In reliqua parte capitis secun-
305 sqq. di dogmata Spinosæ ejusque asseclarum, quibus divinitatem verbi impugnant, fuse refutantur. Tertium caput con-
345. tinet argumenta varia ex ipsis S. Litteris petita, quibus infallibilitas autorum sacrorum tam Veteris quam Novi Testa-
408. menti defenditur. Quamvis enim omnes credentes docti sint a Domino, habeantque unctionem & sciant omnia, uti Joannes loquitur, tamen scientiam illorum multo profundiorem fuisse & clariorem nullique errori obnoxiam. Qua occasione dogmata recentiorum quorundam, imprimis Autoris Judiciorum de Historia Critica Richardi Simonii lingua Gallica editorum, quibus infallibilitas scriptorum sacrorum in dubium vocatur, prolixe refutantur. Multa etiam loca S. Codicis, quæ sibi mutuo contrariari
561. videntur, conciliantur. Stylus S. Litterarum capite quarto expenditur. Esse eum dicit simplicem & non affectatum, clarum, gravem, nervosum, aptumque ad commovendos animos, & reprehendi aut meliorem reddi nullo modo posse. Sub finem capitis de intempestiva crisi, qua nonnulli in stylum librorum sacrorum utuntur, ita judicat: uti absurdum sit de stylo invitationis aut ultimæ voluntatis multum disceptare, & de eo, quod non eleganter satis litteræ sint conscriptæ, conqueri, modo clare & distincte nos ad epulas aut ad hereditatem vocent: ita longe absurdissimum esse, de natura styli, quo S. Litteræ utantur, multum litigare, cum in iis ad nuptias Agni, ad adeundam hereditatem

regni

Digitized by Google

regni cœlorum clare ſatis ſimus vocati. Ultimum denique caput de canone ſeu conjunctione librorum ſacrorum in unum corpus diſſerit. Ubi Cl. Autor ex antiquiſſimis ſcriptoribus hiſtoriam ejus rei evolvit, ſententiamque communem, quod Esdras codici Veteris Teſtamenti, Joannes Apoſtolus vero codici Novi Teſtamenti ultimam manum admoverit, defendit, ea vero, quæ a Benedicto Spinoſa, Richardo Simonio & Autore anonymo Judiciorum de hujus Hiſtoria Critica contra ſententiam communem circa canonem Veteris Teſtamenti prolata ſunt, refellit. Statuit, ante diluvium ſola verba promiſſionis de benedicto ſemine mulieris ſufficientia fuiſſe ad inſtituendos homines ad ſalutem æternam, tractu temporis autem neceſſitatem plura ſciendi creviſſe, atque adeo tempore Prophetarum longe majorem ſcientiam fuiſſe requiſitam, hanc ipſam vero non amplius hodie ſufficere ſub Novo Teſtamento: præterquam enim, quod credendum ſit in Meſſiam, credendum etiam eſſe, Ieſum filium Mariæ eſſe Meſſiam, & qui id non credat, eum damnatum iri & in peccatis ſuis moriturum, quem in finem allegat dicta Marc. XVI, 16 & Joh. VIII, 21. Libros Apocryphos a Catholicis Romanis nequicquam in canonem referri, prolixe oſtenditur. Denique S. Litteras a falſariis non eſſe corruptas, & firmitati fidei noſtræ per multitudinem variarum lectionum nihil decedere, contra recentiores nonnullos probatur.

p. 742 ſqq. 860. 871. 904.

D. GOTTLOB FRIDERICI SELIGMANNI Exercitationes Academicæ Hiſtorico-Philoſophico-Theologicæ, e muſeo HENRICI PIPPINGII, D.

Dresdæ, apud Godofredum Leſchium, 1711, 8.
Alphab. 3 plag. 15.

AD implenda nonnullorum deſideria de ſelectioribus Eruditorum opuſculis, & diſſertationibus Academicis argumenti amœnioris, Theologici, aut Hiſtorico-Critici ſacratioris, ab interitu vindicandis, lubens hanc ſymbolam

Digitized by Google

conferre voluit Summe Reverendus Pippingius noster, quando B. Soceri, Viri summi, cujus elogium extat in Actis A. 1708 p. 191, Exercitationes, in Academia Lipsiensi & Rostochiensi habitas, in unum volumen collegit. Quæ tametsi omnes non unius ejusdemque sortis & conditionis sunt, quia nonnullæ earum in juvenili ætate scriptæ, reliquæ autem virili debentur ætati, cum Doctorum cathedræ jam admotus esset, omnes tamen ita comparatæ sunt, ut ad posteritatis memoriam propagari mereantur. Exercitatione I Friderici fortis seu admorsi vitam politicis quibusdam annotationibus illustrat, ejusdemque natales, educationemque & institutionem, itinera, bella, res secundas & adversas, ac mortem denique docte ornateque describit. In II disserit de *Fide*, quam præeunte Cicerone per constantiam & veritatem dictorum conventorumque definit, omnibusque hominibus, ne hæreticis quidem exceptis, servandam esse præcipit. Licet enim hi satis pravæ alias sint conditionis in statu civili, hæc tamen non extendi debere censet ad ea, quæ de Jure Naturæ vel Gentium illis competunt, ut est fides rerum promissarum. Itaque laudat Carolum V, qui anno 1521 in Comitiis Wormaciensibus Luthero pro hæretico habito promissam fidem inviolatam servavit, iis qui duriora suadebant, respondens, *fidem rerum promissarum, etsi toto mundo exulet, tamen apud Imperatorem consistere oportere*. In III Johannis Georgii, Saxoniæ Electoris & Lusatiæ Recuperatoris, enarrat vitam, simili fere ratione, qua Friderici fortis Thuringiæ Landgravii & Marchionis Misniæ, Lusatiæ Conservatoris, res gestas descripserat. In IV Campanam Urinatoriam, ejusdemque phænomena & solutiones sistit. In V de iis, qui in pacificationem se interponunt; in VI vero de dubiis hominibus agit, in quibus forma hominis & bruti mixta fertur. VII sequitur Apologia pro B. D. Valentino Alberti scripta, qua contra Samuelem Strimesium tuetur, notitiam status integri naturalem non esse. Cumque magna prudentiæ pars sit, occasione quacunque, ubi se obtulerit, bene uti posse, ac casus quoque fortuitos ad suum scire commodum

Digitized by Google

dum accommodare, hinc Dissertatione VIII egit de casu oblatis in sapientiam versis vertendisque, ansam disserendi suppeditante Taciti Druso. In IX virtuosæ hominis actiones ex amore, velut scaturigine, deducuntur, & moralia in compendio exhibentur. X de hominibus ἐνυδροβίοις, *in undis viventibus*, agit, quorum nonnulla exempla ex unanimi historicorum fide dignorum consensu recenset, & rationibus physicis confirmat. XI vires imaginationis considerat, XII contra ea disputat, quæ sub initium Philosophiæ in dubium vocari posse credidit Renatus Cartesius. XIII Cunctatorem bonum sistit. In XIV Autor de iis disserit, in quibus Philosophia dormitare, vel hærere videtur. XV ideam studiosi politices compendiose descriptam exhibet. XVI Fallacias politicas & vetus illud dictum exponit: *imperare est legitime fallere populum*, quod cum eo convenire censet, cujus autoritatem quotidiano usu summi jam olim Principes corroborarint, scil. *qui nescit dissimulare, nescit imperare*, quod symbolum fuit Friderici I, unici Imperii vindicis adversus Italos ab Italico scriptore Sigonio dicti. XVII nonnulla Cartesii placita examinat atque refellit. XIIX Philosophum sistit conciliatorem, in quo requirit animum ab altercandi libidine alienum, & immunem a cœcis affectibus ac præjudiciis, eundemque in sectis atque autoribus, quos inter pacem teneat, probe versatum esse vult, nec proletariam postulat notitiam eorum, sine quibus haud adiri Philosophia, haud suscipi certum judicium potest. Sequitur in XIX idea studiosi πολυμαθεστέρου, ad altiorem sapientiam adspirantis. XX de baroscopiis disputat. XXI Libertinismum sentiendi, & credendi, ejusdemque εὑρήματος antiquitatem exponit, idoneaque irruenti malo media opponit. XXII contra Atheos Divini Numinis existentiam probat. XXIII Theologum ἀπορητικὸν h. e. *male dubitantem* ad studium πληροφορίας excitat. XXIV receptam de Sabbatho doctrinam, a non nemine impugnatam, defendit. XXV sub examen vocat cultum defunctorum, uti viget inter Pontificios, & eum imprimis enarrat, de quo apud & ob Chinenses controver-

Digitized by Google

titur. XXVI precum efficaciam deſcribit, tandemque XXVII, auctoritatem librorum ſymbolicorum non repudiandam eſſe, docet.

SELECTA DIÆTETICA; ſeu *DE RECTA AC CONVENIENTE AD SAnitatem vivendi ratione Tractatus; Autore CONRADO BARTHOLDO BEHRENS, Philoſ. & Med. Doctore, inque Leopoldina Naturæ Curioſorum Societate Eudoxo.*

Francofurti, apud Ludolphum Schröder, Bibliop. Hildesheim. 1710, 4.

Conſtat Alphab. 2 plag. 2.

CUm ea ſit corporis humani conditio, ut ſanitas ejusdem ſalva conſiſtere ac vita longa ſperari nequeat, niſi continua reſtauratione tam partium ſolidarum vigor, quam contenta fluida reficiantur, atq; hæc in perenni motu ſuo conſerventur; id ipſum autem ſola diæta mediante fiat; poſt *Selecta Medica*, nuper in Suppl. T. IV Sectione IX commendata, nunc etiam *diætetica* cum Orbe literato non minus, quam cum omnibus, quibus corporis ſui integritas atque ſalus curæ cordique eſt, impræſentiarum communicare conſultum duxit Autor Clariſſimus; quem laborem noſtro imprimis ævo eo magis neceſſarium judicat in Præfatione, quo minus morborum curationes ægrotorum maxime culpa ad votum interdum ſuccedere deprehenduntur. In hoc ſcilicet tractatu, quicquid circa aerem, alimenta, motiones, ſomnum, aliaque ad ſanitatem conſervandam cuicunque ætati, ſexui, vitæ generi obſervatu neceſſarium, ſpeciatim evolvitur. Origines præterea ac occaſiones morborum præcavendi rationes & remedia domeſtica explicantur, variisq; obſervationibus illuſtrantur, ac ſimul de methodico acidularum thermarumq; uſu agitur. In XI enim concluduntur ſectiones, quæcunque hoc de argumento dicenda veniebant; in quarum I de

de aere, in II de cibis, in III de potu, in IV de aſſumtis voluptuariis, in V de motionibus, in VI de affectionibus animi, in VII de ſomno, in VIII de excretis, in IX de acidulis, in X de thermis, in XI de diæta ſpeciali, infantibus, literatis, ſenibus, gravidis, puerperis, ægrotis & convaleſcentibus accommodanda, diſſeritur. Speciminis loco ex ſect. IX & X, quæ de ortu acidularum & thermarum Cl. Autori mens ſit, cum L. B. communicabimus. Cum ſcilicet fontium origo ex Oceano & mari derivetur, cujus preſſione, ſeu propter gravitatem, ſeu propter fluxum refluxumque maris ipſius, exiſtente quædam partes aqueæ poros atque meatus terræ continuo ſubeant, penetrent, quin ſuper ipſos montes eleventur, neceſſe eſt, fontes omnes in prima ſua origine eſſe ſalſos. Aquæ porro hæ ſalſæ ſi in imis terræ viſceribus mineralia ac metalla in via generationis adhuc exiſtentia ſeu embryonata, ac pyritem imprimis jam deferveſcentem alluant, & quaſi arrodant, ex iisdem quoque ſalinum quippiam ſpirituoſum elicient, cum quo intime miſcebuntur, unamque formam conſtituent, & cum impetu e terra proſilient. Quædam tamen aquæ ſuccos minerales liquidos imbibunt, adeoque ad modum tincturarum fiunt; quædam quoque, quæ jam ſale aliquo vitriolico aut aluminoſo impregnatæ ſunt, ſolida mineralium, quæ alluunt, ſubſtantia imbuuntur, unde & metallorum fragmenta in minutiſſimas partes conciſa in iisdem apparent. Thermarum ſeu fontium calidorum, medica virtute pollentium, originem non ab igne quodam ſubterraneo deducit Autor Clariſſimus; hic enim apud eum in pari cum illo, qui ſub concavo Lunæ vulgo ſtatuitur, veritatis gradu eſt. Duobus vero modis oriri easdem arbitratur, quorum alter quidem his cum acidulis communis eſt, dum aquæ, e mari meatus ſubterraneos ſubeuntes, & loca calcaria marcaſitisve lixivialibus ac ſulphureis referta alluentes, ex contactu earum mutuo incaleſcunt, efferveſcunt, ac cum impetu e terra prorumpunt. Alter modus eſt, cum aquæ minerales duæ ad tactum frigidæ alicubi in ſubterraneis concurrunt, ac ob ſpirituum mine-

ralium, quibus imprægnatæ ſunt, contrarietatem & pugnam incaleſcunt. Utro vero modo aqua in ſubterraneis calorem contrahat, mineralia, quæ attingit, liquefacit, ſibique unit, ſulphur imprimis, de quo omnes thermæ participant, ſive vulgare illud fuerit, ſive bituminoſum, ſive martiale extiterit. Ex commiſtione vero variorum inter ſe corporum ſal alcali ceu flos quidam producitur, quod ipſum ea propter in omnibus thermis abundat, ita ut ex libris ſex aquæ ſalis illius drachmæ duæ cum ſemiſſe educantur.

D. DAVIDIS HAMILTON, EQVITIS AUrati, Regalis Collegii Medicorum Londinenſium Regiæque Societatis Socii, nec non Magnæ Britanniæ Reginæ Medici ordinarii, Tractatus duplex, Prior de Praxeos Regulis, Alter de Febre Miliari.

Londini, impenſis J. Churchill, 1710, 8.
Conſtat plag. 16½.

NOn arridet plerorumque recentiorum Medicorum mos Clariſſimo Autori, quod in excogitandis Theoriis occupati ſint, & modo principia Ariſtotelica, modo Atomica, modo Chymica, modo Mathematica ſuæ ſtructuræ hypotheticæ fundamentum adoptent, ſuadet potius, ut quilibet circa morborum tam in viventibus quam cadaveribus hiſtorias, ſimpliciumque pharmacorum virtutes accurate deſcribendas, præcipuum ſuum collocet negotium. Operæ igitur pretium ſe futurum exiſtimavit, regulas aliquot, ſecundum quas ſuam praxin, eamque non infelicem, inſtituit, cum Medicinæ Alumnis communicare. Agit igitur in *Tractatus de Praxeos Regulis capite I* de Virtutis ad Praxin pertinentis Regulis, quam in eo poſitam eſſe dicit, ut Medicus viſitationibus aſſiduis ſe diligentem præbeat, ſecundum deductas a morbis indicationes præſcribat, & in conſiliis Medicis ſuavitate morum ſe conſpicuum probet. Quemadmodum autem notæ chara-

characteristicæ, quibus Medicus verus ab empiricorum turba vere distinguitur, sunt morbi originalis expiscatio, & apposita præscriptio; ita in *cap. II* pergit ad Artis Regulas & integrum ægri examen. Jubet enim, Medicum ad antecedentia & primam vacillantem valetudinem respicere, ut symptomata morbosque secundarios a primariis accurate distinguere discat, indeque methodum stabilem, simplicem, adeoque feliciorem adipiscatur. Quod præscribendi Regulas attinet, de quibus *cap. III* agit, simplex remedium compositis præfert. Hoc enim modo virtutes magis specificas remediorum experimur; e pluribus, quibus similem virtutem Medici vulgo tribuunt, potiora seligere discimus; simplicia ita componere possumus, ut variis indicationibus, imo & contrariis, apte respondeant; scientiam diversis morbis eadem medicamenta recte applicandi nanciscimur; & nocivam remediorum vim cernimus. Quæ omnia atque singula observationibus & exemplis fusius illustrat.

In *Tractatu de Febre Miliari*, Vesiculari potius dicenda, causam ejus internam partim in sanguinis & succi nervosi serositatem nimiam & acidam quandam acrimoniam, partim in succi nervosi seu spirituum nimiam commotionem rejicit, unde sequentes format Indicationes Curatorias: scilicet sanguinis & succi nervosi aciditatem esse dulcificandam, serositatem imminuendam, & spiritus animales liberandos atque restaurandos. Ad aciditatem edulcorandam & serositatem imminuendam alcalina, & præcipue testacea commendat; vesicatoria vero non minus serum evacuare, quam spirituum animalium commotionem sedare, somnumque conciliare, ac spiritus depressos levare perhibet. Hisce denique Fasciculum Historiarum XVII febris miliaris adjecit.

JOHANNIS POLENI MISCELLANEA.

Venetiis, apud Aloysium Pavinum, 1709, 4.
Constat plag. 8 Tabb. æn. 9.

IN hisce Cl. *Poleni* Miscellaneis continetur. 1 dissertatio de barometris & thermometris; 2 descriptio machinæ Arithmeticæ ejusque usus; 3 tractatus de sectionibus Conicis parallelorum in horologiis solaribus.

In dissertatione de barometris simplicibus a *Torricellio* inventis & de luminosis a celeberrimo *Bernoullio* primum arte constructis, itemque de thermometris Mercurio oneratis agit. Baroscopia ope antliæ pneumaticæ ita implere docet. Fundum vasculi HL occupet cera mollis MKLN, eique affundatur Mercurius MOPN. Tubi EGB alterum osculum EF Mercurio immergatur; alterum AB ad antliam cæmento firmetur. Neque vero opus est, ut cum Autore trabibus lacunaris antlia inversa firmiter affigatur; sed multo commodius est artificium, quo (ut in Mense superiori habetur) Cl. *Wolfius* noster in examinanda vi aeris sursum impellentis usus. Quodsi embolus extrahatur, argentum vivum usque ad AB ascendit. Mox itaque digito ad G applicato crus tubi GE deprimatur, ut orificium EF cera obturetur: quo facto per AB cylindrulus ligneus S in RC intrudatur, donec Mercurii superficiem QC contingat, ipsumque osculum AB vel hermetice sigilletur, vel cæmento oppleatur. Tandem tubus in GD dissectus more consueto argento vivo in vasculo stagnanti immittatur. Alia adhuc ratione sine antlia barometra replevit. Fieri curavit tubulum, cujus cavitas perfecte cylindrica esset secundum totam longitudinem EF, sed in conum EABCD terminatum. Embolum ED, circa cujus extremitatem *a* tantum lini circumvolverat, ut cavitatem tubi exacte repleret, filo ferreo *ab* caute cum retraheret; Mercurius eum leniter prosecutus totum tubulum EG adimplevit, quem in ED resectum hermetice sigillavit. Barometro in obscuro conclavi agitato, lumen nullum emicuit, nisi cum bulla quædam aeris forte fortuna irreperet. Eam tamen lucendi proprietatem non diu retinuit: secunda enim & tertia nocte nova bulla amissa, lumen debilius; quarta nullum prorsus emittebat. Quamobrem majore cura Mercurium abluit, quo facto, baroscopium vix tactum

TAB. II. Fig. 1.

Fig. 2.

Digitized by Google

tactum emicuit, eodem vigore per integrum mensem perseverans, at postea tamen languidius factum, id quod omnibus barometris luminosis accidere arbitratur. Thermometrum Mercuriale hac ratione construxit: Siphonem BDEX ad libellam usque NS Mercurio implevit H, extremitate B ad antliam firmata, aerem intra crus amplum RX compressit. Hinc aquæ ebullienti tubum cum vasculo immisit, exemplo *Halleji* & (qui secutus ipsum fuerat) *Amontonii*, ut, Mercurio in tubo BD ascendente, gradum fixum caloris haberet, unde divisionis initium sumeret per calculum Analyseos exactum absolvendæ. Ad aerem comprimendum loco antliæ vesica interdum suilla usus est. Aliud præterea thermoscopium construxit, aerem in RX ope antliæ rarefaciens & osculum B hermetice sigillans. TAB. II. Fig. 3.

Ad machinam Arithmeticam comminiscendam excitatus fuit fama, quam de *Pascaliana* & *Leibnitiana* perceperat. Quamvis autem structuram admodum ingeniosam dederit, *Leibnitiana* tamen magis composita deprehenditur, & minus perfecta censenda est: quod vel ex iis colligi potest, quæ de illa Mense superiore diximus. Simpliciora quoque sunt instrumenta, quorum unum pro additione & subtractione, alterum pro multiplicatione ac divisione invenit *Samuel Morlandus* & A. 1666 *Carolo II* Regi Angliæ obtulit, postea utrumque in peculiari libello Londini 1673 in 12 sermone Anglico edito descripsit. Structura autem *Poleniana* machinæ in compendio proponi nequit.

In tractatu denique de sectionibus Conicis parallelorum in scioteriis docet, quomodo in planis horologiorum species, vertex, axis & parameter sectionum conicarum determinetur, quæ itineribus Solis determinandis inserviunt.

NOVUM LAMPADIS GENUS INVENTUM a CHRISTIANO WOLFIO, in Acad. Fridericiana Mathematum Professore Regio.

Digitized by Google

DEsiderio amici nuperrime satisfacturus cum de commoda lampadis structura cogitarem; iis virtutibus instructam inveni, quæ id genus decent. Eandem enim quantitatem olei ellychnio constanter affundit, nec unquam a largiori pabulo extinctio metuenda, multo minus verendum, ne receptaculum ellychnii egrediatur, maximo licet calore urgente. Communis igitur utilitatis gratia descriptionem ejus communicandam esse duxi.

TAB. II. Fig. 4. Lampadis structura Fig. 4 clare ac distincte repræsentatur. Scilicet ADBC est vasculum cylindricum, cui oleum infunditur; FED vero aliud minus, formam parallelepipedi habens & rostro FH instructum, pro recipiendo ellychnio. Illud diaphragmate KL dividitur, fundo DB multo propiore, quam fornici AC. Tubulus PO in P & O utrinque apertus interiori vasculi AB parieti adhæret. Ejus osculum superius P fornicem AC propemodum attingit; inferius vero O superficiem olei ad libellam HI constituti lambit. Ad eandem porrigitur tubulus alius MN, utrinque similiter apertus & diaphragmati KL afferruminatus. Oscula igitur inferiora tubulorum PO & MN in eodem plano existunt, quo scilicet libella pabuli sufficientis definitur. Sed tubuli QR osculum superius Q ultra illud planum tantillo eminet. Firmiter autem infigitur tubulus QR matrici cochleæ T fundo DB afferruminatæ. In G est foramiculum perquam exiguum, quod aeri in cavitatem KDBL ingressum concedit & vasculum ADBC prope fundum DB in cavitatem receptaculi FED hiat, ut oleum ad ellychnium defluere possit. Denique intra pedamentum VTX afferruminatur fundus YZ; fornici autem AC cochlea S, ut lampas (si quando opus fuerit) a sordibus purgari queat.

Hæc de constructione tenenda: de usu notanda sunt sequentia. Lampas a pedamento avulsa invertitur & digito ad foraminulum G applicato oleum per tubulum QR altero MN paulo ampliorem infunditur: inclinatur vero versus BC, ut oleum cavitatem GB ingressum tanto promptius per tubulum NM in proprium receptaculum AL delabatur: quo repleto, ope

TAB. II. ad A. 1711 M. Febr. pag. 80.

Fig. 1.

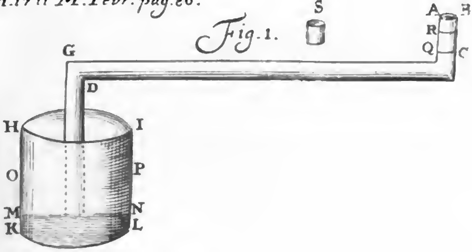

Fig. 2.

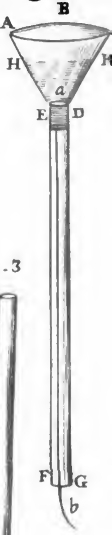

Fig. 3

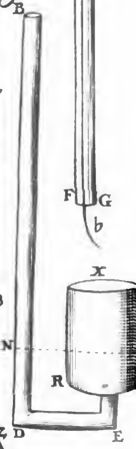

Fig. 4.

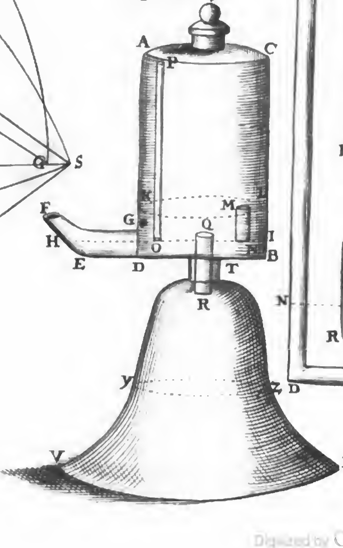
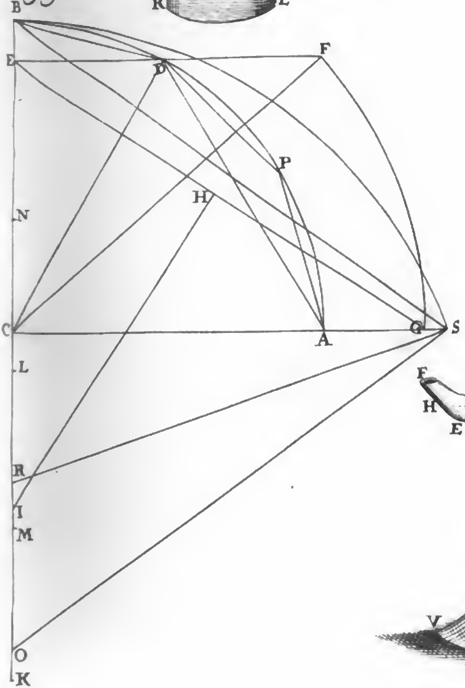

Fig. 5.

Digitized by Google

Digitized by Google

ope cochleæ T pedamentum VT ad eam rursum firmatur. Quamdiu oleum ad libellam HI consistit, ne guttula quidem una per MN effluit. Insensibili autem ejus quantitate absumta, aer per tracheam OP ingreditur & aer per MN destillat: ut adeo pabulum eandem libellam HI pertinaciter tueatur. Quodsi contingat, calore aeris ambientis interiorem in cavitate AL rarefieri; oleum per MN expulsum statim per tubulum QR in cavitatem YTZ delabitur, nec libellam pabuli ullatenus turbat. Si loco olei aquam affundas & siphonis crus minus receptaculo ellychnii FD immittas; eam quoque libellam HI tueri animadvertas, quamdiu AL non prorsus vacua fuerit. Nec libellam mutari addisces, si eidem receptaculo FD, lento quidem, sed tamen continuo fluxu, aquam affundas. Hoc experimento utetur, qui experiri voluerit, utrum lampas accurate fuerit constructa, nec ne.

ANATOME QUADRATURÆ CIRCULI DN. LUDOLPHI, Professoris Erfordiensis, instituta & peracta lanceolis Geometricis Austriæ.

1. DAt & supponit eximius Dn. Professor sequentia: *CA* = *AD* = *EF*, *CF* = *CG*, *EH* = *HG* $\frac{1}{2}$ *EG*, *CI* = *IK*, *EL* = *BC*, *LM* = *KM* = $\frac{1}{2}$ *LK* = *LN*, *NK* = *BR* = *RS*. 2. Hinc infert Dn. Autor, rectam BS esse latus Quadrati æqualis areæ circuli, cujus quadrans *BCA*. TAB. II. Fig. 5.

Hypotheses. 1. Cum *BCA* ab Autore dicatur quadrans circuli, erunt ex præfatis hæ 5 rectæ æquales, nimirum *EL* = *BC* = *CA* = *AD* = *EF*. 2. *FE* supponitur normalis ad *BK* & *IH* normalis ad *EG*.

Anatomia. His datis & præsuppositis fiat *BCO* diameter circuli, cujus quadrans est *BCA*, eritque *BC* = *CO*. Ducantur *OS*, *CD*, *BD*. Erit radius *CD* = *BC* & *BD* latus dodecagoni circulo inscripti. Præterea duo triangula *ECG* & *EHI* propter angulos rectos ad *C*, *H*, & communem *E* sunt æquiangula. Igitur *CE* : *EG* = *HE* : *EI*. Eodem modo duo

Digitized by Google

triangula ex conſtructione iſoſcelia, *BRS* & *BSO* habentia communem angulum ad *B* ſunt æquiangula, ideoque erit $OB : BS = BS : BR$, proinde $(BS)^2 = OB . BR$. Atqui Cl. Profeſſor vult quoque idem quadratum eſſe æquale circulo, cujus quadrans eſt *BCA*. Ergo eidem circulo æquale concedat oportet rectangulum ex *OB* in *BR*. Eidem autem circulo per *prop. 1 Archim. de dimenſ. Circ.* æquatur rectangulum ex diametro in quadrantem peripheriæ, hoc eſt, ex *OB* in arcum *BDA*. Ergo & rectam *BR* æqualem arcui *BDA* concedat neceſſe eſt. Quod autem nequaquam ita ſe habere, ſed rectam *BR* eſſe multo minorem arcu *BDA*, & conſequenter quadratum *BS* minus toto circulo, patefaciet ſequens

Demonſtratio. Biſecto arcu *DA* in *P* & ductis *DP*, *PA*, erunt tres rectæ *BD*, *DP*, *PA* tria latera Decagoni æqualia. Jam (ad vitandas fractiones) ſtatuatur radius $BC = 600 = AC = CO = EL = EF = AD = CD$, erit $DE = 300$. Ex $(CD)^2 = 360000$ ſubtrahatur $(DE)^2 = 90000$, reſtat $(EC)^2 = 270000$: cui ſi addatur $(EF)^2 = 630000$, prodit $(CF)^2 = (CG)^2 = 630000$. Huic ſi porro addatur $(EC)^2 = 270000$, prodit $(EG)^2 = 900000$, cujus pars quarta ſeu $(EH)^2 = 225000$. Jam $(EC)^2 : (EG)^2 = (EH)^2 : (EI)^2$, hoc eſt, $270000 : 900000 = 225000 : 750000$. Ergo $EI = \sqrt{750000} = 500\sqrt{3}$ & $EC = \sqrt{270000} = 300\sqrt{3}$, conſequenter $BC - EC = BE = CL = 600 - 300\sqrt{3}$, $EI - EC = CI = IK = 500\sqrt{3} - 300\sqrt{3} = 200\sqrt{3}$. Ergo $CK - CL = LK = 700\sqrt{3} - 600$ & $LK + \frac{1}{2} LK$ $(= LM = KM = LN) = NK = 1050\sqrt{3} - 900 = BR = RS$, $RB - BC = CR = 1050\sqrt{3} - 1500$. Eſt itaque $(RS)^2 = 4117500 - 1890000\sqrt{3}$ & $(CR)^2 = 5557500 - 3150000\sqrt{3}$, adeoque $(RS)^2 - (CR)^2 = (CS)^2 = -1440000 + 1260000\sqrt{3}$ & $(CS)^2 + (BC)^2 = (BS)^2 = -1080000 + 1260000\sqrt{3}$. Jam $(DB)^2 : (BS)^2 = (BS)^2 (BR)^2$, hoc eſt, $1440000 : 1260000\sqrt{3} - 1080000 = 1260000\sqrt{3} - 1080000 : 4117500 - 1890000\sqrt{3}$. Eſt itaque $(BR)^2 = 4117500 - 1890000\sqrt{3}$ & $BR = 1050\sqrt{3} - 900$ jam ſupra inventa. Reſumantur nunc anteriora $BC = 600$, $EC = 300\sqrt{3}$, $BC - EC = BE = 600 - 300\sqrt{3}$. Si $(BE)^2 = 630000 - 360000\sqrt{3}$ addatur $(DE)^2 = 90000$,

Digitized by Google

$= 90000$, prodit $(BD)^2 = 720000 - 360000\sqrt{3}$, quare $BD = \sqrt{540000} - \sqrt{180000} = 300\sqrt{6} - 300\sqrt{2}$. Hujus triplum est $BD + DP + PA = 900\sqrt{6} - 900\sqrt{2}$. Supra autem erat $BR = 1050\sqrt{3} - 900$. Utraque revocata ad numeros rationales, fiet quantitas $BD + DP + PA$ paulo major quam 931, BR vero paulo minor quam 919. Ergo abſolute tres ſubtenſæ $BD + DP + PA$ majores ſunt quam recta BR. Atqui tres arcus $BD + DP + PA$ (hoc eſt arcus quadrantis BA) majores ſunt tribus ſubtenſis rectis $BD + DP + PA$. Ergo a fortiori arcus quadrantis multo major eſt, quam recta BR, hoc eſt, recta BR multo minor eſt, quam arcus quadrantis BDA, ideoque rectangulum ex OB in BR, hoc eſt $(BS)^2$, minus rectangulo ex OB in arcum BDA, ſeu toto circulo, cujus diameter eſt OB. *Q. e. d.*

FR. ALEXANDRI BURGOS, SICULI MESſanenſis, de uſu & neceſſitate eloquentiæ in rebus ſacris tractandis diſſertatio.

Romæ, excudebat Franciſcus Gonzaga, 1710, 4.

Pl. 9.

Literas Gratiasque Latii veteris venuſtiores non ſub Martyrum cryptis ſanctorumque cineribus prorſus ſepultas jacere, ſed easdem apud gentes Heſperias non in uno hodie alterove ingenio novo velut flore amictas reſurgere, egregio ſatis exemplo comprobare poterit præſens de uſu & neceſſitate eloquentiæ in rebus ſacris tractandis Diſſertatio, quam eloquentiſſimus Frater Siculus, Alexander Burgos, Ordinis Minorum Conventualium Theologus, & Eloquentiæ Profeſſor publicus, in Archigymnaſio Sapientiæ Romanæ habuit, & nunc ſub Clementis XI Pont. Max. auſpiciis typis vulgavit. Sive enim dictionis caſtigatiſſimæ puritatem & magnificentiam; ſive periodorum nullo velut artificio compoſitarum ſtructuram & juncturam aptiſſimam; ſive denique argumentorum momenta & robur jucundiſſima quadam & perſpicaciſſima dicendi ratione inſinuatum reſpicias: Tullii quandam eloquentiam, Lactantii prudentiam & Auguſtini gravita-

gravitatem in Oratore noſtro copulatam non immerito dixeris. Huc accedit, quod nævos Oratorum modernorum in Eccleſia Romana graviter & ſalſe quandoque notet; & dum de uſu ac neceſſitate Eloquentiæ diſſerit, ſimul criteria veræ & Chriſtianæ eloquentiæ, ac ejusdem parandæ media & adminicula pandat. De ſingulis autem ita dicit, ut juxta præceptum Tullii & Auguſtini, & doceat, & delectet, & flectat, & vincat. Quæ omnia cum ipſa diſſertationis hujus perdoctæ lectio luculentius ſit manifeſtatura: nunc de ordine rerum pertractatarum & momentis potioribus ſaltim quædam dicemus. Igitur dum Auctor poſt cauſam dicendi in exordio expoſitam primo loco ad uſum & neceſſitatem eloquentiæ in rebus ſacris tractandis demonſtrandam ſe convertit: hanc vel ex eo ſatis manifeſtam eſſe inculcat, quod nemo rerum divinarum ſolers, copioſus, dilucidus, omnique ex parte perfectus diſputator ſeu Orator ſacer dici poſſit absque literarum humaniorum & eloquentiæ adminiculo. Hoc ut ſuadeat, argumento utitur a naturæ noſtræ præſtantia deſumto, utpote qua vel ideo ratione & oratione ceteris animantibus omnibus præſtamus, ut quæ percipimus, recta ratione percipiamus, & quæ ſenſu ac ratione aſſecuti ſumus, recta iterum oratione cum aliis communicemus. Quod ut fiat, neceſſe eſt, ut genuinum germanumque verborum ſenſum teneamus, ut vim indolemque integrarum locutionum aſſequamur, hincque & diſtincte, & diſtribute, & eleganter, & ornate dicamus; ut porro quæ inter ſe nexa & jugata ſunt, recte conjungamus; & ut denique illud ſequamur æquabile dicendi genus, quod & complectatur verbis, quod vult, & plane dicat, quod omnes intelligant. Sed hæc omnia humaniorum literarum & eloquentiæ maxime cognitio plenior edocet, quæ id efficit, ne, quod Tullius ait, dialectici infantiſſimi jejunique ſaltim diſputatores dici mereamur, in quos Autor noſter paſſim invehitur. Deinde idem hoc argumentum maxime urget, quod absque litterarum humaniorum notitiæ & eloquentiæ apparatu ſtrophæ Novatorum, qui, ut ille ait, perduellionis ſigna adverſus Eccleſiæ Roma-

næ

næ arcem audacius extulissent, elidi non possent, utpote qui bonis artibus pene omnes imbuti essent, ac universæ propemodum eruditionis profanæ gloria florerent, sed humaniorum literarum artificio vaferrime abuterentur & omnia fortiter enervarent. Illustrat idem Patrum doctissimorum, Hieronymi, Gregorii Nazianzeni, Basiliique exemplis, quorum ille Romæ adolescens in liberalibus disciplinis a Donato aliisque fuit eruditus; posteriorum autem uterque Athenis secularibus litteris instructus ad explicandos sacræ scripturæ libros accessit. Postmodum Patrum quoque sanctorum, sive Græcorum sive Latinorum, scripta absque literarum humaniorum apparatu non intelligi posse, Clementis Alexandrini, Origenis, Athanasii, Tertulliani, Arnobii, Cypriani scriptis evincit: quod hæc vel sensus aliquando haberent plane involutos, vel quod Græcis Idiotismis scaterent. Illustrat idem Johannis Dallæi libro de recto usu Patrum erudite conscripto; cujus tamen errores ex ipsis reformatis Georgius Bullus, Anglicanæ Ecclesiæ Presbyter, satis sua opinione confutasset. Notat eadem occasione gravi censura anonymum quendam Ecclesiæ suæ Theologum, qui e scholarum angustiis nunquam egressus, audito nuper *disciplinæ arcani* vocabulo tanquam visa Gorgone perterritus hæsisset & obriguisset; ut & alterum quendam, qui facta ab erudito viro de *tribus* famosis *capitulis* mentione, & quid malum; interrogasset, trium Capitulorum nomen significat? Dehinc ad unam alteramve objectionem evertendam & retundendam excurrit. Una eorum est, qui Theologiam eo modo, quo ipsam Autor tractandam suadet, ad minutias Grammaticorum & ad Rhetorum compedes redigi oggannirent, ut veluti non nisi comptula & verborum pigmentis illita in medium prodiret. Cui objectioni & cavillationi ita occurrit, ut abusum ab usu vero secernendo, eloquentiam, quam in Theologo requirit, & masculam & robustam, non calamistris inustam, non effœminatam esse oportere dicat, sed talem, quæ rerum sublimissimarum naturam & majestatem scite consequatur ac exprimat. Hoc autem tum fieri, si,

quod

Digitized by Google

quod ratio, eloquentiæ magiſtra, præciperet, idiomatum gloſſemata & peculiares auctorum ſacrorum phraſes bene internoſcat Orator ſacer, ne ab adverſariis, litterarum harum callentiſſimis, irrideatur. Interea tamen ſe ab eorum ſententia quam longiſſime abeſſe palam teſtatur, qui Theologorum ſermonem ad locutionis ubique Ciceronianæ trutinam appendendam cenſerent, & in ſacrarum literarum translatione voces Eccleſiæ priſcæ & idiotiſmos linguæ ſanctæ a verſionibus ſuis tanquam monſtra fœdiſſima eliminarent. Unde non absque ſtomacho meminit Theologi cujuspiam, qui unionis hypoſtaticæ vocem faſtidiens, Patrum utut auctoritate comprobatam, eam tamen ſemper *divinam diphthongum* appellaſſet. Nec æquo animo fert, quod aliqui lotionem pro baptismo, genium pro angelo, confidentiam pro fide, rempublicam pro eccleſia ineptiſſime ſubſtituant, & illud S. Johannis dictum: Verbum caro factum eſt, in haſce elegantioris formæ voces commutent: ſermo caro factus eſt, vel ſermo fuit corporatus. Altera quædam objectio eorum eſt, qui Theologiam Scholaſticam per doctrinam ab Autore traditam eludi dixerunt. De qua tamen Autor ita ſentit, ut media via incedens eam non ad rerum inutilium claſſem amandandam, ſed palmites ſaltim ejus inaniter luxuriantes præſcindendas, h. e. abuſus in eam temere invectos ſobrie corrigendos doceat; & ipſe vere Angelici Doctoris Thomæ, item Bonaventuræ lectionem ſedulam præ ceteris commendet. Hoc facto eorum denique objectionem excutit, qui per copioſum & demonſtrationibus amplis innixum dicendi genus, quod Autor adamat, acutiſſimam per ſyllogiſmos & præciſiones metaphyſicas diſputandi rationem everti, & oratores quidem eruditos, ſed non item acutos evadere dixerant. Ad quam vero objectionem gemina Autor ratione reſpondet. Et primo quidem, tantum abeſſe, ut Eloquentia ſanior & virilis ratiocinationes Theologicas opprimat, ut potius eas coacervet & ornet, ac in bonum ordinem redigat; hincque argutiolis ſophiſticis & eliquationibus Metaphyſicis non indigeat, utpote quibus res divinæ velut chymicorum igne ſegregarentur

garentur saltim in aereas vanasque particulas, & in novas formas transmutarentur. Deinde altioris multo ingenii laborem esse contendit, sacra Scripturæ arcana profundius perscrutari, varias sacri textus cum lectiones tum versiones consulere, interpretationes hæreticorum falsas linguarum peritia expungere, sanctorum Patrum scripta non alienis oculis legere, & quæ laxata in iis sunt, ac depravata, ope critices integritati suæ restituere, quam quidem spiritum quendam dialecticum ex æquivocorum succis exprimere. Jam litterarum humaniorum & eloquentiæ cum his copulatæ necessitate vindicata, secundo loco ad adminicula eloquentiæ magis virilis parandæ ejusque criteria enumeranda properat. Ac inter adminicula quidem, ex serie orationis, primum locum obtinent limatissima sanctorum Patrum scripta; quorum lectionem & imitationem rite instituendam omnium optime edocuisse censet Mabillonium in suo de monasticis studiis libro, nec non popularem quendam Autoris nostri eruditione & vitæ sanctimonia clarissimum, qui haut ita pridem tomum primum Institutionum Theologicarum sanctorum Patrum edidisset. Alterum inter adminicula locum Autor tribuit Historiæ Ecclesiasticæ cognitioni, sed ita tamen ut simul ostendat, quam multa ad intelligendam scribendamve Historiæ Ecclesiasticæ partem humaniorum litterarum atque virilis eloquentiæ ratio adjumenta suppeditet. Ac cum hæc ipsa Historia Ecclesiastica absque Geographiæ & Chronologiæ constitutione exactissima manca mutilave existat: harum etiam partium cognitionem in Eloquentiæ & Theologiæ solidioris studioso requirit; ne v.g. Græcam Messenen cum Messana, Sicularum urbium nobilissimam, Megaram Siciliensem cum Græca ejusdem nominis, Forum Julii Galliæ Narbonensis cum ejusdem nominis Galliæ Transpadanæ colonia commutet, aut Aimoinum Sangermanensem, Aimoinum Floriacensem, & hujus interpolatorem anonymum, cum nupero magnorum nominum obtrectatore in unum conflet, aut etiam quod nuper itidem a viris doctrinæ temporum imperitis factum, D. Thomam

Digitized by Google

locum Concilii Florentini, quod tamen ille seculo sesqui altero antecessisset, de processione Spiritus Sancti egregie interpretatum; vel quoque magnum Platonem Menandri versus scriptis suis, suppresso nomine autoris, inseruisse comminisceretur, cum tamen Plato longo tempore ante Menandrum floruerit. Porro quoque antiquitatis studium & Critices exercitationem magnam tum Eloquentiæ tum Theologiæ lucem commodare docet, utpote quæ ars mirabilis veluti sepes esset bonorum autorum, atque totius cultioris literaturæ, & id efficeret, ne Sanctorum gesta & Martyrum acta tot figmentis incrustarentur, neq; Patrum veterum scriptis genuinis supposititia ac fictitia assuerentur; prout res hæc a sanctissimis doctissimisque viris post Gelasium, Rom. Ecclesiæ Pontificem, dudum fuerit animadversa. Hisque observatis, quo dicendi genere, non barbaro & incondito, sed puro & simplici, Sanctorum virorum res præclare gestæ ad Bernardi Baroniique cumprimis exemplum sint adornandæ, docet. Dehinc præcipuum etiam locum quendam facit inter adjumenta Eloquentiæ sacræ limpidissimis sacrarum litterarum fontibus, quibus omnem orationem ita irrigandam cordatior inculcat, ut ea tota, nullis artis humanæ adminiculis alligata, sed sermonem Propheticum & Apostolicum, ad exemplum orationum a Clemente XI Pont. Max. nuper habitarum, ubivis spirans, ducat quo velit, & unde velit, deducat. Inde legendum assidue, seduloque volutandum sacrarum Scripturarum codicem præcipit; tum sanctorum Patrum libros legendos, qui sensus divinorum eloquiorum eleganter nitideque explanarent; post eos quoque legendos, qui præclarius sive inter sacros sive inter profanos Autores eloquentiæ laude floruerunt; & his omnibus simul addendam subactam præceptorum Eloquentiæ intelligentiam. His deductis virtutes veræ & vitia ac criteria falsæ & fucatæ eloquentiæ in compendio enumerat. Tandemque ultimo loco Autores quosdam selectiores collaudat, quorum vel præcepta vel exempla sequi jubet. Refert huc Demetrii Phalerei, Hermogenis, Quintiliani & Tullii præsertim ac Aristo-

Aristotelis de arte rhetorica institutiones non semel volutandas. Tum Longini de sublimi dicendi genere tractatum, quem Jacobus Tollius variis doctisque notis ornatum nitidissime edidit, pene memoriter addiscendum præcipit. Nec operam suam male locaturos esse monet, qui temporis aliquid insumere vellent in legendis iis, quæ tum Ludovicus Granatensis, eloquentiæ fama celeberrimus, tum Valerius Cardinalis, Veronensis Episcopus, de Rhetorica, speciatim Ecclesiastica, scripserint. Postmodum præ manibus semper haberi vult aureum Sancti Patris, Aurelii Augustini, librum de doctrina Christiana, quem Anonymus quidam doctissimus, editis hac de controversia animadversionibus nuper solidissimis, contra alterum quendam Anonymum vindicasset, qui de Augustino alias bene meritus, in præfatione tamen Gallicæ interpretationi sermonum sancti Doctoris affixa, omnem omnino Eloquentiæ artem Augustini auctoritate a sacris oratoribus arcendam dixit. Ac cum Oratoria & sacra & civilis iisdem præceptis instructa consurgere soleat, non minori diligentia tum Græcorum, tum Latinorum oratores præcipuos legendos præcipit. Nempe si quis strictam & concisam dicendi rationem natura amaret, ei ex Græcis Oratoribus maximis Demosthenis præruptas & concisas orationes; at cui fusum & circumductum dicendi genus pro ingenii sui indole arrideret, ei Tullii, Demosthenis inter Latinos æmulatoris, magnifice copiosas & undique triumphantes orationes legendas suadet. Agmen denique claudit Paulus Segnerus, Societatis Jesu Presbyter, cujus dictionem puram & venustam, stilumque prorsus masculum & sui semper similem ita laudat & commendat, ut eum Demostheneum ac Tullianum dicendi genus mira prudentia & Christiana pietate temperasse, ac imo cum Hieronymo Mautino Narniensi & altero quodam Fratre Franciscano a Recineto dicto priscam & masculam Patrum tum Græcorum tum Latinorum eloquentiam in ecclesiam revocasse dicat.

Digitized by Google

SELECTA POETICA, QVIBVS CONTINENTUR GE. SABINI Præcepta, ULRICI ab HUTTEN Ars Versificatoria, CL. ESPENCÆI Elegiæ selectiores & SAMUELIS RACHELII Classes Imperatorum metricæ: collegit, suaque adjecit Carmina JOHANNES HENRICUS ACKER.

Rudolstadii, sumtu Jo. Mart. Gollneri, 1711, 8.
Plag. 9.

SElectis his Poeticis continentur non unius docti Viri labores. In fronte stant Georgii Sabini præcepta de carminibus componendis, quæ ob brevitatem & perspicuitatem mirifice æstimantur. Quicquid ad verborum delectum & structuram, epitheta, concinnitatem pedum, membrorum, & numerorum, figuras, vitia & virtutes versus, paucis, ad totam elocutionem spectat, accurate tradidit optimus Vir, qui ab ineunte ætate tantopere amavit poesin, ut ad lectionem boni & elegantis carminis lacrymas profunderet, teste Camerario in vita Melanchtonis §. 61. Quia vero doctrinam inventionis & dispositionis non attigit, Cl. Ackerus observationes adjecit, quibus hæ doctrinæ dilucide explicantur. Sequuntur Ulrici ab Hutten Ars versificatoria ejusque Nemo. Quemadmodum egregius fuit in omni genere doctrinæ Vlricus ab Hutten, quod Observationes Halenses docere possunt, ita & egregia multa hic comparent, profutura juventuti, ubi labore & constantia fuerint lecta. Imprimis placebit Nemo ludicra dictione confectus, de qua peculiari libello egit Franc. Vavassor. His junctæ Elegiæ sanctæ, rectæ, & elegantes Claudii Espencæi, cujus genus morum nobilitate & summis in rem publicam meritis illustratum descripsit Rollius in Bibliotheca Theologorum nobilium. Samuelis Rachelii classes Imperatorum metricæ eum in finem additæ, quia plurimum valent ad seriem Imperatorum non modo animo complectendam, sed & tenacius retinendam. Ad calcem extant carmina e doctissimi Ackeri ingenio profecta, honorique patronorum & fautorum consecrata.

FRAN-

Digitized by Google

FRANCISCI PETRARCHÆ VITA AC TEstamentum: emendavit multis locis, notis ac singularibus quibusdam auxit JO. HENRICUS ACKER.

Rudolstadii, sumtu Io. Mart. Gollneri, 1711, 8.

Plag. 7.

FRancisci Petrarchæ vitam scripserunt multi, sed non omnium scriptorum idem est finis, forma, & ratio. Tomasini Petrarcha redivivus, qui integram vitam iconibus ære celatis exhibet, Lauræq; brevem historiam addit, nec non Poetæ vitam consignatam a Paulo Vergerio, Janozzo Manetto, Leonardo Aretino, & Ludovico Beccatello, e manuscriptis producit, rarior est, amplior etiam, quam ut commode ab adolescentibus, qui brevitatem sectantur, perlustrari possit, & sumtuosior, quam multorum res attenuatæ ferunt, quod & de Jo. Papirio Massono dicendum. Schroderen, aliorumque scripturæ & breviores, & paratu faciliores, usu vero & præstantia omnibus cedunt. Quare melius sibi consulunt, qui Petrarchæ epistolam de origine, vita, conversatione, & studiorum suorum successu, una cum Squarzafichi, Professoris Veneti, vita Petrarchæ, in manus sumunt, & ex iis salutaria quæque depromunt. Huic fini modo laudatus Ackerus illa conjuncte publicavit, addito ipsius Petrarchæ testamento, quod nec in Tomasino, nec in alio Petrarchi vitæ Scriptore comparet, Paulus Manutius vero & Jo. Georgius Grævius sedulo conservarunt. Noster horrida emendavit, obscuris lucem affudit, notisque ac singularibus quibusdam auxit, indicemque adjecit. Non opus est, ut excerpamus notatu digniora, ea enim ratione adornatus libellus, ut in oculos incurrant. Commendamus juventuti, ut inde discat sapere, hoc est animum purgare a vitiis, quibus ab initio Petrarcha fuit deditus.

THEMISTOCLIS EPISTOLÆ, GRÆCE ET Latine, interprete JO. MATTHÆO CARYOPHILO,

PHILO, Archi-Episcopo Iconiensi. Recensuit, notis & indicibus illustravit, & in Præfatione vindicavit CHRISTIANUS SCHOETTGENIUS.

Lipsiæ, impensis viduæ Frommanni, 1710, 8.

Pl. 10 ½.

§. 1. Præfat. EDidit has Epistolas primus omnium Matthæus Caryophilus Romæ 1626, 4. ex codice Vaticano, quas postmodum cum ejusdem Caryophili versione recudi fecit Elias Ehingerus
2. Francofurti 1629, 8. Hæ a Viris eruditis, Erythræo, Meursio, Lydiato, Reinesio & Bosio, pro genuinis habitæ, & in scriptis suis laudatæ, ab aliis, Dodvvello, Kustero, J. A. Fabricio, C. S. Schurzfleischio, & Bentleio, viris itidem doctissimis, rejectæ & pro spuriis habitæ sunt. Cl. Bentlejum præcipue, notissimum Angliæ ornamentum, qui peculiari Dissertatione suum de his Epistolis judicium edidit, modeste tamen, refutat Cl. noster
3. Editor. Et (1) quidem Suidæ & Plutarchi de his Epistolis judicio nititur, eorumque judicia nostris applicat: nec ex aliorum autorum de iis silentio judicari posse dicit, cum & Phædrus, Curtius, Maximus Tyrius, Manetho, & alii ante inventam typographiam non ab aliis memorati sint, & tamen non pro
4. spuriis habeantur. (2) Dissensum historicorum, quem objecerat Bentlejus, non obstare Noster dicit, quando, ut mirabilia sunt librorum fata, omnes historicos hæ epistolæ latere po-
5. tuerunt. (3) Cur non epistolas a Themistocle ante exilium scriptas habeamus, respondetur, quia illæ non conservatæ sunt, hæ autem post exilium scriptæ ad nostra usque tempora
6. pervenerunt. (4) Neque stilum sophisticum hic noster Edi-
7. tor agnoscit a Bentlejo observatum, (5) neque res scriptione
8. indignas; quæ omnia prolixius excusantur. Ex chronologia probare voluerat Bentlejus, Gelonem in his Epistolis memo-
9. ratum, multo ante exilium Themistoclis mortuum esse, sed, cum alias Chronologia istorum temporum sit obscurissima, demonstratur tamen, Gelonis mortem cum exilio Themisto-
10. clis coincidisse. (7) Eadem quoque de Pausaniæ morte, quæ Bentlejus objecerat, asseruntur ex Dodvvello. Hæc de Bent-
11. lejo. Schurzfleischius etiam & Fabricius objecerant, Epist. 10 men-

mentionem fieri Bojorum, quæ tamen gentes in Græca historia non occurrunt. Respondetur, laciniam istam nescio quo incommodo editioni Ehingerianæ sub finem hujus Epistolæ esse adsutam, in editione autem Romana & codice Vaticano non legi. Ehingerum autem nullo in sua editione adornanda codice usum esse, quippe quæ pleraque Romanæ editionis sphalmata exprimat. Ceterum Noster in hac editione textum
ex ingenio restituit, ubi opus erat, aliquando marginales Caryo- §. 13.
phili lectiones in textum recepit, versionem ejus in quibusdam locis emendavit, ordinem Epistolarum Ehingerianum retinuit, addita tamen tabula, ut etiam Romanæ editionis numerus inveniri possit, textum in paragraphos divisit, notas textui subjecit, & indices tres, autorum, rerum & verborum, apposuit.

In notis observat Noster αἴρειν cum suis compositis ali-
quando de *navigatione* accipi, idque locis ex D. Luca in Actis, pag. 2.
Thucydide & Herodiano adductis probat. Epist. I, 5 editum
erat φυγὴν ἀνεπαύσαμεν, hoc sensu, *refecimus nos ex fuga* 5.
redeuntes, cujus loco Noster legit ψυχὴν, & in notis explicat, *animum curis hactenus Reip. deinde periculis & molestiis in itinere distractum in ordinem redigere & confirmare.* Addimus nos, huic lectioni favere etiam linguam Hebraicam, in qua
הֵשִׁיב נֶפֶשׁ eodem sensu adhibetur Ps. XIX, 8 & Ruth. IV, 15. 7.
Nominis interdictionem pœnam aliquando fuisse, exemplo Herostrati, M. Manlii Capitolini & Pausaniæ ostendit, illucque refert verba Christi Lucæ VI, 22: καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα
ὑμῶν ὡς πονηρόν. Verborum ἄγειν καὶ φέρειν quando conjun- 21.
guntur, varias significationes evolvit Noster ad Epist. III, 5 & probatis autoribus ostendit, idem esse quod (1) *vexare & affligere* (2) *prædari* & *vastare* (3) *auxilium ferre, portare*, & *adducere* (4) *curru vehi.* Insidiatores a Lacedæmoniis ad se inquirendum missos Themistocles vocaverat Λακωνικὰς κύνας,
qua occasione Cl. Schœttgenius in notis ostendit, Laconicos ca- 43.
nes in venatione olim maxime excelluisse. Occurrit etiam ad
Epist. XVI reductio Boedromionis mensis Attici, & Panemi 82,83.
Macedonici, ad nostrum tempus, ostenditurque ἕνην καὶ νέαν Boedromionis, quam cum Panemi decimo die congruere dixit Themistocles, esse d. 17/27 Septembris.

E L O-

Digitized by Google

ELOGIUM PHILIPPI VERHEYEN.

PHilippus Verheyen, in universitate Lovaniensi Artium & Medicinæ Doctor & Anatomiæ ac Chirurgiæ Professor Regius & Ordinarius, mense Aprili anni 1648 in pago VVas, ad parrochiam de Verbrock pertinente, fuit editus parentibus honestis, Thoma Verheyen & Joanna Gœmans, agriculturam exercentibus; neque adolescens factus paternum vitæ genus, cui primum sese dederat, facile deseruisset, nisi parochiæ dictæ Pastor reverendus, Joannes Jaspars, ob ingenii extraordinarias notas eum anno ætatis suæ 22 primis Latinæ linguæ rudimentis cœpisset imbuere. In qua per biennium horis subcisivis tantum profecisse dicitur, ut Collegium S. S. Trinitatis, quod Lovanii est, A. 1672 ingredi atque sedula humaniorum literarum cultura ad philosophiam non solummodo præparari, sed & cursu hujus A. 1675 in Academia Lovaniensi non minus strenue incepto, ac feliciter A. 1677 emenso, primum in solemni Magistrorum promotione locum reportare valuerit. Suprema sic Philosopiæ laurea ornatus, Collegio quidem majori Theologorum in eadem Universitate voluit inscribi, quo Theologiam excoleret, verum mox, quia tibia ex sphacelo amissa minus idoneus redderetur ad munia ecclesiastica obeunda, Medicæ arti se totum eo consecravit ardore, ut in examinibus mirabiliter omnibus satisfaciens, tum A. 1681 sub Februarii principio Licentiæ honoribus ac titulo condecoraretur, tum ex Academia Lugduno-Batava reversus circa finem A. 1683 ad consuetas tres Disputationes pro Doctoratus gradu sine Præside habendas admitteretur. Rationes nihilominus ipsi non defuere, cur solennem renunciationis in Doctorem actum usque ad annum 1695 differret, cum interea temporis ad Professionem Anatomicam A. 1689 & ad Chirurgicam simul A. 1693 omnium adplausu adspirasset. In ipso Medicinæ tyrocinio librum de Febribus, & Compendium theoretico-practicum de præcipuis capitis ac thoracis affectibus perhibetur in lucem emisisse, præter Anatomiam autem tractatum de valetudine tuenda composuisse quam primum, ut sperabat, edendum. Ex matrimonio primo, quod A. 1683 celebravit cum Maria Anna van den Zype, sorore Francisci Zypæi, Anatomiæ tum Professoris atque Fundamentorum Medicinæ, in Actis nostris A. 1683 p. 536 recensitorum, Autoris, nullam vidit sobolem; ex altero autem, quod cum Philippina van Gœdenhuysen A. 1693 inivit, quatuor suscepit reliquitque liberos superstites. Sub auspicium anni elapsi febri acuta extinctus, non aliud quam sequens sibi erigi postulavit epitaphium: *PHILIPP VERHEYEN, Medicinæ Doctor & Professor, partem sui materialem in Cæmeterio condi voluit, ne Templum dehonestaret, aut nocivis halitibus inficeret. Requiescat in pace.*

Hæc hactenus ex Præfatione Anatomiæ Corporis humani, autore Philippo Verheyen, Bruxellis superiori anno, duobus Libris, editæ, de qua proximo Mense dicemus uberius.

Prostat Supplementorum Tomi IV Sectio IX.

* * *

Digitized by Google

N. III.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii, Anno MDCC XI.

EXAMEN VARIANTIUM LECTIONUM JOHANNIS MILLII S.T.P. in Novum Testam. opera & studio DANIELIS WHITBY, S.T.P. & Ecclesiæ Sarisburiensis Præcentoris.

Londini, impensis A. & I. Churchill, 1710, fol.
Alph. 1 pl. 4.

PRodit nunc, quod jam ab aliquot annis molitus est Cl. Autor, opus eo consilio adornatum, ut, ceu ipsa inscriptio profitetur, appareat, Lectionum, quas Millius protulit, fundamenta incerta plane esse & ad lectionem textus hodierni convellendam inidonea; lectiones variantes, quæ sint momenti alicujus, aut sensum textus mutent, paucissimas esse, atque in iis omnibus lectionem textus defendi posse; porro lectiones levioris momenti tales esse, in quibus a lectione recepta raro recedendum sit; ac denique Millium in variantibus lectionibus colligendis sæpius arte non ingenua usum esse, falsis citationibus abundare, & sibimet ipsi multoties contradicere. In Præfatione, operi præmissa, observat Cl. Autor, Ecclesiæ Anglicanæ & omnium Evangelicorum sententiam, quæ S. Scripturam Regulam perfectam satisque perspicuam doctrinæ & morum statuit, a Millio tam in Prolegomenis suis quam ipso opere labefactari, quod partim variantes lectiones sine modo & contra omnium fere Codicum, Versionum, Patrum & scholiorum antiquorum fidem, in unius Vulgatæ Copticæ aut Æthiopicæ versionis gratiam multiplicet, partim corruptelas interpolationesque haud

Digitized by Google

paucas inde ab ipsis Ecclesiæ Christianæ incunabulis ævoque pene Apostolico Scripturæ oblatas statuat. In Prolegominis ejus id speciatim reprehendit, quod Patres codicibus misere depravatis, ac præterea diversis codicibus pro arbitrio usos dicat, atque ea, quæ de scholiis glossisque codicum, ad privatos homines pertinentium, dici tantum debebant, ad Græcorum Patrum codices perperam accommodet, in quorum tamen Ecclesiis ejusmodi codices legebantur, qui ab istis fere
p. 8. erant liberi. His ita disputatis subjiciuntur Regulæ quædam ex quibus de germana & proba lectione judicium tenendum censuit. Sunt autem istæ: 1 ubi Patres variasse textus lectionem pronunciant, variantem ibi lectionem ante eorum tempora obtinuisse; 2 ubi Patrum multi, nullo refragante, cum versionibus antiquis & Codicum MSS. majori parte in una lectione conveniunt, eam lectionem genuinam esse. 3 in epistolis, in quas exstant quatuor Græca scholia, cum totidem versionibus antiquis, ubi Græca scholia cum totidem versionibus universim in una lectione conspirant, id veræ lectionis judicium non contemnendum esse; 4 eam lectionem, quæ sensum integrum relinquat, ceteris paribus, ei præferendam esse, quæ sensum mutilum & imperfectum exhibet, aut eum interrumpit, adeoque multo magis illi, quæ sensum penitus corrumpit; 5 denique, quod Waltonus etiam monuit, lectionem, quæ, ceteris paribus, sensum fundit clariorem, & cum antecedentibus ac consequentibus ac Scripturæ S. analogia magis conspirantem, contrariæ præferendam esse. Tractationem ipsam in tres Libros Cl. Autor abire jussit, qui suis iterum capitibus & sectionibus sunt distincti. Libro I fundamentum variantium illarum lectionum non postremum ex Millii judicio, nempe allegationes Scripturæ a Pa-
2. tribus factas aggreditur, ex quibus nihil certi colligi posse ait, ideo quod ex memoria non ex inspecto Scripturæ contextu locos attulerint, quam in rem consentiens R. Simonii testimonium affert ex Hist. Critica N. T. c. 31 p. 151, exemplum autem repetit ex Apologia Justini Martyris Sect. 18 ad 24 ed. Oxon. collat. cum Matth. V, 28 &c. ubi conferri vult Cl. Gra-

bii

bii notas. Eandem ſententiam adſtruit ex eo, quod Patres ad ſenſum potius quam verba Scripturæ in allegationibus ſuis reſpexerint, id quod iterum variorum Patrum exemplis evincit. p. 5.
Tertio loco obſervat, Patres Græcos multa de ſuo adjeciſſe, præ- 5.
terea autem verba multa imo integras periodos omiſiſſe, aut in 7.
compendium miſiſſe, porro eosdem Patres aliquando a noſtris 8.
Codicibus diſſentientes alibi cum illis apprime conſpirare, multas denique Scripturarum περικοπὰς in cumulum congerere, quæ in diverſis locis quoad ſenſum tantum offerantur. Atque hæc quidem agit capite I, ſingulaque propriis & idoneis exemplis confirmat. Capite II evincit, variantem Lectionem certa fide deduci non poſſe ex Codice Latino, aut Latina Græci Scriptoris verſione, aut e citatione Latinorum
Patrum, cum 1 interpretes ad Vulgati verſionem verba 12.
accommodent, 2 Latini Patres, ubi de Græcis Codicibus 13.
judicandum fuerit, Criticos ſe præſtent infelices, ac denique Millius ipſe Latinorum Patrum citationibus parum tribuat.
Vide ſpeciatim de Tertulliano Proleg. p. 59 & de Cypriano p. 67 14.
&c. Cap. III probare inſtituit, ex MSS. Eccleſiæ Occidentalis contra receptam textus lectionem ſolide non diſputari poſſe; ad quam rem utitur R. Simonii teſtimonio, in Hiſt. Crit. N. T. Parte II c. 30 ſq. legendo, cui pondus addit partim ſupina librariorum ignorantia, partim ipſorum exem-
plarium menda, quibus conſpurcata eſſe ſolebant. Deinde 16.
urget ipſius Millii conſenſum e. g. ad Matth. III, 11. Cap. IV 17.
ad Verſiones progreditur, quarum conſenſum certum germanæ lectionis argumentum non eſſe ut evincet, provocat primo ad ipſius Millii judicium ἐμέψηφον ad Hebr. XII, 7, deinde autem de præcipuis, e. g. Coptica, Æthiopica, Syriaca,
Arabica, & veteri vulgata quædam commentatur. De po- 19.
ſteriore hac Sect. V p. 19 inprimis contra Millium diſputat, falli Virum in eo arbitratus, quod eam ad fidem optimorum Codd. omnium feliciſſime adornatum judicarit, quemadmodum etiam falſo ſibi perſuaſerit, eandem verſionem Italicam, ante ipſa Hieronymi tempora interpolatam, ſua opera beneficio Codicis Cantabrig. aliorumque & ex Patrum Lati-

Digitized by Google

norum Hieronymo antiquiorum ſcriptis reſtitutam. Cap. V
pag. 22. argumentum idem de veteri verſione Italica perſequitur Cl. Autor, & commonſtrat, Patres Latinos, Ambroſium, Hieronymum, Damaſum & Auguſtinum verſionem hanc ex Græcis exemplaribus corrigendam cenſuiſſe, adeoque illam pro
28. norma ceterarum verſionum non agnoviſſe. Libro II Cl. Autor locos illos vindicare aggreditur, qui variantibus lectionibus majoris momenti ſollicitari poſſe videbantur: inter hos obſerves Matth. V, 22, ubi Millius τὸ εἰκῆ ſcholion eſſe præter rationem ſibi perſuadet, Matth. VI,13, qui δοξαλογίαν
36. complectitur, textui asſerendam &c. Capite II ejusdem libri ſigillatim & ordine examinat Var. Lect. quæ in Evangeliis &
56. Actis Apoſtolorum leguntur. Cap. III perſequitur Epiſtolas Paulinas & Catholicas. Denique Liber III deſtinatur excu-
82. tiendis variis lectionibus minoris momenti, quæ hoc ordine ad examen revocantur, ut obſervationes omnes ſecundum partes, quas vocant, orationis receptas collocentur. Sic Sect. I eam exponit varietatem lectionis, quæ additione aut ſubtractione articuli continetur: Sect. II de permutatione nominis alterius cum altero ejusdem ſignificatus &c. agit. Se-
89. ctione ultima reſpondet ſtrictim Pontificiorum & Scepticorum objectionibus, ad αὐθεντίαν contextus Græci ex variis
91. lectionibus impugnandam comparatis. Sequitur Appendix, quæ exhibet primo quidem ſyllabum eorum locorum, in quibus Millius parum ſibi conſtare deprehenditur, ſi Prolegomena ejus cum opere ipſo compares; deinde vero ſpecimen Italicæ verſionis, qualis ante Hieronymi caſtigationem exſtabat, ex lectionibus ſpuriis, deficientibus aut redundantibus, quæ in Hilarii Diaconi Commentariis in Epp. D. Pauli adhuc leguntur. Atque ex his manifeſtum erit, Cl. Autorem magnam animi contentionem, induſtriam, imo etiam acumen ad examinandum opus Millianum attuliſſe: ipſa autem operis inſpectio docebit, Millium paſſim non præter rationem ſed ex merito reprehendi & emendari, interdum autem habere, quo ſe tueatur.

POLI-

Digitized by Google

POLITIQVE TIRE'E DE L' ECRITURE Sainte.

i. e.

DOCTRINA POLITICA EX IPSIS S. SCRIpturæ verbis ducta, ad Serenissimum DELPHINUM, Opus posthumum JACOBI BENEDICTI BOSSUETI, Meldensis Episcopi.

Bruxellis, apud Joh. Leonardum, 1710, 8.
Alphab. 1 plag. 20.

TOties jam laudatus est nobis Illustris hujus scripti Autor, ut actum nunc agere non sit consultum. Equidem postliminio quasi nunc redit, cum posthumum sit opus, quod sistitur; attamen, quoniam id ipse perfecit & ad publicum conspectum paravit, habitu haud alieno. Confirmat hoc in Præfatione propinquus Autoris Abbas Bossuetus, cujus etiam vestigiis in ratione libri declaranda insistemus. In usum Serenissimi Delphini ante plusquam triginta annos fuit compositus, ut præcepta regendi, & Monarchicam potissimum formam penitius inspiceret, quæ historice tantum in ejusdem Episcopi *Discursu de Historia Universali* fuerat contemplatus. Hoc felicius exequi se posse non credidit, quam si verbi divini propriis, ut titulus prodit, verbis rem omnem declararet, qua in re sic procedit.

L. I Societatis humanæ pariter ac civilis, qua continetur quicquid est regiminis, fundamenta Spiritus S. verbis struit. Hinc L. II ad regiam venit potestatem, quam naturæ maxime consentaneam, antiquissimam, utilissimam, divinæque voluntati imprimis censet consentaneam. L. III, IV & V qualitates regni Monarchici præcipuas & necessarias constituit, quarum facit quatuor, ut sit scilicet sacra regalis autoritas, paterna, absoluta, & rationis arbitrio subjecta. L. VI subditorum Regibus officia declarantur. L. VII-X ad Principis reditur officia, quæ ad tria potissimum referuntur, 1 ad interna, quæ πολιτείαν constituunt, fundamenta, 2 ad autoritatis regalis adjumenta, arma scilicet, opes, & com-

consilia, 3 ad incommoda, quæ illam circumstant in hominum conditione, mediaque huc afferenda. Ceterum is non fuit Autoris scopus, ut, quæ contentiosius alias in argumentis Politicis disputantur, & ipse sequatur. Quin potius ad Christi modum & Apostolorum hic se gerit, qui neutiquam discutiebant, an legitimum sit Romanorum imperium, sed absque controversia ut tale supponendo, sua subditis officia præscribebant. Aliquando etiam, sed rarius, & ibi tantum, cum subnascitur occasio Franciæ potissimum Reges admonendi, Scripturæ verbis, quædam ex Ecclesiastica pariter ac Civili Gallorum Historia admiscet. Ordinem in proponendo secutus est Geometricum. Singuli pluribus articulis dividuntur Libri, propositionibus dein rursus articuli, quarum naturalis omnium est nexus. In locis Scripturæ citandis Episcopus interpretem egit ipse, Vulgatam potissimum secutus, nisi quod aliquando minus alias clara ex Ebræo vel Græco vertenda censuerit. Neque vero prius lucem hoc opus videre potuit, quoniam sex Libris prioribus initio tantum absolutis, posterioris quatuor delineati modo diu jacuerunt, donec instante Serenissimo Burgundiæ Duce concatenatis plane laboribus tantum subinde temporis eriperet, ut & hos perficere potuerit. Licet autem Editor ipse vellet esse, (quod optabilius etiam fuisset, cum inter imprimendum tollere sueverit & inserere quædam), compendium etiam Tractatus adjicere, morte tamen oppressus voti haud factus est compos. Interim bona fide librum nunc editum, nec ullatenus vel auctum esse vel minutum admonemur, nisi quod Augustini nunc locus, quem additurus fuerat Episcopus ipse, & Epistola Bosfueti ad Papam de Institutione Delphini elegantissima cum responso Pontificis sint adjuncta. Liceat jam ex his observationes quasdam, prout evolventi se obtulerunt, delibare.

P. I, cum de amore hominum mutuo loquitur, qui cædes impediat, in loco Gen. IX, 5, 6 monstrat, qua ratione bestiis etiam aliquod ob interfectos homines maneat judicium. Tum nempe, cum Deus corpora per illas dilaniata sit olim resusci-

p. 7.

resuscitaturus. Amorem soli patrii valde exaggerat, magnumque hinc momentum conjungendis inter se hominibus, illis etiam qui primi terras habitarint, accessisse putat, quod eandem terram coluerint, Attamen licet hanc charitatem patriæ non negemus, illud tamen vinculum ad primos orbis incolas applicari non posse videtur. Etenim hos primo non patria terra, quam deserebant plerique, nec soli unitas, quod incolebant, quippe cujus fines adhuc determinari non poterant, sed vel sanguinis nexus, vel morum similitudo & linguarum conjungebant, quibus ipsis etiam de causis ad domiciliorum viciniam colligebantur. De jure proprietario differens, illud ab autoritate regiminis primitus ortum, per eandem etiam dicit subsistere. Verum ut hoc largiamur, ortus certe hujus juris a supremo cujusdam dominio in reliquos derivari nequit. Quæ enim quæso inter primos homines autoritas suprema? Nihilominus autem quivis proprium asserebat sibi, sive per pactum id expressum, sive per consensum factum dicamus. Officia patriæ urgentur egregie, pro qua nosmet ipsos debeamus impendere, quippe cujus salute nostra, familiarum nostrarum & amicorum salus contineatur; unde concludit, omnia sic etiam uniri officia, quæ nobis nostrisque debeamus. Interim forte non satis accurate cum Autore patientiam Christi in cruciatibus ad patriæ dilectionem referas, & eum sanguinem peculiari quodam ad Judæos habito respectu fudisse dicas. Quomodo Regum autoritas præcepto quarto stabiliatur, breviter sed luculenter declarat. Reges scilicet DEI vices in terris gerere, qui verus sit omnium pater, dein etiam imaginem regiminis inter homines primam potestate patria repræsentari, *a qua omnes reliquæ propagantur & manant*, ut B. Lutheri verbis Episcopi sententiam liceat declarare. Media, quibus Princeps rerum sibi scitu necessariarum cognitionem acquirat, suppeditantur varia. 1 Veritatem amet, ejusque semper cupidum se demonstret. Cum enim Principes plurimi assidue adulatores circumstrepant, eos sincero veritatis amore, qui nec frigidus sit, nec fictus, dicit fugandos. 2 Attentus sit omnibus, & considerate quidvis agat, summam

Margin references: p. 16. (line 1); 22. (at "colligebantur. De jure proprietario"); 38 sq. (at "Officia patriæ"); 45. (at "Interim forte"); 46. (at "sti in cruciatibus"); 80. (at "dicas. Quomodo Regum").

autem

autem ad homines, cum quibus verſatur, attentionem afferat. 3 Conſilium ne detrectet, quin libertatem potius aperte loquendi concedat àmicis. 4 Cautus ſit in deligendis conſiliariis, & nec uni omnia committat, neque magnum tamen eorum admittat numerum. 5 Alios tamen præter amicos audiat non conſiliorum quidem autores, ſed rerum, quæ ubivis aguntur, delatores. 6 Attamen nec omnibus credat, & mendaces ſevere puniat. 7 Omnes præteritorum ſuorumque temporum Hiſtorias excutiat. 8 Conſilium ex ſe capiat promtum. 9 Malas aliorum artes vitet & eludat.

32 ſq. P. II eorum, qui civilibus negotiis immerſi religionis omnem ſenſum exuerunt, errores exponit. Illi ſcilicet argumenta religioſa plane non curant, & adverſus eorum aculeos occalleſcunt, vel ſi quodammodo illis tanguntur, nolunt tamen profundius adigi. Sæpe ſtultitiam exiſtimant, quicquid eſt religionis, aut ſi quid ejus agnoverunt, humanis tamen rationibus impediti ne declarare quidem, nedum tueri volunt. Modos quoſdam dein augendi provinciam incolis ſuppeditat, & otioſos quidem imprimis pelli jubet, occaſionem vero quærendam omnem, qua ipſum, ſi fieri poſſit, otium exterminetur. Deinde matrimoniorum habendam eſſe curam, ut conſtantia ſint & felicia, liberorumque facillimam reddendam educationem, repreſſo ſcilicet luxu, & ad bonas artes aditu patefacto. Circa finem libri characteres magnorum quorundam in ſacris Literis virorum ex rebus eorum geſtis eruit.
260. Sic in Samuele, qui ſupremi ſe dignitate privari non ferebat inique, nec ſperni a Rege per ſe ſtabilito ſua con-
262. ſilia, magnanimitatem ſingularem, in Nehemia ſolidam pietatem, proprii commodi contemtum, officiorum ſuorum obſervationem continuam, animumque ſemper intrepidum,
266. agnoſcit. Joabum virtutum multarum decus gravioribus vitiis inquinaſſe, & ex eorum fuiſſe numero dicit, qui ad bonas res & magnas gerendas ſint proclives, ſed ſoli gerere ve-
276. lint, neque ſecundum ferant vel æqualem. Poſt etiam quoſdam characteres hominum ex S. Scriptura delineat, qui vitandi ſint plane Principibus, utpote eorum, qui illa ſolum putant bona,

quæ

quæ cogitant ipsi & faciunt, irrisores & subsannatores, adulatores, &c. Incommoda potestatis regiæ ad effrenatam ambitionis atque libidinis licentiam redeunt, quæ in ordinem tamen redigi posse putat, dummodo probe Reges considerent, supremæ se ipsos Dei subesse potestati, mortique subjiciendos esse non evitandæ. Hunc in modum Illustris Bossuetus, hisque præceptis, Serenissimum Delphinum ad regias omnes politicasque virtutes formavit, quapropter & totum per librum ei solum regiminis formæ quam hodie Gallicum sustinet Regnum, quæ scripsit, accommodavit, sic ut cum summa quidem potestate imperium, pietatis tamen & rationis circumscriptum terminis, supponat.

MISCELLANEOUS REFLECTIONS OCcasiond by the Comet &c.

h. e.

OBSERVATIONES MISCELLANEÆ OCcasione Cometæ, qui anno 1680 mense Decembri apparuit, eo consilio exaratæ, ut vulgares superstitiones aboleantur: autore PETRO BÆLIO. Addita est Autoris Vita.

Londini, apud Joh. Worpheu, 1708, 8.

Alphab. 2 plag. 5.

EXhibetur hic versio Anglicana libri a Bælio jampridem conscripti, & controversiis ex eo subnatis ita celebrati, ut de eo quidem hoc loco dicere iterum non debeamus, de Vita potius Autoris accuratius cognoscenda laboraturi, quæ nunc primum lucem vidit. Dicitur ea scripta ex Belgio ad Nobilem Anglum ab eo, qui ex ipsius Bælii ore ea acceperit, quæ ad vitam ejus tenendam pertinent. Natus scilicet est Bælius A. 1648 *Carlati*, quod exiguum est Comitatus Fuxiensis (*Foix*) oppidum, in quo Pater ejus verbi divini præconem agebat, Matre ex gente & familia Nobili *Ducasse* oriunda. Cum prima literarum Gr. & Lat. elementa ex Paterna institutione hausisset, anno æt. XVIII Podium Laurentii

p. 5.

7.

in Academiam miſſus eſt, in qua totum ſe dedit veterum
Scriptorum ſpeciatimque *Plutarchi* lectioni, cui proxime
pag. 8. junxit *Michaelem Montagne*, cujus cogitata ea memoriæ felicitate
animo impreſſit, ut, ſi ſcripta ejus perirent, ſe illa poſtliminio
reſtituere poſſe profiteretur. Hic per triennium fere
commoratus, Toloſam abiit A. 1668, ubi cum per unum & dimidium
annum perſtitiſſet, ac religionis Pontificiæ errores, jam
antea aliqua ex parte exploratos, magis magisque perſpexiſſet,
10. A. 1670 Genevam abiit, in qua urbe faventem ſibi expertus
eſt Dn. de Normandie, Syndicum Reipublicæ Genevenſis,
qui illi liberorum ſuorum inſtituendorum curam commiſit,
eidemque ſimul occaſionem ſuppeditavit cum Cl. Basnagio,
in ejus ædibus commorante, amicitiam contrahendi.
13. Hinc A. 1672 ab Ill. Comite *de Dhona* ſtudiis filiorum ſuorum
formandis admotus eſt, poſt biennium autem Genevam
reverſus, hinc A. 1674 Rhotomagum ac paulo poſt Pariſios abiit,
ibique *Beringhenii* liberis erudiendis operam dedit. Cum
interea temporis ipſi commercium literarum cum Basnagio,
in Athenæo Sedanenſi ſtudiorum cauſa degente, intercederet,
ad Profeſſoris Philoſophi munus illic obeundum, annitente
Jurio, Profeſſore Theologo, cui Basnagius Bælium com-
14. mendaverat, vocatus eſt A. 1675. Hac ſparta defungens ſuam
de libro Poireti, quem Cogitationes Rationales de Deo,
anima & malo inſcripſerat, ſententiam cum Amico quo-
20. dam, id expetente, per epiſtolam communicavit, quæ deinceps
ad ipſum Poiretum transmiſſa cum hujus reſponſionibus
in repetita libri editione Amſtelod. 1685 lucem vidit. Cum
21. poſtea Jeſuita Cadomenſis P. de Valois ſub nomine Ludovici de
la Ville Pariſiis librum ederet ſub inſcriptione: *Sententia
Carteſii de eſſentia & proprietatibus Corporis, doctrinæ Eccleſiæ
adverſa & erroribus Calvini in capite de Euchariſtia patrocinans:*
ac ſimul Carteſianiſmum ex Academiis propulſandum
ſuaderet, Bælius diſputatione quadam, deinceps in
Belgio recuſa, Carteſianam ſententiam defendit. Deinde Cometa
A. 1680 apparente, illa Cogitata, quæ nunc Anglice prodierunt,
in literas retulit Pariſiis in lucem edenda, quod tamen

Digitized by Google

men consilium interruptum deinde est, cum, Academia Se-
danensi Regia autoritate suppressa & disjecta, Bælius de
subito cogitaret. Interea temporis accidit, ut idem, incer- p. 25.
tis consiliis aliquamdiu agitatus, sed *Paetsii*, qui Reipub. Ro-
terodamensi cum aliis præerat, commendatione gravi adju-
tus, ad Professionem Philosophiæ & Historiarum in Athenæo
Roterodami obeundam vocaretur, Jurius autem ejusdem
urbis Theologiæ Professor renunciaretur. In hac urbe, men- 31.
sibus aliquot præterlapsis, suam de Cometis Epistolam, de
qua ante dictum est, typis exprimi ἀνωνύμως curavit, ac per
eam, cum Scriptor non diu lateret, primam eamque egre-
giam nominis famam inter eruditos sibi comparavit. Eodem
tempore Maimburgius *Historiam Calvinismi* in lucem edebat,
quam examen Noster instituebat ac cum eruditis sub inscri-
ptione *Critica Generalis Historiæ Calvinismi A. 1682* commu- 36.
nicabat. Quod quidem scriptum tanto applausu exce-
ptum est, ut intra quatuor menses omnia exemplaria diven-
derentur, Auctorque novam eamque auctiorem ejus editionem
pararet, quemadmodum etiam Epistolam de Cometis va-
riis accessionibus locupletatam sub tit. Observationum sive
Cogitationum variorum de Cometis recudendam dabat A.
1683. Sequenti anno lucem videbat *Collectio variorum Opuscu-* 40.
lorum ad Cartesianam Philosophiam pertinentium. Eodem
tempore oblatam sibi a Franequeranæ Academiæ Curatori- 43.
bus Professionem Philosophicam recipere in se noluit, &
anni ejusdem mense Martio industriam suam ad consignanda 44.
Nova Reipubl. Litterar. contulit, ac præterea tertiam Cri- 47.
ticæ suæ Maimburgianæ editionem curavit. A. 1685 *Nova* 50.
Critica supplementi instar ad Criticam Generalem edeban-
tur eo consilio, ut dubiis quibusdam, adversus opus ipsum
motis, obviam iretur. A. 1686 dolore partim ex calami-
tatibus, quibus Fratrem suum affecerant & ipsa adeo vita priva-
rant malevoli, partim ex antiquato edicto Nannetensi oborto
permotus est Bælius ad edendum commentariolum, quo 66.
depingebat *Characterem Galliæ vere Catholicæ sub Imperio Lu-*
dovici XIV. In eo spem fecerat *Commentarii Philosophici* in

p. 60. verba Servatoris: *Compelle eos intrare*, quem paulo poſt luci
publicæ expoſuit. His & aliis laboribus exhauſtus & ex ocu-
lis laborans A. 1687 deſtitit a ſcribendis Novis Reipubl. Li-
terar. cui labori ſub elogio *Hiſtoriæ Operum eruditorum* con-
76. tinuando humeros deinde ſuppoſuit *Beauvallius*. Quod ad
Commentarium Philoſophicum attinet, Jurius eum, quem
Miniſtris quibusdam Gallis ob religionis cauſam expulſis
tribuebat, confutandum ſibi ſumſit ſingulari libro, quo facto
Bælius Partem tertiam illius Commentarii edens in præ-
miſſa epiſtola rationem, cur ad illum librum non reſpon-
78. deat, reddidit. Eodem tempore controverſia ſcriptis qui-
busdam ultro citroque agitata ipſi cum Arnaldo interceſſit,
circa quandam Malebranchii ſententiam, quam Bælius con-
80. tra Arnaldum vindicaverat. A. 1688 recuperata prorſus va-
84. letudine Partem IV Commentarii in lucem protulit, neque
tamen unquam ſe hujus operis autorem profeſſus eſt, ne
omnibus, quibus argumentum tam impeditum obnoxium
videbat, difficultatibus facere ſatis cogeretur: unde nec ad
ea reſpondit, quæ Saurinus libro ſingulari contra hunc Com-
mentarium & Jurii ſcriptum commemoratum A. 1697 attu-
86. lit. A. 1689 ſcripſit Præfationem ad Fureterii Dictionarium.
88. His de Bælio commemoratis Cl. Scriptor vitæ hujus jungit
quædam de Jurii libro, quem dixit *l' Eſprit de Mr. Arnaud*, &
aliis ejusdem ſcriptis, quæ Eccleſiæ ſpem reſtituendæ liberta-
tis in Gallia faciebant. Cui quidem prædictioni cum even-
tus non reſponderet, Anonymus A. 1690 edidit librum ſub
95. tit. *Gravis admonitio ad religionis cauſa exules de im-
minente eorum in Galliam reditu*, quo ſpes iſta omnis &
99. ſcripta ad illam confirmandam edita ſatyrico ſale perfrican-
105. tur. (Conf. Acta Erud. hujus Anni M. Jan. pag. 44.) Hu-
jus Autorem Bælium eſſe ſuſpicabatur Cl. Jurius, neque ob-
108. ſcure id profitebatur in ſcripto, quod libro iſti opponebat.
Dum hæc aguntur, Mercator quidam Genevenſis, *Goudeto* no-
men erat, quasdam pacis inter Principes, bello tum tempo-
ris decertantes, firmandæ conditiones dialogis quibusdam
comprehendebat, easque per Minutolium, Miniſtrum V. D.
& Profeſſorem Genevenſem, ad Bælium mittebat, ea lege,
ut

Digitized by Google

ut & suam & aliorum, quos designaverat, sententiam de illis exponeret. Quamvis igitur ea pacis reducendæ consilia p. 111.
non approbaret Bælius, nihilominus tamen, cum ea Lausannæ in lucem edita ad Jurii manus pervenirent, huic visus est ejusdem instituti autor & approbator, quod ipsius judicio Monarchiam Galliæ universalem non parum promoveret. Hanc suam conjecturam Jurius in præfatione *Gravi Admonitioni* præmissa publice profitebatur, de factione quadam 119.
conquestus. Quam suspicionem a se amoliturus Bælius edebat *Cabbalam Chimaricam*, quo libro Jurius adeo com- 121.
motus est, ut rem ad Magistratum Roterodamensem deferret, gravisque injuriæ sibi illatæ pœnas a Bælio exposceret. Magistratus utrique silentii leges dixit, quas Bælius qui- 125.
dem solicite observavit, Jurius autem variis libellis in lucem editis neglexit, quippe Bælium non quidem, ut antea, factionis & conspirationis, quam illius criminis accusans, quod illam de pace Consultationem in lucem protulisset. Cum autem ne sic quidem quicquam efficeret Jurius, tandem alia scripta Bælii, nempe Cogitata de Cometa, Criticam Genera- 127.
lem Maimburgii ac inprimis Commentarium Philosophicum variis criminationibus oneravit, quas singulari volumine comprehensas Senatui Ecclesiastico Roterodamensi exhibuit cognoscendas. Illas discussit Bælius edito scripto, quod 129.
inscribebatur: *Chimara Cabbalæ Roterodamensis. Ad-* 130.
monitionis illius *ad exules* scriptæ & paulo ante commemoratæ Autor putabatur ab aliis *Pelissonius*, cui præ- 132.
fationem, ipsi operi oppositam, præmiserit Bælius: aliis illa *Larroquio* juniori, aliis autem & præfatio & commentatio ipsa Bælio adscribenda videbatur, ipso quidem, quamvis spe præmii ab ipso Galliæ Rege per Pelissonium facta, 133.
si se Autorem profiteretur, semper hanc suspicionem a se amoliente. Cum itaque Bælius intelligeret, Jurium in his non acquiescere, A. 1697 ipsum impugnavit scripto Latino, quod 134.
dicitur: *Janua Cœlorum reserata curatis religionibus a celebri admodum Viro Dn. Petro Jurieu*, nec multo post *Designationem & Fragmenta Dictionarii Historico-Critici* Gallice in 136.

 lucem

Digitized by Google

lucem dedit. Anno 1693 Galliæ Rex omnia sua consilia ad fir-
p. 140. mandam pacem conferebat, Guilielmo III M. Britanniæ Re-
ge ita se his conatibus opponente, ut, quicunque vel minima
ex parte molitiones has adjuvare viderentur, malam gratiam
referrent. Jurius, hac occasione Bælio ægre faciendi ar-
repta, apud quosdam Aulæ Regiæ Ministros Nostrum detu-
lit, tanquam qui a Gallis subornatus, edita ista, quam dixi-
mus, de pace Consultatione pacis negotium provehere cu-
142. raret. Guilielmus ergo Rex, re cognita, Magistratui Rotero-
damensi præcepit, ut Bælium sparta sua decedere juberent,
qui non invitus mandato parens, privatam vivendi sortem
145. deinde omni muneri præferendam censuit. Cum postea A.
1694 Jurius libros Bælii, quos paulo ante oppugnaverat,
Consistorio Roterodamensi examinandos iterum proponeret,
ipse quidem publice causam suam egit, editis *Additionibus ad
Cogitata sua de Cometis*, quibus toti huic controversiæ finem
146. imposuit. In his dum esset Noster, Comes *de Guiscard* eum
in Galliam, cum amplissimis conditionibus filii sui studia for-
maturum, vocavit, sed detrectantem illud muneris genus de-
149. prehendit. Totum itaque se dabat *Dictionario* Critico ela-
borando, quod tandem post quatuor annorum laborem anno
1696 extremo lucem videbat. Hoc cum se Abbati *Renaldoto*,
qui illius in Gallia recudendi consilium interverterat, ac
156. *Jurio* minus probaret, qui se nonnunquam in eo confu-
tatum intelligebat, hic Renaldoti aliorumque judicia
ex Epistolis ad se datis collecta cum suis Observationibus li-
bello singulari exhibuit, a Synodo, quæ Delphis tum temporis
congregabatur, suppressionem Dictionarii impetraturus. Hoc
157. ipso tempore Noster editis *Animadversionibus* ad commemo-
ratum Jurii librum, recepit, se in secunda Dictionarii edi-
tione singulis objectionibus, speciatimque iis, quæ ad caput
159. de *Davide* dictæ erant, satis esse facturum. A. 1699 novam
162. eamque tertiam Cogitatorum de Cometis editionem cura-
bat. A. 1702 nova Dictionarii editio, multis accessionibus
locupletata variisque mendis atque iis imprimis, quæ de *Da-
vide* perperam disputata Consistorio Roterodamensi videban-
tur,

Digitized by Google

tur, liberata prodibat. Sequenti anno *Tomo I Responsionum*
ad quæstiones Provincialis varia argumenta edisserebat, p. 165.
quæ idoneum in Dictionario isto locum non inveniebant.
Hunc A. 1704 sequebatur defensio Cogitatorum de Come- 167.
ta sub tit. *Continuatio Cogitatorum de Cometa*, in qua cum
inter cetera contra *Cudworthi* Naturas Plasticas, quæ Cl.
Clerico se in Biblioth. selecta probaverant, disputasset, Cleri-
cusque Tom. V ejusdem Biblioth. earum vindicias suscepis-
set, Bælius in Historia Operum Eruditorum A. 1704 causam 169
suam repetita vice defendit, adversario in Tomo VII
& hanc & aliam de doctrina Manichæorum, de qua in Parr-
hasianis contra Bælium disputare cœperat, controversiam
iterum tractante. Eandem Continuationem cum Cl. *Ber-*
nardus recenseret in Novis Reipubl. Literar. Febr. 1705, ob 170.
negatam vim argumenti, a communi gentium consensu de-
sumti, &c. controversiam movebat Bælio, qui & non multo
post *Isaacum Jaquelotum* novum adversarium expertus est
in libro, quem *Conformitatem Fidei & Rationis* inscripsit.
A. 1705 Noster iterum invitatus est in Galliam a Comite *de* 173.
Albemarle, sed nec illius desideriis satisfecit. Interea To-
mum II & III *Responsionum*, quas antea laudavimus, eo con-
silio procurabat, ut in illis *Bernardo*, *Jaqueloto* & *Clerico* re- 174.
sponderet, qui deinde vicissim maxima animi contentione
pronunciata sua defendenda sumebant. Cl. Clerico specia-
tim opponebat Bælius Responsionem ad III & XIII Sectio- 180.
nem T. IX Biblioth. Sel. cui Clericus Tom. X Biblioth. respon-
dit. Eodem tempore Jaquelotus edebat *Examen Theologiæ* 188.
Bælii, Jurius autem *Philosophum Roterodamensem accusa-* 192.
tum & convictum. Bælius tandem in Tomo IV *Responsio-* 197.
num reliqua Cl. *Bernardi* Excerpta in considerationem vo-
cabat: *Clerici* autem & *Jaqueloti* argumenta examinabat
Dialogis quibusdam inter Maximum & Themistium habitis,
qui post mortem ejus lucem adspexerunt. Obiit autem A. 1706 200.
die 28 Decembr. morbo ipsi hereditario, quem phthisin appel-
lant. His ita expositis Scriptor vitæ elogium Bælii sub- 201.
jungit, cumque imprimis a veritatis studio, candore, acumine
ingenii,

ingenii, doctrinæ & lectionis varietate, ut & felicitate memoriæ &c. commendat. Commemoratis deinde Viris inter eruditos principibus, quibuscum literarum commercium ipsi intercessit, annectitur Catalogus librorum ab ipso editorum. Inedita enumerantur *Supplementum Dictionarii Critici* & *Farrago Epistolarum ad Amicos scriptarum*. Atque hæc quidem de Bælii vita & scriptorum ejus historia fusiuscule commentati sumus, ideo quod inter primos fuit, qui nostram ætatem eruditis commentationibus illustrarunt. Ceterum fidem Scriptoris Vitæ hujus semper religiose sumus secuti, judicio nostro nunquam interposito, quod ideo admonendum duximus, ne quis nos vel de Bælio præclarius vel de adversariis sinistre nimis judicasse existimet. Inter singularia id forte numeres, quod p. 148 refertur, Bælium a Dedicationibus animum adeo alienum lucrique non appetentem habuisse, ut, cum ipsi a Nobili Anglo, in maxima dignitate constituto, ingens pecuniæ summa præmii loco proponeretur, si tam illustris Viri nomini Dictionarium inscriberet suum, nunquam tamen, ut faceret, adduci potuerit.

p. 216. 220.

ESSAIS DE THEODICE'E SUR LA BONTE' de Dieu, la liberté de l' homme & l' origine du mal.

hoc est,

TENTAMEN THEODICEÆ CIRCA BOnitatem Dei, libertatem hominis & originem mali.

Amstælodami, apud Isaacum Trojel, 1710, 8.

Constat 2 Alph. 8 plag.

QUamvis difficultates, quibus palmaria religionis tam naturalis, quam revelatæ fundamenta acribus quibusdam ingeniis premi visa sunt, exquisita doctrina tractaverint Viri admodum docti; nodos tamen Gordios interdum non tam solvisse, quam secuisse videntur. Quamobrem non miramur, excellentis ingenii virum, de quo modo diximus, *Petrum Bælium* easdem denuo publice proposuisse, cumq; hactenus summorum virorum

industriam fefellerint, insolubiles venditasse. Intererat autem, ut contra eas diceret, qui eodem studio difficillimis satisfacit, quo alii in facillimis utuntur; cui aditus patet ad ea, a quo alii natura non admodum invida arcentur; quem denique divino munere nobis datum suspiciunt docti & intelligentes existimatores, ut abdita hactenus & a cognitione hominum remota in apricum producat. Illustri adeo *Leibnitio* reservavit providentia divina, ut, quo maxime opus erat, tempore Theologorum Scholas eodem fulgore collustraret, quo Philosophorum hactenus Lycea & Mathematicorum Acroateria plenissimo perfudit, vel hoc nomine dignus, cui in illis eadem præconia decernantur, quæ tam in his quam in istis & voluptati fuerunt hactenus & amori, eruntque per futura secula, quibus in divinæ sapientiæ arcana admitti gaudebunt homines bona sua in trutina nequaquam fallaci suspendentes. Nostrum est, ut prælibemus nectar, sitim ardentissimam inopinata cum dulcedine restincturum.

In Præfatione igitur Vir illustris de vera pietatis solidæ indole discurrit, ad quam non minus veri cognitionem, quam virtutis praxin requirit. Veritatem vulgus in formulis fidei; virtutem in ceremoniis ex ejus sententia nimium ponit. Ipse utrumque adhiberi non improbat, modo formulæ fidei sint veritati salutari conformes & ceremoniæ ad virtutis exercitium invitent. Gentiles observat ceremoniis solis contentos de dogmatibus sacris publice ne cogitasse quidem, inter Hebræos tantum dogmatibus religionis publicis vigentibus. *Abrahamum* & *Mosen* articulum fidei de uno Deo omnium bonorum fonte, rerum omnium origine, ursisse: *Mosen* tamen doctrinam de immortalitate animarum, utut ejus menti conformem & per traditionem tunc temporis propagatam, legibus suis non admiscuisse. *Christum* denique religioni Mosaicæ complementum superaddidisse & summa cum efficacia docuisse, animas immortales in vitam aliam migrare, præmium suarum actionum recepturas, prætereaque ostendisse, bonitatem & justitiam divinam in eo potissimum elucere, quod Deus animabus præparat. Ipsum

Digitized by Google

adeo (etsi autoritate humana & armis non nitentem) religioni naturali autoritatem dogmatis publici dedisse atque vigorem legis conciliasse. Eadem Theologiæ naturalis dogmata de Deo uno & immortalitate animæ ad nationes eas propagasse *Mahomedem* (etsi improba admiscentem) ad quas Christianismus non pervenit. Esse autem Christianæ religionis ingenio & doctrinæ Salvatoris consentaneum, ut Deus non tantum sit objectum timoris ac venerationis, sed & amoris atque voluptatis, quo felicitatis futuræ jam in hac vita habeatur prægustus. Veram pietatem & felicitatem in amore Dei consistere, sed vero, adeoque lumine intellectus collustrato. Neque enim recte amari, qui non bene cognoscatur. Ex hoc autem amore Dei boni publici studium enasci a gloriæ divinæ promotione non diversum, nec ulla hominum ingratitudine, nec ullis obstaculis quomodocunque positis interrumpendum. Præter divinam gratiam dotes naturales, bonam educationem, consuetudinem cum hominibus virtute præditis ad veram pietatem acquirendam multum conferre; sed maximum a bonis principiis subsidium exspectandum. Lumen enim ardori jungendum, & a perfectionibus intellectus esse complementum perfectionum voluntatis. Finem igitur veræ religionis eo tendere, ut veritatum salutarium cognitione animi hominum imbuantur. Quamobrem jure reprehendit, quod pietatem & religionem alios edocturi de perfectionibus divinis subinde non satis instruantur, bonitatem & justitiam Dei male concipientes, dum Numen fingunt, quod nec amare, nec imitari convenit, atque ad potentiam irresistibilem & despoticam recurrunt, ubi bonitatem supremam & potentiam sapientiæ perfectæ regimini subditam deprædicare debebant. Has opiniones in notionibus libertatis, necessitatis, decreti non satis explicatis radicari: quarum adeo explicatio totius operis fundamentum absolvit. Idque doctrinæ genus *Theodicææ* nomine appellavit, quo scilicet de jure Dei & divina justitia agitur. Monstrat nimirum, *necessitatem absolutam*, quam & *Logicam, Metaphysicam, Geometricam* vocat, in actionibus liberis non

reperiri;

Digitized by Google

reperiri; Deum ipsum continuo id quod optimum est eligentem ex necessitate minime absoluta, sed morali, Sapiente digna, agere; leges naturæ a Deo præscriptas a convenientia pendere & sic medium locum inter veritates Geometricas & decreta arbitraria tenere; & peccare tam *Spinosam*, qui omnia surdæ & Geometricæ necessitati tribuit, quam Cartesianos quosdam, qui cum *Bælio* pro divino arbitrio, nullo naturalis convenientiæ nexu, fieri putant, ut certæ sensiones in anima certis qualitatibus corporis respondeant & corpora ipsa certas leges observent; quasi Deus æque recte & commode quidvis aliud substituere potuisset. Docet deinde Autor, ut in divina, ita etiam in humana libertate indifferentiam quandam observari, cum a necessitate absoluta & Geometrica etiam exemtæ sint actiones nostræ; nunquam tamen adesse indifferentiam perfecti æquilibrii, sed semper inclinationem prævalentem. Ceterum actionibus liberis perfectam inesse spontaneitatem, majorem ea, quam hucusque conceperunt; necessitatem autem hypotheticam & moralem, quæ in actionibus liberis restat, adeo nil inconvenientiæ habere, ut potius omnem libertatis perfectionem laudemque constituant. Docetur etiam, quomodo fieri possit, ut omnia a Deo pendeant, ut ad omnes creaturarum actiones concurrat, ut creaturas continuo producat, nec tamen autor peccati existat; quomodo diversa a voluntate Numinis sit mali origo & quod bene asseratur, Deum non velle, sed saltem permittere mala culpæ. Deum permittere peccatum & miseriam, immo ad utrumque concurrere sine præjudicio sanctitatis & bonitatis supremæ, utut absolute loquendo omnia ista mala evitare potuisset; sed minora in summa rerum perfectione, quam eligi Deo non conveniebat. Nos quidem non converti nisi per gratiam Dei prævenientem & sine ejus assistentia nil boni facere posse; interim tamen aliquid a nobis conferri, sed quod in nostris limitationibus imperfectionibusque consistat, cum omnis perfectio a Deo patre luminum oriatur. Deum velle salutem omnium hominum & non damnare nisi homines malæ voluntatis, omni-

Digitized by Google

bus ſuppeditare gratiam ſufficientem; electionem intuitu fidei finalis factam eſſe, utut fides ipſa ſit donum Dei & ad ſalutem electi ob fidem etiam prædeſtinati ſint ad fidem per rationes decreti ſuperioris, quo œconomiam mediorum ſalutis externorum & circumſtantias ſecundam βάθος divinæ ſapientiæ, id eſt, univerſalem rerum harmoniam quam optime diſpenſari conſtat: quæ merito a *Luthero* & aliis Theologis noſtris ad Deum abſconditum referuntur &, cum infinitum involvant, a nobis diſtincte exponi non poſſunt.

Ut vero omnia rectius intelligantur, *Diſcurſum de conformitate fidei cum ratione* præmittit ingenioſiſſimus Autor, in quo multa reperies alibi non dicta, quamvis idem argumentum plurimorum virorum doctorum ingenia jam exercuerit. Supponit autem, 1 veritatem non poſſe contradicere veritati; 2 objectum fidei eſſe veritatem a Deo extraordinario modo revelatam; 3 *rationem* eſſe concatenationem earum veritatum, quæ ſine lumine fidei cognoſci poſſunt. *Veritates* rationis in *æternas* & *poſitivas* diſtinguit. Illæ ſunt, quarum oppoſitum contradictionem involvit; hæ vero ſunt leges a Deo naturæ datæ quæque ab his legibus pendent. Veritates poſitivæ innoteſcunt vel *a poſteriori*, per experientiam ſcilicet; vel *a priori*, per rationem, hoc eſt, per conſiderationes convenientiæ, ob quam a Deo ſunt electæ. Quoniam itaque Deus libere elegit, *neceſſitas phyſica* pendet a *neceſſitate morali*, in ſapientia radicata. Utraque autem neceſſitas, tam phyſica, quam moralis, a Geometrica diſtinguenda. Neceſſitas phyſica ordinem naturæ conſtituit & in regulis motus conſiſtit, aliiſque quibusdam legibus generalibus, quas Deo rebus ferre placuit, dum iis eſſentiam eſt largitus. Cum ergo libere, utut non ſine ratione, haſce leges elegerit Deus, circa eas diſpenſare atque hinc producere poteſt, quod naturæ ipſorum non convenit: qualis effectus *miraculum* vocatur. Veritates contra æternæ, quales Geometricæ exiſtunt, indiſpenſabilis ſunt neceſſitatis. Quare ſi neceſſitas phyſica aut moralis cum Geometrica confundatur, veritates philoſophicæ theologicis contradicere videntur.

dentur. Hæc origo omnium dubiorum circa religionem naturalem & Christianam hactenus ortorum. Confundunt præterea, qui Philosophiam Theologiæ committunt, notiones a se prorsus diversas alias, nempe *explicationis*, *comprehensionis*, *probationis* & *defensionis*; id quod ipse *Bælius* facit. Mysteria *explicari* posse, concedit illustris *Leibnitius*, quantum nimirum ad fidem sufficit, at non *comprehendi*: eadem *defendi* posse largitur contra objectiones, at non *probari* per rationes seu a priori, secus enim comprehenderentur. Postquam historiam de quæstione, utrum Theologia fidei contraria nec ne, recensuit, inter alia observans, *Lutherum* per Philosophiam aliquando intelligere, quod ordinario cursui naturæ conforme, immo quod tunc temporis in scholis docebatur; phrases illas esse *contra rationem* & esse *supra rationem* distincte explicat. Contra rationem scilicet esse dicitur, quod veritatibus æternis; supra rationem vero, quod positivis repugnat & cujus nullum habemus nec nancisci possumus comprehensivum conceptum, qualia sunt S. Trinitas, miracula, electio ordinis universi. Mox demonstrat, a veritate alienum esse *Bælium* asserentem, contra veritatem objectiones insolubiles afferri posse. Etenim objectio est argumentum, cujus conclusio thesi contradicit. Quod si invincibile fuerit, demonstratio erit. Thesis ergo, cui contradicit, falsa. Neque vero difficilem arbitratur objectionum quarumcunque solutionem, cum Logica *Aristotelis* (sine ratione a vulgo eruditorum hodie spreta) media infallibilia in objectionibus examinandis errori resistendi suppeditet: quamvis lubenter concedat, artem conjectandi non æque ac artem demonstrandi in ea tradi. Equidem ubi demonstratio adfuerit, non necessariam esse statuit objectionum, quæ fieri possunt, examinationem, & oppositi formidinem frustraneam esse minimeque adeo conservandam; objectionum tamen examen propria experientia edoctus ad magis illustrandam veritatem admodum proficuum reputat, siquidem ingeniosæ fuerint. Porro ut in examine objectionum rationem rectam a corrupta, hoc est, catenam verita-

Digitized by Google

tum a mixtura præjudiciorum & paſſionum diſcernas, non alio criterio, nec alio judice opus eſſe arbitratur, niſi ut nulla theſis ſine probatione, nulla vero probatio admittatur, quæ in forma bona non ſit ſecundum regulas Logicæ maxime vulgares. Ex hactenus dictis non modo apparet, illuſtrem *Leibnitium* negare, quod Philoſophia Theologiæ contradicat; ſed etiam fontes indicare ſolutionum, ad quos in objectionibus trutinandis recurrendum. Multa etiam inſpergit ad hiſtoriam hujus controverſiæ de conformitate fidei & rationis facientia, & variis *Balii* difficultatibus per opera ejus diſperſis ſatisfacit. Inter alia ad difficultatem de ſenſuum deceptionibus reſpondet, non proprie ſenſus externos falli aut fallere, ſed ſenſum communem & rationem; nec veritatem, ſed phænomena promitti a ſenſibus; nec ab imperfectione ſemper ſenſuum, ſed interdum a perfectiſſimo ſenſu res aliter exhiberi debere, quam ſint, veluti cum circulus oblique ſpectatus in ovalis ſpeciem transformatur. Explicat etiam verum *diſcrimen* inter rationem humanam & id quod ei analogum eſt in brutis, nuſpiam hactenus diſtincte compoſitum.

Hiſce præmiſſis in Parte prima operis ad difficultates ſigillatim enodandas progreditur, quas contra religionem nonnulli faceſſere ſolent non ſine aliqua veritatis ſpecie. Primæ quidem originem mali concernunt, tam phyſici, quam moralis. In eam igitur inquiſiturus de Dei exiſtentia & perfectionibus nonnulla præmittit. Scilicet cum mundus ſit congeries mere contingentium, materia ad motus, figuras & ordinem quemlibet indifferente; ratio, cur talis ſit, extra ipſum quærenda eſt, adeoque a ſe eſſe nequit. Datur igitur ens a ſe aliud, cauſa mundi, idque intelligens & volens, propterea quod ex pluribus mundis æque poſſibilibus unum eligit. Eſt vero idem ens abſolute potens & ſapiens, quoniam ejus potentia & ſapientia ad omnia poſſibilia extenditur. Eſt præterea ſumme bonum: mundum enim optimum elegit, quoniam dari debet ratio electionis. Eſt denique numero unicum, quoniam in mundo omnia inter ſe cohærent. Enimvero

vero quia optimum Deus elegit, hinc ex effectu colligitur, mundum, qui sine peccato foret, fore aliunde deteriorem nostro. Permissio igitur peccati sapientiæ divinæ non repugnat, & mala physica multo minus. Utut autem a priori demonstrari nequeat, mundum hunc, in quo dantur mala physica & moralia, esse iis meliorem, a quibus absint, intellectu finito infinitam omnium possibilium scientiam non capiente; aliquo tamen modo adumbrari & illustrari potest. Rectius sentiuntur bona malis permixta: nec malorum cumulus bona superare credendus, cum exigua pars universi vel, si mavis, civitatis Dei nobis nota sit, & exigua mali specimina sufficiant ad utilitatem, quam bonum capit ex malo. Nihil prohibet etiam fixas innumeras incoli a creaturis felicibus & in spatiis cœlum stellatum ambientibus bona abundare. Quærenda autem est origo mali in natura ideali creaturæ, quatenus in veritatibus æternis ut possibilis includitur, quæ independenter a voluntate Numinis in ejus intellectu existunt. In creatura enim essentialiter limitata imperfectio quædam originalis ante peccatum datur: unde est, quod non omnia sciat & hinc se fallere possit. Hæc regio veritatum æternarum est causa idealis mali; physica vero positiva seu efficiens nulla datur, sed potius deficiens, formali quippe mali ratione in privatione consistente. Est itaque malum licet non necessarium, possibile tamen & quia mundum etiam possibilium optimum ingreditur, Deus ad id admittendum per suam sapientiam determinatus fuit. Ut vero rectius intelligatur, quomodo Deus malum velit vel permittat, tenendum est, voluntatem consistere in inclinatione ad aliquid faciendum pro ratione boni, quod includit. Tendit adeo voluntas antecedens seu prævia ad omnia bona pro cujusque gradu, consequens vero voluntas seu decretoria ex conflictu omnium antecedentium voluntatum resultat. Malum morale Deus prorsus non vult, physicum non vult absolute, sed interdum tanquam pœnam culpæ debitum, interdum tanquam medium ad finem quendam consequendum aptum. Malum morale non admittitur, nisi quatenus specta-

ſpectatur ut neceſſarium conſequens officii indiſpenſabilis. Et hoc Autor generale principium permittendi mali ſtatuit commune Deo vel alteri ſubſtantiæ rationali, ut tum demum permittatur peccatum alienum, cum non poteſt excludi ſine proprii officii violatione, ejus nempe quod quis vel aliis, vel ſibi debet. Recte igitur Theologis Scholaſticis Deus eſt cauſa ejus, quod eſt materiale in peccato, non autem ipſius formalis peccati, id eſt poſitivi, non privativi. Omnis nempe perfectio a Deo; imperfectiones vero & defectus operationum ſunt a limitatione creaturarum originali. Exempli cauſa voluntas hominis generatim appetit bona & voluntas oritur ex ſenſu perfectionis. Sed ſi in ſenſuum externorum voluptate, quæ confuſa eſt, acquieſcamus, nec ultra progrediamur ad diſtinctas voluptates, quas lucida veritatis perceptio & naſcens inde virtus comitatur; ex hoc defectu progreſſus ulterioris malum morale enaſcitur. Deus dat conatum animæ ad bona, ſed ipſa per ſuas imperfectiones ad limites huic conatui præſcribendos determinatur, uti flumen navem onerariam deferens dat ei impetum, ſed qui ab onere tardatur, ut navis tardius procedat, quam ſi minus onerata foret. Materiale ergo ſeu poſitivum motus vel ipſa velocitas a flumine eſt, formale tarditatis ſeu limitatio ab onere ſeu inertia materiæ, quam primus *Keplerus* eleganter obſervavit. Vidimus hactenus originem mali non pugnare cum attributis divinis. Conſideremus nunc porro, quomodo difficultates circa libertatem hominis & contingentiam rerum ortas tollat illuſtris Autor.

Statuit nempe, liberam eſſe animam non modo a coactione, ſed etiam a neceſſitate, Geometrica ſcilicet. Nequaquam tamen largitur libertatem in indifferentia perfecti æquilibrii conſiſtere, tum quod iſtiusmodi æquilibrium impoſſibile intelligatur, tum quod experientiæ repugnet: ſemper enim datur aliqua ratio, cur anima in hanc potius, quam aliam partem propendeat. Itaque omnes boni & graves autores ſemper ſtatuerunt, a boni malive impreſſione voluntatem ad agendum inclinari: fictitia autem æquilibrii indif-

ferentia

Digitized by Google

ferentia exemplo caret & in cerebro quorundam Scholasticorum nata est, quasi unquam contingat omnia intus extraque pro utraque parte se perfecte eodem modo habere. Sed etsi inclinatio semper adsit ad id quod agimus, ea tamen non est necessitas. Quamobrem actiones humanæ liberæ existunt &, quæ iis tribui potest soletve, necessitatis species non est absoluta, nec moralitati repugnans, cum actionum earum oppositum contradictionem minime involvat; verum hypothetica, quatenus eam Deus ut liberam prævidit. Necessitas autem absoluta, non hypothetica contrariatur libertati & contingentiæ. Præscientia divina veritati futurorum contingentium nil superaddit, nisi quod cognoscatur. Neque enim veritatem magis determinat; sed e contrario prævidetur, quia est determinata & vera. *Determinatio* autem seu certitudo objectiva infallibilis a natura veritatis proficiscitur, nec libertati præjudicium facit. Contingentia vero in eo consistit, quod contrarium non involvat contradictionem. Nempe duo ratiocinandi dantur principia; alterum *contradictionis*, vi cujus ex duabus propositionibus contradictoriis altera vera est, altera falsa; alterum *rationis determinantis* vel *sufficientis*, vi cujus nihil contingit, quod non habet causam aliquam seu rationem determinantem. Necessariæ veritates possunt probari a priori per solum principium identitatis seu contradictionis, & earum oppositum redigi potest ad absurdum seu impossibile. Contingentes vero veritates pendent ex principio rationis sufficientis & oppositum earum est inconveniens. Semper ideo ratio aliqua prævalet, quæ voluntatem ad electionem determinat; sed ut conservetur libertas, sufficit quod saltem inclinet, non necessitet. Ita Deus eligit quidem optimum, sed ad electionem non cogitur, neque ex parte objecti ulla est necessitas, quoniam alia rerum series æque est possibilis. Electio itaque libera est & a necessitate independens, quia fit inter plura possibilia, & voluntas non determinatur nisi per bonitatem objecti prævalentem. Similiter se res habet cum libertate hominis, ubi tamen non semper bonum verum, sed sæpe apparens prævalet. Interim quantus-

Digitized by Google

cunque sit affectus, quantumcunque præjudicium, semper tamen resisti posset, si quis viribus, quas habet, recte uteretur. Datur autem semper *prædeterminatio* quædam in statu præcedente creaturæ liberæ, quæ ad ipsam ad se determinandum inclinat, alioqui nulla *ratio sufficiens* eventus daretur. Neque vero aut hæc prædeterminatio, aut decretum Dei rerum contingentiæ & libertati contrariatur, quoniam decretum hoc Dei nihil aliud est, quam voluntas producendi hunc mundum, omnem præteritorum, præsentium & futurorum seriem complexum, quem ex innumeris possibilibus optimum invenit & in cujus statu possibili seu ideali omnia jam videt, qualia sunt eruntque, libera nempe & contingentia, ita ut tantum accedat divinum verbum *Fiat*. Ita nonnisi unum decretum concipitur pro toto hoc universo, neque magis hoc modo divina providentia seu præordinatio, quam præscientia libertati & contingentiæ præjudicium facit, cum providentia possibilitati seriei tantum addat approbationem, præscientia autem ex hac ipsa decretoria approbatione nascatur. Revera enim Dei præscientia ex ipsius decreto universali pendet. Licet autem jam nihil stante sapientia divina in mundo mutari possit, cum in Deo errori & pœnitentiæ locus non sit; non tamen inde sequitur, Deum non posse miracula patrare, aut preces, vota, merita, demerita esse inutilia. Etenim hæc omnia fuere ante Deum præsentia & in serie universi eligenda jam contenta, antequam eorum existentiam decerneret, & idealiter jam tum valuere Deumque ad decernendum pro parte sua moverunt, uti postea actu ipso movent ad decreti executionem. Nam talia omnia repræsentata sunt, qualia nunc actu existunt. In summa quatuor objiciuntur contingentiæ, adeoque libertati, 1 futuritio, seu futurorum contingentium determinata veritas, 2 præscientia Dei, 3 præordinatio. His jam satisfactum est & ostensum, tantum hinc probari posse, res esse determinatas sive certas vel infallibiles, sed non ideo esse absolute necessarias. Quartum, quod objicitur, est dependentia effectus ex causis. At illa quoque non est absolutæ necessitatis, sed tantum inclinans. Et

tantum

Digitized by Google

tantum abest, ut hic nexus fatum absurdum, seu Turcicum faciat, ut potius tollat, & remedium contra ipsum, & a fato Christiano discrimen suppeditet. Fati enim absurdi hoc proprium est, ut effectum divellat a causa, tanquam proditurus sit absoluta quadam necessitate, quicquid agas aut non agas. Hinc Turcis attribuitur, quod hominem morti ex peste destinatum peste moriturum putant, sive evitet contagium sive non, quod absurdum est. Nam qui providetur peste obiturus, etiam prævidetur causas ad pestem ducentes non evitaturus, nempe ut Germanico proverbio recte dicitur: mors vult habere causam. Itaque si quis peste moritur, si quis damnatur &c. hoc fit, non quicquid agat aut non agat, sed quia contagium non evitat, quia impœnitens decedit &c. Fatum igitur Christianum & rationi conveniens monet, ut qui bonum quærit, qui malum fugit, sciat esse sibi expetendas boni, vitandas mali, causas, quia nihil nisi per causas consentaneas existit. Hac occasione systema suum harmoniæ præstabilitæ attingit Autor, quod universalem rerum nexum ostendit, de quo nonnihil dictum est alibi in his Actis. Concedit *Hobbio* & aliis necessitatem absolutam defendentibus, si (per impossibile) actiones humanæ absolute necessariæ forent, non ideo omnino pœnas & præmia sublatum iri: nam etiam pœnas medicinales, quæ tendunt ad emendationem & exemplum, fore necessarias & præmia itidem. Sed hinc tamen non sequitur, eas pœnas locum habituras, quæ (seclusa omni emendatione & exemplo) ex vi justitiæ vindicativæ oriuntur & quas convenientia rerum sapienti extorquet. Sed talis absoluta actionum humanarum necessitas sine fundamento ab *Hobbio* & *Spinosa* post antiquos nonnullos fingitur, nec cum natura rerum consistere potest. Tantum hac vice, reliqua proxime.

SYNTAGMA THEOLOGICO-PHYSICO-Metaphysicum; Autore RUARDO ANDALA, *Philosophiæ Doctore & Professore.*

Digitized by Google

Franequeræ, apud Wibium Bleck, 1711, 4.
Alph. 4 plag. 14.

Commendavimus Cl. Autoris in illustranda Philosophia Cartesiana studium, cum in Actis A. 1709 p. 132 & seqq. Exercitationes ejus in Philosophiam primam & naturalem recenseremus. Sed nova commendatione opus est, postquam Syntagma ipsius Theologico-Physico-Metaphysicum prodiit. Neque enim solum Theologiam naturalem, a *Cartesio* breviter admodum traditam, fusius explicat, vestigiis tamen Philosophi insistens; sed ad ipsum etiam ejus textum facilius intelligendum manuducit & nobiliora quædam argumenta data opera pertractat. Complectitur nimirum opus eruditum 1 Compendium Theologiæ naturalis, 2 paraphrasin in principia philosophiæ *Cartesii*, 3 dissertationum philosophicarum heptada.

Theologia naturalis quatuor Partibus absolvitur. Prima de existentia Dei tractat. Postquam enim Cl. Autor cognitionem Dei innatam, tum ex propria experientia & conscientiæ dictatis, tum ex consensu gentium, tum ex opinionis hujus constantia probavit, indeque collegit, haud dari Atheos, qui totali & finali exstirpatione omnem Numinis cognitionem animis suis eradicarunt; cum *Cartesio* primum ex notione Entis perfectissimi existentiam ejus infert, deinde ad eam ulterius confirmandam argumentis ab idea Dei, ab existentia mentis, a conscientia, a consideratione finium in fabrica corporis humani, ab unione mentis cum corpore, cujus non alia nisi Deus causa esse potest, a visu, auditu, loquela, tactu, gustu & odoratu, a productione ac conservatione mundi, a motu nec ex corporis natura, nec a mente finita procedente, ex contemplatione Solis, fixarum, planetarum ac cœlorum, ex meteoris, a magnitudine & stabilitate Telluris, a varietate corporum tam animatorum, quam inanimatorum petitis utitur. In Parte secunda essentiam atque perfectiones Dei contemplatur. Illam cum *Cartesio* in perfectissima cogitatione consistere affirmat, quia perfectissima cogitatio complectitur, quicquid in Deo est, & nihil in eo præter cogitatio-

gitationem summe perfectam concipimus. Variis attributorum divisionibus in propria & metaphorica, positiva & negativa, communicabilia & incommunicabilia, absoluta & relativa &c. explicatis, de aseitate ac independentia agit, quam Deo competere, ex notione entis perfectissimi, ex necessaria ejus existentia, ex absurditate progressus in infinitum in subordinatione causarum probat. Iisdem rationibus nititur Dei primitas & æternitas, & de eodem negatur omnis momentorum successio. Infinitatem Dei ex ejus idea, notione summe perfectæ cogitationis, aseitate, independentia, omnipotentia, beatitate, acquiescentia, dependentia rerum omnium aliarum ab ipso infert, indeque porro incomprehensibilitatem, immutabilitatem & ex hac simplicitatem, ex simplicitate tandem unitatem colligit. Vitam Deo tribuit perfectissimam, hoc est, essentiam actuosam vi intellectus & voluntatis, cujus utriusque considerat objecta, modum, divisionem & attributa. Illius attributa facit intelligentiam, scientiam, sapientiam, omniscientiam, præscientiam; hujus libertatem tam spontaneitatis, quam indifferentiæ, potentiam & potestatem seu supremum Dei dominium & omnipræsentiam. Ideas rerum a voluntate divina, non ab intellectu derivat, quod Deus solus necessariam habeat existentiam, solus independens & a se, nec intellectus, nec voluntas Dei ab iis pendeat, *Poiretum* secutus, cum quo defendit, minime hinc fluere, quod aliter se habere non potuerint. Tandem veracitatem, bonitatem, sanctitatem & justitiam Dei considerat, una cum beatitate & gloria Dei, & Theologiam naturalem insufficientem esse probat ad salutem peccatoris, quod nec perfectiones Dei in ordine ad salutem peccatoris, nec Dei nomen, quatenus ad salutem cognosci debet, nec Trinitatem personarum doceat. Parte tertia de operibus Dei internis & externis agitur. Interna sunt ipsius decreta, quæ libera, æterna, immutabilia, efficacia, ampla, & in se spectata pro unico habenda. Externa sunt creatio & providentia divina. Creatione mundi stabilita, totum creandi processum ex Scriptura repetit, ac *Cartesii* cosmogoniam approbat. Circa providentiam divinam more

Digitized by Google

consueto conservationem, concursum & gubernationem expendit. Creaturas revera agere; Deum tamen infinita virtute sua ipsam creaturæ operationem efficere & ad operationem effectum ipsum sistere asseritur. Et in specie actus peccaminosos, quatenus physici, a Deo effici atque ad fines ipso dignos, nobis vero sæpe occultos, dirigi; omnem vero culpam in creaturas rejici. Pars denique quarta practica est: in ea enim de religione agitur & officia tam erga Deum, quam nos ipsos & proximum recensentur. Postquam nimirum in facultates hominis & ejus ad Deum relationem inquisivit; ex hac consideratione principia & causas religionis naturalis eruit. Summum hominis bonum ipsum Deum esse statuit, quia omnium rerum creator & prima omnis realitatis causa, quia summe perfectus, quia cognitio Dei tam innata, quam acquisita nos ad Deum ducunt tanquam summum bonum. Actus religionis naturalis tres constituit, nempe verum de Deo sensum, congruum in ipsum affectum & studium faciendi, quod Deo gratum est. Objecta virtutis interna numerat actiones morales, affectus & habitus cum innatos, tum acquisitos; externa vero bona & mala hujus vitæ. Qua occasione data non affectuum modo naturam, sed virtutis etiam indolem declarat. Est autem ipsi virtus studium agendi, quicquid laudabile & honestum est, atque cum recta ratione convenit. Virtutes cardinales ipsi sunt diligentia, obedientia, justitia & humilitas; particulares vero pietas, fortitudo, temperantia & æquitas. Præmia religionis & virtutum in hac vita commemorat amicitiam cum bonis, dignitatem, felicitatem civilem, amicitiam cum Deo, pacem animi, ipsam virtutem & tandem veram atque æternam vitæ futuræ felicitatem. Epilogi loco monstratur, quomodo Theologia naturalis ad Scripturam Sacram nos manuducat.

Paraphrasin principiorum Philosophiæ *Cartesii* in gratiam tyronum edidit, quibus ipsam textus Philosophi lectionem proficuam fore judicat. Cum Philosophia enim experimentali systematicam conjungendam esse censet, quam ex *Cartesii* principiis optime hauriri arbitratur. Breviter autem

in

in hac paraphrasi attingit, quorum uberior tractatio in Exercitationibus supra laudatis occurrit. Non stricte iis inhæret, quæ Philosophus habet; sed alia hinc inde superaddit, in nonnullis ipsum quoque redarguit, e. gr. quod motum reciprocum finxerit, causam duritiei a quiete derivaverit, mundum indefinitum dixerit. Regulas motus omisit, quod eas nullius in Physicis usus judicet. Gravitatis causam non a motu circulari ipsius vorticis, sed ab alio motu citissimo & rapidissimo materiæ subtilis circa terræ centrum ejusq; conatu ad recedendum ab eodem derivat. Ceterum paraphrasi subjungit ephemerides observationum meteorologicarum a 7 Id. Octobr. A. 1709 usque ad mensem Julium A. 1710, quibus nonnulla de barometro & thermometro præmittit una cum 9 regulis, juxta quas de tempestate futura judicium fieri potest ex observato Mercurii in barometro ascensu & descensu.

Dissertationum Philosophicarum prima argumentum pro existentia Dei a priore, jam olim a D. *Thoma* reprobatum, a *Cartesio* vero renovatum, contra Cl. *de Vries* & *Roellium* propugnat, & non hunc modo, sed ipsum etiam Cl. *de Volder* reprehendit, quod Philosophi mentem non satis perceperit. Dissertationes quinque sequentes oppositæ sunt potissimum Cl. *Clerico*, quia pleraque circa mentem humanam dubia reddere annisus. Defendit nimirum cum *Cartesio*, mentis essentiam in cogitatione consistere, eam esse realiter a corpore distinctam, unionem ipsius cum corpore absolvi mutua actionum & passionum communione & communicatione, naturæ utriusque convenienter, libertatem non perfectam requirere indifferentiam, quam soli Deo tribuit; immortalitatem a Dei voluntate pendere. Dissertatione denique ultima fluiditatem a particularum disjunctarum & subtilium varia agitatione, duritiem a partium crassiorum nexu & quiete, non autem ab hac sola derivat. Tribuit etiam aliquid quoad posteriorem compressioni a materia subtili profectæ.

NOUVELLE BIBLIOTHEQUE &c.

i. e.

NOVÆ

Digitized by Google

NOVÆ BIBLIOTHECÆ SCRIPTORUM Ecclesiasticorum Tomus XV; Autore LUDOVICO ELLIES DU PIN, Doctore Theol. Paris. & Prof. Regio. Editio Secunda.

Amstelodami, apud Petrum Humbertum, 1710, 4.

Alph. 2 pl. 14 $\frac{1}{2}$.

CEleberrimus Autor cum sæculi sexti decimi historiam Ecclesiasticam quatuor libris, vel, ut ipse vocare maluit, capitibus persequendam suscepisset, priora duo Tomis XIII & XIV Bibliothecæ suæ Scriptorum Ecclesiasticorum (a nobis Anno 1703 p. 202 & 253 recensitis) complexus, jam duo posteriora cum eruditis communicat. Capite igitur tertio historiam Tridentini Concilii diligentissime pertractat, non satis habens, decreta ejus recensuisse, sed singula scitu digna, quæ ibi contigerunt, mira solertia ex monumentis & historicis fide dignis ob oculos ponens. Cum autem duo in primis nobiles sint hujus Concilii Scriptores, Paulus Venetus, & Cardinalis Pallavicinus, permirum Pinio videtur, eos, diversissimo ac plane contrario consilio ad scribendum incitatos, tamen ordinarie eadem narrasse, & alterum inde Pontificis auctoritatem stabilitum, alterum deminutum ivisse. Sic exempli gratia, uterque tradit, Pontificem ejusque legatos præcipua polluisse autoritate in isto Concilio. Verum Paulus eo id affert, ut manifestum reddatur, Concilium non fuisse liberum: Pallavicinus contra ex eo demonstrare nititur Pontificis supra Concilium potestatem. Hujus autem Concilii uberrimæ descriptioni Autor noster adjunxit & immiscuit cetera, quæ in idem temporis intervallum inciderunt. Unde hic & legas historiam libri *Interim*, Mutationem Religionis in Anglia sub Eduardo VI, Maria & Elisabetha, item in Gallia, qua occasione multis agit de Possiacensi colloquio, & bellis cum Hugonotis gestis. Denique Capite IV historiam religionis inde a finito Concilio Tridentino pertexit ad finem usque totius sæculi. Nimirum Pontificibus primum ordine §. 1 descriptis, tumultus in Gallia religionis causa excitatos

Digitized by Google

citatos ad Nannetense usque Edictum §. 2 enarrat, §. 3 Belgicos motus, & §. 4, quæ in Germania de religione acta sunt, persequitur. Qua ratione Lutheranismus & Calvinismus radices in Hungaria, Transsylvania, Polonia, Suecia & Dania egerint, §. 5 commemorat, addens bellum Ducis Sabaudi cum Valdensibus, & Calvinianorum ex Neapolitano Regno ejectionem. Hinc §. 6 historia Socinianismi pertractata, §. 7 statum religionis in Britannia, Elisabetha & Maria Scotica regnantibus, exponit. Concilia Provincialia, cum in aliis regionibus, tum maxime in Gallia celebrata, §. 7 recenset, adjungens §. 8 omnes Cleri Gallicani conventus ad finem usque seculi ab anno 1561 habitos. Cumque §. 9 Censuras Facultatis Theologicæ Parisinæ proposuisset ordine, tandem §. 10 de Ordinibus Sacris hoc tempore vel institutis vel suppressis ita agit, ut plurimum curæ impendat historiæ Ordinis Jesuitarum. Nos ex tam uberi segete aliquod faciemus spicilegium, notatu quædam digna more nostro allaturi. Ubi primum animadvertimus, Pinium cum cura annotasse, Legatos Papæ in Concilio a solo Pontificis nutu pependisse, nec quidquam decernere ausos prius fuisse, quam Roma mandatum per litteras expetitum accepissent. Hinc lectu perjucundum est, quam hæsitent Legati illi, ubi ex tempore aliquid definiendum se offert, quamque astute causas inveniant, decisionem aliud in tempus differendi. Idem noster Autor ex MSto fide p. 24, 25.
digno refert, quantus in quinta sessione fuerit Episcoporum dissensus circa decretum de immaculata conceptione Mariæ, & observat, articulum hunc in antiquis editionibus priorum sex sessionum hujus Concilii non reperiri, sed demum insertum fuisse decretis Concilii sub Pio IV impressis in editione Concilii Romana, quam hic Papa curaverit, & ab eo inde tempore deprehendi in editionibus omnibus. Nec minus memoria digna est contentio Episcopi de la Cava, justifica- 34.
tionem & salutem soli fidei attribuentis, spemque & caritatem non pro causis justificationis, sed pro individuis fidei satellitibus & comitibus habentis. Qui idem cum alio tem- 36.
pore multos libros secum attulisset ad confirmandam suam

Digitized by Google

ſententiam, accidit, ut Dionyſius Zannetinus, Epiſcopus de Chiron, profiteretur, ſe in proxima Congregatione omnia ab Epiſcopo de la Cava dicta confutaturum, eique ſuam ignorantiam cum pertinacia conjunctam demonſtraturum eſſe. Unde Epiſcopus de la Cava ira percitus in Zannetini barbam
p. 37. involavit, pilosque ei inde evellit. Is vero ob facinus hoc in carcerem conjectus, ac tandem a Cardinali Montano Pontificis nomine abſolutus eſt ea ſub conditione, ut rediret ſuam in
165. diœceſin, & poſthac a Concilio abeſſet. Occaſione ita ferente alio loco etiam Bezæ vita breviter deſcribitur, eique encomium tribuitur viri excellenti ingenio politisque moribus
193 ſeq. præditi: copioſius autem vita Andreæ Dudithii. Gallorum libertatem & in hoc concilio ſui documenta reliquiſſe poſteris, vel ex eo patet, quod, cum in aliqua congregatione Verdunenſis Epiſcopus quædam ſatis dura proferret in Romanam
308. Curiam, ac Vanzius, Epiſcopus Urbevetanus (*d' Orviete*) ei reſponderet his verbis: *Nimium cantavit Gallus;* Petrus Daneſius, Epiſcopus Vaurenſis, alta voce exclamavit: *Utinam ad hujus Galli cantum reſipiſceret Petrus, & fleret amare!*
377. Notatur hic etiam, quantopere deliberatum Romæ ſit de Concilii hujus confirmatione, aliis Cardinalibus eam plane fieri nolentibus, aliis tantum decreta de fide confirmanda cenſentibus, omiſſis de reformatione decretis, aliis a confirmatione excipientibus quædam capita, quæ Epiſcopis nimium autoritatis concedere videbantur. Tandem vero Cardinalium omnium impetrato conſenſu Concilium ſimpliciter & ſine ulla exceptione fuit confirmatum A. 1564, d. 26
379 ſeq. Januarii. Fruſtra autem fuerunt quicunque ſive Papæ ſive Cleri Gallicani conatus, ad Tridentini Concilii in Gallia receptionem adhibiti. Meminit quidem Petrus de Marca Edicti cujusdam Regii A. 1597 eam in rem editi, quo juſſum ſit Concilium Tridentinum recipi in rebus fidei, non in rebus ad diſciplinam pertinentibus. Sed Pinius negat, illud Edictum exſtare, addens, nullum ejus temporis ſcriptorem feciſſe illius mentionem. Cur autem in Gallia non receptum
381. ſit hoc Concilium, duas Noſter producit cauſas. Prima eſt, quod

Digitized by Google

quod quædam in eo insint Regis ac Magistratuum juribus adversa. Id quod probaturus Pinius omnia ea Concilii capita adducit, in quibus Concilium sibi aut Episcopis tribuit autoritatem & jurisdictionem in bona vel homines. Altera est, quod illud Concilium subruere visum est libertatis Ecclesiæ Gallicæ fundamenta, inter quæ has esse sententias ait Noster, quod Concilium sit supra Papam, item quod ex antiquo more Episcopi Galliæ in Gallia sint judicandi, nec permittendum, ut subjecti Regis trahantur in forum alienum, & hujus generis alia. Ceterum ingenui animi est, cum Pi- p. 386.
nius fatetur, pacem cum Hugonotis A. 1570 factam crudelissima ratione violatam esse per lanienam illam A. 1572 die S. Bartholomæi factam. Quando vero Henricum IV ad 390.
edendum Nannetense edictum coactum esse scribit necessitate malique majoris metu, & ita innuit, sublata illa necessitate Regis obligationem quoque finem nactam esse, aliquid dedisse videtur Pinius amori sui Regis, a quo Edictum illud sublatum fuisse, nemo nescit & quam plurimi graviter questi sunt. Ex Censuris Theologicæ Facultatis duas solum afferemus, quarum altera A. 1559 d. 16 Junii Commen- 429.
tarius Johannis Feri in Evangelium Matthæi plane supprimi jussus est, plenus scilicet hæresium & errorum: altera A. 1571 431.
Theatrum Vitæ humanæ, a Theodoro Zuingero editum, damnatum est tanquam opus refertum plurimis historiis falsis Ecclesiæque injuriosis. Ceterum quod ab exteris scriptoribus subinde peccari sæpius in his Actis notavimus, etiam Pinius errata aliquot in patriæ nostræ historia admisit, ut cum nominat Academiam Wittebergensem, Lipsiensem & 393.
Misnicam, item Academias Jenensem, Thuringicam, Brunsuicensem, Halensem & Mansfeldensem. Sic Johannem Fridericum Ducem Saxo-Altenburgicum, rigidorum Lutheranorum patronum, Friderici Electoris Saxonici filium commemorat. Pari errore inter autores Formulæ Concordiæ 394.
refert *Comerum*, qui *Cornerus* vero nomine appellatus est. Co- 396.
loniensem Archiepiscopum, *Gebhardum Truchsesium* vocat

Gebehardum Truſchs. Chriſtianum primum Electorem Saxoniæ dicit filium Friderici Electoris, & pro Lazaro Suendio meminit Lazari Simendæ. Sed hi quidem & alii hujus generis leves ſunt in tam pulchro corpore nævi habendi.

CORPORIS HUMANI ANATOMIÆ Liber primus, una cum Supplemento Anatomico ſive Anatomiæ corporis humani Libro ſecundo, in quo partium ſolidarum, Libro primo deſcriptarum, uſus & munia explicantur; Autore PHILIPPO VERHEYEN, in Univerſitate Lovanienſi Art. & Med. D. Anat. & Chirurg. Profeſſore Regio & ordinario.

Bruxellis, apud Fratres t' Serſtevens, 1710, 4.
Alph. 4 plag. 19 & Fig. Tabb. 46.

Quanto celebrius Anatomicos inter experientiſſimus Autor ex prima Anatomiæ ſuæ editione, Lovanii A. 1693 impreſſa & in Actis Menſe Octobri ejusdem anni a nobis recenſita, conſecutus fuit nomen, tanto ſolertiorem is operam, cum in Libro altero, quem de Functionibus promiſerat, abſolvendo, tum in Anatomia ipſa augenda, videtur impendiſſe. Dolendum unice, quod Clariſſimus noſter Anatomicus vitam cum morte citius commutare habuerit neceſſe, quam opus integrum typis exſcriptum prodiret, adeoque Præfationis novæ loco vitæ ipſius compendium nunc occurrat præfixum; ex quo potiora ſub finem Menſis ſuperioris retulimus. Nunc ad ipſum opus, quod præ manibus habemus, convertimur, cujus *Librum primum Anatomicum* ita perluſtrabimus, ut non tam de Capitum & Figurarum æneorum numero, quo ille multum præter Indicem capitum increvit, quam de controverſiis potius nonnullis interſperſis, atque obſervationibus novis, hinc inde in Capitibus & figuris occurrentibus, ſimus ſoliciti. Etenim quemadmodum de certarum partium ſubſtantia glandulosa cum *Ruyſchio*, & de corde ac fibris carneis cum *Vieuſſenio* quædam controvertuntur, ita imprimis

circa

circa uterum, laryngem, naſum, & coſtarum muſculos aliqua etiam nova annotantur & delineantur. *Ruyſchio* nempe, p. 21.
cerebri corticem, renes, &c. ex glandularum claſſe proſcribenti, conceditur quidem, contextum iſtarum partium eſſe totum vaſculoſum, negatur tamen, rectius inde inferri eundem non eſſe glanduloſum, quam aliquot glandulas eſſe totas vaſculoſas, etiamſi alia inſimul ſubſtantia admixta, quæ vaſcula iſta fulciat, non temere conjiciatur. *Vieuſſens* pari- 127.
ter pro fermento cordis adſtruendo interiorem hujus membranam contra Lovverum oſtendens perviam eo facilius probatur, quo evidentius liquor vel flatus, in coronariam cordis venam injectus per varia oſcula in ejusdem ventriculorum & auricularum cavitates ſoleat erumpere. Idem nihilominus Autor porro auriculis cordis omnes denegans venas, foraminula interne a ductibus aliis, quam venis derivans, fermentumque ſpeciale per iſtas vias advehi affirmans, oppido repudiatur, quod plures venæ in utraque cordis auricula queant demonſtrari, oſculorum dictorum cum venis continuatio ex allegata liquoris & flatus in venam coronariam injectione pateſcat, fermentum vero a ſanguine diverſum hic nondum habeatur evictum. *Vieuſſens* itidem ſanguinis cir- 181.
culum non modo per arterias atque venas, ſed & per fibras carneas cordis, uteri, ventriculi, &c. deducens ſine negotio admittitur, fibras vero tales carneas ideo vaſcula nerveo-lymphatica ſalutari & a contractionis munere removeri, maxime improbatur. Ex utero virgineo aqua macerato, tum rugæ 145.
vaginæ fere transverſæ, minus tamen regulares, cum glandulis nonnullis, tum muſculus cervicis conſtrictorius, tum interna! cervicis corpuſcula innuuntur ac figuris exprimuntur, ultima vero hæc corpuſcula ſive veſiculæ pro glandulis habentur, quam pariter de iis ſententiam *Morgagni* nunc viſus eſt amplecti, nunc in medio denuo relinquere. In 188.
bobus duos epiglottidis Noſter reperiit muſculos, poſterius & lateraliter a parte ſuperiori cartilaginis cricoidis enatos, in baſi autem epiglottidis finientes hancque modo aliquatenus deprimentes, modo ad latus ſaltem moventes, prout vel uter-

Digitized by Google

que, vel alteruter tantum eorum contraheretur. Sed præ-
p. 189. ter laryngis glandulas, quas Morgagni arytænoidæas salutavit, longas & admodum graciles, alia glandula in parte posteriori a Nostro fuit inventa, superiori margini cartilaginis annularis duas inter cartilagines arytænoides incum-
256. bens, tituloque innominatæ in figura depicta. Naso externo Anatomici non nisi quinque adjudicarunt cartilagines, usque *Ruyschius in Epistola problematica octava* novem earum enumerans, utrinque inter supremam & infimam cartilaginem duas minores ostenderet & cum duabus illis majoribus in figuris exhiberet, a nobis in *Acta* transscriptis, cum Epistolam illam *A. 1697 p. 385* recenseremus. Quas Noster in homine bene nasuto indagans inter superiorem ac inferiorem cartilaginem non tam duas, quam tres alias minores, adeoque in universum undecim nasi cartilagines observavit, inque *Tabula 28* quinque utrinque laterales, una cum Ruyschianis, ideo figuris adumbravit, ut differentia non solum intuitu numeri, sed & magnitudinis atque figuræ appareret insignis, omnis interim diversitas subjectorum magis impu-
349. taretur varietati, quam fidei Ruyschii sublestæ. Circa costas demum quos musculos Steno levatores harum appellavit, ii Nostro audiunt supracostales, duplicis tamen generis, breves alii, in costa proxima inferiori desinentes, alii longi in altera costa terminum obtinentes ac in thoracis potissimum
353. parte inferiori occurrentes. Antagonistæ vero ipsorum musculi salutantur infracostales, intra thoracem, ab interna facie costæ inferioris emergentes & instar intercostalium internorum, aliquando tamen obliquius, aliquando rectius, ad terminum adscendentes, quem in limbo vel costæ proximæ, vel ulterioris acquirant, numero utrinque nunc sex vel septem, nunc octo vel novem, omnes cum prioribus in
352. *Tab. 35* delineati. Ne sileamus musculos sterni, in quos triangularem sic dictum Steno subdivisit, sterno-costalium ti-
197. tulo ab Autore efferri; cum potiori jure glandulas bronchiales in peculiari capite superius propositas neglexerimus, quod partem illæ jamjam constituant Appendicis, cum Animadver-

Digitized by Google

madverſionibus nonnullis in Anatomiam Blancardianam & Epiſtola ad Ruyſchium editioni primæ A. 1697 adjecta. Et tantum de Libro I Anatomiæ: ſuperſunt multo plura dicenda de Libro II, quæ in Suppl. T. IV Sectionem X rejecimus.

DE L' ASTROLOGIE JUDICIAIRE ENTRETIEN Curieux, par Mr. Bordelon. P.P.

hoc eſt,

DE ASTROLOGIA JUDICIARIA DIALOgus curioſus; *Autore BORDELONIO P.P.*

Bruxellis, juxta editionem Pariſienſem, apud Joh. Baptiſtam de Leeneer, 1710, 12.

Conſtat plag. 6.

Fundamenta Aſtrologiæ judiciariæ, quæ contingentes rerum eventus ex ſiderum poſitu prædicit, in hoc Dialogo ſolidis argumentis evertuntur & ad ſingula reſpondetur, quæ in ipſius gratiam dici poſſunt. Poſtquam enim Vir doctus *Bordelonius* diſcurſu hiſtorico non inerudito docuit, tum quanto in pretio & olim habita fuerit, & etiam nunc habeatur Aſtrologia apud integras gentes, tum quomodo a Patribus aliiſque Doctoribus Eccleſiæ, ipſo D. *Thoma Aquinate*, defensa; argumentum *Thomiſticum* primum ſub incudem rationis revocat. Ita nimirum *Thomas* argumentatur: Superiora ſunt cauſæ inferiorum in terra contingentium. Inter cauſas vero & effectus datur neceſſarius nexus, ita ut nihil ſciatur niſi per cauſam ſuam. Quare qui cœlum cognovit, is cognoſcit effectus eorum, quæ in terra ſunt, in ſua cauſa. Hi ergo cum certitudine prædici poſſunt. Sed bene reſpondet *Bordelonius*, diſtinguendum eſſe inter cauſam univerſalem atque remotam & cauſam particularem atque proximam. Huic, non iſti, adſcribendos eſſe effectus particulares. Jam vero eventuum in humanis rebus cauſas particulares non eſſe cœlum, neminem dubitare. Quare etiamſi univerſalis eſſet; nullum tamen in eo præſidium reperturos Aſtrologos. Enimvero ne hoc quidem univerſaliter, hoc eſt, de omnibus aſtris conce-

Digitized by Google

concedit, quod generalem quendam in eventus rerum humanarum influxum habeant. Licet enim radiorum Solarium influxus ſint manifeſti, & de Luna quoad nonnulla adhuc ſub judice lis ſit; de ſignis tamen Zodiaci, Saturno, Mercurio & Planetis reliquis nihil tale probari, multo minus ullam rationem aſſignari poſſe, cur aliquis effectus huic potius, quam alteri aſtro attribuendus ſit. Quemadmodum itaque rationem reddituri, cur aliqua planta hic melius, quam alibi efflore-ſcat, non ad cauſam generalem, aquam, ſed ad particulares, e. gr. ſeminum differentiam recurrimus: ita leges, conſuetudines, educationem & exempla ſi intueamur, exinde rectius, quam ex aſtris multa de hominum fatis nos prædicturos eſſe. Hinc abſurditatem Aſtrologorum vivis coloribus depingit, quod momentaneæ ſiderum conſtellationi omnes vitæ eventus attribuantur, præſertim cum una multi infantes naſcantur, quorum per vitam eventus prorſus diverſi exiſtunt: ubi ſemel urget, quod raro exacte momentum nativitatis cognoſcere liceat, nec loca ſiderum per calculum ad quodvis momentum ſatis accurate habere poſſint, immo paucis in locis altitudo poli exacta ſciatur, a quibus tamen conſtellationis ratio ita pendeat, ut, ſi in iis aberretur, ipſa plane ignoretur. Evincit ulterius, ad experientiam minime provocari poſſe, cum a condito orbe eadem conſtellatio nondum redierit, revolutione magna intra 36000 annorum demum abſolvenda. Aſtrologorum quoque in principiis conſtituendis, in modo calculandi & in Tabulis, juxta quas calculus ineundus, eligendis diſſenſum ſalſe perſtringit, & imaginum aſtralium, quas Galli taliſmannicas (*talismans*) vocant, vanitatem ridet, perverſamque illorum opinionem abominatur, qui aureum Moſis ſerpentem pro tali imagine habent. Poſtquam varias hiſtorias recenſuit, quibus fidem prædictionibus Aſtrologicis venantur nonnulli; primo generatim quædam reponit, poſtea ad caſus ſpeciales ab ipſo enarratos reſpondet. Illorum ſumma capita hic commemorari fas eſt. Obſervat igitur, 1 Aſtrologos tam multa tamque diverſa prædicere, ut fieri nequeat, quin caſu nonnunquam prædictionibus reſpondeat

deat

Digitized by Google

deat eventu. Has ab Hiſtoricis annotari; reliquas fallaces omitti. 2 Prædictiones Aſtrologorum eſſe nimis generales, obſcuras, ambiguas & conditionatas, ut eventui præſenti conveniens interpretatio fieri, aut, cur non contigerit, excuſatio prætendi poſſit. 3 Aſtrologos interdum ab iis, qui eos conſulunt, in prædictionum interpretationibus adjuvari, ut convenientes appareant. Ejus rei ex propria praxi exemplum memoratu dignum recenſet. Nimirum cum aliquando in multorum præſentia juvenis quidam, qui in ſchedis ipſius annotationes quasdam in Aſtrologiam & Chiromantiam viderat, aſſeveraret, quod in utraque arte excellat; complures prædictiones chiromanticas urgebant, nec obſtante pertinace in excuſando ſtudio unus tandem, qui primus manum porrexerat, extorquebat. Ad repetitas enim inſtantias voce gravi in hæc ruebat verba: *Cave tibi a ſcala tua.* Ille attonitus per aliquod temporis ſpatium hærebat, & ubi ad animum redierat, regerebat: te in chiromantia excellentem experior; ab aliquo enim jam tempore foramen quoddam interitum minans in ſcala obſervavi, per quam in cubiculum meum aſcendo. Addit 4, ipſos interdum Aſtrologos omnem movere lapidem, ut prædictionibus ſuis fidem concilient. Ita e. gr. *Cardanum* fame perire, quam vitam ſervare maluiſſe, ne vanus augur fuiſſe videretur. Monet denique 5, non omnibus, quæ narrantur, hiſtoriis credendum eſſe: quod multis exemplis ſpecialibus confirmat. Hac vero occaſione in genere notat, ab antiquis hiſtoricis vulgi ſæpius errores recenſeri, quibus ipſimet fidem non adhibuerint: quomodo *Plinius* etiam excuſandus ſit. Ad caſus ſpeciales ubi non minore ingenii vi reſpondit, principia Aſtrologiæ arbitraria eſſe evincit atque ridicula; riſu ſcilicet digna revinci, ne gravitatem odorentur: & eorundem impietate exemplis compluribus confirmata, abſurda inde conſequentia recenſet. Horum in numero habetur, 1 quod aſtra efficaciter influant in voluntatem hominis, conſequenter nulla inſit actionibus humanis imputativitas: 2 quod fides noſtra, adventus Salvatoris & verbi divini prædicatio ab Apoſtolis facta

inter inutilia sint referenda: 3 quod crimina & flagitia delinquentibus perperam imputentur: 4 quod precum nulla utilitas. Exagitat quoque Autor præsagia ab eclipsibus & cometis desumta & varia Autorum, qui de re agraria & hortensi scripserunt, loca adducit, quibus quadraturarum lunæ in agricultura & horticultura observatio oppugnatur & tanquam vana rejicitur.

NICOLAI HARSCHERI, ELOQUENTIÆ & Historiarum in Academia Marburg. P.P. de Divinatione Ciceronis Diatribe, in exemplum Divinationis Civilis proposita.

Marburgi, apud Joh. Kursnerum, 1710, 8.

Plag. 9.

OPportunam memorabilis Ciceronis sententia, amplissimo Cornelii Nepotis testimonio confirmata, qua is, *nunquam de Republica nisi divine se cogitasse*, gloriatus est, elegantissimam de *Civili Divinatione* Dissertationem conscribendi occasionem Cl. Autori nostro subministravit. Quum enim Tullius nobili divinatione sua bellum civile, Pompejum inter & Cæsarem oriturum, atque ex illo futuram Reipublicæ conversionem prædixerit; Noster eam exempli loco proponere, similemque ex probatissimorum Scriptorum monimentis instituendi viam aliis, origine ad finem per causas & effectus rerum civilium deducta, commonstrare præclare allaboravit. Principio igitur perho-
p. 1. norificum Nepotis de Ciceronis sive prudentia, sive divinatione judicium affert, atque, utrum constans eventuum præsensio rerumque futurarum scientia Romani eloquii Principi jure tribuatur, disquirit. Rationibus autem variis di-
4 seq. versum suadentibus productis, plurimisque testimoniis ex ipsius Ciceronis scriptis desumptis firmatis, fatetur, se non eum in finem argumentum de divinatione civili pertractandum suscepisse, ut Nepotis sententiam, de Ciceronis divina prudentia latam, operosius defenderet; sed ut illustre quoddam civilis divinationis exemplum, quo omnem ejus instituendæ

tuendæ rationem quis discere, quidque certi incertive statuere debeat, pervidere possit, proponeret, atque in Cicerone exhiberet. Itaque aliis documentis in medium allatis, priorem sententiam, Ciceronis divinationem labefactaturam, destruit, cumque divinandi arte plurimum valuisse, fusius comprobare studet. Hinc de subsidiis & adminiculis, quibus hanc artem sibi compararit, investigandis solicitus est, eumque & exemplis aliorum, & doctrinæ præceptionibus, & rerum usu, tanquam certissimo fundamento, omnem divinationem suam superstruxisse tradit. Quibus Parte I generatim monitis, ad II progreditur, in qua Romanæ Reipubl. ortum conversionesque usque ad Ciceronis tempora enarrat, exactissima harum rerum cognitione eum præditum fuisse, testificatus. Parte III Urbis Romanæ sub Cicerone Consule statum exponit, animumque non modo præteritarum rerum cognitione instructum, sed & præsentium contemplatione imbutum, de futuris tutius conjicere merito arbitratur. Itaque legum, judiciorum, ordinum ac morum in Civitate Romana, quæ Ciceronis ætate adhuc florere videbatur, examinata conditione, concludit, omnia jam tum inclinare cœpisse, atque ruinam ejus imminere, significasse. Nominatim vero avaritiam, luxuriam, ambitumque, ubique regnantia vitia, fœnerationes, largitiones munerum, turbas in Comitiis excitatas, spretam religionem, dissidia ac contentiones potentiorum civium, libertinorum licentiam, factiones nobilium, frequentia mulierum, arcana maritorum prodentium, adulteria, in causis enumerat, quæ Rempublicam turbarunt, ac pessum dederunt. Deinceps Triumvirorum, Pompeji, Cæsaris & Crassi, Catonis etiam, animorum characteres, mores & studia, Ciceroni perspectissima, commemorat, & hujus quoque ingenium describit. Denique Parte IV ad divinationem ipsam aggressurus, Ciceronem ex tribus potissimum indiciis, Rempublicam aut evertentibus, aut in alium statum convertentibus, hostibus videlicet externis, conjurationibus, ac bellis civilibus, de instante insigni in Romana Republ. conversione prudenter divineque judicasse arbitratur. Quum autem ea tempestate ter-

p. 8 13. 21. 49. 51 sqq. 88.

Digitized by Google

ror Romani nominis omnes hostes externos facile cohibere potuerit, ne tantum imperium ultro lacesserent, parum illos hoc in negotio curat, ac de conjecturis, ex conjurationibus maxime bellisque civilibus capiendis, solicitum sese præbet. Ciceronem igitur, ex Pompeji, Cæsaris & Crassi conspiratione imminentia Reipublicæ mala præsagientem, ad omnes personarum, temporis, status Reipubl. circumstantias respexisse, nec modo suspicione aliqua, quam primus divinandi modus excitet, sed causarum etiam cognitione probe deducta, ad eam divinandi peritiam pervenisse, sibi persuadet. Etenim conjecturas, quas Cicero sibi forte animo formare potuerit, percenset, easdemque idoneis documentis, non solum ex illius variis scriptis, sed & præstantissimis Historicis, Polybio, Livio, Vellejo, Plutarcho, Suetonio, aliisque depromptis, comprobare conatur. Ad extremum suum de hoc divinandi genere judicium subjecit, & Diatriben hanc eo comparatam esse voluit, ut facto isto divinationis experimento, Historiarum studiosi uberrimi ex ejus cognitione fructus colligendi rationem & methodum discerent pariter atque adhiberent. Antequam vero Dissertationi finem imponit, *Corollaria* suppeditat, Elementa quædam artis hujus complexa, atque eo inprimis spectantia, ut quilibet conjectandi ratiocinia, a se proposita & inculcata, facile comprehendere ac dijudicare queat.

(Margin: p. 95. — 99 sqq. — 140. — 141.)

VITA GREGORII VII, PONTIFICIS ROMANI, concinnata a JUSTO CHRISTOPHORO DITHMARO, in Acad. Viadrina Histor. Prof. Extraord.

Francof. ad Viadrum, impensis Jer. Schrey & Joh. Christoph. Hartmanni, 1710, 8.

Constat 10 plag.

QUoniam in vita famosi hujus Pontificis nihil magis memorabile est, quam quod ille *primus*, ut Aventinus loquitur, *imperium Pontificium condidit* & *investituram Episcoporum* Imperatori eripuit, Autor in illa describenda id potissimum operam dedit, ut hujus controversiæ historiam simul illustraret.

Sectione

Sectione I, quæ ratio inveſtituræ Epiſcopalis ante Gregorium VII fuerit, exponit, &, inde a Caroli M. temporibus jus illud ſemper penes Imperatores Auguſtos, imo jam ante conſtitutum Imperium Romano-Germanicum penes Franciæ Reges & Majores Domus fuiſſe, demonſtrat, decreta autem Adriani I & Leonis VIII, quibus ille Carolo M. hic Ottoni I jus inveſtiendi Epiſcopos & eligendi Pontificem Romanum vulgo tribuiſſe creditur, ut ſuppoſita, rejicit.

Sectionis II caput primum priorem vitæ Hildebrandi partem, quæ Pontificatum anteceſſit, complectitur: ubi Autor de genere & natalibus ejus communem ſententiam retinet, juxta quam humili loco, patre Bonizio fabro lignario, Soanæ Hetruriæ oppido natus eſt: etſi Oldouinus, Maimburgius & R. Simonius, eum antiqua Aldobrandeſcorum & Pitilianorum Comitum Soanenſium ſtirpe ortum eſſe, contendunt. Inter munera ejus Eccleſiaſtica ante Pontificatum adminiſtrata præcipuum fuit munus Cardinalis & Archi-Diaconi Rom. Eccleſiæ, in quo jam tum futuri dominatus fundamenta jecit, tantumque ſibi ſumpſit, ut Alexandro II anteceſſori ſuo nihil niſi nomen Pontificis relinquere videretur. Cum vero huic ipſe tandem ſucceſſiſſet, nihil intentatum reliquit, quo non modo Imperatorem Romanum, ſed omnes totius orbis Chriſtiani Reges ac Principes ſibi obnoxios redderet, idque cum aliis artibus, tum præcipue jure illo, quod diximus, inveſtiendi Epiſcopos ſibi arrogato, efficere ſtuduit: id quod *Cap. II.* poſterioris Sectionis fuſius exponitur, & quantas ambitio hæc turbas atque calamitates excitarit, luculentis teſtimoniis demonſtratur.

ELOGIUM VIRI ILLUSTRIS SAMUELIS STRYKII, JCTI.

ELatus eſt die trigeſimo primo Julii anni proxime elapſi in vicina Halenſi Academia Vir doctrina & meritis illuſtris, *Samuel Strykius*, Jure-Conſultus non Germaniæ ſolum noſtræ, ſed totius Europæ præſtantiſſimis accenſendus. Excepit naſcentem *Lenzena*, Marchiæ Pregnicenſis oppidum, anno ſuperio-

perioris seculi quadragesimo, die vigesimo secundo Novembris: Patre *Elia Strykio*, Præfecto primum, deinde etiam Quæstore ibidem; Matre vero *Eva Calovia* omni virtutum genere cultissima fœmina. Puer ab optimis Parentibus Scholæ *Sebusianæ* in veteri Marchia, dein Gymnasio, quod *Coloniæ ad Spream* floret, traditus, tam felices in vera pietate & elegantioribus literis progressus fecit, ut ætate nondum ad octodecim perducta majoribus rebus par judicaretur. Petiit igitur *Vitenbergam* anno quinquagesimo octavo, qua in Musarum sede ubi animum præceptis Philosophiæ præeuntibus Viris clarissimis, *Joh. Sperlingio*, quo duce de *Aquis supra cœlestibus* ex cathedra publice disseruit, & *Georgio Casparo Kirchmayero*, probe imbuisset, primis annis fere unice Theologiæ vacavit, donec hortatu amicorum quorundam ab eadem ægre licet detractus, Jurisprudentiæ nomen daret. Hunc amplissimum ingressus campum, ducem præ reliquis secutus est incomparabilem Virum *Casparem Zieglerum*, *Christianum* item *Klengelium* & *Joachimum Nergerum*, doctissimos Jurium Interpretes, quorum monitis instructus A. MDCLXI *Francofurtum ad Oderam* migravit, ibique eruditione sua & morum venustate singulari celeberrimi Antecessoris *Joh. Brunnemanni* amorem sibi conciliavit, eoque moderante perelegantem *de Dardanariis* Dissertationem publico examini exposuit. Animum inde peregrinationibus adjecit, & peragrata *Anglia* in *Belgium* redux, perlustratis *Lugdunensi*, *Groeningana*, *Ultrajectina* Academiis, *Lovanii* aliquantulum substitit, fama permotus *Antonii Perezii*, magni nominis JCti, cui etiam familiariter innotuit: dehinc *Franequeram* accedens, aliquandiu ex ore *Johannis Jacobi Wissenbachi* pependit, qui docendo pariter & scribendo ingentem nominis celebritatem ea ætate indeptus erat. Tot tantisque domesticorum & exterorum Doctorum exemplis firmatus *Francofurtum* repetiit, & autore *Joh. Deckero*, JCto clarissimo, d. XI Septembr. A. MDCLXV ad *Licentiæ*, quem vocant, gradum evectus, die XVII Septembris anni, qui sequabatur, a *Johanne Brunnemanno* Doctorali quoque dignitate cumulatus est. Collegia

Digitized by Google

legia igitur aperuit, ac præter frequentes Disputationes, quæ de selectissimis quibusque Juris capitibus scriptæ publice prostant, *Jus Sensuum* laborem a plerisque omnibus aut intentatum hactenus, aut non nisi levi brachio tractatum, justo volumine feliciter exhibuit; ut jam non Juvenum modo studiosorum, qui catervatim ipsum sequebantur, applausus, sed & totius Orbis literati suffragia mereretur. Permovit ea res potentissimum Electorem FRIDERICUM WILHELMUM, ut eodem adhuc anno sexagesimo sexto mense Octobri ad *extraordinariam Novellarum Professionem* Strykium vocaret, quam ille quoque d. X Novembris solemni Oratione *de commodo & incommodo ex mutatione Juris in Rempublicam redundante*, prospere auspicatus est, tamque ex voto omnium ornavit, ut ei A. M DC LXVIII Junio mense *Institutionum ordinaria* & post excessum Soceri *Johannis Brunnemanni* A. M DC LXXII *Pandectarum Professio* demandaretur: quo eodem anno die XII Augusti a Divo LEOPOLDO *Comitiva* quoque *Sacri Palatii* donatus fuit. Anno deinde M DC LXXXVI mortuo *Philippo Jacobo Wolffio* in *Professione Codicis* suffectus, non multo post Illustri Viro *Johanne Friderico Rhetio*, ab obitu inde B. *Brunnemanni* Ordinis Juridici Præside & Consiliario Electoris, ad Aulam evocato interque Consistorianos Comites relato, solus in possessionem munerum ipsius abitu vacantium mitti meruit. In hac specula positus, tam præclare cuncta egit, tamque late eruditionis prudentiæque suæ famam diffudit, ut A. M DCXC a *Serenissimo Electore* JOH. GEORGIO III in locum defuncti *Casparis Ziegleri*, Præsidis sui Ordinis, surrogaretur ac inter Assessores *Summi Provocationum Tribunalis*, quod *Dresdæ* est, reciperetur: quam utramque provinciam adeundi a Potentissimo Porussorum Rege venia quidem ei facta est, iis tamen conditionibus, ut quam primum ad pristina sua munia appellaretur, sponte se sisteret; & ne dimissus videretur, in ipso abitu Consiliarii Aulici honores accipere jussus est. Neque vero longa Vitenbergæ commoratio fuit. Siquidem biennio exacto, cum per id tempus *Hala Saxonum*

novæ

Digitized by Google

novæ Academiæ fundamenta ponerentur, volente ita Potentissimo Porussorum Rege, regendam eam A. M DC XCIII mense Decembri suscepit, postquam ipsi & *Consiliarii intimi* & *Præsidis in Collegio Juridico Ordinarii* dignitas collata esset, quam per integros XVII annos magna cum laude dexterrime obivit. Id commemoratione dignum est, eodem tempore, quo discessum suum ex Vitenbergensi Academia Aulæ Dresdensi significaret, a Potentissimo Daniæ Rege *Consiliarii Status* & *Moderatoris Regiæ Hafniensis Academiæ* munia cum stipendio haud pœnitendo eidem oblata esse, quæ tamen ille modestissime deprecatus est. Fuit in hoc Viro ingenium solers, sublime sed moderatum, judicium acre & longa experientia subactum, memoria eorum, quæ vel legisset, vel audivisset, tenacissima, eruditio recondita & cum facundia in docendo & disputando admirabili conjuncta, animus laborum tolerantissimus. Accedebat nativa quædam vultus habitusque majestas, quibus omnibus id efficiebatur, ut a cunctis amaretur & coleretur, & quocunque se verteret, totas Colonias literarias deducere videretur, ex ejusdemque Schola maxima quæque Pacis Decora per Germaniam finitimasque regiones prodierint. Ad rem domesticam quod attinet, d. 19 Mart. A. M DC LXV in matrimonium duxit *Annam Sabinam*, filiam *Joh. Brunnemanni* JCti natu majorem, ex qua duos liberos suscepit, *Elisam Sabinam*, octavo statim post nativitatem die extinctam, & *Joh. Samuelem Strykium*, Consiliarium Aulicum Saxo-Isenacensem, & Professorem Juris Ordinarium, quem per plures annos laborum Socium Collegamque habuit. In magna felicitatis suæ parte ponere solebat, quod inter eos, quibus Doctorales honores dispensavit, primus hic fuerit in *Fridericiana*, quemadmodum primus in *Francofurtana* fuerat Frater, *Fridericus Strykius*, Serenissimo VVirtenbergico & Olsnensi Duci a Consiliis & Cancellariæ Director. E vivis sublata *Brunnemanna*, d. 27 Jun. A. M DC LXXVII thori sociam elegit *Catharinam Wordenhofiam*, *Erici Wordenhofi*, JCti & apud Hamburgenses Senatoris, filiam, qua & ipsa fatis cedente A. M DCC VII, ille triennio fere post X nimirum Cal. Aug. anni præteriti placidissima morte, sed magno Reipublicæ literariæ incommodo, secutus est. Fœnerantur ei vitam, præter spissa doctissimarum *Dissertationum* Volumina, pereruditæ de *Jure Sensuum*, *Successionibus ab intestato*, *Cautelis circa Contractus*, *ultimas Voluntates* & *Juramenta adhibendis*, *de Consensu Sponsalitio*, & *usu Pandectarum moderno* Commentationes, *notæ* item ad *B. Brunnemanni Jus Ecclesiasticum*, & *Compendium Schuzianum*, aliaque præclara monimenta, quæ neminem latere arbitramur.

Prostat Supplementorum Tomi IV Sectio X.

* * *

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis, Anno M DCC XI.

RELIQUIÆ ANTIQUÆ URBIS ROMÆ, quarum singulas INNOCENTIO XI, ALEXANDRO VIII & INNOCENTIO XII P. P. M. M. diligentissime perscrutatus est, ad vivum delineavit, dimensus est, descripsit atque in æs incidit BONAVENTURA AB OVERBEKE. Opus posthumum MICHAEL AB OVERBEKE suis sumtibus edi curavit.

Amstelodami, excudit Johannes Crellius, 1708, in fol. patentiss. Alph. 4 pl. 8 fig. æn. 150 plag.

SI, quo tempore nihil par, nihil secundum Romæ erat, & ipsa ingenti numero præstantium architectorum, sculptorum ac pictorum abundabat, illorum aliquis veras splendidissimorum ædificiorum effigies posteritati servasset, majori nunc cum voluptate priscæ magnitudinis monimenta suspiceremus, quam qua inter rudera illorum erramus, quæ magna sui parte incerta, squalida, deserta, ac immane interdum spectaculum præbentia, lugubre antiqui splendoris testimonium perhibent. Nisi forte seculorum & gentium orbis servitutem ulciscentium barbaries, dum ipsas moles validas adeo & æternitati minantes exscidit, tenues earum umbras, effigies delineatas aut pictas, una cum innumeris præclarissimorum ingeniorum &, quæ servarentur, digni oribus operibus pessum dedisset. Recentiores autem artifices, qui cælo suo antiquariorum libros illustrare aggressi, veterum incuriam supplere ausi sunt, nimium arti suæ indulsisse queritur Nobilissimus hujus Operis Autor. Sæpe enim paucis ædificii

alicujus reliquiis cetera aut ab alio, quod supererat, intempestive translata, aut ex ingenio legum suarum & ornatus nimis studioso addidisse. Ipse itaque, cum Romæ primum esset, tanto majori omnia studio & oblectatione in privatos usus delineavit, quanto vehementius ad ejusmodi labores propriæ naturæ stimulis urgebatur. Quippe puer adhuc adeo illos coluit, ut parentem quoque & cognatos, a quibus ad studia unice destinabatur, obsecundare desideriis suis cogeret, & celeberrimorum artificum institutione, inprimis *Gerardi de Lairesse*, cujus magna in pingendis historiis dexteritas fuit, contubernio tanto felicius postea proficeret. Reversus in patriam cum moneretur, ut laudatas eruditis & sculptoribus, quotquot viderant, schedas cum publico communicaret, Romam repetiit, accuratius cuncta ad monimentorum faciem exacturus. Defunctus secundo itinere decrevit, operum, quorum reliquias depinxerat, brevem notitiam, vocatis in partes, præter Autores Latinos veteres, antiquariis omnibus, numis ac inscriptionibus, texere, & mensuras geometricas, architecturæ ordines, marmorum genera, quæque detexerat, Architectorum nomina indicare. Ubi cum incerta multa occurrerent, non piguit, cum aliter se extricare non posset, tertium Romam petere, ut oculorum judicio uteretur. Tum demum admovit manum ipsemet & æri sollicite incidit, quicquid iconum conquisiverat, palmo in dimensionibus usus Romano. Ceterum vero universam totius molis faciem expressisse contentus, singulas imagines in ea occurrentes (quod forte nonnulli dolebunt) leviter tantum & obscure adumbravit. Per fati autem legem non licuit illi absoluto opere frui, sed phthisis quadam specie interiit, cum jam elegantissimæ tituli effigies a Matthia Pool, cui morbo impeditus sculpendas tradiderat, essent expeditæ. Sed Nobilissimus Patruus ejus imponi operi coronidem, & præcipue numos, ex armariis Illustriss. Comitis Schvvartzburgii Dominorumque de Barry & Uilenbroek, aut optimorum Scriptorum libris desumtos, sculpi, versionem Gallicam adornari, & quæ imperfecta manserat, descriptionem murorum Romæ ex consilio Cl. Johannis Clerici suppleri curavit, ac ipsum opus

Sere-

Sereniss. ANNÆ Reginæ Britannorum dedicavit. Nobis vix quicquam præter seriem hujus operis indicare licebit, quod ipsum adeant necesse est, qui tantarum ruinarum umbra delectari cupiunt. Unam hanc legem insuper nobis figimus, ut, quæ posteritatis cura adjuvit, ornavit, aut restituit, indicentur, ut, quænam neglecta jaceant, dignoscere Lector facilius queat.

Tomo I *Tab. I p. 1* delineatur porta *Flumentana*, nunc Populi. *Tab. II p. 3 Collatina*, nunc Pinciana. *III, 5 Agonensis, Quirinalis, Salaria, Lavernalis*, & *salutaris* quondam, nunc Collina appellata. *IV, 7* reliquiæ *Viminalis*, quæ & *Tigulensis*, aut *Catularia* olim vocata est. *V, 9 Nomentana*, nunc S. Agnetis & Pia. *VI, 11 Exquilina*, quæ & *Metia, Prænestina, Tiburtina, Gabina, Taurina, Libitina*, nunc S. Laurentii. *VII, 13 Labicana* seu *Lavernalis, Nævia, Raudusculana*, seu *Castellum aquæ Claudiæ*, nunc Porta major. *VIII, 15 Cælimontana, Asinaria, Laterana*, nunc S. Johannis, quam *Ferentinam* quoq; antiquis temporibus audivisse disputat contra illos, qui Latinam hoc nomine venisse affirmant. *IX, 17 Gabiusa*, nunc occlusa, quæ eadem censetur cum S. Gregorii porta *Metronis*, aliis Metrodii nominata. *X, 19 Valeria, Piacularis*, quibusdam insuper *Ferentina*, nunc Latina. *XI, 21 Capena, Appia, Camœna, Fontinalis, madida*, nunc S. Sebastiani. *XII, 23 Trigemina, Ostiensis*, nunc S. Pauli. *XIII, 25 Navalis*, (quod nomen ei contra alios vindicatur, qui S. Pauli portam eo insignitam fuisse existimant) *Ripa, vinaria*, nunc Portuensis. *XIV, 27 Aurelia, Janiculensis*, & quibusdam, absque Veterum tamen autoritate, *Trajani*, nunc S. Pancratii. *XV, 29 Fontinalis, subtus Janum* (unde postea Settignana,) nunc Septiminiana. *XVI, 31* templum rotundum, quod alii *Fauno*, alii *Claudio* Aug. alii *Baccho* sacrum fuisseq; statuunt, & Simplicius I Papa D. Stephano consecravit. *XVII, 33* rudera ingentis templi, quod *Veneris* & *Cupidinis* fuisse Noster autumat. *XVIII, 35* templum *Romuli*, ab Adriano I Papa D. Theodoro, vulgo, S. Toto, dicatum. *XIX, 37* aliud *Romuli* & *Remi* (falso nonnulli *Castorem* & *Pollucem* substituunt) a Felice IV, qui in illo sepultus est, SS. Cosmæ & Damiano ɪɔxxx dicatum, ac ab Urbano VIII cɪɔ ɪɔcxxxɪɪɪ funditus restauratum. *XX, 39* rudera incluti maximo

xime templi *Pacis*. *XXI*, *41* *Pantheon*, nunc S. Mariæ rotundum, cui illud Bonifacius IV ıↄcvıı consecravit. *XXII*, *45* templum *Minervæ*, hodie S. Mariæ supra Minervam, quod nobis quidem videtur recentius esse, nec plane illius locum tenere. *XXIII*, *47* templum S. Adriani, quod in locum *Saturnii* successit. *XXIV*, *XXV*, *49* reliquiæ templorum *Veneris* & *Romæ*, quæ Hadrianus junxerat, a Fulvio Ursino *Isidi* & *Serapidi* manifesto errore, a Marliano *Soli* & *Lunæ* nulla autoritate tributæ. *XXVI*, *51* moles non informis, in foro boario prope ædem S. Georgii; reliqua ex grandi & quadrato ædificio, portis quatuor pervio, qualia *Jano* consecrari solebant, destinata conventibus negociatorum, quibus hodie porticus nostræ (bursas vocant) serviunt. *XXVII*, *51* reliquiæ templi *Junonis*. *XXIIX*, *55* templum *Fortunæ virilis*, quod Volaterranus *Fortunæ bonæ*, Ursinus *Pudicitiæ patriciæ* non recte tribuunt, nunc S. Mariæ Ægyptiacæ & nationis Armenorum. *XXIX*, *57* templum *Herculis* in foro boario, quod a Sixto IV solo æquatum, a familia Savellorum restitutum vocatur S. Stephani a le Crozze, vel Madonna del Sole, & sub quo rudera adhuc *latrinæ maximæ* a Tarquinio Prisco exstructæ visuntur. *XXX*, *59* templum *Jovis Capitolini*, quod nunc Ara Cœli vocatur, & Franciscanorum est. *XXXI*, *XXXII*, *61* rudera templi *Concordiæ*, & *XXXIII*, *63* templi *Jovis Statoris*. *XXXIV*, *XXXV*, *65* templum *Antonini* & *Faustinæ*, nunc S. Laurentii in Miranda. *XXXVI*, *XXXVII*, *67* reliquiæ templi *Jovis tonantis*. *IIXL*, *69* Basilicæ *Nervæ*. *IXL*, *71* templi *Palladis*. *XL*, *73* Panthei *Minervæ Medicæ*, ut existimat Noster cum Montfauconio, aliis pro *Cajo* & *Lucio Cæsaribus*, Augusti nepotibus, aliis pro *Hercule Callutio*, depravata pronuntiatione *Callaico*, sententiam ferentibus. *XLI*, *75* columnæ reliquæ ex basilica *Antonini*, in qua rationarium provinciarum olim fuit, ab Innocentio XII in ornamentum palatii, quo vectigalia persolvuntur, adhibitæ. *XLII*, *77* Sepulcrum *C. Cestii*, VIIviri epulonum. *XLIII*, *79* aliud *C. Poblicii L. F. Bibuli*, Ædilis plebis. *XLIV*, *81* Mausoleum *Hadriani* ab ipsomet exstructum, postea vero in munimentum belli conversum, ac a Pontificibus, præsertim Urbano VIII,

munitum,

Digitized by Google

munitum, hodie nomine Castri S. Angeli clarum. *XLV, 83* parietinæ sepulchri *Augusti*. *XLVI, 85* columna sepulchralis *Trajani* a Dominico Fontana, si quæ vetustas deleverat, restituta, antequam a Sixto V A. 1587 S. Petro dedicaretur.

Tomo II exhibentur in *Tab. I, II, III, p. 1* Arcus *Titi* marmoreus omnium, qui exstant, antiquissimus, quem sublato jam e vivis Tito positum esse, Noster cum Cl. Borrichio, contra Angelonum & Nardinium, propugnat. *IV, 3* Arcus *Septimii Severi*. *V, 5* Ruinæ veteris portæ, pro arcu *Horatii Coclitis* falso a nonnullis habitæ. *VI, 7* alius *Septimii Severi* arcus in foro boario, ubi quædam de nominibus Getæ, in inscriptionibus publicis jussu fratris Caracallæ deletis, differit, quod etiam p. 3 jam monuerat. *VII, 9* Arcus *Gallieni*. *VIII, IX, 11* Arcus Constantino a Senatu erectus, in quem tamen, quæ pulchra sunt, ex monimento aliquo Trajani inepte translata esse judicat. *X, 13* obeliscus, S. Mahuti vocatus, quia ante ædem SS. Bartholomæi, Alexandri & Mahuti Episcopi erectus. *XI, 15* obeliscus Barberinus & *XII, 17* Ludovisianus, uterque ter fractus. *XIII, 19* alius ex hortis Mediceis in monte Pincio, rursusque *XIV, 21* ex hortis Cœlimontanis Ducum Mattheiorum. *XV, 23* obeliscus, qui Mausoleo *Augusti* quondam sacer, deinde A. 1587 a Sixto V S. Mariæ Majori erectus est. *XVI, 25* alius ab Augusto in circo maximo *Soli*, a Sixto V 1589 ante ædem Mariæ Populi positus: *XVII, 27* obeliscus, quem Alexander VII ad ædem S. Mariæ supra Minervam a Bernino rursus erigi, & a Kirchero explicari curavit. *XVIII, 29* alius, quem Caligula *Augusto* & *Tiberio* dicavit, Sixtus V autem A. 1586 opera Dom. Fontanæ translatam in area basilicæ Petri S. Cruci sacram esse jussit. *XIX, XX, 31* Pamphilius ab Innocentio X restitutus. *XXI, 33* obeliscorum numerum claudit, quem Sixtus V reparari, & S. Cruci ante basilicam Lateranensem asseri curavit. *XXII, XXIII, 35* Forum *Nervæ*. *XXIV, 37* Columna e lapideis illis, quæ per vias spatii signandi causa locari consueverant, uno quondam ab urbe milliari posita. *XXV, 39 Duiliana*, a *C. Duilio* in monimentum navalis triumphi, quem primus egit statuta, seu recentior potius in ejus locum condita. *XXVI, 41* incognita quæ-

dam. *XXVII, 43* columna ex templo *Pacis*, cui a ſitu liberatæ ſimulacrum B. Virginis impoſuit Paulus V. *XXVIII,45 Antoninia, Marco Aurelio Antonino Philoſopho* a Senatu & filio Commodo poſt fata ejus erecta, quod propugnat Noſter contra ipſam inſcriptionem, qua inſignita eſt, cum auſpiciis Sixti V a Dominico Fontana A. 1589 reparata, S. Paulo dedicaretur. In ea enim Antoninus Philoſophus Socero Antonino Pio illam ſtatuiſſe aſſeritur. Columnas excipiunt thermarum parietinæ; ut *XXIX, XXX, 47 Titi*, *XXXI, 49 Philippi* Aug. ut conjicit, *XXXII--XXXIV, 51 Diocletiani*, quarum partem monaſterium & templum Carthuſianorum ſatis amplum occupat, partem calidariorum tenente templo rotundo D. Bernardi; tum & *XXXV, 53 Agrippæ* & *XXXVI--XLII,55 Antonini*, omnium quondam nobiliſſimarum, nec non *XLIII, 57 Neronis* ab *Alexandro* Aug. reparatarum, quarum parti palatium Juſtinianorum ſuperſtructum eſt. Poſt thermas *XLIV, 59* offerunt ſe veſtigia balneorum Pauli, ad quæ alluſiſſe credit Juvenalem Sat. VII, 211 (rectius 233)

Dum petit aut thermas, aut Pauli balnea;

quanquam & agnoſcat alios illo loco legere *Phœbi*. *XLV, 61* labrum fontis antiquum. *XLVI, 63* aquæductus *Claudii*, & *XLVII, 65 Antoninianus* a *Baſſiano Caracalla* nomen id ſortitus, qui pars prioris fuit. *XLVIII, 67 Neronis*. *IL, 69* ductus *aquæ virginis* omnium ſaluberrimæ. *L, 71 Caſtellum* ſeu receptaculum in aquæductu, quo aqua colligebatur, inde ad regiones ac ædes diſtribuenda, *aqua Marcia*, qua occaſione explicatur, quis fuerit apud Veteres Caſtellanus, aut cuſtos caſtelli aquarum.

Tomo III oculis ſubjiciuntur primum pontes in *Tab. I, p. 1 Horatii Coclitis, Sublicius*, *Herculis*, *Sacer* & *Æmilii Lepidi*, cujus vix locus agnoſcitur. *II, 3 Senatorius* & *Palatinus*, nunc Mariæ Ægyptiacæ. *III, 5 Exquilinus*, & *Ceſtius*, nunc S. Bartholomæi. *IV, 7 Tarpeius* & *Fabricius*, nunc IV capitum. *V, 9 Janicularis*, *Aurelius*, *ruptus*, nunc Sixti, ab ejus nominis Pontifice IV A. 1575 reſtauratus. *VI, 11 Triumphalis*, *Vaticanus*, *Ampliſſimus*. *VII, 13 Ælius*, & *Hadriani*, a Clemente IX reparatus, qui

qui tamen nec nominis, nec gentis Rospigliosæ, nec aliud sui monimentum in eo exstare voluit, secus ac alii Pontifices, qui studiosissime operum ejusmodi memoriam servavere. *VIII, 15* Insula Tiberiana, Æsculapio quondam sacra, ubi & statua, Simoni Mago a nonnullis, quos Noster falli fatetur, tributa fuit. *IX, 17* vestigia horreorum ad ripam Tiberis. *X, 19* horti omnium, cum superstites essent, amœnissimi, *C. Crispi Sallustii*, quorum partem Ludovisiani facere videntur. *XI, 21 Mons Cœlius*, cujus ruinæ adeo invicem confusæ sunt, ut dignosci nequeant. *XII--XVIII, 23-32 Palatinus*, qualis ejus versus ortum, meridiem, & septentrionem facies est. *XIX, 33* Vetus *Capitolium*. *XX, 35 Tarpeia rupes*, hodie mons caprinus,in quo palatium Ducis Caffarelli. *XXI, 37* Ruinæ prope Ecclesiam S. Mariæ Cacabarinæ, quas Noster credit reliquias esse columnarum *circi Flaminii*. *XXII, 39 Curia Hostilia*. *XXIII, 41* domus exigua,e regione S. Mariæ Ægytiacæ, quæ sine ulla veri specie *domus Pilati* vulgo vocatur. *XXIV, 43 Theatrum Marcelli*. *XXV, 45 Amphitheatrum castrense*. *XXVI, 47 meta sudans*, ex cujus cacumine aqua destillat. *XXVII—IIL, 49-52 Amphitheatrum Vespasianorum* seu *Colossæum*, quod terræ motus A. 1702 gravissime afflixit, cum jam antea multæ domus ex illius lapidibus essent exstructæ. *IL, 53 Mons testaceus, figularis*, seu *doliolum*. *L, 55 Muri Romani*, cum erudita de iis tractatione. Ceterum icon,situm universæ urbis adumbrans, reliquis omnibus est præmissa.

DAVIDIS CZVITTINGERI NOB. HUNG. SPECImen Hungariæ literatæ, Virorum eruditione clarorum, natione Hungarorum, Dalmatarum, Croatarum, Slavorum atque Transylvanorum vitas, scripta, elogia & censuras ordine alphabetico exhibens; accedit Bibliotheca Scriptorum, qui exstant de rebus Hungaricis.

Francof. & Lips. sumtibus Jod. Gvil. Kohlesii, Altdorf. Typogr. 1711, 4.

Alph. 2 plag. 14.

Dolet

DOlet in Præfatione Nob. Autor, quod dum extra Patriam hæc ſcriberet, nec libris in ſola Hungaria impreſſis uti, nec literarum commercio inopiam ſuam ſolari potuerit, & multos ſe ignorare fatetur, quorum hic locus fuiſſet. Itaque quotquot eruditorum civium in biographis invenit, in ſpecimen iſtud congeſſit, ſecundum alphabeti ſeriem diſpoſitos, additis, ubi ſeſe obtulerunt, aliorum de iis judiciis ac laudibus. Nec ad antiqua ſolum tempora aſcendit, ita ut ipſum Abaridem celebrem Philoſophum Scytham attingat; ſed omnium quoque rationem habuit, de quorum eruditione non niſi ex una alterave exercitatione Academica, aut aliorum ſive elogio, ſive cenſura conſtitit. Ut vero nomina, ex vulgari apud Hungaros ſcribendi ratione expreſſa, imperiti iſtius idiomatis Lectores pronuntiare poſſent, ſubjecit tabellam orthographiæ Hungaricæ, quæ legendi modum declararet. Pleraque cum ex fontibus non adeo incognitis hauſta ſint, nonnulla ex iis, quæ vel Autori noſtro ſingularia, vel non ubivis ſaltem obvia ſunt, repetemus. Illuſtrant eruditam Hungariam plurimi, qui literarum ſtudia & librorum ſcriptionem non infra partam ſibi armis gloriam reputavere. Inter illos Michael Apaffi Tranſylvaniæ Princeps M. F. Wendelini compendium Theologiæ in Hungaricum idioma eleganter tranſtulit. Et Stephano Bathoreo, Poloniæ poſtea Regi, carcer muſæum præbuit. Cum enim a Jo. Sigismundo Principe Tranſylvaniæ, cui mortuo ſucceſſit, ad Maximilianum II miſſus, & quod domi interim pacis conditiones violarentur, cuſtodiæ datus eſſet, totum iſtud, quod captivus egit, biennium lectioni antiquorum Autorum impendit. Valentinus Balaſſæ, Comes, fortitudine non minus, quam ingenii in pangendis Latinis Hungaricisque carminibus ſuavitate excelluit. Nicolaus Iſtvánfi, qui omnes ferme Europæ linguas, ipſamque Turcicam calluit, inter primarios honores, magnus ad ſenectutem usque miles, res Hungaricas ab exceſſu Matthiæ Corvini usque ad Matthiam II Regem Hungariæ libris XXXIV ſcite conſcripſit. Ex Præſulibus Hungariæ Petri Pazmany, Cardinalis & Archiepiſcopi Strigonienſis, hic ideo mentionem facimus, quia Tyrnaviæ Academiam fundavit,

Digitized by Google

fundavit, quæ A. 1635 d. XIII Nov. dedicata, non contemnendis subito incrementis aucta est. In prima disputatione publica, cui argumentum præbuere theoremata quædam Logica, ipse Cardinalis opponentis officium, quod nec postea in disputationibus Logicis menstruis dedignatus est, in se suscepit. Johannes Telegdi Archiepiscopus Colocsensis in hac Academia convictum Nobilium, & Ferdinandus Palfi Episcopus Agriensis scholas Academicas condidisse p. 310 memoratur. Georgius Borson Episcopus Varadiensis, Præpositus Szebusiensis, S. Cæsareæ Regiæque Majestatis Consiliarius Cameralis, autor declaratur funesti admodum Protestantibus in Hungaria libelli, qui istum titulum præfert: *Veritas toti mundo declarata, argumento triplici ostendens S. Cæs. Regiamque Majestatem non obligari tolerare in Hungaria sectas Lutheranam & Calvinianam, quam catholicæ religionis zelo concinnavit* G. B. E. V. P. S. S. C. R. M. C. C. Sanctorum, qui natales suos Hungariæ debent, Martini Episcopi Turonensis, Albani, Elisabethæ Landgraviæ Thuringiæ, Emerici, Gerhardi, Guntheri, Hieronymi, Ladislai, Margaritæ, & Stephani suo partim loco fusius memoratorum notitiam brevem exhibet, ubi de S. Martino agit, & ad Johannis Tomko, Dalmatæ, Episcopi Bosnensis, Historiam Sanctorum Illyricanorum Lectorem ablegat. Ex reliqua eruditorum Hungarorum corona paucos in scenam hanc reducemus. Quæ enim de M. A. de Dominis, Dudithio, Jano Pannonio, Johanne Sambuco, Paulo Scalichio, Verderiis, aliisque Viris oppido clarissimis afferuntur, aliunde satis nota sunt. Hoc forte non omnes norunt, quod de Matthia Flacio, ex Hieron. Zanchii epistola ad Lavaterum refertur, moribundo negavisse sacrum viaticum ecclesiæ ministros. De Christophoro Laknero J. U. D. & Cos. Semproniensi, magnoque religionis suæ Evangelicæ statore, qui Ferdinandi II incredibili gratia ac pene familiaritate usus, memorabile est, a patre suo aurifabro artem illam egregie fuisse edoctum, vasaque sua argentea, propria manu artificiose elaborata, eidem Imperatori legasse. De Johanne Bayero, erudito Philosophiæ Christianæ assertore, sed cujus obscura hactenus notitia fuit, hinc discimus, quod Eperiesini

Digitized by Google

riesini loco tenui natus, & beneficio Senatus Patrii Vittebergæ studiis circa A. 1650 operatus, Lycei in Patria Rector fuit constitutus, inde Neosolii ac tandem Varallii Ecclesiæ ministerio admotus. Inter Scriptores jurium Hungaricorum locum Noster concedit Matthiæ Fronio, Saxo-Transylvano, in civitate Coronensi Notario, qui Statuta Saxonum Transylvanorum primus in ordinem redegit, a Stephano Bathoreo ac Leopoldo I confirmata. Jus consuetudinarium Hungariæ digessit Stephanus Verböczi J. U. D. & Protonotarius Judicii curiæ Regiæ, quæ summa JCtorum in ista terra dignitas est, sub Uladislao II, qui hoc Juris Hungarici corpus approbavit: prodiit aliquoties, & auctius Tyrnaviæ in f. Cui utique jungenda est Francisci Comitis de Nádasd Cynosura Juristarum, Pottendorfii 1666 in octava forma divulgata. Ceterum admixta huic operi nonnulla sunt, historiæ civilis amatoribus non displicitura. Nam p. 38 & seq. Bathoreorum familia, quæ A. 1613 cum Gabriele intercidit, illustratur, & p. 67 seq. inseritur Johannis Deika, Gabrielis Bethlenii Concionatoris aulici, ad Davidem Pareum epistola, quæ Genealogiæ gentis Bethleniorum lucem affundit. Gabriel vero ille male plurimis Historicis Gabriel Bethlen Gabor appellatur, ut hac occasione Autor noster observat, cum Gabor Gabrielem significet, & cognomini ex more Hungarorum postponatur. Bibliotheca Historicorum Hungariæ in tres classes dispescitur. In prima, quæ non indiligenter collecta augeri tamen potest, eos qui (1) antiquitates & origines Hungarorum, (2) qui Chorographias aut Topographias, (3) historiam & bella, (4) Politiam & jus publicum, (5) Historiam ecclesiasticam, (6) qui de Nobilitate Hungarorum, illustriumque personarum factis & genealogiis, deniq; (7) qui de naturalibus, mineralibus, antiquitatibus, inscriptionibus &c. scripsere, ac tandem MSC. Historiæ Hungaricæ recenset, quibus ultimis adjungenda Historia Ecclesiastica Hungariæ, quam Johannes Burius Hungarus reliquit, a filio ejus Ecclesiæ Neosoliensis Ministro aucta, & publicanda, ceu in ipso hoc specimine relatum est. Secunda classis eorum Scriptorum quosdam enumerat, qui præter res a suis gentibus gestas,

eas

eas, quæ in Pannonia veteri ac moderna acciderunt, ſparſim operibus ſuis immiſcuerunt, eodem ordine diſpoſitos. Tertia continet nonnullos Auſtriæ, Bohemiæ, Poloniæ, Reipublicæ Venetæ, & Imperii Turcici Hiſtoricos. Ordo in hac Bibliotheca eſt alphabeticus, & monenda nonnulla forent, ſi noſtri id inſtituti eſſet.

OCTAVII FERRARII, PATRICII MEDIOLANENſis, Equitis, & in Lyceo Patavino quondam Profeſſoris incliti, Opera varia, Proluſiones, Epiſtolas, Formulas, & varias inſcriptiones complectentia; collegit, in ordinem redegit & emendavit JOHANNES FABRICIUS.

Tomi II.

Helmſtadii, impenſis Godofredi Freytag, 1710, 8.

Alphab. 4.

NOn ſatis eſt ſumme venerabili Editori, ſua ſcripta cum litterato Orbe communicaſſe: qualia ſunt *Amœnitates* Theologicæ, *Conſideratio* variarum controverſiarum, ejusque Defenſio, *Memoria* Martini Beerii, & Friderici Ulrici Calixti, *Orationes* duæ, quarum altera agit de templis veterum Chriſtianorum, altera de reſignatione Magiſtratus Academici, *Diſſertatio* de reverentia erga ſacra, *Epiſtolæ* tres, & *Oſculum* Theologiæ ac Philologiæ; niſi etiam aliorum libris præſtantioribus ſive edendis, ſive recudendis ſtudium & operam adhiberet. Sic edidit ac recognovit Parentis ſui, *Joannis Fabricii* Prælectiones Theologicas, & Homilias in Jobum, nec non alphabeticas, *Joannis Sauberti* explicationem difficiliorum locorum ſacræ Scripturæ, & tractatum de ſacerdotio Ebræorum, *Wolfgangi Gundlingii* Annotationes in canones Concilii Gangrenſis, *Valentini Franckii* origines nationum, & præcipue Saxonicæ in Tranſylvania, *Guilielmi Forbeſii* Conſiderationes Controverſiarum, cum *Compendio Veroniano*, *Melchioris Zeidleri* Diſſertationem de peccato actuali infantum. Atque nunc in lucem producit pro ſuo in litteras amore & affectu, *Octavii Ferrarii*, incomparabilis Oratoris, Opera varia. Magnum profecto ipſe contulit laborem & diligentiam in his colligen-

Digitized by Google

dis: neque vero quis reperiri facile poterat, qui ea communicaret cum orbe erudito. Egit enim ipſe Vir doctiſſimus cum Ferrario, cum eſſet in Italia, perſpexitque in eo ingentes, quibus cumulatus, animi dotes: imo & ab hujus Filio & clariſſimis aliis hominibus per litteras accepit, quæ negata aliis. Conſtant vero Opera hæc Proluſionibus, ſeu Orationibus ſtudiorum auſpicalibus, Epiſtolis ad Viros eruditos & illuſtres ſcriptis, Formulis ad petendum Doctoris inſignia, quibus Latinitatem elegantiorem candidatis commendavit, & inſcriptionibus, ſeu encomiis varii generis. Inter Proluſiones ad rem litterariam imprimis faciunt II Apollinis infelicitas, III Juventutis otium negotioſum, IV Artium ac diſciplinarum auctio, V Bos, academiæ Patavinæ titulus, VI Nuptiæ philologiæ, VII Suppetiæ Criticis latæ, VIII Cauſſæ pereuntium litterarum, IX Litteratorum infelicitas, X Studiorum neceſſitas, XII Pretium litteris ac litteratis a Principibus habitum, XIV Litteratorum funus, XVII Gymnaſium Patavinum, XXVI Muſarum ſecretum, XXVIII Peplus Venetus, quo nobiles Veneti eruditi exhibentur, XXXII *Chiron*, ſive recta inſtitutio, XXXIII *Cecropides*, ſive vera nobilitas, XXXVI *Clypeus Minervæ*, ſeu litterarum & Profeſſorum tutamen: ut reliquas magnam partem jam antea editas taceamus. Sequuntur deinde Epiſtolæ, quarum pleræque ad Viros omnium gentium eruditiſſimos ſcriptæ ſunt, quorum & reſponſoriæ nonnullæ hic inſeruntur. Admixtæ tamen & ſunt aliquæ, quas ad Philippum IV, Hiſpaniæ, & Fridericum III, Daniæ Regem, tum & ad Chriſtinam Suecicam aliosque Principes dedit. Acceſſit præterea Tomo II curriculum vitæ ab ipſomet Ferrario ad Editorem perſcriptum, item Excerptum Caroli Patini de vita Ferrarii, ejusque Epitaphium, & multa eruditorum de Autore judicia ac teſtimonia & elogia: qua in re etiam ab illuſtri *Magliabechio* benevole ſe adjutum fuiſſe, grato animo fatetur. Dedicationi autem, ubi in laudes *Ferrarii* excurrit, ac Præfationi, in qua inſtitutum ſuum exponit, duas annectit Epiſtolas, alteram Editoris ad generoſiſſimum *Julium Ferrarium*, Octavii filium, & hujus ad illum alteram. Ceterum non eſt, ut

operoſe

Digitized by Google

operose commendemus hæc *Ferrarii* scripta, quæ maximis litteratorum, & summis imperantium, sicut ex Epistolis & testimoniis eruditorum patet, in pretio ac delitiis semper fuerunt, ac futura sunt, quoad litteris ac eruditioni, atque imprimis eloquentiæ, qua Autor ille præ aliis excelluit, honor ac pretium habebitur. Saltem e vitæ curriculo, ab ipso Ferrario composito, pauca delibari, nequaquam ingratum Lectori judicamus. Nimirum, cum quadrimus Patrem amisisset, in patrui Francisci Bernardini Ferrarii, editis de Epistolis ecclesiasticis, de sacrarum Concionum ritu, deque acclamationibus ac plausu libris clarissimi, contubernio enutritus est. Hinc cum in Ambrosiano Collegio Græcis & Latinis innutritus & consueta Philosophiæ & Theologiæ curricula emensus esset, annos natum viginti & unum Federicus Card. Borromæus, in cujus intimæ familiaritatis sacra inductus erat, supremis tabulis in idem Collegium allegit. Sed hinc post sexennium a Veneta Republica in Gymnasium Patavinum evocatus, scholam illam prope desertam brevi florentissimam reddidit; qua re permoti Patres Veneti, novis post singula sexennia incrementis ad usque bis millena stipendium ejus auxerunt. Mortuo deinde Josepho Ripamontio, celeberrimo Mediolanensium historico, ab urbis patriæ Decurionibus absens in ejus locum ducentorum aureorum stipendio suffectus est, ad res Mediolanenses posteris tradendas, quo tamen munere, cum post frustra quotannis in patriam suscepta itinera nihil ex archivis suppeditaretur, se abdicavit, & jam octo Libros confectos ea lege mandavit hæredi, ne unquam publici juris fierent. A Christina quoque Regina Sueciæ, cui publica oratione de inauguratione sua gratulatus est, millenorum aureorum torque, & a moderno Galliarum Rege quingentorum aureorum honorario per septennium donatus est. Plura vero posteritati reliquit monimenta, in quibus *Origines linguæ Italicæ* opus varium ipse vocat & multorum annorum labore confectum. Ceterum ut singulari vitæ comitate multorum Principum & Virorum eruditorum amicitias sibi comparavit, ita animorum conciliandorum mirus fuit artifex, ut vulgo *Pacificator* appellaretur: invidiam

vero ſemper generoſe contempſit, adeo ut (quæ ſunt ipſius verba) latrantes rabulas ne reſponſo quidem unquam dignatus ſit, eorumque crebras obtrectationes laudis & gloriæ incitamentum habuerit. Obiit, ut teſtatur Carolus Patinus in Lyceo Patav. p. 14, Non. Mart. A. 1682, cum paucis ante diebus poſtremam prælectionem publice de Manibus & umbris habuiſſet.

MEMOIRES SUR LA PRETENDUE DECLARATION de l'Univerſité de Helmſtad &c.

h. e.

COMMENTATIONES IN DECLARATIONEM Academiæ Helmſtadienſi tributam, de mutata religione REGINÆ Hiſpaniæ.

Roterodami, apud Abrahamum Acherium, 1710, 8.
Plag. 11 cum dimid.

POſtquam tertio abhinc anno Sereniſſima Princeps Guelferbytana Eliſabetha Chriſtina Carolo III Potentiſſimo Hiſpaniarum Regi, mutatis antea ſacris, deſponſata eſt, magnos animorum motus non ſolum in Germania, ſed & in exteris quibusdam regionibus concitavit ſcriptum aliquod, in quo cum fundamentalis inter Eccleſiam Evangelicam & Romanam conſenſus, tum tranſitus etiam ad iſtam, ut licitus, defenditur. Hoc in locis cœtui Romano addictis magno tripudio exceptum, ac primum quidem ſub D. Jo. Fabricii, tunc Profeſſoris Theologiæ apud Helmſtadienſes ordinarii, nunc honorarii, deinde vero totius Ordinis Theologorum Helmſtadienſium nomine recuſum, ipſisque Ephemeridibus Trevoltienſibus A. 1708 Menſ. Majo, quaſi, neſcio quod, de Proteſtantium religione trophæum, inſertum eſt.

Noſter vero malæ ac deſperatæ cauſæ argumentum interpretatur, quod, ad occupandos credulorum animos, poſt tot alia ſcripta notha mortuis ſuppoſita, quorum fere ducenta ipſimet Pontificii agnoſcant, Proteſtantes vero duplum numerum demonſtrent, nunc etiam vivis, imo univerſo cuidam ordini Theologorum adhuc ſuperſtiti talia affingantur. Ut ergo veram

Digitized by Google

veram totius rei gestæ rationem pariter ac gloriationis inde captatæ vanitatem perspicue omnium oculis exponat, primo occasionem Responsi illius, quod dicitur, Helmstadiensis, atque adeo omnes ritus ac formulas, quibus Serenissima Princeps ad cœtum Romanum traducta est, recenset: deinde publicam Theologorum Helmstadiensium declarationem profert, qua se neque auctores illius esse, nec argumentum & sententiam ejus probare, testantur. Addit etiam, præter ipsum D. Niemeieri de illa sacrorum mutatione a Serenissimo Duce Guelferbytano consulti responsum, privatas reliquorum Theologorum Helmstadiensium, nominatim D. Smidii & D. Wideburgii, literas, quibus responsum illud sibi nec, antequam ederetur, visum esse, & postquam editum est, vehementer displicuisse, asseverant. Porro, quantopere alii Theologi Lutherani scriptum hoc, simul ac in lucem prodiit, detestati fuerint, ipsorummet verbis demonstrat, & inter eos præcipue D. Fechtium, Theologum Rostochiensem, D. V. E. Lœscherum, quem quidem pro Vitembergensi, sive potius Dresdensi, falso Lipsiensem Theologum vocat, Frickium Ulmensem & Edzardum Hamburgensem collaudat. Denique, quam longe fœtus istius abortivi sententia a publica Evangelicorum doctrina abhorreat, cum aliis, tum eorum quoque Theologorum, qui leniores judicantur, ut Calixti, Speneri &c. testimoniis confirmat. Quin ipsius D. Fabricii, qui auctor illius vulgo perhibetur, ad Theologos Tubingenses epistolam, qua eam suspicionem a se amotam cupit, adjungit, cui quidem isti post alias fideles admonitiones his inter alia verbis respondent: *Grata nobis fuit protestatio contra scriptum sub nomine tuo editum. Gratius erit, si publico scripto ostendes, quam atrox sit peccatum defectio a fide Evangelica. Gratissimum, si periculosam & multis jam animabus exitialem deseres sententiam, quod consensus sit fundamentalis inter Pontificiam Ecclesiam, qua talem, & nostram.*

KERK-

KERK-EN WEERELDS-STAET &c.

h. e.

STATUS ECCLESIASTICUS ET POLITICUS usque ad nostra & sequentia tempora, ostensus ex vaticinio Jesaiæ de Duma per PETRUM HAMER, *V.D. M. Numansdorpiensem.*

Lugduni Batavorum, apud Henricum Teering, 1707, 8.
Plag. 14½.

HIc libellus continet homiliam sacram a Cl. Autore A. 1676
Middelburgi in Selandia pro concione habitam, quam iis-
dem verbis, quibus tum eam conscripserat, prelo subjiciendam
curavit, variisque annotationibus subjectis illustravit. Ipsum
vaticinium, in quod hæc homilia est composita, desumtum est
ex *Jes. XXI, 11 & 12*, atque his verbis constat: *Onus Dumæ.
Clamatur ad me ex Seir: custos! quantum noctis processit?
custos! quantum noctis processit? Custos dicit: advenit tempus
matutinum & adhuc nox est. Si quærere vultis, quærite, re-*
p. 16. *vertimini, advenite.* Per Dumam Cl. Autor cum plerisque
Interpretibus intelligi statuit Idumæam, cujus pars montana
Seir dicta fuit, dicique per aphæresin Dumam, uti Ram pro A-
ram, quod Syriam significat, *Job. XXXII, 2*: posse tamen ea, quæ
de Idumæa hoc loco dicuntur, ad ipsam etiam Judæam applica-
ri. Custodis nomine indigitari aut Deum ipsum, aut Propheta-
35. rum aliquem. Noctem hic esse tempus angustiæ, doctrinæ ac vi-
tæ impiæ, pœnæque a Deo immissæ. Tempus matutinum expli-
cat de plenitudine temporis, qua Deus miserit Filium suum,
qui sit lumen illud, quod illuminat omnem hominem venien-
tem in mundum. Sed quia tenebræ illud non comprehende-
46. rint, ideo Prophetam subjungere, esse adhuc noctem. Hæc
omnia ad nostra tempora, inprimisque ad statum ecclesiarum
Protestantium applicat, quas, licet lux in iis fulgeat, nondum
tamen a quisquiliis Romanis, uti loquitur, penitus esse repur-
gatas existimat. Conqueritur, inter doctores, qui custodes
53. esse debebant, æque ac inter auditores reperiri permultos, qui
officio suo minime satisfaciant. Spiritum solere extingui,
cos,

Digitized by Google

eos, qui optimis donis, ac præcipue ſecundum Pauli conſilium dono prophetandi ſtudeant, contemni, cum tamen Chriſtus promiſerit, ſe daturum credentibus omnibus Spiritum ſanctum, qui futura ipſis ſit annuntiaturus. *Joh. XVI, 13.* In fine p. 85.
inter alias adhortationes auditores excitat, ut pro ſalute hodiernorum incolarum Idumææ & univerſorum Turcarum ac Judæorum ſerias preces ad Deum fundant. Spem etiam fovet, fore, ut Turcæ aliquando ad Deum ſe convertant, qua de re in dicto *Jeſ. XIX, 23*, ubi in ſermone Hebræo dicitur, Ægyptum ſervituram Aſſuri, & utrumque populum tandem populo Dei annumeratum iri, vaticinium ſibi deprehendiſſe videtur. Verba 105.
ipſa Autoris, quibus in annotationibus homiliæ ſubjectis utitur, hæc ſunt: *Spiritus Sanctus docet nos hoc loco vi ſermonis Hebraici, Ægyptum Chriſtianam, imprimis Germaniam, poſt tot viciſſitudines cladium ac victoriarum tandem aliquando magna ex parte ab Aſſure Turcico eſſe ſubigendam: victores vero tum tertiam partem populi Dei conſtituturos, & benedictos futuros in medio terræ.* Hoc vaticinium Autoris uti e loco Jeſaiæ allegato difficulter erui poteſt, ita illud quoad converſionem Turcarum impleri, quoad ſubactionem vero partis Germaniæ falſum eſſe merito optamus. Appendicis loco ſubjungitur brevis Paraphraſis libri Obadiæ, ob ſimilitudinem argumenti, quia itidem contra Idumæam eſt ſcriptus.

ESSAIS DE THEODICEE:

h. e.

TENTAMEN THEODICÆÆ.

Amſtelodami, apud Iſaacum Trojel, 1710 in 8.

EXpoſuimus nuper principia, quibus Illuſtris *Leibnitius* ad vindicandam veritatem religionis tam naturalis, quam revelatæ, & diſſolvendas objectiones contra eam factas, utitur, ſicque ſatisfecimus pro ſcopo noſtro Diſcurſui præliminari & Parti primæ operis prorſus eximii. Reſtat igitur, ut enarremus, quænam in Partibus reliquis & Appendicibus contineantur. Nimirum *Parte ſecunda & tertia* objectiones *Balianas*

Digitized by Google

ad trutinam accuratam Autor appendit & nodos, quos pro insolubilibus venditaverat, feliciſſime ſolvit. Et *Pars* quidem *ſecunda* objectionibus ſatisfacit, quæ reſpiciunt cauſam moralem mali moralis ſeu peccati, eamque a Deo in hominem transferre conantur. *Pars* vero *tertia* agit, tum de cauſa morali mali phyſici ſeu dolorum, tum denique de cauſa phyſica mali moralis, Deique ad peccatum concurſu. Equidem inſtituti noſtri ratio non permittit, ut ſingulas objectiones *Balianas*, cum reſponſionibus exactis perſpicaciſſimi *Leibnitii*, in medium proferamus; præcipua tamen totius controverſiæ momenta annotari conſultum ducimus. Primo igitur loco Vir profundi ingenii expendit novendecim propoſitiones Philoſophicas, quas ſeptem aliis Theologicis opponit doctiſſimus *Balius*. Ubi inter alia arguit errorem *Balii* ſibi perſuadentis, corruptionem originalem per operationem quandam divinam & quaſi per miraculum in mente hominis effectam eſſe, cum potius naturale peccati conſequens extiterit, & miratur, ipſum hypotheſi de duobus principiis tantum tribuere, quaſi ea melior originis mali explicatio haberi debeat, quæ proprium mali principium idque inexplicabile admittit, cum contra potius talis hypotheſis ſit ſimilis ſcholaſticæ, cujus defenſores pulchre chyli aut ſanguinis aliorumq; rationem ſe reddidiſſe putant, ſi facultatem chylificam vel ſangvificam fingant. Difficultates vero circa malorum originem enatas ſublaturus, variorum ea de re errores, *Hobbii* inprimis & *Spinoſæ* fatum cœcum, Calvinianorum quorundam ſupralapſariorum decretum Dei indifferens & arbitrarium, aliorumque naturam juſtitiæ arbitrariam refellit. Contra hos oſtendit, divinæ Majeſtati parum conſuli, ſi Deus dominium in creaturas deſpoticum exercere, aut juſtitiam & virtutem pro arbitrio ſuo, ſine naturæ rationalis fundamento, conſtituiſſe dicatur: revera enim actiones non eſſe bonas, virtuoſas, juſtas, niſi quatenus perfectioni ſerviunt, vel imperfectionem impediunt: quæ adeo ſtatui ideali creaturæ rationalis conveniunt, antequam Deus eam creare decernit, & hinc recte per ſe bonæ dicuntur. *Puffendorfium* in talibus minus verſatum, rem non ſatis perpendiſſe

pendisse notat: qui absolutum decretum acriter in suo Faciali impugnans, id quod est maxime in eo absurdum, & sine quo tolerari facilius poterat, concedit & propugnat. Evincit præterea Noster, tolerari non posse illorum sententiam, qui mundum meliorem a Deo fieri potuisse affirmant, utpote sapientiæ ac bonitati Numinis derogantem: ubi tamen notat, *Alphonsum* Castellæ Regem, quem culpant, quod asseruerit, systema mundi melius construi potuisse, nonnisi de Systemate *Ptolemaico* tunc temporis recepto judicasse. Ceterum totius hujus præjudicii fundamentum in eo ponit, quod perperam assumatur, quod optimum est in parte, idem esse optimum in toto, cum tamen malum partium sæpius bonum totius augeat, & ad boni in toto incrementum tendat. Hanc vero de origine malorum doctrinam in Parte tertia fusius persequitur. Mala quidem Metaphysica, id est, imperfecta & inordinata, quorum exempla sunt monstra aliæque irregularitates, contineri statuit in ordine rerum, tanquam medium ad ordinem perveniendi, imo tanquam requisita necessaria ad ordinem explendum in toto. Ita e. gr. tellurem multas passam esse notat mutationes, ut in eum ordinem redigerentur terrestria, in quo nunc comparent, & ubi humanis commodis sunt adaptata. Dubia hic enata statim evanescere arbitratur, ubi ad systema harmoniæ generalis respicimus: cum etiam in Musicis constet, dissonantias apte inspersas gratiorem reddere totam melodiam. Quod si urgeas Deum per miraculum aliquod exiguum ingentem malorum numerum antevertere potuisse, lapsu scilicet Evæ præternaturaliter impedito: generaliter quidem respondet, in optima rerum serie semel electa nihil immutari potuisse, ut tamen idem distinctius appareat, in miraculorum indolem penitius inquirit. In duo itaque genera miracula dispescit. Alia esse naturalia (etsi supra naturam nobis notam) & ea posse produci cum ope aliarum naturarum occultarum, tum speciatim ministerio angelorum corporibus junctorum multo subtilioribus & efficacioribus quam nostra; alia vero superare omnem naturam creatam, & omnem vim creaturarum transcendere. Hæc totum universi cursum turbant propter corporum connexionem, & Deus in nonnullis

miraculose statum naturalem mutans,etiam in ceteris miraculose efficere tenetur, ne nimia oriatur perturbatio & ut omnia demum ad verum modum redeant. Unde ratio sufficiens apparet, cur non tam facile miracula vere supernaturalia sint admittenda. Ceterum, dum *Belius* perfectionibus divinis indignum judicat, quod mala prædominentur bonis; erroneam hanc esse ipsius suppositionem, clarissime Autor demonstrat, cum *Cartesio* defendi debere ratus, in hac etiam vita plus boni quam mali esse. Bonum namque physicum non modo in voluptate, sed & in statu medio, qualis est e. gr. sanitas, consistit, & probe considerandum, usum voluptatis nimis frequentem ipsasque voluptates nimis intensas maximum quoddam fore malum. De voluptatum indole tractans monet, voluptates mentis esse magis puras & constantes voluptatibus corporis, ita ut *Cardanus* senex statum suum cum juvene divite, sed indocto non commutasset. Habent enim scientiæ aliquid dulcedinis, quam concipere nesciunt nisi experti. Notat etiam, multam animi inquietudinem, & pleraque incommoda locum non habitura, siquidem principiis veris mentem imbuamus, eamque ad virtutem exerceamus: ita enim obtinetur, ne metuamus, quæ nobis destinata sunt, nec conqueramur de iis, quæ obtingunt. Addit, posse nos non tantum obtinere patientiam & nudam tranquillitatem, quia ferendum est, quod mutari non potest; sed etiam lætitiam & animum contentum, quia res a Deo perfectissime & pro nobis etiam ipsis (si modo velimus) felicissime sunt ordinatæ. Ut taceam, multa mala per bonam educationem,aut per consuetudinem vel diminui, vel plane tolli & insensibilia reddi posse. Mala prævalere vulgo credi notat, quoniam magis excitant attentionem nostram quam bona, quibus assuevimus, & quæ proinde sunt frequentiora. Et si quis vellet bona a Deo reddi magis sensibilia,eum non intellecturum, quid petat, & in sua ipsum vota pugnaturum esse. Ita enim futurum, ut mala sint frequentiora, bona rariora. Quod mala culpæ seu peccata concernit, concedit equidem, quod bonis apud homines prædominentur; eorum tamen opinionem improbat, qui nimium faciunt hoc prædominium,

Digitized by Google

minium, adeo ut virtutes ethnicorum ſplendida peccata appellent. Ceterum non judicandum de civitate Dei ex parte exigua ejus nobis nota, cum ipſius etiam hiſtoriæ generis humani nonniſi exiguam partem cognoſcamus, & alias ſubſtantias rationales univerſi fere penitus ignoremus. Hinc ſufficit ad ſalvandam ſapientiam & bonitatem Numinis, quod in univerſo ſit plus boni, quam mali, licet in genere humano plus mali, quam boni exiſteret, quod tamen ipſum non penitus conceditur. Minus negotii faceſſunt mala pœnæ, cum ex malis culpæ quadam naturæ neceſſitate conſequantur. Cum igitur illa ſancte permittere potuerit Deus; multo minus hæc declinari omnino neceſſarium fuit. Immo pœna plerumque emendationem continet culpæ. Malum vero pœnæ quoniam ex malo culpæ enaſcitur, quamdiu durat malum culpæ, tamdiu durare debere malum pœnæ infert: quo admiſſo, manifeſta redditur ratio damnationis æternæ, ut non neceſſe ſit ad infinitatem Dei læſi recurrere. Hanc in rem celeberrimum *Fechtium* aliosque Theologos noſtros allegat. Et quia quidam libertatem hominis impugnant, ut probent, mala non ipſi, ſed Deo attribui debere, Autor reſponſurus ad libertatem tria requirit, 1 cognitionem ſufficientem objecti ad deliberandum; 2 ſpontaneitatem, qua principium eſt in nobis, ut nos determinemus; 3 contingentiam determinationis, quæ neceſſitatem abſolutam ſeu Logicam aut Metaphyſicam excludit. Cognitio eſt vel diſtincta, nempe rationis, vel confuſa, nempe ſenſuum. Neutra libertati repugnat, ubicunque cum electione agimus: & poſt deliberationem ad illud propendimus, quod nobis melius apparet, aut nos magis afficit. Spontaneitas eatenus nobis competit, quatenus in nobis principium noſtrarum actionum habemus, rebus externis phyſice in eas non influentibus: id quod ex ſyſtemate harmoniæ præſtabilitæ optime apparet, in quo liquet, in curſu naturæ ordinario quamlibet ſubſtantiam proprie dictam ſeu ſimplicem eſſe cauſam unicam ſuarum actionum; eandemque exemtam eſſe ab omni influentia phyſica alterius ſubſtantiæ, excepto ordinario Dei concurſu. Falli autem monſtrat, quotquot cognitionem

Digitized by Google

boni malique noſtræ determinationi inſervientem, libertati adverſam ſtatuunt. Licet enim intellectus ipſe neceſſitetur, ſi perceptio clara & diſtincta adſit, affirmationem eo ipſo jam involvens, & licet voluntas appetat bonum, quod intellectus evidentius repræſentat; hæc tamen ideo neceſſitati non eſt obnoxia. Eſt nimirum voluntas conatus agendi ex boni vel mali perceptione ortus, qui antequam perficiatur, tempore opus habet. Hinc variis incidentibus ſuſpendi aut per novam perceptionem vel cogitationem mutari poteſt, ut adeo anima veritati vel errori multis modis reſiſtere queat, nec nexus usque adeo neceſſarius inter intellectum & voluntatem deprehendatur. Sane hinc etiam, ubi nihil tale intervenit, ut in Deo, ſemper tamen verum manet, voluntatem non neceſſitari, ſed tantum inclinari ab intellectu. Interim apud nos fit, ut indirectam quandam poteſtatem voluntates noſtras mutandi habeamus. Divinæ autem voluntates ſemel poſitæ mutari non poſſunt, etſi per ſe ſint liberæ, optima electione, certa quidem ſed non neceſſitante natæ. Falli quoque demonſtrat Carteſianos & cum ipſis *Bælium*, nimiam Deo indifferentiam tribuentes, veluti cum ſtatuunt, quaſi Deus ad tales motus, quales producit corpus calidum, ideam quam ſentimus mero quodam arbitrio conſtituerit, ita ut nobis ad eosdem motus dare potuerit ideam, quam nunc habemus frigoris & vice verſa, ſi voluiſſet. Nihil enim in natura contingit plane arbitrarie, aut quod non dependet vel a veritatibus neceſſariis, vel a rationibus convenientiæ: unde tam leges motuum, quam perceptionum naſcuntur, & in operationibus Dei rationes ab electione rationis ſummæ ſunt petendæ. Equidem vulgo ſupponunt, leges motus eſſe arbitrarias; ſed judice *Leibnitio* hoc inde fit, quod eas non ſatis examinarunt. Quamvis namque concedat, eas pure Geometrice, ſeu ex principiis meræ neceſſitatis demonſtrari non poſſe; enaſci tamen docuit ex principio perfectionis & ordinis cum rationibus Geometricis conjuncto, ut adeo exiſtentiam cauſæ intelligentis ac liberæ optime evincant. In his Actis paſſim jam obſervavit, quod harum legum ratio reddi poſſit, ſi ſupponatur effectus viribus cauſæ æqualis,

ſeu

Digitized by Google

ſeu, quod idem eſt, eandem ſemper virtutem conſervari: hoc vero axioma Geometrice demonſtrari nequit. Simile principium eſt, actionem ſemper eſſe æqualem reactioni, quod repugnantiam materiæ adverſus mutationem externam ſupponit, nec ab extenſione, nec ab impenetrabilitate petendam. Aliaque id genus principia hic occurrunt, non a *neceſſitate* quadam abſoluta & Geometrica, ſed *convenientia* petenda, quæ inter neceſſarium & arbitrarium quodammodo medium tenet. Hinc vero optime eluceſcit diſcrimen inter neceſſitatem omnimodam &, ut ſic dicas, brutam, quæ a cauſis efficientibus poſitis mathematica quaſi conſequentia pendet, ac inter moralem, vel, hujus filiam, phyſicam a libera electione ſapientis intuituque cauſarum finalium ortam: quod diſcrimen ſpecioſum Naturaliſtarum fundamentum evertit. Quemadmodum vero leges motuum, ita & perceptionum mere arbitrariæ non ſunt, & ſpeciatim quod ideæ rerum ſenſibilium mero arbitrio Dei conſtitutæ non ſint, hunc in modum exponit illuſtris Autor. Repræſentatio aliquo modo exprimere debet rem repræſentatam. Quare ideæ caloris, frigoris, colorum, reſpondentes eis motus in organis repræſentant, ſed valde exiguos & multiplices. Unde fit, ut ipſa multitudo & exiguitas repræſentationem diſtinctam impediat: idque etiam ſenſibus cognoſci poteſt & ex confuſa perceptione fieri diſtincta e. gr. oculo armato, qui in colore viridi particulas flavas & cæruleas diſtinguit, quas nudus diſcernere nequit. Unde facile intelligitur, multa ineſſe, quæ nec nudus, nec armatus diſtinguere queat. Quemadmodum igitur idea coloris viridis a Deo nobis data non eſt arbitraria, ſed ex confuſione perceptionum flavi & cœrulei oritur, ita facile judicari poteſt, ſimiliter ipſam flavi vel cœrulei, vel etiam quamcunque ſenſibilem ideam in repræſentationes cauſarum has qualitates ingredientium reſolutum iri, ſi nos analyſin aliquo artificio vel ingenio eo usque promovere poſſemus. Porro præſcientiam Dei non præjudicare libertati hominis & rerum contingentiæ, multis modis oſtendit & illuſtrat; ſed illud inprimis inculcat, totam rerum ſeriem a Deo ceteris præferendam judicante cum mentis actu atque

atque decreto electam & ad existendum destinatam fuisse, cum omnibus partibus & circumstantiis eam ingredientibus. Itaque cum in illa serie ideali ante existentiam res repræsententur, quales futuræ sunt (nempe contingentes & liberæ,) per præscientiam autem & decretum Dei nihil accedat nisi actualis futuritio: patet, neque præscientia, neque decreto contingentiam libertatemque ullo modo lædi, causarum etiam cum effectibus connexionem omnia quidem certa & determinata reddere; sed certitudinem hanc non magis quam præscientiam libertati obstare. Causarum enim contingentium nexus semper esse inclinantes, nunquam necessitantes. Et hunc nexum in perfecta quadam totius universi partiumque ejus harmonia consistere, quæ tanta est, ut Deus in præsenti statu rei statum ejus præteritum & futurum, immo in qualibet parte integrum universum videat. Denique quod concursus divinus libertati & contingentiæ rerum non obsit; ex ejus indole monstrat. Dat ex ipsius mente Deus continuo, quicquid realitatis in nobis & actionibus nostris deprehenditur, quatenus perfectionem involvit: ast quicquid limitationis aut imperfectionis occurrit, limitationum præcedentium, quæ creaturis originarie insunt, consequens habendum. Hac vero occasione ostendit, argumentum *Weigelii*, Professoris quondam Mathematum Jenensis, pro existentia Dei a continuata creatione desumtum & in Philosophia Mathematica p. 33 & seqq. pro demonstratione Mathematica quavis Euclidea fortiore perperam venditatum, a vera demonstratione quam longissime abesse. Cum enim, inquit *Weigelius*, totus mundus singulis momentis loco nihili reddatur recens, neque tamen ulla res in mundo id efficere possit; necessum est ut detur extra mundum, præter mundum, infinitum ens, quod indefessus sit creator. Ergo datur Deus. Optime vero perspicacissimus *Leibnitius* observat, probari debere, creaturam continuo ex nihilo prodire & statim in id recidere, nec nisi ens necessarium per naturam suam ultra momentum durare debere: immo difficultatibus de compositione continui idem argumentum implicari, quæ Labyrinthus Philosophorum existunt. Quemadmodum vero omnis actio creaturæ

Digitized by Google

creaturæ eſt quædam modificationum ipſius mutatio; evidens eſt, actionem a creatura proficiſci intuitu limitationum aut negationum, quas includit & quæ per hanc mutationem variantur. Omnis ſubſtantia ſuas producit actiones & paſſiones internas, neque opus eſt, ut propterea ſciamus, quomodo eas producamus, etenim non ex voluntate, ſed ex natura noſtra fluunt, quæ quoad perceptiones confuſas infinitum involvit, nec a nobis perfecte cognoſci poteſt. Clauditur *Pars tertia* ſeu ultima fictione quadam eleganti, rem populariter exhibente, cœpta a *Laurentio Valla*, ſed non abſoluta, cum nodum Gordium quaſi gladio ſecaſſet: quam Autor ita ad finem deducit, ut ſimul ſolutio nodi appareat. Ibi *Apollo* præſcientiam, ſeu ſcientiam viſionis; *Jupiter* providentiam; *Pallas* ſcientiam ſimplicis intelligentiæ repræſentant. Binæ quoque in Parte prima & ſecunda digreſſiones elegantes inſeruntur, quæ legi merentur; una de conjectura Autoris hiſtorica, quod *Ormasdes* & *Arimanius*, quibus *Zoroaſter* duo principia, unum boni, alterum mali, deſignavit, videantur nomina fuiſſe duorum magnorum Principum, *Ormisdæ*, antiquiſſimi ſuperioris Aſiæ Regis, & *Irminis* ſive *Hermanni*, Ducis Celto-Scytharum, ex Germania & Sarmatia in Aſiam irrumpentium; altera de Theologia quadam Aſtronomica fictitia, quam neſcio quis commentus eſt.

Sequuntur appendices. Et primum, quæ fuſius contra *Balium* & alios in Parte ſecunda & tertia diſputata ſunt, in breviſſima *epitome* exhibentur, *argumentis* ad nonnullorum deſideria *in formam redactis*, & reſponſionibus juxta leges diſputantium adjunctis. Occurrunt deinde *Animadverſiones in opus Hobbeſii de libertate, neceſſitate & contingentia* & tandem aliæ *in opus Kingii de origine mali*. Opus *Thomæ Hobbeſii*, de quo hic agitur, nondum hactenus, niſi lingua Anglicana prodiit. Fuit ipſi lis de illo argumento cum *Johanne Bramhallo*, Epiſcopo Remenſi, mutuis aliquot ſcriptis agitata, quæ uno volumine in 4 prodiere. *Hobbeſium* quædam eleganter & ingenioſe expoſuiſſe, agnoſcit ingenioſiſſimus Autor Tentaminum, quæ recenſemus, & confuſas quorundam Philoſopho-

rum & Theologorum notiones non male exagitasse, sed in necessitate absoluta eventibus adscribenda modum excessisse; nec recte id, quod nec fuit, nec est, nec erit, cum impossibili confudisse. *Kingii*, Ecclesiæ Anglicanæ Prælati celebris, ingenium & eloquentiam laudat, & dimidiam fere systematis ejus partem probat, sed alteram impugnat, dum scilicet Vir doctus sibi persuadet, voluntatem divinam humanamque habere facultatem rebus per se indifferentibus tam vere, quam apparenter, sine ulla ratione dandi boni malique qualitatem & gradum, ipsa electione aut rejectione nullo plane fundamento nixa, & in illa tam mira facultate res sibi accommodandi omnem consistere vim, omnem usum abusumque libertatis. Quæ Autor noster cum praxi vitæ veræque rationis principiis prorsus pugnare ostendit.

Subjungitur demum Operi Tractatus Latinus, isque mole exiguus, in quo Autoris principia & dogmata in compendium methodicum missa leguntur, in usum eruditorum, qui fuse & populariter ad captum plerorumque lectorum exposita, nunc ad scholarum morem nervosis thesibus comprehensa, in conspectu habere fortasse desiderabunt: cui instituto Latinus sermo aptior est visus. Methodus etiam hujus compendii Tabella in fine adjecta tanquam compendio compendii repræsentatur. Qua in Tabella cum error aliquis errore typographi admissus sit, eum hic corrigere operæ pretium erit. In parte scilicet secundæ Tabulæ vel, si mavis, in Tabula secunda sic formanda est ejus pars:

Corruptio 75. ejusque
- causa a
  - lapsu protoplastorum, cujus rursus
    - causa quoad
      - Deum 76—78.
      - Hominem 79.
    - constitutio 80.
  - propagatione in posteros, ubi de origine animæ 81 - 85.
- constitutio in peccato
  - originali (ubi quæstio, quatenus damnet) 84—90.
  - derivativo 91.
    - actuali 92.
    - habituali 93—96.

D. 30.

D. JO. GEORGII ABICHTII, S. L. PROF. PUBL. Ord. *Ars distincte legendi & interpretandi Scripturam V. T.*

Lipsiæ, apud Jo. Christoph. König, 1710, 8.
Plag. 21.

IN quo diu desudarunt multi, quod anxie anhelarunt plures, quod ex asse hucusque consecuti videntur pauci, id ad liquidum nunc perducere studuit Celeberr. Abichtius, SS. Theol. D. & L. L. O. O. in Acad. Lipf. Prof. Publ. nosterque in colligendis his Eruditorum Actis Collega perindustrius. Cum enim is, ingens omnino evidentissimumque genuinæ S. Literarum interpretationis adjumentum, ab Accentuum Hebr. cognitione dependere intellexisset, non poterat non ex animo dolere tantum perutilis hujus & accuratæ doctrinæ neglectum, in iis non modo, qui Hebraicam linguam ne quidem a limine salutarunt, sed etiam in iis, qui ejusdem non ignari, Hebræorum tamen distinguendi rationem, ne primis quidem, quod ajunt, labris degustarunt, reperiri. Causam ejus, re altius ponderata, non invenire poterat aliam, quam quod doctrinam hanc a multis (quorum nubem pertexere animus non est) impari Minerva susceptam, & vel intricate satis & subobscure, vel in maximis insuper & lectorum patientiam superantibus voluminibus, vel denique sub diversis prorsus & invicem pugnantibus hypothesibus propositam esse intelligeret, quo aliter evenire vix poterat, quin primo aspectu deterrerentur multi, difficultatibus perspectis, alii Accentuum Hebr. auctoritatem pariter ac antiquitatem enervare conarentur. Quo ergo tanto malo strenuum tutumque adferret remedium, pro ea, qua pollet, ingenii felicitate, nervose, perspicue & in nucleo exhibendum esse duxit, quod diuturnus usus, & indefessa S. Literarum evolutio ipsi de Accentuationis Hebraicæ utilitate suppeditaverat. Prodiit itaque ejusdem Ars distincte legendi & interpretandi Scripturam, in cujus fronte statim ac Præfatione hypothesin suam, quod ex intentione Autoris Accentuum, distinctivi semper & ubique (dispari licet, pro loci diversitate, gradu) distinguant, omnes contra accentus servi, semper & ubique copu-

Digitized by Google

lent, modeste proponit, accentuumque simul antiquitatem contra Basnagium & Capellum rationum ponderibus defendit. Quibus expeditis de genuino Accentuum officio agendum sibi esse existimat, quod in decenti vocum modulatione, chorali nostro cantui haut absimili, distinctaque legendi ratione consistere, non sine ratione sibi persuadet. Allatis enim ex Talmude, Hierosolymitano æque ac Babylonico, Masora item & Elia Levita (qui unanimi consensu, Scripturam secundum Accentus lectam & decantatam esse, profitentur) fide dignis testimoniis; ex duplici vocum quorundam accentuatione, Accentuum servorum multitudine, & Hebraicorum Accentuum cum Græcorum Notis Musicis convenientia, commode idem probari posse confidit. Ut vero nostris hisce temporibus, Musicum Accentuum Hebr. usum vel exspirasse prorsus, vel ob ingentem Judæorum Germanorum & Polonorum in cantu discrepantiam, incertum satis esse, non diffitetur Cl. Autor: ita sufficere arbitratur, quod Oratorum nobis distinctiones, ore prolatas, vocumque in lectione & cantu vel divisionem vel connexionem (non duorum saltem, quod aliis erronee placuit, sed plurium etiam vocabulorum) insinuare soleant.

His præsuppositis ad institutum propius accedit, eo quidem ordine, ut primo loco de Accentibus Prosaicis, secundo de Metricis agat, tertio, quæ prolixe erant proposita, in compendium mittat, quarto de Accentuum abusu quædam moneat, & quinto denique in exemplis usum tam Prosaicæ quam Metricæ Accentuationis perspicue satis & accurate ostendat.

De Prosaicis Accentibus, quo calculum rite perducat, Cap. II, tam distinctivorum, quam servorum Accentuum Prosaicorum figuras sedemque depingit, ordinemque se non inversum, qui aliis arridet, sed rectum observaturum pollicetur. Cap. III, quot membris majoribus propositionibusque versiculus absolvi soleat, substratis semper larga manu exemplis, docetur. Cap. IV majorum membrorum subdivisiones, adjectis pro more exemplis, lineolisque Accentuum valorem exprimentibus, proponuntur, easdemque non lacerate, sed uno ore unoque sensu, Hieronymi exemplo, ab interprete efferendas

esse

esse perhibetur. Cap. V membrorum minorum, præcedenti Capite propositorum, subdistinctiones una cum servis enucleantur. De quibus notandum, quod, tametsi voces, connexæ per servos, secundum Grammaticam construendi rationem aliter interdum efferri debeant, interpreti tamen facillimum sit dignoscere, quid ad conciliandum verum sensum conjungi, quidve separari debeat. Quo observato, Hieronymus multis se feliciter expedivit difficultatibus, in quibus LXXII & Capellum adhucdum hærere non ignoramus. Cap. VI duplicis Accentuationis Hebr. causa in Musicam Hebræorum devolvitur. Cum enim certum sit & indubitatum, distinctivum majorem, minorem vel servum ordinarie ante se requirere, ubi ille defecerit, uni voci duo accentus necessario erant imponendi. Cap. VII duplex, quam in Decalogo observamus, Accentuatio sub censuram vocatur, rejectaque Schneegassi & Reinbeckii, qui mysteria venantur, sententia, duplicem Decalogi lectionem, alteram in festo Pentecostes secundum X præcepta, alteram in mense Schebat, secundum versiculos, sub eadem delitescere demonstratur. Quod ut eo melius appareat, utraq; lectio sigillatim cum accentibus exprimitur, testimoniisque tum libri Ein Jaacob, tum R. Jechaskiæ confirmatur. Ad calcem quoque hujus Capitis, controversiam de genuino X præceptorum ordine inter nos & Calvinianos diu hactenus agitatam ex accentuum situ haut difficulter dirimi posse, docetur. Cap. VIII, Piskam (qui circello repræsentatur) unius versiculi juxta codices nonnullos in 2 commata divisionem indicare, asseritur, ejusdemque origo, recensitis simul, in quibus apparet Piska, locis, ad variantes in distinguendis versiculis codices in solidum refertur, ex quibus librarii accentus utrinque apparentes conjunxerint, finemque versiculi alterius codicis, circello in medio commatis annotarint. Cap. IX, non unam semper & ubique distinguendi rationem ab Accentuum Hebr. Autore observari, adstruitur. Idque, tum ob voces longiores, & pronuntiationem tardiorem, ubi distinctivi majores minorum sæpe, & hi iterum servorum officio perfungantur: tum ob voces breviores argumentumque deproperans, ubi mem-

Digitized by Google

bra per minores distinctivos divisa, vel cum antecedenti, vel cum consequenti membro connectantur. Quod in Idiotismis, Parenthesibus & Exclamationibns observandum, cum contra euphonice alias multæ voces, immo & nomina propria, citra necessitatem soleant distingui. Atque hæc de Prosaicis Accentibus sufficere poterant: quare Autor nunc ad Metricum distinguendi modum se porro confert, & Cap. X, quo pacto Accentus quidam Metrici tum ratione figuræ, tum ratione loci a Prosaicis differre consueverint, accurate designat. Divisiones insuper commatum, tum majores, tum minores, tum minimas, evolvit.

Ne interim hæc Lectori nimis generaliter dicta videantur, retento, quem in Prosaicis sibi elegerat, ordine, Cap. XI de versus Metrici distinctionibus majoribus ex instituto agit Autor, versumque una, duabus & tribus pausis, totidemque, immo pluribus interdum propositionibus absolvi posse, exemplis demonstrat. Cap. XII subdivisiones minores Mercæ Mahpachati, Cap. XIII Atnachi, Cap. XIV Rbhiæ Gereschati, Cap. XV Sillucki, Cap. XVI Tiphchæ anterioris, Cap. XVII Sarcæ, Cap. XVIII Rbhiæ simplicis, Cap. XIX ׀֓ Psick Schalscheleth, Cap. XX Paseris, in varia minora membra, adjectis semper in schemate servis, subministratisque pro rei exigentia exemplis, recensentur. Cap. XXI peculiares quosdam in libris Metricis legendi modos examinaturus auctor, de titulis Psalmorum & de voce סֶלָה suam, quæ ab aliis nonnihil discrepat, mentem sincere exponit, coronidis loco adjiciens illud, quod multitudo servorum in Metricis, quæ voces in lectione conjungendas ostendit, nequaquam prohibeat, quo minus pro dictamine Logico voces servis connexæ distinguantur. Verum enim vero, ne cui, quæ prolixe hactenus fuerunt tradita, tædium fastidiumque creare possint, Autor in compendium ea revocare, unoque Cap. XXII concentrata quasi comprehendere allaborat. Unde, cum versum Prosaicum æque ac Metricum, vel tres distinctiones majores, vel duas, vel unicam tantum admittere docuisset: uniuscujusque simul sub-

Digitized by Google

ſubdiſtinctiones tam majores, quam minores, una cum ſervis in ſchemate, lineolis pro accentuum valore diſtincto, ſubjungit.

Sed de abuſu quoque Accentuationis monere quædam non incongruum videbatur Cl. Autori. Expedivit ergo tricas, quibus involvere nonnulli Accentuationis Hebraicæ doctrinam voluerunt, dum myſteria, quæ Kabbaliſtæ in ſuo Iggereth Hatteanim, Homilius in diſp. in locum Jeſ. XXXI, 22. A. 1671 habita, & recentiores Accentuum doctores, qui Trinitatis myſterium ex accentibus eruere conantur, ex merito ridet, eorumque abſurditates denudat.

Supererat nunc, ut regulæ ſpeciminis loco propoſitæ exemplis confirmarentur, quod intuitu Accentuum Proſaicorum Cap. XXIII explicatione locorum Gen. IV, 7, Deut. XXXII, 8, Jud. V, 14--18, 20, Dan. XI, 37, Jeſ. XI, 2, 3, Gen. XXII, 13, Mich. V, 1 (in quibus exponendis LXXII, Clericus, Hieronymus & Leo Caſtrius, ob neglectum accentuum, interdum minorum, hallucinati ſunt) ſatis ſuperque præſtitum animadvertimus. Ubi ſimul occaſione Oraculi, quod Neh. II, 13 legitur, quid de קרי & כתיב ut & de Mem finali in medio Jeſ. IX, 6 Autor ſentiat, cordate proponit.

Neque vero in Metricis exempla jure deſiderabis, cum Cap. XXV varia dicta ex Accentuum Metricorum mente explicata propinet. Primum oraculum Job. XX, 17 invenitur, quo prolixe deducto, Cl. Autor ex Accentuum poſitu Hebræorum poeſin, quæ non in rythmorum dimenſione, quod Clericus (ductu Pſ. II ex inſtituto & data opera ab Autore refutatus) aliis perſuadere conatur, ſeu brevioribus ſententiis, certa melodia decantatis, conſiſtit, exiguo labore reſtitui poſſe oſtendit, dummodo ad tria majora verſiculi membra, Mercæ Matpachati, Atnachi & Sillucki, quæ verſus finiunt, attendatur. Cujus rei fidem facturus, in conſilium vocat Pſ. CL, eodemque ſecundum accentus, conſentientibus LXXII & Hieronymo, deſcripto, rythmicam Clerici diviſionem iterum varias ob cauſas perſtringit. Sed nec minus Accentuum Metricorum uſus in eo ſeſe exerit, quod pro iis locis, quos mancos

mutiloſve

Digitized by Google

mutilosve esse credunt interpretes, egregie propugnent. Adducitur eam in rem Ps. VII, 12, quem cum rythmorum gratia interpolaret Clericus, nec LXXII versionis, qua usus erat, vestigia bona fide legit, nec vocabulum μακρόθυμος per רחום satis apte exposuit. Pari modo in Ps. XVI, 1, 2, 3, quem prolixe exposuit Autor, Clerici versio, 13 literas in sex στίχοις immutans, rejicitur. Nec minus Hieronymum & LXXII ab intentione Spiritus S. in Ps. XLII, 6, 7 & Ps. L, 2, 3 nimium quantum recessisse, sensu ab iis prorsus diverso ex accentuum observatione emergente, ostenditur.

Habes itaque B. L. concinnam libelli, qui Ars distincte legendi & interpretandi Scripturam inscribitur, Sciagraphiam, ex qua quantum diligens ejusdem evolutio tibi promittat, tuapte sponte assequeris. Non addimus plura, quandoquidem vinum vendibile expensa hedera non indigere videtur.

JUSTI HENNINGI BÖHMERI, D. PROF. P. ET Fac. Jur. Assessoris in Regia Fridericiana, Dissertationes Juris Ecclesiastici antiqui ad PLINIUM Secundum & TERTULLIANUM, genuinas origines praecipuarum materiarum Juris Ecclesiastici demonstrantes.

Lipsiae, apud Jo. Frid. Gleditschium & Fil. 1711, 8.
Alph. 1 pl. 8½.

Autor Dissertationum harum doctissimns *Juris Ecclesiastici antiqui* veterem disciplinam Ecclesiasticam, eamque potissimum, quae per tria priora secula obtinuit, explicare intendit, idque ideo, quia jura Ecclesiastica potiora fundamentum suum inde petunt. Declarat hoc in Dedicatione ad illustrem Thomasium, ubi strictim ostendit, per tria priora secula fundamenta ad ipsam Hierarchiam jacta, omnemque pene disciplinam institutam esse, quae per subsequentia concilia magis magisque exculta est. Inde in Praefatione monet, JCto quoque cognitionem antiquitatum Ecclesiasticarum esse admodum necessariam, ejus vero defectum in causa hactenus fuisse,

Digitized by Google

fuisse, quod satis frigide juri Ecclesiastico plerique invigilaverint: interim Zieglerum, Strauchium aliosque necessitatem hujus doctrinæ re ipsa ostendisse, & hujus subsidio juris Ecclesiastici prudentiam pristino nitori restituisse. Hujus vestigia se pressisse, Autor addit, & studio antiquitatum Ecclesiasticarum sedulam operam dedisse, unde tandem hæ Dissertationes prodierint, quas ad Plinii secundi epistolam, *de rebus Christianorum*, vel ideo direxit, quia in hac insignes antiquitates penitius examinandæ occurrerent. Junxit Ethnico JCto Christianum eumque juris peritissimum, Tertullianum, ex cujus libris loca antiquam disciplinam repræsentantia adduxit. Ad Plinii secundi epistolam *de rebus Christianorum* quinque Dissertationes scripsit, quarum prima est *de stato Christianorum die*, qua contra communem Commentatorum sententiam ostendit, satis probabilitet dici posse, illum haud fuisse diem *Solis*, sed *Sabbati*, quod Bithyniæ Ecclesiæ quoad maximam partem ex conversis Judæis collectæ fuisse viderentur, quæ nec Judaicos ritus, nec ipsum Sabbatum ab initio deposuerint. Hoc ut demonstret, removet rationem dubitandi, quod scilicet Christiani primævi Sabbatum haud colendum esse censuerint, & quod in locum ejus diem Solis substituerint, quorum prius admittit, sed posterius negat, ea tamen sub declaratione, ut Sabbatum nihilominus *ex libertate* retentum, sed simul dies Solis celebratus fuerit. Hac occasione §. *XIII seqq.* agit de origine *diei Solis*, eumque quidem *Act. XX, 7* designari, interim tamen nullo præcepto Apostolico niti, sed magis ex consuetudine, imprimis in Ecclesiis ex Ethnicis collectis introductum esse docet. Inde pergit, combinationem utriusque diei inde factam esse, quod Judæi fideles Sabbato institerint, reliqui autem ex Gentibus diem Solis prætulerint, & cum tandem ex Judæis & gentilibus plurimæ Ecclesiæ colligerentur, utrumque diem receptum & per plura tempora hunc morem propagatum esse: unde concludit, non posse asseri, diem Solis hac intentione a Christianis esse introductum, ut in locum Sabbati succederet. In *Differt. II* agit de *antelucanis Christianorum cœtibus*, quos Ethnicis invisos & suspectos fuisse, ex jure aliisque anti-

quitatibus deducit. Inde argumentum desumit *de loco conventus*, demonstrans contra Anglum, Joannem Medeum, Christianos primitivos nulla loca sacra, aut usibus sacris tantum destinata habuisse, quem in finem ad varias objectiones respondet. Imprimis Luciani testimonium §. *XIII seqq.* ex quo etiam, loca sacra deaurata Christianis tempore Trajani fuisse, quidam credunt, plenius examinat, & satis probabiliter ostendit, irrisoris verba ironice & ita plane in sensum contrarium capienda, non vero, prout Samuel Basnagius arbitratus est, de Mathematicis intelligenda esse. Comparat loca eorum, ubi conventus suos egerunt, cum *proseuchis* & *oratoriis* Judæorum *domesticis*, & Christianorum sententiam a cura templorum plane alienam fuisse, pluribus refert. *Dissertatio III* diffusior paulo est, prout materiæ dignitas postulavit. Agit in ea de *disciplina Christianorum confœderata*, unde omnem excommunicationem, pœnitentiam publicam, jurisdictionem ecclesiasticam, & totam denique Hierarchiam derivandam esse censet. Potiora tantum inde referre liceat, cum ipsa tractatio varietate rerum admodum exornata sit, ut in compendium omnia referri nequeant. Primo ostendit, *disciplinam* quandam *castigatricem* fuisse necessariam, ut calumniæ Ethnicorum retunderentur, & a pessimis Ecclesiæ purgarentur; interim putat illam in sacris non esse determinatam, quem in finem loca illa, quæ pro *jure excommunicandi* ex *jure clavium* & *potestate remittendi peccata* adducuntur, fusius examinat, & ne quidem excommunicationes Judaicas huc trahi posse arbitratur, idque ex hoc fundamento, quod hæ neminem excluserint a *sacris*, sed tantum a *commercio civili*; cum ejectio Christianorum potissimum in denegatione omnis *commercii sacri* constiterit. Inde colligit, disciplinam Christianorum *jus* plane *novum*, & ad hoc firmandum, *pacto* Christianorum *mutuo*, seu *confœderatione mutua*, ut Tertullianus ait, opus fuisse, quod in statu Christianorum æquali nemo leges præscribere, multo minus quandam disciplinam castigatricem adornare potuerit; & hanc confœderationem revera factam fuisse, §. *XVII seqq.* ostendit, hac ratione, ut nemo postmodum in communionem ecclesi-

Digitized by Google

clesiasticam receptus fuerit per baptismum, nisi antea se ad leges hujus disciplinæ adstrinxerit, quam *contestationem solennem* ex Tertulliano, Justino, Origene aliisque probat. Inquirit porro in rationem, quare Plinius tam sollicite in hanc *confœderationem* inquirere debuerit, quod scilicet Ethnici existimaverint, Christianos se obstrinxisse in scelus solenni sacramento. His præmissis §. *XXIII seqq.* docet, ex hac confœderata disciplina profluxisse ejectionem impiorum, eamque exemplis firmat, cum naturale sit, ut, qui leges fœderis frangit, a societate, in quam sub certis conditionibus receptus est, excludatur. Ab *ejectis* distinguit §. *XXVI desertores*, quos haud excommunicatos esse, prout alii volunt, censet, quippe qui suo proprio facto jus communionis & fraternitatis amiserint. Hos autem tam *desertores* quam *ejectos* rursus receptos fuisse evincit per *pœnitentiam ecclesiasticam*, ex quo deducit, eam non aliis, sed his solis necessariam, adeoque catechumenos ei haud subjectos fuisse, quippe qui in legem fœderis ecclesiastici haud recepti erant. De *modo ejectionis* §. *XLI seqq.* docet, illam factam fuisse consensu plebis, qui etiam in receptione desideratus fuit, idque ex natura confœderatæ disciplinæ; non tamen aliter receptionem fieri potuisse, quam mediante absolutione, & remissione injuriæ ecclesiæ illatæ, quæ peccatorum remissionem intuitu Dei haud involverit; qua occasione § *LI* genuinum *absolutionis* conceptum ex Patribus evolvit, & naturam *exomologeseos* antiquæ explicat, occasionemque ostendit, qua hæc in durissimam severitatem paulisper mutata fuerit. In §. *LXII* tandem declarat, administrationem hujus disciplinæ requisivisse figuram quandam judicii consensu plebis ab initio peracti, sed paulo post ad Episcopos tracti, ita ut inde Episcopalis jurisdictionis prima fundamenta petenda sint, quam deinceps quoque in Synodis exercuerint, quæ rursus ex judiciis ecclesiasticis singularum Ecclesiarum natæ esse viderentur. In *Differt. IV* agit *de coitionibus Christianorum ad capiendum cibum*, ubi sub illis ipsis *agapas* ipsamque *eucharistiam* latere, originemque tam hujus quam illarum ex institutis Judaicis derivandam esse, censet. Porro §. *XI seqq.* hæc capita pertra-

Digitized by Google

ctat, ab initio euchariſtiam agapis junctam, imo earum *poſtcoenium*, & ſic non niſi veſperi, peractam fuiſſe, Paulumque *1 Cor. XI* id ipſum ſatis oſtendere, tandem mane quoque euchariſtiam celebraſſe Chriſtianos, poſtquam coitiones ad capiendum cibum eis interdictæ fuerint, indeque occaſionem petendam eſſe, quod euchariſtia ſine agapis celebrata fuerit; interim fuiſſe ipſas agapas cum poſtcœnio a patribus familias intra parietes privatas peractas; in cœtu autem fidelium directionem earum Presbyteris committi debuiſſe, qui tamen in hac functione munus ſacerdotale haud obierint. Inde §. *XXIV* ad notabilem locum Tertulliani *de exhort. caſtit. c. 7* deducitur, cujus fata recenſet, eumque explicat. Pergit ad perſonas, & non alios excluſos fuiſſe, quam ejectos, nec oſtendi poſſe, Judam Sacræ Cœnæ haud interfuiſſe, cenſet, modumque & rationem harum epularum ſubjungit. Denique occaſione Plinianæ epiſtolæ curioſa quædam de *Heteriis*, *conviviis ſodalium*, & *eranis* addit. In *Diſſertatione V* explicat materiam de *Chriſtianorum cœtibus in vicis & agris*, ubi oſtendit, in agris Eccleſias conſtitutas, eiſque Epiſcopos & Presbyteros eodem modo, quo in civitatibus, præpoſitos, quos *Chorepiſcopos* dixere, hos tamen poſtea varia ratione ſuppreſſos, & a civitatenſibus Epiſcopis ſub jugum redactos fuiſſe.

Sequuntur Diſſertationes ad Tertulliani loca quædam inſignia, & quidem *Diſſert. VI* agit *de diſcrimine Clericorum & laicorum*, rationemque denominationis ex ſacerdotio Veteris Teſtamenti deducit. Inter alia oſtendit, *cleri* appellationem per duo priora ſecula inauditam fuiſſe, nec Clementis Alexandrini locum, quem *Diſſert. IX* §. *2 p. 462 ſeqq.* explicat, huc pertinere, differentiam inter ordinem & plebem, *auctoritatem* ſeu *decretum Eccleſiæ* juxta ſententiam Tertulliani conſtituiſſe, idque ex ipſa origine Presbyterorum conſtare. Hac occaſione §. *19 ſeqq.* fuſius oſtendit, *Act. VI* non electionem *Diaconorum* ſed *Presbyterorum* recenſeri, & inſigni teſtimonio Chryſoſtomi *Homil. 86 in Matth. c. 27* illuſtrari, imo primævum Presbyterorum officium in cura pauperum & viduarum conſtitiſſe. Oſtendit in ſequentibus diſcrimen fuiſſe inter *Presbyteros* &

& *Doctores*, *hos* ſemper in Eccleſiis fuiſſe, *illos* demum *decreto Eccleſiæ* electos, libere fideles docuiſſe, nec *primario* Presbyteros ad docendum electos eſſe, qua occaſione Paulum *1 Tim. V*, *17* plenius exponit. Porro evincere conatur, Presbyteros ab initio laicos fuiſſe, & eundem ſtatum tenuiſſe, quem inter Judæos, prædicatum autem *cleri* induiſſe, poſtquam *ſacerdotium* ſibi applicare cœperint, idque cum gravi damno Eccleſiæ factum fuiſſe. In *Diſſert. VII de conſeſſu ordinis eccleſiaſtici* ediſſerit, indeque natales diſcriminis inter *Epiſcopos* & *Presbyteros* repetit. Hac occaſione de *conſeſſu judiciorum* & *Synedriis Judæorum* quædam affert, oſtendens, conſeſſum Presbyterii inde in Eccleſiis Chriſtianorum ortum traxiſſe, non tamen in omnibus hunc ipſum cum Judaicis inſtitutis æquiparari poſſe, quod in Eccleſiis Chriſtianorum magna libertas plebi indulta fuerit circa negotia eccleſiaſtica, quæ plebi Judaicæ in totum erat denegata, neque ulla apud ſcriptores, qui Synagogas Judæorum illuſtrarunt, extare veſtigia juris plebis Judaicæ. Ex hac diverſitate porro colligit, regimen Presbyterorum in Eccleſiis fuiſſe admodum temperatum, ſine imperio civili, ſine præſide & Principe conſeſſus, quin potius *φιλοπρωτείαν* reprobatam eſſe, idque exemplo Diotrephes conſtare. Fuiſſe porro Presbyteros æquales, nec Timotheum aut Titum Epiſcopatum, ſed munus Apoſtolicum vel Pauli vices geſſiſſe. Hac occaſione §. *XI* Dodwelli ſententiam de *origine Epiſcoporum* examinat, eamque omni fundamento deſtitui docet, adjiciens, demum poſt Apoſtolorum exceſſum primæ ſedis ſtudium prorupiſſe, ejusque auctoritatem hæreticis oppoſitam & veritatem traditionum inde deductam fuiſſe, acceſſiſſe præterea varias alias occaſiones, quibus tandem Presbyteri primæ ſedis in conſeſſu prærogativam obtinuerint, & *Epiſcopi καθ' ἐξοχὴν* dicti fuerint, introducta eorum electione. Succedit *Diſſertatio VIII*, *de vetere Eccleſiæ ſtatu*, ubi Autor præmittit varias denominationes vocis *Eccleſiæ*, eamque tum in genere *fideles*, tum *cœtum certum* denotare oſtendit. Hiſce præmiſſis, inquirit in natales Eccleſiarum, quatenus cœtum externum, a Judaicis ſacris ſeparatum & diſtinctum, con-

 ſtituerunt,

Digitized by Google

ſtituerunt, cenſetque, tales cœtus ab Apoſtolis haud collectos, ſed natos eos eſſe ex duplici occaſione: (1) poſtquam gentiles ad Chriſtum converſi, (2) fideles ex Judæis ab his ejecti, & communione ſacrorum privati ſunt, quod illi quidem Synagogis Judæorum intereſſe haud potuerint, hi vero ex Judæorum pertinacia coacti fuerint, ut ſe ab eis ſepararent. Ab hoc tempore cœtus quidem a Chriſtianis ſeorſim inſtitutos eſſe judicat, magna quidem ſimplicitate conſtantes, auctoritatem tamen iis tributam magnam in concertationibus cum hæreticis, adeo ut ſæpe incaute prædicata Eccleſiæ, in genere pro *fidelibus* ſumtæ, cœtui externo tributa fuerint. Hoc ipſo porro factum eſſe arbitratur, ut Presbyteros ſub voce *Eccleſiæ* intellexerint, eamque in Epiſcopis & clero conſtare crediderint, quod variis Cypriani teſtimoniis probat, indeque ſtatum Eccleſiarum mutatum eſſe putat. Subinde §. *XLX ſeqq.* ſpecies novas Eccleſiarum ſeculo IV natas indicat, occaſionemque hujus mutationis ex ſtructura templorum petit. In *Diſſert. IX* agit de *jure laicorum ſacerdotali*, & imprimis in Dodwello, qui idem thema peculiari libello pertractavit, taxat, partim quod Tertullianum minus dextre explicaverit, partim etiam, quod ex hypotheſi falſa de ſacerdotio N.T. non potuerit non falſas concluſiones deducere. Imprimis vero in eo ſollicitus eſt, ut oſtendat, quo ſenſu laicis & clericis *ſacerdotium* tribui poſſit, & qua ratione hoc prædicatum, omnibus fidelibus commune, ad clerum poſtea tractum ſit, quo ipſo ſimul inſignem jacturam rei chriſtianæ allatam eſſe cenſet, de qua jam antea *p. 278* egerat. Claudit denique tractatum *Diſſertatio X de jure dandi baptiſmum*, cujus originem ex inſtitutis Judaicis refert, eaque cum Johannis, & baptiſmo Apoſtolorum confert. Ipſum jus baptizandi, olim omnibus fidelibus commune, pedetentim tamen ad Presbyteros, & tandem ad Epiſcopum tractum fuiſſe cenſet, ut illi ſine hujus auctoritate baptizare haud potuerint, reſervato tamen ſemper Epiſcopo jure confirmandi.

CHRI-

Digitized by Google

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI DE Libris anonymis ac pſeudonymis Schediaſma; complectens Obſervationes generales & Spicilegium ad PLACCII Theatrum.

Jenæ, apud Jo. Felicem Bielkium, 1711, 8.
Plag. 14.

CUm A. 1709 Menſe Januario Placcii Theatrum Anonymorum ac Pſeudonymorum perluſtraremus, monitum nobis fuit, non eſſe ita perfectum illud opus, ut non bene multa poſſint adjici. Idem deprehendens Cl. Autor præſentis Schediaſmatis, Seminarii Theologici, quod Iſenaci eſt, Director, noſterque in colligendis his Actis Collega diligentiſſimus, non ſolum plures Anonymos & Pſeudonymos ſupereſſe detegendos, verum etiam generales quaſdam ex Philoſophia & arte Critica petitas obſervationes adjungendas eſſe judicavit. Quare libellum ſuum in duas diſcrevit partes, priore rurſus in quatuor diviſa capita, quorum primo modos varios nomen veri Autoris occultandi exponit, eosque ſuſpenſa quaſi in tabula lectoribus repræſentat. Altero capite de jure libros ſuppreſſo nomine edendi diſquirit, & hinc capite tertio, quod longiſſimum eſt, regulas Criticas, ad inveſtiganda verorum auctorum nomina neceſſarias, exhibet. Non eſt opus, eas percenſeri ſingulas. Sufficiat annotare hoc loco, Autorem, indicium haud infirmum ex ſcribendi methodo peti poſſe docentem, pag. 38, criticum huncce canonem illuſtraſſe exemplo Epiſtolæ ad Hebræos. Hanc enim ab Apollone, Actor. XVIII memorato, compoſitam eſſe, (quæ ſuſpicio jam olim in mentem venerat Luthero, cui tamen nullas producenti ſententiæ ſuæ rationes nemo adſtipulatus eſt,) multis argumentis veroſimile conatur reddere, ſimulque eorum ſententiam, qui Paulo eam tribuunt, aſſenſu plane indignam pronuntiat. Alibi ad notitiam veri Autoris perveniri poſſe tradens, ſi ad typos animum 46. advertas, quibus liber exſcriptus eſt, probat, Jo. Clerici Harmoniam Evangelicam, in 4 editam, præſcripto Lugduni nomine, excuſam eſſe Altorfii typis Kohleſianis: Præfationisque ſive

sive Dissertationis de scriptoribus Harmoniarum Autorem esse D. Langium, Theologiæ id temporis Professorem in Academia Norica, pluribus paulo post confirmat. Eadem occasione de Pseudonymi Sectani satyris, Romæ A. 1700 editis, (licet inscriptio præ se ferat Amstelodamum,) copiosius disserit: quod nobis non ingratum est, propterea quod ejus libri recensio in Actis nostris fuit prætermissa. Alium canonem secutus existimat, Gallicam versionem libri Lockiani, *quod Christiana religio sit maxime rationalis*, confectam esse a Jo. Clerico. Denique sub finem hujus Capitis demonstrare aggreditur, verum Autorem τῶν Φιλοσοφεμένων, a Cl. Viris, Gronovio & Wolfio, editorum, neque Origenem esse, quod Gronovius contendit, neque Epiphanium, quæ Huetii opinio, nec Aetium, quod suspicatus fuerat Galeus, sed Didymum illum Alexandrinum. Verum cum hanc Cl. Autoris conjecturam jam Actis nostris anno superiore inseruerimus, ejus argumentorum recensione merito supersedemus. Illud tantum hac occasione monemus, nos, nescimus quo errore, in ejus Anni Indice librorum Miscellaneorum Autori nostro prænomen Christ. Adami dedisse. Capite quarto agit de utilitate studii, quod in revelandos anonymos ac pseudonymos Autores, impenditur. Hic curiositatem inter eruditorum vitia referens, de ejus natura paulisper disserit, notatque communem mortalium errorem, quo, quæ nobis latent, multo majori & augustiori specie, quam pro vero, nobis repræsentare solemus. Ex hoc Autor proficisci arbitratur, ut plerique magnum statuant pretium scriptis Chemicorum, fabulis Poetarum, Philosophiæ barbaricæ, itemque ænigmaticæ, qualis fuit illa Pythagoræ. Hoc curiositatis æstu abreptos permultos ait colere historiam litterariam, non sollicitos de vero ejus fructu, sed solam animi voluptatem sequentes ducem. Tandem judicat, revelationem Anonymorum & Pseudonymorum non multum utilitatis afferre in libris dogmaticis, immo hic interdum noxiam esse, contra maximi momenti esse in scriptis historicis.

[Margin notes: pag. 58 sq. — 47 sqq. — 56 sq. — 60-71. — 165 sqq. — 73 sqq. — 79 sqq.]

Posterior libri Pars tria complectitur capita, quorum primo Placcium paucis aliquot locis, quæ perfunctorie librum legenti

genti ſibi occurriſſe ſcribit, emendat, altero illuſtrat, tertio auget. Ex his nonnulla ſpeciminis loco repetemus. Contra Pellerum, qui, edito libro ſub titulo *Politici ſcelerati*, Autorem *Compendii Politici* ſummæ impietatis & aperti atheiſmi accuſaverat, Noſter acriter diſputat, oſtenditque ex ipſo hoc pag. 95 ſq.
libro, Autori injuriam fieri non a Pellero modo, ſed & a Placcio aliisque, qui Pellerum ſunt ſecuti. Ex adverſo Autorem *Hiſtoriæ Sevarambum* male ab illuſtri Thomaſio defenſum eſſe 161 ſqq.
putat, eumque impiæ mentis reum agit allatis argumentis. *Chronicon Carionis* nulla ex parte ei, cujus nomen præfert, deberi, contra Cl. Neu evincere nititur. De *Chronico Schedeliano* 105 ſqq.
novam profert obſervationem, nempe Schedelium non eſſe verum primumque ejus auctorem, ſed tantum augmentis illud Chronicon locupletaſſe, idque ipſius Schedelii teſtimo- 141 ſq.
niis manifeſtum facit. Inter hæc etiam quædam litteraria furta doctorum Virorum animadvertit, ut Berneggeri, Mor- 115.
hofii, (in quo & notat immodicum amorem ejusmodi ſcripto- 116.
rum, qui Cabbaliſticas & alias ingenioſas nugas orbi propo- 174.
ſuerunt,) Pufendorfii. Infeliciſſimum vero eſt illud plagium 124.
recentiſſimi cujusdam ſcriptoris, quod in hiſtoria Epiſtolarum 121 ſq.
obſcurorum virorum notavit. Languetum *Vindiciarum contra Tyrannos*, præſcripto Stephani Junii Bruti nomine edita- 116.
rum, autorem eſſe, docet allato ipſius teſtimonio, quod omnem dubitationem eximit. Ab eodem ipſo præfationem iſti libro præmiſſam confectam eſſe ſub nomine Cononis Su- 119.
perantii Vaſconis, contendit pariter adverſus Bælium. Societatem Abbreviatorum, a non nemine inter Collegia erudita re- 132.
latam, fabuloſam declarat, ejusque erroris originem aperit. Platinam vero nomine vocari Bartholomæum de Platina, pro- 133.
bat teſtimonio Hieronymi Pauli, qui σύγχρονος idemque amicus Platinæ fuit. Sub Minii Celſi, cujus præfixo nomine exſtat liber de non occidendis hæreticis, nomine Lælium So- 144 ſq.
cinum latere, non Seb. Caſtellionem, contra quosdam diſputat. De ſcriptis a Boineburgio & Conringio diſſimulato utriusque nomine editis, in cauſa Electoris Moguntini contra Colonienſem, ex Boineburgii quadam epiſtola adhuc inedita

pag. 154 sq. certiorem tradit notitiam. Epistolam de præcipuorum Scriptorum Mysticorum principiis & characteribus, Arnoldi Historiæ Theologiæ Mysticæ annexam, asserit Petro Poireto.
173. Huic eidem tribuit *Recueil de diverses pieces concernant le*
167. *Quietisme & les Quietistes*. Ejusdem Oeconomiam divinam
171. ab Hohlfeldio quodam Latine versam esse, eamque versionem a Poireto penitus approbari, ex hujus ore confirmat. Deni-
185 sqq. que nec asservatu indignam censuit schedulam, autores glossarum interlinearium, quæ in Bibliis Ernestinis apparent, complexam, & eo ipso tempore, quo de elaboratione istarum annotationum fuit deliberatum, scriptam.

M. URBANI GODOFREDI SIBERI, ECCL. SNEEberg. Archi-Diaconi, Commentatio de Illustribus ALEMANNIS.

Lipsiæ, sumptibus Jo. Frid. Gleditschii & Fil. 1710, 4.
Alph. 1 plag. 8.

Alemannorum nobilissimam & vetustissimam gentem, a septingentis annis apud Magdeburgenses perque omnem fere Europam inclutam, doctissimus Autor, Collega noster perindustrius, quem nuper Schneeberga ad Diaconatum Lipsiensem vocatum gaudemus, ex fide documentorum sistit. Nomen illorum gentilitium ab antiquis Alemannis depromtum existimat, qui post debellationem suam passim oppidis & monasteriis apud Hispanos, Italos & Gallos nomen dederunt. Idem in illustrioribus familiis hæsisse, hominum excellentium exemplis probat, præcipuosque hoc nomine notatos Magdeburgum concessisse. Quum autem verosimile sit, id jam diu ante seculum XI contigisse: attamen famæ illorum potissimum robur addidisse Altmannum seu Alemannum Passaviensium, alterumque, Martisbergensium Præsulem, quorum propinquos Magdeburgo cum Ottonibus in Italiam abiisse, ac illustrissimas quasque Alemannorum apud Italos, Gallos, Hispanos familias condidisse, propriis exterorum testimoniis confirmat, vitasque illorum atque potissimum Ludovici Alemanni Cardinalis Arelatensis, Nicolai, Matthæi aliorumque fusius paulo

Digitized by Google

paulo describit. Inde ad eos rediens, qui Magdeburgi restiterunt, præcipuosque & amplissimos magistratus gessere, eorum e tabulis publicis Magdeburgensibus catalogum ad usque nostram ætatem exhibet, virtutes amplissimas inque patriam merita ita refert, ut ad historiam, patriam pariter ac literariam, non nihil conferre possit. Tandem ad amplissimum hujus gentis ornamentum & maximum Saxoniæ nostræ decus JO. ÆGIDIUM ALEMANNUM, aliquot Electorum Saxoniæ Consiliarium, & ad Palatium Imperatoris Legatum, ac Potentissimi Poloniarum Regis Ministrum Status, delatus, ingentia Viri merita brevi stylo, sed ita tamen describit, ut ostendat, multa & maxima virtutum pondera illius memoriæ suo tempore adjici posse. Additur Commentationi Panegyricus, quem maxime Reverendus Bœrnerus noster ALEMANNO, ex Legatione Viennensi redeunti, olim recitavit, cum inscriptione Joannis Schultzii, Gymnasii Budissinensium Rectoris (maturo fato nuper defuncti) qua Illustrissimi Viri ad Comitia Lusatiæ accessum fausta gratulatione publicavit.

M. URBANI GODOFREDI SIBERI, ECCL. SNEEB. Archi-Diac. Dissertatio de Collaribus Clericorum tubulatis & planis.

Sneebergæ, ex typographia Fuldiana, 1710, 4.

Plag. 6.

QUum res vestiaria variis mutationibus sit obnoxia, neque in ulla re magis atque in exornandis corporis partibus ingenium hominis ludat, Cl. Autor de Collarium Sacerdotalium origine & progressu dicere constituit. Occasio nata fuit ex superstitiosa Collarium defensione a quibusdam instituta: quorum usum ut consuetudine magis quam lege irrepsisse declaret, e vetustis historiæ profanæ, atque inde sacræ monimentis adstruit, Oratores veteres collo nudo dixisse, quosdam vero gutturis defendendi gratia Focalibus usos, ceterorum ludibria in se provocasse. Inde ad alia progressus colli ornamenta ostendit ea fuisse laxiora, neque ita collum constrinxisse, quemadmodum collarium præsentium usu fieri solet. Eun-

Digitized by Google

dem vestitum Episcopis, Sacerdotibus, Monachis & omni Clero ignotum fuisse, e picturis veterum probat: vel si quæ tales reperiantur, eas ad errores vel figmenta pictorum referendas esse. Tandem Seculo XIV collaria tubulata & canaliculata a profanis hominibus excogitata Pontificis primum Romani Gregorii XI, atque inde reliquorum Sacerdotum colla invasisse probat, quorum tamen luxuria creberrimis Synodorum decretis paulo post fuerit interdicta. Cessante vero illa apud Pontificios consuetudine, nihilominus tamen in quibusdam Ecclesiis Evangelicis & Academiis Anglicanis eam restitisse: donec nonnulli Ecclesiarum Saxonicarum Præsules, resectis fimbriis & canaliculis, planum, depressum, quadratumque sub mento collare susciperent. Hinc usum eorum ex sola consuetudine, non lege suaderi posse existimat, quum morum solennium abolitio variis, quod ajunt, scandalis fomitem præbere possit.

JUDICIA ERUDITORUM DE ORIGINE ELEctorum, cum vera sententia comparata, & cum diplomatibus huc spectantibus conjunctim edita a JO. GUILIELMO JANO.

Vitembergæ, apud Christ. Gerdesium, 1711, 4.
Const. 1 Alph.

POstquam Jo. Aventinus & Onuphrius Panvinius communem illam veterum, de collegio Electorali ab Ottone III Imp & Gregorio V P. R. instituto, opinionem confutarunt, diu multumque de eo inter eruditos, sed tanta cum dissensione disputatum est, ut propemodum quot Autores, tot sententiæ fuerint, & vel propterea nonnulli de vera illius origine indaganda prorsus desperarint. Tam varia igitur in hac controversia scripta, judicia & argumenta doctissimus Autor hujus commentationis, Collega noster honoratissimus, antequam suam ipsius sententiam exponeret, in certum ordinem redacta, sub unum quasi conspectum revocare operæ pretium duxit. Postquam enim Cap. I statum controversiæ proposuit, atque Electoratum solitarium a primario, & utrumque ab officiis aulæ

aulæ & Cancellariæ distinguendum esse, illum vero ante Ottones Imperatores ne locum quidem in Imperio Romano-Germanico habuisse, ostendit, Cap. II vulgaris illius, quam dixi, opinionis autores, oppugnatores ac defensores, una cum rationibus in utramque partem adhibitis, recenset. Caput III simili modo judicia eorum, qui Electores post Ottonis III tempora certo Imperatoris cujusdam vel Principum Germanicorum decreto constitutos esse putant, exponit. Caput IV eorum sententias complectitur, quibus illustrissimum hoc collegium a nulla constitutione scripta repetendum esse, sed sensim paulatimque per consuetudinem ad tantum fastigium ascendisse videtur. Caput V veram de origine Electorum sententiam proponit, & omnem fere obscuritatem ac difficultatem, qua argumentum hoc tantopere impeditum esse creditur, tolli posse ostendit per distinctionem, Capite I explicatam, inter Electores solitarios, qui soli, reliquis Imperii proceribus prorsus inconsultis atque exclusis, Imperatorem crearunt, & inter primarios, qui præcipuas tantum partes in comitiis Imperatoriis sustinuerunt, interim vero reliquos Principes non prorsus excluserunt; sed ex eorum consensu & prætaxatione, ut Albertus Stadensis loquitur, Regem Romanorum elegerunt. Utrorumque origo separatim investigatur, ac priores quidem A. 1273 in Rudolphi Habspurgici electione primum initium cepisse, Sect. I sat evidentibus rationibus demonstratur: sed de posteriorum primordiis juxta Sect. II non æque certo pronunciari potest, quia eorum jura ab occultis initiis sensim paulatimque creverunt. Quod si verba, ex quodam Friderici I diplomate a Windekio, aut testimonia Amandi & Welberti a Gewoldo ex libris manu exaratis prolata, satis germana & fide digna essent, evidentia Electoratus primarii vestigia jam ante medium Sec. XII deprehenderentur. Sed cum ista, eruditorum judicio, νοθείας pene convicta sint, ex certioribus monimentis illum saltem usque ad tempora Friderici II pertingere, confirmatur. Quid? quod jam sub Henrico VI, Philippo & Ottone IV aliquam Officialium in eligendo Imperatore prærogativam fuisse, Celeb. Leibnizius ex Innocentii III epistolis &

Gervasii Tilberiensis Otiis Imperialibus suspicatur. Caput VI agit de titulo Electoris, qui quidem in aliorum scriptis jam medio Seculo XIII VIIviris Officialibus tributus est, sed ab his ipsis paulo serius usurpari cœpit. Interim P. Albini aliorumque opinio non immerito refellitur, qui nullum Principem Electorem ex familia Anhaltina eo usum fuisse existimant, cum non tantum inde ab anno 1273 in epitaphiis Electorum ex illa familia Saxonicorum, sed & in diplomatibus Rudolphi III aliorumque in curia Vitembergensi asservatis reperiatur. Caput VII idque ultimum fontes errorum ac dissensionum in hoc argumento aperit, &, quicquid veri in reliquis opinionibus inest, cum sententia supra exposita conciliat. Ceterum observationes non contemnendæ, e. g. de Bellarmini retractatione, de controversiis ob successionem & hereditatem Electoratus ante Auream Bullam inter unius familiæ Principes ortis, de numero suffragiorum, quibus Ludovicus Bavarus Imperator electus est, de νοθείᾳ loci Matthæi Paris, cui Baronius totam suam de origine Electorum sententiam superstruit, &c. hinc inde insperguntur. Tum & historiam controversiæ de origine Electorum pariter atque omnium comitiorum Imperatoriorum, quæ inde ab electione Henrici II Sancti usque ad Carolum IV per quatuor fere secula celebrata sunt, partim ex scriptoribus coævis, partim ex monimentis publicis, quorum nonnulla sub finem integra adjiciuntur, expositam hic reperire licet.

NOVA LITTERARIA.

Londini sub initium cujusvis septimanæ prodit novum Diarium sub tit. *Memoires de Litterature*, quod, quæ in exterorum Diariis continentur, potiora exhibet, autore, ut creditur, *La Roche*, qui & Dictionarii Bæliani versionem Anglicam multa cura revidit. Eidem tribuunt *Bibliothecam curiosam, or a Misscellany* &c. quæ paucis plagulis in 4 excusa, curiosas Dissertationes & excerpta librorum rariorum complectitur. Cantabrigiæ Johannes Hughes, Collegii Jesu Socius, Chrysostomi de Sacerdotio libros sex, Gr. & Lat. cum Dissertationibus nonnullis prooemialibus, de dignitate Sacerdotali, in 8 vulgavit.

Digitized by Google

vulgavit. Ibidemque Jo. Davisius, Collegii Regin. Socius, post iteratam, quam sub manibus habet, Minucii Felicis editionem, Ciceronis Opera Philosophica, nec non Porphyrium de Abstinentia, cum animadversionibus edere parat; & Josephus Wasse, ejusdem Coll. Soc. Diodorum Siculum typis jam prope absolutum mox spondet in lucem prodituram. Prodiit & illic Horatii elegantissima editio in 4 maj. a Viro Celeb. Richardo Bentlejo singulari cura & studio procurata, quam apud Belgas mox recudendam ferunt. Doctissimus Jo. Ernestus Grabius Dissertationem novam de variis vitiis LXX Interpretum versioni ante Origenis ævum illatis & remediis ab ipso in Hexaplari editione adhibitis, deque hujus Editionis reliquiis tam MSptis quam prelo excusis, edidit. Spes quoque est, Viri illustris Ezechielis Spanhemii de Usu & Præstantia Numismatum Tomum II, quem prelo paratum reliquit, obstetricantibus Bentlejo & Grabio in Belgio propediem excusum iri. Oxonii adhuc in edendo Josepho occupatur Jo. Hudson, ibidemque hactenus plures Scriptores, ut *Longinus*, *Dionysius de Structura Sermonis*, *M. Antoninus*, *Palladius*, *Malala*, *Zosimus*, *Eutropius*, *Justinus*, *Anacreon*, *Alcinous*, *Censorinus*, *Joannes Parisiensis*, aliique prodiere, de quibus suo tempore dicemus uberius. Prodiit & Oxonii *Ephraim Syrus*, cum Codd. MSS. Bodlejanis diligenter collatus, Græce, in fol. de quo, cum nec versio, nec notæ, nec præfatio accesserit, pluribus agere supersedemus.

Amstelodami Joannes Clericus, qui & nuper Commentarium in Pentateuchum emendatum atque auctum recudit, *Æschinis Socratici Dialogos quatuor* Græce & Latine cum notis prelo subjecit, quibus addet etiam *Silvas Philologicas*, in quibus multa Veterum Græcorum & Latinorum Scriptorum loca explicantur aut emendantur. Jo. Hermannus Schmincke, Hassus, in eo est, ut Ultrajecti Eginhardum de Vita Caroli M. cum variis MSptis & editionibus, quas nancisci potuit, omnibus diligenter collatum, doctissimisque notis ex Historia media illustratum, edat in 4, quam editionem propediem prodituram existimamus. Ludolphus Kusterus in adornanda nova Hesychii editione totus

accu-

Digitized by Google

occupari dicitur. Ceterum prodiit Amstelodami *Abrahami Muntingii, Medicinæ & Botan. Prof. Phytographia curiosa, exhibens Arborum, Fruticum, Herbarum & Florum icones, ducentis & quadraginta tabulis ad vivum delineatis ac artificiosissime æri incisis. Varias earum denominationes Latinas, Gallicas, Italicas, Germanicas, Belgicas aliasque ex probatissimis Autoribus priscis ac neotericis desumptas collegit & adjecit Franciscus Kiggelaer, Botanophilus*, 1711, fol.

Noribergæ apud Endteros excuditur Dictionarium Gallico-Germanicum admodum copiosum in fol. singulari studio Viri Cl. Jo. Friderici Crameri concinnatum. Lipsiæ intra paucos dies prodibunt: *Thomæ Stanleji Historia Philosophica* a Viro quodam Celeberrimo Latinitate donata, variisque Dissertationibus & notis illustrata, apud Th. Fritschium, in 4 maj. *D. Jo. Franc. Buddei Theologia Moralis*, apud eundem, in 4; *Joannis Dlugossi seu Longini Historiæ Polonicæ libri XII*, quorum sex posteriores nondum editi, jam ex MSpto rarissimo in lucem publicam prodeunt e Bibliotheca, & cum Præfatione Illustr. HENRICI Lib. Bar. DE HUYSSEN, magno Russorum Cæsari a Consiliis intimis Bellicis & Justitiæ, apud J. L. Gleditsch & M. G. Weidemann, in fol. *D. Jo. Michaelis Heineccii Historia Ecclesiæ Græcæ Veteris & modernæ*, e præcipuis Scriptoribus multo studio collecta & Germanico idiomate luculenter exposita, apud Jo. Frid. Gleditschium & Fil. in 4; tum *Libanii Epistolarum* hactenus ineditarum *Centuria*, Græce & Latine, ex versione & cum Notis Jo. Christophori Wolfii, Prof. Publ. in Academia Vittebergensi, apud eosdem, in 8 maj. & *Jo. Christiani Lunigii Archivi Imperialis Germanici*, cujus superiori anno Tomi duo priores prodiere, Tomus III & IV, apud Hæredes Lanckisianos, in fol.

LECTORI.

Indicandum Tibi duximus, cum proximo Mense Majo prodituras Supplementorum Tomi IV Sectionem XI & XII, quibus adeo absolvetur Tomus quartus, quem proxime etiam quintus excipiet.

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji, Anno M DCC XI.

אור מאור

LUX DE LUCE, LIBRI TRES, IN QUORUM primo ambiguæ locutiones, in secundo variæ & dubiæ Lectiones, quæ in Vulgata Latina occurrunt, ex originalium linguarum textibus illustrantur, in tertio agitur de Editione Sixti V, facta Anno 1590. Collegit & digessit F. HENRICUS DE BUKENTOP, Ord. FF. Minorum Recollectorum in Academia Lovaniensi S. Theologiæ Lector Jubilatus, Provinciæ Germaniæ Inferioris Exdefinitor, & actualis Custos Custodum.

Bruxellis, typis Francisci Foppens, 1710, 4.
Constat 3 Alphab.

Academia Lovaniensis, quæ olim Hunnæum, Estium, Lucam Brugensem, Hentenium, Robertum Bellarminum, Jacobum Tirinum, Martinum del Rio, Andream Schottum, Jacobum Bonfrerium, Cornelium a Lapide, Franciscum Titelmannum, Nicolaum Zegerum, aliosque Scripturæ interpretes tulit, hunc etiam Bukentopium excitavit, ut ambiguas vulgatæ versionis locutiones ad originales textus examinaret, & sensum determinaret. Ea vero loca in primo libro emendavit, quæ in vulgata ambigua, sed in Græco & Hebræo textu perspicua fuerunt. Existimavit enim Vulgatæ sensum, qui in originali textu non reperitur, non esse a Deo inspiratum, nec a Deo intentum. Prætermisit vero omnia loca, quorum ambiguitas ex originali textu tolli non potuit. Auctoritate enim Thomæ q. 4 de Potent. art. 4 nixus, *duos pluresque sensus, salva circumstantia literæ, Scri-*

Digitized by Google

ptura aptari posse, eosque genuinos Scripturæ sensus esse, statuit. In Libro secundo evolvit varias ac dubias lectiones, quæ in Vulgatæ Latinis editionibus reperiuntur, quas ex originalibus linguis & Criticæ regulis ad certam & verosimiliorem lectionem reducit. Attingit itaque non solum illa loca, quæ a correctoribus jam emendata sunt, quorum correctionem prudenti judicio peractam esse, ex originalibus linguis ostendit; sed etiam alia, quæ adhuc corrigenda sunt, exhibet, quæ tamen,
p. 127. cum Luca Brugensi scribens, non ea mente proponit, *ut mutare aliquid aut præferre velit, sed quod multas varias lectiones & animadversiones, quas in Latinis vulgatæ editionis codicibus, & tractatoribus, atque etiam ex collatione cum originalibus textibus ipse invenit, & verisimilitudinem habere videntur, in medium proferat, judicio suæ Sanctitati, iisque, quos illa iterum committere possit, relicto.* Hoc enim licitum esse, ex literis Bellarmini ad Franciscum Lucam 1 Nov. Anno 1606 datis probat, *quod utilissimum sit, ut viri docti tum de variis lectionibus, tum de judicio peritorum hominum admoneantur.* Sic idem Cardinalis Capuæ 6 Dec. Anno 1603 ad eundem Lucam scripsit: *Scias velim, Biblia Vulgata non esse a nobis accuratissime castigata, multa enim de industria justis de causis pertransivimus.* Plura ejusmodi testimonia in Præf. p. 127 collecta sunt. Improbat itaque noster Autor cum aliis Theologis Pontificiis
128. P. Lorcæ sententiam L. I. c. 9 n. 8 scribentis: *Est certum, quam certa sunt Theologica documenta, Editionem illam* (Vulgatam nunc correctam) *purissimam esse, & in ea restitutam esse veram lectionem, & omnimodam integritatem, adeo ut, si quis defectum veræ lectionis in ea notaret, etiamsi non Interpreti, sed scriptoribus (puta amanuensibus, aut typographis) adscriberet, vel aliquam ex his lectionibus, quas correcta hæc rejecit, veriorem esse contenderet,* TEMERARIUS ET AUDAX *merito censeretur.* Liber tertius tandem de Vulgata per Sixtum V Anno 1590 edita, nec non de Bibliis Vaticanis Clementis VIII, de Plantinianis, aliisque integro seculo hactenus recusis, agit. Monet Cl.
316. Autor, quod Sixtus V quamplurima quidem menda, quæ in Vulgatæ libros irrepserant, sustulerit, sed absque notabili re-

cursu

Digitized by Google

cursu ad textus originales, ut liquet ex Bulla editioni ista præfixa, quodque Sixtus imprimis studuerit, ut Vulgata Biblia ederet juxta lectionem tunc temporis magis communem, qua de causa permulta remanserint, quæ merito corrigenda visa sunt. De Clemente vero VIII refert, quod opus, a Sixto V inchoatum, magis perfecerit, adhibitisque doctissimis Theologis permulta loca ad originales linguæ textus, aliasque legitimæ Criticæ regulas expensa restituerit, annisque post Sixtinam duobus, Anno nempe 1592 ediderit. Nullam tamen in utrisque Bibliis substantialem diversitatem, sed accidentalem ibidem tantum admittit, Sixtinamque nunquam in Ecclesiæ usum traductam, sed judiciose desertam esse ostendit. Ut vero pateat, in quibus locis Sixtina hodie rarissima a Clementina nunc communi discrepet, noster Cl. Autor illam cum bino Clementis exemplari, altero 1592, altero 1593 excuso, contulit, omnesque differentias, quas investigare potuit, adnotavit. Qua occasione simul advertit, quod prior Clementina Anno 1592 excusa, non in omnibus conformis sit, cum altera, quæ Anno 1593 typis Vaticanis impressa est, quodque prior hac secunda quoad prelum exactior sit; quamvis in utraque permulti nævi typographi reperiantur. Præterea observavit, quod in secunda editione Clementis studio quædam mutata sunt, quæ in prima bene impressa videntur. Ut itaque Lector uno intuitu omnes locorum discrepantias inspicere possit, Cl. Autor eos ordine Biblico disposuit, tandemque reflexiones addidit, in quibus indicat, utra lectio, Sixtiana, an Clementina, lectioni originalis linguæ magis convenire & præstare videatur, quamvis modernos Codices originalis linguæ unicam & infallibilem regulam & amussim esse, ad quam omnia vulgata loca expendenda & corrigenda sint, non asserere audeat, sed Romanæ Ecclesiæ ejusque visibilis capitis censuræ omnia sensa sua subjiciat. Ut de ejus methodo felicius judicare queamus, specimina quædam addamus. Gen. III, 17 Vulgata legit: *maledicta terra in opere tuo*; quæ verba ex mente nostri Autoris duplicem sensum habere possunt: vel, ut terra ægre ac respective paucos fructus proferat, etiamsi multa in ea colenda ope-

 ra

Digitized by Google

ra adhibeatur. Vel, maledicta erit propter opus tuum criminosum, quo me offendisti. Sed observat noster Autor, quod in Chaldæo, Arabico & Syro legatur בעבורך *baaburcha*, quod verti potest: *propter te*, vel *in transgressione tua*, ut transtulit Theodotion. Denique addit, quod Vulgatus Interpres in Hebræo legerit vocem simillimam בעבודך *baabudecha*. Sed quamvis concedamus, quod vulgatus & forte etiam LXX ita legerint, addendum tamen fuisset, quod vocem in Hebræo codice bene scriptam male legerint. בעבודך *baabudecha* enim formam nominis apud Hebræos non habet. Si esset nomen, legendum fuisset בעבודתך *baabodatecha*, *in ministerio* vel *opere tuo*. Sic Exod. V, 11 legitur בעבודתכם *baabotatechem*, *in ministeriis vestris*, ab absoluto עבודה *aboda*, *ministerium*; sed forma עבוד *abud*, *opus* apud Hebræos nunquam occurrit. Quoniam itaque hæc forma Hebræis non usitata est, recte colligitur, tam LXX senes, quam Vulgatam male legisse, & pejus vocem vertisse. Præterea Vulgatam versionem vere ambiguam esse, nisi ipsi lux ex Hebræo codice præferatur, præter alia plura v. 3 Cap. VI Exod. evincit; legit ibi Vulgatus: *Nomen meum Adonai non indicavi ipsis.* Si verba vulgati sequaris, sensus erit, quod nomen אדני *Adonai*, non revelatum fuerit; si vero codicem Hebræum inspicias, invenies, quod Deus dicat: *Nomen meum* יהוה *Jehova non indicavi eis.* Vulgatus vero loco nominis יהוה *Jehova* legit אדני *Adonai*, quia tam Judæi, quam Christiani illo tempore, loco יהוה, in lectio-
pag. 51. ne nomen אדני substituerunt. Sic quando Job. II, 5 dicitur: tanges os ejus, non intelliges, utrum *os ossis*, an vero *os òris* significetur, nisi Hebræum עצמו *os ossis* inspicias. Nec sen-
53. sum Vulgati Ps. XVIII, 14 capies, quando leges: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.* Latina enim Vulgati verba dabunt sensum, quem Benedictus XII intendit, cum suos consanguineos, qui ab ipso promoveri cupiebant, repelleret, dicens: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.* Sed *mei* Genitivi casum esse, & hunc sensum referre: *Si mei* h. e. בי *in me non dominati fuerint, tunc immaculatus ero*, docet codex Hebræus.
54. docet codex Hebræus. Dubium, quod Interpretes Ps. XXXIX, 7 exer-

exercuit, ita noster Cl. Autor solvit, ut Pauli verba Hebr. X, 5 *corpus aptasti mihi*, ex Græco LXX codice desumta esse opinetur, qui loco כריתָ *caritha*, *perfodisti*, legerit כליתָ *killitha*, *perfecisti*. Sed quamvis admittamus, Paulum codicem LXX respexisse, dubitamus tamen, utrum illi senes aliter legerint. Videtur potius LXX senes easdem Hebræas literas præ oculis habuisse & legisse: אזנים כריתָ לי *aures perfodisti*, h.e. aures excavasti, præparasti mihi; sed hanc phrasin per synecdochen de toto corpore intellexisse, & hoc sensu transtulisse: totum corpus præparasti, aptasti, perfecisti mihi. Sic non necesse est, ut LXX aliter legisse statuamus. Liceat subjungere, quod Cl. noster Autor in libro secundo ad Gen. III, p. 132.
15 addit. Prolixus ibi est in asserenda Vulgati lectione: *ipsa* (Maria) *conteret caput serpentis*: tandem tamen luce veritatis coactus, ipse non solum fatetur, Romanam Ecclesiam hanc le- 134.
ctionem: *ipsa conteret*, non proponere tanquam de fide sit, neque alteram lectionem: *ipse conteret*, quam multi Patres, Samaritanus, Hebræus, versio Samaritana, Græcus, LXX & quædam editiones Vulgatæ approbant, damnasse, sed etiam ipse existimat, quod nullo modo negari possit, quod textus Hebræus 135.
huic lectioni vehementer faveat: etenim (pergit ille) quicquid hic profert, masculinum est: Pronomen præpositivum הוא *Hu*, quod per se valet *ipse*. Verbum ישוף *Jaschuph*, quod masculinum est, non fœmininum, ipsum denique Pronomen possessivum; nam non solum est in Hebræo: *Hu Jeschuphecha ros*, sed etiam sequitur ibidem אתה תשופנו עקב *Atta teschaphennu akeb*. *Tu conteres* masculino *calcaneum*, hoc est *conterere molieris*, seu *insidiaberis*; si enim de fœmina diceretur, cujus calcaneo serpens insidiaretur, deberet in Hebræo esse תשופנה *Teschuphenna*. Sed quamvis h. l. veritatem sequatur, eandem tamen Num. XX, 6 deserit. Verba enim Vulgati superflua, quæ etiam in multis Vulgatæ editionibus desunt, nec in Hebræo, LXX, Hieron. Chaldæo, Syro, Arabico &c. codice leguntur, & teste Francisco Luca ex epistola feriæ sextæ post Dom. III. Quadrages. desumta sunt, olim in Hebræo textu adfuisse, sed forte uti alia plura excidisse, nullo antiquitatis

 testi-

Digitized by Google

testimonio fultus, asserit. Ex his B. L. intelliget, quæ de reliquis sibi promittere potest.

CORNELII ADAMI, V. D. M. DAMONENSIS ET Schol. Rect. Observationes Theologico-Philologicæ, quibus plurima S. Codicis, Novi præsertim Fœderis, loca ex moribus & ritibus diversarum Gentium illustrantur.

Groningæ, ex officina Jo. a Vessen, 1710, 4.
Alphab. 2 pl. 21.

INstitutum, quod Cl. Autor inscriptione libri satis diserte expressit, cum multis idem commune habet, qui jam pridem in eodem campo decurrerunt, quem adeo amplum esse constat, ut plura ingenia exercere possit. Horum itaque vestigiis ita insistit Rev. Autor, ut eorum laboribus, cum laude commemoratis, tempestive utatur, ea autem, quæ domestica lectio suggessit, sedulo symbolæ instar conferat, ac fontium imprimis habeat rationem, & idoneis veterum testimoniis assertionibus suis plenissimam fidem faciat. Cumque id præcipue agat, ut ex variis gentium moribus, ritibus ac institutis utrique Fœderi, speciatim Novo, lucem affundat, primum Caput introductionis fere loco esse jussit, qua ostenderet, magnam ex gentium consuetudinibus, cum Sacro Codice rite comparatis, utilitatem ad divinioris doctrinæ genus & ejus studiosos derivari. Atque id quidem cum testimoniis eruditissimorum Virorum v. c. Merici Casauboni c. V p. 138 de Enthusiasmo & Bynæi, tum rationibus confirmat. Hac enim ratione & veritatem Evangelicam ab empæctarum objectionibus & criminationibus vindicari, & Gentilium superstitiones everti, & gratiam divinam, in dissipatis pestilentissimorum errorum nebulis maxime elucescentem, magis magisque celebrari posse ostendit. Hinc explicat, quid rituum morumque nomine sibi veniat, & quid summatim in examinandis & ad usum sacrum accommodandis gentium ritibus observandum videatur. Capite II Persarum ritus eo animo ex veterum monimentis repetuntur, ut varia V. T. loca, ac speciatim Historia Estheræ,

non

Digitized by Google

non satis illustrata, ampliorem lucem nanciscantur. Totum itaque librum, qui sub Estheræ nomine exstat, secundum ordinem capitum & commatum persequitur, &, quæ vel aliis vel sibi in mentem venerint, diligenter, Brissonio imprimis ad partes sæpe vocato, commemorat. Cap. III varia Matthæi loca non tralatitie illustrat, v. c. I. 18 vocem συνελθεῖν, quam ut profanos Scriptores de usu rei Venereæ imprimis adhibuisse ostendit, ita hanc significationem nec hoc in loco amittere arbitratur. Postea vocem παραδειγματίζειν, qua vel prostitutionem ad supplicium & infamiam conjunctim, vel ad infamiam tantum significari, cum Bynæo de Nat. I. C. lib. I c. 2 p. 197 sq. existimat. De Magis varia ex veterum & recentiorum observationibus affert. Inter cetera de pane ἐπιουσίῳ tot p. 110.
eruditorum Virorum curas experto commentatur, eumque non de spirituali, sed corporali pane accipiendum, cum Cl. Marckio statuit, cujus disputationes de hoc argumento, quæ Exercitationibus ejus Juvenilibus insertæ leguntur, rem ad liquidum perduxisse profitetur. Observationibus in Matthæum subjunguntur annotata, quæ Actuum caput XVII, 16 sqq. illustrant. Multa hic de urbe Atheniensium, superstitione eorum & ritibus sacris leguntur, ab aliis quidem jam admonita, sed a Cl. Autore non sine industria & Lectoris voluptate in summam collata. Capite V analecta Agonistica, ad phrases 346.
potissimum Paulinas illustrandas idonea, suppeditat, ac spicilegium quoddam post opimas messes, quas Duumviri præstantissimi Hier. Mercurialis & Petrus Faber, ac præter hos Jac. Lydius in Agonisticis Sacris fecerunt, instituit. Nec desiderabit fidem cordatus Lector: quamvis enim illorum, quos dixi, Virorum industriam vel nulla vel pauca veterum loca, quæ ad hoc argumentum pertinent, effugerint, recentiorum tamen Scriptorum lucubrationes, quas diligenti manu Cl. Autor evolvit, huic antiquitatis momento non contemnendam lucem fœnerantur. Ceterum in Præfatione continuationem harum Observationum sperare jubet Autor diligentissimus, quam avide excipient, quibus volupe est, præstantiora eruditorum & antiquitatis intelligentium Virorum cogitata, ex diversis, iis-

que

que majoris molis ac rarioribus ſcriptis in unum acervum congeſta, legiſſe.

DE VOLSTREKTE BORGTOGT VAN DE SOONE Gods &c.

h. e.

PLENARIA FIDEJUSSIO FILII DEI. DEFENSA a GERHARDO PERIZONIO, V. D. M. Grotammerenſi.

Amſtelodami, apud Jacobum Borſtium, 1710, 8.

Plag. 19.

QUanquam Theologi Reformati in articulo de ſatisfactione Chriſti, quod rem ipſam attinet, inter ſe conſentiunt, magna tamen inter eos lis intercedit, utrum ea ſatisfactio melius appelletur fidejuſſio, an expromiſſio. Poſterius defendit ante aliquot annos Vir Cl. Melchior Leideckerus, in libro de fidejuſſione Chriſti, quem ad reducendam pacem eccleſiaſticam (ex hac enim ſcintilla bellum conflari potuit) a ſe editum eſſe ſcribit. Cum vero in hoc libro Coccejus, Heideggerus aliique, qui contrariæ ſententiæ favent, in numerum Socinianorum ſint relati, Cl. Gerhardus Perizonius, Jacobi frater, virorum tantorum defenſionem ſibi ſuſcipiendam duxit. In Præfatione optimum futurum fuiſſe dicit, ſi nomina fidejuſſionis & expromiſſionis nunquam a Theologis fuiſſent Theologiæ immixta, cum in ſacris Litteris non reperiantur, & Divina ſatisfactio ab humana, ſive hæc fidejuſſio ſit, ſive expromiſſio, multum differat, neutrique per omnia ſit comparanda: ita enim absque dubio minus rixarum & cavillationum futurum
p. 3. fuiſſe. Sub initium tractatus conqueritur, multos reperiri ex ordine ſuo, qui arma, adverſus alios hoſtes uſurpanda, contra ipſos fratres convertant, qui viris pacificis, nullas aut leviſſimas ob cauſas nomina Socinianorum, Papiſtarum, Antinomorum aliaque ſimilia objiciant, qui aliis pro autoritate terminos ac limites præſcribant, quid quantumque dicendum ſit, & glori-
33. entur, ſe gerere bella Domini. Se quidem ore & animo aſſentiri

ſentiri iis hypotheſibus, e quibus Leideckerus tanta fiducia concludat, Chriſtum appellandum eſſe expromiſſorem, ſed videri tamen ſibi, melius appellari fidejuſſorem. Hanc ſententiam ſuam duobus potiſſimum argumentis probat. Primo p. 37.
expromiſſorem, quia obligationem plane in ſe receperit, ſolutione facta non liberare debitorem priorem, qui ipſa expromiſſione facta jam penitus ab obligatione liber ſit, ſed ſe ipſum: itaque ſequi, ut Chriſtus, ſi expromiſſor ſit, non tam pro noſtris debitis, quam pro ſuis, quæ noſtri cauſa ſuſceperit, ſit paſſus. Deinde in ſacris litteris peccata, quæ electis usque ad ſa- 44.
tisfactionem realem adhærent, ipſis tribui, dicique peccata ipſorum: quod fieri non poſſet, ſi Chriſtus peccata penitus in ſe recepiſſet. Ad argumenta Leideckeriana Cl. Autor fuſe ſatis reſpondet, quæ tamen omnia recenſere nihil attinet, cum ipſe rem totam in inani logomachia & problematibus quibus- 263.
dam, quæ non magni ſunt momenti, conſiſtere agnoſcat, promittens, ſe eos etiam, qui alteram ſententiam amplectuntur, non minus amico vultu adſpecturum. Quam ob cauſam 292.
etiam fatetur, orthodoxum eſſe Leideckerum, atque hunc tractatum non ideo ſcriptum eſſe, ut orthodoxia ejus in dubium vocetur, ſed tantummodo ut fratrum orthodoxia contra ejus αἱρεσιποιΐαν vindicetur.

SACRA MORAVIÆ HISTORIA, SIVE VITA SS. CYRILLI & METHUDII, Welebradenſium Archiepiſcoporum, Moraviæ & univerſæ pæne Slavoniæ Apoſtolorum; Autore JOANNE GEORGIO STREDOWSKY, Proto-Notario Apoſtolico, Auratæ Militiæ Equite, Sacri Palatii & Aulæ Lateranenſis Comite, nec non Pawlowicii ſupra fluvium Beczvam Parocho.

Solisbaci, impenſis Georgii Lehmanni, 1710, 4.

Alph. 3 pl. 4 una pl. figg. æn.

IN Romana Eccleſia a multis jam ſeculis in morem abiit, ut, qui ſupra vulgus ſaperent receptasque vel conſuetudines vel doctrinas oppugnarent, non ſolum in hæreticorum haberentur numero, verum etiam igni nullo unquam tempore intermori-

Digitized by Google

turo irrevocabili addicerentur ſententiæ. E contrario, qui vel per naturalem mentis imbecillitatem ac profectam inde ſuperſtitioſam credulitatem, vel per ſimulationem in quæſtum comparatam, omnes intenderunt nervos ad propagandam vindicandamque religionem publicam, eos id præmii manſit, ut poſt fata Sanctorum titulo in Senatum cœleſtis curiæ conſcripti, ſupplici cultu dedicatisque templis ac feriis celebrarentur. Ad utram horum Sanctorum claſſem ii ſint referendi, quos admodum Reverendus Autor hujus libri deſcribit, aliorum eſto judicium. Nos ejus opus, *acerbo*, ut in titulo ſcribit, *ſudore collectum*, ad ſeculi IX hiſtoriam illuſtrandam non parum conferre ingenue confeſſi, in recenſione ita verſabimur, ut miſſis, quæ ad civilem pertinent hiſtoriam, Lectoribus indice quaſi digito monſtremus, quantos inde fructus percipere poſſint eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſtudioſi. Nam permulta interſeruit ad civilem Moraviæ atque Bohemiæ hiſtoriam ſpectantia, idque, ut in Præfatione ait, partim ea de cauſa, ut narrationes de Cyrillo & Methudio chronologico nexu concatenatæ ſolidius haberent fundamentum, partim ut diffuſior illa veteris Moraviæ hiſtoria aliquid adjumenti afferret ei, qui Moraviæ Annales velit contexere. Quam ob rem in eadem Præfatione non ſolum recenſet omnes Moravicæ hiſtoriæ ſcriptores, cum editos, tum ineditos, ſed etiam alia adminicula ei, qui integram Moraviæ hiſtoriam componere in animum inducat, erudite præſcribit. Ipſum Opus quinque abſolvit Libris, horumque *primo* brevem Moraviæ deſcriptionem, populi mores, veterem ethniciſmum, & quædam Chriſtianismi initia complectitur.

Lib. I Cap. 1. Olim enim Moravia Regnum erat, ex quo multis detractis partibus hodie Marchionatus Moraviæ reliquus eſt, qui

3. longitudine 25, latitudine 22 Germanica milliaria æquat. Regni olim metropolis erat Welehradium, urbs ampliſſima, ex qua nihil ſupereſt præter monaſterium Ciſtercienſium, anno

4. 1204 conditum, cujus Abbatum exhibetur Catalogus. Interdum e terra eruuntur numi ita inſcripti: MONETA CIVITATIS WELOGRODENSIS. Hodie metropolis eſt Olomucium, ac Pro-Marchionis munere fungitur Franciſcus Joſephus,

Digitized by Google

ſephus, Comes ab Oppersdorf, cujus & anteceſſores nominatim indicantur omnes. Vetus Moravia quatuor potiſſimum idola coluit, Pierunum, Radagoſtum, Witislaum, & Kraſopanim, Slavorum Venerem. Quorum Numinum figuras æri eleganter inciſas Autor exhibet, de iisdemque totidem diſſerit capitibus. Præ ceteris aſpectu dignus videtur Pierunus, qui Cap. 5.
in manu dextra ferrum latum, vomeris inſtar, idque rubrum & quaſi candicans geſtat. Erat autem ferrum illud candens pro ritu explorandi reos ſcelerum. Nam in ejus Numinis luco & fano, qui criminis alicujus ſuſpecti erant, candentis illius ferri contrectatione innocentiam ſuam ſolebant demonſtrare: quem ritum apud Moravos jam Chriſtianos remanſiſſe usque ad ætatem Caroli IV Imperatoris, Noſter manifeſtum reddit.
Si quæras de ortu lucis Evangelii in Moravia, Noſter exiſtimat, 9.
primis ſtatim temporibus eam hic illuxiſſe, cum e Pannonia & Norico, quæ Evangelium ſtatim acceperint, facillimus fuerit in Moraviam tranſitus. Imo non dubitat, S. Laurentium, Epiſcopum Laureacenſem, primum in Moravia tradidiſſe doctrinam Chriſti circa A. 47. Producit hinc Ambroſium, qui ſcriptis litteris Fridegildim Marcomanniæ Reginam ad Chriſtianismum perduxerit, a qua maritus ipſius Roſemundus ad eandem religionem amplexandam fuerit permotus. Adducit etiam Hieronymi epiſtolam ad Fretellam Olomucenſium Epiſcopum ſcriptam. Nihilominus Slavi, cum ſubegiſſent Marcomanniam, quicquid religionis Chriſtianæ reliquum
erat coloniarum per Regnum diſperſione opprimebant. Poſt- 10.
ea tamen Carolus M. armorum vi Samoslaum, Moravorum Regem, ad amplectendam Chriſtianam religionem adegit, ejusdemque conſilio multi doctores in Moraviam miſſi, quos inter Arno, Godvinus & Urolphus fuere. Horum poſtremus 11.
Laureacenſis fuit Archiepiſcopus & Moravorum Metropoli- 12.
ta, anno 826. Nec parum ſucceſſit religionis ſanctioris propagatio ſub Regibus Mogomiro I & Brynnone. Quanquam hoc tandem in exilium acto, Mogomirus II, factioſorum gentilium procerum ſententia Rex conſtitutus, gentilia Numina eorumque cultum denuo inſtauravit. Tandem vero A. 856 in

Digitized by Google

Moraviam ex Græcia venerunt Cyrillus atque Methodius, sive, uti semper a Nostro vocatur, Methudius. De his uberius agitur Libris sequentibus, & quidem secundo Libro de patria eo-
Lib.II Cap.1. rum, & apostolicis inter gentes Slavorum operibus. Nati sunt hi fratres Thessalonicæ, Cyrillus quidem intra annum 813 &
2. 818, Methudius brevi post eum. Patrem nacti sunt Constantinum, Virum illustrem, cujus nomine & natu major, nempe Cyrillus, fuit insignitus, quod, cur postea mutaverit, rationem infra audiemus. Ambo fratres Constantinopoli a S. Methodio Patriarcha sacerdotali honore aucti sunt. Quidam etiam
3. putant, fuisse eos monachos Ordinis S. Basilii: sed horum sententiam Noster convellit, docetque, eos ab eodem Methodio ad Gazaros convertendos emissos Slavonicam addidicisse linguam, eosque non solum ad Christianismum perduxisse, sed & istam in linguam transtulisse Evangelium. Iidem hi fratres paulo post Bulgariæ intulerunt lumen Evangelii, & hac qui-
4. dem occasione. Cum Bogoris, Bulgarorum Regis, soror adhuc Constantinopoli captiva, fratri suo redderetur, ipsa jam Christiana, secum in Bulgariam duxit Cyrillum & Methodium. Sed nullis ii adhortationibus Regis animum expugnare potuerunt, donec morbo & publica annonæ penuria permotus votum faceret, se his malis liberatum Christo nomen esse daturum. Verum cum hoc promissum Rex non servaret, Methodius pingendi artem egregie doctus, judicio extremo graphice depicto, ita perterruit Regem, ut statim se sineret baptizari. Postea hi fratres ad Dalmatas & Croatas transeuntes perfecerunt, ut Budimirus Rex Christo & ipse nomen daret, & subje-
5. ctum sibi populum adduceret. Hinc a Moravis invitati brevi post, quam una cum lipsanis S. Clementis Welehradium pervenissent, Radislaum Regem ejusque nepotem Suatoplucum cum primoribus Regni Welehradensibusque civibus baptiza-
6. runt. Eademque in urbe Scholas instituerunt, in quibus Cyrillus suos, quos Slavorum in gratiam invenit, characteres, qui hinc hodienum Cyrillici vocantur, tradidit. Quod genus literarum, nec non Bucovica literatura, ab Hieronymo inventa, a Nostro explicatur, certumque tempus statuitur, quo

in

in Moraviam Cyrillus venit cum Methodio, nempe annus 856. Cum igitur felix esset novæ religionis progressus in Moravia, & Lib. II Cap. 7.
idola ubique dejicerentur, factum est, ut Ecclesia Welchraden- 8.
sis Cathedralis dignitatem acciperet, ejusque Præsul constitueretur Cyrillus, uti Olomucensis Methodius. Hi non modo divina officia Slavonico idiomate persolvunt, sed Cyrillus Biblia universa eadem lingua interpretatur & publicat. Inter 9.
hæc hoc fratrum par in Russiam abit, & Russos ad suam religionem convertit, unde hodienum eorum memoria apud Russos quotannis d. 10 Martii celebratur. Inde in Moraviam
reversi, Borivogium Bohemiæ Ducem, cum Regis Moraviæ 10.
hospes esset, itidem convertunt, eaque re etiam Evangelio in
Bohemia pandunt aditum. Ceterum cum Apostoli hi apud 12.
Nicolaum I Papam ob sermonis vulgaris in sacris usum accusati essent, illi Romam evocati Papæ rationem facti sui reddere conantur. Verum cum Papa eos non audiret, finem controversiæ fecit audita de cœlo vox: *Omnis Spiritus laudet Dominum, & omnis Spiritus confiteatur ei.* Quo facto Slavis vernaculæ linguæ usum in sacris Papa indulsit, simul Cyrillum Welehradensium creans Archiepiscopum. Hujus Papæ successor Ha- Lib. III. Cap. 1.
drianus II hosce fratres universæ gentis Slavonicæ Apostolos
constituit & in Moraviam remittit. Sed Cyrillus quidem hinc 2.
ob bellum domesticum in Bohemiam se recipit, ibique Scholas instituit, & hyperdulian Mariæ Bohemis tradit. Noster animadvertit, Bohemos confractis atque conflatis falsorum Numinum simulacris, Mariæ imaginem, quæ hodieque superest
Boleslaviæ, inde fieri & procudi curasse. Tandem Cyrillus de 5.
instanti morte divinitus præmonitus Romam petit, in Pontificisque manus Archipræsulatus sui insignia deponit, quæ Hadrianus Papa contulit Methodio. Paulo ante ipsius mortem id contigit, quod in causa est, ut hodie non Constantini no-
mine, quod tamen per omnem vitam, demtis aliquot hebdo- 6.
madibus, gessit, sed Cyrilli appelletur. Nimirum quia semper singulari affectu ferebatur in Cyrillum Alexandrinum, cujus etiam libros in Slavonicam linguam convertit, factum est, ut die huic Cyrillo sacra, quæ in Ecclesia Latina d. 28 Januarii

Digitized by Google

celebrabatur, cum Constantinus noster eum mane suppliciter imploraret, Sanctus hic Cyrillus, cœlestis lucis fulgore conspicuus, suo se clienti conspiciendum præberet, suavique solaretur alloquio: *Esset bono animo, post 40 dies tempus migrationis ex hac solitudine ad æviterna præmia futurum sciret: ante tamen obitum, suum CYRILLI sibi imponeret nomen.* Ex eo tempore concessu Papæ nomen assumsit Cyrilli, quo adhuc vocatur. Etiam prædicto tempore mortuus Cyrillus Romæ magnifice sepelitur, anno 873, ut Noster contendit. Ad ejus successorem Methodium Joannes VIII Papa mittit litteras, quibus revocat privilegium illud Slavis concessum, divina officia celebrandi in lingua sua. Immo cum Methodius videretur obsequium huic mandato detrectare, parum abfuit, quin pro hæretico condemnaretur. Papa enim rursus scripta ad eum epistola ei interdicit, ne porro missas cantet in lingua barbara. Quæ Papæ sententia deinceps confirmata est in Moravia, & usus patriæ linguæ in sacris abolitus. Tandem post multas molestias, quas Rege Moraviæ Suatobogio Methodius pertulit, vitæ satur & mortem suam ex apparitione Cyrilli fratris prænoscens, Romam concessit, ibique paucos post dies mortuus nonagenarius, eodem, quo frater, conditus est tumulo. Quæ miracula circa Cyrillum ac Methodium Deus sit operatus, quæque patrarint ipsimet, singulari capite Autor noster exponit. An autem *miraculum* hoc loco Synonymum sit *fabulæ*, uti apud Livium lib. I cap. 4 & Gellium lib. IX cap. 4, cordatiores judicent Lectores. Sequenti Seculo anno 914 & Cyrillus & Methodius canonizati sunt a Joanne X Papa, uti Autor noster capite I libri V exponit, quo libro tractat, quicquid post Methodii obitum in Moravia accidit usque ad sedis Episcopalis Olomucio factam restitutionem. Subnectit varia monimenta, quibus antiquitates monasteriorum aliquot in Moravia illustrantur. Atque hæc est totius Sacræ Moraviæ facies: nisi quod addendum est, pleraque probari ex scriptoribus junioribus. Unde non mirum, si Lectori minus credulo non pauca fabulis, quam vero, videantur similiora. Certe difficillima concoctu est narratio de Clementis I Papæ reliquiis a Cyrillo

Marginal notes: Lib. III. Cap. 8. — 9. — Lib. IV. Cap. 8. — 9. — p. 583 sqq.

a Cyrillo inventis miraculo inaudito: & complures hujus generis. Ceterum ex hoc libro inter alia & hoc annotari meretur, quod, cum Suatoplucus Moraviæ Rex Borivogii Bohemiæ Ducis filiam Ludomiram sibi desponsatam per legatos domum esset ducturus, sponsa a Bavaris intercepta, natum inde sit proverbium vulgari sermone tritissimum: Wer das Glück hat/ führt die Braut heim/ id est, *cui fortuna favet, ei sponsam licet domum ducere*. Ad Academicas antiquitates pertinet, quod Methodius A. 876 Academiam scribitur condidisse Budecii, oppido tribus milliaribus a Praga distanti. Ad ecclesiasticas vero referatur, quod anno 965 Miecislaus, Polonorum Dux, Christianus factus & baptizatus est d. 5 Martii, quæ illo anno erat Dominica quarta Quadragesimæ, dicta Lætare. Quo facto edixit, ut omnes a proxima Martii septima die, idolis confractis, & in lacubus aut aquis submersis, simul & lapidibus obrutis, baptizarentur, addito metu publicationis bonorum & exilii. Itaque omnes baptismum suscipiunt & idola dejiciunt, Deosque hastilibus affixos per vicos ferunt, ac deinde in aquas præcipitant. Unde mos ille etiamnum in Silesia, Polonia, & alibi obtinet, ut pueri puellæque Dominica Lætare idolum quoddam fabrefactum extra mœnia portent, & in aquam projicientes demergant. Idem apud Moravos adhuc observatur, hoc tamen discrimine, ut Moravicæ adolescentulæ Dominica Quadragesimæ quinta, quam *Dominicam mortis* vocant, ludicram illam cerimoniam peragant. Nec denique Lectori ingratus esse potest Catalogus Regum Moraviæ & Episcoporum Olomucensium, quorum hic Capite 12, ille decimo Libri V exhibetur.

p. 96 sqq.
Lib. III c. 4.
Lib. IV c. 7.
Lib. V c. 9.

SERVATI LUPI, PRESBYTERI ET ABBAtis Ferrariensis, Opera. STEPHANUS BALUZIUS collegit, emendavit & notis illustravit. Editio secunda, ab ipso BALUZIO aucta atque emendata.

Antwerpiæ, apud Jo. Fridericum Gleditschium & Fil. 1710, 8. Alph. 1 pl. 13.

Ste-

Digitized by Google

STephanus Baluzius, Vir tot monimentis æternitate dignis clarissimus, primam horum operum editionem publicarat Parisiis A. 1664. Nunc ejusdem cura auctior ea apud nos prodit, digna cujus recensionem faciamus paulo accuratiorem. De Lupi quidem ipsius Operibus nihil dicturi, nisi quod dicendi genere utatur non ineleganti, in ipsis vero sententiis Augustino se affixum esse satis prodat, Editoris notas paulisper perlustrabimus. Lupi autem monimenta, quæ hoc volumine continentur, isthæc sunt: *Epistolæ 130*, *Canones Concilii Vernensis*, quorum autorem esse Lupum, non solum ex ejus Epistola 42 probat Baluzius p. 472, sed ex stylo, quem subinde cum Epistolis ejus contendit, *Liber de tribus quæstionibus*, scilicet, de libero arbitrio, de prædestinatione, & de valore sanguinis Christi, quem eundem Lupo Annotator firmis argumentis asserit, *Collectaneum de tribus quæstionibus*, iisdem nimirum, quas modo memoravimus, *Vita Sancti Maximini*, *Episcopi Trevirensis*, quam tamen fabulis fœde contaminatam esse, passim in notis ostenditur, *Vita Sancti Wigberti*, *Abbatis Frizlariensis*, de qua haud dubie idem ferri debet judicium, *Homiliæ duæ ac totidem hymni in solennitate Sancti Wigberti*, quanquam postrema hæc scripta Lupi esse, non constet certo aliquo argumento. Progredimur itaque ad doctissima Baluzii annotamenta, in quibus primum Lupi vitam describit p. 326 seq. Deinde sparsim quædam affert pro Ecclesiæ Gallicanæ libertate. Ut cum p. 381 observat, olim Romani Pontificis auctoritatem rarius ab Episcopis Gallicanis imploratam fuisse, plus valente auctoritate Regia. Sic p. 342 seqq. docet, monasteriorum libertatem Lupi ævo pependisse ex nutu Principum, & Regiæ auctoritati ea immediate subjecta fuisse. Adde p. 369 seqq. & 386. Reges jure regio Episcopatus concessisse, ostendit p. 415 sq. & Baronium Regis auctoritatem in Ecclesia oppugnantem p. 418 reprehendit. Porro haud pauca profert, quæ ad locupletanda Glossaria mediæ ætatis faciunt. *Breves* id ætatis vocabantur, quæ nunc vocamus inventaria p. 330, unde & *inbreviatores* dicti. *Armarium* significabat bibliothecam p. 351, *titulus* Ecclesiam, ad quam quis erat ordinatus p. 363, *comitatus* pagum p. 370, *tractoria* epistolam, cujus beneficio Missi suscipiebantur

Digitized by Google

tur & pensitationem tributumque accipiebant p. 400, *bajulus* præceptorem regiæ juventutis p. 401, *præceptum* diploma regium p. 404, *Tractator* sacrarum Litterarum interpretem & doctorem p. 490. Præterea plurima scitu digna ubique notis inspersa sunt, ex quibus nonnulla delibabimus, quæ Lectorem ad librum ipsum perlegendum invitare posse videntur. Tralatitiæ, de conjugio Eginhardi cum Imma Caroli Magni filia, narrationi fides adstruitur p. 331, 333, 334, 335. In primitiva Ecclesia nullum Presbyteros inter & Episcopos discrimen fuisse, tradit Baluzius p. 367 sq. Veterum nimiam vitæ monasticæ æstimationem cum Erasmo notat p. 378. Veterum opinionem existimantium, actum prorsus esse de salute ejus, qui vel ungue summo perstringere auderet bona monasteriorum, salse ridet p. 395. Jam Lupi ævo Curiam Romanam munerum fuisse avidissimam, nihilque apud eam obtineri potuisse gratis, adeoque omnia Romæ fuisse venalia, (utimur hic, ut & in ceteris plerisque, ipsius Baluzii verbis,) refert p. 403. Bedam esse verum Autorem Commentarii in Epistolas Pauli, sub ejus nomine vulgati, probat p. 406. Illud Christi: *Pasce oves meas*, ex consensu veterum, æque pertinere ad Episcopos omnes, qui Vicarii Petri vocari soliti sint, demonstrat p. 428. Denique ficta medio ævo anilia miracula in vitis Sanctorum ingenue agnoscit p. 492 sq. Ceterum cum celeberrimus Baluzius interdum etiam emendandum sibi sumserit Lupum, non videtur alienum hoc loco quædam annotare, quæ ipsiusmet eruditissimi Viri aliorumque judicio permittimus lubentes. Nimirum Epist. 35 Lupus Ebrardum exhortatur gravissime, ut Christiana in virtute in dies proficiat, summaque intentione nitatur, ut laboriosius Deo militans ab eo gloriosius coronetur. Retulimus ipsa Lupi verba. Tum allato Davidis dicto sic pergit: *Jacta cogitatum tuum in Domino, ut ab eo nitorimenta perpetuo felicia & feliciter perpetua consequaris.* Diserte *nitorimenta* in MS. codice legi, testatur Baluzius p. 383, novumque vocat vocabulum, quo Lupus significari velit *nitorem mentis*. Nos ei vix subscribimus, sed ductum litterarum secuti orationisque seriem, legendum arbitramur *incrementa*.

Digitized by Google

Nam & paulo post Lupus addit : *salutiferis quotidie crescas virtutibus. Epistola 127* hæc leguntur : *Quia non misistis equum, nec idoneum,* (scilicet equum,) *qui me exolutim ferret, habebam* (ipsemet,) *navi advos cursum tenebo.* Baluzius p.464 fatetur, in MS. esse *mexolutim.* Unde fecit *me exolutim.* Verum nec uspiam id vocabulum reperitur, & sensus *indubie*, quem ei dat Baluzius, huc quadrare haud videtur. Legendum arbitramur *me tolutim.* Noti quippe sunt *equi tolutarii*, & Plautus Asinar. act. III sc. 3 v. 115 meminit *equi tolutim badissantis*, id est, ut versu proxime præcedenti declaratur, *incedentis.* Porro cum Cl. Baluzius p. 484 monet, in Lupi de tribus quæstionibus libro p. 211 legendum esse : *Scire eum,* (pro *Deum,*) scilicet Diabolum, *quod si comedissent* (protoplasti,) *mox aperirentur oculi eorum, similesque diis existerent.* Sed hic quidem haud dubie nihil immutandum. Eadem enim verba reperias Genes. III, 5, quo Lupus respexit: *Scit enim Deus, quod, in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii.* Postremo illud addimus, cum in multis Epistolis, ut p. 191, 182, 180, 178, 172, 173, 169 & alibi in hac editione legatur *Reverentissimus* Præsul, non injuria nos dubitare, an forte rescribendum sit *Reverendissimus*, quod & convenientius est, & ab ipso Lupo adhibetur in prooemio ad Vitam Sancti Wigberti p. 292.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΟΓΓΙΝΟΥ ΠΕΡΙ ΥΨΟΥΣ ΒΙΒΛΙΟΝ.

h. e.

DIONYSII LONGINI DE SUBLIMITATE LIBELlus, cum Præfatione de vita & scriptis LONGINI, notis, indicibus & variis Lectionibus.

Oxoniæ, e theatro Sheldoniano 1710, 8 maj.

Plag. 15.

Quamvis Longinus, Rhetor veteri memoria præstantissimus, nec posteritati minus commendatus, plurimorum industriam expertus sit; optimo tamen consilio Cl. Hudsonus, quem suspicamur Editorem, repetitis curis eum dignum judi-

Digitized by Google

judicavit, additurus ea, quæ *Fr. Robortelli* Basileæ MDLIV (ita enim legendum est, cum Præfatio nostræ editionis, typographi errore, MDCIV exhibeat) *Pauli Manutii* MDLV Venetiis, *Fr. Porti* MDLXIX Genevæ, *Gabr. de Petra* ib. MDCXII, *Gerhardi Langbænii* MDCXXXVII Oxoniæ, alteriusque Bononiæ MDCXLIV, *Tan. Fabri* Salmurii MDCLXIII, ac denique *Jacobi Tollii* Traj. ad Rhen. MDCXCIV, edentium industriam effugerant. Eo autem consilio negotium hoc aggressus est Cl. Editor, ut contextus Græcus non minus quam Latina versio castigatius & correctius prodiret. Hinc præter impressa typis exempla Longini omnia, quæ quidem alicujus notæ sint, Cod. MS. e Bibliotheca Viri Celeb. Jo. Mori, Episc. Eliensis, consuluit & collectas ex eo Lectiones variantes ad calcem ipsius libelli rejecit. Versionem textui Græco substratam passim correxit, ac otiosis verbis resectis, ad Græcum textum propius accedere jussit, in notis autem textui subjectis iisque paucis & brevibus id egit, ut lectioni receptæ sua constare posset ratio. Accedunt tres Indices novi, quorum primus Verborum, secundus Rerum, tertius Autorum habet rationem, atque hi interdum prolixiores exhibent observationes a ceteris Interpretibus maximam partem allatas, quas paginarum angustia in opere ipso non capiebat. In Præfatione vita Longini summatim commemorata ejusdemque scripta Langbænii potissimum verbis, quæ interdum novis Cl. Editoris observationibus distinguuntur, ordine recensentur, iis non neglectis, quæ Langbænium effugerant. Sunt autem hæc: τὰ περὶ Ξενοφῶντος, Τέχνη Ῥητορικὴ, si hæc ejus est, Ὀδαίναθος, Φιλολόγοι, εἰς τέχνην Ῥητορικὴν Ἑρμογένους, περὶ Μέτρων, cujus partem ex Bibliotheca Vaticana descriptam Cl. Editor exhibet, quæ tamen ut & cetera ab impressis Hephæstionis scholiis parum admodum discrepare candide fatetur. Hic illud monendum ducimus, quod Tollius in Præfatione ad suam Longini editionem illa περὶ τῶν μέτρων ac præterea Lexici cujusdam Sacri ἀνέκδοτα in Insignibus Itineris Italici editurum se receperit, quod tamen factum esse non deprehendimus. Præfationem excipiunt veterum & recentiorum de Longino judicia

cia ac testimonia, inter quæ legimus Libanianum, quod ad Orationem Longini de Odenatho pertinet, ex epistola quadam ejus MS. depromtum, quod partim in Præfatione, partim inter judicia affertur, sed posteriori quidem loco accuratius. Illis recentiorum testimoniis addi forte poterat Costarii judicium sinistrum sed iniquum, quod in Apologia ejus adversus Giracum legitur p. 88. Hoc se ex parte probavit Bælio Tom. III Dictionarii p. 2881 not. Vicissim præclare de Longino sensit Illustris Huetius, id quod vel ex singulari ejus dissertatione, quæ Longini de verbis Mosaicis: *Fiat lux, & facta est lux* illustrat, satis apparet. Legitur ea in Cl. Clerici Tomo X Bibl. Select. p. 211 sq. Dignus quoque erat Henricus Valesius, qui ad Eusebii Hist. Eccles. p. 121 consuleretur. Ceterum eodem fere tempore, quo ista editio ad nos fuit delata, V. C. Conr. Sam. Schurzfleischii τῦ μακαρίτυ notæ & animadversiones eruditæ in eundem Longini libellum Cl. Fratris cura in lucem Wittebergæ forma quarti ordinis prodierunt, quæ, ut cetera taceamus, eo se imprimis nomine commendant, quod beneficio Codicis MS. in Bibliotheca Mediolanensi Ambrosiana obvii & a Tollio neglecti, variis locis non contemnendam lucem subinde affundunt. Inscriptio Programmatis a V. C. Henr. Leonhardo Schurzfleischio editi, quod hanc commentationem complectitur, ita habet:

DIONYSIUS LONGINUS ΠΕΡΙ ΥΨΟΥΣ *AD fidem Codd. a Jac. Tollio omissorum, recensitus, notisque e schedis B. Fratris auctus.*
Vitembergæ, typis Christiani Schrœdteri, 1711, 4.
Plag. 10.

EX Procemio intelligas, B. Schurzfleischium Longini libellum ad fidem Codicis MS. Bibliothecæ, quæ Mediolani est, Ambrosianæ, illiusque in charta bombycina manu sat antiqua non indiligenter exarati, ac inter MSS. lit. N, n. CXCVI signati, recognovisse, ac præterea editionem Pauli Manutii Venet. MDLV curatam, & cum Tollio tum ceteris Longini Editoribus neglectam solicite contulisse, atque adeo his præsidiis potissimum

Digitized by Google

tiſſimum inſtructum eas animadverſiones fugitivis ſchedis commiſiſſe, quæ nunc primum Cl. Fratris cura in lucem communem exiverunt. In Præfatione extrema commemoratum quoque eſt, Autorem vitæ Apollonii (cujus locus Editoris Angli induſtriam non effugit) Longinum *ἐν τοῖς φιλολέγοις* laudari, qui liber idem forte ſit atque alter, quem *περὶ τῶν Κριτικῶν* cum inſcripſiſſe veteres teſtentur. Ipſa commentatio in certa capita eſt diſtincta, in quorum primo de Terentiano, cui p. 2.
Longinus operam hanc inſcripſit, monetur, nomen ejus in MS. Ambroſ. per *Ποςέμιεν φλωρεντιανὸν* exprimi, ex quo conjecturam fecit B. Vir, legendum eſſe *Ποςέμε φλ. Τερεντιανὲ·* mavult enim *Ποςέμε* quam *Ποςέμιε*, quoniam *Poſtumus* prænomen, *Poſtumius* autem gentis nomen eſſe, ex veterum monimentis patet. Poſtea de Rhetoribus & Sophiſtis nonnulla admonentur, & Rhetor quidem in jure eum notare dicitur, qui Rhetoricam, Sophiſta autem, qui Dialecticam diſcipulis tradiderit. Quæ Sectione I libelli Longiniani verba leguntur, *ἐκ ἐξ ἑνὸς ἐδ' ἐκ δυοῖν*, ea ex MS. Ambroſ. exhibentur ita, *ἐκ, ἐδ' ἐκ δυεῖν* h. e. *vix, aut ne vix quidem, ex duobus membris*, ut duæ voces *ἐξ ἑνὸς* e gloſſa videantur. Cap. II *βάθος* ſublimitatem dictionis exprimere ex veteribus oſtenditur. Sect. II legitur, *ὡς ἐπικινδυνότερα ἂν τὰ ἐφ' ἑαυτῶν*, ubi Cod. Ambroſ. legit *αὐτὰ*, quod expreſſit etiam T. Faber, & Noſter tuetur. Sectione III quidam veteris Tragici verſus leguntur, quos ita putat reſtituendos:

6. 7. 11.

Ηκω λιπὼν τε Θραχίαν καὶ Στρυμένα
Ηκω δ' ἀήμαΙ' ἐξεμῶν πρὸς ἐρανὸν,
Εμᾶ δὲ πνοιαῖς πειθεθ' Ηφαίςε κράτος;
Ην τέμᾶ ἐξίωσιν αὐλητρίε.
Δειλοῖς τε θνητοῖς τἔτ' ἂν ᾖ διὰ φροντίδος.

Sect. VII pro *φαντασίαν ἔχοντα* Cod. Ambroſ. legit *φαντασίαν ἔχοι δὴ*, quod priori omnino putatur præferendum. Sect. VIII pro *ταῦτ' ἄμφω* Ambroſ. habet *ταῦτ' ἄφω*, Noſter legit *ταῦτ' ἀφίει*. Omittimus ceteras, liberali & erudita manu congeſtas, & partim *ἀγχινοίᾳ* Critica partim lectione veterum ſe commendantes obſervationes, quæ nunc Longi- 18.

Digitized by Google

num ſibi vindicant, nunc obſcure dicta illuſtrant, nunc aliis Autoribus lucem affundunt, v. c. Dioni, Chryſoſtomo, Suidæ &c. qui paſſim corriguntur. Imprimis autem in veterum Poetarum verſibus, qui luxati videbantur, reſtituendis eruditam operam B. Vir collocavit.

HISTORIA INSECTORUM; AUTORE JOANNE RAJO, Collegii S. Trinitatis apud Cantabrigienſes & Societatis Regiæ olim Socio.

Londini, impenſis A. & J. Churchill, 1710, 4.
Alph. 2 plag. 7.

IN eleganti hoc Opere poſthumo, ſumma cura maximoque labore congeſto, & Regiæ Societatis Londinenſis juſſu edito, nihil deſideratur, quod ſingularum, quæ in inſectis occurrere poſſunt, ſpecierum deſcriptiones, locum natalem, & proprietates concernit. Inſecta autem illa animalia audiunt, quorum corpus inciſuris, aut in parte tantum ſupina, aut in prona præcingitur; eorumque ſumma genera ex Prolegomenis Autoris cum L. B. jam communicabimus. Inſecta ſcilicet ſunt vel *ἀμεταμόρφωτα*, quæ nullam ſubeunt formæ mutationem, vel *μεταμορφέμενα*, quæ formam mutant. Inſecta *ἀμεταμόρφωτα* vel ſunt *ἄποδα* ſeu pedibus carent, vel pedata, ex quibus nonnulla pellem aliquoties mutant. *Ἄποδα* dantur vel terreſtria, quæ modo in terra naſcuntur, ut lumbrici terreſtres, modo in inteſtinis generantur non minus hominis, quam aliorum animalium, vel aquatica, modo majora, eaque vel teretia, ut medicinalia, ſeu hirudines, vulgaria ſubnigra, & marina cinerea, vel lata & tenuia, modo minora, quæ itidem vel teretia, nigra aut rubentia, vel lata. Pedata vero dividi poſſunt pro pedum numero in hexapoda, octapoda, *τέσσαρες καὶ δεκάποδα*, & *πολύποδα*. Hexapoda ſunt vel terreſtria vel aquatica. Terreſtria modo majora, eaque vel latiora, ut ſubflavum in truncis & ligno quercuum putridorum degens, nigrum in terra naſcens, nigrum ſubterraneum cauda bifurcata, & albidum punctis nigris quadratis in dorſo; vel teretia, ut in farina

farina natum, quo ſpectant aliæ ſpecies in lignis putridis, aut etiam in terra ortæ; modo minora, inter quæ alia animalibus infeſta ſunt, & modo fœtent, ut cimex, modo non fœtent, ut ricinus, pediculus tum vulgaris, tum ferus ſeu inguinalis, & pulex, alia animalibus non ſunt moleſta, ut velox & agile in libris & ligno putrido naſcens, corpore prælongo & cauda forcipata, nigrum in floribus chelidonii minoris obſervatum, albicans ſubterraneum ſaltitans locuſtarum in modum. Inter aquatica eſt pediculus marinus grandis & ſquilla fluviatilis. Octapoda vel caudata deprehenduntur, ut ſcorpio, vel non caudata, ut araneus, ricini octapodes & ſyrones. Ad τέσσαρες καὶ δεκάποδα ſeu quatuordecim pedibus donata referuntur aſelli, pulex aquaticus, & pediculus aquaticus. Dantur etiam alia 24 pedibus prædita, anterioribus 8 minoribus, poſterioribus 16 majoribus, figuræ diverſæ, corpore longo, quorum duæ obſervantur ſpecies, altera major, coloris obſcurioris in rupibus maritimis degens, altera coloris argentei in domibus. Triginta pedes obtinet animalculum oblongum, coloris caſtanei, corpore plano ſeu compreſſo, ſub lignis ſeu truncis arborum plerumque latitans, velox & agile. Πολύποδα denique ſunt vel terreſtria, quæ habent corpus teres, ſeu ſubrotundum, ſingulis crurum conjugationibus e medio ventre proxime, ſeu ex eodem puncto ortis, ut julus, aut planum ſeu compreſſum, idque modo teres, pedibus 38 inſtructum, modo planum, ut ſcolopendra marina. Huc ſpectat animalculum bicorpor, ſeu bicaudatum in petrarum foraminibus ſub aquis latitans, in mari prope Liburnum obſervatum. Sequuntur inſecta μεταμορφέμενα, ſub triplici transmutationis ſpecie notanda; quarum prima inſtantanea eſt, nulla inter veterem & novam formam interpoſita quiete aut ἀσιτία; cujus generis ſunt libellæ ſeu perlæ, cymices ſylveſtres, locuſtæ, grylli campeſtres, & domeſtici, gryllo-talpa, cicada, blatta, tipula aquatica, ſcorpius aquaticus, muſcæ aquaticæ, hemerobius ſeu ephemera, tandem forficula ſeu auricularia. Secunda ſpecies ea complectitur inſecta, quæ duplicem metamorphoſin ſubeunt, 1 in chryſalida, aut quoddam ei analogum, 2 in animalculum

Digitized by Google

malculum volatile & alatum. Hujus ordinis insecta ante mutationem aliquandiu quiescunt, nec se loco movent, & inediam patiuntur. Dividi autem possunt alarum respectu in *κολεόπτερα* seu vaginipennia, ut scarabæi, & *ἀνέλυτρα* seu alis detectis, iisque vel farinaceis, ut papiliones, vel membranaceis, modo duabus instructa alis, ut culex, modo quatuor; hæcque observantur vel gregaria & favifica, inter quæ alia mel elaborant, corpore instructa longiore, angustiore & glabriore, ut apis mansueta, aut breviore latiore, & hirsuto, ut bombylius, alia nullum elaborant mel, suntque majora, ut crabrones, aut minora, ut vespæ; vel solitaria non favifica, ut apiformia, vespiformia, papilioniformia, & seticaudæ. Tertia species est simplex e vermiculo in animalculum volatile transiens, interposita aliqua quiete & *ἀσιτία*, quo spectant muscæ carnariæ & nymphæ vermiformes. De cetero monendum restat, huic operi appendicem adjunctam esse *de scarabæis Britannicis*, *Autore Martino Lister*, S. R. S. ex MS. Musæi Ashmolæani.

D. JO. WOLFFGANGI KÜNSTEL DISsertatio Medico-Chymica de Salibus metallorum, præsertim Auri & Mercurii.

Lipsiæ, apud Jo. Frid. Gleditschium & Fil. 1711, 4.

Constat plag. 3.

TRia sunt Dissertationis hujus capita, quorum primum de usu salium polychresto, secundum de salibus metallorum in genere, tertium denique de sale Auri & Mercurii in specie tractat. Primo nimirum salium usum in cura febrium, præsertim intermittentium, in hydrope, obstructionibus glandularum, segnitie alvi, exemplo celebrium in Arte Medica virorum, commendat Cl. Autor, negans, quod acrimonia nervis ac partibus corporis tenerioribus inimica existat. Imprimis autem nitri in hæmorrhagiis sedandis, in diarrhæis, cholera, ardore urinæ ac spasmis urethræ dolorificis multum prædicat. Capite secundo varias metallorum solutiones ab Autoribus variis tentatas commemorat & sub incudem revocat. Acida minus commoda menstrua pro resolvendis metallis judicat,

non

Digitized by Google

non quod (ceu vulgo creditur) ob corrosivitatem ipsis inimica sint, sed quod iisdem sociata in vitriolum, virtute stypti-ca & acrimonia septica insigni instructum, abeant: cujus exemplum præbeant crystalli lunares, vitriolum lunare, vitriolum venereum. Laudat methodum ex metallis salia eliciendi *Borrichianam*, itemque *Kunckelianam* igne reverberii utentem: utramque tamen utilitate medica propemodum carere censet, quod parcum salis tædioso satis labore obtineatur. Omnibus igitur hactenus inventis eam præfert, qua in præparatione essentiæ dulcis, per decennium fere cum insigni applausu in pharmacopolio orphanotrophii Hallensis dispensari solitæ, utuntur. Cum enim ipsemet Autor præparationi adfuerit manusque admoverit; coram Deo omniscio testatur, essentiam illam esse aurum purgatissimum menstruo quodam blando omnisque corrosivitatis experte resolutum. Addit, aliam quoque post varios in hoc negotio exantlatos labores sibi innotuisse methodum, compactissimum auri corpus blando ejusmodi artificio, sine corrodentium liquorum subsidio ita intime resolvendi ac subtilisandi, ut alembicum quoque transscendat. Utramque tamen, more Medicis utplurimum solemni, inter arcana reponit, artis salutaris profectorum & plurimorum ægrorum salutem commodis suis non semper anteponentibus. Sancte autem capite tertio testatur, menstruum illud nec acidum esse, nec corrosivitatis levissimæ particeps, nec quicquam pulverulenti aut fecum terrestrium, si per se digestioni committatur, deponere; multo minus per alembicum abstractum vel vestigium salis in fundo cucurbitæ relinquere, sed ad spiritum vini rectificatissimum quam proxime accedere. Mercurio tamen & calci Solari si affundatur, utrumque intime resolvi, ita ut Mercurius menstruo abstracto per aliquod tempus digestioni in balneo expositus, tandemque per retortam destillatus, in spiritum pellucidum & terram tenerrimam valde porosam, fixam tamen; aurum vero in substantiam resinosam abeat, in spiritu vini rectificatissimo diffluentem. Terræ isti porosæ si spiritus vini rectificatissimus affundatur, sal, quo abundat, promptissime elici, & intra paucorum dierum spatium

ex spiritu vini denuo emergens ad latera vitri velut semet sublimando exscendere. Quod si spiritus vini impraegnatus decantetur ac blanda destillatione abstrahatur; sal albissimum sapore admodum penetrante, odore non inamoeno praeditum in fundo cucurbitae remanere, tantae quidem in igne fixitatis, ut instar auri Vulcani tyrannidem spernat & in crucibulo sine ullo fumi vestigio fundetur, omnia tamen vasa, quin etiam crucibulos duplices sibi invicem impositos ferme in momento permeet. Hujus efficacia absque ulla virium depraedatione, sine anxietate ac inquietudine, per blandam catharsin aut diaphoresin & diuresin eliminari, quicquid corruptelae in corpore subnatum aut extrinsecus per contagium adspersum est, exemplis duarum foeminarum lue Gallica miserrime defoedatarum, viri febri hectica tantum non ad incitas redacti, puellae ob variolas malignas decumbentis & adolescentuli gravi peripneumonia correpti & pro deplorato jam habiti, comprobat. Similiter ex auro in massam resinosam converso eadem arte, sed valde subtile, candidissimum, saporis penetrantissimi, odoris vero suavitate sal Mercurii antecellens elici affirmat, cujus in partu facilitando, abortu & haemorrhagiis uteri efferis compescendis, & in convulsionibus epilepticis ferocissimis sedandis virtutes praedicat, monens insimul, id ingredi pulverem nigrum, in pharmacopolio orphanotrophii Hallensis dispensari solitum.

MARTINI LISTER, E MEDICIS DOMEsticis Serenissimae Majestatis REGINAE ANNAE, Dissertatio de Humoribus.

Londini, typis Gul. Bowyer, sumptibus Autoris, 1709, 8.
Alphab. 1 plag. 9.
Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1711, 8.
Alphab. 1 plag. 10.

QUanquam Autoris nomen in titulo editionis Londinensis non legatur, ipse tamen sub finem Dedicationis, Serenissimae Reginae Magnae Britanniae factae, idem profitetur. Est nempe (ut ipse titulus habet editionis Batavae) *Martinus Listerus*, cujus peritia Medica non minus ac in Historia naturali exco-

Digitized by Google

excolenda solertia dudum satis comprobata. Hic enim Vir Clariss. de Humoribus olim Tractatum promisit; verum cum de illis sparsim & interdum copiose in scriptis suis disputasset, hoc opus supervacaneum esse, certe differri potuisse credidit. Cum autem hactenus a plurimis alia ipsius tacite convelli, alia tanquam propriæ inventionis usurpari vidisset, eo nomine œconomiæ animalis, certe maximæ ejus partis expositionem instituere putavit, ut, quæ a se profecta sint, vindicaret, & ut ex integra methodi sequela totius veritatem clare perspicerent Medici. A respiratione & pulmonum usu orditur, quem e primariis illum esse dicit, vasa superabundantia sanguinea capere ad commodam receptionem sanguinis superflui natorum, eumque transmittere a dextro ad sinistrum cordis ventriculum. Supponit enim, tantam in corpore humano inesse vasis amplitudinem, quanta requiratur ad sanguinis massam, naturaliter constitutam, recipiendam. Sin autem sanguinis massa forte multum excesserit vasorum captum, adesse alia vasa supervacanea, ut sunt pulmo, hepar, lien, & venæ mesentericæ, quæ in auxilium adhibentur. Id quod pulmones ipsi confirmare videntur, qui aliis extraordinariis vasis præsentibus, e. g. umbilicalibus in fœtu, uti inutiles officio vacant, his autem exarescentibus & deciduis, eodem funguntur. Alterum pulmonum insignem usum in eo collocat, ut perspiratio occulta tanquam interna & in tepido ab aerisque injuriis tuto loco promoveatur. Cum autem pulmonum gratia fabricatus sit dexter cordis ventriculus, occasionem nanciscitur Autor Clariss. differendi de unitis ventriculis in embryone, deque simplici cordis ventriculo in aliis quamplurimis animalibus, nempe piscibus & insectis, majoremque vim cordi unius ventriculi, sive unitorum in unum ventriculorum præ duobus concedit. In doctrina de ciborum concoctione Philistonici, Autoris antiquissimi, sententiam recoquit, eamque putredinosam esse affirmat. Potissimum argumentum ex eo sumit, quod omnes res concoctiles non alio modo dissolvantur, quam quod externo aeri, certe humido, expositæ tabescendo colliquentur; omnia autem, quæ deglutiuntur, saliva madefiant,

Cap. I. II. III.

 cumque

cumque externo aere liberam quodammodo communicationem habeant. Victum itaque nostrum eandem mutationem in ventriculo subire oportuit, quam alibi in externo aere positus.
Cap. IV. Quod dogma ulterius probat, auxilia ventriculum concoquentem adjuvantia, sive sint condimenta, sive medicamenta, utraque septica, examinando, & ex illis garum, case-
V. um, fermenta pani & potionibus addita, & acetum; ex his vero ferrum, ejusque vitriolum, lapidem calcarium, pulveres testaceos, sal calcarium fontium, spiritum cornu cervi, salis ammoniaci, asellos, kermes, cochinillas, sericum, salia incinerata, sulphur, auripigmentum quodvis, crematum fusumque, vitriolum veneris, lapidem armeniacum & lazuli allegando.
VI. Huc facit stercoratio; herbæ enim si bene stercoratæ sunt, optime virescunt, & uberrimum fructum ferunt; ad agrum autem stercorandum septica imprimis faciunt, columbarum puta excrementa, pisces marini, pleræque arenæ maritimæ, certe ex pulvere testaceo commistæ, lapis calcarius crudus, & calx viva. Igitur quæ optime stercorant, eadem & concoctionem in nobis mirifice promovent. Ad hæc sal essentiale & tartarus, si quis in herbis acidulus, in animalibus urinosus est; at istud sal essentiale mera putrefactione in urinosum convertitur. Intestinorum flatus non sunt omittendi, cum victus putrescentis eximium indicium præbeant. In apepsia chylus crudus lentorem contrahit, siquidem liquiditas & fluor chyli ex ejus putrefactiva corruptione oritur; contra in evpepsiæ restitutione omnia bene se habent, quando
VII. cibi scilicet per putrefactionem corrumpuntur. Cum vero aer putrefactionis causa sit, hunc in specie examinat Autor, eumque in nudum seu ætherem, & in atmosphæricum dispescit. Nudus aer ubique locorum purus, pellucidus, invisibilis, subtilissimus & quaquaversum facile mobilis & fluidus, vi quadam elastica donatus, atmosphæricus autem ignis atque aquæ natu-
VIII. raliter continens est, idemque cum aere vitali, qui quaslibet corporis functiones peragit, suisque particulis sulphureis calori ciendo, motui instituendo, vitæque adeo tutandæ aptus evadit. Atque hoc calidum animalium, hic Antiquorum spiri-

Digitized by Google

ſpiritus, atque ignis vitalis eſt. Quibus poſitis chylificationem hoc modo ſibi concipit Autor clariſſimus: Aer omnigeno cibo potionique naturaliter inſitus perque minima miſtus, atque ſaliva ſpumante, id eſt, vehementer aerata ex maſticatione imbutus in ventriculum detruditur. Ab hoc vero novo in alimentis ſumtis aere, veteri marceſcenti, e ductibus glandularum ventriculi excretoriis continuo effuſo, inque loci adeo iſtius anguſtiis occluſo, adjecto, ſubitanea corruptio & diſſolutio fit; nempe alimenti aer internus, ex aere intus perſpirato & calefacto ad æquilibrium excitatus & rarefactus, particulas, quibus continetur, celeriter ſcindit, & in minutias rumpit; pro copia ſcilicet ejus & alimenti natura laxiore. Atque hic primus eſt ad chylificationem gradus, cui complementum & perfectio accedit per characterem unicuique animalium generi appropriatum, quod fieri non poteſt, niſi a perſpiratione occulta ipſius animalis, qua alimentum colliquatum vehementer ad ſui ſimilitudinem conciliandam inficitur. Huic autem muneri fungendo non glandulæ modo ventriculi vaporoſi ſpiritus ſeptici emiſſione concurrunt, ſed & inteſtinorum & viſcerum majorum, maxime hepatis, a quo longe acerrima perſpiratio; item ipſi ventriculo inteſtiniſque peculiaris eſt fracedo, ex coctione alimenti quotidiana cum ætate animalis aucta & majus robur nacta. His accedit ventriculi clauſura adeoque compreſſio, a qua multiplici impetu rerum fermentantium, omniumque in anguſto loco diſſolutarum, unitas quædam tandem emergit, id eſt, chylificatio. Nec pituitæ

Cap. IX.

tamen, ſub quo nomine ſalivam, humiditatem œſophagi, ventriculi, inteſtinorumque & ſuccum pancreaticum intelligit, exilis vis ſeptica, putredinem promovens, ineſt. Quemadmodum XII.

autem omnis fermentatio in quocunque ſuo ſtatu ad corruptionem tendit, quod exemplo cereviſiæ & vini probatur, ita XIII.

omnes liquores fermenteſcentes corruptivam ventriculi concoctionem mirifice adjuvant ex ſymbolo ſuo ſeptico adjecto, ſed per ſe ad plenam ventriculi concoctricem corruptionem non attingunt. Aliud enim accidere ſolet iisdem herbis integris, ſi per ſe in aere humido corrumpantur, tum ventriculi XIV, XVI.

 coctionem

Digitized by Google

coctionem æmulantur, & ab acido in urinosum convertuntur.
Cap. XVIII. Quicquid autem boni a motu ventriculi ad chylificationem exspectari potest, id in cibi in chylum confecti evacuatione, mi-
XX. nime vero in ejus attritione consistere putat Autor. De universi corporis vasorum textura ubi disserit Cl. Listerus, verisimile esse perhibet, sanguinem ex arteriis effluentem in spatia intermedia nuspiam protendi, antequam venas ingrediatur, similem quoque vasis lymphaticis cum arteriis unitatem intercedere, nec non glandularum viscerumque ductus excretorios cum arteriis capillaribus eodem modo committi. Chyli iter
XXIII. prosequens, in statu sano aeris (sive ex perspiratione interna, sive ex alimenti resolutione ortus is fuerit) moderatam rarefactionem ad lactearum orificia aperienda chylumque utpote humorem summa levitate, unctuositate & tenuitate conspicuum deducendum sufficere, intestina interim tenuia chylum absorbere filtri alicujus more, villis seu totidem tubulis apertis propendentibus; eorumque motum peristalticum illum ulterius urgere, ipsa vero vasa lactea & ductum thoracicum vi sua musculosa & compressiva, quam a valvulis, quibus gaudent,
XXIV. habent, ad venam usque subclavium promovere putat. Sed ad sanguinis examen pergit, quem ex grumo, ex innumeris globulis rubris solidiusculis & ponderosis confecto, & ex sero leviori, liquidiori & duplo minimum copiosiori constare docet. Utræque hæ partes mutuas sibi impertiunt operas: serum enim globulis diluendis, & globuli ratione figuræ suæ ad vias expedi-
XXVI. tas procurandas perpetuo usui sibimet invicem sunt. Præter localem sanguis ut fluidum intestino quodam motu, sensibus nostris imperceptibili agitatur, quatenus scilicet particeps est aeris atmosphærici & a corde tanquam flumen violento motu movetur; at fermentationem aliquam eidem, ut vino & si-
XXVII, milibus, adscribere, absurdum videtur Autori. Serum igitur
XXIIX. & globuli sanguinis veteres sunt & permanentes, atque ægre dissipabiles humores, novus autem iisdem quotidie ex fermento ventriculi corruptivo & valde fervido liquatus humor, chylus scilicet, qui solus omnium humorum extra orbem sanguinis conficiendorum unica materia atque alimentum est, accedit.

Digitized by Google

cedit. Ad hanc autem rem admodum aptus exiſtit; ſanguini enim miſcetur ſimplici tantum contactu, imo levis & unctuoſus eſt, ideo ejus ſeparatio in viſceribus & glandulis unica tantum operatione locomotiva abſolvitur. Propter primam enim colliquationem ſepticam eam nactus eſt diſpoſitionem, ut denuo & celeriter & ſimiliter in quoslibet partium recipientium humores concoquatur. Et cum omnes animalis partes ſimul generatæ ſint, fluidæ ibidem ſua rudimenta in ovo habuerunt, i. e. nec venæ ſine ſanguine, nec hepar ſine bile, nec ulla vaſa inania conſtituta fuerunt; qui humores connati deinceps infectione quadam in alium, ſibi ſimilem, chylum transmutant. Mittimus, quæ de humoribus ſingulis diſſerit Clar. Liſterus, ne nimis prolixi eſſe videamur, hoc ſolummodo monentes, de ſpiritibus animalibus doctrinam imaginariam, nervos autem ſolidiuſculos funiculos eidem eſſe, adeoque ad ſicciorem & tendinoſam quandam naturam accedere, neque magis cavos eſſe, quam membranas ab eis ortas. Tenſio itaque nervorum membranarumque, in qua ſola facultas motrix & ſenſatio juxta Autoris mentem conſiſtit, ex eorum naturali ſoliditate oritur; ne autem nimis ſiccentur, perpetua quadam pituita extrinſecus eos irrigante opus habent, quæ in cerebro & ſpinali medulla, ſive glandulis in iisdem poſitis elaboratur. Cap. L. LI.

Ceterum notatu dignum cenſemus, quod Cl. Autor vim attractricem materiæ, ab Anglis nonnullis nuper in Philoſophiam parum feliciter revocatam, falſe perſtringat, & in ſpecie argumenta refellat, quæ pro ea ſtabilienda in Tractatu de ſecretione animali adduxit *Jacobus Keilius*. Quamvis vero illius patroni autoritate magni *Newtoni* ſe tueantur, & ab eo allatam in Latina Optices editione (quam Autore approbante dedit Cl. Interpres *Samuel Clarke*, Londini 1706 in 4) p. 322 & ſeqq. crepent; valde tamen veremur, ne diſſentientem potius, quam conſentientem habeant. Vir enim perſpicaciſſimus vim iſtam attrahentem non ut primitivam, hoc eſt, qualitatem occultam, ſed ut phænomenon admittit, eodem certe modo, quo gravitatem & virtutes magneticas atque electricas admittimus. Ita enim p. 322: Quam ego attractionem appello, fieri,, ſane

„ſane poteſt, ut ea efficiatur impulſu, vel alio aliquo modo no-
„bis ignoto. Hanc vocem attractionis ita hic accipi velim, ut
„in univerſum ſolummodo vim aliquam ſignificare intelliga-
„tur, qua corpora ad ſe mutuo tendant, cuicunque demum
„cauſæ attribuenda ſit illa vis. Nam ex phænomenis naturæ
„illud nos prius edoctos oportet, quænam corpora ſe invicem
„attrahant, & quænam ſint leges & proprietates iſtius attractio-
„nis; quam in id inquirere par ſit, quanam efficiente cauſa
peragatur attractio.„ Immo ipſe adhuc ſubdubitare videtur, utrum u t phænomenon admitti poſſit, nec ne. Addit enim l.c:
„fieri poteſt, ut ſint præter attractiones gravitatis virtutisque
„magneticæ & electricæ aliæ quoque aliquæ, quæ tam anguſtis
„finibus contineantur, ut usque adhuc omnem obſervationem fugerint. „ Denique Cl. *Liſtero* faleci largimur, nondum eſſe eam Medicinæ perfectionem, ut Matheſis cum fructu eidem applicari poſſit; optime nimirum obſervat, eſſe adhuc artem miſeram, conjecturis incertis admodum & fallacibus experimentis inſtitutam, rem autem tam inopem & jejunam nondum admittere Mathematicam theoriam: attamen de poſterorum induſtria non eſt dubitandum, ſiquidem in hiſtoria naturali, præſertim morborum, concinnanda majorem, quam hactenus factum, ſolertiam ponant, & cum ea ſtudium Matheſeos profundioris jungentes inveniendi habitum ſibi acquirant.

Zeichen und Zeugen der Sündfluth.

h. e.

RUDERA DILUVII TESTES; AUTORE M. D. S. BUTTNERO.

Lipſiæ, apud Jo. Fridericum Braunium, 1710, 4.

Conſtat 1 Alph. 19 plag. 31 Tabb. æn.

POtiſſimus Cl. Autoris, Davidis Sigismundi Buttneri, Diaconi Senioris Querfurtenſis, ſcopus eſt, ut Virorum doctiſſimorum, *Woodwardi*, *Scheuchzeri* aliorumque exemplo diluvii Noachici exiſtentiam per foſſilia comprobet, quæ ex viſceribus terræ eruta varias plantas, piſces, conchas, oſſa animantium &c. exacte referunt, cum inſignem talium theſaurum

ipſem

ipsemet possideat, ex lapicidinis Querfurtensibus aliisque agris vicinis maximam partem effossorum. Utitur tamen aliis quoque quamplurimis argumentis, quæ dimidiam operis partem absolvunt. Provocat nimirum ad testimonia scriptorum profanorum, *Berosi*, *Alexandri Polyhistoris*, *Abydeni Historici*, *Platonis*, *Plutarchi*, *Ovidii*, *Luciani &c.* ad maria, montes, præsertim ignivomos, ignes subterraneos, speluncas, inæqualem fluviorum distributionem, æstum maris, fontium raritatem ac proprietates noxias, pluvias, exhalationes minerales, tonitru, grandinem, imbres, procellas, nimium sub polis frigus, vegetabilium species in aliquibus oris deletas, zizaniorum fœcunditatem, plantas & arbores venenosas, bestias hominibus inimicas. Urget nimirum, structuram telluris admodum imperfectam deprehendi, cum e. g. maria maximam ejus partem occupent, nec terra continens tota habitari possit, speluncæ ac montes rudera referant, præterea tellus multis malis physicis obnoxia sit. Deus vero cum bonam creare debuerit, sapientissimus quippe, idemque bonus ac potentissimus; diluvium quoddam universale hanc desolationem & ἀταξίαν induxisse concludit. Argumenti vero palmarii a fossibilibus animalium & vegetabilium figuras exprimentibus petiti robur ut tanto clarius appareat, eos prolixe refutat, qui eadem vel lusus naturæ pronunciant, vel ab Archeo formari, vel ex aura quadam seminali cum exhalationibus in poros terræ delata generari statuunt. Non esse lusus naturæ, per accuratam eorum proportionem & structuram evincit. De ultima hypothesi Cl. *Stahlium*, Medicum Halensem, consuluit, cujus de hoc argumento epistolam integram operi suo inseruit. Cum scilicet is (ut ex aliis scriptis liquet) scholæ placita de animarum immaterialium influxu physico in formationem & actiones vitales corporum viventium acriter propugnet, huicque fundamento omnem theoriam & praxin Medicam superstruat; impugnaturus illam urget, quod vis plastica seu principium formans sit numero unicum, adeoque integrum quidem corpus, sed non partem unam aut alteram sigillatim (qualia sunt fossilia) formare possit; quod locum operationis commodum requi-

Digitized by Google

rat, adeoque vis plastica animalis supra terram viventis infra terram sese demittere nequeat; quod effectum in materia apta producat; quod frigore ventorum, a quibus adveheretur aura seminalis, suffocaretur.] Hinc lithoxyla & lithophyta describit, non modo ex *Scheuchzeri* Herbario antediluviano, *Beyeri* Oryctographia, *Luidii* Lithophylacio, *Langii* Historia lapidum & *Mylii* Saxonia subterranea varia repetens; sed ex propria insuper penu plurima promens. Commemorat arbores integras in Ducatu Mansfeldensi sub terra repertas, arundinem & gramen in topho obvium, fungos lapideos non procul a Vratislavia, Silesiæ metropoli, effossos, castaneam ex lapicidinis Querfurtensibus ipsi oblatam, aristam lapidi scissili inclusam, ossa humana, maxillam ingentem dentibus instructam, capita boum cornuta aliaque caprarum, nidum aviculæ cum ovis, anatum ova, sceleton integrum bovis, costas, vertebras, insecta varia, pisces, cochlitas, conchitas, nautilitas. Ex his
TAB. III. speciminis loco Lectoribus curiosis repræsentamus in Tab. III
Fig. 1, 2, 3, 4. Fig. 1 fungum, Fig. 2 nidum cum ovis, Fig. 3 costam, Fig. 4
5. piscem in lapide scissili, & Fig. 5 cochlitem cum pene, quem omnium evidentissimum argumentum præbere arbitratur, quod lithozoa aliquando vera fuerint animantia. Sub finem denique ad objectiones prolixe respondet, quæ contra ipsius sententiam moveri possunt.

IL DOMINIO TEMPORALE DELLA SEDE APOSTOLICA sopra la Città di Comachio &c. si aggiunge la Difesa del medesimo.

i. e.

DOMINIUM TEMPORALE SEDIS APOstolicæ in civitatem Comaclensem per decem secula continuatum; accessit Defensio ejusdem Dominii.

Romæ, 1709, fol. Alph. 4 pl. 14.

DISSER-

Fig. 4. TAB. III ad A. 1711 M. Maj. pag. 224.

Fig. 5

Fig. 1.

Fig. 2.

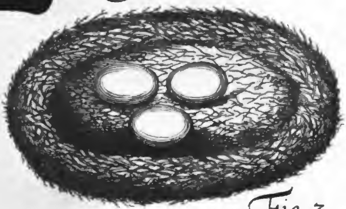
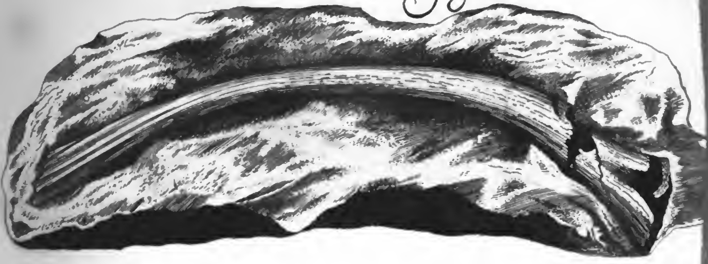

Fig. 3.

Digitized by G

Digitized by Google

DISSERTATIO HISTORICA DE SUMMO Apoſtolicæ ſedis Imperio in Urbem Comitatumque Comacli; cum Appendice Actorum.

Anno 1709, fol. Alph. 3 pl. 2.

ALLA S. C. R. M. DI GIOSEFFO I IMP. DE' ROMANI umiliſſima Supplica &c.

i. e.

AD S. CÆSAREAM MAJ. JOSEPHI I IMP. Rom. libellus ſupplex RAINALDI Eſtenſis, Ducis Mutinæ.

Anno 1710, fol. pl. 20.

IN Actis Eruditorum Anno 1709 Menſe Majo relata ſunt priora Controverſiæ Comaclenſis ſcripta tam pro Romana Aula, quam pro S. R. Imperio, & Mutinenſi Duce. Nunc novimus, contentionis hujus ſerram reciprocari, cum Romanus Scriptor priorem Epiſtolam non uno reſponſo impugnatam recuderit, & ſpiſſum in ejusdem Defenſionem volumen adjecerit, ut, quæ in contrarium edita fuerant, refelleret; alter vero etiam Scriptor pro eadem cauſa Romana Latinam Diſſertationem in publicum emiſerit; atque is porro, qui Imperii, & Mutinenſis Ducis partes egit, promiſſo ampliori longe Reſponſo propediem edendo, interim ſupplici Libello præluſerit, quo momenta Cæſareorum ac Eſtenſium Jurium in Comaclum proſequitur, rogans, ne Mutinenſis Ducis Advocati, in diſputationum, hac de cauſa Romæ initarum, palæſtra, Cæſare ipſo mandante, jam admiſſi, ac imprimis neceſſarii, a Pontificiis artibus excludi ſinantur.

Quamvis vero Romanus Scriptor, Italico idiomate uſus, tria contra ſuam primam lucubrationem ſcripta impugnare velle videatur, facile tamen deprehenditur, (ipſeque non diffitetur,) principem ſibi curam eſſe, illud aggredi, quod *Obſervationum* titulo prodiit. Et vice verſa Autor Libelli Supplicis Obſervationes ipſas tueri agnoſcitur, utpote qui credat, ſua tantum defendendi ſibi onus incumbere; at nihilominus dum

Italicum librum impugnat, Diſſertationem quoque Latinam expendit.

In Romana Italica lucubratione, diſtincto quadrifariam agmine, id initio curatur, ut ex adverſo ſcribentes variationum rei agantur, quæque expreſſe negata non ſunt, pro conceſſis haberi debeant. Ut plura autem ſuæ cauſæ præſidia comparet, non modo quæ ab Obſervationum Autore ſcripta ſunt, vel non ſcripta, examini ſubdit, ſed aliorum in recenti quæſtione ſcribentium aſſerta, imo eorum quotquot a duobus fere ſeculis Eſtenſes proſecuti ſunt, verba trutinat, ut oſtendat, non aſſeri, vel diſſimulari, quæ olim aſſerta, vel defenſa fuere. Quod autem Libelli ſupplicis ratio non ferret, hujusmodi longe petitis argumentis reſpondere, hæc elidenda ad Reſponſum abſolutum, quod promittitur, differuntur, & ſolum heic ſumma quæſtionis capita examini ſubjiciuntur. Cum tamen objectum ſit, & alias & modo Viennæ pro S. R. Imperio & Familia Eſtenſi quoddam Lotharii & Ludovici Diploma Anni 848 allatum fuiſſe, quod Obſervationum ſcriptor diſſimulavit, ſicuti & Friderici I ac II, & Rodulphi I Inveſtituris quibusdam jam allegatis non inſtiterit: is reponit, quamvis documentum prius falſum utique decerneretur, nullum inde cauſæ incommodum acceſſurum, ſicuti nec Romana ſedes ſibi nocere putat, quod tandem eruditorum omnium conſenſu celebris Conſtantiniana Donatio inter ſuppoſititia numeretur, cum nihilominus Eſtenſium nullus Diplomate illo uſus reperiri poſſit, ut eo titulo Inveſtituras pro Comaclenſi ditione ſurriperet; Romani vero Epiſcopi ejus Conſtantiniani documenti, vel ejusdem famæ, quæ invaluerat, freti præſidio, Auguſtorum donationes a Carolo usque Magno impetrarint. Quod ſpectat ad Friderici utriusque Inveſtituras, eas certe Comaclenſis ditionis in Eſtenſes beneficiarium jus non conferre, laudatas tamen ideo dicit, quod ex iis eluceat, Comaclum Imperialis juris fuiſſe. Rodulphi etiam Auguſti tria Inſtrumenta exſtare, quæ cum alias ab Eſtenſibus Scriptoribus adhibita ſint, modo ex eo ſunt omiſſa, quod expreſſa in iis Comacli mentio non habeatur. Cum vero defenſores Eſtenſium jurium, ut vitilitigandi

tigandi materia ſubtraheretur, neglectis quoquo modo dubiis, & quæ contentionis funem trahendo inſerviſſent, certa tantum & minime in dubium vertenda exhibuerint, non ob id accuſari, ſed potius laudari debuiſſent, tanquam bona fide, & longe a calumniandi ſuſpicione veritatem ſectantes. Illud ſerio recogitandum, quod ſi poſſeſſio plus quam centenaria cum titulis, pluresque continuatæ ac irreprehenſibiles Inveſtituræ non ſufficerent Eſtenſium juri aſſerendo, nil aut parum ſuffragarentur antiquiora duo vel tria Diplomata, ex eo imprimis quod certi juris ſit, ex noviſſimi ævi rerum ſtatu ſeculisque poſtremis quæſtiones hujusmodi dirimi debere, minime vero ex carioſis & obſoletis Archivorum chartis.

Ab utroque Romano ſcriptore rurſus inculcantur donationes Pipini, Caroli M. Ludovici Pii, Ottonis M. & Henrici cognomento Sancti, quibus ajunt agnoſci jus ſupremum atque abſolutum Romani Pontificis in Comaclum; & pro Ludovici prædicti donatione Autor Dominii prolixam inſtituit diſputationem P. 1 pag. 69 & ſeqq. Libelli autem Supplicis Autor, ubi præmiſit, de Pipini actis, ceterisque, quæ Caroli M. Imperium præceſſerunt, haud oportere diutius loqui, cum ejus ævi jura obſcura ſint, & multa caligine plena, nec bene conſtet de Donationum earum valore, ſatius exiſtimat, Caroli Imperatoris poteſtatem rimari, quæ procul dubio ea fuit, quæ adnexum jus ſupremum habebat in omnem Romanam ditionem Occidentalem. An tamen eadem poteſtas in hodiernis Auguſtis ubique vigeat, nec a ſe diſputatum, nec diſputandum proteſtatur; eaque in re conqueritur, falſi ſe criminis noxa accuſatum a Defenſore Cap. 95 pag. 352; ſicuti & in Arnaldi Brixienſis ſententiam, quam diſertis verbis deteſtatus fuerat, obtorto collo ſe pertractum, aliaque ſimilia ſibi impacta dolet. At ut ad argumentum redeat, ait, nullo modo ab Adverſariis oſtendi ſummum jus & independens ab Auguſtis, donatum Pontificibus Romanis. Ludovici vero Pii conſtitutionem, ut vocatur, ab omni ſuppoſitionis macula liberandam illi, qui æthiopem dealbaverit. *Pacta* inter Auguſtum prædictum & Paſchalem I facta fuerint: quid inde ad

 ſtabi-

ſtabiliendam donationem, de qua eſt controverſia? Leo Oſtienſis, & eo magis Cencius Camerarius Autores ſunt a Ludovici ævo diſtantes. Anaſtaſius Bibliothecarius perpetuo de hujusmodi documento ſilet, ſilet Otto I; qui non ſiluiſſent. Præterea apographa ejus Donationis variant; & incredibilia in eodem leguntur, ut puta *Siciliam* donatam, quæ in ditione Græci Imperatoris amici erat; donantur Inſulæ *Sardiniæ* & *Corſicæ*, quas eodem & ſubſecutis temporibus novimus ab Auguſtis poſſeſſas, & ſcimus non legi donatas in Diplomatibus Ottonis I & Henrici II. Donantur demum a Ludovico *omnia ſua Patrimonia ubicumque in partibus Regni atque Imperii:* quæ quis credat? His aliisque motus Pagius documentum hoc plane apocryphum pronunciavit; de ejus ſinceritate dubitarunt etiam Baluzius & Mabillonius, licet ab Adverſario in contrarium allegentur.

Utut autem Diplomata inconcuſſæ fidei exiſtimentur, quæ a Romanis laudantur, minime inde ſequi, donatum Pontificibus ſupremum & independens Auguſtorum jus, quibus relictum fuerit unum Advocatorum privilegium, magni ſcilicet Imperatorii nominis umbra. Otto I ſibi reſervat, *quod Papa electus faciat promiſſionem, qualem Dominus Pater noſter Leo ſponte feciſſe dignoſcitur*; retinet jus Miſſorum, qui cauſas dirimant in ditione data, ac in ipſa Romana Urbe. Hæc autem donantur *ad utendum, & fruendum, atque diſponendum:* quæ formulæ beneficiarium jus ſonant. Promiſſio præterea, quod *in Romana Urbe nullum placitum aut ordinationem* faciet Imperator, *ſine Papæ conſilio*, licet ab adverſariis allegata, oſtendit, ſupremum jus ab Auguſtis conſervatum, donationem & promiſſionem circumſcribens adjecta conditione, & Romanæ Urbis pomœrio. Allata cetera minime produnt, jus Pontifici collatum fuiſſe independens; quod enim Romani fidelitatis ſacramentum Pontifici facerent, commune erat cum Ducibus, Marchionibus &c. qui Auguſtis ſuberant; & Romani iidem Imperatoribus fidelitatem jurabant. Camera & fiſcus fuere Pontifici; fuerunt & Marchionibus & Ducibus. Cenſus, Maſſas, & Latifundia donabant Romani Præſules; donabant

Digitized by Google

bant & ceteri, vel nulla Principum prærogativa illustres. Donabant Papæ, adhibita formula *ex largitate*; verum inde nequit supremi juris indicium exsculpi, sicut nec collati dominii independentis signum est, si Pipinus *sub integritate* donavit; formulæ enim hujusmodi æquivalent similibus *in integritate*, *ad integrum*, *cum integritate*, & *in integrum*, quæ in veteribus chartis vulgi etiam occurrunt.

Quod si Imperatores Romanæ Ecclesiæ Advocati fuere, non inde pergit bene concludi, eosdem supremum jus a se Successoribusque abdicasse. Notabile autem est, Defensionis Autorem perperam verba Lotharii I tanquam Pontifici dicta allegare, quæ Ludovico Patri suo dicta sunt, & ideo oppositum ei, quod vellet ille, adserunt. Ceterum juris, non Advocatialis, sed Imperatorii ac supremi, indicia fuere acclamationes; juramenta fidelitatis Imperatoribus præstita; Missorum jurisdictio, qui in Papæ Ministros, & eorundem administrationem inquirerent; Pontificum obligatio, qui adstringebantur Augustorum edicta observare ex c. 9 dist. 10. Ratio ab eis reddita de jure administrato ex textu bene perpenso c. 141, 2, 9, 7 Gratiani; Consensus Cæsarum ante Pontificum consecrationem, ab Augustis Græcis derivatus; Monetæ jus, expressis in numis Romæ cusis Augustorum imaginibus. Idem evincunt formulæ Instrumentorum, Acta plura, Eginartus, qui *Romam & Ravennam*, non secus ac *Mediolanum*, *Lugdunum* &c. *Regno* Caroli M. tribuit, Historiæ, aliaque ab Autore Libelli Supplicis collecta, quæ sigillatim exhibere nimis longum foret.

Verum ab universalibus ad singularia descendit idem Libelli Supplicis Scriptor, & prosequitur supremi juris Cæsarei exercitium in Comaclensi ditione, & Exarchatu a primis Imperii Occidentalis initiis usque ad præsens. Annales Francorum apud Duchesnium Tom. 2 & Monachus Engolismensis Carolum M. exhibent Comaclo dominatum Anno 809, Lotharius I pacta cum Petro Venetiarum Duce firmavit Anno 840, observanda ab *Ariminensibus*, *Comaclensibus*, & *Ravennensibus*. Johannis VIII Epist. 167, quæ in contrarium citatur, conferenda est cum 237, in qua dicitur Pontifici illi a Carlomanno commissa *cura*

Italici

Italici Regni. Quodsi a Dandulo historia Ducis Veneti, optantis a Pontifice Comacli ditionem, narratur, parum proficitur ex recentiorum hujusmodi narratis, maxime cum certum sit, Ducem illum bene novisse, quid juris in Comaclensi ditione Imperatori esset, cum a Carolo Crasso Diploma impetrarit, præcedentia pacta confirmans, quibus *Comaclenses* & *Ravennenses* afficiebantur. Pacta eadem confirmarunt Rudolfus Anno 924, & Hugo, Reges. Iste cum Lothario filio, indeque Berengarius & Adelbertus Exarchatui plenissime dominati sunt ex Rubeo narratis Lib. V Hist. Rav. Otto I Anno 964 pacta cum Venetis confirmavit; & notari merentur, quæ Dandulus scribit concessa per eundem Augustum Ecclesiæ Gradensi. Otto II plerumque Ravennæ degit, ibique Imperatorium fiscum habuit. Donationem quandam Gregorii V favore Archiepiscopi Ravennatis conati sunt a suspicionis dubio liberare Romani Scriptores; at dubiæ fidei adhuc eam esse, contenditur ex tenore Diplomatis Ottonis III, qui eidem Archiepiscopo concedit Comitatum Comaclensem, ac Ferrariensem, quod quidem ex parte non negat Autor Dissert. Cap. 26 pag. 19. Charta permutationis Regalium quorundam in Exarchatu cum Abbatia Pomposiana factæ ab Ottone III incassum tentata est ab Adversariis; sincera enim est, licet in editis apud Margarinum & Ughellum Cancellarius vocetur *Hippolytus*, qui *Heribertus* fuit. Ejus mentio habetur in Diplomatibus Henrici II, III, IV, V & VI, Friderici etiam I & II. Otto autem III piissimus Imperator habitus est, & Heribertus Cancellarius inter Divos ab Ecclesia Romana relatus. Henricus cognomento & re Sanctus Anno 1017, post celebrem videlicet donationem Ecclesiæ Romanæ factam, jus idem, quod prædecessores sui, exercuit in Exarchatu, sicuti & Conradus Salicus, Henricus III & IV, etiam ante Sacerdotii & Imperii funesta dissidia. Henricus etiam V Anno 1118, Lotharius II Anno 1136, Fridericus I adhuc Pontificibus amicus. Hujus Diploma pro Comaclensibus datum, impugnatum a Defensore, defenditur ut sincerum, & supremi in Augusto juris documentum. Henrici VI, Ottonis IV & Friderici II Acta denuo exhibentur & defenduntur,

Digitized by Google

duntur, elisa Adversariorum crisi, quæ tota innititur amanuensium sphalmatis; hæc autem fide meliorum exemplarium emendantur. Rudolfi I temporibus, & eo magis vigentibus Ludovici Bavari cum Pontifice dissidiis, Imperii jura turbata sunt; obstitere tamen pro viribus Germaniæ Status. Estensibus Principibus, qui Comacli ditionem ex voluntaria deditione Anno 1297 obtinuerant, & rursus receperant Anno 1325, Carolus IV Anno 1354 & 1361 investituram ejus Civitatis concessit, quam confirmarunt Sigismundus Anno 1433, Fridericus III 1452, Maximilianus I, Carolus V, Ferdinandus I, Maximilianus II, Rudolfus II, Matthias, Ferdinandus II & III, Leopoldus, & demum Josephus nunc felicissime imperans.

His omnibus dudum adjecerant Scriptores Estenses, nunquam per Pontifices beneficiario jure Estensibus ipsis Comaclum concessum. Vim ejus argumenti persensere, qui Romanæ Curiæ partes tutati sunt, ideoque & olim, & hodie conatus omnes exercuere, ut ostenderent, Comaclensem ditionem in ipso Ferrariensi Comitatu comprehensam, & proinde, cum Estenses a Romana sede investituras accepere Ferrariæ, ejusque ditionis, accepisse etiam tacite Comacli investituras. Henricus quoque VI suo Diplomate conjunxisse Comaclum Ferrariæ dicitur. Cum autem Observationum Autor verba Diplomatis afferens ostendisset, ibi de Comaclo mentionem fieri, tanquam de limitanea ditione: repositum est, verba ipsa mala fide mutata, vel interpolata ab Estensi Scriptore. Is injuriæ sibi illatæ impatiens, antiquissimum ejus Diplomatis apographum in Estensi Archivo exstare ostendit, ex quo verba descripsit, nec aliud se vidisse scriptum in pluribus aliis, seu in omnibus sibi perspectis; quare consequens fieri, ut illud, quo Romani utuntur, multo recentius sit, & mendosum. Illud palam omnibus esse, inspecto verborum contextu, Comaclum ibi confinii loco nominari, & Henrici mentem ex aliis Diplomatibus apertam esse, in quibus Comacli ditio a Ferrariensi distinguitur; his vero magis credendum, quam quibusdam Ferrariæ Scriptoribus, quos Patriæ amor in transversum egit, adeo ut Henrici Diploma perperam intelligerent. Distin-

ctionis autem utriusque Comitatus argumenta proferuntur. I. Utriusque diversa origo, & diversi eorundem Domini. II. Deditio Comaclensis, non Ferrariensibus, sed Estensibus Proceribus facta. III. Pontifices Comitatum Comaclensem, non vero Ferrariensem, Archiepiscopis Ravennatibus confirmarunt. IV. Investituræ Comacli, non Ferrariæ, per Augustos Atestinis concessæ. V. Vetus chronica, quam *Parvam* vocavere, idem ostendit. VI. Rubeo narrata frequenter in Ravennati Historia. VII. Johannis etiam XXII in Estenses diræ id ipsum confirmant. VIII. Pontifices in nulla Investiturarum, Estensibus datarum, Comacli meminisse; Augustos contra explicite beneficiario jure Comaclum concessisse. Publica demum fœderum monimenta, quæ laudantur, idem evincunt.

Quæ in contrarium rursus inculcantur, videlicet, Cardinalis Anglici visitationis Acta in Cameræ Romanæ Libris descripta; receptorum Censuum pro Ferrariensi ditione formulæ in prædictis Libris consignatæ; Cœlii Calcagnini Oratio quædam; Salis Comaclensis controversia Julii II tempore excitata, & Pauli III Concordata; novis rationibus, præter allegatas in priori scripto, refelluntur. Estenses Principes se Comacli Dominos, & Ferrariæ Duces, in publicis Actis scripsere; id vero factum non occasione litis eorundem cum Cosmo I Etruriæ Duce ob præcedentiæ, ut vocant, causam, quod perperam alter e Romanis Scriptoribus dixerat; nam Hercules II multo ante controversiam illam, se *Ducem Ferrariæ, Mutinæ* &c. *Dominumque Comacli* inscripsit, Annis 1537 & 1539, in ipsis soluti & recepti Census Ferrariensis documentis, Pontificiis minime rem improbantibus, sed potius admittentibus. Ceterum Comaclensibus statuta propria exstare certum est, & ostenditur ex Actis non modo A. 1494, sed & ex Bulla Clementis IIX Anni 1598. At rem omnino evincere videtur, quod post Comaclum Estensibus ereptum, ejus ditionis in celebri Bulla in Cœna Domini mentio tum primum facta est, & quod Clemens ipse VIII sit fassus, in eam diem Comitatum Comaclensem minime Ferrariensi adnexum, cum illum huic subjecerit edita Bulla, quæ

Digitized by Google

quæ in Libro Ferrarienſium Privilegiorum inſcribitur: *Ducatus, Legationisque Ferrarienſis propagatio*, data Anno 1598.

Quod vero Defenſionis Autor auſu metuendo Cap. 103 pag. 360 indicaverit, *Mutinam, Regiumque in Æmilia, & in Exarchatu* eſſe, olim, ut prætenditur, a Pipino donato, & ab Auguſtis confirmato Eccleſiæ Romanæ, operæ pretium cenſet Libelli Supplicis Autor Cæſaream Majeſtatem monere, eſſe heic in receſſu, quod merito a Romana Curia tentandum timeatur. Dudum Julio II, Leone X & Clemente VII ſedentibus, prætenſum, Urbes prædictas in Exarchatu poſitas, ac ideo Pontificii juris eſſe; verum controverſia diremta eſt Carolo V arbitratore ex conſenſu partium, cujus ſententiæ, cum ait Romanus Scriptor, refragatos fuiſſe Pontifices, uti læſivo juris Romani, injuria afficit Romanum Imperium, & piiſſimos Caroli V manes. Ceterum Mutinam & Regium minime comprehenſas in Exarchatu, neque Romanæ Eccleſiæ unquam donatas, demonſtratur ex Anaſtaſio Bibliothecario, & ex Cod. Carolini Ep. LI, ubi Civitates Romanæ Sedi conceſſæ recenſentur. Cum Longobardorum Regnum ſtetit, Mutina ac Regium illis Regibus paruere, non Exarchis. Sub Carolingis Imperatoribus Italiæ Regni pars fuere, idque Sole clarius in Teſtamento Caroli M. Ab Ottonis I ævo usque præſens Cæſarei juris fuiſſe, evidentiſſime oſtendunt tot Regum Auguſtorumque Diplomata favore Mutinenſis & Regienſis Eccleſiæ data, quæ referunt Sillingardus, Azzarius, Ughellus, aliaque Acta certiſſima in Hiſtoriis commemorata. Quamobrem & hinc diſci poteſt, quanta fides Romanis Scriptoribus habenda ſit in reliquis, quando has Urbes, quarum a tot Seculis unus Imperator Inveſtituras concedit, Pontificiæ ditioni arrogare nequaquam verentur.

Tandem novis argumentis firmatur, Comaclum contra jus occupatum Anno 1598 a Pontificio milite: quod elucet ex ipſa Clementis VIII Bulla in Cæſarem Eſtenſem, eaque occaſione Pauli III Concordata rurſus excutiuntur. Porro Comacli ſibi atque Ateſtinis erepti cauſſa conqueſtus eſt Rudolfus II, tum Matthias, ac ipſi Eſtenſes variis temporibus, & ſub

Leopoldo Cæſarea Aula proteſtata eſt, ſibi recuperandum, uti fidem facit Andlerus in ſua Jurisprudentia: quod tandem præſtitit Auguſtiſſimus Imperator Joſephus Anno 1708, ſummopere laudandus, quippe qui ſecundum juramenta & Cæſaream Capitulationem ſua S. R. Imperio reſtituat. Contra Clemens VIII Comaclo occupato male apud Principes audiit, ita ut vel ipſe Gratianus, Nuntius Apoſtolicus, anno ipſo occupationis monuerit Aulam Romanam de rumore Venetorum dicentium: *Che eſſendo Comacchio manifeſtamente Feudo Imperiale, non ſanno, con che Conſcienza la Chieſa ſe l'habbia appropriato; e dicono eſſer coſa di molto cattivo eſempio, & a che devono molto bene aprir gli occhi tutti i Principi.* His fere Libelli Supplicis Autor perorat, ampliorem, ut diximus, objectis iisdem Reſponſionem promittens, in qua & Ferrarienſis cauſæ momenta operoſe rurſus diſcutientur. Ceterum accepimus, Dominii Comacl. Autorem etiam Defenſionem II moliri, quam, ubi ad nos perveniet, pariter ſine partium ſtudio recenſebimus.

ACTA CAUSÆ RITUUM SEU CEREMONIARUM Sinenſium.

Romæ, ex Typographia Reverendæ Cameræ Apoſtolicæ, 4. Plag. 5.

EX Actis noſtris ſubinde apparuit, quanta animi contentione de cultus divini ratione, Sinenſibus, ad Chriſti ſacra converſis, recepta, inter Miſſionarios diſputetur, Jeſuitis etiam legitimam & inſtitutis divinis conformem, ceteris idololatriæ Gentili proximam pronuntiantibus. Ad hanc cauſam pertinent Acta iſta, in quibus primo loco conſpicitur *Mandatum ſeu Edictum D. Caroli Maigrot Vicarii Apoſtolici Fokienſis in Regno Sinarum, nunc Epiſcopi Cononenſis*, quod A. 1693 d. 26 Mart. promulgatum eſt; eo conſilio, ut Miſſionarii ſcirent, quomodo in iis, quæ ad Cultum divinum & bonos mores pertinent, verſari debeant, *donec aliter ab Apoſtolica ſede decretum fuerit.* Septem itaque momenta afferuntur, quæ eo pertinent, ut omnis
pag. 5. idololatriæ ſuſpicio, evitatis, qui hactenus recepti erant, ritibus, amoveatur. Hinc in momento II *diſtricte prohibetur, ne in ulla Eccleſia tabella quædam, cui hæ duæ literæ* COELUM COLITO,

LITO, KING TIEN *inscriptæ sunt, appendatur, & ubicunque appensa fuerit, intra duos menses auferri mandatur, cum aliis* pag. 9.
ejusdem sensus tabellis. Sequuntur *Quæsita in causa Rituum Sinensium super Mandato seu Edicto D. Caroli Maigrot ab Eminent. Cardinalibus, ab Innocent. XII specialiter deputatis, facta.* Quæsita hæc ita comparata sunt, ut adjunctas habeant dubitandi rationes, atque adeo totam cultus rationem, idoneis testimoniis quasi in tabella delineatam, sistant. Hæc excipiunt *Responsa, quæ ad quæsita ista prævio diuturno, maturo ac diligentissimo examine de Mandato Innocentii XII & Clementis P. XI per plures annos continuato, data fuerunt ab Emin. Cardinalibus ac postea a Clemente XI confirmata.* In Responsis illis improbantur ea, quæ vel ad cœli, vel Confucii, vel Majorum aut similem cultum pertinent. Ultimo loco ipsum Clementis XI decretum XX Nov. A. MDCCIV promulgatum legitur, cujus summa huc redit, quod responsa ista ab omnibus & singulis Missionariis cujuscunque Ordinis, etiam Soc. Jesu observari debeant, suspensa tamen interea eorundem Responsorum publicatione.

OBSERVATIONES CIRCA EXPOSITIOnem Rituum Sinensium factam S. Congregationi, primum Italice, nunc Latine impressæ.

Anno 1710, 8, pl. 12.

HOc scriptum in nova quadam Collectione, ad Controversiam de Ritibus Sinensibus pertinente, primum locum occupat, idque oppositum est istis, de quibus modo diximus, Quæsitis, contra quæ ostendere conatur Autor, Ceremonias illas Sinenses a D. Maigroto & ceteris non, quo fieri par erat, candore expositas esse, neque vel Confucio vel defunctorum animabus Sacrificia ex Sinensium Christianorum mente offerri. In limine harum Observationum, quæ tribus & dimidia plagulis absolvuntur, præmonitio ad Lectorem exstat, quæ observat, S. Congregationem in Responsis suis ad Quæsita, Clementis XI autoritate confirmatis, *improbare solum ritus illos seu tales, quales & qualiter D. Maigrot & pauci eidem adhærentes exposuerint; non vero ritus genuinos, seu quales isti re ipsa sint &c. qualesque Patres Missionarii Sinenses S. J. defen-*

 dant

dant velut innocentes, neque idololatriæ neque superstitionis ullius reos, quales demum Alexander VII Christianis in Sina permiserit. Sequuntur *Reflexiones in Causa Sinensi facta in Europa, postquam ad illam pervenit Decretum Emin. Tournon datum Nankini in Sinis 25 Jan. 1707, Ital. & Lat. impressæ 1709, recusæ 1710,* $2\frac{1}{2}$ plag. Hæ animadversiones varia incommoda commemorant, quæ ex damnato illo Sinensium cultu consequi possunt, nec pauca ad eum ornandum & defendendum afferunt. Reflexio XI ita habet: *Pia Mater Ecclesia dissimulat aliqua, quæ Paganismum præ se ferunt in Christiana Europa; cur non & in Christiana China?* Postea legas *Censuram Libelli, cujus titulus:* Considerationes super Reflexionibus in Causa Sinensi: *quo libello quidem Causæ Sinensis adversarius 12 Reflexiones in præcedentibus foliis relatas non ratione & veritate, sed calumniosa falsitate impetivit, recus. A. 1710.* Ultimo loco exhibentur *Observationes in Responsionem factam a Procuratore Emin. Card. de Tournon ad quinque Memorialia P. Provana Procuratoris Missionariorum Chinensium S. J.* 5 plag. Obtulerat P. Provana Clementi XI privatim quinque *Memorialia,* quæ *demissas,* ut Autor loquitur, *periclitantis Sinicæ Missionis demonstrationes & supplices promti remedii petitiones continebant.* Ad hæc responderat publice Procurator Cardin. de Tournon, ita quidem, ut, si Autori credimus, Satyram referat in P. Provana & universam Societatem scriptam. Illis igitur criminationibus amoliendis præsens scriptio destinata est, adeoque tota Collectio ad Missionariorum Jesuitarum causam & sententiam tuendam refertur.

NOVA LITTERARIA.

VEnit nuper ad nos delineatio operis, quod P. F. RP. de Pyrrhonismo in historia antiqua meditatur, G. S. Fr. Historiarum Professori inscripta, & incertum quo loco A. 1711 in 8 excusa. In illo, præmisso de historiæ definitione, divisione, ac veritate, capite, de impedimentis veritatis aget Autor. Scilicet de antiquissimorum monimentorum fato, Historicorum amore, odio, adulatione, maledicentia, invidia, diverso instituto in religione

religione, republica, vitæ ſtudiis, moribusque. De illorum prœmiis & pœnis, ſpe, metu, ignorantia, fingendi libidine, divinitatis & miraculorum affectatione, nimio antiquitatis & eloquentiæ ſtudio, credulitate, oſcitantia, memoriæ lapſu, curioſitate, incertitudine, interitu, plagio, compendiorum confectione, & librariorum denique incuria. Non ingratum iis laborem fore credimus, qui a præſtantibus viris aut data opera, aut ſparſim de hoc argumento dicta colligi & concinno ordine diſponi optant. Præcipue ſi Autor in iis quæ, quamvis jucunda nec inerudita ſint, ad caput tamen rei non pertinent, & præterea ſatis frequenterque alibi inculcantur, parcior ac brevis, cauſam ipſam ita agat, ut nihil prætermittat, quod ad eam probandam ornandamque propius facit. Idem decem Epipiſtolis delineavit Muſæum ſcriptorum de Divinatione, quod in duas partes dividitur. Prior deſtinata eſt divinæ, eidemque aut veræ quæ in Prophetis, ac oraculo Urim & Thummim, aut fictæ, quæ in gentilium oraculis, quibus Diabolum Autorem tribuit, eorumque antiſtitibus, Sybillis, vatibus, & dæmoniacis ſe exſeruit. Poſterior pars divinationem, cui ipſa natura argumenta ſuppeditat, conſiderabit. Hæc vero aut extra ordinem agit in prodigiis, oſtentis, portentis & monſtris, aut juxta ordinem. Et tum quidem operari eam ſtatuit vel in aſtris, ubi hiſtoriæ Aſtrologicæ ſcriptores, Aſtrologi, amici & inimici Aſtrologiæ, & qui lecturam cœli explicarunt recenſebuntur; vel in IV elementis ſimplicibus, ubi de aeromantia, pyromantia, hydromantia, & geomantia diſſeret. Tertio illa in tribus naturæ regnis vim ſuam exercet; & hic primum de homine tractatio inſtituetur, anima ejus in mortuis, morientibus, & ſomniantibus, arte cognoſcendi homines, phyſiognomia, metoſcopia, chiromantia, ophtalmoſcopia, onichomantia, conjecturis ex ſternutatione, riſu, halitu, ſcriptura, extis, pedibus, unguibusque, divinatione medica & politica. Deinde afferentur, qui de divinatione ex animalibus, vegetabilibus, virgula metallica, illaque, cui agricolæ & nautæ innituntur, ſcripſere, ultimo loco. Ad naturam juxta ordinem agentem refert artefacta, iſtoque capite taliſmanes, numeros, literas, unde

ad

ad hieroglyphica, apologos, ænigmata, steganographiam, & ipsas adeo Romanorum notas excurret, sortes, ceromantiam, plumbomantiam &c. expediturum se pollicetur.

Florentiis (ut ex Diarii Veneti A.1710 Parte IV intelligimus) Antonius Maria Salvini Discursuum Academicorum, qui recitati sunt in Academia Apatistarum, Partem II (prima Flor. 1695 in 4 prodiit) vulgavit, ejusdemque frater doctissimus Salvinus Salvini proxime Etrusco idiomate typis mandabit *Fastos Consulares Academiæ Florentinæ*, in quibus & hujus Academiæ statum omnem inde ab A. 1541 ad nostra tempora delineabit, & plura, quæ ad alias Academias Florentiis illustres, Furfuratorum inprimis, spectant, addet. Mutinæ Franciscus Torti *Therapevticen specialem ad febres quasdam perniciosas inopinato ac repente lethales, una vero China China peculiari methodo ministrata sanabiles*, cujus *Ideam* Mutinæ 1709 in 8 ediderat, prelo subjecit. Romæ Jo. Maria Lancisius duplex opus parat, alterum *de noxiis paludum effluviis eorumque remediis*, alterum *de nativis, deque adventitiis Romani cœli qualitatibus*, cui accedet *historia epidemiæ rhevmaticæ, quæ per hyemem anni 1709 vagata est*. Neapoli superiore anno lucem aspexit *Peplus Neapolitanus* Caroli M. de Raho, *Clerici Regularis, Patricias illustresque familias continens, Pars I, in 4*. Patavii excuduntur Jacobi Placentini, D. Tarvisini, *de Barometro Dissertationes duæ*, quarum prima ea examinat, quæ inter Schelhammerum & Ramazzinum de barometris disputata sunt, altera vero solvit problema Illustris Leibnitii, & nonnullas de motibus Barometri conjecturas addit. Venetiis Blasius Garofalus, sub Octavii Marantæ nomine, ad Rabbenii fragmentum Epistolæ, sub Scachii nomine editum & a nobis Anno superiore p. 529 recensitum, respondit sub tit. *Osservazioni di Ottavio Maranta sopra la Lettera del D. Bernabo Scacchi, fatte in difesa delle Considerazioni del Sig. Abate Biagio Garofolo, intorno alla Poesia degli Ebrei.* Antonius Vallisnieri, quæ sparsim hactenus publicaverat in variis tomis ejus collectionis, quæ Venetiis sub tit. *Galleria di Minerva* prodit, seorsim prelo submittere cœpit *Prima Raccolta di Osservazioni, Esperienze* &c.

* * *

Digitized by Google

N. VI.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Junii, Anno M DCC XI.

FOEDERA, CONVENTIONES, LITERAE, & cujuscunque generis Acta publica Anglicana; cura THOMÆ RYMER.

Tomus VII & VIII.

Londini, ap. A. & J. Churchill, 1709, f. Alphab. 18 plag. 7.

SExtum hujus Operis ſeptimumque Tomos cum in Tomo IV Supplementorum Sect. VIII p. 329 nuper dederimus recenſitos, in circulum nunc revertimur, finem Eduardi III, Richardi II vitam, initium Henrici V viſuri. Et quantum quidem ad patriæ noſtræ cum Anglis, Alemannica ſcilicet, negotia, hic nuncios Lubecenſes & Elbingenſes (quorum urbs Elnyngh, incertum num antiquitatis vitio, num Typographi, vocatur) ad Eduardum III A. 1375 commerciorum haud dubie cauſa miſſos legas. Inprimis autem matrimonium a Richardo II cum Anna Wenceslai Imperatoris ſorore A. 1381 contractum res Germanorum Anglis reddidit familiariores. Admoti contrahendo huic negotio fuere per Richardum Comes Kantiæ, per Wenceslaum autem Teſchinenſis Dux Primislaus, qui in Anglia poſthac, abdicato domi imperio, remanſit, annuam a Richardo pecuniam conſecutus. Ipſa vero, quæ petebatur ſponſa, literis, quas vocant, procuratoriis, fratris Wenceslai ſignum, quod *Majeſtatis ſigillum* appellatur, *cum ipſa nondum proprio ſigillo uti conſueverit*, legitur appendiſſe. In pactis, de quibus tum convenit, præter perpetuum inter utrumque Regem & heredes utriusque fœdus, aliaque, hoc etiam eſt conſtitutum, *ut Wenceslaus poſtquam inſulas Imperiales receperit, & corona*

[Margin: T. VII. p. 90. — 280. — 288. — 282. — 291.]

suæ solemnia compleverit, *hæc pacta innovare*, *& ut Imperator de novo facere teneatur*, qua ſpe & *Imperator futurus* in quibusdam Richardi literis p. 365 vocatur. Certam præterea
p. 302. pecuniæ ſummam mutui nomine Wenceslaus a Richardo receperat, a qua tamen reddenda, ſi ad præſtitutum tempus
157. ſponſam Regiam Caleſii ſiſteret, liberatur. Antequam ab hoc matrimonio diſcedamus, non poſſumus non monere, inveniri documentum aliquod, quo Catharinam Ludovici, nuper Imperatoris, filiam ducturus proponitur Richardus, Wenceslai tamen conſenſum deſiderans. Quod unde ſit, ſi errore ſcribentis non ſit factum, haud indicare poſſumus, cum nec inter Ludovici Bavari poſteros occurrat Catharina, nec
382. quicquam eo Wenceslai voluntas conferre potuiſſet. Quemadmodum autem cum Rege Germanorum, ita fœdus pepigerat Richardus, *ut veri*, *legales ac perfecti fratres ſint &*
604. *amici*, ita reliquos etiam Alemanniæ Principes conciliare ſibi ſtudebat, legatos propterea, qui perficerent iſta, emittens.
604. Nominatim Ducis Bavariæ Alberti fit mentio, Rupertorum etiam Palatinorum, patris videlicet Electoris, filiique hæredis.
854, 858. Quin imo hi vaſalli hominesque ligii fiebant Richardi, recipientes quisque mille libras annuas pro præſtanda fide, quam promiſerat, prout homagium a Ruperto ſeniore legatis præſtitum loquitur, in quo illud præterea notandum, quod *immediate poſtea Rupertus legato, juxta morem patriæ in talibus uſitatum*, *oſculum dediſſe* narretur. His autem, quas ita conciliabat amicitiis nil aliud quærebat Rex Anglus, quam auxilia contra Carolum Galliæ Regem, Valeſium Comitem,
365. Andegavenſem, Bituricenſem & Burgundiæ Duces, Johannem denique Caſtellæ Regem, prout ex literis ejus ad legatos penes Imperatorem patet.

53. Gallicarum rerum idem porro qui antea fuit tenor, con-
68 ſqq. ſtantiori bello quam pace geſtarum. Induciæ primum A. 1375 in paucarum hebdomadum ſpatium factæ, mox Ponti-
100 ſqq. ficiorum legatorum opera fiebant annuæ; quæ cum propemodum eſſent elapſæ, mox ad novem denuo menſes proroga-
195, 154. bantur. Poſt cum nihil hoc tempore de pace conficeretur, redie-

redierunt priores inimicitiæ A. 1377, Gallique jam Angliam se invasuros sunt minitati. Et quamvis rursus anno 1378 de pace tractaretur, sic ut Gallici Regis filiam Richardus ambiret, eodem tamen tempore civitatis Oxoniensis munimenta jussit refici, transitum Gallorum in Angliam metuens. Eodem anno duplex cum Britanniæ minoris duce pactum a Richardo est initum; alterum de traditione portus & civitatis Brestiensis, alterum, quod offensivæ & defensivæ Ligæ titulo venit, quo constitutum est inter alia, habiturum Regem & ejus locum tenentes potestatem in transitu per Britanniam suos quocunque modo puniendi, salva tamen alias Ducis & patriarum legum autoritate; nec obligatum iri Ducem ad fidem Regibus Anglicis jurato præstandam, si vel maxime Gallici Regni possessionem adipiscerentur. Anno 1380 denique Richardus, moras Gallorum, quas per inducias quærerent, sibi periculosas criminatus, novum in Galliam exercitum mittere constituit. Mox anno 1382 reducebantur induciæ trium modo mensium, quo spatio de pace tractaretur, nec ab ulla parte mitterentur exercitus, vel hostile quid ageretur, nisi per milites præsidiarios in urbibus hinc inde dispositos. Attamen ruptis his etiam conventionibus, belloque rursus exorto, totam jam propemodum Flandriæ partem, quæ Anglis parebat, occupaverant Galli & ad Calesium obsidendum properabant. Pontifex tum Urbanus VI Episcopo Norvicensi Cruciatam seu expeditionem adversus Schismaticos, quorum post fiet mentio, commiserat. Ille vero magis hac occasione Regi suo, quam Pontifici videtur profuisse: nam & legati personam ad Flandriæ Comitem sustinuit, illum Richardi partibus ita conciliare conatus, ut homagium ipsi tanquam Regi Franciæ supremoque Domino suo Comes præstaret. Gravelingam præterea maritimum oppidum Flandriæ, ob schisma neutiquam suspectum, occupavit; nisi tamen Pontifex potius occasione mandatorum Episcopo per Regem commissorum suo quoque commodo studere voluerit. Pertæsus dein belli Richardus, neque minus crebrorum & inutilium tamen de pace laborum, quos *protensionis*

p. 184, 185. 190. 236. 260. 351. 373. 399. 395, 396. 399. 405.

longisſimæ & infinitatis ſolitæ accuſat, tria bellum finiendi
media Gallo proponit, vel ſcilicet, ut ipſi inter ſe ſoli, vel ut
aſcitis etiam tribus patruis ſuis de Regno pugnent, vel deni-
que, ut certo die locoque decretoria per exercitus ſuos pugna
p. 418 fieret. Nihilominus anno 1384 ineunte novæ fiebant in-
duciæ, & ad pacem firmandam a Gallo Duces Bituricenſis &
Burgundiæ cum 700 comitibus in Picardiam deſtinabantur.
433. Sed vix tempus induciarum exſpiraverat, cum, ut Angli cri-
444. minantur, Galli pacem inire recuſarent, ipſamque denuo An-
476. gliam aggredi minitarentur. Neque adeo ſemel repetitæ
hæ minæ, cum notum ſit, Regem tum Franciæ clasſibus in ejus-
modi terrores comparatis maximam ampliſſimi patrimonii
491. partem inutiliter abſumſiſſe. Ad inducias etiam dein ſæpius
res rediit, quas Armeniæ Rex aliquando ſpe obtinendi con-
tra hoſtes ſuos ex Europa auxilii ſtudebat promovere. De-
769 ſqq. nique cum anno 1394 in quatuor annos induciæ fierent, eo
811 ſqq. tempore matrimonium inter Richardum & Iſabellam Gallici
Regis filiam eſt contractum, ea potisſimum conditione, ut in 28
annos, ab anno 1398, pax conſtet illæſa. Equidem & renun-
ciare juribus ſuis in Galliam adigebatur Iſabella, & ut iſta re-
nunciatio confirmaretur, a Richardo poſtulabatur, attamen
ille ſervans ſibi hæredibusque ſuis omnia, quæ habebant, jura
id faciebat, videns haud dubie, ſufficere jam cauſas, quas pro-
pter tum Galliam Angli appetebant, nec quicquam ulterius
ab uxore ad ſe devolutum iri. Imo vero, cum ex Bavarica
matre genuiſſet Carolus Gallorum Rex Iſabellam, de illius ad
hunc Ducatum juribus nil quicquam remittere volebat. Il-
lud propterea notatu dignum, quod Richardus ſocerum,
quem bello flagrante *adverſarium de Francia*, cum de induciis
ageretur, aliquando *Regem Francigenam* appellaverat, nunc ne
832. concedere quid videretur, *cariſſimum Patrem ſuum de Fran-
cia* nominaret. Huc denique merito refertur, quod anno
569. 1388 Provinciæ Comitatus & Forcalquerii dominum ſibi Ri-
chardum aſciverint, recuſantes poſt mortem Caroli Dyrrha-
chini Regis Neapolitani, cui paruerant, Ludovici Andega-
venſis imperium. Licet vero acceperit Anglus conditionem,
Aquita-

Aquitaniam in vicinia poſſidens, aliunde tamen conſtat, eam
regionem Andegavenſium in poteſtate manſiſſe.

Affines quodammodo Gallicis bellis ſunt cum Scotis
controverſiæ, quæ cœptæ ſunt primum anno 1378 de factis p.183.
quibusdam, ut Scoti criminabantur, in finibus ſuis contra
pacem. Poſt induciæ factæ ſunt, quibus durantibus agere- 276.
tur de reparatione damnorum, quanquam, cum conveni-
rent propterea anno 1381, Scoti cauſam cognoſci per dele- 312 ſqq.
gatos cujusvis Regni certos volebant; Angli vero arbitrum
Principem alienum malebant eligi, quapropter, cum neutra
pars concederet, aliæ rurſus fiebant induciæ. In hac alter-
catione mirum illud, quod confiteantur Scoti, ſe inferiores
longe potentia eſſe Anglis, quæ noxia fere populo bellum
moturo videatur ſinceritas. Neque tamen omnia de pace 406.
molimina belli ſuſpicionem tollere potuerunt, aut efficere,
quo minus cum Gallo fœdus iniret Rex Scotiæ. Quin imo 476 ſq.
paulo poſt, anno nimirum 1385, ad arma res rediit, fovente
negotium ardens Rege Franciæ, certumque militum nume- 484 ſq.
rum ſubſidii loco mittente, pecuniæque ſummas haud con-
temnendas Regi pariter ac proceribus numerante. Deni-
que ſicut a Gallici belli variis eventibus Scoticæ ſimultates
pependerant, iisdem etiam conventionibus, quæ inducias 25
annorum, ut ſupra vidimus, confirmabant, ſunt ſublatæ.

Eadem Hiſpanici belli fata propemodum fuere. Etenim
cum Johannes Lancaſtriæ Dux, qui Caſtellani Regis titulum, ut
in noviſſima recenſione notavimus, uſurpabat, Anglorum auxi- 550 & 770.
lio jus ſuum proſequeretur, Henricus contra Nothus & Jo-
hannes ejus filius Gallis ſe per fœdera jungebant. Angli, 15. ſqq.
Eduardo adhuc imperante, cum Portugalliæ Rege pangebant
fœdus, renovatum poſteaquam Richardus ad Regnum per-
venerat. Tandem cum, ut quivis facile poteſt divinare, bel- 262 ſqq.
lum hoc Anglis, ob diſſitam regionem, aliisque præterea bel- 515 ſqq.
lis cum Gallo Scotoque diſtentis, eſſet difficile, res inter duos
Johannes iſtos componebatur, & quidem, ut aliunde con- 603.
ſtat, per matrimonium. Nihilominus vero non ſatis ceſſabant 681.
inimicitiæ, navium inprimis captionibus continuatæ, nec

 licet

licet Pontifex in Richardi gratiam a sacrorum communione
p. 622. prohiberet inimicos ejus in Hispania, sublatæ sunt ante, quam cum Gallis firmiores fierent induciæ.

In Italia cum Principibus & Statibus amicitias contra-
307. here Richardus impense quæsivit. Hinc generale quoddam mandatum Johanni Haukewodio commissum legimus, ***ad tractandum cum quibuscunque Ducibus, Comitibus, Dominis***
354. ***seu Communitatibus Italiæ.*** Inprimis ad Regem Neapolitanum, qui Carolus alias Parvus seu Dyrrhachinus audit, in do-
457. cumento autem allegato *Carolus de Pace* nominatur, ad Flo-
103, 121, 135. rentinos etiam missi sunt Legati, cum Eduardus jam urbis hujus cives magno numero morantes in Anglia contra Pon-
213. tificis molimina tueri decrevisset. Fuit etiam tempus, anno scilicet 1379, quo Barnabonis Mediolanensis Domini filia Ri-
42 sq. chardo in matrimonium peti deberet. Cum Genuensibus sub Eduardo adhuc anno 1374 quædam intercesserunt negotia, quorum occasione sigilli Genuensis fit mentio, Gryphum repræsentantis, qui vulpem pedibus comprimit, ipsam quoque Gallum ore tenentem, his præterea inscriptis: *Griffus ut has angit, sic hostes Janua frangit.* Ceterum nec Anglis adversi Genuenses & a Gallorum partibus fuere, nam inter utriusque Regis fœderatos & ipsi censentur. In dedicatione Tomo huic promissa supra memoratus Haukewodius arte bellica Principes Italicos imbuisse scribitur, quo referas forte,
344. quod aliquando Richardus ad *subditos suos, homines ad arma, & sagittarios, in villis, castris & fortalitiis in partibus Italiæ constitutos*, mittat literas. Ad Pontificem quod spectat, cum
136 sqq. eo Eduardus anno 1377 pactus est quædam, ubi quidem multum Papa de juribus sibi arrogatis concessit. Sub Richardo
231, 283, 298. dein schisma per Urbanum VI & Robertum Gebennensem
523. contra se invicem electos oriebatur, Anglo Urbanum defen-
372. dente, Germanis etiam easdem partes amplectentibus. Eo etiam est processum, ut Episcopus Norvicensis cum exercitu
352, 392. mitteretur adversus Robertum. Hic illud denique prætermittere non possumus, quod idem Urbanus fœderum quorundam meminerit, tam a Carolo IV quam Wenceslao Imperatoribus

Digitized by Google

ratoribus cum schismaticis quibusdam & hæreticis Principibus initorum, quæ per se sint nulla & irrita, quacunque tandem ratione fuerint firmata, cum ipsi ratione Imperii, *ad quod a Pontifice sint approbati*, & *ut Advocati Ecclesiæ*, homines ejusmodi destruere potius teneantur.

In Belgio Flandriæ Comitatum anno 1384 Richardus p. 448 sq.
sibi arrogabat, mortuo tum *Ludovico* Malano, vel ut hic nominatur *Namurensi*, qui sine masculis hæredibus decesserat. Imo Gandavi Præsidem quendam provinciæ constituebat, qui *Rewardus* appellatur, voce, quantum scimus, alias hoc quidem sensu non satis cognita. Verum non nimis diu hoc domi- 581,613,648.
nium ipsi fuit quietum, cum ab anno 1388 aliquoties Treu- 670.
garum cum Comite Flandriæ ineundarum fiat mentio, qui Comes haud dubie Burgundiæ Dux est Philippus Audax, ad quem per uxorem hæreditas ista devenerat. Cum Duce ve- 535.
ro Geldrensi Wilhelmo anno 1386 arctissimum fœdus pepigit Richardus, quo bellum indicere Dux Galliæ Regi Burgundiæque Duci, ac vires suas Anglicis conjungere tenebatur. Ordinis Teutonici subditis in Prussia mutuæ cum 599.
Anglis erant querelæ, mercatoria maxime negotia concernentes, quas solenni tandem conventione composuit Richardus anno 1388 facta, & ne resuscitarentur facile, *gubernatorem* 693
quendam rerum suarum in Prussia constituerunt mercatores Angli.

In civilibus denique negotiis Angliæ, partim publicam rem, partim Ecclesiasticam observamus curatam. Huc inprimis Jura Regia contra quævis Pontificum tentata constanti tenore defensa pertinent. Præterquam enim, quod in vincula 24.
conjici jusserit Rex eos, qui quicquam in Papæ favorem illis 30.
contrarium agerent, quod autoritate propria pecuniarum sub- 644.
sidium a Clericis postularit, neque passus sit novas a Papa ex- 27,162.
actiones decerni, quod Clericos armari ad oræ maritimæ defensionem jusserit, quod sacelli Windesoriensis visitationem 203.
ipsemet instituerit, & pro lubitu leges Canonicis dederit ac in quosdam eorum animadverterit, quod a collectoribus Pon- 603. 751.
tificis in Anglia fidelitatis jusjurandum exegerit, Regi potius 672.
quam

Digitized by Google

quam Papæ favens, præter hæc inquam omnia, Richardi tem-
p. 672. poribus, anno ſcilicet 1390, acerbisſimas a Rege & proceribus ad Papam literas eſſe miſſas legimus, quibus, *horrenda prorſus & lacrymabili ratione, per impoſitiones, proviſiones & reſervationes ſedis Apoſtolicæ, per quas primos tantum fructus cumulatius aggregare & Regnum ſuo theſauro privare ſtudeant, idola paſtorum & mercenarios captare introitus ad ovile Dominicum,* expreſſe dicitur, Simoniæ crimen exprobratur manifeſte, Papa muneris ſui, quo ad paſcendum non tondendum oves obligetur, & antiquarum Angliæ conſuetudinum ut recordari
151, 157. velit, monetur. Præterea, cum duorum Regum res geſtas hic Tomus exhibeat, Eduardi mortem, Richardi coronationem
250. referri videas. Sub quo Richardo Anglorum quidam onerum, quibus ad alenda continua bella premerentur, immenſitatem
311. cauſati, ad ſeditionem anno 1381 autoribus Jacobo Straco &
315. Waltero Tyler conſpirabant, per tumultum quosdam ex proceribus occidentes & his ipſis facinoribus Regiam autorita-
317. tem prætendentes. Hac violentia juvenem adhuc Regem quædam minus ſe digna concedere coegerant, quæ mox ta-
337. men reſcindebantur. Dein Anna Regis ſponſa intercedente venia omnibus præter civitates quasdam integras pri-
618. vatosque nonnullos eſt data, quæ cum anno 1389 Ri-
363, 806. chardus Regnum ipſe ſuſciperet, repetebatur. Sub hoc etiam imperio Wiclefi doctrina primum aperta vi cœpta eſt impugnari, ſiquidem Oxonienſibus Rex anno 1382 mandat, ut in illam diligenter inquirant, inprimis librum quendam eius, *Triologus* dictum, qui Conſecrationi ſacramentali adverſetur, examinent. Ipſe Wiclefus cum ſociis, Nicolao Herford, Philippo Reppyngdon & Johanne Aſton proſcriptus.
41. Qui ſcit, eum Eduardo non ingratum fuiſſe, haud immerito ſuſpicetur, eundum ab hoc Eduardo anno 1374 pro legato
239. cum aliis ad Papam miſſum. Ceterum ſi quis curioſior leges Collegio, quod *Aula Regis* titulo Cantabrigiæ fuit inſignitum, præſcriptas noſſe cupiat, eas loco ad marginem allegato inveniet, inter quas hæc viſa fuit ſingularis, ut ſocii ad menſam communem colloquentes, non alia niſi Latina aut

Gallica

Gallica lingua illud faciant. Denique non possumus non p. 468.
& hoc observare, hoc Tomo ad A.1385 in Scotico negotio primum in Anglica lingua documentum occurrere.

Facies ista rerum civilium in Anglia deterior adhuc Tomo T. VII.
VIII apparet. Patruus enim ejus Thomas Glocestriæ 6.
Dux erga ipsum non bene affectus cum aliis quibusdam novas res moliebatur, quapropter in carcerem anno 1397 est conjectus, & *altæ proditionis* ob affectatam potestatem re- 16.
giam insimulatus. Ejusdem criminis rei Thomas, Dux 32, 34, 47 sqq.
Norfolciæ, & Henricus Lancastriæ, consobrinus Regis, hic in Galliam, ille in Germaniam, Bohemiam vel Ungariam relegabantur. Post anno 1399 in Hiberniam ad turbas quasdam 75.
ibi componendas, testamento prius facto, iter Rex instituebat, quod jam dudum fuerat molitus, (T.VII p.841) Edmundo Eboracensi tradens ad reditum usque suum imperium. Interea Henricus impatiens exilii vindictæque cupidus in Angliam revertitur, ubi tantas subito collegisse vires videtur, ut ejus opprimendi spem nullam Richardus concipere potuerit.
Unde, cum antea declarasset, Henricum non aliam ob cau- 84, 85.
sam advenisse, quam ut exitiosas Reipublicæ res corrigeret, Regno se denique abdicat, & ut p. 255 dicitur, *ex abundanti* 90.
deponitur, & Henrico adeo IV succedendi locum facit, cujus coronatio quo apparatu sit instituta, loco allegato legi potest, ubi hoc novum est visum, quod Comiti Northumbriæ facultas concessa fuerit, in hæredes etiam derivanda, *ut ad sini-* 95.
strum humerum Regis, illum gladium nudum, quo cinctus fuerat Henricus, quando in Anglia appulerat, vocatum Lancastre Sword *portaret*. Ad pacandas autem turbas Henricus, omnia 109.
Richardi propter has rebelliones acta rescindens, literas etiam omnes, quibus multi se reos confessi fuerant gratiæque regiæ submiserant, quæque *Raggemans* appellabantur, comburi jubebat; & cum Wallenses inquieti sæpius fuissent, du- 184.
rissimas illis coercendis leges sanciebat. Nihilominus au- 225.
spiciis *Oweni Glendourdy* populus iste novas res anno 1401 moliri conabatur. Owenus ipse, postquam Principis Wal- 356, 365, 382.
liæ titulum sibi sumsisset, cum Gallo contra Henricum

 fœdus

v. Dedic. it. fœdus pangebat. Præter hunc alii Ducem sortiti Thomam
p. 255, 261 sq. Trumpyngton in Britanniæ parte Boreali Richardum adhuc vivere, moxque ex Scotia rediturum, Henricum vero fugam ad Gallos & matrimonium cum Ducissa Britanniæ jam parare prodebant, ut eo melius succederet seditio.

Si jam, quid cum vicinis Scotis actum sit, spectemus, non videntur illi Gallicas, quibus & ipsi comprehendebantur, in-
17, 35, 50, 54 ducias acceptasse, siquidem Richardus propemodum omne,
sq. quod supererat, imperii tempus tentando illorum reconcilia-
155 sq. tionem absumsit. Henricus autem sub Regni statim initium a Rege Scotorum, ut supremus ejusdem Dominus, fidem
278. sibi jurari postulabat, belloque exorto illius exercitum anno
484. 1402 profligebat, & anno 1407 filium ejusdem in suam potestatem redigebat, quem, licet induciæ cum Mordaco guber-
737. natore Regni post Regis mortem anno 1412 fierent, haud dimittebat.

Cum Gallis licet initio res ad bellum potius spectaret,
144. tamen induciæ mox restauratæ. Anno 1409 Henricus in
348. literis, quas *Domino Carolo Franciæ illustri* inscribit, queritur, Ducem Aurelianensem libellos famosos, Comitem de S. Paulo *literas* etiam *diffidentiæ* sibi misissi. Præterea nihil magnopere actum, nisi quod A. 1412 Duces, Bituricensis, Aure-
738 sqq. lianensis, Borbonius & Comites Alenconii & Armaniaci fœdus cum Henrico adversus Burgundiæ Ducem inirent, agnoscentes eum pro justo Aquitaniæ Domino, se vero pro Vasallis ipsi subjicientes, omni simul auxilio ad recuperandam hanc provinciam ipsi promisso.

Cum Hispanis, licet & ipsi sub impubere adhuc Rege Castellani fœdus cum Gallis renovarent, tamen nihil inter-
705. cessit bellorum, sed induciæ potius, sub Richardo factæ, sunt repetitæ, notarique meretur Epistola quædam Reginæ Castel-
683. lanæ Henrico missa, in cujus exteriori inscriptione Rex Angliæ solum, interius Rex Angliæ & Franciæ Henricus appellatur.

257 sq. Cum Danis notanda duplex per matrimonium conjunctio, quarum altera inter Philippam Regis Henrici filiam & Ericum

Digitized by Google

Ericum Pomeranum obtenta, verum altera inter Erici ſororem Catharinam & Henricum Regis filium intenta ſolum fuiſſe videtur.

Germanicarum denique rerum, quo & Belgicas ex parte
trahimus, curioſis pacta anno 1397 cum Friderico Colonienſi p. 2.
Reginaldoque Juliacenſi facta proponuntur. Inprimis 66.
Ludovici, qui Ruperti Imperatoris erat filius, matrimonium 170, 176, 179,
cum Blanca Henrici filia majori ſpectandum, cui, ut 200, 205, 214.
eſſet de dote ſecura, civitates & arces *Germersheim*, *Norin-* 246.
berg & *Hagenbach* ſunt traditæ. Fœdus etiam, præter hanc 253.
affinitatem, arctius inter Henricum & Rupertum fuit ſancitum.

Ex Italicis negotiis, quæ & alias non nimis frequentia
ſunt, hoc Tomo notari nihil meretur, præter quam quod conſen-
ſum Henricus dedit Concilio Piſano, anno 1409 habito, & 567, 600.
agnovit Alexandrum V Pontificem, ibidem adverſus ſchiſmaticos Benedictum XIII & Gregorium XII electum.

Inter ſingularia quædam non indigna obſervatione vi-
detur diſpoſitio Henrici de ſucceſſione in Regnis Angliæ pa- 462.
riter ac Franciæ, quæ cum primum ſic eſſet facta, ut filios ſuos ſibi invicem ſubſtitueret, ſtatim vero, maſculis hæredibus ab una parte deficientibus, ad alteram voluerit transferri hæreditatem, procerum voluntate cunctis dein hæredibus, licet haud fuerint maſculi, poteſtatem ſuccedendi facit.
A. 1412 Aquitanici omnes, qui tum ob bellorum in Gallia 719.
turbas frequentes in Angliam commigrabant, civitate ſunt
donati. Formula, qua Athelſtanus Sect. IX locum quendam 369.
a judicum poteſtate fecit liberum, ita repræſentatur:

Als Fre make I Thee,
As Hert may thenk
Or Eghe may ſee.

Specimen proſtremo linguæ Aquitanicæ, qualis Sec. XV 597.
fuerit, ſi quis deſideret, locum ad marginem allegatum evolvat.

DEFENSE DES SS. PERES ACCUSEZ de Platonisme,

hoc est,

DEFENSIO PATRUM ECCLESIÆ AB accusatione Platonismi.

Parisiis, apud le Conte & Montalant, 1711, 4 Maj.

Alph. 3 pl. 18½.

INter adorandi illius de Trinitate divina mysterii oppugnatores ordine postremum, armorum vi ac robore facile principem locum obtinet Socinianorum turba. Hi quippe non solum robustos in speciem arietes admovent evertendæ huic arci, verum etiam persuadere obsessis cupiunt, munimenta ipsorum tam imbecillo fundamento superstructa esse, ut sponte ruant facilemque hostibus victoriam reddant necesse sit. Nimirum præter multas rationes, quibus doctrinam istam eversum eunt, invenisse quoque sibi videntur erroris originem. Contendunt enim, ex Platonica Philosophia a Christianis priscis ejus cultoribus adoptatam esse Trinitatem, & per tot sæcula pro germano fœtu enutritam. Iam olim Faustus Socinus eam originem doctrinæ de SS. Trinitate tribuere ausus est, quem deinceps cum ceteri illius caveæ scriptores alii secuti sunt (conf. Suppl. Tom. I Sect. 8 p. 340) tum non ita pridem Anonymus quispiam, qui Coloniæ (ita quidem ipsa inscriptio habet) anno 1700 edidit hoc titulo librum: *Le Platonisme devoilé.* Permovisse is videtur Autorem nostrum, qui nomen suum Dedicationi subjecit, *Baltum, Societatis Iesu,* ut hoc telum Socinianis extorquere e manibus aggrederetur, demonstraturus, Patres Ecclesiæ nec fuisse institutos in Platonica Philosophia, nec ejus placita comprobasse, immo acerrimos fuisse ejus adversarios. Quæ sententia cum communi eruditorum opinioni adversetur, eo major cupido incedet eos, cognoscendi novæ hujusce opinionis fulcra ac firmamenta. Quare in recensendo hoc libro ita versabimur, ut Lectori non difficile futurum sit, perspectis omnibus fundamentis ferre sententiam.

Qua-

Digitized by Google

Quadripartitum autem hoc Opus eſt. Ac primo quidem libro conatur manifeſtum facere, Patres Eccleſiæ non fuiſſe in Philoſophia Platonica educatos inſtitutosque. Rationibus eam in rem hiſce utitur, quod *primo* hæc Philoſophia non fuerit recepta & expoſita in Chriſtianorum Scholis: *deinde*, quod Patres haud poſuerint ſtudium ſuum in hac Philoſophia præ ceteris: *denique*, quod nec in Scholis Ethnicorum eo tempore regnarit Platonica Philoſophia. *Μέγα λίαν ἄιτημα*, inquis. At Cap. 1.
Noſter ſingula ſibi ſumſit demonſtranda. *Primum* quidem probari poſſe pûtat partim ex eo, quod primi Chriſtiani, calamitatibus preſſi, miſſo Philoſophiæ ſtudio, ad martyria ſe præparare coacti fuerint, partim inde, quod tum in ſcholis Chriſtianorum duntaxat religionis dogmata tradi & ex S. Scriptura explanari ſolita ſint. Quam in rem Alexandrinæ Scholæ exemplum affert, & ipſum nomen Scholarum, quas Catecheticas appellarunt. Imo tantum abeſſe ſcribit, ut Phi- 2.
loſophia in ſcholis Chriſtianorum ſit tradita, ut potius ibi refutati ſint errores Philoſophorum, & odium Philoſophiæ inſpiratum diſcipulis: idque his de cauſis, quod (1) ea tempeſtate Philoſophi erant adverſarii Chriſtianæ religionis, adeoque æque refutandi in Scholis Chriſtianis, ut hodie hæretici: (2) cum Scriptura S. tam crebro de ſtultitia ſapientiæ humanæ & erroribus Philoſophorum loquatur, doctores Chriſtiani ejusmodi loca tractantes non potuerunt non philoſophis inſultare: (3) cum inter Catechumenos ſæpius eſſent, qui ante imbuti fuerant doctrinis Platonicis, Chriſtiani doctores neceſſe habuerunt errores Philoſophicos tanquam præjudicia evellere: quo fine & Origenem, Heraclium, Pantænum, Dionyſium Alexandrinum, aliosque ethnicæ Philoſophiæ operam dediſſe ait. Non quidem diffitetur, Chri- 3.
ſtianos etiam ſcholas habuiſſe, in quibus Philoſophia ſit tradita: quin etiam id probat Ammonii, Anatolii, & Origenis, Philoſophiæ magiſtrorum, exemplo, addita mentione Clementis Alexandrini, Tertulliani, Euſebii, & Lactantii, qui magnam habuerint Philoſophiæ ethnicæ peritiam. Verum negat, eos cuidam ſectæ Philoſophicæ ſe addixiſſe, docens,

ſelegiſſe eos optima quæque ex Philoſophorum ſterquilinio.
Cap. 4, 5, 6. Seorſim de Origene, Clemente Alexandrino, & Lactantio refert, eos in Philoſophia eclecticos fuiſſe, adeoque perperam haberi pro Platonicis.
7. Generatim porro probare inſtituit, Patres non potuiſſe certæ cuidam ſectæ Philoſophicæ nomen dare ſuum, quoniam ſcilicet ſectæ Philoſophicæ fuerint partes religionis ethnicæ, ac Philoſophi maxime impugnarint divinam religionem. Si quis igitur certæ ſe addixiſſet ſectæ, is, miſſo religioni Chriſtianæ nuntio, factus eſſet ex Chriſtiano ethnicus. Hinc Chriſtianum Platonicum arbitratur æque abſurde tum temporis dictum fore, ac Catholicum Gnoſticum, vel Catholicum Lutheranum. Videt quidem, ſequentibus ſæculis multos doctos Chriſtianos fuiſſe Ariſtotelicos vel Platonicos. Sed diſcerni jubet tempora. Quo enim tempore Chriſtianorum plurimi Ariſtotelem ſectati ſunt, paganiſmum jam dudum fuiſſe deletum: contra, Patrum ævo, Philoſophos ſe præbuiſſe acerrimos paganiſmi defenſores, &
8. hoſtes Chriſtianiſmi acerbiſſimos. Quas vero veritates in ethnicis Philoſophis repererunt Patres, eas docet relatas ab ipſis fuiſſe vel ad lumen rationis, vel ad furtum ex Moſis Prophetarumque libris. Quorum poſterius maxime contendiſſe Patres oſtendit, ſimulque docuiſſe, verum a Philoſophis tra-
9. ditum permultis mixtum eſſe erroribus. Hinc probat, in ſcientia Phyſica nullum Philoſophorum ſectatum eſſe Patres, ſed eorum opiniones pro incertis ac vanis conjecturis con-
10. temſiſſe: Lactantium vero & Hermiam omnem Philoſo-
11. phiam, præcipue Phyſicam, ethnicorum rejeciſſe. Pertractatis jam duabus prioribus quæſtionibus, tertiam aggreditur, an eo tempore ethnicorum in ſcholis regnarit diſciplina Platonica? Id quod negat, cum ſcholæ Stoicorum, Peripateticorum, Epicureorum, Academicorum, & Pyrrhoniorum conjunctim ſumtæ plures fuerint, quam ſcholæ Platonicorum. Contendit deinceps, Platoniſmum ita defeciſſe per varia Platonicorum ſchiſmata, ut naſcente Chriſtianismo plane collapſa ſit Philoſophia Platonis, & tribus prioribus Chriſtianiſmi ſæculis propemodum nec ſcholam habuerit nec ſectatores:

Digitized by Google

ctatores: contra magnopere floruisse id ætatis sectas Peripateticam, Stoicam, & Epicuream. Unde factum, ut pauci de schola Platonis Christianismum amplexati sint, Platonicis etiam omnium maxime impugnantibus Christianorum disciplinam. Denique duas affert rationes, quibus inducti Christiani suos adolescentes a scholis Philosophorum arcuerint. Prior est, quod quæque secta exitiales haberet errores: altera, quod mores Philosophorum essent corruptissimi.

Cap. 13.

14.

Libro secundo conatur ostendere, Patres non esse secutos Platonicæ Philosophiæ placita. Hoc inde effici putat, quod eo tempore non floruerit isthæc philosophia, ut vulgo quidem creditur. Licet enim & a Platonismo nonnulli in Christianorum transierint castra, hos tamen dicit longe minori fuisse numero, quam ut reliquis doctis Christianis ideas Platonicas ingerere potuerint: adhæc eos, recepto Christianismo, Platonicam Philosophiam abdicasse. Eum in finem probat, Philosophiam paganam omnem, speciatim Platonicam, ethnicismi partem fuisse, ex divisione Theologiæ gentilis in fabulosam, philosophicam, & politicam, quam partitionem persequitur pluribus. Si igitur, inquit, Christiani omnem Theologiam paganam impugnarunt, sequitur, ut & Philosophiam ethnicorum nullam approbarint & suam fecerint, Platonicam vero omnium minime, eo quod maxima erat apud gentiles auctoritas Platonis. Diserte etiam a Patribus rejectam fuisse Platonicam Philosophiam, testimonio Justini Martyris confirmat: qui cum sola nitatur S. Scriptura in rebus Theologicis, injuria Nostro affici videtur ab iis, qui ipsum Platonismi accusant. Ceteros quoque Ecclesiæ Doctores Philosophiam ethnicam, speciatim autem Platonicam, rejecisse, probat testimoniis Tertulliani, Theophili Alexandrini, Lactantii, Augustini, & Eusebii. Eosdem nullam Philosophorum sectam amplexos esse, probat ex Patrum interpretationibus hexaemeri Mosaici. Cum enim recentioribus temporibus Christiani Aristotelici Aristotelis, Cartesiani Cartesii sequantur hypotheses in hexaemero illo exponendo, Patres in eodem explicando nullius Philosophi vestigiis institerunt,

Lib. II. Cap. I.

2.

3.

4.

Cap. 5.

10.

11, 12, 13.

runt, imo & omnium Philoſophorum, ſpeciatim Platonis, principia eo pertinentia, etiam ea, quæ tolerari & adhiberi
Cap. 14. facile poterant, rejeciſſe. Contemtus Philoſophiæ tantus etiam in cauſa fuit, ut ethnici Chriſtianis contemtum Philo-
15, 16, 17. ſophiæ pro crimine objicerent. Nec infitias id ivere Chriſtiani, ſed ſui Philoſophiæ contemtus complures expoſuere
18. rationes, quas Noſter diligentisſime recitat. Addit, ex Patribus, Clemente Alexandrino demto, nihil adduci poſſe, ex quo uſus Ariſtotelicæ Philoſophiæ ſequenti ævo receptæ apud Chriſtianos præſidium capiat, quippe cum Patres omnem
19. Philoſophiam in univerſum damnare videantur. Qui & hæreticis amorem cultumque Philoſophiæ Platonicæ vitio
20. dederunt, eorumque errores ex ea derivarunt. Imo ſolus amor Platonicarum opinionum fuit in cauſa, cur adeo exoſum veteribus ſe redderet Origenes, vir alioquin excellentis-
Lib. III. ſimus. Libro Tertio commonſtrat, quanto ardore Platoni-
Cap. 1. cam Philoſophiam Patres impugnarint. Cum enim amor cujusdam Philoſophiæ pariat ejus defenſionem, concludit Noſter, Patres minime fuiſſe Platonicos, quod tantum abeſt, ut pro Platone propugnarint, ut etiam arma contra eum tulerint, & quidem acrius, quam contra Ariſtotelem ceteroſque. Impugnarunt autem (1) Platonis polytheiſmum. Hic Dacerium, Platonem a polytheiſmi crimine abſolventem, Noſter refellit: quem & alibi ſæpius notat, tanquam
2. immodicum Platonis laudatorem. (2) Ejus opinionem de divinatione, ſomniis, volatu avium, extis animalium, &
3. commercio cum dæmonibus ſuperſtitioſiſſimam. Inter hæc Noſter oſtendit, juniores Platonicos, miracula Pythagoræ, Apollonio Thyaneo, aliis affingendo, conatos eſſe labefa-
4. ctare Chriſti miracula. Nec præterit miracula Plotino, Porphyrio, Jamblicho & aliis affiєta. (3) Ejus opinio-
5. nes de anima, quod (α) ex duabus ſit partibus compoſita, altera ſpirituali, altera corporea: (β) ex corpore uno migret in alia. Ubi metempſychoſi multis explicata, non
6. ſolum Patres producuntur, qui eam refutarunt, ſed eorum etiam rationes proponuntur Platonicorum juniorum, qui

commo-

Digitized by Google

commoda interpretatione metempsychosin illam adjuvare studuerunt. Qua occasione & Dacerii interpretatio refellitur. (γ) ex cœlo in terram reversa, novo in corpore eorum, quæ jam ante perspecta habuit, reminiscatur. (4) ejus opinionem de materiæ æternitate, quam Noster Platoni contra Dacerium asserit. (5) ejus opinionem de ideis, & (6) de æternitate mundi, quem quidem errorem an ipsemet Plato foverit, dubium esse Noster ait, Platonicos tamen eum defendisse contendens. (7) ejus opinionem, qua cum discipulis negat corporum resurrectionem, qui (discipuli) eam etiam impossibilem esse censuerunt. Hinc Nostro lubet ex moralibus Platonis dogmatibus ea percensere, quæ verecundiæ repugnant, ut, quod fœminæ maritandæ nudas se conspiciendas procis præbere, quod uxores virorum communes esse debeant. Hic laudes expenduntur, quibus moralem Platonis Philosophiam Dacerius ornavit, quæ quidem prorsus hyperbolicæ Nostro habentur. Inter alia cum Dacerius dixisset, etiam humilitatis præceptorem fuisse Platonem, Noster contendit, Origenis & Augustini nixus suffragio, humilitatis præcepta primum omnium dedisse, suoque exemplo corroborasse Christum. Sane hac in re multos Noster sibi habet consentientes, qui statuunt, humilitatem esse extra numerum earum virtutum, quas Ratio homini præscribit. Quibus idem videtur accidisse, quod mysticis Theologis, qui nova virtutum nomina in Scriptura S. deprehendentes novas res invenisse sibi visi sunt, mirificasque animo suo concepere species. Hac de causa tam sublimia scilicet philosophantur, v. g. de Abnegatione sui, cum tamen illa nihil sit aliud, quam quod Philosophi vocant pravarum cupiditatum suppressionem. Etsi proinde *humilitatis* nomen apud Philosophos non deprehendatur, rem ipsam tamen & illi docuerunt, & Ratio dilucide proponit. Cum enim humilitas erga Deum in eo consistat, ut suam homo voluntatem divinæ sine ulla exceptione submittat, annon hoc dictamen Rationis est? Porro nonne Ratio jubet justis imperantium mandatis promte parere, eosdemque summa colere observantia & reverentia? At id Christiani vocant humilitatem erga imperantes.

Lib. III. Cap. 7. 8. 9. 10, 11. 12. 13. 14. 15.

Denique annon Rationis lex eſt, ut alterius quisque commodis propter humanæ naturæ communionem diligenter inſerviat, nulla aut alterius tenuitatis, aut ſuæ fortunæ ratione habita? Quid vero aliud præcipit Scriptura, ad humilitatem erga proximum nos exhortans? Et cum ad humilitatem etiam pertineat, ut quis modeſte de ſe ipſo ſentiat, ſuæque naturæ imbecillitatem ac vitia, fortunæ item viciſſitudinem agnoſcens ne efferatur animo, quis neget, hæc pariter vel a Philoſophis, vel ſaltim a Ratione doceri & identidem ingeminari crebris ſermonibus? Sed redeamus cum Autore noſtro ad Platonem, cujus de bonis rebus in ipſius libris obviis ſententias Patrum ſtu-

Cap. 15. * dioſe ediſſerit. Crediderunt illi nimirum, Platonem optima quæque accepiſſe ex libris ſacris, ſive ipſe legerit eos, ſive ex traditione hauſerit, ſed ea multis corrupiſſe erroribus. Hinc ſequi Noſter exiſtimat, Patres nil minus fuiſſe, quam Platonicos, cum ne bona quidem Platonis ſimpliciter laudent, ſed, eum ex S. Scriptura ſumſiſſe ea & corrupiſſe, contendant.

16--19. Tandem copioſe docet, Patres Philoſophiam Platonicam rejeciſſe ab effectu, quod ſcilicet comparata cum Chriſtianismo paucos eosque moribus depravatos plerosque habeat ſectatores. Quare ex Patribus inſtituit comparationem doctrinarum Chriſti & Platonis, ac utriusque proponendi modi.

Libro quarto ad objectiones reſpondet, vulgarisque ſen-

Lib. IV. Cap. 1. tentiæ fundamenta labefactare nititur. Fatetur enim, plurimos & Catholicos & hæreticos ſcriptores Platonismum tribuiſſe Patribus. Cujus rei quatuor ait fuiſſe cauſas. Nam primum, cum Chriſtiani poſterioris ætatis doctores ſecuti fere ſint Ariſtotelicam Philoſophiam, facile creditu eſt, Patres etiam peculiari cuidam ſectæ, & quidem Platonicæ, fuiſſe deditos. Deinde aucta eſt hujus opinionis fides ex eo, quod Patres Platonem, ejusque Philoſophiam magna paſſim ornarunt laude. Tertio ſcriptores quidam nonnullas Patrum expreſſiones de S. Trinitate retulerunt ad Philoſophiam Platonicam. Quarto denique inimici divinitatis Chriſti, Patrum auctoritate circa

* NB. *Numerus Cap. 15 bis per errorem poſitus eſt in opere Autoris, quod in Lectoris gratiam monendum fuit.*

Digitized by Google

ea dogma de Trinitate in angustias redacti, ausi sunt illud mysterium traducere pro doctrina mere Platonica. Primum horum cum supra jam refutarit Autor, hic breviter tantum rationes suas repetit. Tum respondet ad laudes, Platoni a Pa- Cap. 2.
tribus tributas, quas nihil esse ait ad censuras eorundem de Platonis Philosophia, eamque ob causam rursus ad supra dicta provocat. Tres autem potissimum Ecclesiæ Patres nimiæ venerationis erga Platonem vulgo accusantur, Clemens Alexandrinus, Justinus Martyr, atque Augustinus. De Clemente id summa vi contendit Jo. Clericus, cum quo ferme solo manum in quarto hoc libro Autor noster conserit, eum jam pag. 1 sui Operis adversarium sibi eligens. Primo itaque confutat Clericum, quod dixerit, unum ex Clementis præceptoribus fuisse Ἰωνικὸν, id est, Jonicæ sectæ addictum: cum tamen appellatione illa patriam significari inde liqueat, quod idem Clemens eodem loco ceterorum suorum magistrorum patriam commemoret. Porro reprehendit Clericum, quod sibi non constans, 3.
ex Clemente modo Jonicum Philosophum, modo Stoicum faciat, modo Eclecticum, dicatque, eum omnis generis dogmata philosophica admisisse, quæ ei cum doctrina Christiana non plane ἀσύςατα viderentur. Notat præterea Clerici methodum in imputandis Clementi erroribus Philosophorum. Nimirum cum Clemens docet, multas Philosophorum opiniones originem trahere ex Scriptura S. male intellecta, Clericus protinus has ipsas opiniones ipsi Clementi facit proprias.
Id ostendere Noster conatur ex Clerici probatione, qua Cle- 4.
menti dogma tribuit de æternitate materiæ. Eundem eadem probasse methodo ostendit, Clementem Platoni prophetiæ quandam speciem tribuisse. Ubi docte ac solide probat, in Clementis lib. V Strom. pro *προφητικῶς* legendum esse *ποιη-* 5.
τικῶς poetice. Hinc de laudibus Platoni ab Justino Martyre tributis agit, negans, inde consequi, eum post conversionem suam fuisse Platonicum, cum constet, eum gravissimorum errorum Platonem accusasse. Loca quoque producit, unde Clericus probatum it, Justinum fuisse Platonicum: eumque 6.
refutat. Ad Augustinum hinc progressus docet, propterea

eum amplioribus, quam quidem superiores Patres, laudibus prosecutum esse Platonem, quod Platonica secta suo ævo fere exstincta esset, quod item Plato cum reliquis Philosophis comparatus melior videretur. Addit, hanc ipsam ob causam Augustinum sibi Platonem potissimum sumsisse confutandum,
Cap. 7. tanquam Philosophorum Principem: & simul Clerico, Platonismi accusantem Augustinum, respondet. Speciatim agit de dicto Augustini lib. VII Confess. cap. 9, ubi dicit, se in Platonicorum libris invenisse totum initium Evangelii Joannis.
8. Noster probat ex Patribus, juniores Platonicos illa verba Joannis furto subducta suos in libros transtulisse. Nec negat, Augustinum, quæ bonæ frugis invenisset in Platonicorum libris, in usum suum convertisse: sed errare eos pronuntiat, qui hinc concludant, ipsum fuisse Platonicum. Unde loca Au-
9. gustini affert, quibus is declarat discrimen inter Scripturæ Sacræ & Platonica dogmata. Cum vero Clericus suæ sententiæ præsidium inveniat in recentiorum scriptorum auctoritate, qui Patres fuisse Platonicos, consensere: Noster negat, ho-
10. rum auctoritatem opponi posse contrariis Patrum ipsorum iisque liquidissimis testimoniis. Nec proinde veretur, Petavium de Patrum imitatione Platonica in dogmate Trinitatis dissserentem notare, ejusque sententiam, quam quidem & inter-
11. dum commodiorem in sensum trahit, refellit, falsissimamque pronuntiat. Hisce præstitutis, Socinianorum opinionem, quod Trinitas sit dogma mere Platonicum & inde in Ecclesiam invectum, refutaturus, meminit libri a nobis supra jam commemorati, (*le Platonisme dévoilé*,) causamque, cur eum non susceperit hoc loco confutandum, hanc affert, quod sit opus confusum, unde idcirco parum periculi immineat veritati. Ceterum cum Clerico se congressurum ait, quod ille (Epist. Crit. I & VII, item Tomo X Biblioth. Univ.) probabilibus rationibus Lectori suo fucum faciat. Cum igitur Clericus non solum statuat, in ipso Novo Testamento haberi permultas phrases Platonicas, sed & doceat, Christianos novos ex Schola Platonica egressos magnam sibi visos esse concordiam invenisse inter Platonis & Apostolorum dogmata: Noster posterius

refu-

refutat argumentis jam ſupra expoſitis, quod ſcilicet primis Chriſtianismi temporibus nulla fuerit ſecta Platonica, ſed Plotini demum tempore ſit e tenebris in lucem revocata. Cap. 12-17. Hinc magna contentione Clericum confutat dictitantem, Patres putaſſe, Chriſtianam Trinitatem & Platonicam eſſe unam eandemque. Probat, hanc nunquam fuiſſe Patrum ſententiam, & ex locis Patrum a Clerico allatis id non poſſe confici. Inter hæc oſtendit, Clericum peſſime non modo ratiocinatum hic eſſe, & miſere deduxiſſe conſequentiam, ſed & minus ſincerum ſe gerere in interpretandis Patrum dictis. Illud notatu digniſſimum eſt, quod Noſter probat, Chriſtianos ſuum dogma de Trinitate haud ſane hauſiſſe ex Platone, ſed contra Platonicos juniores, ſimias propterea a quibusdam Patribus appellatos, Trinitatem quandam tradidiſſe imitatione Chriſtianorum, eo conſilio, ut ſectam ſuam in dies magis labantem invaleſcente Chriſtianismo ſtabilirent. Nam, ſi Noſter non fallitur, nec Plato, nec ullus antiquorum Platonicorum tria illa principia divina aut Trinitatem in Deo ſtatuit: nec quisquam ſcriptorum veterum, qui locuti ſunt de Platonis Theologia, e. g. Cicero, Ariſtoteles, Plutarchus, Diogenes Laertius, Apulejus, unquam Platoni tribuit dogma de Trinitate, aut de tribus principiis in Deitate. 19. Ceterum ſingulari capite Autor noſter Platonicorum varias explicationes trium illorum principiorum proponit, & ex collatione oſtendit, quæ Patres dixere de Trinitate Chriſtiana, ea nullam habere cum Platonicorum hypotheſibus convenientiam. 18, 20. Cum porro Clericus ſtatuat, Patres de Divinitate Chriſti loquentes Platonicis loquendi modis uſos eſſe, eum Noſter confutat, docens, loca Lactantii ac Tertulliani a Clerico eum in finem allata, mala fide ab ipſo explicari. 21. Tandem Autor noſter, refutans Clerici epiſtolam Crit. VII, rurſus probat, falſo ibi tradi, quod Patres doctrinam Platonicorum de tribus principiis convenire putarint cum Trinitate Chriſtianorum: 22, 23, 24. & contra eandem demonſtrandum ſuſcipit, Platonem notitiam habuiſſe librorum ſacrorum, & inde ſuam in Philoſophiam nonnulla adſciviſſe, uſus Patrum Eccleſiæ, Judæorum ac Gentilium teſtimoniis.

LES REGLES DU DROIT CIVIL.

id est:

REGULÆ JURIS CIVILIS EODEM ORDIne propositæ, quo leguntur in ultimo Digestorum titulo, in Gallicum sermonem translatæ, cum explicatione & Commentario in singulas Regulas, & binis Indicibus, altero textuum Juris explicatorum, altero materiarum, a J. B. DANTOINE, Doctore Juris, Advocato Parliamenti & Judiciorum Lugdunensium.

Lugduni, apud Leonardum Plaignard, 1710, in 4maj.
Alph. 3 plag. 13.

JUris Civilis Romani quanta fuerit dudum, hodieque sit apud Gallos dignitas auctoritasque, non magis constare potest, quam ex summorum in Gallia Virorum operibus, quibus Romanæ leges insigniter illustrantur. Laudes minime invidendæ sunt Cujacio, Dionysio & Jacobo Gothofredis, aliisque cum antiquioribus tum recentioribus JCtis Gallis, quod ad excolendam prudentiam Juris potissimos contulerint labores, quibus multum etiam debeant Germani. Sed & noster, quem producimus, Autor in explicandis Regulis Juris præeuntes quidem habuit egregios commentarios Gallorum, Italorum, Germanorum, Belgarum, laude tamen sua non defraudandus, quod unumquemque textum vernacula lingua reddiderit cum commentario perspicuo, adeo ut Gallicæ linguæ periti in evolvendo hoc Autore operam sint impensuri non pœnitendam. Queritur Autor in Præfatione, plerosque Commentatores leviter hunc titulum tractasse: se vero, etsi ea non sit vanitate, ut neque suos agnoscat nævos neque aliorum merita, daturum operam, ut uniuscujusque regulæ tradatur verus & sensus & usus. Tum de utilitate regularum in genere dicturus, nullam esse ait scientiam, quæ careat propositionibus generalibus, ad quas speciales reducantur. Adeoque & Juris prudentiam ejusmodi generalibus principiis ad definiendos casus infinitos, de quibus speciales leges ferri nequeant, opus habere. Ea vero principia vocari regulas. Credibile non esse,

esse, tantos JCtos, boni & æqui dispensatores prudentissimos, regulas fuisse condituros, nisi perspecta earum utilitate. Esse itaque Regulas Juris basin & fundamentum ædificii, cujus ceteri textus sint tigna. Legum decisiones esse terminis angustioribus comprehensas, Regularum vero nullas, unde non omnes leges regulas posse dici, sed vice versa omnes regulas legum nomine venire. Præterea brevitate sua & vi verborum amplissima commendari regulas, cum acceptior semper sit locutio brevis, quam diffusa. Hinc non sufficere, ut assequamur regularum sensum, sed esse necessarium, ut memoriæ infigantur, quo magis sint præsto ad explicandam legum obscuritatem. Itaque studium regularum, teste P. Fabro & Cujacio, non solum esse juvenum, sed inprimis etiam Professorum, Advocatorum, Judicum, Magistratuum. Porro, quoad usum regularum, non sufficere existimat Autor, ad Juris prudentiam axiomaticam excolendam, usum rationis naturalis, sed peculiari studio esse opus ad resolvendos textus obstantes, casus sub regula comprehensos decidendos, aliosque secernendos, ad distinctam Juris stricti & æquitatis applicationem. Nullum hominum ea vi judicii natura esse præditum, ut de quacunque re sine principiis cuique disciplinæ propriis judicare valeat. Neque Theologos nasci, neque Medicos, neque JCtos. Rationem naturalem gradum primum tantum esse ad addiscendas disciplinas. Tandem de methodo: secutum se esse Autor dicit cum aliis ordinem regularum in Digestis, etsi sine ordine digestum. Esse enim arbitrarium, cum potius laborandum sit de regulis addiscendis, quam de disponendis. Collocatum autem fuisse titulum in fine Digestorum, non quod parvi esset momenti, sed quod caput esset operis, cui toto in Corpore Juris nihil sit comparandum. Neque quidquam in eo proponi, quod sit inutile vel obliteratum. Abstinuisse se Autor gloriatur a mentione legum, quæ cum regula nihil habeant commune, idque inprimis culpat in Jacobo Gothofredo, qui elegantissimus Juris interpres Autori nostro plane displicet, quod in explicandis Regulis ad Commentarios JCtorum veterum, ex quibus regula sit excerpta, animadverterit.

terit. Quo facto species falsas regulis fuisse applicatas, & in erroneas opiniones lapsum Gothofredum. Invehitur etiam in eundem Autor, quanquam immerito nostra sententia, quod scientiam quidem Juris ostenderit, sed confusam, & stylo usus sit barbaro atque ad explicanda Juris principia parum accommodato. Alios Interpretes ordinem neglexisse, alios sensum regulæ non assecutos, in exemplis alios deficere: sibi veritatis unicam fore curam. Deinde quod in Gothofredo reprehenderat, ipse de se excusat, stylum impolitum, cui non adeo, quam rei, dederit operam. Alias leges Juris Romani, ut & Gallici, (quod postremum tamen rarius occurrit) a se esse explicatas occasione regularum. Sententiam cujusque textus verbis adhuc brevioribus latinis subjunxit textui cuique. Ex his, quæ dicta sunt, obscurum non est, Autorem in ea versari opinione, quod titulus Digestorum, qui de Regulis Juris inscribitur, opus sit absolutissimum, qua quidem in re dubitamus, an multos sit habiturus consentientes. Sed neque illam Autoris sententiam omnibus probatum iri existimamus, quod adeo generalis sit regularum omnium sensus, ut male ad speciales applicentur Juris materias. Ceterum in Commentatione sua Autor peritiam Juris ostendit non minimam, sequitur tamen interpretationes communiores aliorum, addita interdum, sed parcius, meditatione propria. Sæpius taxat Gothofredum, eique non ubivis ratione valida contradicit. Cujus rei nonnulla afferamus exempla: *Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt*, ait L. 188 de R. Jur. Legem intelligit Gothofredus publicam, non privatam seu conventionem: de hac enim L. 27 de Obl. & Act. statuere: adeoque speciem hujus textus propriam esse materiam legatorum, de qua Celsus in L. 17 Digestorum egerit. Autor contra universalem putat esse regulæ sensum, prioremque sententiam soli Gothofredo propriam. Rationem addit non aliam, quam quod in negotiis aliis eadem obtineat dispositio, quod tamen Gothofredus non negat, sed, ut sua cuique regulæ daretur species, operam navare voluit. Non sequitur, ait Autor in Præfatione, Celsus in digestis egit de legatis, ergo regula excerpta

de

Digitized by Google

de legatis solum est intelligenda. Digesta dicuntur o b plures materias ibi tractatas, ergo etiam de aliis materiis egisse Celsum, est apertum. At Gothofredus non de toto Celsi Commentario, sed de Libro XVII affirmat probatque, egisse unice de legatis. Ad L. 7 de R. Jur. Gothofredus verba *in paganis* cum aliis Interpretibus intelligit non de *personis* sed de *bonis*, ut hic sit regulæ sensus: in castrensibus bonis militi permissum esse decedere partim testatum, partim intestatum, nequaquam vero circa bona pagana. Sententiæ hujus verosimilitudo adjuvatur etiam aliis exemplis, quibus militibus non est permissum, jure militari testari: & ratione, quod levi sensu milites testamenta in acie ordinare atque in extremis periculis bona in commilitones erogare soleant, nullo ad liberos vel proximos respectu. v. L. 16 de castr. pecul. Quam libertatem coercendam intra suos fines fuisse censet, idque non immerito factum hac lege. Neque alium esse sensum L. 6 de testam. milit. & §. 5 Inst. de Hered. instit. Sequitur Gothofredum Schilterus Prax. Jur. Rom. Exerc. 38 §. 40. Autor noster contra nullam admittit distinctionem, quia leges non distinguant. Ad theoriam Gothofredi nihil reponit. Legem 191 h.t. Gothofredus de eo beneficio Principis intelligit, quo nuptiæ contra leges contractæ legitimæ esse jubentur, de qua indulgentia peculiare fuerit caput in L. Julia Papia, ad quam Celsus L. 33 Digestorum fuerit commentatus. Neque fundari in hoc textu distinctionem inter privilegia personalia & realia, de qua L. 68 h.t. loquatur & L. 191 eod. adeoque indulgentiam Principis per hanc L. 191 effectu carituram, si data esset defuncto, qui vivus esse putabatur. Eandem legem applicat ad casum, quo intestabili Jus testandi a Principe fuerat concessum. Lege Julia Papia conjuges non potuisse mutuo succedere, si contraxissent nuptias contra leges, si nullos suscepissent liberos, si maritus privati compendii gratia diutius ab uxore abfuisset. Ergo si contra hanc legem potestas instituendi conjugem data fuisset conjugi quasi vivo, nullam fore testamenti vim, probat Gothofredus. Omnia hæc, vulgarem interpretationem secutus, improbat Autor noster, & frivolas esse species allatas dicit. Rationes addit sequentes: 1 quia Lex Julia

Papia (Papia Poppæa eſt in Autore) dudum in eo articulo fuerit abrogata: 2 quia indignum ſit Principe ſummo, ſolicitum eſſe de matrimoniorum validitate, de qua judicium potius ex legibus communibus ſit deſumendum: 3 lite de validitate matrimonii exorta prædefunctum ad ejus firmitatem nihil contribuere. Leviores eſſe has rationes & a ſubſtrata materia plane abire, neque urgere Gothofredum, Lector facile animadvertet. Atque ex jam dictis Autoris agnoſcet hypotheſes, modumque tractandi, cujus ceteroquin induſtriæ & labori nihil volumus detractum.

EXCERPTUM E LITERIS CHRISTFRIDI WÆCHTLERI JC. ad J. B. M.

EXtat in locupletiſſima Bibliotheca Saxo-Cizenſi prima ipſa Gregorii Haloandri Editio Novellarum Juſtiniani Græco-Latina Norembergenſis MDXXXI, quam ille D. JULIO CÆSARI PFLUG, V. CL. NOB. DOCT. PATRONO BENEMERENTI, eodem anno literis deauratis inſcripſit. Reperias ibi non pauca, quæ circa Novellam primam, a Dn. Hombergio, JC. & Profeſſore Marpurgenſi celeberrimo, tentatam, merentur expendi. Sic enim c. 1 *εἰ νόμιμον εἴη, ἢ μή τις αὐτὸ νόμος κωλύσειεν, ἢ εἰ καὶ μὴ γέ οιτο*, plane ut in Pariſienſi anni 1542. Sed mirum hic eſt, Fabrotum, quum A. 1647 Opus Baſilicorum, cum Novellis Græco-Latinis, Pariſiis ederet ex Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi, non ſecutum fuiſſe Editionem Pariſienſem priorem 1542, neque cauſas attuliſſe, quare codices alios huic prætulerit, & quinam fuerint illi. Neque enim diſſimulavit Suareſius in Notitia Baſilicorum, operi præmiſſa & Romæ ſcripta 1637 ad Urbanum IIX, Novellas has Græce non fuiſſe viſas, donec eas Haloander 1531 ac deinde Pariſiis 1542 ederet. Debebat igitur comparatio omnium illorum codicum, qui ab illo tempore in Bibliotheca Regia eſſent reperti, accurata inſtitui, ac doceri, qua fide alter alterum ſuperaret, & cujus demum lectio in Opere Baſilicorum præ ceteris fuerit retenta. *Novellarum*, inquit ibi Suareſius, *S. Bernhardus meminit in libris ad Eugenium Papam.* Credo reſpici

Digitized by Google

ſpici ad verba libri primi de Conſideratione ad Eugenium III: *quotidie perſtrepunt in palatio Tuo leges, ſed Juſtiniani, non Domini. -- Hæ autem non tam leges, quam lites ſunt, & cavillationes ſubvertentes judicium.* Pervelim alium ex quinque illius libris de Conſideratione oſtendi locum, qui magis huc pertineat. Atqui ſeculo etiam nono, diu ante Bernhardum, qui vixit ſeculo XII, (natus non 1901, quod eſt apud Caveum, ſed 1091,) leges Romanas a Juſtiniano promulgatas, Eccleſia non improbabat omnes, teſte Hincmaro. Fabrotus autem ſatis habuit monuiſſe, quod in Novellis vertendis uſus ſit interdum veteri Interprete, ſed & Gregorio Haloandro, & Juliano epitomatore. De Græcis Codicibus nihil. Conferam igitur Noricam ulterius cum Pariſienſi Haloandrina, in locis hactenus a Dn. Hombergio in dubium vocatis. Similiter enim, ἀλλ' ἁρμόσαντα τῷ τετιμημένῳ --- ἑλκύσει, non ἁρμόσαντος. Et poſt pauca, καὶ ἄδεια παρεχέσθω, *& copia fiat*, non autem, καὶ ἄδειαν παρεχέτω Sic infra c. 2, τηνικαῦτα γὰρ ἄδεια ἔςαι, *libera licentia pateat.* Porro in Norica περικλεισθέντα tranſtulit Haloander, *qui in legitimam duntaxat partem per hanc legem concluſus eſt.* Et quanquam ſequatur, *qui noſtra jam lege excluſus eſt*, ſalva tamen illa id accipiendum. Nunc vero diſcors fit lectio. Norica enim, ὥςε πρότερον δίδοσθαι παῤῥησίαν τῆς προστελεύσεως τῷ καθ' ὁμάδα φιδεϊκομμισσαρίῳ. Pariſienſis vero, ὥςε πρότερον -- τῶν καθ' ὁμάδα τῷ φιδεϊκομμισσαρίῳ. Sed leve dixeris hic ſubeſſe mendum in Pariſienſi, & pro τῶν ſemel legendum τῷ, omiſſo altero. Sicut Fabrotus, τῷ καθ' ὁμάδα λαμβάνοντι τὴν ἀποκατάςασιν. Sequitur enim, ἢ πλειόνων ὄντων, hactenus ergo ſermo erat de uno. Et mox, εἰ δὲ ἢ οὐκ εἴη τις καθ' ὁμάδα τετιμημένος, ἢ οὐ βούλοιτο. Obſcura autem jam fiunt reliqua in utraque Editione, εἰ δὲ μηδεὶς εἴη τῶν ληγαταρίων τῶν καθ' ὁμάδα, ἢ καὶ καθ' εἶδος. Si nemo enim exiſtat fideicommiſſarius univerſalis, ſed parem omnes fortunam obtineant, nemoque adeo poſſit præferri, quis præferetur ergo? Manſit haud dubie Imperator in eo ordine, quem hactenus tenuit: ut, nemine exiſtente fideicommiſſario univerſali, perveniatur ad eos, quibus

 majus

majus legatum vel majus fideicommissum speciale relictum. Porro, si ne quidem adsit fideicommissarius particularis, cui major pars hereditatis, vel legatarius, cui majus legatum relictum sit, sed omnium par sit causa, tunc hi omnes, vel qui ex iis voluerint, vocentur. Sumta hinc est Authentica *Hoc amplius* C. de fideicommissis. *Defertur primo substitutis, mox ordine servato coheredibus adeuntibus, vel generali fideicommissario.* Legatarius autem *in parte potiori*, idem est cum Legatario *majoris emolumenti.* Vidit hæc Cujacius. *Sed*, inquit, *qualis inter eos ordo dabitur? Is nimirum præferetur, cui uberius legatum aut fideicommissum* (particulare) *relictum fuerit, vel si par sit omnium causa, omnes simul ad hereditatem venient.* Ergo abundant reliqua. Quid fiet autem de textu Græco? Ex multis ait Carolus Molinæus se deprehendisse, codicem illum Græcum, quem Haloander Latinum fecit, fuisse transscriptum ex libro privato cujusdam Græci scholastici vel studiosi juris, qui in libro suo, proprii usus gratia, multa super textu & in margine annotaverat: quæ omnia successione temporis desultaverint in contextum ipsius literæ textualis, quem Haloander, Grammaticus magis bonus quam JCtus, cum mendis suis ad verbum transtulit. Longo inquam & assiduo studio hæc deprehendisse se testatur Molinæus. Tentavit igitur non nemo, *εἰ δὲ μηδεὶς εἴη τῶν ληγαταρίων, ἢ καὶ κατ᾽ εἶδος, μείζονι μοίρᾳ τετιμημένος ἢ πρεσβείῳ, ἀλλ᾽ ἅπαντες.* Hic omittitur, *τῶν καθ᾽ ὁμάδα*, *fideicommissariorum universalium.* Præsupponuntur enim utique adesse, ceu *μιμήματα* heredum, & de iis statim dicitur, *τηνικαῦτα προκρίνεσθαι μὲν καὶ οὕτως τοὺς καθ᾽ ὁμάδα φιδεικομμισσαρίους*, *etiam tunc præferri fideicommissarios universales particularibus & legatariis, si velint id, quod in testamento cavetur, exequi.* Ulterius firmat Norica, Ὁμοίως δὲ inchoare novum comma. Et *πρόφασις* non modo prætextum, ut sæpe apud Aristophanem, sed & materiam indicat. Glossarium Stephani, *πρόφασις, occasio, materia, causa.* Hesychius *πρόφασις, ἀφορμή.* In fine igitur c. 1 non prætextum notabit, sed objectum. Bene enim Dn. Hombergius, *quod attinet, quoad.* Jam iterum consentit Norica, *καὶ εἰ μὴ*

παρὰ

παρὰ τῦδε τῦ νόμυ, omiſſo τῆς, nec ideo vertendum, *& niſi ab hoc auxilio hac lege potiatur*, ſed, *& niſi ab hac lege auxilium accipiat*. Sic apud Ariſtotelem, τυγχάνειν βοηθείας, *auxilium impetrare*. Et Cap. 2, ἔχειν τὴν ἐκ τῦ Φαλκιδίυ βοήθειαν, *beneficium legis Falcidiæ habere*. Nunc iterum deprehenderet opinor Molinæus, τὴν τρίτην μοῖραν ex c. 1 migraſſe in caput ſecundum de Falcidia, atque inde factum τὸ τρίτον ἢ τὸ ἥμισυ. Vapulat hic paſſim Hieronymus, ſive quod perperam verterit locum Euſebii in Chronico, ſive quod de ſuo addiderit quædam. Ac certum eſt, Hieronymum non ubique transtuliſſe Græca Euſebii pari acrimonia, ſecundum cenſuram doctiſſimi Clerici, quæſtione Hieronym. 3 p. 52. Dixit tamen pro defenſione ejus non pauca Dn. Schilterus Exerc. 39, 130, tum vero, illum vocabulo legis Falcidiæ uſum fuiſſe, uti tunc Attaliatæ & Pſello conſuetum. Atenim Hieronymus ſeculo quarto multum anteceſſit Græcos iſtos recentiores. Rectius dicam, additamentum illud, quod impugnatur, plane non eſſe vel Euſebii vel Hieronymi. Uterque enim ſeculo quarto ignorabat Leges Juſtinianei ſeculi olim ſexti. Quod noſtris JCtis non fuit obſervatum. Putabant ergo, ſolum Hieronymum teneri de omni additamento, undecunque & a quocunque id fuiſſet Euſebio aſſutum. Scaliger autem pridem annotaverat, a maleferiatis hominibus profectum totum iſtud augmentum, & ideo a ſe merito expunctum. Pergo. Conſtanter Norica, ὐκ ἂν ἴσως ἁρμόσαντα. Nec tamen ſenſus eſt, Falcidiam non competituram, ſi heredes nihil dolo ſurripuiſſent. Contrarium enim dicit textus. Mens potius, non eſſe tentandum, ut per ea, quæ ſubtraxerint per fraudem, Falcidiæ aliquid adjiciatur; cum tamen, niſi fraus facta eſſet, illa forte non competerent, quæ ita quantitati Falcidiæ fuerint adjecta. Similiter καί τοι γε in Præfatione vertit Dn. Hombergius. Nervus autem eſt in voce εἰσάγειν, quaſi ἐπεισάγειν, *ſuperinducere, aliunde aſciſcere*. Sic c. 3 in fine, πλὴν εἰ μὴ δίκαια τις αἰτία τῦτο εἰσαγάγοι, quod præter opinionem ſcilicet emergebat. Sed & firmat Norica, τῦ χρῆναι, καὶ τὸν τοιῦτον εἰδέναι. Nam illud καὶ deeſt Baſilicis. Iterum, ἀποκειμένυ καὶ τύτοις

Digitized by Google

ληγατᾶρίοις. Poſt verbum κερδᾶναι hiatus eſt in Norica Editione Græca, qui indicatur in medio paginæ, * λείπει * usque ad illa, ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ὁδόν. Latinam autem verſionem integre exhibuit Haloander. Nec apparet, unde textum Græcum ſuppleverit Editor Pariſienſis 1542. Nam in Baſilicis 1647 denuo idem occurrit hiatus; quaſi Fabrotus non habuerit eo tempore Pariſienſem 1542. Auguſtinus contra fere omnia, quæ in Norico deſunt, ait ſe deſcripſiſſe ex pervetuſto Codice Veneto. In illo ſupplemento habet Pariſienſis, καθαρᾶς καὶ ἀκριβοῦς σκέψεως. Quod non damnes. Sic apud Platonem de Legibus, σκέψιν πᾶσαν ποιήσασθαι, *diligentisſime conſiderare, & animo expendere.* Et in textu noſtro innuitur potius ſimiliter judicium teſtatoris minus deliberatum, quam tenor ipſe ultimæ voluntatis. In verbis autem ſequentibus recte legit etiam Pariſienſis, εἰ μέν τοι ῥητῶς ἐπισκήψειε, *ſi vero expreſſe diſpoſuerit teſtator.* Utraque editio cap. 3, εἶτα μεταβαλεῖν πρὸς ἀγνωμοσύνην, *tunc demum convertere ad iniquitatem.* Cap. 4 Norica, εἴσω παντὸς ἐνιαυτοῦ, ſimiliter Fabrotus. In erratis Noricæ autem monetur legendum, πάντως εἴσω ἐνιαυτοῦ. Et ita Pariſienſis, *omnino intra annum.* In Epilogo κεκοιμημένοις, *mortuis*, Norica & Pariſienſis, non κειμένοις, uti Fabrotus. Utraque etiam, μήτε ἐν ῥαθυμίᾳ. Eadem pene ratione Robertus Stephanus in Præfatione ad Dionem Caſſium pro ἀθυμότερον ſcribit ῥαθυμότερον, quia victoria milites reddit negligentiores. Ex his ergo ſatis conſtat, duas noſtras editiones Novellarum rem non conficere, ſed eundum eſſe ad eos, qui ad clavum ſedent rei literariæ, ut recludantur abſcondita MStorum vel antiquiorum ſaltem codicum. Mirabar enim, in tota illa Palæographia Græca Bernhardi de Montfaucon, ubi maximo numero MSC. codices Regii librorum ſacrorum & bonarum artium utriusque linguæ afferuntur, nihil deprehendi in rem Jurisprudentiæ, niſi forte Conſtantini Harmenopuli promptuarium, e codice regio 2521 bombycino. Deinde indicem Conſtitutionum Sicularum Friderici II. A Sacerdote autem & monacho Benedictino quantumcunque docto ac ſedulo, non videbatur poſtulari

poſſe

posse plena investigatio ac recensio earum membranarum, quæ ad jura Romanorum pertineant. Itaque nihil ibi de Basilicis, etiam ubi agitur de Basilio Macedone. *Rem*, inquit, *mittimus iis, qui regiæ Bibliothecæ describendæ operam navant.* Quid a Joanne Boivinio, altero illius custode, sperandum sit, æque non liquet. Montfauconius tamen insigniter laudat Virum illustrissimum, *Dominicum Passioneum*, qui anno ætatis vix vigesimo & quarto Græcis Latinisque literis apprime sit eruditus, & Bibliothecam numerosam MSC. editorumque possidens, quibusvis literariæ rei operam dantibus nec rogatus offerat, quæ vel penes se habeat, vel amicorum ope nancisci possit. Et felici præterea omine factum est, ut illustrissimi Præsidis in supremo Divionensium per Burgundiam Senatu, Dissertatio de priscis Græcorum ac Latinorum literis, ea occasione publici juris simul fieret. Quandoquidem enim is profitetur, *se Musas colere severiores*, h. e. quæ Jurisprudentiam ornant, ab isto Musarum Præside pollicebitur sibi tum Gallia doctior, tum universus cultior orbis, quidquid cuiquam parti nostræ scientiæ pridem defuit. Atque tunc justissimis titulis deprædicabunt, quem hactenus, unico isto erudito specimine permoti, velut in monogrammate J. B. venerantur omnes.

DE B. HIERONYMI COMMENTARIO MSPTO in Jobum, qui Amstelædami in Bibliotheca MARCI MEIBOMII exstat.

MIsit nuper ad nos Vir Cl. Hadrianus Relandus, cujus non semel honorificam in his Actis fecimus mentionem, Excerpta quædam ex Commentario MS. Hieronymi in Jobum, eaque Actis nostris inseri cupivit eo consilio, ut eruditis hoc e specimine judicandi copia fieret, sitne is genuinus Hieronymi fœtus nec ne. Codex ipse Trajecti Batavorum exstat apud viduam Marci Meibomii hoc anno ibi defuncti, & præter hoc exemplum nusquam aliud reperiri creditur in bibliothecis Europæ. Testis est hæc vidua, Comitem d'Avaux, Legatum Regis Galliæ, marito suo aliquando decem millia florenorum Hollandicorum obtulisse pro hoc codice, nec tamen eum tanto pretio

pretio ipsi venalem fuisse. Recordamur, Cl. Benthemium in *Descriptione Status scholarum Ecclesiarumque Batavicarum P. II cap. IV §. 89 p. 381* jam meminisse hujus Codicis, ac referre, Meibomium cum obtulisse Gallis editoribus Operum Hieronymi, sed hos immenso libri pretio, quod more suo statuerat Meibomius, deterritos esse, quo minus eum emerent. Ceterum Relandus indicat, Codicem illum in membranis scriptum esse forma, ut vocant, folii: longitudinem foliorum esse quindecim & paulo amplius digitorum pedis Græci: latitudinem tredecim: integrum codicem habere paginas 239: folia tribus columnis esse divisa, quarum media textus Jobi habeatur ex interpretatione Hieronymi, utrinque additis ejus commentariis. Scripturam idem testatur satis esse nitidam, sed ob scripturæ compendia lectu difficiliorem. De ætate codicis nullam addidit conjecturam. Nos dimidiam Excerptorum illorum partem jam Lectoris conspectui sistimus, alteram cum brevi epicrisi Mensi reservaturi proximo vel Supplementis. Visum tamen hic nobis est, pauculas subjungere notas, quibus loca aliquot perperam vel in codice vel in transmisso exemplo scripta emendantur.

EXCERPTA EX COMMENTARIO MS. IN IOBUM, qui putatur esse S. Hieronymi.

Ex proœmio ad hunc commentario.

QUædam historice hic dicuntur, & allegorice, & moraliter. Quædam nequeunt ad literam accipi, quia erronea essent vel impossibilia, vel a se invicem discordantia; ut, *sub quo curvantur, qui portant orbem:* quasi gigantes mundum vehant. Et: *elegit suspendium anima mea:* quasi tam patiens velit suspendio vitam finire. Et: *pereat dies, in qua natus sum*, &c. Aliquando, qui sensum literæ negligit, veritatis lumen sibi abscondit, dum intrinsecus aliud quærendo, quod est foris, perdit, dum de misericordiæ operibus dicit: *si negavi, quod volebant, pauperibus.*

Divinus sermo, sicut *ministeriis* (a) prudentes exercet: ita super-

(a) Legendum *mysteriis.* Innuit enim sensum Scripturæ mysticum.

Digitized by Google

ſuperficie ſimplices refovet, quia eſt ut fluvius planus & altus, in quo equus ambulet, elephas natet.

Erranti homini data eſt lex: inobediens legi confunditur: exemplo maximi hominis, ſine lege qui legaliter vixit. Unde *erubeſce Sidon*, id eſt, ſtabilitas in lege poſitorum: *ait mare*, id eſt, gentilitas, quæ dum legem cuſtodit, auditores legis redarguit.

Dicitur Moſes hæc de Job, quaſi de antecedente ſcripſiſſe: quia in Geneſi legitur Jobab de Eſau deſcendiſſe, & Bela filio Beor in regnum ſucceſſiſſe. Sed mos eſt ſacri eloquii, in prioribus patribus breviter longe poſt ſecutura perſtringere, dum ad alia properat. Non igitur fuit Job ante legem, ſed tempore Judicum. Qui ipſe verius creditur geſta *victoriæ* * ſuæ ſcripſiſſe. Nec nocet, quod ait: *dixit* vel *fecit* hoc Job: quia mos eſt ſanctis, de ſe quaſi de aliis loqui. Spiritus enim eſt, qui loquitur in illis de ipſis, ſicut de aliis. Unde angelus Moſi modo angelus dicitur, qui exterius ſervit: modo dominus, qui interius præſidet. Unde & David: attendite populus meus legem meam. Non enim populus vel lex erat *David*, (b) ſed ejus, qui in eo loquitur.

Et a gentili, ſicut a Judæo, voluit prophetari, qui pro utroque populo venerat.

Infructuoſa loquacitas quaſi verborum folia a divinis reſecatur, dum in templo Dei nemus plantari prohibetur. Indignum eſt, ut verba cœleſtis oraculi reſtringantur ſub regulis Donati.

Virtus Job in quiete magna fuit ſibi nota & Deo, ſed flagellis commota, ut aromata, nobis redolet. Unde & fides grano ſinapis comparatur, quod non contritum lene eſt, ſed ſi conteritur, inardeſcit, &, quod latebat in eo, prodit. Unde in Pſalmo: *In die mandavit Dominus miſericordiam ſuam, & nocte declaravit eam.* Donum miſericordiæ, quod in diei quiete præcipitur, nocte adverſitatis manifeſtari dicitur. Flagellatur autem, ut & inter mala gratias agere ſciret: quod unum *profecto* (c) deerat. Quod ergo hoſtis ad malum petiit,

Mm Deus

(*) leg. *hiſtoriæ*. (b) id eſt, *Davidis*. (c) fortaſſe legendum *perfecto*.

Deus ad bonum permisit. Nec putet quis, aliquando verba Job reprehendenda, quem Deus adeo commendat: in quo, quasi medio, diabolus contra Dominum certat. Quod *vera* (d) bona sua narrat, non est arrogantia, sed per ea se, ne desperet, confirmat, cum per tot mala & amicorum opprobria cogeretur desperare de vita sua.

Omni genere tentationis feritur Job. Damnis rerum, quibus potens in seculo moveri putabatur: sed hæc despicit. Orbitate prolis, sed hanc æquanimiter dolet. Percussione carnis, quam patienter tolerat. Et hæc fuerunt quasi exterior impetus belli & quasi hostes a facie pugnantes. Intus vero per uxorem quasi per civem mens sustinet venena consilii, sed & hanc sapienter docet.

Amici ad consolationem veniunt, sed ad increpationem prosiliunt. Inter quos *& ultimus junior. Quod* (e) indignus sit, acrius increpat: quia aliquando plus conturbant verba, quam vulnera. Ecce quasi hostes ex latere. Per vulnera probatur patientia, illa robore, hæc ratione superavit.

Amici Job magis ignorantia deliquerunt, quam malitia. Non enim tantus vir amicos iniquos habuit, sed, dum causam percussionum discernere nequeunt, in culpam labuntur. Percussionum enim alia est, qua premitur iniquus, ut puniatur, alia, ut corrigatur, alia, ne futura committat, alia, ut, cum sequitur salus, Salvator amplius ametur. Bonus si percutitur, merita cumulantur: quod nescientes distinguere, percussum pro culpa credunt. Unde & citius ad veniam redeunt. Quos Deus sic humiliat, ut non nisi per eum, quem despexerant, ad gratiam reciperet.

Ad Cap. I, 1, ad v. Simplex.

Necesse est, ut simplicitatem columbæ astutia serpentis instruat, & astutiam simplicitas temperet. Unde Christus in Columba & igne apparuit: quia pleni illo sic mansuetudini simplicitatis deserviunt, ut contra mala zelo rectitudinis accendantur.

Ad Cap. III, 8.

Maledicant ei, qui maledicunt diei, moraliter. In veteri trans-

(d) Leg. *vero.* (e) Legendum, *ultimus & junior, quod.*

translatione: *Maledicat eam*, *qui maledicit diem*, *qui captu-tus est grande cetum*. Diabolus, qui modo nox, in fine erit visus dies, cum extolletur supra omne id, quod dicitur Deus, vel quod colitur. Sed modo malitiam ejus destruit, qui in fine adventu suo potentiam ejus destruet: qui in aquis sancti baptismi grande cetum, id est, fortitudinem ejus extinguit. *Vel maledicant ei*, id est, nocti, tenebras damnando nuntiantes electi angeli. *Qui maledicunt diei*, id est, qui fictam ejus claritatem, qua præsumsit æqualis Deo fieri, despiciendam monstrant. *Qui parati sunt suscitare*, id est, relaxare, ut totis viribus contra ecclesiam agat. Modo ligatus tenetur in abysso & pressus, & qui superbus præ aliis se extulit, substratus ditioni eorum succubuit, ut modo eis ministris ligatus lateat, etsi in fine solutus aperte bella gerat.

Ad Cap. IV, 10, 11.

Postquam clementer monuit, aperte increpat. *Rugitus leonis*, id est, severitas & terror ipsius Job. *Vox leænæ*, loquacitas conjugis: *dentes catulorum*, edacitas filiorum, destructa est. His rigidus insultat, quasi in re damnata. *Tigridi* etiam Job comparat, pro maculis simulationis. Hypocrita enim, qui rectus videtur, habet latentia vitia, quæ aliquando erumpentia colorem variant. *Præda* est justorum gloria, quam sibi arripit. Putans ergo iste, sanctum Job bona, quæ in eo noverat, per hypocrisin tenuisse, dicit: *Tigris periit*, hoc est, varietas simulationis tuæ extincta est, quia adulatio laudis ablata. Pro *tigride* hic apud LXX *mirmicoleon* legitur, quod Latine dicitur formicarum leo, vel expressius, formica & leo. Est autem parvum animal, quod latens in pulvere insidiatur formicis, eas comedit: volatilibus & aliis animalibus formica est, a quibus comeditur. Per hoc notat Job, Job fuisse contra erectos timidum, contra subjectos audacem, sed jam non habet prædam ejus elatio, quia percussus ab aliena læsione prohibetur. Eadem typice de hæreticis. Leo diabolus pro sævitia. Leæna civitas mundi. Babylonia, leoni sociata, catuli. Qui quod reprobi ab illis generati, ab his cavent sibi sancti. At hæretici securi omnia se superasse putant,

Digitized by Google

quasi dicant: ideo non flagellamur, qua virtutem diaboli vincimus, & vocem, id est, gloriam seculi, & dentes, id est, persuasionem reproborum. Tigris iterum diabolus pro multiformi astutia, vel mirmicoleon, qui contra resistentes debilis, contra consentientes fortis. Quem dicunt periisse, quia in eis prædam non habet. Hoc *pro* (f) gaudio repetunt, quia sæpe repetitur, quod per gaudium dicitur.

Ad Cap. XIX, 24.

Quod in plumbo scribitur, citius deletur. In silice difficile scribitur, sed manet. Sic Judæa verba Dei cito recipit & deserit: gentilitas vix recipit, sed fortiter servat.

Ad Cap. XIX, 25, 27.

Scio enim, quod redemtor meus vivit. Non ait *conditor*, sed *redemtor*, eum aperte denuncians, qui postquam omnia creavit, de captivitate passione sua nos redemit. Vivit autem, quod inter manus impiorum occubuit. Quem visurus sum ego, id est, caro nostra post resurrectionem eadem erit & diversa. Eadem per naturam, diversa per gloriam. Eritque spiritualis, quia incorruptibilis, & palpabilis, quia non amittitur essentia veracis naturæ. *Reposita est hæc spes mea in sinu meo.* Nihil nos certius habere credimus, quam quod in sinu tenemus. In sinu ergo spem repositam tenuit, quia vera certitudine de spe resurrectionis præsumsit. Expresse indicat veritatem resurrectionis. Non alius moritur, alius resurgit: ut qui dicunt, invisibile corpus futurum: sed idem ipse. Redemtor meus vivit, & per resurrectionem spero mihi similem: ut aliæ virgæ manserunt aridæ, sed virga Aaron, id est, corpus sacerdotis nostri in florem resurrectionis erupit, quo flore sacerdos ille ostenditur, qui pro nobis interpellat.

Ad Cap. XXII, 11.

Et impetu aquarum inundantium non oppressum iri: Tribulationes aquis inundantibus comparantur, quia aliæ super alias irruunt, sicut unda super undam: Ideo non putabas te opprimendum, quia cogitabas, Deum non videre hæc inferiora.

Et

(f) Fortasse leg. *præ.*

Digitized by Google

Et an adhuc cogitas. Hæretici se sapientes putant, & irrident catholicos, quod Deum non timeant, quia corporaliter eum non vident: nec putant, eum terrena videre ex longinquo. Imo quod cœlo altior sit, & quasi in nube latens per caliginem judicet. Ideo, quod inter nos & cœlum aeriæ partes sunt, & superioribus intentus minus videat ima, vel ambiens cardines cœli inferiora non respiciat.

Ad Cap. XXII, 15, 16.

Num quid semitam seculorum custodire cupis? Sicut semita redemtoris humilitas, ita semita seculorum superbia. Seculorum itaque semitam viri iniqui calcant, quia per hujus vitæ desideria in elatione perambulant. *Qui sublati sunt ante tempus suum*, qui præsentem vitam diligunt, longiora sibi spatia ejusdem vitæ promittunt. Sed cum eos superveniens mors subtrahit, eorum vitæ spatia, quæ in cogitatione tetenderant, intercidit. *Et fluvius subvertit fundamentum eorum.* Iniqui, dum præsentia fugitiva esse non intuentur, mentem in amore præsentis vitæ infigunt, & quasi longæ habitationis in ea sibi fundamentum construunt. Sed fluvius subvertit fundamentum eorum: quia ipse cursus mutabilitatis statum ejus subrui pravæ constructionis.

Ad Cap. XXII, 16.

Qui sublati sunt ante tempus suum. Sciendum, quod ordinat annos Deus juxta merita singulorum, disponit & terminum: ut & malus breviter vivat, ne pluribus noceat, vel bonus diutius vivat, ut pluribus prosit: vel rursus malus diutius, ut mala augeat, quibus boni probentur: ut bonus citius subtrahitur, ne, si diutius vivat, malitia corrumpatur. Et mutatur sententia Dei, sed non consilium æternum.

JOANNIS CLERICI OPERA PHILOSOphica in quatuor Volumina digesta. Editio IV, auctior & emendatior.

Amstelodami, apud Lormium, 1710, 12.
Alph. 3 plag. 20.

JO. CLERICI OPERA PHILOSOPHICA in IV Tomos digesta. Editio in Germania prima & novissima, cui Præfationem novam addidit GOTTLOB FRIDERICUS JENICHEN.

Lipsiæ, apud Theophilum Georgi, 1710, 8.
Alph. 3 plag. 15.

DUæ simul uno eodemque anno prodiere *Operum Philosophicorum* Viri celeberrimi, *Jo. Clerici*, editiones, quarum prior ab ipso Autore in Belgio revisa, & accessionibus aliquot, stylique subinde immutationibus auctior emendatiorve divulgata est, posterior autem cum tertia & imo etiam quoad partem aliquam cum quarta editione Belgica collata adjunctam habet Cl. Collegæ nostri, G. F. Jenichii, Facultatis Philosophicæ in Academia nostra Assessoris & Collegii Principum minoris Collegiati, Præfationem novam, in qua de Vita & Scriptis Clerici disseritur. Eo nimirum cum litteratorum applausu Opera hæc Clerici Philosophica hactenus excepta fuerunt, vt ubi A. 1695 prima, A. 1698 secunda, & A. 1704 tertia vice excusa fuissent, jam ob inopiam exemplorum ipse Autor novam eorum, illamque *quartam* in Belgio editionem adornare permotus fuerit, dum interea bibliopola Lipsiensis, rei istius primum inscius, aliam, eamque sic *quintam* in ordine, prelo submittere e re sua duxit, ut hoc pacto pretium etiam Operum istorum penes nos paulum imminueretur. Nos eorundem jam in Actis hisce A. 1696 p. 453 & A. 1698 p. 486 mentionem justam fecimus. Ac cum accessiones perpaucas, quibus editio quarta Belgica locupletior reddita perhibetur, ipse Clericus partim in Præfatione sua ad Logicam & Physicam, in quarum illam quædam ex Lockio, in hanc vero ex Newtonio observationes quasdam novas transtulit, partim in Bibliotheca sua selecta Tom. XXI part. 1 p. 216 nuperrime indicaverit: jam potiora saltim momenta ex Vita Clerici a Jenichio nostro editioni Lipsiensi præmissa enarrabimus. Natus nimirum est Vir celeberrimus *Jo. Clericus* Genevæ Allobrogum A. 1657, patre Stephano Clerico, Græcæ linguæ Professore & Senatore

Digitized by Google

natore Genevensi, matre autem Susanna, Martini Gallatini, mercatoris & Senatoris Genevensis filia. Fratres nactus est ex iisdem parentibus duos itidem haut incelebres, Danielem Clericum, Medicinæ Doctorem Genevensem, qui Historia Medicinæ, aliisque scriptis perdoctis inclaruit, & Franciscum Clericum, mercatorem Lipsiensem; quos inter Noster natu medius existit. Philosophiæ fundamenta jecit in scholis magni Choueti, Professoris & Consulis Genevensis, Philosophiam Cartesianam magna cum soliditate tum enucleantis; ad Theologiæ autem mysteria haurienda manuductione usus est tum Parentis sui, cujus Diatribas sacras in his Actis A. 1685 p. 233 recensuimus, tum Patrui sui, Davidis Clerici, linguarum Orientalium in Academia Genevensi Professoris & litterarum elegantiorum statoris, dum viveret, pereximii. Sed cum in tractandis mysteriis sacris suo Marte Theologiam Stephani Curcellæi, fratris aviæ suæ, avidius legeret, eamque data occasione ferventius propugnaret: hæreseos per Franciscum Turretinum aliosque Particularistas Genevenses suspectus redditus, ex urbe patria in Academiam Galliæ Salmuriensem secessit, ibidemque sub nomine Liberii de Sancto Amore Epistolas quasdam, suam de tolerantia opinionum diversarum sententiam exponentes, divulgavit. Postmodum familiaritate cum Gregorio Leti, Italo doctissimo, contracta in Angliam cum eodem abiit, & Londini per integros sex menses in æde quadam Gallorum sacra conciones ad populum magno cum applausu habuit, usque dum circa annum 1683 se inde Amstelodamum reciperet, vbi paulo post in Gymnasio Remonstrantium Philosophiæ docendæ muneri amplissimo admotus est, quam provinciam etiamnum ornat, plurium operum & scriptorum hactenus sive Editor sive Autor celebratissimus, quæ a Jenichio etiam summatim indicantur. Ceterum matrimonium iniit cum Maria, filia Leti natu majori, ex qua filium vidit unicum, eumque vivacissimæ indolis, sed jam decimo ætatis suæ teneræ anno vita defunctum.

LINAE-

LINEAMENTA METHODI STUDIORUM, quæ ad expeditius discendas literas elegantiores, Philosophiam & Historiam adumbravit FRIDERICUS WILHELMUS BIERLING, Historiarum, Eloquentiæ & Politices in Academia Hasso-Schaumburgica Professor Ordinarius.

Rintelii, apud Hermannum Augustinum Enax, 1711, 8.
Constat plag. 10½.

QUantum in omni studiorum genere tractando valeat bona methodus, nemini ignotum esse arbitramur. Quam parum nostra ætate studiosa juventus eadem utatur, illi experiuntur, quibus eam docendi cura auctoritate publica demandata. Operæ igitur pretium faciunt viri docti, qui methodum studiorum non modo Auditoribus suis explanant, sed & ejus lineamenta cum publico communicant, ut tanto plures eodem labore juventur. En tibi primas lineamentorum, quæ Cl. Autor duxit, lineas. Methodo studendi in genere absoluta, speciatim de linguis addiscendis, Latina præsertim, de Arte Critica & Autoribus classicis, de Oratoria & Poesi, de studiis Mathematicis, de Philosophia in genere & Philosophorum sectis, de Philosophia rationali, naturali, pneumatica, morali hujusque partibus, Jure naturæ, Ethica & Politica, de Jure publico atque Historia civili & litteraria tractat. Ita autem in hisce versatur, ut indolem disciplinæ exponat; de quibus in ea addiscenda maxime sollicitus esse debeat studiosus, indicet; quænam vero cavere debeat, vel quia vana & inutilia, vel quia prorsus perniciosa, moneat; Autores denique tyronum scopo congruos commendet. E. gr. in Philosophia rationali duo occurrere notat, artem syllogisticam & præcepta inveniendi veritatem. Monet studiosum Logices, ut discrimen inter rationem rectam & corruptam sibi familiare reddat, ne ab hoc studio deterreatur injustis multorum de ratione corrupta querelis; ut caveat, ne sensus ideis, aut ideas sensibus opponat, sed hos potius cum illis conjungat, & ne rationis ac intellectus terminos ulterius, quam par est, extendat; ut inter veritates certas & propositiones verosimiles accurate distinguat, nec dubitatione utatur,

Digitized by Google

utatur, nisi quantum ad veritatem inveniendam sufficit; ut præjudicia autoritatis & præcipitantiæ exuat & de his nævis intellectus corrigendis magis sollicitus sit, quam de prolixis meditandi & veritatem inveniendi præceptis; ut doctrinam de interpretatione probe percipiat, quoniam aliorum cogitata multum juvant veritatis indagatorem; ne artem per syllogismos disputandi contemnat, cum sit peculiaris veritatis proponendæ modus in Academiis receptus; ut methodum disputandi per quæstiones Socraticam una excolat, cum ejus tam in meditatione quam in familiari cum amicis colloquio multus sit usus; ut denique sibi temperet a nimio disputandi & contradicendi pruritu. Studiis Mathematicis insignem præ multis aliis utilitatem tribuit & hinc non solum in Academiis frequentiorem eorum tractationem, sed & in scholas inferiores introductionem optat. Errare adeo, qui ea contemnunt aut dissuadent; non minus tamen errare illos, qui summum bonum & omnium scientiarum medullam in iis quærunt & solos Mathematicos eruditos esse persuasum habent. Prætermittendas esse subtilitates; addiscenda vero, quorum præsens in vita humana utilitas. Fugienda quoque esse inculcat studia vana, quæ ad Mathesin vulgo perperam referuntur, Astrologiam puta, Chiromantiam, Metoscopiam, Geomantiam; immo fugiendas esse otiosas speculationes mechanicas, quarum in praxi nullus est usus. Talia judicat cogitata de munimento inexpugnabili, de arte navigandi per aerem. Mature animum ad hoc studiorum genus applicari debere censet, optimumque in eo ducem commendat Cl. *Wolfium*, Professorem Hallensem, in Elementis Matheseos universæ Anno superiori p. 486 recensitis, quæ Mathesi *Sturmianæ* præferenda cum aliis Viris eruditis judicat.

CHRISTIANI GOTHÜLF BLUMBERGII, SS. Theol. D. & Superint. Cygn. Veritas Mysterii tiaræ Rom. Pontificis olim adscripti, novis aliquot testimoniis asserta, & a contradictionibus aliter sentientium vindicata.

Cygneæ, apud Jo. David. Friderici, 1711, 8.
Conſt. 9 ½ plag.

QUæ de voce *Myſterium* coronæ Papali inſcripta a ſumme Rev. D. Blumbergio contra Boſſuetum & Hannemannum aſſerta ac diſputata ſunt, jam olim recenſuimus. Vide Acta A. 1702 Menſ. Nov. p. 491. Cum vero ille poſt editum *Ens reale*, Celeb. D. Hannemanni *Myſterio non-enti* oppoſitum, in aliorum ſcripta ſententiæ ſuæ adverſa inciderit, contra hæc quoque eam ſibi vindicandam putavit. Itaque inprimis objectiones ab Andrea Sauſſay in Panoplia Epiſcopali p. 74, & a Petro Bayle in Dictionario Hiſt. T. I f. 1080 prolatas refellit, & poſtquam argumenta ſua ab adverſariorum exceptionibus tuta præſtitit, p. 101 ſeqq. integrum Catalogum teſtium ac Scriptorum ſibi conſentientium non modo ex Lutheranis & Reformatis, ſed & ipſis Pontificiis exhibet. Ceterum quia præcipuum ſententiæ affirmantis fundamentum in Jac. Brocardi, Annæ Montmorantii Conſtabilis Franciæ, & J. C. Scaligeri, tanquam teſtium αὐτόπτων, fide reponitur, de ſingulis quædam memoratu digna afferuntur. Speciatim p. 53 *Conſtabilis* titulus ac officium declaratur; p. 58 de *Scaligerorum* gente, affinitate & facete dictis nonnulla, potiſſimum ex Daumii diario, repetuntur; p. 77 Sauſſæus ideo notatur, quod Brocardum unquam in rerum natura extitiſſe, dubitat, & nomen iſtud pro Burchardo Wormatienſi poſitum ſuſpicatur, cum tamen Brocardi in Apocalypſin commentarius, ex quo teſtimonium de coronæ Papalis inſcriptione petitum eſt, ſemel iterumque, ſcil. A. 1582 & 1610, Londini editus extet, & vita ejus a Wolfio Lect. Memorab. P. II p. 752 deſcribatur. Præterea & aliæ obſervationes non injucundæ inſperguntur, ut de Romæ æternitate olim falſo credita & exitio illi imminente p. 26; deque librorum titulis pro ſcriptoribus ridicule venditatis p. 36. Controverſia de juramento fidelitatis a Jacobo I Rege Angl. ſancito atque defenſo, & ſcripta de eo in utramque partem edita recenſentur p. 67 ſqq. ut alia nunc taceamus propriæ cujusque lectioni relinquenda.

AFGO-

Digitized by Google

AFGODENDIENST DER JESUITEN &c.

hoc eſt:

IDOLOLATRIA JESUITARUM IN REgno Chinæ, Autore JOHANNE MAURITIO.

Amſtelodami, apud Jac. Borſtium, 1711, 8.
Alph. 1 pl. 19 cum fig. æn.

IN hoc libro Autor, qui quondam fuit Frater ordinis Prædicatorum, poſtea vero religionem Reformatam amplexus eſt, graviter admodum in ordinem Jeſuitarum invehitur. Primo loco ſiſtit excerpta ex litteris Johannis de Pallafox de Mendoza, Epiſcopi Angelopolitani, quibus Jeſuitas apud Innocentium X Papam Romanum A. 1649 accuſavit. Subjunguntur quæſtiones a Johanne Baptiſta Moralez, Fratre ordinis Prædi- p. 32.
catorum & Miſſionario Chinenſi, de ratione vivendi ac docendi, qua Jeſuitæ in China utuntur, propoſitæ, una cum reſponſionibus Congregationis de propaganda fide de A. 1645.
Has excipit brevis relatio eorum, quæ ſpectant ad declaratio- 60.
nem Imperatoris Kamhi, circa cœli, Confucii & Avorum cultum Anno 1700 datam, a Patribus Societatis Jeſu Pekini pro evangelii propagatione laborantibus facta: quæ cum Directoribus Societatis Indicæ Orientalis in Bataviam e regno Chinenſi miſſa eſſet, in Autoris noſtri manus pervenit. Nimirum Patres Jeſuitæ in China commorantes, ut ſe purgarent ab incuſationibus reliqui Cleri, qui idololatriam in eo Regno ab ipſis permitti aſſerebat, declarationem certam tutamq; ab ipſo Imperatore, qui Imperii ſui in rebus tam ſacris quam profanis ſummus legislator eſt, petendam duxerunt, ex qua conſtaret, quo ſenſu Chinenſes cœlum, Confucium & majores ſuos colerent. Hunc in finem Epiſtolam hac de re in Europam mitten- o.
dam, antea autem Imperatori oſtendendam, ſcripſerunt, in qua ita ſentiunt. Chinenſes, cum Confucio honorem exhibent, id eo facere, ut ſuam ei reverentiam teſtentur ob traditam doctrinam, non ut ab eo ingenium aut dignitates petant. Oblationes, ritusque alios, quibus proſequuntur defunctos parentes

Digitized by Google

ac propinquos, itidem ad demonſtrandum debitum amorem ac reverentiam adhiberi. Tabellas, quas erigunt avis & majoribus ſuis, non ideo erigi, quod credant, defunctorum animas in eis reſidere, vel ut fauſta ac proſpera ab eis petant, ſed ut demonſtrent, dum ipſis quaſi vivis & præſentibus amorem ac reverentiam deferunt, conſtans ſibi & perpetuum eſſe ſtirpis ſuæ autorum deſiderium. Sacrificia cœlo offerri ſolita non offerri cœlo huic viſibili, ſed cœli domino. Hunc enim ob ſummam reverentiam ab ipſis non proprio, ſed cœli nomine ſolere appellari: ſimilique modo, quando de ipſo Imperatore cum reverentia loquuntur, omiſſa Imperatoris appellatione, Chinenſes dicere, intra ejus throni gradus, vel ſupremam palatii aulam appellare. His perlectis & attente conſideratis ac perpenſis, Imperator in hunc modum reſpondit: *Quæ in hoc ſcripto continentur, optime ſcripta ſunt, & plane concordant cum magna doctrina*, (ita appellant Sinenſes doctrinam Confucii,) *Cœlo, dominis, parentibus, magiſtris ac proavis debita obſequia præſtare, iſta orbi univerſo communis lex eſt. Ea, quæ in hoc ſcripto continentur, veriſſima ſunt, neque egent ulla prorſus emendatione.* Hujus reſponſionis illico in Aula Imperatoris duo exemplaria ſcripto exarata fuerunt, quorum alterum traditum eſt Patribus, alterum inter Acta Regia ſervatur. Poſt aliquot dies in novis publicis per provincias divulgatis hoc Imperatoris decretum apparuit: quod Autores Relationis ubique, quod ſciant, cum approbatione exceptum perhibent.

p. 111. Huic teſtimonio Imperatoris adjungunt alia primatum & præcipuorum quorundam doctorum Imperii Chinenſis de eo-
138. dem ſenſu rituum & conſuetudinum memoratarum. Inter hæc teſtimonia reperitur unum, in quo de myſterio Chriſti crucifixi mentio fit, quod Autores negant a ſocietate ſua Chi-
173. nenſibus occultari. Poſtea fuſe agunt de ratione & ceremo-
237. niis cultus divini apud Chinenſes, aſſeruntque, divinæ notitiæ lucem ab omni retro memoria populum Sinenſem illuſtraſſe, & etiam nunc apud non paucas familias illibatam ac ſine ulla
246. idololatria reperiri. Id ulterius confirmatur, allatis multis Chinenſium proverbiis, e quibus, quam bene de Deo ſentiant, appare-

Digitized by Google

apparet. Sub finem hujus Relationis Patres Jesuitæ declarant, solitos ritus erga Confucium & majores defunctos, quod politice tantum adhibeantur, merito a se retineri: atque apud quemvis rerum Chinensium peritum certum esse, contrarias sententias innumeris Chinensibus ac inprimis litteratis viam salutis occludere, & ab illis certissimo missionis perdendæ periculo omnes missionarios exponi. Cumque perceperint, a nonnullis non modo hoc periculum contemni, sed & alios pariter ad ejus contemtum per datas in Europam litteras exciri: se hoc publico scripto conscientias suas exonerantes protestari, Chinensem Ecclesiam, sublatis Confucii avorumque ritibus diu stare nequaquam posse, quin adeo ad primam quamque malevoli cujusdam accusationem ejus ruinam certo certius accelerandam, a se judicari. Huic Relationi subjunguntur excerpta ex relationibus Parisiensibus, quæ ante aliquod tempus de missione & itinere Cardinalis de Tournon Gallica lingua a Præfectis Academiæ missionariorum, quæ Parisiis est, fuerunt editæ. Sequuntur denique animadversiones ipsius Johannis Mauritii, quibus actiones Jesuitarum acriter admo- p. 357.
dum perstringit. Dicit, se ideo calamum arripuisse, ut man- 503.
sueto animo, quantum Christianus zelus permissurus sit, veritatem circa actiones Jesuitarum proponat. Hujus vero zeli specimen capi poterit e p. 511, ubi verbis paulo acerbioribus Jesuitas ceu pestem fugiendos declarat.

HET WAARE BELEID VAN DE MENSCHElyke reden &c.

hoc est,

VERUM REGIMEN RATIONIS HUMANÆ, expositum a JOHANNE CASPARO SCHROEDER.

Amstelodami, apud Petrum de Coup, 1710, 8.
Plag. $10\frac{1}{2}$.

Compendium hoc Logicæ scriptum est methodo erotematica, & maxima ex parte excerptum ex Logicis Johannis

Claubergii & Johannis Clerici, item ex Arte cogitandi, aliisque nonnullis libris ejusdem argumenti recentioribus, ut ipſe Cl. Autor in Præfatione fatetur. Termini technici omnes Belgica lingua efferuntur, additis tamen in margine vocabulis Græcis aut Latinis, quæ communiter uſurpantur, in uſum eorum, qui Logicas aliorum aut adhuc lecturi ſunt aut jam legerunt. In Prolegomenis Cl. Autor de natura & utilitate Logicæ agit. Ubi, quamvis præter corpus & animam non aliud principium ſpirituale in homine agnoſcat, indiſſolubilem tamen difficultatem occurrere dicit circa formationem idearum. Quia enim ſæpe contra voluntatem noſtram ideæ in nobis exſurgant, clariſſimum ipſi videtur & extra controverſiam poſitum, non eſſe eas animæ, tanquam cauſæ efficienti, tribuendas. Ipſum compendium ſecundum methodum communem diſpeſcuit in partes quatuor, quarum prima de ideis ac terminis agit, ubi & præcipui termini, de quibus alias in Metaphyſicis ſolet tractari, inſerti ſunt, altera continet doctrinam de propoſitionibus, tertia de ſyllogiſmis, quarta de methodo. Capite
p. 74. octavo partis tertiæ, quo de diviſione agit, locum Rom. IV, 5, ubi Deus dicitur juſtificare impium, tanquam exemplum ſenſus diviſi allegat, ut ſententia hæc ſit, Deum juſtificare eum, qui antea fuerit impius, non qui adhuc in impietate ſit conſtitutus. Videtur Cl. Autor terminum *juſtificare* ita accipere, ut ſit idem quod juſtum habere aut declarare: quo ſenſu verum eſt, Deum neminem juſtificare, qui adhuc ſit impius. Si autem juſtificare idem ipſi eſſet, quod juſtum efficere, dictum Pauli interpretandum omnino eſſet ſenſu compoſito. Uti enim ægrotus non opus habet ſanatione aut purus purificatione, ita nec juſtus juſtificatione.

NOVA LITERARIA CHINENSIA.

REv. P. Franciſcus Noel Soc. Jeſ. ſuperiori anno Obſervationes Mathematicas & Phyſicas in India & China ab A. 1684 ad 1708 factas edidit Pragæ in 4, de quibus mox in his Actis dicemus. Idem vero & Pragæ prelo ſubjecit libros ſex e Sinica

nica lingua in Latinam accurate translatos, quorum quinque, nempe *Doctrina Adultorum*, *Liber Sententiarum*, *Medium immutabile*, *Memcius*, & *Doctrina parvulorum* tanto sunt in pretio apud Chinenses, ut omnes pueri, qui in urbibus, oppidis, pagis legere & scribere discunt, eos memoria teneant, & qui ad obtinendum Baccalaurei gradum se examini subjiciunt, decerptas ex illis sententias ad componendas breves quasdam orationes a Literarum Præfecto accipiant: sextus vero, qui *de filiali observantia* inscribitur, omnibus Baccalaureis addiscendus injungitur. Neque vero ingratum fuerit, ut paucis hoc loco, quæ in illis libris contineantur, Lectori indicemus. Primus est libellus, dictus *Adultorum Schola seu Doctrina*, a Confucio conscriptus, & ab ejus discipulo *Tsem* paulo fusius explanatus. Hic demonstrat gradatim normam & propriorum & alienorum morum perficiendorum; ex quorum acquisita perfectione ultro emanat optimum uniuscujusque familiæ, regni seu principatus, ac denique totius Imperii regimen, ita ut omnes ubique contenti vivant, summaque pace ac concordia perfruantur. De cognitione ergo Boni & Mali, de illius amore & hujus fuga, de sui perfectione, de bono familiæ, principatus, imperii regimine paucis agit. Secundus est libellus, dictus *Immutabile Medium*, a *Tsu Su* Nepote Confucii conscriptus. Hic docet, ad ineundam virtutis viam, sequendum esse semper medium; unde incipit ab ipsa hominis natura, & naturæ affectionibus; deinde pergit per varia virtutum, pietatis, prudentiæ, fortitudinis, filialis observantiæ exempla tanquam medii obtenti normam. Hoc autem medium, mediique usum, veram esse viri sapientis viam, eamque præsertim Magistratibus ac Principibus sequendam asserit. Denique perfectum medium in summa veritate sectanda situm esse affirmat. Atque is Autor magna ex parte sui Avi Confucii verba ac sensum citat. Tertius est *Liber Sententiarum* in 20 parvos articulos divisus. Hic, præter articulum decimum, in quo discipuli sigillatim referunt sui Magistri Confucii externum agendi modum, solummodo complectitur diversas interrogationes, responsiones, ac sententias tum a Confucio tum ab ejus discipulis

ſcipulis non uno tempore prolatas circa virtutes, bonos mores & regiminis artem. Stylum ſententioſum Sinicum Cl. Interpres in Latina phraſi, quantum potuit, retinuit, ac ſubinde ad majorem legentis voluptatem parva Scholia de Sinarum hiſtoria, ritibus antiquis, & eorum muſica adjunxit. Quartus eſt liber a Doctore Memcio, Sinice *Mem Tſu*, compoſitus trecentis circiter annis ante Chriſti nativitatem. Dividitur in duos tomos; ſinguli tomi in quinque capita, & ſingula capita in duas partes. Præcipue agit de bono regimine, ad quod pietatem & æquitatem præ omnibus aliis virtutibus requirit; quia nimirum tunc temporis inteſtina ubique bella ardebant. Unde vult totum Imperium non armorum vi, ſed virtutum exemplo debere pacari ac componi. Omnes ejus Diſſertationes ſunt dialogi inter ipſum & ejus diſcipulos, aut inter Principes, quos ante convenerat, quosque introducit loquentes, ſtudioſe inſtituti, & ſermone quidem ſatis perſpicuo compoſiti. Multus eſt in ſimilitudinibus & exemplis appoſite ingenioſeque applicatis, more veterum. Denique totus liber hæc maxime quatuor complectitur: 1 Plurimi facit & extollit veram imperandi artem, quam tenuerunt primi trium familiarum *Hia*, *Xam*, *Cheu* ſibi invicem in Imperio ſuccedentium Imperatores. 2 Minoris facit ac rejicit bellicum pacandi Imperii modum, quem tenuerunt quinque Illuſtres Reguli, ſive Archontes. 3 Fuſe exponit veram naturæ rationalis bonitatem, ac rectitudinem. 4 Refutat perniciosos falſorum dogmatum errores. Quintus eſt libellulus *de filiali obſervantia*, & nihil aliud complectitur quam varias reſponſiones, quas Confucius dedit diſcipulo ſuo *Tſem* de debito erga parentes cultu, huncque ad bonum regimen conducere affirmat. Idcirco quænam ſint cujusvis filii erga parentes ſuos officia & horum effecta, paucis explicat. Sextus eſt liber dictus *Parvulorum Schola ſeu Doctrina*; hic a Doctore *Chuhi* ſub imperio familiæ *Sum* conſcriptus, aut potius ex variis tum antiquorum tum recentiorum ſententiis & exemplis compilatus fuit. Unde totus eſt in illis ad captum puerorum, & memoriam eorum exercendam, ac intellectum paſcendum, adeoque tota dicendi connexio maxime conſiſtit in pulcra capitum ac paragraphorum diſpoſitione atque ordine. Ea, de quibus agit, ſunt ſcholarum erectio, obſervantia erga parentes, Reges, Magiſtratus, Seniores; mariti & uxoris munus; amicorum ſinceritas; cordis, corporis, victus, veſtitus bene diſponendi regulæ; multa denique moralium virtutum utilia documenta. Ceterum ſuperſunt quinque adhuc libri claſſici antiquorum Sapientum, *Ou Kim* dicti, ſcil. *Liber Annalium Imperialium, Liber Carminum, Liber productionum ac mutationum, Liber Rituum, Liber Ver & Autumnus*; at hos, quoniam plerique prolixiores ac nimis tædioſi ſunt, Latinitate donare operæ pretium haud duxit doctiſſimus Autor.

Proſtat Supplem. Tomi IV Sectio XII.

* * *

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii, Anno M DCC XI.

MUSEUM REGIUM SEU CATALOGUS rerum tam naturalium quam artificialium, quæ in basilica bibliothecæ Augustissimi Daniæ Norvegiæque Monarchæ FRIDERICI IV Havniæ asservantur, Gloriosissimæ memoriæ Rege CHRISTIANO V regnante ab OLIGERO JACOBÆO Med. & Phil. Prof. Regio quondam descriptus, nunc vero magna ex parte auctior, uberioribusque commentariis, præsertim autem quoad antiquitates, historiamque numismatum Danicorum, illustratus, accurante JOHANNE LAUERENTZEN, Assessore Consistorii Havniensis Regio.

Havniæ, ex Reg. Maj. & Univ. typogr. f. Alph. 5 pl. 5 fig. æn. pl. 27.

NAturæ æmulæque artis thesauros, & tot antiquitatis reliquias, gentiumque a nobis remotissimarum utensilia, una cum ceteris opibus, quas distinctum octo conclavibus Museum Regium Danicum jactat, jam anno 1696 Ol. Jacobæus descripsit, opere quod Anni subsecuti Mense Augusto recensuimus. Id nunc Cl. Lauerentzenius amplis & eruditis accessionibus auxit, quæ vel Jacobæi commentarios supplent, vel nova ornamenta ex illo tempore, & inprimis sub auspiciis Serenissimi FRIDERICI prioribus addita exponunt. Passim quidem in illis memorabiles observationes lectuque jucundæ habentur, ut cum P. I S. VII n. 8 de metallifodinis Norvagiæ, n. 52 de margaritis, quæ in nonnullis ejusdem & Daniæ locis inveniuntur, n. 78 de marmoribus Norvagicis, n. 114 de succino Havniæ e terra effosso &c, agitur. Sed ante alias atten-

Digitized by Google

tius lustrari merentur classes duæ, quarum altera antiquitatis spolia, altera numos conservat. In his enim præcipue Musei augmenta & Scriptoris solertia emicant. Priori (P. II S. III) Absalonis Episcopi olim Roeskildensis, postea Archiepiscopi Lundensis & Primatis Sueciæ, mitram, galeam, pedum, zonam, soleas, habitumque reliquum sistit. Tum occasione urnarum sepulchralium, quarum nonnullæ ex auro, aut crystallo confectæ adsunt, Septentrionalium comburendi tumulandive suos antiquum modum illustrat. Inde apparatus apud eosdem bellici reliquias prosequens, lucem illi & simul nonnullis mediæ obscuræque ætatis scriptorum locis affundit. Quemadmodum & paulo post de calcarium apud illos usu differit, ansam suppeditantibus Waldemari III, Erici Pomerani & Johannis, Regum, nec non Bœrgeri Archiepiscopi Lundensis calcaribus, quæ una cum iis hic asservantur, quibus Gustavus Adolphus in fatali ad Lutzenam prœlio instructus fuit. Dum n. 59 cornu aliquod aureum (diversum ab Oldenburgico proxime subsequenti) figuris ad hieroglyphica Ægyptiorum accedentibus conspicuum describit, succenset Begero Antiquariorum peritissimo, quod non tanti, ut par fuisse existimat, illud fecerit, & cum alio inter Cimelia Brandenburgica custodito, Thesauri sui Vol. I p. 14, composuerit. A n. 88 usque ad 96 exhibet sigilla Regum Daniæ, Valdemari II, Abelis, Christophori I, Ericorum Glipping & Menvedii, Christophori II, Waldemari III & IV ac Erici Pomerani, simulque insignium Danicorum origines erudite illustrat. Jam antea vero n. 41 explicaverat antiquissimum sigillum eburneum templi Roeskildensis, Lucium Papam præferens, cujus caput illepidis Monachorum ejus loci fabulis celebre, in eo servari quondam jactatum est. Monetis ac numismatibus dicata est P. II S. V, ad quam accessuri præmittimus ex S. III n. 14 sex numos ex auro antiquissimos, (quorum quinque in priori editione quidem jam visi sunt, sed paulo rudius sculpti, nec explicati,) oculo simul B. L. in Tab. IV fig. 1--6 subjectos. Illos, explicatu difficiles, post tempora demum Liwigildis Gothorum Regis in Hispania cusos, ac Heroibus in Tauromachiis victoribus distributos fuisse conji-

TAB. IV. Fig. 1-6.

cit.

TA

Digitized

Digitized by Google

cit. Inter ſeries numiſmatum prima eſt Danicorum ex auro. Ubi n. 3 de ordine Seraphico a Magno Smek Sueciæ Rege A. 1343 inſtituto nonnulla refert, quod & de ordine brachii armati a Chriſtiano IV A. 1616 ſtabilito, ſed Elephantino poſtea inſerto, fecit ad numum 24 Chriſtiani. Priori loco inſuper notat, Johannem Regem, primum in Dania, Regnorum Ducatuumque inſignia integra numis inſeruiſſe, iisque Gothorum Vandalorumque titulos a Chriſtiano III demum additos eſſe, n. 14 indicat. E numis, quibus claſſis iſta, præter XXXVII auſpiciis Friderici IV cuſos, aucta eſt, ſiſtimus hic duos Johannis, TAB. IV. in quibus caput ejus nimbo, quali Sanctorum vertices Fig. 7, 8. inſtrui ſolent, cingitur, & alium, Chriſtiani V, quem 9. ipſa averſa ejus facies explicat. Aureos excipiunt antiquiores ex argento ac viliori metallo Regum, qui ante familiam Oldenburgicam Daniæ præfuerunt, ut & ab Epiſcopis urbibusque ſub hac periodo cuſos. Ampla illorum ſeges eſt, cum Jacobæus ultra XXII non habeat, & uberi commentatione dilucidantur. Utriusque ſpecimina daturi, ex illa Cnutum qui Angliam ſubegit, aliquot ſupra XX numis hic expreſſum, filiumque ejus Harde-Cnut repræſentamus, in figuris 10, 11, 12, Fig. 10, 11, 13. In poſtica illorum facie monetarii & loci nomen occurrere 12, 13. autumat & in tertio quidem per voculam Heſt deſignari Haſtingam. In explicatione aliquoties inculcatur, quod in proemio hujus ſeriei monuerat, ſub Cnuto demum M. ſuam habere monetam incepiſſe Danos, evocatis ex Anglia artis ejus peritis. Itaque numos, quos ad Svenonem cum bifida barba ſagaciſſimus Rederus aliique retulerunt, partim Svenoni Cnuti ex ſorore Eſtritha nepoti aſſerit, ut n. 45 ad T. XXV: partim Suenoni IV, qui circa dimidium ſeculi XII partem Regni tenuit, ceu n. 46 factum videmus. Interdum etiam non intempeſtivis excurſibus indulget Noſter, & ita ad T. XXVI n. 1 de ſceptris in lilii figuram factis, n. 6 de modo veterum, quo fluentem per humeros cæſariem in nodos aut faſciculos collegere, n. 12 de coronis liligeris in Anglia ante adventum Normannorum jam uſitatis, & poſt n. 61 ad T. XXVIII de numis Margarethæ diſſerit. Nullum autem reperit, cum magna imperante ea

fuerit pecuniæ raritas,& æram pretiumque additum præferentes ſpurii ſint. Merito tamen eos explodit, qui occurrentem alias in iis vocalem O ductu, quem vocant, monaſtico ita exaratam, ut lineola transverſa mediam ſecet, leviter ſatis & propudioſe interpretantur. Orebroenſem enim civitatem, in qua ſignati ſint, ea indicari, ex tot aliarum urbium nominibus, ſolo elemento initiali in illarum moneta expreſſis, ſatis liquet, præſertim cum eadem in numis Waldemari IV etiam conſpiciatur. Nec inepta forte illius conjectura videretur, qui Olaum filium Margarethæ ſignificari hariolaretur. In denariis enim Epiſcoporum Regis hujus nomen unica hac litera ſcribitur, & cumMargaretha eo impubere Regnum adminiſtraret,ac utrumque nomen in inſtrumentis publicis jungeretur, in numis quoque id factum a veri ſimilitudine non adeo abludit. De Regum cognominibus, Epiſcoporum urbiumque nominibus, teſſeris,ætate, jure cudendi monetas,earundemque officinis,valore, & mutatione, quæ omnia ſtudioſe excutiuntur, nihil addimus. Nec numos Regum e Gente Oldenburgica argenteos, & paucos Græcos, Romanorum vero usque ad Julianum Apoſtatam ſeriem, operi, ceu in priori quoque editione factum, colophonem imponentes, quamvis hinc inde auctos, attingimus.

ԱՐԱՄԵԱՆ
ԼԵԶՈՒԻՆ
ԳԱՆՁ

h. e.

JOH. JOACHIMI SCHROEDERI THESAURUS Linguæ Armenicæ, antiquæ & hodiernæ.

Amſte-

Amſtelodami, Anno Æræ Chriſtianæ 1711, Armenorum 1160, 4. Alph. 2 pl. 16.

FOecunda licet adeo ac fertilis ſemper fuerit Europa Virorum in Orientali literatura excellentium, ut ipſum quaſi Orientem ad invidiam provocarit: nondum tamen in Armenica lingua tantos hucusque fecerat progreſſus, ut *Philarmeni* famem explere, ejusdemque ſitim ex voto reſtinguere poſſe videretur. Tentarunt aliquid, nec ſine laude, *Theſeus Ambroſius*, *Franciſcus Rivola*, *Clem. Galanus*, *Theodorus Petraus*, *Andr. Acoluthus* & alii; ob librorum vero Armenicorum penuriam, regionisque, ſub Turcarum Perſarumve jugo gementis, diſtantiam, in limine ſaltem hæſerunt, primasque lineas duxiſſe contenti fuerunt. Sed meliori nunc ſucceſſu laborem hunc in ſe ſuſcepit Vir in omnibus quidem Orientalibus, in Armenica tamen inprimis lingua verſatiſſimus, Joh. Joachimus Schrœderus, natione Haſſus, quem nuper in Academia Marburgenſi ad Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ & linguarum Orientalium Profeſſionem vocatum intelleximus; dum *Theſaurum* ſuum *Linguæ Armenicæ, antiquæ & hodiernæ*, opus elegans, cum erudito Orbe communicavit. Poteris tibi de hoc Viro tanto majora promittere, quo plura eum, jactis in Academia patria apud Georgium Othonem fundamentis, a Thoma Gothanenſi, Armenorum Archi-Epiſcopo, ejusdemque ex fratre nepote Luca Nurigianide, Amſtelodami proficere potuiſſe palam eſt. Accedit, quod gratia facultatibusque ſui Principis *CAROLI I*, Haſſiæ Landgravii (cui etiam Theſaurum ſuum inſcripſit) ſuffultus, itinere, quod in Orientem meditabatur, inopinata Archi-Epiſcopi, Præceptoris chariſſimi, morte intercepto, Bataviæ ad minimum Britanniæque Viros ſummos conveniendos, eorundemque Bibliothecas & diſcurſus in ſuum uſum transferendos ſibi eſſe exiſtimaverit. Continet vero hic Theſaurus I Diſſertationem, II Grammaticam & Proſodiam, III Confeſſionem Eccleſiæ Armenicæ, IV Synopſin hodiernæ linguæ Armenicæ, V tres Dialogos, VI Epiſtolographiam Armenicam, praxin Grammaticam & Indices.

Diſſertatio præmiſſa abſolvitur IV Capitibus, quorum I an-

tiquitatem & originem hujus linguæ exponit, quod non quidem, quæ nonnullorum sententia est, pro lingua primæva, & consequenter Hebraicæ matre, neque tamen etiam pro ejus filia, sed pro cardinali lingua sit habenda, quæ ex dispersione, ad turrim Babylonicam facta, originem trahat, peculiaribus suis vocibus, ex Hebraica nequaquam deducendis, viros & loca denominaverit, & Haicum, primum Armenorum Regem (unde & Haicana lingua frequenter salutatur) autorem agnoscat. Cap. II fata linguæ Armenicæ, quæ cum gentis fatis eadem fuerunt, Lectori propinat. Quanquam enim ab Haico usque ad Artaschirum, octogesimum Regem, ex voto floruerit lingua, per bella tamen & commercia cum Genthuniis, Ardzeruniis & Genuniis, Bagraditis, Medis, Arsacidis, Amatuniis, Arravielanis & Mamcuniis, quamplurima peregrina vocabula sunt invecta & civitate Armenica donata. Quod eo facilius patebit, si hanc linguam, usque ad Sec. IV post C. N. propriis literis (quas a Misrobo demum inventas, & a Rege Uramschapu introductas esse, memoriæ proditum est) destitutam, sub Persarum Græcorumve literis delituisse, perpenderis. Tandem Syrorum Persarumque crudelitate effectum est, ut non nisi in libris lingua ista conservaretur, & dubio procul funditus esset exstirpata, nisi omnibus adhuc seculis eruditi Viri, quos Autor enumeratione dignos judicavit, extitissent, qui eandem vel calamo, vel (quod superiori Seculo factum) typographia ad posteros transmittere allaborarint. Quorum proinde libri recensentur, & cum modernorum Armenorum studiis conjunguntur. Cap. III indolem & naturam linguæ Haicanæ docet, quod ceu lingua cardinalis tot propriis vocibus sit referta, ut vocabula Hebraica, Chaldaica, Syriaca, Arabica, Parthica, Persico-Turcica & Græca, quorum non exigua messis, diuturno usu immista, numero nequaquam cum iis possint comparari; peculiarique sua constructione & pronunciatione gaudeat. Cap. IV usum hujus linguæ peculiarem, qui tum in vocum quarundam Armenicæ originis, seu Hebraicarum, seu Græcarum, seu in S. Codice, seu in profanis scriptoribus occurrentium, deductione: tum in versione Bibliorum, a Misrobo suscepta

Digitized by Google

pta & Amſtelodami inter applauſus Virorum eruditisſimorum typis exſcripta: tum denique in Hiſtoria, Chronologia & Geographia Armenica ſeſe uberrime exerit, erudite exponit. Grammaticam Armenicam in V libros diviſam exhibet, quorum I de Orthographia, II de Nomine, III de Verbo, IV de invariabilibus orationis partibus, V de Syntaxi agit. Ad Orthographiam revocavit Cl. Autor doctrinam de literarum Armenicarum numero, ordine, quadruplici figura & calligraphia; de earundem poteſtate & diviſione in vocales & conſonantes: item doctrinam de Syllabæ conſtitutione ac diviſione, de Voce ex ſyllabis conflata, de ejus affectionibus, Accentibus puta & Tono, Spiritibus, Paſſione (quo nomine Vinculum & Apoſtrophus venit) & interpunctionibus, de ſigiis ſeu Abbreviaturis, de genuina legendi ratione, & tandem de Vocalium mutatione ac eliſione. Quæ omnia X diſtinctis capitibus accurate ſatis & nervoſe ſunt diſcuſſa. Circa nomen conſiderari merebantur Qualitas, an ſit Subſtantivum vel Ajectivum; Species, an ſit primitivum, vel derivativum; Figura, an ſit ſimplex, compoſitum aut decompoſitum; Genus, an ſit Maſculinum, Fœmininum aut Neutrum; Motio; Comparatio; Numerus, tam Singularis quam Pluralis; Caſus, quorum Armeni 10 numerant; Declinatio, quarum totidem Nominum & Regularium & Irregularium deprehendes. His adde doctrinam de numeralibus & de Pronomine tam ſeparato quam affixo, cum ſuis ſubdiviſionibus & accidentibus. De Verbo porro Noſter agit primo in genere, deinceps in ſpecie, quoad Qualitatem, an ſit regulare vel irregulare, & Speciem, an ſit primitivum vel derivativum; quoad Figuram, an ſit ſimplex, compoſitum vel decompoſitum; quoad ſignificationem, an ſit Activum, Paſſivum, Neutrum, Commune & Intranſitivum: de ejus flexione per modos, tempora, numeros & perſonas; de temporum ac perſonarum formatione per omnes caſus; de I, II, III & IV Conjugatione; de Verbis Auxiliaribus & denique de Imperſonalibus. Addit deinde obſervationes de Præpoſitione, Adverbio, Conjunctione earumque ſpecie, figura & ſignificationibus. Ad Syntaxin vero haut immerito refert convenientiam nominis cum nomine, ſeu

Subſtantivo,

Digitized by Google

Substantivo seu Adjectivo, Nominis cum Pronomine, Nominis cum Verbo, Regimen Nominis Substantivi & Adjectivi; Syntaxin Verborum Infinitivorum, Participiorum, Impersonalium, Præpositionis, Adverbii, Conjunctionis ac Interjectionis, & tandem Syntaxin mixtam seu elegantiarum, in quibus singulis nec Autoris diligentiam nec judicium desiderabis. Ad calcem Grammatices Prosodiam Armenicam subjunxit Autor, in qua de Syllabarum quantitate, de pedum constitutione, ut fiat Spondæus, Jambus &c. de versu ex Spondæo, Jambo &c. constituto: de carmine sive Monocolo sive Polycolo sive Strophico: de rhythmo, tum æquali tum inæquali, tum puro tum impuro: de carmine rhythmico, denique de Musica ejusdemque Notis sermonem instituit. *Confessio Fidei* Ecclesiæ Armenicæ versione non modo Latina, sed & notis ac observationibus eruditissimis instructa est. *Synopsis Linguæ Armenorum hodiernæ* eo ordine procedit, ut primo Orthographiam, deinde Nomen ejusdemque affectiones, Pronomen, Verbum, Præpositionem, Adverbium, Conjunctionem & Interjectionem, denique Syntaxin, prouti hac nostra ætate apud Armenos in usu est, explanet. *Dialogi*, numero tres, tum de rebus ac ritibus Armenorum Sacris, tum de rebus Secularibus, tum denique de rebus convivalibus & domesticis agunt. Superest *Epistolographia Armenica*, in qua, quid circa stylum epistolarem, titulos, subscriptionem nominis, inscriptionem &c. notandum, regulis non minus, quam exemplis perspicue ostenditur. Sub finem quoque pensum ex *Moyse Cheronensi*, tanquam *praxis Grammatica* pro tyronibus, indices, tum Armenarum tum Latinarum vocum, nec non Psalmi duo Armenici, & alia annectuntur. Hæc sciagraphia est operis elegantissimi, quod ab hujus linguæ cupidis perlustrari malumus, quam ut specimina inde hic exhiberi consultum ducamus. Nihil addimus, nisi quod monendum putamus, pauca admodum libri exemplaria impressa, neque eum vulgo in publicis officinis prostare. Ceterum doctissimum Autorem publico nomine rogamus, ut quorum spem fecit, Lexicon nempe Armenicum & Historiam atque Bibliothecam Armenicam, cum Orbe erudito quam primum communicet.

PHI:

Digitized by Google

PHILARGYRII CANTABRIGIENSIS Emendationes in Menandri & Philemonis Reliquias, ex nupera Editione JOANNIS CLERICI. Ubi quædam GROTII & aliorum, plurima vero Phileleutheri Lipsiensis Errata castigantur. Cum Præfatione JOANNIS CLERICI. Accedunt ANTONII MARIÆ SALVINII, Publici Græcarum Florentiæ Professoris Annotata in Menandri & Philemonis Reliquias.

Amstelodami, apud Henricum Schelte, 1711, 8 maj.

Plag. 14.

QUi in emendandis hisce Novæ Comœdiæ reliquiis versantur, Viri Eruditissimi, hactenus imitantur Novam Comœdiam, quod sub fictis nominibus prodeunt in Scenam, neque ὀνομαστὶ vel se præbent traducendos, vel alios traducunt, ut post Phileleutherum M. Lucilius Profuturus, & nunc Philargyrius Cantabrigiensis; dum autem alter alterum satis duriter atque inclementer insectatur, in eo ad Antiquam redire videntur, in qua dicteria acerba, convicia atque maledicta aperta vigebant. Præcipue Philargyrius prodigus talium est in Phileleutherum. Defendit passim Clericum, & indignatur, Virum clarissimum asperius habitum, præsertim propter metra, quæ tamen non omnia pro bonis & integris venditaverit: item si Clericus cum aliis errans, solus vapulet: nec non si errata typothetarum ei imputentur: præterea si loca sana tententur: denique si qua emendentur, iisque nihilo meliora proferantur. Nec tamen Clerici tam fautor inepte est, ut non fateatur quædam eum commisisse; nec adeo iniquus erga Phileleutherum, ut non affirmet multa ab eo emendata esse, *recte*, *bene*, *optime*, *verissime*, *non invenuste*, his enim utitur passim vocibus.

Liceat autem, pace quod fiat eruditissimi Philargyrii, ut factum in Emendationibus Phileleutheri Mense Januario hujus anni in Actis nostris, ita hic etiam ex ipsius Emendationibus pauca quædam excerpere, quidve de iis videatur, aperire. Omnia quidem, quæ placent, non afferentur, major enim pars libri exscribenda foret; sed ex illis tantum quædam, quæ in Phi-

 leleutheri

leleutheri Emendationibus, & nobis & Philargyrio probantur, consentit enim in quibusdam, licet nondum tunc Acta nostra legisse videatur; deinde alia adjungentur, in quibus & ipsi & nobis secus videtur. Observaveramus p. 31, Ionismos recte a Phileleuthero proscribi ex Scena Attica; eadem sententia Philargyrii, qui p. 106 suarum Emend. displicere sibi dicit Heinsii conjecturam in istis:

Ὦ νὺξ, σέο γὰρ δεῖ πλεῖστον Ἀφροδίτη.

quia, inquit, *Ionicum illud σέο Scenam Atticam intrare non potest*, & recte quidem hanc ob causam displicere sibi illa dicit: sed si propterea tantum; non sensit Soloecismum: σοῦ δεῖ Ἀφροδίτη, pro σοῦ δεῖται Ἀφροδίτη· vel σοῦ δεῖ Ἀφροδίτῃ in Dativo, nisi forte ita scripsit Vir doctissimus & jota sub η aliorum incuria neglectum est, quod malumus credere: sed præterea nec versus ille integer est. Eadem de causa p. 139 ἐρῶ, quod Grotius immutaverat in ἐράω, revocat, locumque feliciter corrigit. Idem Grotius alicubi ποιέων scripserat pro ποιῶν, uterque, & Philargyrius p. 144 & Phileleutherus p. 129, restituit antiquam lectionem, quia porro Ionicum est ποιέων. Observaveramus etiam Poeticas voces recte a Phileleuthero repudiari: idem videri & Philargyrio apparet; nam cum Phileleutherus p. 120, de loco quodam a Grotio infeliciter emendato agens, hæc scripsisset; *Illud ἐοσὶ Poeticum prorsus est, neque Scenam Atticam intrare potest*; Philargyrius p. 132 ad eundem locum laudat Phileleutherum, quod *vulgatam scripturam huic Grotianæ præferat*. Sed de illis quidem, quæ mere Poetica sunt, nullum est dubium quin exulare debeant e Comœdia præsertim Nova; verum sunt multa, quæ non cuivis statim Poetica videbuntur, ab alio pro talibus habita; sic ἄρειον, quod Cl. Clericus posuit in Philemonis Reliquiis ex incertis Comœdiis v. 234:

Θανεῖν ἄρειόν ἐστιν ἢ ζῆν ἀθλίως.

Phileleuthero Poeticum videtur Num. CCCV. Philargyrius autem, eundem versum allegans, ut est a Clerico editus, de illo ἄρειον tacet, ac proinde tolerare id videtur: nos etiam, cum cetera recensuissemus in Actis nostris, quæ a Phileleuthero recte pro Poeticis haberi putabamus, illud prætermisimus tunc; quod

quod esset in promtu locus ex oratione soluta, ubi ἄρειον occurrit, quem hic adducemus; Aristotelis est apud Plutarchum de *Consol. ad Apollonium* p. 115 D. τί με βιάζεσθε λέγειν ἃ ὑμῖν ἄρειον μὴ γνῶναι; De loco Philemonis obiter dicemus, nobis nec Cl. Clerici emendationem usquequaque displicere, nec istam Phileleutheri:

Θανεῖν ἄριστόν ἐστιν, οὐ ζῆν ἀθλίως·

interim tamen pristinam lectionem vix esse solicitandam, quæ sic habet apud Stobæum & Grotium:

Θανεῖν ἄριστόν ἐστιν ἢ ζῆν ἀθλίως

Mori potius *optimum est, quam vivere misere*

tantum subaudiatur μᾶλλον, ut sæpissime alias etiam solet ante ἤ· nempe præcedentibus verbis *optandi*, *eligendi*, & *voluntatem* significantibus: nec desunt exempla ubi Adjectivum positivi gradus sequente ἢ habet vim Comparativi subaudito μᾶλλον· ut hic Superlativus: & in hoc Anthippi Comici loco apud Athenæum p. 404 D.

Τὰ τῶν γερόντων στόματα διαφορὰν ἔχει,
Νωθρότατα πολλῷ δ' ἐστὶν ἢ τὰ τῶν νέων.

id est, πολλῷ μᾶλλον νωθρότατα. Sic etiam hunc Aristophanis locum in Avibus v. 824: καὶ λῷστον μὲν ἢ τὸ Φλέγρας πεδίον Scholiastes per Comparativum exponit: βέλτιον ἢ εἰς τὸ Φλέγρας πεδίον. (in antecedentibus apud Scholiasten aliquid deesse videtur, aut etiam corruptum). Scimus equidem, Cl. Hemsterhusium, qui illam Comœdiam elegantissime vertit, ἢ pro disjunctiva particula habere, & magnopere probamus, cum vertit: *Optimum quidem est* ut hanc esse dicas, *aut campum Phlegræum*, sic enim scripsisse putamus Virum Cl. non *campus Phlegræus*; sed & Scholiastæ illa expositio bona est, patetque inde Superlativum cum ἢ exponi posse per Comparativum. Quod si constaret, Cl. Clericum illud ἄρειον non ex propria conjectura, verum ex auctoritate libri alicujus posuisse, (nihil enim indicavit) posset videri commutatum cum ἄμεινον. Sicut in oraculo de Cyrene condenda apud Herodotum in Melpomene legitur οἶδας ἄμεινον· apud Plutarchum autem *de Pythiæ Oraculis*, ubi idem versus citatur, οἶδας ἄρειον· atque hoc pacto ἄμεινον

in Philemonis loco non immerito scribi posse quis suspicaretur, si ἄρειον Poeticum videatur. Ut autem istud Phileleutherus Poeticum putavit, quod tamen in soluta oratione occurrere ostendimus; ita eidem τοῖον pro τοιοῦτον vel pro τοιόνδε non habetur pro Poetico, quod nos in illorum numerum referre non dubitavimus p. 33, nec adhuc dubitamus; Philargyrius autem tantum abest ut τοῖον pro Poetico habeat, ut ei adamare id Græci videantur tanquam redditivum ad ὁποῖον nam p. 129 scribit: *ὁποῖον, ταυτὸν ἦν revera ingratum est, & Græci non ita ponunt ex adverso; ὁποῖον, τοῖον adamant illi.* Imo ὁποῖον, sive οἷον ponere possunt ex adverso cum ταυτὸν, & usitate cum τοιοῦτον aut τοιόνδε, sed non cum τοῖον, nisi qui Poetice loquuntur, ponunt. Etiam τὰ pro ταῦτα a Phileleuthero ποιητικωτέρως poni diximus ibidem; cujus assertionis nondum nos pœnitet. Thucydides cum Lib. I sub initium scripsisset: ἐν τοῖς πρῶτοι δὲ Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο, Scholiastes ibi notat: Ἐν τοῖς. ἐν τούτοις ποιητικῶς. Nemo autem objiciat: atqui solutæ orationis Scriptor est Thucydides; satis ostendit Dionysius Halicarn. ad Ammæum & alibi, phrasin ejus a communi usu esse alieniorem: cum in Comœdia, ut docent veteres Grammatici, omnia ad popularem captum & usum componantur, maxime in nova; nam in veteri character sublimior. Nemo etiam objiciat hujusmodi phrasin: Λάχητι καὶ Χρέμητι λέγω, τῷ μὲν ὑγιαίνειν, τῷ δὲ κλαίειν. Nam hic alia ratio. Philargyrius etiam articulo Præpositivo abusus est, dum τὸν pro τοῦτον, vel quod pejus, pro αὐτὸν usurpavit p. 120, in istis infeliciter omnino ab ipso interpolatis:

Καὶ τόν τι πράττειν οὐ μόνον τὰς ἐλπίδας
Ἐπὶ τῇ τύχῃ χρὴ, παιδίον ὡς, πάντως ἔχειν
Ὃς βούλεταί τι.

hæc præterea variis modis ipse depravavit, a Cl. Clerico rectissime, & sine ullo omnino vitio edita:

Κ'αὐτόν τι πράττειν οὐ μόνον τὰς ἐλπίδας
Ἐπὶ τῇ τύχῃ χρὴ, παιδίον, πάντως ἔχειν
Ὧν βούλεταί τις.

Et

Et ipsum aliquid facere, non tantum spem
In fortuna oportet, fili, prorsus habere
Eorum quæ cupit quis.

In his nemo jure quid desideret, nisi forte pro **πάντως** scribendum potius videatur **πάντων**, ut sit **ἐλπίδα πάντων ὧν βȣ́λεται**. Sed & **ἐλπίδα ὧν βȣ́λεται** recte dicitur per ellipsin pronominis **τȣ́των**, ut sæpissime solet & in primis elegans est. Observaveramus etiam ex Phileleutheri libello, *quasdam particulas non incboare versum*; in quo etiam consentientem habemus Philargyrium; cum enim Clericus a Phileleuthero reprehensus fuisset, qui initio versus δὲ posuerat: Philargyrius p. 80 ad eundem versum, *Verum est*, inquit, *quod de particula δὲ - narrat*, & p. 107, ubi affert versum, quem Grotius a γὰρ inchoaverat, prætereaque rem non satis feliciter gesserat, ob eamque rem a Phileleuthero reprehensus fuerat: atque id *merito* factum esse dicit.

In his itaque tribus Observationibus, nempe de *Ionismis*, de *Poeticis vocabulis*, & de *Particulis versum non incboantibus* **ὁμόψηφος** nobis est Philargyrius; non item de concursu vocalium inter duas voces vitando, ne fiat *Hiatus*. Nam postquam semel opinionem quandam falsam concepit, eandem nimirum fuisse in hac re Comicorum licentiam, quam in Homero aliisque hexametrorum aut pentametrorum Poetis videmus; luxuriat in istis hiatibus. P. 92 Num. 101 - **εἰ ὁ δεσπότης**, ubi *illud ὁ* inquit *nihil ab εἰ sibi metuendum habet; nam hic elisio sane non est ita prona, similesque hiatus millies deprehendere licet; vel unum inspicias Homerum:* P. 142 Num. 15 v. 8 - **ἑαυτῷ ἐὰν** - cum Phileleutherus hic deformem esse hiatum dixisset; Philargyrius p. seq. *Hiatus*, inquit, *quem vocat deformem, non est sane deformis, sed cui in Poetarum loculis similes reperiuntur plusculi.* Hac inquam concepta opinione non tantum hiatus in istis etiam admittit, sed præterea longas vocales & diphthongos sequente vocali vel diphthongo corripit, ut p. 37 - **πρώτȣ ἐν** - & p. 49 lin. 6 **ἀποθάνῃ εἰ** - & p. 56 in med. **χαίρει ȣ̓** - & p. 68 lin. 6 **Θεȣ̃ ȣ̓** - & p. 111 lin. 9 - **εἶναι ἢ** - & p. 122 in fine **ᾗ ἀλήθει ἔχει** & p. 142 lin. 25 **ἀφαιρεῖται ἀγαθόν**. Statuit etiam

iam ante vocalem quæ ſpiritum aſperum habet, non elidi vocalem, ut p. 129 in fine - δὲ ἡ - & p. 130 Σάνναχρα ἱπποτραγέλαφοι, & p. 134 in med. - ἱερεῖα ἵν' ὅταν - & p. 142 καὶ ἑτέρους - Quin tantam vim ei habet ſpiritus aſper, ut etiam ſyllabam brevem conſonante terminatam producat; p. 73 hæc ſcribit ad Phileleutherum directa oratione: *Nam quod tu forte ignoras, ego cum eruditioribus ſcio, ultima in τοὐναντίον producitur, propter ſpiritum aſperum in voce ἁλίσκεται, & vim cæſuræ.* Scit hæc inquam Phileleutherus, ſi ſatis novi virum, & quæ his frigidiora commenti ſunt aliqui Grammatici ad excuſandos verſus quosdam, nec ea forte morabitur. Sed ut ad hiatus redeamus, etſi non negemus, dari quosdam etiam apud Iamborum Poetas, nec unquam negaverimus, ut patet ex Actis noſtris p. 31, ubi etiam exempla protulimus, cujus generis Noſter etiam duo affert p. 120, & alibi οὐδὲ εἷς quod itidem verum eſt: poſſimusque alius etiam generis proferre, nam & præcedente περὶ ſcimus alicubi vocalem non elidi, & ὅτι & δὴ & μὴ præcedentibus alicubi; nihilominus tamen veriſſimum eſſe comperimus, quod Phileleutherus dixit: *Ab hiatu illo concurrentium vocalium veteres maxime caviſſe*, & comperient, quicunque conſuluerint Tragicos & Ariſtophanem. Ut autem in hiatibus nimium indulſit ſibi Philargyrius; ſic e contrario viſus eſt nimis audacter elidere vocales longas, p. 33 ἐγ' οὖν μὲν ἤδη - pro ἐγὼ οὖν, & præcipue p. 108 - ἀνθρωπ' ὡς pro ἀνθρώπω ὡς, ut ipſe dicit. Quin nec ἀνθρωφ' ὡς ſcripſit, ut mos in talibus, ut p. 56 lin. 21 πάντ' ὡς ſcripſit pro πάνθ' ὡς.

Hactenus de univerſalibus Obſervationibus. Nunc ad ſingularia deſcendemus, quæ ex Phileleutheri Emendationibus & nos attigimus in Actis, & Philargyrius: deinde ad alia Philargyrii. Verſum illum

Ἔξεστιν ἀποκτείνειν μὲν ἀποθνήσκειν δὲ μή.

quem recte ſe habere diximus p. 32, ipſe etiam affirmat p. 141. Sed cum affingit Phileleuthero ἔξεστιν eum pro dactylo habuiſſe, quid ſibi velit, profecto neſcimus. P. 34 pro - οὐδέ γ' οἶσθά σ' ἄθλιε ſcribebamus - οὐδὲν οἶσθ' ἄρ' ἄθλιε· Philargyrius p. 55 lin. 4. - οὐδὲν οἶσθά γ' ἄθλιε, itidem bene. Illud εἰς πάντα, de

quo

quo eadem pagina egimus, ipse etiam nobiscum negat esse barbarum p. 58. Illum autem locum, in quo Phileleutherus κἂν βιῶν' ἔδει legit, nos autem p. 35 κἂν Βιοῦν δέῃ, nulla indigere emendatione putans p. 76, vehementer fallitur, dum hæc

--- ταῦτα κἂν ἑκατὸν ἔτη βιώσεται,
Ὄψει παρόντα, κἂν ἐνιαυτὲς σφόδρ' ὀλίγους

vertit: *Hæc sive centum vivatur annos, sive annos per paucos, in oculos eodem incurrunt modo.* Et hæc annotat: *Non opus est ut vel literam mutes.* Βιώσεται *omnes novimus, quod hic* vivatur *reddidi, ut Latina Græcis amica forent.* Ὄψει *vox est substantiva & tertius casus* τῆ ὄψις, *non verbum, ut hactenus crediderunt Interpretes nostri,* ὄψει παρόντα *quæ oculis præsto sunt.* Ergo ita vertatur; sive illis ipsis verbis totus locus: *Hæc sive centum vivatur annos, sive annos perpaucos, quæ in oculos eodem incurrunt modo.* Et apparebit absurditas. De βιώσεται etiam, qui recte norunt alia omnia norunt. Nos adhuc ita accipimus, ut Phileleutherus: tantum ut ad illud βιώσεται propius accedamus, nunc legimus:

-- ταῦτα κἂν ἑκατὸν ἔτη βιοῦν σε δεῖ
Ὄψει παρόντα, κἂν ἐνιαυτὲς σφόδρ' ὀλίγους
Hæc sive centum annos vivere te oportet,
Videbis præsentia, sive perpaucos.

Neminem autem offendat κἂν δεῖ nam etsi aliud aliquod verbum præsentis temporis cum κἂν in Conjunctivo efferendum sit, tamen δεῖ etiam in Indicativo solet. Sic apud Aristoph. in Pluto v. 216:

--- κἂν δεῖ μ' ἀποθανεῖν
Αὐτὸς διαπράξω ταῦτα ---

Pro illo proxime sequente τὴν ἐπιδημίαν ἄνω, ubi articulus illo loco positus a Phileleuthero nobis displicebat; Philargyrius p. 77 habet κ'απιδημίαν ἄνω omisso articulo, quod non displicet. Eadem pagina pro καὶ τοῦτον diximus, præter necessitatem Phileleutherum scripsisse κ'εἰ τοῦτον· hoc Philargyrius etiam sensit p. 92. Locum autem illum, de quo nos agimus p. 36 & seq. ipse p. 97 ita constituit:

Ἢ μὴ γαμεῖν γὰρ, ἂν δ' ἅπαξ λάβῃς, φέρειν
Μύσαντα πολλὴν προῖκα καὶ γυναῖκα δεῖ.
Ἐκπυνθάνεσθαι ταρσεῖνων δ' ἡμᾶς ποτέ.

Bene & ex nostra sententia, si δεῖ subaudiendum in tertio versu putat; sed tamen ipse etiam longius recedit ab illo σεῖθεν, quod est apud Stobæum, dum pro eo reponit ποτὲ, quam nos qui δέον. Pro γυναῖκας ἔπλασε non debuisse γυναῖκ' ἔπλασε scribi diximus p. 37 lin. 19, ipse etiam p. 103 lin. 32 infeliciter id omnino factum dicit. Πρώην ibidem pro *olim* vel *prius* (male in quibusdam exemplaribus apud nos editum πρώτην) nunc etiam improbamus; at ipse p. 115 id amplectitur. Πλέον ἔχειν pro *proficere* recte dici Græce ostendimus ibid. at Philargyrius p. 124 Phileleutherum id negantem sequitur; non enim quod apud Stobæum legitur:

Τί δὴ ποιεῖς; πλέον οὐδέν· ἡ λύπη δ' ἔχει.

sic mutasset:

Τί δὴ ποιεῖς; δέον οὐδέν —

Ultimo loco versiculum varie tentatum

Ὅστις πένης ὢν ζῇ, παρὰ ζῆν βούλεται,

sanum esse diximus; ipse etiam *verissime* a Gesnero & Grotio ita editum affirmat. Sed hæc hactenus; de ceteris Mense proximo dicemus uberius.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ SECUNDI a Christo nato Seculi Selecta Capita, delineata studio D. THOMÆ ITTIGII, Super. & Theol. Prof. in Eccl. & Academia Patria Lipsiensi. Præmissa est ejusdem de Scriptoribus Hist. Eccles. antiquioribus Dissertatio.

Lipsiæ, apud Jo. Frider. Braunium, 1711, 4.
Alph. 2 plag. 10.

CUm Historia Ecclesiastica Seculi I a B. Autore edita, & ab ipso in Actis nostris A. 1709 recensita, communi eruditorum, & antiquitatis Ecclesiasticæ intelligentium, applausu exciperetur, adduci se passus est Vir diligentissimus, ut Seculum II eadem ratione, ac industria & doctrina pari persequeretur. Cujus

Digitized by Google

Cujus quidem laboris eum tulit fructum, ut eum maxima sui parte ad finem perductum videret, nec quicquam non elaboratum relinqueret, præter paucos Capitis VI paragraphos & Caput VII integrum, Hæresibus edisserendis destinatum, quod Viri Cl.L. Christiani Ludovici, P.P. industriæ debemus. Ipsi commentationi pereruditæ, & B. Autoris ingenio dignæ, præmittitur Præfatio de Scriptoribus Historiæ Ecclesiasticæ antiquioribus, h. e. illis, qui ante doctrinam, Divi Lutheri beneficio repurgatam, vixerunt. In his alios ait esse deperditos, ut *Hegesippum*, qui Sec. II libros V Actuum Ecclesiasticorum consignavit, Hesychium item, non VII, sed vel V vel VI Seculi Scriptorem, cujus fragmentum de Theodoro Mopsvesteno in Concilio Generali V collat. V exstat: alios inter MSS. adhuc numerari, ut Theodorum Lectorem, qui Historiam Ecclesiasticam Tripartitam scripsit: alios denique superstites esse, qui vel Historiam Universalem & Chronica generalia tradiderint, alibi enumerandi, vel Historiam Sacram aut Ecclesiast. delinearint, partim Græci, partim Latini, quorum accuratior recensio hic suppeditatur. Primo loco occurrit Eusebius Sec. IV, de quo multa attulit Cl. Hanckius p. 127 de Scriptor. Byzantinis. Historiam illius præter Rufinum Wolfg. Musculus & Jo. Christophorsonus Latine converterunt, quorum postremus & ipse passim hallucinatus est, & Baronium, cæco impetu sequentem, in errorum societatem abripuit eo felicius, quo magis versio illius dogmatibus Romanæ Ecclesiæ est accommodata. Propterea meliorem dedit interpretationem Henr. Valesius, quamvis nec ipse, quod Cl. Dupinio T. II Bibl. Eccles. p. 8 ed. Lat. observatum est, ab omni animadversione liber. Recensitis postea editionibus Eusebii vel Græcis solum, vel Lat. versione munitis, de *Socrate Scholast.* Sec.
V Scriptore commentatur B. Autor, cujus VII libri res inde ab p. 6.
A.C. 305 per 134 annos gestas complectuntur. Hunc excipit *Hermias Sozomenus* ab A. 324, qui idem H. E. pensum, quod Socra- 7.
tes, absolvit, ad quem, ut nec ad Socratem, illud Gregorii M. judicium referri haud debet, quod lib. VI ep. 31 legitur, cum ad Theodoretum potius referri debeat. Sequitur *Theodoretus*, historiam annorum 105 inde a turbis Arianis usque ad mortem Theodori

Mopsveſteni h.e. A.C. 427 complexus, quem Garnerium in Au-
p. 8. ctario Opp. Theodoreti p. 193 in fraudis ſuſpicionem præter rationem adduxiſſe oſtendit, & varias ejus editiones commemo-
10. rat. *Philoſtorgiani* operis epitome tantum ſupereſt a Jac. Gothofredo Genevæ 1646 curata, cujus operam quamvis Sarravius ep. 45 magni æſtimet, Stephanus Clericus tamen vel ex hoc opere vix mediocrem ei Gr. L. notitiam fuiſſe colligit, teſte Jo. Clerico in vita Stephani Clerici. Neque negari poteſt, Vale-
11. ſium hic multa emendaſſe. *Evagrius* Sec. VI ſcripſit, libris 6. hi-
12. ſtoriam inde ab A.C. 431 ad 594 perſequens. *Theodorus Lector* eodem tempore ex Socrate, Sozomeno & Theodoreto Hiſtoriam Tripartitam concinnavit, cujus tantum collectanea quædam, a Nicephoro Calliſto amanuenſi dictata, ſuperſunt, quod inſcriptio docet, ex qua Sagittarius ea ſuppoſita judicavit, Miræus
13. autem Theodorum A. C. 1320 vixiſſe falſo ſibi perſuaſit. *Nicephorus Calliſtus* Sec. XIV libris 23 de rebus a C.N. usque ad A. C. 911 commentatus eſt, ex quibus 18 tantum ſuperſunt, qui in unico tantum MS. olim Budenſi, nunc Vindobonenſi, leguntur, de quo exponit Lambecius Tom. I Biblioth. Vindobon. p. 62,
14. 108 & 152. Inter Latinos Scriptores H. E. occurrit *Rufinus*, qui A. C. 400 libros XI H. E. exaravit, e quibus 9 priores Lat. Euſebii verſionem, duo poſteriores ejus continuationem a Conc. Nic. usque ad mortem Theodoſii Sen. exhibent. In verſione ita verſatus eſt, ut variis narrationibus de ſuo additis integrum librum X Euſebii omiſerit. Fallitur Beatus Rhenanus, qui duos poſteriores Rufini libros, quibus Euſebium continuavit,
16. ex Hiſtoria Tripartita deſumtos putat. *Sulpitius Severus* Sec. V ſcripſit ſtylo terſo & eleganti, quem Gennadius c. 19 de Scriptor. Eccleſ. in ſenectute a Pelagianis deceptum loquacitatis culpam ſilentio poſtea emendaſſe ait, quod falſum videtur Chifletio in Paulino illuſtrato p. 169. Hallucinatus paſſim eſt Sulpitius, quem excuſare conatur Jo. Launojus in diſſert. ad lo-
19. cum Sulpitii de primis Galliæ martyribus p. 79. *Epiphanius Scholaſticus* Sec. VI Socratem, Sozomenum & Theodoretum Latine vertit, ex qua verſione Caſſiodorus Tripartitam Latinam concinnavit. Beatus Rhenanus eam cum Rufini H. E. edidit, quam

Digitized by Google

quam tamen perverſionis potius nomine dici debere arbitratur. *Gregorius Turonenſis* eodem ſeculo vixit, cujus libri X Hiſtoriarum in MS. Cod. hiſtoriæ Eccleſiaſt. titulum præ ſe ferunt. p. 20.
Leguntur illi non ſolum in Opp. Gregorii a Guil. Morellio 1561 curatis Pariſ. ſed etiam alias ſæpiſſime prodierunt, eruditorum Virorum curis, quæ diligenter commemorantur, illuſtrati.
Anaſtaſii Bibliothecarii, poſt medium Sec. IX viventis, Hiſtoria 22.
Eccleſ. e tribus Græcis Scriptoribus hauſta eſt, nempe ex Nicephori Patriarchæ CPolit. Chronographia, Syncello & Theophane. Edita eſt a Fabroto Pariſ. 1649. *Haymo Halberſtadienſis* 23.
eodem Seculo X libros Hiſtoriæ Sacræ ſcripſit a C. N. ad Seculum V progredientes. Voſſius eos per errorem Haymoni Cantuarienſi tribuit p. 372 de Hiſtor. Lat. notatus ideo a Sandio.
Orderici Vitalis, Sec. XII florentis, H. E. libb. 13 comprehenſam 24.
inter Scriptores vet. hiſtoriæ Normannorum Pariſ. 1619 Andr. du Chesne edidit. *Albertus Cranzius* Metropolin ſive H. E. de Eccleſiis a Caroli M. ætate i. e. ab A. C. 780 ad A. C. 1504 fundatis commentatus eſt, multis ex Gobelini Cosmodromio mutuo deſumtis, ceu obſervatum eſt Meibomio in proleg. ad Gobelinum. Hac Præfatione defunctus B. Autor Cap. I dicere inſtituit de Scriptoribus & Scriptis Eccleſiaſticis Sec. II. Inter p. 1.
hos primo loco ponitur *Ignatius*, de cujus ſcriptis cum permulti, & ipſe B. Autor in diſſ. de PP. Apoſtol. §. 83 ſq. data opera ſcripſerint, illis laudatis §. 2 ſpeciatim notatur D. Chriſtianus Gottlieb Koch, qui in præfat. ad Juſtini Mart. dialogum examinatum ob varias & horrendas depravationes Ignatii Epiſtolas merito ut ſuppoſitas rejici arbitratur, quamvis & ipſe in diſſert. de Pauli conjugio c. 3 primo loco ad Ignatii Epiſtolas provocet. De *Polycarpo* inter alia monetur, Cl. Dupinium 4.
tractatum quendam de unione Johannis apud Monachos S. Floræ aſſervatum teſtari, qui tamen non de unione ſed de obitu Johannis inſcriptus eſt. Juſtini Martyris dialogum cum 7.
Tryphone primus & hactenus ſolus νοθείας poſtulavit D. Chriſtianus Gottlieb Kochius in ſcripto ſingulari Kilonii 1700 edito, adverſarios varios nactus, quibus recenſitis ipſe B. Autor accedit. Viciſſim Jo. Harduinus inter omnia Juſtini Mart. ſcri- 8.

Digitized by Google

pta ſolum iſtum dialogum germanum fœtum eſſe profitetur,
p. 10. confutatus a Dupinio in præfatione ad T. V Biblioth. *Parænesin* ejus *ad Græcos* ſeu *Gentiles*, ab Hulſemanno p. 983 Patrologiæ inter pſeudepigrapha numeratam, genuinam eſſe Noſter arbitratur. Λόγον πρὸς Ἕλληνας vel mutilatum, vel Juſtino prorſus ſuppoſitum eſſe, putat Cl. Grabe in Spicilegio PP. Sec. II T. I, quorum neutrum ſufficienter probari poteſt. De ceteris Juſtini ſcriptis tam ſuppoſitis quam genuinis aliæ obſervationes afferuntur, ac denique diverſæ, quæ exſtant, editiones comme-
15. morantur. Sequitur *Tatianus*, quem Philaſtrius poſt Decii perſecutionem, Leo Allatius vero in not. ad Euſtathium poſt Adriani perſecutionem vixiſſe falſo arbitrantur, Gesnerus denique itidem per errorem ſub Juliano Apoſtata Martyrem factum putat. Orationem ejus ad Græcos Gr. & Lat. edidit Conr. Gesnerus, cui recte verſionem hanc tribuit Labbeus, præter rationem a Tenzelio p. 218 Exercitat. Select. reprehenſus, qui eam Conrado Clauſero adjudicare maluit. Eam inter orthodoxographa ſemel iterumque legi Editor Oxonienſis & Nourry tradiderunt per errorem, cum ſemel tantum Gr. & Lat. in illis
17. legatur *Harmonia Evangelica*, quæ ſub ejus nomine circumfertur, rectius Ammonio Alexandr. adſcribitur, præcipue cum talis non ſit, qualem eam fuiſſe veteres tradiderunt. Neque Tatiano ea adſcribenda eſt harmonia, quæ Ammonii Alexandr.
19. nomen præfert. Gregorius quidam Tatiano tractatum de anima dedicavit, quem, cum Nourry ineditum falſo putaret, in apparatu ad Biblioth. PP. Tomo II edi curavit, oblitus, eum jam a Gerh. Voſſio inter Gregorii Thaumaturgi opera editum eſſe. Quod ſi jam hæc inſcriptio vera putetur, neceſſe eſt ali-
20. um fuiſſe Tatianum, a noſtro illo diverſum. De *Irenæo* multi commentati ſunt, qui, interſperſis variis admonitionibus, lau-
23. dantur. Speciatim obſervatur, quinque poſtrema libri V capita in Eraſmi, Gallaſii & Grynæi editt. deſiderari & primo omnium a Fevardentio producta eſſe, in quibus cum Chiliaſmum ſuum prodat Irenæus, hanc forte cauſam, cur omitterentur, B. Autor fuiſſe ſuſpicatur. Irenæum inter Martyres
27. referendum eſſe, idem negat cum Dodwello in diſſ. de Irenæo,

quod

Digitized by Google

quod veteres de illius martyrio nihil commemorarunt. De reliquiis Irenæi quæ circumferuntur, ea summatim ibidem perstringuntur. Inter *Theophili* editiones præstantissima putatur Gr. P. 29.
Lat. Oxon. 1684, novam autem cum suis & aliorum notis parare dicitur Cl. Gottlieb Schelguigius, Professor in Athenæo Gedanensi. Diversum hunc Theophilum ab eo esse, quem Eusebius sextum Ecclesiæ Antiochenæ Episcopum facit, contra Dodwellum in addit. ad Pearson. de successu Rom. Pontific. p. 11 recte negat Cl. Caveus T. II Hist. Lit. p. 31. *Liber de temporibus*, quem a Theophilo scriptum laudat Lactantius lib. 1 c. 3, 32.
non distinguendus est ab illo commentario, qui Autolyco est inscriptus. Cl. Grabe in Spicileg. PP. Sec. II p. 223 fragmentum quoddam ex ejus commentariis in Evangelia, tanquam in commentariis editis non exstans, & in Hieronymo tantum legendum, attulit, quod tamen vulgatæ etiam editt. lib. 3 circa finem totidem verbis exhibent. *Athenagoræ* variæ editiones exstant diligenter recensitæ, ubi inter alia Hulsemannus, p. 989 Athenagoræ Apologiam & librum de resurrect. pro suppositis habens, confutatur. *Melitonis* scripta germana cum perierint, non defuerunt, qui alia ei supponerent, ac nominatim librum *de transitu Mariæ*, de quo præter alios consuli potest Lambecius Tom. VIII Biblioth. Vindob. p. 161 & 189. Fragmenta tamen quædam genuinorum ejus Scriptorum adhuc exstant. *Hermiæ* Irrisio Philosophorum Gentilium ultima vice prodiit cum Tatiano Oxon. 1700, quæ Hermiæ Sozomeno a Lambecio & Tenzelio p. 227 Exercit. Select. perperam adscribitur. *Hegesippus Actuum Ecclesiasticorum*, nunc quidem deperditorum, Scriptor, libros 5 de Excidio Hierosol. non exaravit, sed alius, qui veteris illius Hegesippi nomen mentitus est. *Polycratis* Episcopi Ephes. epistola ad Victorem Episc. Rom. γνήσιος fuit, cujus excerpta exstant apud Eusebium III, 31. *Athenogenem* hymnum Græcorum matutinum & vespertinum fecisse, nec aliunde, nec ex Basilii M. libro de Spiritu S. c. 29 probari potest: adde le Moyne ad Var. Sacra p. 1094 sq. Testamenti 12 Patriarcharum variæ editiones referuntur & Nourry de eo censura severior esse judicatur, quæ diss. XII c. 2 inserta legitur. Postquam deinde

33. 34. 36. 37. 39. 40. 41. 42. 44.

de epiſtolis Pontificum decretalibus, Actis Martyrii Jgnatii
& Polycarpi, & ep. Eccleſ. Lugdun. & Viennenſis de martyrio
P. 48. Photini dixiſſet, de *Papia* exponit, cujus ſimplicitatem, ab Eu-
ſebio notatam, vel fragmenta, ex ejus ſcriptis conſervata, pro-
49. dere putat Grabe Sec. II Spicileg. p. 26. Ei proximus eſt *Qua-
dratus*, cujus apologiæ fragmentum exſtat apud Euſeb. IV, 3, H.
E. ubi quondam a Chriſto ad vitam revocatos ad ſua tempora
vixiſſe ait, quod B. Hulſemannus in Breviar. Suppl. c. 16 p. 275
de mortuis, qui cum Chriſto reſurgente e ſepulchris prodierint,
51. minus recte interpretatur. *Ariſtidis* Apologiam in Calogero-
rum, prope Athenas Midelli habitantium, bibliotheca aſſerva-
ri recte dubitat, imo negat le Moyne not. ad Varia Sacra p. 156.
52. *Agrippæ Caſtoris*, qui Baſilidem confutavit, nihil exſtat, ſicut
nec quicquam Abercii, Epiſcopi Hierapolit. legitur, cujus epi-
ſtolam Baronius in not. ad Martyrolog. d. 22 Octobr. in Anna-
libus editurum ſe recepit, quam ad A. C. 163 conqueritur mani-
bus ſuis elapſam eſſe. Poſt hæc breviter de Apollonio Mon-
taniſtarum adverſario, Dionyſio Corinth. Rhodone, Serapio-
ne, Miltiade, Aſterio Urbano, Claud. Apollinari, Pinyto Cnoſ-
ſiorum Epiſcopo, Philippo Gortynæ Epiſcopo, Pantæno Cate-
cheta Alexandr. Cajo Presbytero Rom. Ezechiele Tragico, Jo-
ſepho Antioch. Ariſtone Pellæo, Pothino Irenæi Succeſſore ali-
57. isque diſſeritur. Sic B. Autor defertur ad Clementem Alex.
ac denique Tertullianum, de cujus ſcriptis & variis editionibus
58. ſingulari induſtria commentatur, ac ultimo loco laudat B.
Zentgrafii eruditam Exercit. de lapſu Tertulliani, qua genera-
tim de lapſu magnorum in Eccleſia Virorum lapſorumque cha-
ractere morali, & ſpeciatim de ingenio Tertulliani ejusque la-
pſu ac Tertullianiſtis exponit, occaſione a Fanaticis, Argentora-
ti turbas excitantibus, ſuppeditata. His abſolvitur caput I
tractationis hujus, quod, ceu ex dictis facile intelligitur, ita
comparatum eſt, ut multa, ad Scriptorum Eccleſiaſticorum no-
titiam pertinentia, nec temere obvia, ſummatim complecta-
tur. De reliquis Menſe proximo dicemus, vel in Supplemen-
torum Tomo V Sectione I, quam prelo proxime committere
conſtituimus.

B. DN.

Digitized by Google

B. DN. W. A. LAUTERBACHS JCTI COLLEgii Theotorico Practici a Libro trigesimo nono Pandectarum usque ad finem, & sic ad Digestum Novum Pars Tertia.

Tubingæ, ſumtibus Jo. Georgii Cottæ, 1711, 4.
Alphab. 8 plag. 12.

PRimam præclari hujus operis partem A. 1690 p. 366 & ſecundam A. 1707 p. 37 in his Actis recenſuimus. Hac tertia parte totum Opus abſolutum eſt, cumque de ejus ordine nihil dicendum ſit, ſed is ex ſerie Pandectarum jam intelligatur, ideo laboris indolem per nonnulla ſpecimina ſaltem declarabimus: hoc tamen generaliter antea monendum eſt, Conſultiſſimum Autorem, methodo cauſali, quam vocant, in ſingulis fere materiis tractandis peropportune uti, ac cuivis libro præmittere argumentum, in quo tam materiarum in eo contentarum, quam ejus cum libris præcedentibus connexionem tradere nititur, præterea circa ſingulos titulos loca parallela tam ex Jure Civili quam Canonico eundem indicare. In libro 39 Tit. I novi operis nunciationem exhibet, ac illius definitionem tam nominalem, quam realem, varias diviſiones, autorem, perſonas nunciantes, & quibus novum opus nunciatur, nunciationis materiam, formam, finem, effectum, contraria & affinia luculenter exponit, ac inter alia §. 7 docet, quod nunciatio realis, ex Hiſpanorum præcipue ſententia, fiat, ſi lapillus in eum locum, in quo fit novum opus, in ſolenne prohibitionis teſtimonium projiciatur; alii vero eam fieri exiſtiment, ſi lapilli præparati, ex loco, ubi quis novum opus parat, ab eo qui jus prohibendi habet vel ejus mandato, coram Notario & teſtibus diſpergantur atque projiciantur extra limites ſuæ poſſeſſionis; eumque modum veteribus ſymbolum fuiſſe prohibitionis novi operis, & vim quandam imaginariam ſeu feſtucariam ex LL. XII Tabb. introductam. Iis vero, qui nunciationem realem hodie non amplius in uſu eſſe cenſent, aliorum ac præcipue Cameralium Scriptorum contrarium aſſerentium autoritatem Noſter opponit. Porro ſanctionem *L. un. C. de nov. oper. nunc.*

nunc. juxta quam nuncians demum post trium Mensium lapsum satisdationem accipere tenetur, hodie non observari, sed usum satisdationis arbitrio Judicis hic relictum esse, plurium interpretum suffragio §. 35 ostendit. In l. 42 tit. 1 de Sententiis & Re judicata prolixa occurrit commentatio, ex qua nonnulla delibabimus. In §. 6 distinguit Noster sententiam in *Actoriam*, quando Judex, causa nondum satis instructa, litigantibus, ut ulterius agant vel submittant, injungit, & *Paritoriam*, eamque vel *simplicem*, qua parti sententiæ latæ junctis executorialibus paritio simpliciter injungitur, vel *plenam*, qua simul exceptiones obmotæ tanquam irrelevantes rejiciuntur. In §. 8 non sine indignatione notat Noster errorem Blumii in *Proc. Camer. tit. 7 n. 47* occurrentem, ubi Assessori Cameræ Imperialis per sententiam Cameralem d. 13 Dec. 1664 injunctum asserit, ut in causis ipsum suosque concernentibus assessione abstineat. Sed hoc injuriosum & plane falsum esse dicit Consultissimus Autor, quasi vero Judex Præsides & Assessores contra ordinationem, sicque contra juramentum connivissent & demum non sine prostitutione Augustissimi Judicii Collegam in solenni audientia publice removissent: eum vero, cujus in dicta sententia, in causa **Schwindischer Erben** contra **Webern** facta fuerit mentio, non Cameræ, sed Scabinatus Reipubl. F. fuisse Assessorem monet, demonstrante id Deckherro *in præfat. Sent. Cam. & in vind. ad Blum. d. n. 47.* Jure Civili, ex observatione Nostri in §. 9 ipse Judex sententiam ferre & de scripto recitare tenetur, nec hoc per alium e. g. Actuarium facere potest, quod etiam de Jure Canonico procedit: excipiuntur tamen Præfecti Prætorio & aliæ personæ illustres, quæ etiam per alios sententiam ferre possunt, & in causis levioribus viliumque personarum sententiam non scriptam dicere licuit. Nostris moribus, docente amplius Nostro, ut plurimum sententia non ab ipso Judice, sed a Secretario vel Actuario recitatur, & in Camera Imper. Judex cum Assessoribus pro tribunali sedens sententias per Protonotarium ex scripto recitari curat. Quomodo Judex sententiam libello conformem dare teneatur, in §. 14 Noster plenius explanat, inter alia adjiciens, quod libelli mensuram ille

Digitized by Google

ille in pronunciando excedere possit, si ex Actis plus constet, quam petitum in libello, vel si tacite fuerit petitum, vel si quid a litigatoribus, aut ab his, qui negotiis adsistunt, minus fuerit dictum, aut si clausula salutaris libello fuerit adjecta. Hinc in specie docet, quod instituens possessorium etiam in petitorio obtinere queat, scilicet si titulus, licet ad colorandum tantum possessorium, fuerit editus, & manifeste de petitorio constet, eamque sententiam præjudiciis Cameralibus remissive confirmat. Judicem in sententia rationem decidendi exprimere non teneri, Noster §. 21 admonet, sed R. I. de anno 1654 §. ob er auch 55 Judicem ad decidendi rationes & quidem gratis ohne entgeld edendas obstringi, si a sententia ad Cameram Imperii appellatum, simul asserit, idque de eo casu, quo Collegium vel Facultas Juridica, ex cujus consilio sententia lata, honorarium pro labore jam accepit & tamen dictas rationes non transmisit, accipiendum esse censet. Modus exequendi in Camera Imperii usitatus §. 32 ita describitur: Sententiis condemnatoriis loco executorialium, statim jungi solet terminus ad parendum & de facta paritione docendum, sub comminatione pœnæ & realis executionis. Hoc termino sine paritione elapso, plerumque peti & pro re nata sique declaratoria pœnæ præmissa, decerni solet mandatum de exequendo sine clausula ad certum Magistratum loci, vel Directorem Circuli, cujus jurisdictioni vel Circulo condemnatus subest, ad faciendam intra certum tempus contra eum executionem judicati & pœnæ. Sin Executor parere vel difficulter possit, vel tergiversetur, vel nolit, Executio vel pluribus, & quidem samt und sonders/atque ut justitia promoveatur, extrajudicialiter, uti plura prostant exempla, demandari potest, vel Directori Circuli vicini est committenda. Quod si condemnatus nondum paruerit, vel restiterit, in bannum declarari debet, cujusmodi declaratio d. 7 Jul. 1698 per sententiam facta & postea sub dio ritu consveto publicata est. Si Judex & Assessores sint ecclesiastici, bannitum censura etiam ecclesiastica innodare indultum. In lib. 44 tit. 3 exceptionem præscriptionis expositurus Noster, primo observat, quod alia sit præscriptio rerum,

Digitized by Google

alia actionum; deinde quod exceptio præscriptionis non sit exceptio proprie talis sive juris, sed impropria & facti sive intentionis inficiatio, postea naturam & varietatem temporis explanat, inter alia asserens, quod tempus legale sit *spatium, quo juris cujuslibet initium, duratio & finis determinatur*, sive ex doctrina Antonelli, *actuum civilium mensura*, denique quoad præscriptionem Actionum, has inculcat regulas: (1) Actiones civiles regulariter præscribuntur 30 annis, (2) Actiones prætoriæ pœnales regulariter anno finiuntur, sed (3) rei persecutoriæ omnes regulariter sunt perpetuæ, (4) Criminales accusationes ordinarie viginti annorum exceptione excluduntur, quas per exempla & limitationes latius declarat. Cumque in specie ratione primæ regulæ dubium quoad actiones reales oriatur, dum e. gr. dominium rei mobilis triennio, immobilis inter præsentes decem, inter absentes viginti annis præscribitur & acquiritur, ac per consequens rei vindicatio priori domino post illud tempus competere non potest; eodem tamen dictam regulam non destrui Noster §. 7 existimat, quamvis enim, inquiens, res per dictum tempus ex justa causa possessa, bonæ fidei possessori acquiratur, ejusque dominium prior dominus amittat, actio tamen realis exinde directo non extinguitur, sed tantum per consequentiam, sublato scilicet fundamento illius actionis & dominio in alium translato; nobis autem sermo est de tali præscriptione, cujus objectum est ipsa actio, quaque illa directo præscribitur, quo casu lapsus triginta annorum requiritur. De eo etiam §. 17 disceptat doctissimus Autor, an bona fides ad actiones præscribendas sit necessaria? quam quæstionem de personalibus actionibus accipere par est; de cetero Jure Civili eam negandam, sed juxta Jus Canonicum ac communem usuque receptam Doctorum opinionem, affirmandam esse censet, ut tamen, non deesse statutarias præscriptiones, in quibus Jus Civile observetur, simul fateatur. De Fisco ejusque Juribus Excellentissimus Autor in Lib. 49 tit. 14 satagit, ac Fisci nomine, locum, ubi publica pecunia & omnia instrumenta patrimonii, quod Principi Romano ad ejus dignitatem tuendam & ad usus Imperii publicos tributum

Digitized by Google

tributum est, concluduntur; deinde rem contentam sive pecuniam ipsam publicam; denique publicarum rerum universitatem, quæ omnes res omniaque Reipubl. jura ad commodum pecuniarium spectantia complectitur, ita ut, quod in privato est patrimonium, illud in Republica sit Fiscus, qui personæ vice mystice sive civiliter fungitur, intelligi docet: præterea fiscum dici arcam *L. 4 C. de Num. Act. & Chartular.* & ærarium sacrum *§. fin. I. de Usucap. j. l. 13 pr. l. 15 §. pen. ff. de Jure Fisci*, earumq; vocum promiscuum nunc esse usum, postquam Princeps omnia populi jura sibi vindicavit, ostendit, ex usu Germaniæ adjiciens, quod in Camera Imperiali occurrat *Fiscus ordinarius*, in quem mulctæ libram auri puri attingentes vel excedentes, & *Bursa pauperum*, in quam pœnæ leviores infra summam illam subsistentes redigantur; & quod hodie in multis Provinciis bona Fisci & Steuræ distingui soleant. His præmissis Fiscum definit, quod sit *patrimonium Reipublicæ omnes res omniaque ejus jura ad peculiare ejus commodum pertinentia comprehendens, utilitatibus & necessitatibus publicis inserviens*, ac penes quem Jus Fisci sit, & quid in illum redigatur, amplius deducit. De Juribus vero Fisci hæc Nostri est doctrina: Regulariter Fiscus utitur jure communi, in multis vero gaudet jure singulari, & hoc respicit vel acquisitionem, vel conservationem, vel diminutionem, quæ singula copiosius explanantur, ac tota tractatio dicto Plinii *in Panegyr. c. 36: præcipua tua gloria est, sæpius vincitur Fiscus, cujus causa nunquam mala est, nisi sub bono Principe*, velut obsignatur. Inter munera civilia etiam occurrit Legatio, de qua in lib. 50 tit. 7 quædam Noster tradidit. Est illa, ex ejus sententia, *munus publicum, quo quis ad negotia Reipublicæ expedienda peregre mittitur*; Reipublicæ autem nomen non stricte & proprie, sed late accipitur, ut etiam municipia comprehendat, hodie vero communiter ad Regalia legatio refertur, & municipiis denegatur. Exinde amplius ostendit, quod Legatus Jure Civili sit *mandatarius ad publica Reipublicæ negotia expedienda peregre missus*, sed hodie addi debeat: *ab eo, cui competit potestas legatos mittendi.* Postea legatorum varietatem, personas mittendas, muneris hujus materiam, legatorum officium,

jura & privilegia adducit, quorum quædam ad jus Civile pertinent, alia vero moribus hodiernis populorum liberorum etiam conveniunt. In specie §. 10 quærit: An legatus munera ab eo, ad quem missus est, accipere possit? Romanos id permisisse, ex Mevio Noster notat. Exinde oritur quæstio: An legatus munera accepta retinere queat, an vero Principi, a quo missus est, restituere teneatur? Et licet Wesenbecius prius generaliter asserat, ad cujusque tamen populi statuta & leges respiciendum esse consultissimus Autor censet; hinc Venetos ea ærario inferre, in Germania vero illa legatis cedere, licet prius ad pedes illius, a quo missi sunt, deponere soleant, observat. Præcipuum subditorum officium est, ea, quæ utilitas publica requirit, conferre, hinc contribuendi necessitas existit, de qua lib. 50 tit. 15 hæc proponit Autor doctissimus, in imponendis tributis justam observandam esse proportionem, eoque fini cives eorumque bona in certum librum, qui Census Catastri vel Æstimi nomine venire solet, referri debere, qui liber qua ratione conficiendus sit, ex Scriptoribus propriis indicat, ac quod illi non tantum ii, qui plenum & irrevocabile dominium habent, sed & qui dominio revocabili vel utili saltem gaudent, aut jure ususfructus vel hypothecæ & antichreseos bona possident, inscribantur, amplius commemorat. De cetero cum Compendium Lauterbachianum tanto applausu in Scholis pariter ac foro fuerit exceptum, dubitandum non videtur, quin prolixior hicce Commentarius si non majorem, tamen eandem apud eos, qui Lauterbachiana amant, consecuturus sit autoritatem.

PHARMACOPOEIA AUGUSTANA RENOVATA.

Augustæ Vindel. literis Jo. Christophori Wagneri, 1710, Fol. Alph. 4 plag. 20.

CUm exemplaria Pharmacopœiæ Augustanæ Renovatæ, A. 1684 & A. 1694 in lucem emissa, cuncta fuerint distracta, atque de eadem alibi recudenda consilia agitari, rumor increbuerit, novam hanc ut adornet editionem, commotum est Collegium

Digitized by Google

legium Auguſtanum. Priori inſiſtens methodo Illuſtris Schröckius, cui hoc opus revidendi atque ad prelum promovendi labor impoſitus fuit, ſingulas claſſes in duas Sectiones divídit, quarum prior medicamentis, quæ in Pharmacopoliis Auguſtanis proſtare debent, poſterior reliquis deſtinatur, quæ olim Auguſtanis Medicis uſualia, jam in deſuetudinem abierunt, alibi tamen locorum adhuc forſan abhiberi ſolent, ne Pharmacopœi in plerisque Germaniæ locis norma hac, quam in parandis medicamentis hactenus ſecuti ſunt, defraudentur. Ut autem quorundam, Medici olim Auguſtani clariſſimi, Georgii Hieronymi Welſchii, ex calamo quicquid profluxit, magnifacientium, deſiderio obſecundaret, ex ejusdem opere pharmacevtico MSto quædam interſperſit, potiſſimum quæ elaborandi Compoſita modum diverſum, de quo nonnunquam judicium annectere ſuſtinuit, commendant, & Zwelfferianas Animadverſiones (idque eo magis, cum magni & ſæpe plus quam deceat, a nonnullis habeantur) novo ariete, præter eum, quo easdem A. 1674 in Pharmacopœia ſua Auguſtana Reſtituta oppugnaverat ipſe, adoriuntur. Ut unum alterumque ſpecimen exhibeamus, ex Claſſe I de Syrupo abſinthii & de berberibus quædam addere libet. In Syrupi abſinthii præparatione, quam Zwelfferus Auguſtanæ ſubſtituerat, improbat Welſchius, quod 1 duplicem aquæ prolectionem commendet ille, quarum ſecunda cum aut nihil aut aliquid virium habeat, minus recte id fieri animadvertit; ſi enim nihil virium contineat, inutilem eam eſſe, neceſſe ſit, ſin vero aliquid, Syrupo hoc ipſum decedat, ideoque non ſatis efficax evadat: 2 expreſſum ſingulatim inſpiſſet, & non potius cum ſaccharo coquat, atque hæc duo cum ovi albumine clarificet, adeoque labores & ſumptus multiplicet: 3 ſola diſſolutione hunc Syrupum fieri velit, quod impoſſibile, clarus Syrupus ſi expetatur, cum nullum ſaccharum etiam finiſſimum ſine ſordibus aut arena reperiatur 4 unica ebullitione eundem paret, qua profecto æque ac coctione ſubtiliores partes exhalent, quas tamen tam anxie ſervare nitatur; ubi ſane notari meretur, quod Zwelfferus circ mellis anthoſati præparationem ſcripſerat, nempe virtutes po- p. 2.

tiores & subtiliores in coctione persistere non posse, quia mox inchoata coctura in auras avolent: 5 aquam secundam demum usus tempore admiscere jubeat, quod absurdos errores & labores inutiles causare in officinis posse, prudentiores judicare valeant; quin & hoc non esset Syrupos vendere, sed julapia & potiones. Ipse autem Welschius verum eundem præparandi modum & præ Zwelferiano compendiosiorem esse existimat, quem his verbis proponit: Recipe omnia secundum Augustanorum præscriptionem, incisa immitte cucurbitæ vitreæ, & affuso vino ac succo cydoniorum, apposito capitello, macera per 24 horas, postea destilla unc. XX circiter, quas serva separatim, residuum statim exprime adhuc calens, adde sacchari libr. jj, clarifica cum albumine ovi, & transmitte per manicam Hippocratis, coque ad consistentiam debitam, h. e. ne extractum & succus inspissatus adurantur, ab igne remoto statim

p. 4. admisce aquam illam destillatam, F. Syrupus. Syrupum de berberibus quod attinet, cum Augustani succi berberum depurati libras duas, sacchari libram unam semis recipere, & ex arte Syrupum fieri jubeant, Welschius recipit sacchari libras duas, solvit cum aqua font. clarificat cum albumine ovi, trajicit per manicam Hipp. coquit ultra consistentiam tabellarum, eique ab igne remoto addit succi berberum depurati & per chartam emporeticam transmissi libram unam & unc. unam cum semisse. Ast minor succi berberum quantitas, & quæ sacchari mole longe sit inferior, cum hac ratione Syrupo accedat, illi vero, non huic virtutes adscriptæ debeantur, minus commodum videtur Schröckio, coctionem succi ob minutias illas particularum nonnihil subtilium, neque etiam in hoc Syrupo necessariarum omittere.

Der drenfach geartete Sehe-Strahl.

h. e.

RADIUS VISIVUS TRIPLEX; AUTORE JOH. MICHAELE CONRADI, Past. Cob. Castell.

Coburgi,

Digitized by Google

Coburgi, ſumtibus Autoris, 1710, 4.
Conſtat plag. 17, Tabb. æn. 24.

HÆc Optices elementa in gratiam illiteratorum conſignavit Cl. Autor atque adeo prætermiſſis demonſtrationibus Geometricis phænomenorum opticorum rationes proximas populari ratione expoſuit, & praxes opticas, præſertim anamorphoſes imaginum, ſpeculorum, teleſcopiorum & microſcopiorum conficiendorum rationem diligenter deſcripſit. *Sturmii* in Matheſi compendiaria veſtigia legit, niſi quod in Catoptricis & Dioptricis methodum naturæ rerum magis conformem ſequi maluerit. Neque tamen preſſo pede eundem ſequitur, ſed ſubinde ab eo diſſentit, paſſim vero prætermiſſa ſupplet. E. gr. minime probat, quod ampliatæ pupillæ tribuat, cur flammæ & faces noctu majores itemque rotundæ appareant e longinquo conſpectæ, cum apparentiæ non mutentur, etiamſi pupillæ charta acicula pertuſa admoveatur. Dum vero cum *Keplero* quantitatem refractionis per rationem anguli refractionis ad angulum inclinationis æſtimat; in egreſſu radii ex vitro in aerem hunc minus recte iſtius triplum facit, per obſervata enim radius ex vitro in aerem a perpendiculari dimidio angulo inclinationis (ſiquidem 30 gradibus minor extiterit) refringitur. E. gr. Si angulus inclinationis fuerit 2°, ex calculo *Zahnii* erit angulus refractionis 59′ 53″, h. e. fere 1°. Neque Dn. de *Tſchirnhauſen* vitris ſuis cauſticis majoribus aliud collectivum minus ideo jungit (ut Noſter arbitratur) quod radii hac ratione citius coeant, ſed quia auctius in foco minore colliguntur. Multum quoque fallitur, dum ſibi perſuadet, Mathematicos pro componendis microſcopiis accuratas definire vitrorum proportiones & diſtantias, quas non usque adeo rigide obſervandas praxis docet, quia a vitris ab artifice coemtis eas deſumunt nec variari poſſe arbitrantur: ſi enim demonſtrationes Opticorum evolvere dignatus fuerit, aliter ſe rem habere addiſcet. Enimvero notamus potius, Autorem in praxi microſcopica expertum fuiſſe, ſi lens objectiva fuerit utrinque convexa 2, media utrinque concava 11 aut 16, ocularis denique

utrinque

utrinque convexa 6 digitorum, apertura grano ſinapis æqualis, egregium haberi microſcopium. Cetorum cum Opticam inter πάρεργα referat; ſuam ad hanc introductionem cenſuræ Facultatis Philoſophicæ Jenenſis ſubmiſit, antequam ederet, cujus & approbationem obtinuit.

ESSAIS DE PERSPECTIVE.

h. e.

TENTAMEN PERSPECTIVÆ, AUTORE G. J. GRAVESANDIO, J.U.D.

Hagæ-Comitum, apud viduam Abrahami Troyel, 1711, 12.
Conſtat plag. 12, Tabb. æn. 32.

PRæmiſſis definitionibus omnem theoriam paucis theorematibus comprehendit Cl. Autor, quæ per elementa Euclidis intelligi poſſunt. In praxi explicat non modo, quomodo objecta in tabula ad planum Geometricum perpendiculari; ſed & quomodo in tabula elevata, vel ad horizontem inclinata, vel eidem parallela accurate repræſententur. Tradit autem regulas generales, ſuis demonſtrationibus munitas, easque varias & ex parte novas atque vulgo uſitatis faciliores, præſertim cum inter eas reperias, quæ ſolius regulæ, circuli nullius uſum requirunt. Ubi tamen regularum generalium applicatio difficilis evadit, ſpeciales quoque ſuppeditat: ita ut regularum equidem numerum auxerit, praxin tamen in caſu quovis eadem facilitate donaverit. E. gr. ut inveniatur repræſentatio puncti in plano Geometrico dati in tabula ad id perpendiculari, ex puncto dato A in oculum O duci jubet rectam A O, factaque in linea fundamentali BE=AB & in horizontali CD=CO puncta E & D connecti recta DE: erit a punctum deſideratum. Idem ex ipſius præſcripto obtinetur, ſi ex oculo O ducatur arcus H I lineam horizontalem in V & ex puncto dato A alius LC fundamentalem in B contingens, ducanturque rectæ CH & LI arcus iſtos contingentes in H & C, itemque in I & L: erit enim a denuo punctum quæſitum. De quantitate baſeos Coni & Cylindri uno obtutu videnda & de repræſentatione ſphæræ itemque

[Margin: TAB. IV. Fig. 14. — Fig. 15.]

Digitized by Google

que tori in basi columnæ peculiari opera differit. De umbra methodo consueta tractat & usum Perspectivæ in Gnomonica ostensurus edocet, quomodo horologia solaria ope horizontalis describantur. Subjungitur denique tractatus brevis de usu Cameræ obscuræ in delineandis objectis quibuscunque, ipsis etiam picturis: quem ut juvaret, geminam machinam excogitavit, quales jam alibi passim habentur, quanquam quæ, Autor dedit, quibusdam prærogativis præ aliis instructæ. Monet autem, ut accurata habeatur objecti in Camera obscura repræsentatio, lente simplici, speculo ad summum gemino eoque plano, non concavo, utendum. Speculi diversam in casibus diversis inclinationem Geometrice demonstrat.

RESOLUTION DU PROBLEME PROPOSE dans le Journal de Trevoux du Mois de Mars dernier, pour la construction de nouveaux Thermometres & de nouveaux Barometres par Mr. G.

h. e.

RESOLUTIO PROBLEMATIS IN DIARIO Trevoltiensi Mense Martio proxime præterito propositi de constructione novorum Thermometrorum & Barometrorum.

Parisiis, apud Jacobum Quillau, 1710, 8.
Constat $1\frac{1}{2}$ plag. & Tab. æn. 1.

VIr doctus, qui sub litera initiali G latere voluit, in Diario Trevoltiensi anno superiori tale proposuerat problema: *Construere barometrum & thermometrum, quorum tubi & vascula sint totaliter æqualia, eundem habeant situm & eadem quantitate eorundem liquorum eadem ratione dispositorum repleantur; altitudo sit 15, 30, 50 & plurium aut pauciorum digitorum, prout visum fuerit; differentia inter maximum frigus & maximum calorem in thermometro & inter maximam atque minimam pressionem aeris in barometro sit non modo æqualis altitudini instrumentorum, sed eandem excedat, utut ab eodem liquore in eodem tubo perpendiculari indicetur. Postulatur praterea,*

ut in instanti ex barometro fieri possit thermometrum & ex thermometro barometrum, nec tubis, nec vasculis, nec liquoribus mutatis. Cum problema hoc multis paradoxum, immo prorsus TAB. IV. impossibile videretur; ipse sine mora solutionem publicavit. Fig. 16. Est scilicet altitudo vasculorum EG, LO & PS eadem 12 circiter linearum seu digiti unius; vasculi autem AD multo major, si thermometrum construere volueris. Diametri vasculorum possunt esse ad diametros tuborum in ratione quacunque desiderata, e. gr. in quintuplo, si scala integra divisionum requiratur 25 digitorum; distantia eorundem perpendicularis 14 digit. 3 lin. ubi altitudo totius instrumenti $15\frac{1}{2}$ digitos excedere non debet. Spatia ABCDEF & MNOPQ Mercurio; MLI spiritu vini colorato; IGF petrollo repletur, quod spiritu vini specifice levius, nec cum eo commiscetur, ut constare possit, quanto intervallo spiritus vini descenderit. Spatium denique QS est ab aere vacuum & in S vasculum PS hermetico sigillo munitur. Distantia vero BF, itidemque QM est 13 dig. 9 lin. Quod si aeris variatio maxima Mercurium ex B in C deprimat, ex M quoque in N deprimetur atque ex Q in R ascendet, adeoque spiritus vini ex I in L descendet. Patet adeo, I L esse scalam totius variationis. Osculo A hermetice sigillato, barometrum in thermometrum abit. Aer enim in AB calore dilatatus Mercurium in vasculis BD & MO, spiritumque vini in tubo IM deprimit. Enchireses, quibus in constructione opus est, alibi se expositurum promittit Autor. Sub fine regulas subjungit, per quas altitudo & diametri vasculorum ac tuborum una cum gradu sensibilitatis determinantur. Sit nimirum diameter vasculorum D, tuborum d; spatium a Mercurio percurrendum S, a liquore interea absolvendum f; erit $D^2 : d^2 = S : f$. & $d^2 : D^2 = f : S$. Unde cum sit $d^2 S = D^2 f$, eruitur porro $D = \sqrt{(d^2 S : f)}$ & $d = \sqrt{(D^2 f : S)}$, item $D = \sqrt{(d^2 : \frac{f}{S})}$ & $d = \sqrt{(D^2 : \frac{S}{f})}$.

ECLAIRCISSEMENS SUR LES CONJECTURES Physiques.

h. e.

EVOLUTIO CONJECTURARUM PHYSICARUM; Autore NICOLAO HARTSOEKER. Amste-

Digitized by Google

Amstelodami, apud Petrum Humbert, 1710, 4 maj. Alph. 1 plag. 2.

QUi veritatis amore ducuntur, objectiones ingeniosas Virorum doctorum non metuunt, sed vehementer amant, cum & lucis multum affundant argumentis præsertim intricatis, & ad veritates jam repertas firmandas, latentes vero adhuc detegendas plurimum conferant. Quamobrem Vir clarissimus, *Nicolaus Hartsækerus*, cum Conjecturas Physicas ederet (de quibus diximus in Actis A. 1708 p. 316 & A. 1709 p. 84) præclaros in Rep. litteraria viros ad examen earundem invitavit. Quoniam itaque non defuerunt, qui varia contra hypotheses ejus objecerunt; ad ea nunc respondens conjecturas suas magis magisque illustrare ac confirmare studet. Cumque interea temporis passim viri docti placitis ipsius dissona publicarint, eorum quoque examen ingreditur, utut ipsi directe opposita non fuerint. Immo ut illustres adversarios excitaret (quemadmodum in Præfatione fatetur) Viros celeberrimos & de re litteraria longe meritissimos nimia subinde licentia oppugnavit. Ita Viri summi, *Isaaci Newtoni*, cujus singularia in Mathesin & scientiam naturalem merita grata olim non sine voluptate insigni prædicabit posteritas, theoriam de causis physicis systematis mundani ideo tantopere celebrari asserit, quod Viri docti aliquot in commercium laudum reciprocarum consentientes in ea laudanda modum excedant & magnus hominum numerus, aliorum echo, laudibus immodicis eandem attollant, non quod intelligant, sed ut iisdem mysteriis initiati videantur. Viri ingeniosissimi, *Johannis Bernoulli*, qui tot inventis Orbi erudito abunde comprobavit, quam abdita rimari ingenio ejus datum sit, inventum Phosphori Mercurialis elevaturus, ægre fert, quod tam multa in Historia & Commentariis Academiæ Regiæ scientiarum Parisinæ de eo dicta fuerint; indignatur Cl. *Fontenellio*, quod adeo honorifice de eodem locutus; negat *Bernoullium* primum observasse Mercurium, in tenebris lucere, cum jam ante ipsum *Picardus* hanc lucem conspexerit: non perpendens, *Bernoullio* deberi, ut phosphorus Mercurialis pro arbi-

trio patari possit, cum antea non nisi casu haberetur; rationem denique, quam dedit de hoc phænomeno *Bernoullius*, intricatam & defectivam appellat. Virum generosum *de Tschirnhausen*, νῦν ἐν ἁγίοις, experientiarum non satis fideliter proditarum insimulat, & Chymici præstantissimi *Hombergii* principia Chymica passim perstringit. En tibi media, quibus utitur Autor ad illustres adversarios provocandum.

Disputatur autem in hoc opere de primo elemento *Hartsœkeriano*, existentia vacui, elateris natura, divisibilitate materiæ in infinitum, causa gravitatis, Planetarum cum fluido ambiente æquilibrio, theoria causarum physicarum systematis mundani *Newtoniana*, pabulo ignis Solaris, influxu radiorum Solarium in motum Planetarum, distantia fixarum ex diminutione luminis computanda, Cometarum ex Sole ortu, extensione atmosphæræ nostræ ultra Lunam, causa salsedinis marinæ, vitrificatione auri, natura luis venereæ, Phosphoro Mercuriali, causa motus elliptici Planetarum, principiis philosophicis *Cartesii*, Physicæ præsertim *Cartesianæ* fundamentis, principio operationum vitalium in corpore animali & vegetabili, experimento *Amontoniano* de dilatione Mercurii & vasis vitrei a frigore maximo hiemis usque ad calorem intensissimum æstatis facta (adæquat autem juxta *Amontonium* dilatatio Mercurii $\frac{1}{115}$, vasis autem vitrei $\frac{1}{2688}$ voluminis) prædictionibus tempestatum ex variationibus Mercurii in fistula *Torricelliana*, causa cur ultimus Satelles Saturni in qualibet revolutione, quæ est 80 dierum, longo tempore occultatur in maxima digressione orientali, poris auri, refractione luminis in corporibus transparentibus, elevatione aquæ ultra libellam in tubis capillaribus, tempestatibus campanarum sonitu arcendis, origine fontium, metallis & magneticorum phænomenorum rationibus. En argumenta controversiarum ab Autore pertractatarum.

Objecerat nonnemo, admissa circa Solem atmosphæra, a cujus centro corpora subtilia recedunt, cui contra crassiora vi gravitatis proprie talis accedunt, elementum primum *Hartsœkerianum*, ex quo Sol constare dicitur, per illam dissipari debere. Respondet Cl. Autor, elementum primum nec gravitatem habere, nec levitatem. Cum antogonista excipit, elementum adeo istud fore

fore ſpiritum quendam aut naturam plaſticam veterum; Noſter regerit, nos adæquatam primi elementi ideam habere non poſſe, quia magnitudine ac figura determinata omnique qualitate ſenſibili carens nec ſub ſenſus, nec ſub imaginationem cadit, inſtar elementi ſecundi. Ut tamen corpora dura & immutabilia moveri poſſint, aut admittendum eſſe primum hoc elementum, aut vacuum. Vacuum vero admitti non poſſe, cum per illud elater explicari nequeat, ſine quo tamen leges motus locum non haberent. Attractiones, quibus Vir profundi ingenii *Newtonus* utitur in explicandis Planetarum motibus, minus valere ait qualitatibus occultis veterum, & ſyſtematis ingenioſi, quod commentus eſt, impoſſibilitatem ita demonſtrare nititur. In eadem a Sole A diſtantia vis centripeta eadem juxta *Newtonum*: retinetur autem in peripheria BCD per vim centrifugam ipſi æqualem. Jam ſi Planeta eam excedit ad aphelium tendens, vis centrifuga augeri nequit, quia id experientiæ repugnat, & theoriæ *Newtoni* contrarium, utpote ſtatuentis, vim centrifugam Planetæ diminui, dum a Sole recedit: ſed eadem imminui non poteſt, alias enim vis centripeta prævaleret ſicque ad Solem contra hypotheſin accederet Planeta. Gratis præterea ſupponere affirmat Cl. *Newtonum*, gravitates Planetarum eſſe in ratione duplicata reciproca diſtantiarum a Sole & vires ipſorum centrifugas diminui pro ratione elongationis a Sole. Quærit itaque, quænam ſit hujus rei cauſa? Quamnam ipſe cauſam motus elliptici Planetarum ſtatuat, in Actis A. 1707 p. 318 & 319 docuimus. Equidem Autor contra objectiones nonneminis locum æquilibrii gravitatis Planetæ cum vi radiorum Solarium centrifuga, quem aſſignaverat, tuetur; ſed meliorem utique operam collocaſſet in natura curvæ inveſtiganda, quam pro ellipſi venditat: etenim ab ellipſi *Apolloniana*, in qua Planetæ juxta *Keplerum* incedunt, longe diverſam deprehendet, immo in infinitarum ellipſium familia eam non reperiri intelliget. Quodſi vero novam in Aſtronomiam orbitam invehere decrevit, memor eorum, quæ p. 143 optime obſervat, demonſtrare tenetur curvam hanc obſervationibus Aſtronomorum ſatisfacere, antequam rationem reddat, cur Planetæ

TAB. IV. Fig. 17.

eam describant. Methodum igitur computandi loca heliocentrica in orbita nova ab Autore expectamus. Refert Cl. *Fontenellius* in Historia Academiæ Scientiarum Regiæ A. 1700 p. 163 & sqq. edit. Bat. *Tschirnhusium* per lentem utrinque convexam, cujus latitudo duorum pedum, distantia foci 32 pedum, sine vitro oculari & tubi optici molimine, integram urbem $1\frac{1}{2}$ milliari Germanico distantem quam distinctissime vidisse, utut superficies integra aperta esset. Id impossibile judicat Cl. *Hartsœkerus*, cum proprietatibus radiorum luminis repugnet ingens vitri objectivi apertura. Sed *Tschirnhusianam* experientiam esse omni exceptione majorem, per ea patet, quæ ex observationibus *Wolfianis* in Actis anni superioris p. 466 & 467 recensuimus. Monendus vero est, quicunque experimentum denuo tentare voluerit, quod in paranda lente nulla singulari opus sit arte, multo minus ulla machina artificiose constructa, quodque myopes jungere teneantur vitrum oculare concavum, quo ordinarie in spectandis objectis remotis utuntur. En quædam controversiarum specimina in opere *Hartsœkeriano* evolutarum.

SPECIMEN TRIGONOMETRIÆ ANALYticæ a FERDINANDO ERNESTO Comite ab HERBERSTEIN exhibitum.

GEometrarum Anglicorum Princeps, celeberrimus Newton, solutione Problematis: *datis basi, summa laterum & angulo verticali, determinare latera*, in Arithmetica Universali pag. 121 per determinationem semidifferentiæ laterum expedita, subjungit sequentia: *si anguli ad basin quærerentur, conclusio foret concinnior*; utut autem modus id ipsum præstandi ibidem indicatus prorsus sit elegans; attamen operæ pretium fortasse fuerit, hujusce Problematis solutioni methodum a præclarissimo Analysta admodum R. ac eximio Patre Jacobo Kresa S. J. in Collegio Imperiali Matritenti nuper Mathematum Professore mecum communicatam, qua intricatissimæ Propositiones circa Triangula tum Rectilinea tum Sphærica mira facilitate enodari possunt, adhibuisse.

Positis

Digitized by Google

Positis itaque Basi $=$ a. Radio $=$ r. Sinubus anguli verticalis seu summæ angulorum ad basin $=$ f. complementi ejusdem summæ $=$ p. alterutrius angulorum ad Basin $=$ x. erit, si summa horum Angulorum fuerit minor Quadrante, laterum summa $= arx - apx + af\sqrt{r^2 - x^2} : fr$. sin major, $arx + apx + af\sqrt{r^2 x^2} : fr$. qua adepta, prævia facili reductione, ipsum Problema construetur.

Ut vero hujus methodi utilitas magis elucescat, evidens est, si petatur sub datis summa angulorum ad Basin & ipsa Basi, Triangulum omnium possibilium maximum, habitis lateribus, Problematis conditiones facili negotio adimpleri; obtinetur porro laudatæ methodi adminiculo latus unum $= ax : f$, alterum $= apx + af\sqrt{r^2 - x^2} : fr$. Si data summa angulorum fuerit major Quadrante; sin minor $= -apx + af\sqrt{r^2 - x^2} : fr$. qualiter autem procedendum, si sub data differentia Angulorum ad Basin & ipsa Basi, positoque sinu alterutrius illorum angulorum $=$ x, idem desideretur, Geometrarum considerationi relinquo.

LUCULÆ BOREALIS D. XXVI NOVEMbris clↄ lↄ cc x Giessæ Hassorum observatæ a JO. GEORGIO LIEBKNECHT, Mathematum ibidem P. Ord. Designatio.

QUantum ex ephemeridibus meteorologicis constare debet, per integrum superioris anni mensem Novembrem variabiles admodum regnarunt tempestates: cœlum puta minus sudum ac serenum apparuit, matutinis quidem horis maximam partem nebulosum, meridianis Solis nonnunquam radiis temperatum, & vespertinis non æque gratum. Speciatim vero die XXV hor. 1 post mer. st. nov. constitutionem aeris barometralem in horizonte nostro deprehendi 3° 1' 3' 4''; Thermometr. 1' 0 Hyg. 1' 74 sufflante vento NO: dein die XXVI hor. 8 matut. Barosc. 3° 1' 2' 5'' thermosc. 1' 3 & Hyg. 1' 75 vento septentrionali & aere valde nebuloso existente, quem cœli statum notabilis excepit varietas, donec hora 9 iterum sereniori apparuit facie

cum

cum aliquali frigoris intensione, dum sc. die XXVII thermoscopium lineam 15 monstrabat &c. &c. Die XXVI h.
TAB. IV. Fig. 18. VI vespertina admonitus a nonnemine versus plagam Septentrionalem arcum amplum & lucentem conspexi, cujus latitudinem 2 aut trium circiter pedum sensus judicabat. Non tamen amplius aderat splendor proprie talis, qualem conspexerat primus observator, sed lucula diversæ claritatis: nam pars convexa obscurior erat concava, ut schematismus monstrat. Vix 10 minuta horaria phænomenon durabat, id quod Amici plurimum honorandi literæ confirmarunt. Arcum istum ab initio longe fuisse clariorem eo facilius credidi, quod me aliisque præsentibus lucula sensim sensimque accrescebat. In ipso arcu lucente & alibi passim apparebant stellæ, sed intra ambitum arcus ea erat obscuritas, quæ omnem stellarum conspectum nobis eripiebat. Quod locum phænomeni atque magnitudinem attinet, tenendum est, quod Cepheus meridianum vix reliquerat, cum stella in cauda draconis apud *Bayerum* litera *α* notata verticem fere arcus occuparet. Crura arcus horizonti insistebant, (quantum propter adstantia ædificia judicare poteram) comprehendebatque arcus ipse fere ursæ majoris stellas septem, & ex altera parte curvitatis perpemodum pedem Herculis ♆ attingebat. Dico propemodum: non enim ob obstacula & nubes totum mox cœlum obtegentes accurate de stellis ipsis judicare potui. Affirmat nonnemo, se vidisse sub finem luculæ in peripheria micantem ursæ majoris stellam *α*. Doleo omnino vices, quæ nec initium mihi istius phænomeni intueri neque etiam instrumenta conquirere permittebant, ut omnia acuratius observare licuisset. Non ingrata tamen fuit observatio Amicis, quibuscum eam communicavi & quos inter Celeb. *Hoffmannum*, Observatorem Regium Berolinensem atque Illustriss. Societatis membrum, nominasse sufficiat: id quod me permovit, ut publici tandem juris eandem facerem. Est nonnemo, qui *Iridem lunarem* fuisse laboriose admodum evincere conatur. Sed rationes ejus id mihi non persuadent. Investigationem itaque causæ hujus phænomeni aliorumque luminum borealium,

de

Digitized by Google

de quibus in Miſcellaneis Berolinenſibus ab illuſtri *Leibnitio* aliisque varia annotata leguntur, Phyſicorum induſtriæ adhuc relictam eſſe cenſeo.

EXPLICATION D' UNE MEDAILLE ENIGmatique d' Auguſte &c:

i. e.

EXPLICATIO NUMI D. AUGUSTI ÆNIgmatici, de quo varia proſtant Antiquariorum judicia.

Berolini, typis Ulrici Liebpert, 1711, 4. Plag. 4 ½.

Est Pariſiis in celebri Muſeo Ill. Foucaultii Quæſtoris Cadomenſis numus argenteus, idemque unicus, altera facie Auguſti caput, altera cippum cum inſcriptione *CC Auguſti* exhibens, qui oculatiſſimos in re numaria Viros hactenus exercuit; ut ſunt iſta ſtudia infinitis ſuſpicionibus obnoxia, nec facile quis usque adeo ſagax, quin ſubinde, conjecturæ nimium favens, incommoda ejus non animadvertat. Vaillantius in opere de numismatibus Imperatorum præſtantioribus T. 2 p. 23, ed. Pariſ. de anno 1694, ducenta hominum millia, quibus frumentum diſtribui curaverat Auguſtus, indicari illa exiſtimat. Repugnat autem annorum ratio, quæ iſtam diſtributionem anno U. C. 748. Caninium Gallum ad annum 734 refert. Nec unquam nota hæc tantum numerum ſignificat. Aliorum explicationes affert Morellus in Specimine rei nummariæ p. 94. Illorum nonnulli ad denarium ducenteſimum, quem exegerat Auguſtus, reſpiciunt, alii legendum eſſe *Communi Conſenſu* cenſent. Sed quis credet, ob publicum onus Principem aut publico monimento gloriatum eſſe, aut populum gratias decreviſſe? Poſterior opinio nullis exemplis extra controverſiam poſitis nititur, & ad nomen Auguſti in genitivo poſitum vix quadrat. Duæ aliæ apud eundem Morellum propius rem ferire videntur, ſtatuentium exprimi hic lapidem milliarem, & inſcriptionem legendam eſſe: *Caji Cæſaris Auguſti.* Non procul ab his abeuntem TAB. IV. Fig. 19.

tem ſententiam tuetur Cl. Gallandus, laudati Muſei Præfectus, in Epiſtola Tomo IV Diarii Trevoltienſis p. 225 ſeq. inſerta, qua anonymum (Jo. Harduinum) refellit, qui in eodem Diario T. 2 p. 88, editionis Batavæ, contenderat, *Circenſes Cæſaris Auguſti* literis iſtis denotari. Aſſerit nempe, omnino veram eſſe lectionem: *Caji Cæſaris Auguſti* & adumbrari milliarium aureum, a quo omnes in Italia viæ publicæ incipiebant, in foro ab Auguſto poſitum, cum M. Apulejo, & Silio Nerva COSS. (A. U. C. 734) viarum cura illi commiſſa eſſet. Magna veri ſpecies ingenioſam explicationem pluribus perſuaderet, niſi Vir Nobiliſſimus, Johannes Carolus Schott, Potentiſſimi Pruſſiæ Regis Conſiliarius, Antiquarius & Bibliothecarius, data hac ad Ill. Leibnitium Epiſtola, aliam ſubſtituiſſet, non levibus argumentis inductus. Urget præcipue diverſam plane cippi hujus ab obeliſco figuram, qualis milliario iſti fuit, cum anguſtia numi non obſtiterit, quo minus integer repræſentaretur, perinde ut in aliis nihilo majoribus factum videmus. Quodque Auguſtus, poſtquam hoc cognomen aſſumſerat, Cajus vocari deſierit, & proinde in nullo monimento utraque appellatio conjuncta reperiatur. Ipſe interpretatur: *Ducenarii Auguſti.* Hanc enim judicum claſſem inſigni cum Reipublicæ bono eo tempore Auguſtus prioribus adjecit, nomen inde trahentium, quod ducenta minimum ſeſtertia in reditibus habere oporteret, qui ad honorem iſtum adſpirabant. Provocat ad numum æneum Caligulæ, in quo occurrentes literas RCC peritiſſimi Antiquarii expoſuerunt *Remiſſa Ducenteſima*, fruſtra obnitente Harduino, qui *Reſtitutos Circenſes* inde eruit. Clarius autem huic expoſitioni favet iſta inſcriptio:

TAB. IV Fig. 20.

JOVI. O. M.
CETERISQ. DIIS
DEABUSQ. IMMORT.
TIB. CL. DEMETRIUS
DOM. NICOMED.
V. E. PROC. AVGG. NN.
ITEM CC. EPISCEPSEOS
CHORÆ INFERIORIS.

Hanc

Digitized by Google

Hanc enim cum eodem Harduino ita legit: Jovi Optimo Maximo Ceterisque Diis Deabusque Immortalibus Tiberius Claudius Demetrius, Domo Nicomedienſis, Vir Egregius, Procurator Auguſtorum Noſtrorum, item DUCENARIUS Epiſcepſeos Choræ inferioris. Ad cippum quod attinet, hiſtoricum eſſe monet, qualis adhiberi ſolet, cum alia figura exprimi ſe non patitur res, cujus memoria conſervanda eſt, ut de ludis ſecularibus, & reparatione viarum adjectæ numorum umbræ probant. Reliqua omnia, quibus aut aliorum conjecturæ evertuntur, aut hæc probatur ornaturque, non repetituri, optamus ſaltem, ut ſuas in Suetonium commentationes, quarum hic Vir doctiſſimus ſpem facit, brevi, quicquid in præſtantiſſimo ſcriptore adhuc deſiderari poteſt, exhibere jubeat.

JO. CONRADI Schwartz *IN GYMNASIO Coburgenſi Poeſeos Prof. Publ. de Mohammedi furto ſententiarum Scripturæ S. Liber unus.*

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſchium & Fil. 1711, 8.
Plag. 7.

CL. Autor Mohammedanam religionem funditus everſurus, duas potiſſimum res ſibi expediendas ſumſit: primo Mohammedi expilationem Scripturarum S. diligenter indicavit, deinde ea Corani loca, quæ furti inſigne gerunt, in Latinum ſermonem accurate tranſtulit. In illa indicanda ad furti literarii, de quo librum elegantem antehac edidit, naturam reſpexit. In interpretandis Corani locis, qui inſtituto ſerviebant, ante oculos habuit leges & auctoritatem rationis. Neque enim aut Marraccium, qui nondum prodierat in lucem, cum maximam hujus libelli partem jam abſolviſſet, aut Commentatores Mohammedanos ſequi licuit, quia Arabes Mohammedi fautores, inſcitia plerumque aut ſtudio partium occœcati, in tenebris verſantur. Cap. I in naturam furti Mohammedici inquirit, illudque definit per oſtentationem ſententiarum hiſtoriarumque librorum ſacrorum, quas Mohammedus

Arabice versas, vel etiam liberius interpolatas, scelestissimis commentis suis interposuit, ut sapienter loqui videretur, Prophetæ auctoritatem consequeretur, & novam quandam sectam conderet. Productis Cap. II plagii Mohammedici testibus, qui Mohammedo adhuc vivo crimen furti, quod diluere non potuit, licenter objecerunt, Cap. III agit de natura, ingenio & persona Mohammedi, quem in rebus prosperis superbissimum, & gloriæ cupidissimum, rudem vero a puero & literarum expertem fuisse docet. Cumque impostor asseclis suis persuadere laborarit, Coranum divini Numinis instinctu afflatuque scriptum esse, eamque ob causam Deum loquentem frequenter induxerit, multis rationibus evincitur, Mohammedum ex Prophetarum choro prorsus excludendum esse. Cap. IV furti Mohammedici notam facit verborum quorundam convenientiam cum stylo Scripturæ S. proprio, quam Mohammedo non ignotam fuisse, ex idoneis Corani locis ostendit, demonstratque ex illis ipsis sententiis, ad quas impostor provocat, ubi contra Christianos Judæosque disputare solet, Mohammedo dicta quædam Scripturæ perspecta fuisse. Cum igitur in Libro ejus reperiantur sententiæ, quæ cum Scripturæ S. sententiis apprime conveniant, eique propriæ sint, nec non verba quædam peregrina, & formulæ Arabibus ignotæ, sed Scripturæ S. præcipue usitatæ, e. g. *occursus Domini*, ex 1 Thess. IV, 17, *fœdus pungere*, frequens *lucis* & *tenebrarum* mentio, item *ignis Gehennæ*, *Verbi* seu λόγȣ, *Spiritus*, *Satanæ* &c. nomina, Cl. Autor luculenta furti signa sibi invenisse visus est, cum præsertim ipse Mohammedus fateatur, verba barbara esse indicium alienæ eruditionis & institutionis. Cap. V & VI sententias a Mohammedo ex Veteri & Novo Fœdere surreptas recenset; & Cap. VII artes monstrat, quibus furta sua occultare conatus est, quando videlicet Scripturas S. ad Alcorani exemplum factas, easdemque a Judæis ac Christianis corruptas esse contendit, consiliumque cepit, de exstirpandis omnibus, qui a sacris Mohammedicis dissentirent, ut vi armata silentium imponeretur illis, qui noverant impostoris furtum, illudque prodituri erant. Ultimo tandem Capite de pœna sacrilegii Mohammedici quædam adduntur.

M. JO.

Digitized by Google

M. *JO. CHRISTIANI BLUMII, S. T. B.* *Animadversionum Sacrarum, ad Commata quædam Fœderis antiqui selecta, Pentas prima.*

Lipsiæ, impensis Heredum Lanckis. 1711, 8.
Plag. 8.

IN præfamine, posteaquam sacrarum literarum Interpretes de collatis ad recte intelligendam Scripturam adjumentis præclare & salutariter meritos collaudavisset, institutum suum Cl. Autor declarat, simulque tres Libros brevium Animadversionum ad sacras paginas una cum Observationum ad profanos quosdam Autores optimæ notæ & Scriptores priorum seculorum Ecclesiasticos Libro singulari, Pentadibus ad finem perductis, in lucem emittere se velle pollicetur. Ea nimirum loca ex antiquo Fœdere in medium producere & separatim juxta omnes circumstantias dilucidare conabitur, quæ peculiari indagatione adhuc indigere ipsi videbuntur. Hinc *Animadv. I* ad locum *Genes. XIV*, 11 commentaturus, vastationemque urbium Sodomæ & Gomorrhæ a memorabili incendio distinctam delineaturus, primo loco victores regios in Babylonia imperantes recenset, ac sigillatim de Amraphele notat, quod cum Armamitre Rege Babyloniæ unus idemque censeri possit. Ostendit deinceps, situm provinciarum Ellasar & Elam, ubi Elamitas cum Persis eosdem facit. Adjungit postmodum interpretationem vocabuli גוים per Galileam gentium superiorem, & infelices bonorum possessores ordine commemorat. Inprimis vero de genuino verborum רכש & אכל sensu sollicitus, ad prius pecudum multitudinem pecuniarumque collectionem, ad posterius vero res esculentas refert, & contra Jac. Capellum disputat. Hac occasione de veterum divitiis in pecoribus sitis, eorundemque usu in commerciis, origine numismatum, nominibus Græcorum numis olim impositis, & aliis ad illustrandam materiam pertinentibus loquitur. Castigat etiam Judæos Alexandrinos, ac monstrato prædas varias diripiendi modo, locum, ubi victores prædæ participes facti fuerunt, ultimo investigat. *Animadv. II* locum *Exod. XXXIV*, 18 dilucidaturus, legem de

festo azymorum celebrando divinitus promulgatam exponit, causasque investigat, cur festum illud ubivis in V.T. חג appelletur, inter solemnissima numeretur, & מצות insuper cognominetur. Suppeditat farraginem quæstionum de panibus azymis, populumque Ebræum sacrificia illo tempore offerre debuisse observat. Multa disserit de mense Ebræorum Abib, Chaldæis Nisan dicto, quem Martio nostro æquiparat, & dubia ibi emergentia solvit. Post hæc allusione in vocibus אביב & אב prius notata, dies mensis, quibus solennitates festi peractæ fuerunt, indagat, ac rationem, cur præcise mense determinato festum ordinatum fuerit, ex ultimis pensi verbis proponit. *Animadv. III* capitale supplicium, quo idololatræ olim tempore Mosis affecti fuerunt, ex *Num. XXV, 4* describit, eumque in finem de triplici suspendendi in altum modo agens suspensionem in crucem, strangulationem suspensorum, & denique interfectionem cum suspensione in ligno conjunctam memorat. Singula momenta exemplis aliquot confirmat, contra Bernardum Lamy disputat, binos actus ad supplicii executionem vel maxime pertinentes expendit, Andræam Masium notat, nec gravissimæ pœnæ tum promulgatorem, tum candidatos in apricum producere omittit. Cumque viginti quatuor millia candidatorum, qui corporaliter pariter atque spiritualiter scortati fuerant, præeunte Mose recenset, Cornelium a Lapide & Osiandrum, qui principes tribuum numero duodecim suspensos fuisse putarunt, breviter confutat. Tandem quid phrases *suspendi coram Sole* sibi velit, dilucidat, expressionemque Hellenistarum παραδειγματίσαι uberius ex Hesychio reddit clariorem. *Animadv. IV*, occasione loci *Judic. XIII, 25*, dona Spiritus Sancti in Simsonem collata enarrat, discrimen eorum in Veteri & N. T. ostendit, roburque herois plane herculeum in nervis totius corporis fuisse opinatur. Votiva postmodum Nazaræorum obligatione exposita, de proprio vocis פעם significatu, quem paulo generaliorem adversus Münsterum adornat, copiose loquitur, ac motum extraordinarium Simsoni non semper fuisse docet. Locum denique in Palæstina situm, ubi fortissimus heros per vices agitari

cœpit

cœpit, monſtrat, & paſſim Scripturæ aliquot dictis lucem affundere conatur. *Animadv. V* conſiderat querelam memorabilem *Pſalm. LXXXIIX, 6.* extantem, quam Salvatorem in cruce ſuſpenſum maxime in ultima paſſione pronunciaſſe contra Judæorum Magiſtros probat. Voces difficiliores ſollicite dilucidat, & pro ſtabilienda derelictione Chriſti vera, occaſione terminorum חפשי במתים ad peculiarem Ebræorum conſuetudinem ſervos poſt aliquot annos manumittendi reſpicit, eandemque ex inſtituto delineat. Ritum vero homines lepra infectos ab aliis extra caſtra ſeparandi, quem Tremellius urget, ad illuſtrandum comma neutiquam quadrare ait, ſed priori magis inhærens, Chriſtum in ſacris paginis ſervum vocari, ſpecimenque ſervitutis eidem tribui animadvertit. Poſt illa diſputata tum ex ſtructura orationis, tum ex comparatione Meſſiæ cum confoſſis viris derelictionem revera talem fuiſſe evincit.

EPISTOLA CURIOSA THEODORI ELEUTHERII ad F. NORBERTUM d' ELBECQUE Reſponſoria.

Bruxellis, apud Jo. de Smedt, 1710, 4.
Plag. 6.

QUi *Theodori Eleutherii* nomine obumbratus anno 1705 edidit *Hiſtoriam controverſiarum de divinæ gratiæ auxiliis* contra Hyacinthum Serrium, Dominicanum, ſub *Auguſtini le Blanc* nomine latitantem, recenſitam nobis Anno 1707 p. 366 ſeqq. idem hujus ſe Autorem profitetur Epiſtolæ p. 95. An is ſit Clariſſimus Vir, Conradus Janningius, ut nonnulli ex verbis noſtris, quibus p. 367 fatebamur, ab eo ad nos hiſtoriam illam miſſam eſſe, ſuſpicati ſunt, non definimus. Falli interim eos, qui Eleutherii nomen a *Jo. Baptiſta du Sollier* adſcitum eſſe crediderunt, hujus Epiſtolæ Autor diſerte ſcribit p. 90. Ceterum Norberti d' Elbecque, Dominicani & Theologiæ Profeſſoris, ad quem data præſens eſt Epiſtola, etiam tum meminimus p. 369 & 370. Hic nimirum edita anno 1709 Epiſtola oſtendere conatus erat, Eleutherium illum in citata

Hiſtoria

Hiſtoria falſo ſibi quædam objeciſſe, ideoque ſe ab Janſeniſmi imputatione purgare ſtuduerat. Verum Norbertus Epiſtolam ſuam, ſi credimus Eleutherio, clam diſtribuerat amicis, nec niſi multo demum poſt tempore Eleutherius id reſcivit, ac vix tandem exemplar illius Epiſtolæ nanciſci potuit. Hic igitur p. 4 ſcribit, ſe in Hiſtoria citata ex ipſius Norberti Epiſtolis probaſſe, favere ipſum Janſenianis, ſed tamen ſuppreſſiſſe maximam eamque deteriorem ſcriptorum ejus partem. Nunc autem, cum a Norberto poſtuletur calumniæ, neceſſitatem ſibi videri impoſitam, dicta ſua defendendi. Nimirum objecerat Norberto tria Eleutherius, (1) eum e libro quodam ſuo Janſenianorum in gratiam expungi paſſum eſſe propoſitionem de morte & oratione Chriſti pro æterna ſalute reproborum: (2) de ſummi Pontificis infallibilitate timidius ſcripſiſſe, quam decuiſſet genuinum Thomiſtam: denique (3) Janſeniana placita propugnaſſe, ac vehementer pro eorum cauſa ſollicitum ſedulumque ſe præbuiſſe. Tria iſta capita ſibi objecta Norbertus totidem vocavit calumnias. Quam ob cauſam Eleutherius diſtinctis capitibus tribus iſtas accuſationes probandas ſuſcepit. Ac primum quidem demonſtrat ex Walloni ipſiusque Norberti epiſtolis, quas utrasque producit in lucem, ſimulque hujus exceptionibus & effugiis perſpicue ſatisfacit. Alterum caput cum tractat, oſtendit, Norbertum mutaſſe controverſiæ ſtatum, negantem, ſe de ſummi Pontificis in quæſtionibus fidei infallibilitate locutum fuiſſe timidius. Quippe Eleutherius ei objecerat negationem infallibilitatis Papalis in quæſtionibus facti, quam negari a Norberto, ipſiusmet verbis, ex ejus Epiſtola productis, p. 32 manifeſtum reddit. Tertium caput ut tractaret copioſius, fecit copia epiſtolarum Norberti, quas nactus eſt Eleutherius, qui illum ex his convinci poſſe exiſtimat, addens p. 58 & 86, earum epiſtolarum autographa ſibi in promtu eſſe. Finita p. 87 Epiſtola, Eleutherius *Poſtſcriptum*, quod vocant, ſubjungit paulo longius, in eoque ad parerga quædam epiſtolæ Norberti reſpondet. Hæc indicata a nobis eſſe ſuffecerit, cum noſtrum non ſit, hujus generis ſcripta, quippe perſonalia, pluribus perſequi.

* * *

Digitized by Google

ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Augusti, Anno M DCC XI.

Historie des Fürstenthums Anhalt.

i. e.

HISTORIA ANHALTINA; AUTO-re JOHANNE CHRISTOPHORO BECMANNO.

Tomus I.

Servestæ, apud Gottfr. Zimmermann, 1710, fol. Alphab. 6 plag. 12 fig. æn. 50.

ANhaltinæ domus Historiam, cujus per rerum gestarum virtutumque magnitudinem cum omni jam posteritate est adæquata commemoratio, sistit hoc Opus, a celebri scriptis & eruditione *Becmanno*, Principum vero, qui hodie sunt, Anhaltinorum auspiciis consignatum. Septem Partibus omnem laborem est partitus Autor Cl. Baconis de conscribenda Historia consilium ita sequi se professus. Nos quid Partes IV priores primo Tomo comprehensæ contineant, sigillatim nunc exponemus, de reliquis, quas Tomus II exhibet, alio tempore dicturi.

Prima autores Historiæ hujus alios, appellationes P. I.
item & antiquos regionum istarum incolas percenset. Inter C. I.
illos primus commemoratur *Henricus Basse*, Benedictinorum Ballenstetensium Prior, qui *Panegyricum Genealogiarum Anhaltinarum* anno 1519 composuit. Eum excipiunt *Brotuffus*, *Albinus*, *Clamorinus*, *Milagius*, *Sagittarius*, & *Gudius*, quem & Autorem ferunt libellorum, quos Halæ sub titulo, die Staaten von Europa, prodiisse scimus. Inter eos Milagius in Vindiciis

Anhaltinis A. 1648 editis magnopere commendatur. Quæ manuscripta adhuc servantur Chronica, ut & autores, qui non libris quidem sed capitibus tamen peculiaribus Anhaltina tractarunt, tacemus, id dolentes cum Autore, quod opus Milagii, quo Christiani I Anhaltini rationes in belli Bohemici societate defensurus adversus Habernfeldi calumnias, universæ simul Anhaltinæ Historiæ lucem accendere constituerat, imperfectum ab eo relictum fuerit.
Cap. 2. In appellationum evolutione *Anhalti* nomen pluribus locis commune demonstratur esse, maximeque Dynastiæ cuidam in Westphalia convenire, quæ ad Salmensis Principis ditionem pertinet.
3. Ipsa vox unde derivetur, dubium est, creditu tamen facillimum, idem esse quod an Holt/am Holße. Ascaniam ab Ascenas dictam non dubitatur, cujus nominis tot alia quoque per Germaniam vestigia haud suspecta extant.
4. Quibus vero fatis ad nos ex Asia coloniæ gentis ab Ascenas oriundæ sint delatæ, non definitur. Gentes, quæ sedes istas incoluerunt, primo recensentur Cherusci & Calucones, post illos Suevi & inter eos quidem Semnones, qui Seculo VI a Thuringis si non sedibus pulsi, nomine tamen eorum fuere censiti, cum ante jam mixtis cum Saxonibus domiciliis habitassent, quibus etiam postea, victis maxime Thuringis, cedere coacti fuere. Hos exceperunt Venedi, qui paulatim maximam Germaniæ partem occupabant, quorum facta mentione, nominum ex lingua Veneda reliquiæ, ductu partim *Albini*, partim *Frentzelii* explicantur. Fractis denique per Albertum Ursum & Henricum Leonem Venedorum viribus, reducti has in regiones ex Belgio sunt Saxones, Francorum olim odio tam procul a patria deducti. Qua occasione degener Francorum a reliquis popularibus perfidia, & alios opprimendi cupido abunde
5. demonstratur. Reliquiæ postremo, quæ a paganis remanserunt, cum fuerit inscriptionum Germana gens & Veneda minime gnara, lapidibus maximam partem, vel ad cultum quendam positis, vel in monumentum erectis & in circulos pariter ac strues congestis, quin urnis etiam haut paucis absolvuntur.

Parte

Digitized by Google

Parte secunda regionum Anhaltinarum singularum pro aeris terraeque varietate varia & in vegetabilibus & fossilibus opulentia tribus capitibus declaratur, & quanta metallorum e montium visceribus eruendorum spes sit, dummodo constanti labore fodinae exerceantur, ostenditur. P. II.

Pars tertia Historiam Geographicam continet, adeoque principio statim regiones Anhaltinae finibus suis describuntur. P. III.
Ἀπόσπασμα Saxoniae negat esse hanc provinciam, quod nescimus quomodo cum vastis Saxonum sedibus, quas & in istis finibus posuerant, conveniat, licet concedi possit, tanquam paragium quoddam ad Alberti Ursi posteros pervenisse. Pagi, quibus divisus olim fuit iste tractus, ex antiquis Diplomatibus curiose sunt conquisiti, quae inter Diplomata notatu dignum est aliquod Adolphi Imperatoris, quo Hermannum Luceburgicum pro *Divae recordationis Romanorum Rege*, *praedecessore suo*, agnoscit. Reliquae divisiones pro stemmatum Anhaltinorum numero subinde sunt factae & adhuc subsistunt; neque tamen rarior fortassis unquam illa, quae anno 1603 inter quinque fratres Anhaltinos est facta, legitur. Tanto enim amore conjunctos videas, ut ne communi quidem hac discordiae causa divelli potuerint. Jucunda est lectu pactorum Historia, per Ludovicum Principem consignata & nostro Operi inserta. Ceterum Imperii semper pars fuit Anhaltinus Principatus, nisi quod quaedam urbes & arces Feudum immediatum Magdeburgensis essent Archi-Episcopi, quod in arce Mauritii Halae conferebatur in Principes ab Archi-Episcopo, dextris conjunctis & osculo dato, ut solitum in ejusmodi solennibus. Haec tamen illud prae aliis habebant singulare, quod Archi-Episcopus sinistrum Principis pedem calcaret. Nexus hic feudalis per Fridericum Wilhelmum, gloriosae memoriae Brandenburgicum Electorem, solutus, ita tamen ut successio in istam hereditatis Anhaltinae partem, extincto Principum stemmate, Brandenburgicis reservaretur. Denique Otto Ascaniae Comes & Princeps anno 1315 homagio & vasallagio se Daniae Regi Erico devinxisse legitur apud Pontanum Hist. Dan. L. VII,

C. I. — p. 74 sqq. — 83 b. — 86 a.

 & pro-

&propterea munitiones suas ipsi obtulisse. Videtur hic notari Pontanus, ac si credidisset, ob istas munitiones hominem ligium Erici factum Ottonem. Sed neque fieri hoc potuit, ut recte vidit Celeb. Becmannus, nec omnino fuit Ottonis intentio, nec mens denique Pontani. Etenim in codicillis huc pertinentibus fatetur Otto, *se Erico, cui homagio & vasallagio obstrictus sit, firmiter promisisse, quod ejus servitiis fideliter sit adhæsurus, cum omnibus suis hominibus, vasallis, munitionibus & clausuris.* Hic vero loquendi modus nil aliud quam usum ditionis istius in bellicis negotiis Erico concessum indicat, cum, si de feudali quodam ob has urbes nexu contracto foret sermo, se illas ab Erico in feudo tenere velle, vel simile quid dicere debuisset Otto. Dein cum Ericus Ottoni 500 Marcas Selandicas & illas quidem annuas concedat, nemo rerum istarum peritus non videt, Feudo solum militari obstrictum huisse Anhaltinum, *homagium* autem non *ligium* sed *servitii* & per stipulationem forte modo factum esse censendum.
Cap. 2. Post *Hydrographiam* fluvios & lacus describentem, ad urbium singularum Historiam progreditur,
3. ubi primo statim loco *Bernburgum* ex sedibus Anhaltinorum Principum antiquissimis sistitur, quam adeo dilexit Wolfgan-
p. 126 b. gus Princeps, ut diceret, nil magis se in votis habere, quam
114 a. ut Venetias ex Bernburgo suo posset facere. Urbs hæc ad Salam sita nomen a Beringeris accepisse creditur, neque tamen, quando sit extructa, liquido constat, nisi quod anno 992 ab Ottone III Imperatore munitam finibus tuendis ex Ditmaro do-
C. 4. ceamur. Post *Hecklingensis Monasterii* memoriam renovatam, quod anno 1139 a Bernhardo Comite fundatum, post retectam
5. Evangelii lucem aliis usibus fuit destinatum, ad *Ballenstadium* progreditur Autor, quod in arcem Principum & ipsum oppidum dividitur. Arx illa primo propugnaculum quondam fuit, post
153 a. anno 940 Canonicis regularibus ab Esicone IV Comite concessum, anno 1120 ab Ottone divite Benedictinis traditum & SS. Pancratio ac Abundo dicatum, per bellum denique rusti-
156 b. corum anno 1525 devastatum ad Principes rediit. *Hartzigero-*
C. 6. *da*, vel ut antiquitus fuit dicta, Hatzgeroda notari præcipue meretur ob rudera arcis *Anhalti*, quæ in vicinia conspiciuntur.

Eam

Digitized by Google

Eam Esico, cum Monachis Ballenstadium concessisset, exstruxisse creditur, sed a trecentis retro annis paulatim deserta concidit, sic ut murorum modo quædam reliquiæ nunc adhuc supersint. Sequitur *Saltus Geronis* (Gernrode) quo in loco Gero notissimus Marchio anno 960 collegium monialium virginum instituit, quod a Seculi XVII principio non ab Abbatissis amplius sed ab Anhaltinis Principibus administratur. Magnus documentorum huc pertinentium numerus, tam ineditorum adhuc, quam correctius nunc ex avtographis descriptorum in Opere ipso potest legi, quo rerum istarum curiosos ablegamus. Illud modo monemus, quod, cum observante Cl. Becmanno, in Pontificum, qui post Eugenium III sunt secuti, confirmationibus, Eugenii hujus nulla fiat mentio, documento hoc esse possit, acta ejus, qui Roma in Galliam concedere coactus fuerat, pro invalidis apud successores habita. *Servesta* nomen a Slavico vocabulo Czerstwy, quod alacrem notat & vegetum, domiciliumque adeo alacrium significare statuitur, quippe cum sedes hæc Sorbiorum fuerit. Originis est incertæ, attamen ante 700 jam annos celebris, a Polonis Henrico II Germanis imperante occupata. Insignis est hæc civitas statua, quam vocant Rolandinam, quales & aliis in urbibus conspiciuntur, Gryphiandri aliorumque laboribus passim illustratæ. Noster non a Carolo M. quidem sed a Saxonicis Imperatoribus erectas & publica penes eas judicia fuisse habita autumat. Pone Rolandinam vero statuam, alia repræsentatur virginem in columna stantem aperto capite, passis capillis, dextra crumenam constrictam tenentem exhibens. Hanc ad libertatem a vectigalibus Servestanis aliquando concessam Becmannus refert. Urbs hæc Sec. XI Germanis habitata, post a Venedis superata, Seculo vero XII ab Alberto Urso Flamingis concessa videtur. Ex quo tempore sub nobilium quorundam potestate fuit, qui se *Dominos de Zerwist* dixerunt, oppidumque subinde *Urbem suam* appellarunt. Eorum familia nunc adhuc inter nobilissimas Anhaltinarum censetur. Ab illis ad *Dominos de Barboy* pergit, quos a Comitibus Barbyensibus probe distinguendos contra communem Genealogorum sententiam ex titulo &

p. 164 b.
Cap. 7.
182 b.
174 a.
P. III. L. II. Cap. 1.
193 a.
240 a sqq.
262 sqq.

insignibus demonstratur. Supremum vero Dominium partim Marchionibus Brandeburgicis, nominatim Johanni & Ottoni, anno 1259 cum Anhaltinis commune, partim horum solum fuit. Anno 1300 utile quoque Dominium Anhaltini soli obtinuisse videntur. Post Sigismundi Principis mortem anno 1405 per usurpationem primo, dein per pacta fuit introductum, ut majoribus natu semper Servesta concederetur, quod mutatum tamen mox anno 1440 & 1460. Nunc inde ab anno 1603, quo Rudolpho, Joachimi Ernesti filio, fuit addicta, ab ejus posteritate, quæ in Serenissimo Carolo Wilhelmo familiaque hujus nunc adhuc viret, regitur. Minora hujus portionis oppida, utpote sunt Coswitza, Buravia, Lindavia, Roslavia, Nienburgum, Muhlinga, Dornburgum, quorum quædam a Comitibus olim recta sunt, consulto prætermittimus; & ad

P. III L. III. Cap. I. tertium tertiæ partis librum progredimur, qui *Dessaviensis* familiæ sortem exhibet. Urbs ipsa, quæ nomen Principibus dedit, jam Seculo XIII sedes eorum fuisse videtur, incerta ceterum origine pariter ac nominis derivatione. Notatu digna est obsoleta quidem, sed non omni tamen fide destituta traditio, annuli cujusdam aurei occasione, qui pignoris publici apud

p. 352. Dessavienses Principes locum obtinet, narrari solita. Fœminæ cuidam Principi mos fuisse dicitur, ut post prandium mappam per fenestram excusserit, prægrandi semper bufone inferius excipiente decidentes reliquias. Hæc gravida cum aliquando esset Princeps, noctu ancillam ardente instructam candela lectum suum videt accedere, quæ, gratiis a bufone pro pabulo toties suppeditato peractis, annulum istum tradit, monens, ut diligentius curet servandum, quippe qui salutis Anhaltinæ sit pignus. Præterea vigiliis natalitiis ignem accurate custodiri jubet, quippe a quo ista nocte domui huic impendeat periculum. Alii deductam ab ignota quadam ancilla per vias prorsus incognitas ad parturientem fœminam dicunt Principem, a qua redhostimenti loco annulum cum istis monitis acceperit. Quicquid sit, annulus tamen iste non solum adhuc servatur, sed & ea prædicto die ab ignis periculo cautela obtinet, ut per universam Principum domum cum crepusculo, apud ipsos

autem

autem Principes hora octava deleatur omnis flamma, & custodes usque ad tertiam noctis vigiliam circumeundo ab incendio caveant. *Cothena* urbs originem habet eo incertiorem, quo L. IV C. 1.
deprehenditur antiquior. Et regionis quidem circumjacentis in antiquo Diplomate Ottonis II Imperatoris, quod *Marcam Kotenni* Noster nominat, occurrit mentio. Conjectura est, Cothenam fuisse, quæ Gruna sæpius dicitur, Venedorum sedes, ab Henrico I anno 927 expugnata. Certiora urbis hujus vestigia in antiquis Seculi XII documentis apparent. Præter V C. 1.
hæc in Anhaltinis finibus loca, quædam alia Principes foris etiam possident, inter quæ primum facile locum *Scheidinga castrum*, (Burg-Scheidingen) Thuringorum olim regia, Herminfridi Regis ultimi deditione nobilis, quæ ad Saxones, qui eum in Francorum acciti societatem debellaverant, pervenit. Ab Henrico II Imperatore Bambergensi Episcopo fuit data, a quo per modum feudi Apoldæ Vice-Domini (Bitzthum) acceperunt. Hi tamen anno 1376 jura sua Querfurti Dominis vendiderunt. Illorum ultimus Bruno XI, cum quo extinguebatur familia, castrum hoc Woldemaro Anhaltino quasi legavit, quapropter nunc adhuc Principum horum in illud est dominium. *Jevera Dominatus*, ut alias Frisiæ populus, Demo- 2.
cratico stabat regimine, quod, ut accidere solet ejusmodi Rebuspublicis, cum crebris affligeretur seditionibus, in unicum denique Dominum, ex ipsis tamen Jeverensibus electum, medio Seculi XIV est collatum. Denique, cum ad fœminas imperium devolveretur, & Orientalis Frisiæ Comites gravius illis imminerent, præsidium potentioris quærere maluerunt, adeoque anno 1532 Carolum V Imperatorem supremum sibi Dominum elegerunt. Per testamentum dein ad Comites Oldenburgenses postquam pervenisset, ab illis hæreditario jure post ultimi Comitis obitum, cujus sororem Anhaltinus Princeps habebat in matrimonio, huic familiæ fuit transmissum. *Ascaniæ* 3.
Comitatus cum ejusdem nominis civitate (Aschersleben) antiquissima fuit Anhaltinorum possessio, quin prima potius dicenda. Sub initium autem Seculi XIV cum Bernhardo II deberet cedere, ejus frater Albertus Episcopus Halberstadiensis

speciosò

ſpecioſo venditionis titulo ab Eliſabetha, Ottonis Aſcanienſis vidua, ſibi factæ, Aſcaniam vindicabat. Quod quam juſtum fuerit, diſquirant alii: ſatis in poſſeſſione juris, licet violentius illud videri poſſit, ſe habere putabat Albertus. Quapropter res, armata quandoque vi tentata, litibus tamen plerumque ad Imperatores delatis, fuit geſta. Et licet tribunalium ſententiæ tantum non ſemper Anhaltinis faverent, atque illud etiam obtinerent Principes, ut nullam unquam præſcriptionem juribus ipſorum derogare poſſe, per Imperatorem ſtatueretur, nunquam tamen commoda ſe præbuit occaſio, qua recuperare amiſſum valuerint. Per pacem denique Monaſterienſem cum ad Brandenburgicum Electorem ſimul cum Halberſtadienſi Epiſcopatu Aſcania quoque devolveretur, rurſus partibus ſuis Principes cavebant. Manſit vero res litigioſa, usque dum anno 1680 totius Imperii conſilio eo deveniret, ut, alio quodam modo Anhaltinis ſatisfieri debere, cenſeretur. Ad ipſum vero modum quod attinet, ſimultanea de Aſcania inveſtitura cum 24 annorum ab Imperii oneribus immunitate Principibus concedebatur, quod adhuc obtinere, cum immunitas iſta anno demum 1703 cœperit, nulli dubitamus.

P. IV. *Pars quarta* Principum Anhaltinorum regiminis formam,
Cap. 1 p. 505. dignitates item, prærogativas, inveſtituras &c. ſiſtit. Ipſa regio cum in quatuor partes, ut modo vidimus, ſit diviſa, ſingularum partium Dominis, ut ſuo in ditione ſua jure quis-
506 a. que imperet, eſt conceſſum. Sed cum multa pacis pariter ac belli negotia toti familiæ ſint communia, unanimi omnium conſenſu adminiſtratio eorum ſeniori, quisquis ille fuerit, eſt relicta. Si qua etiam gens hujus familiæ forſan intereat, ut per lineas in vacuam portionem ſuccedatur, inter Principes
506 b ſqq. convenit. *Primogenituræ* jus a Serveſtanis, Cothenicis &
508 b. Bernburgenſibus conſtitutum obſervatur. Ceterum quando conveniunt Principes, illi, penes quos eſt imperium, reliquos quamvis ſeniores anteeunt, ipſorum vero imperantium ordo pro annorum, quibus regimen tenuerunt, numero diſponi-
C. 2. 509 ſqq. tur. De *Titulis* ſi diſpiciamus, primo quidem *Comites* tantum

Aſcaniæ

Digitized by Google

Aſcaniæ dictos invenimus. Bernhardus, Alberti Urſi filius, antequam Saxoniæ Ducatu potiretur, *Dux* a ſcriptoribus appellatur, cujus filius Henricus *Principis Anhaltini* nomen primus ſibi vindicavit, ſubinde tamen in diplomatibus antiquis Comitis Aſcaniæ titulo ſolum inſignitus, prout erat iſta ætas de titulis non curioſe nimis ſollicita, quapropter & inverſo identidem ordine Principes Aſcaniæ, Comites autem Anhaltinos nominari obſerves. Sed &, antequam Aſcaniæ cognomen adſciſcerent, *Ballenſtadii Comites* ſunt dicti, quod prius non deſiit, quam Ballenſtadio Benedictinis conceſſo, Anhaltum Comites commigrarent. *Marchionis* appellatio per ditionem Bernburgicam, ſed non nimis conſtanter viguit, quin penitus etiam poſtmodum evanuit. *Domini Serveſtæ & Bernburgi* olim, ad poſſeſſionem ditionum earum indicandam, quidam ex illis vocabantur, quanquam Serveſtæ titulus non ante Seculum XVI invaluit. Hodie juris nota eſt eadem in ſingulorum titulis, ſi eos excipias, qui Bernburgum & Serveſtam reipſa poſſident. *Dignitatis ſigna* in titulis Principum ſunt, **Durchlauchtig / Hochgebohren.** Illud, ſive *Illuſtris*, nomen cum ab aliis, tum ab Imperatoribus ſæpius ipſis tributum legitur, donec poſt Caroli IV tempora tantiſper ceſſaverit. Leopoldus autem anno 1677 id Anhaltinis conceſſit, ut Senior ſemper eorum, qui regimini præſunt, ab Imperatoribus Illuſtris titulo honoraretur. *Inveſtituram*, cum iſta regio inter ſeptem feuda vexiliorum in Impero numeretur, conſtanter Imperatorum autoritate in eos collatam obſervatur, ſic tamen ut olim literis Imperatoriis ſummatim tantum Aſcaniæ regionumque Anhaltinarum mentio fieret, nunc per partes eundo plura ſigillatim deſignentur. Ipſa ſolennia per Seniorem familiæ legatosque ejus ut plurimum penes Imperatorem peraguntur. *Privilegia* Principum non ſunt contemnenda. Sic a Maximiliano I conſtitutum eſt, ut præſcriptio nulla juribus ipſorum queat detrahere, & ut a vectigalibus prorſus ſint immunes. Prætermittimus alia, quæ penes Autorem poſſunt reperiri. Hoc capite propter nexus in argumentis opportunitatem tres *ſigillorum Imperatoriorum* tabulæ, ex documentis Anhaltinis

p. 509 ſqq.
p. 510 b.
513 a.
Cap. 3.
523 a.
525 a.

æri impressæ, cum observationibus haud contemnendis exhi-
p. 518 a. bentur. In eorum aliquo Conradus II repræsentatur sedens, globum, quod non est obvium, dextra tenens manu. Notabile magis est aliud ejusdem Conradi, cujus adversa Imperatoris ipsius effigiem dimidiam, aversa filium ejus stantem, paludamento etiam & sago, propemodum ultra temporum istorum elegantiam, insignitum sistit, cum inscriptione: *Henri-*
519 a *cus spes Imperii.* Denique Friderici quoque III sigillum, cujus aversa habet aquilam inscriptam his verbis:

Aquila Ezechielis
Sponsa missa est de cœlis,
Volat ipsa sine meta,
Quo nec vates, nec Propheta,
Evolavit altius. † a. e. i. o. u.

Sub pedibus autem Imperatoris in adversa sedentis, absoluto in peripheria titulo, hæc verba leguntur: *qui natus est in die*
C. 4. *Matthæi sub anno 1415.* Recensentur postea *tituli* quidam & *di-*
p. 527 a. *gnitates* aliquibus horum Principum *peculiares.* Sic Henricus I *tutorem Marchiæ* se dixit, quod tutor esset Johannis, post Ele-
529 a. ctoris, & Ottonis Pii, fratrum Brandeburgicorum. Sigfridus, Henrici hujus filius, *heredem Thuringæ* se appellavit, incertum qua ratione, cum Henricum alias Brabantinum cum Henrico Illustri de Thuringia tum contendisse constet. *Palatinatum Saxoniæ* Principes a Ludovico Bavaro, a Carolo item IV obti-
531 a. nuerunt, ad possessionem tamen nunquam pervenerunt. Anno 1401 *Burggraviatus Magdeburgensis* Anhaltinis ex concessione Comitis Hardecensis, tum Burggravii, cessit, eamque di-
533 b. gnitatem diu satis tenuerunt. Ecclesiæ quoque Magdeburgensis olim *Dapiferi* fuerunt Anhaltini, ut Saxones pincernæ, quod munus tamen, cum Brandeburgici Magdeburgo potirentur, est sublatum. Rudolpho cum posteris a Maximiliano *Comitis Stabuli* per Imperium dignitas tributa quidem, sed nunquam est usurpata. Militaria quædam munera, quibus Anhaltinorum aliqui & olim præfuerunt & adhuc præsunt, consulto tace-
C. 5, 6. mus. Mittimus etiam *Heraldica* Domus Anhaltinæ, item *judi-*
ciorum

tiorum formas, nec de *monetis* quicquid esset, quod moneremus, nisi inter numos ex auro Chymico cusos occurreret aliquis, cujus Historiam olim Tentzelius in Colloquiis menstruis Anni 1693 p. 1001 texuit, sed non satis accurate. Dicit enim, aurum ab Antonio Gunthero Servestano elaboratum, in quo est falsus. Nam aurum Princeps iste ab Anna Sophia Comite Solmensi, coram qua tribunus quidam equestris per Chymicas operationes illud paraverat, accepit, figuras autem & inscriptionem invenit ipse. Ita rem Celeb. Autori Bernburgensis Principis uxor, filia Comitis, narravit. Inde quæ leguntur ibi, *Jussu A. S.* jussu Annæ Sophiæ sunt explicanda, non ut Weitzius apud Tentzelium statuit, *jussu autoris sui*. Inter *aurea numismata*, Theodosii antiquum quoddam ponitur, a rustico Servestano inventum quam opportunissime. Is enim cum testis ad Baptismum esset requisitus, nec haberet sumtibus ferendis pecuniam, mutuum ab omnibus ipsi negaretur, tristis per campum apertum incedens in rivulo quodam numum istum reperit, cujus permutatione liberavit se a sollicitudine. Reliqua etiam *jura tributorum*, *comitiorum*, *regiminis Ecclesiastici* &c. satis fuse ab Autore ad finem usque hujus Tomi deducuntur, de quo hæc dicta sufficiant.

p. 561 a sq.

562 a.

TESORO DELLA LINGUA GRECA VOLGARE ed Italiana.

h. e.

THESAURUS SIVE DICTIONARIUM locupletissimum Linguæ Græcæ vulgaris & Italicæ, opus posthumum P. ALEXII DE SOMAVERA, Capucini, Missionarii Apostolici & Custodis omnium in Græciam Missionum, in lucem editum a P. THOMA PARISINO, Missionario Apostolico ejusdem Ordinis.

Parisiis, apud Mich. Gvignard, 1709, 4 maj.
Alph. 5 plag. 6.

CUm ætas nostra multos vidit, qui in illustranda hodierna Græcorum Lingua, eademque ad artis regu-

Digitized by Google

las revocanda occupati fuerunt,. tum non ita pridem non vulgarem accessionem edito locupletissimo illo Thesauro nacta est, eo majoris certe faciendo, quo diutius ejusmodi opus eruditorum votis adhuc expetitum fuit. Debetur hic Thesaurus assiduæ industriæ & curis P. Alexii de Somavera, auspiciis autem Illustris Bignonii, qui se, ut alias, ita hic quoque literarum amplificatorem & Mæcenatem literatorum præstitit, quod Dedicatio promeritis laudibus celebrat.. Labor Autori suo quadraginta annis constitit, qui huic negotio perficiendo idoneum se reddidit, cum per multos annos Legatis Regis Galliæ, CPolin missis, a sacris concionibus fuerit, ac deinde juvenibus linguarum notitia imbuendis operam dederit, & in variis Græciæ urbibus ac omnibus fere Archipelagi Insulis negotia dextre obierit. Ita vero rationes suas Autor diligentissimus instituit, ut præter omnes Græcæ ac Italicæ Linguæ dictiones varias Græcas phrases & loquendi formulas, omnesque voces, quæ in Insulis variis, Chio, Candia &c. Smyrnæ item & Athenis receptæ sunt, insereret, nec omitteret terminos technicos, qui in Grammaticorum, Philosophorum & Theologorum scholis frequentantur, ac denique passim ansam arriperet, occasione vocum quarundam de aliis momentis Lectorem monendi. Sic v. c. p. 3, ubi vox ἄγγελος locum invenit, simul exhibet κατάστιχον τῶν ἐννεὰ τάξεων τῶν Ἀγγέλων h. e. *recensionem novem Ordinum Angelorum.* Ceterorum Lexicographorum methodum in eo quoque secutus est, quod diversa Substantivorum genera additis articulis significavit, ac Adjectiva, quæ vocant, convenientibus terminationibus instruxit. In verbis ita egit, ut formas temporum, quorum formatio difficilior videbatur, nominatim Imperfecti, Perfecti, Imperativi & Infinitivi cum Præsentis forma proxime conjungeret. Si qua etiam anomala Verba occurrant, quæ tempora nonnulla modo insolenti & a reliquis diverso forment, illorum quoque mentio diligentissime fieri solet. Cumque usu veniat, ut verba quædam temporibus nonnullis prorsus careant, Autor ita rem instituit, ut commemoratis temporibus, in verbo ejusmodi obviis, addat verba καὶ ὄχι ἄλλο, h. e. *& præter hæc nullum aliud.*

Digitized by Google

aliud. In exponendis vocum ſignificationibus non ſolum propriorum, ſed metaphoricorum quoque ſignificatuum ratio habita eſt; cumque quædam voces in aliis urbibus & locis Græciæ vel prorſus adhiberi non ſoleant, quæ in aliis familiariſſimæ ſunt, vel alia etiam notione uſurpentur, neceſſe fuit, ut varii ſignificatus commemorarentur. Illæ quoque voces hic non omiſſæ ſunt, quæ non tam nativæ & domeſticæ ſunt, quam ex alienis linguis mutuo deſumtæ & ad Græcæ Linguæ habitum aliqua ex parte compoſitæ, v. g. ὁ Κόντες, quod ex Italico *Conte* eſt expreſſum. Termini technici v. c. τὰ καθόλε h. e. Univerſalia vel Prædicabilia aſteriſcis a ceteris diſtinguuntur. Id quoque obſervatione dignum viſum eſt, quod voces, quibus conſuetudo duplicem pronuntiandi rationem tribuit, duplici quoque accentu, ut rei hujus indicium fieret, notatæ inveniantur, v. c. ἀφεντιά. In univerſum id animadvertimus, voces ſingulas iis in locis inveniri, quos ratione literarum ſibi poſtulabant, non autem derivata, quod alias fieri ſolet, ad primitiva ſua revocata eſſe, quod poſterius tironibus laborem inquirendi non poteſt non difficiliorem reddere. Ultimo loco neque id prætereundum eſt, quod totum Dictionarium in duas partes abeat, quarum prior exhibet voces Græcas Italicis totidem expreſſas, poſterior autem Italicas, quibus Græcæ reſpondent, ut eadem opera Græcis in Italica, Italiſque in Græca lingua haurienda & interpretanda inſervire poſſit.

NOUVELLE METHODE POUR APPRENDRE les Principes de la Langue Grecque-Vulgare &c.

h. e.

NOVA METHODUS SEU RATIO DISCENDI elementa Linguæ Græcæ vulgaris, diſtributa & diviſa in XII horas. Autore P. F. THOMA PARISINO, Capucino, Miſſionario Apoſtolico.

Digitized by Google

Parisiis, apud Mich. Guignard, 1709, 8 maj.
Alphab. 1.

QUi in proxime præcedenti libro, tanquam alieno opere, in lucem proferendo utilissimam operam collocavit, & ab harum rerum intelligentibus & studiosis gratiam iniit, idem non minori beneficio eosdem sibi obstrinxisse censendus est, cum id propria industria addidit, quod ad linguam Græcorum hodiernam feliciter percipiendam desiderari posse videbatur. Deerat scilicet Grammatica, ex qua idiomatis Græci elementa haurire tironibus liceret, quorum desideriis sic fieri satis posse non dubitamus, cum Cl. Autor & brevitati compendiosæ potissimum studuerit, & præceptiones ita confirmarit, ut præceptis Græcæ linguæ antiquioris, qualia in Grammaticorum scholis hodie obtinent, ubi per ipsius linguæ rationes licuit, respondeant, quod eruditis & Græce gnaris institutum hoc non parum commendabit. Præcepta ipsa, ut cum plurium utilitate conjuncta essent, tribus omnino linguis, Gallica, Latina & Italica proferuntur, quæ per tres columnas dispositæ sibi in eadem pagina respondent. Capitum distinctionem suppeditavit duodecim horarum numerus, quibus singulis certum quoddam pensum ita destinatum est, ut his absolutis ipsius linguæ notitia animo impressa dici possit. Eundem morem Schickardo se olim in Horologio suo Hebraico probasse, nemo est qui ignoret. Non necesse est, ut de ipsarum Horarum divisione, vel Elementis linguæ traditis, quicquam commoneamus, cum nihil de his, si breviter & strictim, dicatur. In calce occurrit *Abecedarium Christianorum*, quod præter Orationem Dominicam & Symbolum Apostolicum precationesque nonnullas, alia doctrinæ Christianæ elementa Græce, Gallice, Latine & Italice complectitur.

IL NUOVO CONFEDERAMENTO DI GIESU IL Messia Salvator Nostro.

h. e.

NOVUM FOEDUS JESU MESSIÆ SERvatoris nostri, ex Græco fideliter Italice conversum a MAT-

MATTHÆO BORLANDO DELLA LEGA D. Theologo & Professore Philos. ac Linguarum Exotic. in Academia Equestri Erlangensi, & JAC. PHIL. RAVIZZA, Doctore Theologo. Volumen I, quod Evangelia comprehendit.

Christian-Erlangæ, apud Dan. Mich. Schmatz, 1711, 8. Alphab. 1 pl. 12.

NOva hæc versio Evangeliorum, quam ceterorum librorum N. T. interpretatio proxime sequetur, a duobus Viris eruditis, natione Italis & a Romanensibus ad veritatem Evangelicam deductis, profecta est, quæ non minus fide & industria, quam notis contextui subjectis sese commendatura videtur. Inscripta ea est Serenissimæ Reginæ Britanniæ & præter Præfationem, in qua exstantiora quædam operarum typographicarum errata emendantur, munita est historica quadam Ecclesiæ descriptione inde ab ultimis antiqui Fœderis originibus summatim repetita. In notis id agunt Clarissimi Interpretes, ut nunc versionis, si forte ab aliis discedat, rationem reddant, nunc errores quosdam prave de doctrinis sacris sentientium, ac nominatim Romanensium, confutent. Sic in inscriptione Evangelii Matthæi vox γένεσις non per *genealogiam*, quod plerumque fieri solet, sed per *historiam* convertitur, cum scriptor divinus non solum natales & gentem Servatoris, sed res ejus gestas in universum exponere constituerit. Hæc ratio idonea, si quid videmus, in notis redditur, quæ præterea provocant ad hanc vocis Hebr. תּוֹלְדָה cui Græca γένεσις respondet, notionem, Gen. XXXVII, 2, Num. III, 1 &c. receptam. Meminimus, idem, ut ceteros taceamus, Cl. Vitringam, Rhenferdium & nuper admodum Jo. Martianæum in Tentamine versionis Gall. N. T. monuisse. In cap. I v. 18 vocem δίκαιος, quæ Josephi elogium constituit, non *justi* sed *misericordis* notione exprimunt, quæ in Hebraico Codice alias recepta est & a Chrysostomo hic locum habere putatur. Cap. II v. 2 cum dubii hærerent, utrum τὸ προσκυνεῖν civilem an religiosum cultum designet, eam inierunt interpretandi rationem, quæ utrumque innuere posset,

poſſet, atque adeo verterunt per *ſacramentum*, quod vulgo *homagium* dicunt, *præſtare*. Cap. III, 4 per ἀκρίδας Joannis *ſummitates foliorum* intelligunt, ac per *Carobe* interpretantur, ſecuti Nortoni Knatchbulli exemplum in Animadverſion. ad N. T. ad quas in notis provocant. Hoc enim facere ſæpiuscule ſolent, ut eorum, quibus ſua debent, induſtriam nominatim laudent. Ad Cap. IV, 10 confutantur Pontificii, qui ex eo, quod Servator noſter non verbo προσκυνεῖν particulam excluſivam μόνῳ addiderit, quæ juncta eſt verbo λατρεύειν, efficere ſe poſſe putant, Sanctis non quidem λατρείαν, ſed tamen adorationem & cultum tribui poſſe. Ad Cap. VII, 13 confutatur Romanenſium ac nominatim Bellarmini ſententia, qui inter notas veræ Eccleſiæ ceteras copiam & amplum Civium ejus numerum commemorant. Cap. XX, 22 *bibere calicem* exprimitur per *calamitates ſuſtinere*, ac deinceps phraſis hæc ex antiquitate Judaica, ac recepta conſuetudine facinoroſis calicem propinandi in notis exponitur, ac ſpeciatim provocatur ad Tract. Avoda Sara, quem titulum operæ typographicæ in Avodach Lara perperam transfuderunt, quod alibi quoque factum eſſe obſervavimus. Sic ad v. 23 *Tremulius* & *Gatker* pro *Tremellius* & *Gataker* allegantur, quod ipſis Autoribus fraudi eſſe non debet. Interdum in notis Philologicæ quædam quæſtiones delibantur. Sic v. c. ad Lucæ XVI, 29 Moſi Pentateuchus vindicatur, laudatis, qui pro eadem ſententia propugnent, ſcriptoribus. Ex his, credimus, ſatis apparet, notas illas bonæ frugis plenas eſſe, quæ ad lucem contextui ſacro accendendam & linguarum & antiquitatum & divinioris doctrinæ præſidia adhibent. In calce addita eſt Catecheſis eo conſilio, ut illius beneficio rudiores elementa doctrinæ Chriſtianæ animo comprehendere poſſent.

BIBLIOTHECA SACRA, SIVE DIATRIBE de librorum Novi Teſtamenti Canone; Autore JO. ENS, S. Theol. D. & Eccleſiæ Beetſanæ in Hollandia Boreali Paſtore.

Amſtelo-

Amstelodami, apud Jac. Borstium, 1710, 8. Alphab. 1 pl. 10.

Cum religionis christianæ fundamenta sint libri illi, quos sacros jure meritoque appellamus, non injuria eos sub rigidissimum examen vocant, qui seriam æternæ suæ salutis curam susceperunt. Ita enim & a spuriis genuini discernuntur, abjectis fœtibus sanctis viris falso suppositis, & firmiter cognoscitur, fidem sacris libris deberi omni exceptione majorem. Posterius qui sibi dederunt negotium, ex iis multi id potissimum agunt, ut demonstrent, a primis Christianis eos, quos jam habemus libros utriusque Testamenti, agnitos fuisse & ita redactos in ordinem, ut, quicunque ibi appareant, θεόπνευστοι sint habendi, ceteris in censum humanorum operum rejectis. Etsi vero ea res fidem solum humanam parere videatur, tamen contemnendus ejusmodi labor non est: ac proinde, qui etiam propiori tempore non exiguo numero in hunc canonem Scripturæ sacræ inquisiverunt, laudem sui conatus meruisse visi sunt omnibus. Nec eam æquus Lector denegabit præsenti libello, cujus interiorem faciem ejus obtutui sistere aggredimur. Statim vero Cap. I de necessitate inquisitionis in librorum omnium Novi Testamenti canonem agit: in quo tamen, inscriptionis immemor, non aliud docet, quam cuivis Christiano compertum esse debere de divina horum librorum origine. Hæc autem explorata haberi potest etiam iis, qui de certo canone adhuc dubitant: & sane explorata fuit Christianis illis, qui ante canonem constitutum vixere. Equidem Capite XIII, quod ultimum est, rursus copiose probandam suscipit necessarium canonis usum ad probandam sacræ Scripturæ autoritatem. Verum si curatius rem expendas, illud duntaxat probat, notitiam historicam de horum librorum apud veteres autoritate tantum habere ponderis, ut, quos illi repudiarunt, merito suspectos habeas, quos contra probarunt, facilius eorum esse credas, a quibus scripti dicuntur. Ita vero autoritas veterum homini veri cupido non quidem illico persuadebit, ut eos libros divinos esse credat, sed tamen ducis instar erit, ad divinitatem ejus generis librorum

 firmis

Digitized by Google

§. 6 sqq. firmis cognoscendam argumentis. Negare quidem Autor
non veretur, non aliam esse viam sacrorum librorum autori-
tatem cognoscendi præter illud a constituto antiquitus canone
ductum argumentum. Immo ipsum Spiritus Sancti testimoni-
um internum, ad quod ablegant Theologi, minus ipsi vide-
tur tollendæ dubitationi idoneum. Sed nos quidem minime
dubitamus, firmiori fundamento divinam librorum Novi Te-
stamenti originem niti, quam sola hominum, magnorum
quidem illorum, sed tamen hominum, autoritate. Nec a
§. 18. nobis dissentit ipse Autor, fassus, res ipsas in sacra Scriptura
contentas firmissimum præbere argumentum ejus cognoscendi
§. 22. divinitatem. Addit quidem, inde non posse concludi ad singu-
lorum librorum originem divinam. Ast, si solæ humanæ au-
toritatis præsidio gauderent libri singuli, valde verendum esset,
ne non satis demonstrata videretur eorum θεοπνευστία. Vete-
res enim testimonium dare quidem possunt, antiquum esse
hunc vel illum librum, & ab hoc vel illo scriptum (nec plus
autor §. 28 & 29 probat) sed scriptorem divino inflammatum
Spiritu scripsisse, quomodo valide testari possint, non appa-
ret. Verum omissa hac & Theologis relicta quæstione, reliqua
hujusce libri Capita indicabimus. Postquam igitur Cap. II
argumentum totius libri breviter enarravit, Capiteque III de
notione vocis *Canon* varia egit, IV Capite perdocte disserit de
libris canonicis deperditis. Hic Pontificiis largitus, multos
periisse libros divinos, negat inde consequi, ut Scriptura sa-
cra habeatur imperfecta. Quinto demum Capite agit de tem-
pore constituti canonis, docens (1), eum esse constitutum an-
te seculum IV, cujus rei testes producit idoneos, (2) ante secu-
lum III, ubi autore utitur Ruffino, (3) ante annum 27 seculi se-
cundi. Cum enim Marcion hæreticus circa illum annum er-
rores suos disseminaverit, isque a Tertulliano dicatur jam ha-
buisse Apostolicum pariter ac Evangelicum canonem, rem pu-
tat esse manifestam. Hinc verosimile facere conatur, ipsum
Joannem Apostolum quatuor Evangeliorum canonem consti-
tuisse, simul refutans Dodwellum, negantem, collectionem
librorum Novi Testamenti factam esse ante ultima Trajani
tempora.

Digitized by Google

tempora. Qua in re Johannis Clerici veſtigia ſecutum eum eſſe, qui primus Dodwellum confutarat in Diſſertatione de IV Evangeliis, Harmoniæ Evangelicæ ſubnexa §. 7, ex collatione manifeſtum fit. Ceterum completum canonem librorum Novi Teſtamenti demum poſt Joannis Apoſtoli mortem eſſe conſtitutum, demonſtrat argumentis pluribus. Capite VI fatetur, certum annum, quo Canon ſit conſtitutus, definiri non poſſe, licet certum videatur, id factum eſſe ante A.C.117. Hinc ex Ruffino atque Athanaſio, qui ad majores ac Patres, quos ſequantur ipſi, provocant, probat, omnes libros, qui hodie Novum Teſtamentum conſtituunt, & ſolos illos fuiſſe in Canone. Eandem in rem affert conciliorum quarti & quinti ſeculi aliorumque Patrum conſenſum: niſi quod oſtendit, in Oriente plures de Apocalypſeos autoritate dubitaſſe. Quam dubitationem tamen ſine cauſa nonnullorum ſubiiſſe animos, Autor probat exinde, quod Juſtinus Martyr, Irenæus, Apollonius & Theophilus Antiochenus Apocalypſin pro genuino Joannis fœtu agnoverint, eorumque ætate ea de re nemo dubitarit. Tertio quidem ſeculo etiam de epiſtola ad Hebræos dubitari cœpit, ſed magis de autore ejus, quam de autoritate. Hinc poſtquam Cap. VII probaſſet, ab antiquis libros Novi Teſtamenti certo ordine fuiſſe diſpoſitos, pergit Capite IIX ordinem librorum illorum eundem fuiſſe demonſtrare, quo eos legimus hodienum, dubiisque hic obviis ſtudet ſatisfacere. Cum vero illud etiam dubitetur, utrum omnes libri Novi Teſtamenti ſimul eodem tempore ita diſpoſiti & inde Canon confectus ſit, an Canon paulatim creverit, ſubinde aliis libris adjectis, donec tandem fuerit completus: Autor Capite IX prius it ſtabilitum, idque ex diſpoſitione atque ordine librorum, qui non conveniat cum ſucceſſive facta canonis collectione. Ordinem autem in diſponendis Novi Teſtamenti libris hunc eſſe ſervatum, monſtrat, ut, quo quisque prius altero ſcripſerit Epiſtolas, eo priorem ſit ſortitus locum in Canone. Unde primo loco reperiantur Pauli, tum Jacobi, dein Petri, poſt Joannis, & poſtremo Judæ Epiſtolæ, cum Paulus omnium primus ſcripſerit Epiſtolas, & poſt aliquot a Paulo editas Jacobus, tum Petrus, hinc Joannes, ac tandem Judas:

Digitized by Google

variæ autem ejusdem autoris Epiſtolæ, una ſerie ipſius nomini ſubjectæ, non collocatæ ſint ſecundum tempus, quo ſcriptæ, ſed ſecundum dignitatem Eccleſiarum & Perſonarum, ad quas ſcriptæ ſunt: niſi quod in illis Epiſtolis diſponendis tempus ſcriptionis obſervatum ſit, quæ plures numero miſſæ ſunt ad easdem ſive perſonas, ſive Eccleſias. Cur autem Epiſtola ad Hebræos ultimo inter Paulinas loco ſit poſita, hanc reddit rationem, quod ſub Novi Teſtamenti œconomia Deus Eccleſiam ex Gentibus præferendam voluerit Eccleſiæ ex Judæis collectæ. Utrum autem Canon Novi Teſtamenti conſtitutus ſit ab uno, an a pluribus eum in finem congregatis, difficile dictu (Cap. X) videtur Autori, cum apud veteres altum de hac re ſit ſilentium. Veroſimile tamen non judicat prius ex eo, quod unus aliquis id opus non videtur aggreſſus eſſe, tanquam laborioſum, & de quo metus fuerit, ne fine ſuo excidat, hoc eſt, ne Canon ab uno conſtitutus non reciperetur ab omnibus. Poſterius vero magis putat conſentaneum, cum eo tempore Doctores ſæpius convenerint de rebus ſacris acturi, eorumque autoritas tanta fuerit, ut, ſi ab iis adornatus eſſet Canon, non mirum videri debeat, cur receptus ſit ab omnibus. Neque vero alios fuiſſe hos Doctores, arbitratur, quam de Orientis Eccleſia, hujusque conjecturæ plures affert rationes haud ſane contemnendas. Quando tandem quæritur, quinam inter Orientis Doctores fuerint collectores Canonis? rurſus Autor conjecturis indulget, easque ingenue aliorum ſubjicit judicio, ſi forte quis certius quippiam meditando extundere poſſit. Suſpicatur itaque, inter Canonis collectores fuiſſe Ignatium, Polycarpum, Quadratum, propter ſuam, qua ſua ætate valuerunt, autoritatem. Capite XI contendit variis argumentis, Canonem eſſe collectum non ſola humana autoritate, ſed etiam divina, DEUMque ſingulari modo collectoribus præſto fuiſſe, & extraordinarium Spiritus Sancti inſtinctum eo fine iis largitum eſſe. Poſtremo in Cap. XII ea proponit ac refellenda ſuſcipit, quæ ad infringendam deſignati Canonis autoritatem afferri queunt: ut ſilentium veterum, eorumque de libris nonnullis in canone comprehenſis dubitationem. Scorſim agit de Epiſtola ad

Hebræos,

Hebræos, docens, jam Seculo II Irenæum eam Pauló abjudicasse, immo primo jam Seculo quosdam in eadem fuisse sententia, tertio vero ac sequentibus seculis complures. Ipse tamen Paulo eam propterea tribuit, quod dissentientes non sat graves dubitandi causas habere videantur. Hujusque generis & illas statuit esse dubitationes, quæ de aliis quibusdam Novi Testamenti scriptis factæ leguntur.

BIBLIOTHEQUE CRITIQUE &c.
h. e.
BIBLIOTHECA CRITICA, SEU COLLECtio variorum Scriptorum Criticorum, publicata a Dn. DE SAINJORE, cum ejusdem Notis.
Tomus III & IV.

Amstelodami, apud Jo. Lud. de Lorme, 1708, 1710, 12 maj. Alph. 3.

Cum anni superioris mense Junio p. 279 sqq. Bibliothecæ hujus Criticæ Tomos priores recensuerimus, Lectoribus etiam posteriorum Tomorum argumenta potiora nunc indicari par est. Editorem esse celebrem illum *Simonium*, & illo tempore demonstravimus, & nunc in confesso est apud omnes, adeo ut dissertationes omnes voluminibus illis comprehensas solum Simonium habere autorem plerique existiment. Sed hos ipsos Tomos paulisper perlustremus.

Tomo III Capite 3 de libro Henochi differit copiose, eumque subdititium esse evincit. *Cap. 5* exemplis aliquot probat, Latinam versionem Historiæ Concilii Tridentini a Card. Pallavicino Italice scriptæ esse mendosissimam: idemque fert judicium de Andilii versione Josephi Gallica, qua in re præeuntem ei habemus Clericum T. VI *Bibl. Sel.* p. 248. p. 62.
Cap. 11 novam editionem operum Augustini, a Benedictinis Congregationis S. Mauri adornatam, reprehendit, judicans, eos rectius facturos fuisse, si in exiguo libro observationes Criticas ad hunc Patrem publicassent. Docet simul exemplis

luculentis, editores illos artis Criticæ rudes fuiſſe, ac propterea ad hoc negotium minus idoneos. *Cap. 18* refert, in Academia Salmanticenſi jurandum eſſe Doctoribus, ſe non receſſuros unquam eſſe ab Auguſtini ac Thomæ placitis. Ubi Autor eorum ſimul notat *ἀκρισίαν*, quibus volupe eſt jurare in verba magiſtri. *Cap. 26* recenſet pariter & commendat Martini Buceri Commentarium in Pſalmos A. 1529 Argentorati in 4 editum ſub nomine Aretii Felini. Ubi inter alia obſervatu dignum eſt, in ea Bucerum fuiſſe ſententia, Pſalmum XXII literali ſenſu de Davide ipſo, myſtico demum de Chriſto interpretandum eſſe. Pariter cenſet, Pſalmum XLV proprie de Salomonis conjugio, myſtice vero de Chriſto capiendum eſſe. Utramque ſententiam non obſcure approbat Simonius, addens tamen, Bucerum in eundem cenſum cum Grotio referendum eſſe, quod ſcilicet, judicio adverſariorum ejus, judaizet & typos ſenſusque myſticos multiplicet. *Cap. 28* Cunradi Pellicani Commentarios in Scripturam S. perluſtrat, eosque mirifice laudat & in optimorum ponit numero. Annotat quoque, eum ſtatuiſſe, vitio librariorum in V. T. multa eſſe corrupta & mendoſa, item eum rejicere puncta & accentus Hebræorum, tanquam Judæorum progeniem recentiorum. *Cap. 30* agit de Opere quinque libris conſtanti, cujus index: *Fortalitium fidei*. Tres ejus memorat editiones, Hiſpanicam A. 1487, Noribergenſem 1498, & Lugdunenſem 1525. Veroſimillimam de autore putat Bartoloccii ſententiam, qui eum fuiſſe ſcribit Alphonſum de Spina, Franciſcani ordinis Monachum. *Cap. 32* ingenue tractat de fraudibus, piis ſcilicet, Monachorum circa reliquias & miracula, oſtenditque, Clericos ac maxime Monachos plebis credulitatem in ſuum vertiſſe emolumentum: idque doli genus ſeculis XI & XII fuiſſe frequentiſſimum. Hujusmodi reliquiarum in Abbatia S. Dionyſii prope Lutetiam plena docet eſſe omnia & in aliis etiam Galliæ monaſteriis ac templis. Et quanquam Launojus, Gibertus, Thierſius, aliique, hujus generis ſive fraudes ſive errores patefecerint, nihilominus Monachos tam fructuoſa mendacia adhuc tueri commonſtrat. Progreſſus ad efficta miracula, S. Gregorii Papæ

dialogos

Digitized by Google

dialogos de vita S. Benedicti fabulosissimam judicat esse historiam. Hac occasione vitio vertit Protestantibus, quod adeo in Pontificiorum fraudes pietatis specie ornatas invehantur, cum nunquam defuerint cordatiores, qui hujusmodi ineptias albis, quod ajunt, dentibus exceperint. *Cap. 33* pari candore differit de indulgentiis, earum & originem & abusum exponens. *Cap. 35* & *36* continentur duæ Epistolæ ad *P. le Long*, Bibliothecæ Sacræ, a nobis A. 1710 p. 426 sqq. recensitæ, Autorem datæ, quarum priore eum docet, qua methodo liber ille sit componendus, posteriore errata & defectus aliquot ejus operis detegit. Utrobique perspicue indicat, Longum sibi haudquaquam idoneum videri ad recte perficiendum illud opus, eumque nimis acerbo judicio prosequitur, priorem Epistolam hisce ad ejus nomen alludentibus concludens verbis: *Non est meus mos, ut in scribendo sim longus: ἄνυς ὁ μακρὸς, amens, qui longus.*

Tomus IV complectitur Epistolas criticas ad diversos scriptas, adeoque simul continuatio est Epistolarum (*Lettres Choisies*) quondam a Simonio editarum. *Epist. 9* causam, cur sua Historia Critica V. T. Parisiis suppressa fuerit, explicat. *Epist. 12* multos Pontificiorum Theologorum agnoscere fatetur, sententias philosophicas nec probandas, nec refellendas esse ex verbis S. Scripturæ: quippe cum illa vulgarem sæpius sequatur loquendi modum, & ad vulgi captum sese accommodet. Hoc fundamento nixus non audet damnare recentiorum de terræ motu sententiam, & recordatus, Romæ decreto singulari damnatam fuisse illam opinionem, reponit, decretum a Cardinalibus eam in rem congregatis profectum non debere præferri rationi, immo ne Pontificem quidem in hujusmodi rebus esse infallibilem. Addit, decretum illud potissimum Bellarmini in gratiam confectum fuisse, qui ea ratione Jesuitarum Germanicorum, Copernici sententiam amplexorum, audaciæ obicem ponendum existimarit. Observat insuper, Didacum Stunicam, Theologum Hispanum, in suo ad Jobum Commentario Copernicanam sententiam comprobatum ivisse ex illis Jobi verbis cap. IX: *Qui commovet terram de loco suo. Nullus*, inquit Stunica, *dabitur Scripturæ sacrosanctæ locus*,

qui

qui tam aperte dicat, terram non moveri, quam hic moveri dicit. Inter hæc referens, multos esse in Gallia Cartesianæ Philosophiæ amatores, hanc affert causam, cur Aristotelica non possit a Pontificiis repudiari Philosophia, quod nimirum ea abdicata nullus sit futurus locus scriptis S. Thomæ. *Epist. 20* probat perdocte, Joannem Trithemium, Abbatem Sponheimensem, primis litterarum in Germania instauratoribus omnino annumerandum esse. *Epist. 26* ex ipsius Arnaldi literis manifestum facit, eum in animum induxisse Bibliothecam edere Jansenisticam, aliquot voluminibus in folio complexuram potissima Jansenianorum scripta de gratia & de doctrina morali: quem in modum edita est Bibliotheca Fratrum Polonorum. *Epist. 29* ostendit, Nicolaum de Lyra, clarum illum Scripturæ S. interpretem, gente Normannum fuisse, recitans ejus Epitaphium, quod adhuc Lutetiæ legitur, & a Swertio etiam relatum est. *Epist. 35* usque ad *52*, quæ ultima est, Gallicam suam versionem N. T. Trevoltii publicatam, & in his Actis A. 1704 p. 79 relatam, magno apparatu propugnat adversus Episcopi Meldensis censuram, qui versionem illam Socinianis favere contenderat. Multa hic habentur, difficiliora Scripturæ S. loca illustrantia, & qui a partium studio alienum gerunt animum, plerasque interpretationes videntur approbaturi.

JOHANNIS FRANCISCI BUDDEI Theol. D. & P.P. Institutiones Theologiæ Moralis, variis observationibus illustratæ.

Lipsiæ, apud Thomam Fritsch, 1711, 4.
Alph. 5 plag. 11.

Summa Theologiæ Moralis est necessitas, arctissimaque cum reliquis Theologiæ partibus conjunctio, adeo ut nullus Theologiæ, vel dogmaticæ, vel polemicæ, in vita & praxi appareat usus, nisi ad morum insimul doctrinam respiciatur. Grates igitur summæ Celeberrimo Buddeo debentur, Viro de Ecclesia & Rep. Literaria optime merenti, quod promissi memor,

Digitized by Google

memor, opus hoc Theologicum, elegantiſſimo doctrinæ apparatu refertum, cum erudito Orbe communicare non dubitaverit, ſpemque de ſe conceptam non tam impleverit, quam ſuperaverit. Tres Theologiæ moralis conſtituit Partes, quibus totum ejus ambitum complectitur. In prima parte de iis, quæ ad vitæ ſpiritualis incrementum pertinent, agit, in ſecunda actiones regenitorum ad legem divinam, & in tertia easdem ad prudentiam Chriſtianam conſideratas examinat. Singulis partibus præmiſit Prolegomena, in quibus de natura, atque indole Theologiæ Moralis, tum & de mediis, quibus illa juvatur, erudite disquirit. Ipſa etiam experientia edoctus Vir doctiſſimus, quantopere methodi concinnitate ſe commendaverit Philoſophia ſua practica, Halæ typis evulgata, quantoque eadem omnium cum applauſu ſit excepta, eandem in his quoque Theologiæ practicæ inſtitutionibus, a Medicis deſumtam ſequitur methodum. Eoque Parte I Capite 1 quandam velut Phyſiologiam exhibet, ubi de diſcrimine naturæ & gratiæ, partim generatim, partim ſpeciatim, quoad intellectum, & habitus intellectuales, quoad conſcientiam, quoad voluntatem, virtutesque morales, quoad facultatem imaginativam, quoad appetitum ſenſitivum, & affectus, quoad mores, ex corporis conſtitutione rebusque externis fluentes, fuſe diverſis in ſectionibus agitur. In Capite 2, Noſologiam complexo, imperfectiones regenitorum, ex naturæ reluctantia oriundæ, perpenduntur. Caput 3 Hygienen ſiſtit, vitæ nempe ſanctitatem, ad quam quotidianis incrementis contendere debemus. Caput 4 Semioticam repræſentat; ſigna exhibens, quibus naturæ gratiæque opera commode dignoſci poſſunt. Caput 5 ad Therapeuticam referri poſſet, ubi media quibus gratiæ vires augentur, vitæque ſpiritualis incrementum promovetur, accuratius conſiderat. In Parte ſecunda eadem utitur methodo, paucis ſaltem mutatis, quam olim in tradenda Jurisprudentia naturali adhibuerat. Primo itaque actiones hominum, ſpeciatim regenitorum, conſiderat, prout directionis per legem capaces ſunt, eademque indigent, tum de legibus divinis generatim, porro de iisdem ſpeciatim agit, & quidem ſeparatim de cultu

Dei interno, de cultu Dei externo, qua leges, tum absolutas tum hypotheticas, de officiis hominum erga se ipsos, de officiis hominum erga alios, tum absolutis tum hypotheticis, de officiis conjugum, parentum & liberorum, servorum & dominorum, de officiis summorum Imperantium & civium, denique de officiis Ministrorum verbi divini & Auditorum. Tandem etiam de mediis, quibus ad legum divinarum observantiam homines adduci possunt, aliquid subnectit, & summam addit Juris divini, secundum ordinem decalogi dispositam. In Parte tertia primum de prudentia Christiana, post & de Ecclesiastica & pastorali tum in genere tum in specie dicit. Ita pulcherrimo ordine dispositum opus selecta passim continet argumenta, quorum nonnulla speciminis loco proferemus. Sic p. 40, 44 Celeb. Autor locum Eph. II, 3 contra Grotium & Clericum eleganter defendit. Pag. 60, 61 gravissimum illorum refellit errorem, qui hominem ex tribus partibus essentialibus constare autumant. Pag. 73, 74 nullam inter rationem & fidem pugnam esse demonstrat. Non enim ratio, sed quod in ratione corruptum, falsum, erroneum est, veritati Divinæ repugnat. Justis tamen rationem circumscribendam dicit limitibus. Pag. 76 seqq. Scepticismum, Indifferentismum, & Naturalismum rejicit. Pag. 89 lumen immediatum, idque a ratione distinctum, omnibusque hominibus concessum, vel innatum, refellit. Pag. 91, 92 in vexatam illam inquirit quæstionem: an & quo sensu homo impius & irregenitus illuminatus dici queat? in generaliori significatione illuminationem dici posse concedens, sed non secundum Scripturæ S. stylum & loquendi rationem. Pag. 109, 110, conscientiam erroneam recte nomine *conscientiæ* appellari, quandoquidem generatim omne hominis judicium de suis actionibus, ad legem relatis, conscientia vocari solet, exemplo Pauli 1 Cor. IIX, 7 probat. Idem p. 111 de conscientia dubia observat, dum *conscientiæ* vocem in latiore significatione accipit, ut omne hominis judicium, sive certum sive incertum, sive verum sive falsum, hoc nomine veniat. Interim eandem rectissime inter humanæ imbecilitatis documenta referri observat.

Digitized by Google

ſervat. Pag. 125, 126 emendationem hominis ab intellectu non voluntate incipere, validis argumentis probat. Pag. 145 ſqq. controverſiam de amore puro & impuro erudite pertractat. Pag. 149 ſqq. per *ἐπιθυμίαν* in ſenſu pravo intelligit φιλαυτίαν, quæ in decalogo condemnatur. Ibidem avaritiam, ambitionem & voluptatis cupiditatem reliquorum vitiorum matres eſſe probat. Pag. 201 ſeqq. de amore concupiſcentiæ & complacentiæ prolixe diſputat. Pag. 209, 210 illorum repudiat ſententiam, qui virtutem pro medio perveniendi ad ſummum bonum & pro parte ſummi boni habent. Virtutem vero eodem loco definit per *conſtans & ſerium ſtudium*, *ſe in omnibus ad voluntatem Numinis componendi*; & receptam illam definitionem, quod virtus ſit *habitus electivus*, *conſiſtens in mediocritate*, *frequenti bonarum actionum exercitio comparatus*, tanquam multorum errorum genitricem rejicit. Pag. 215 unicam revera tantum virtutem eſſe, perhibet, cum unicum tantum ſit ſtudium ſe componendi ad voluntatem Numinis: virtutes autem, quæ vulgo conſtituuntur ſpeciales, diverſas ſaltem ſtatuit eſſe virtutis denominationes. Hinc undenarium virtutum Ariſtotelicarum numerum jam pridem a cordatioribus exploſum eſſe, & Ariſtotelem civiles tantum deſcripſiſſe virtutes ſtatuit. Pag. 269 illorum in ſe ſuſcipit refutationem, qui ſedem affectuum non voluntatem, ſed appetitum ſenſitivum, vel intellectum eſſe exiſtimant. Pag. 341 phraſin Johanneam, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖν, dextre explicat. Pag. 342 Apoſtolum Paulum Rom. VII de ſe tanquam homine regenito loqui, invictis argumentis confirmat. P. 398 de quindecim Pſalmis graduum contra Cardinalem Bonam diſputat, atque oſtendit, eos ita appellatos, quod a Muſicis Davidis ſolenniter decantarentur, ad gradus arcis Regiæ. Pag. 417 eleganter diſquirit, num bona opera ſint media, an fructus ſanctitatis. Pag. 424 ſeqq de legitima verbi divini tractatione, calendariis Biblicis, &c. fuſam inſtituit tractationem. Pag. 498 ſeqq. eos refutat, qui leges divinas a conſiliis non differre perhibent. Pag. 505 ab illorum recedit ſententia, qui leges poſitivas univerſales admittunt, & diſtinguendum potius

putat inter leges absolutas & hypotheticas. Pag. 529 seqq. secundum *specialem* obligationem actiones quasdam indifferentes esse posse concedit; sed secundum obligationem *generalem* nullam actionem indifferenten esse existimat. Pag. 543 seqq. probat, dari notitiam insitam principiorum practicorum, & ad Lockii argumenta erudite respondet. Pag. 651 legem de Sabbatho ad leges naturales, quas ratio capit, referri non posse putat: neque tamen negat, pag. 652, quod ratio dictitet, certum tempus cultui Divino destinandum esse. Pag. 737 ludos, qui sorte nituntur, illicitos pronuntiat. Pag. 765 seqq. ad Levit. XIIX & XX, non modo personas ibi expressas, sed & gradus prohiberi, perspicue declarat. Pag. 912 de Clericorum vestitu pulcre differit. Pag. 940, 941 eam perpendit quæstionem: an & quousque erga Magistratum supremum epanorthosi locus concedendus sit? Pag. 953 de excommunicatione, eaque tum majore tum minore, agit. Elegantes insuper quorundam Scripturæ sacræ dictorum ἐξηγήσεις immiscet, quas ex ipso libro discere Lectorem malumus, ne prolixiores esse videamur in recensendo opere, quod omnium apud nos manibus teritur.

Lichts der Weißheit anderer Theil ꝛc.

i. e.

LUMINIS SAPIENTIÆ TOMUS SECUNDUS, in quo morum doctrina, jurisprudentia naturalis & gentium, ut & prudentia status ad ductum Elementorum Philosophicorum JO. FRANCISCI BUDDEI, Theologi & Professoris apud Jenenses celeberrimi, pertractantur; Autore M. MARTINO MUSIG.

Francofurti & Lipsiæ, 1711, 8.

Alph. 2 pl. 8.

ANnus est, & quod excurrit, ex quo Cl. Autor cum Orbe erudito communicavit Tomum Luminis sapientiæ primum; pergit nunc & ex promisso nobis sistit alterum. In illo, quæ intellectum perficere & variarum rerum notitia eundem

dem imbuere poterant, edocuerat; in hoc, quemadmodum voluntas emendari, recte dirigi prudenterque flecti invita debeat, præcipit. Per utrumque omnia ea, quæ in Elementis Philosophicis Buddeanis, qua instrumentalia, qua theoretica, qua practica, pertractata fuerunt, isto modo absolvit. Accipe itaque, Lector benevole, paucis, quæ libellus ipse in se contineat, quoque pertractatus sit modo. In fronte Tomi hujus secundi conspicies Præfationem novam, a Celeb. Buddeo præmissam, in qua literatorum exemplis evincit, quod Philosophia practica etiam his valde sit necessaria atque utilis, & quod voluntatis emendatio, quam Philosophia practica sibi vindicat, ab intellectus informatione, qua eruditi ab aliis inprimis se distinguunt, sejungi debeat nunquam. Id enim si fiat, illico infelicitatis patere causam atque originem. Nam cum docti æque ac reliqui mortales omnes innumeris, qua mentem, qua corpus, imbecillitatibus laborent, fas esse, ut quilibet horum, non tantum intellectum ab inscitia sua, quantum fieri potest, vindicet, sed inprimis etiam voluntatis correctionem, qua ad felicitatem panditur via, habeat sibi commendatissimam. At enim vero fieri plerumque apud doctos, ut in sola eruditione (quæ Autori solummodo intellectus denotat perfectionem) subsistant, nec multum de virtute, quæ in voluntatis correctione & emendatione est collocanda, sint solliciti. Negligi autem hac ratione caput rei & unicum ferme veræ felicitatis fundamentum. Etenim si fiat, ut vitiis infecta maneat voluntas, & homo cupiditatum æstu abripiatur indesinenter, spes ne levissima quidem reliqua est ad aliquam perveniendi felicitatem, Hliusmodi homines, licet ipsum summum eruditionis teneant culmen, nihilominus tamen manere miseros atque infelices, cum eruditione, vacui ab omni mentis tranquillitate, & ad ambitionem & voluptatem & avaritiam perpetuo fere abutantur. Inde oriri rixas, contentiones, animumque prodi imperiosum & mille alias calamitates nasci; atque hinc usu venire non raro, ut ii, qui eruditissimi audiunt, neque Deum rite colant, neque aliis, quod suum est, tribuant, neque temperantiæ, quemadmodum ipsos decebat, studeant; accedere etiam sæpissime

& cumulum quasi miseriæ addere paupertatem, contemtum, morbos & id genus alia mala, quorum origo a perversa maximam partem repetenda sit voluntate. Inde Celeb. Autor non sine ratione concludit, etiam eruditos omnium optime evitare posse miserias, & felicitatis reddi participes, si Philosophiam practicam, quæ voluntatis urget correctionem, sibi reddat prorsus familiarem. Quid inde utilitatis in eos redundare possit, paucis ostendit; in reliquis Lectori operis hujus suadet lectionem. Istud vero in tres divisum est Partes. Prima morum doctrinam, quam Ethicam appellant, exponit, altera Jus naturæ & gentium enucleat, tertia Prudentiam status edocet. *Ethica* sex absolvitur capitibus. Cap. I agit de Philosophia practica in universum. Cap. II de natura & facultatibus hominis, tum mentis, inprimis voluntatis, tum corporis, ut & de rebus extra nos positis, quæ ad mores aliquid conferunt. Cap. III de imperfectionibus atque vitiis hominis. Cap. IV de summa hominis felicitate. Cap. V de arte noscendi hominum mores. Cap. VI de remediis ad summam perveniendi felicitatem. Tria vero potissimum in hac Ethica commentatione sunt, quæ Autor inprimis urgere videtur. Primum viribus naturæ ubique suos definiat limites, & quid insuper ab Ethico christiano requiri & possit & debeat, passim inculcat: deinde virtutes a se invicem rite discriminat, & quid virtus apparens sit, quid gentilis, quid christiana, & quodnam unicuique statuendum sit pretium, pluribus indicat: denique usum doctrinarum ethicarum, quod multi facere negligunt, ad vitam eas applicando, ostendere non omittit, id quod inter reliqua ex doctrina temperamentorum & arte aliorum noscendi animos luculenter cognoscitur. *Jurisprudentia naturalis & gentium* sequenti pertractatur ordine. Cap. I agit de jure naturæ & gentium. Cap. II de actionibus, quæ ad legem componi possunt, seu quæ directionis cuiusdam sunt capaces. Cap. III de imperfectionibus hominum, quibus a lege aberrant. Cap. IV de convenientia actionum cum legibus naturalibus. Cum vero caput hoc aliquanto esset prolixius, in novem alias distinctum reperitur sectiones. Sect. I tractat de

Digitized by Google

de lege naturali generatim, ut & de primo juris naturalis principio. Sect. II de officiis erga Deum. Sect. III de officiis erga se ipsum. Sect. IV de officiis erga alios, ad quæ absolute obligamur. Sect. V de officiis gentis erga gentem, ad quæ itidem absolute obligamur. Sect. VI de officiis, quæ ex certis hominum institutis fluunt. Sect. VII de officiis humanitatis, tum singulorum, tum gentis erga gentem. Sect. IIX de officiis conjugum, parentum & liberorum, dominorum & servorum. Sect. IX de officiis summorum imperantium & civium. Cap. V denique agit de pœnis, bello item & pace. *Prudentia status* hæcce habet. Cap. I exponit prudentiam status in universum. Cap. II naturam & conditionem statuum. Cap. III imperfectiones in statibus conspicuas. Cap. IV felicitatem in statibus. Cap. V remedia, quibus felicitas in statibus obtinetur. Hoc Caput cum itidem esset prolixius, in plures alias divisum est Sectiones. Sect. I commendat prudentiam conversandi cum aliis. Sect. II prudentiam œconomicam. Sect. III prudentiam Rempublicam administrandi & conservandi in genere. Sect. IV prudentiam circa leges & judicia, ut & circa pœnas & præmia. Sect. V prudentiam circa magistratus inferiores, ærarium, tributa, vectigalia & rem monetariam. Sect. VI prudentiam circa religionem. Sect. VII prudentiam circa fœdera & legatos, item circa bellum & pacem. Sect. IIX prudentiam, qua civitatis Monarchicæ, Aristocraticæ & Democraticæ conservari potest status. Sect. IX prudentiam aulicam. Ceterum retinet tum in jurisprudentia naturali & gentium, tum prudentia status suum morem Cl. Autor, corrigendo leviter rationis imbecillitatem, & ostendendo quasi digito, qua ratione ex disciplina sanctiori Christianorum mores ac vita aliam indolem seu aliam, uti in scholis loquuntur, formam nancisci debeant. Et cum orationis facilitas inter legendum quemlibet facile detinere queat, neminem fortassis talia legisse pœnitebit.

PHILARGYRII CANTABRIGIENSIS Emendationes in Menandri & Philemonis Reliquias.

Dicere

Digitized by Google

DIcere de his Emendationibus cœpimus Menſe ſuperiori p. 295: nunc ex iisdem reliqua percurremus, primum ea quæ ad certas claſſes referri poſſunt.

In dimetiendis verſibus Synizeſin, qua duæ ſyllabæ pro una ſumuntur, adhibet ſemel iterumque. P. 68 lin. 6 cum Senarium ita inchoaſſet: Θεȣ̃ ȣ̓ τρόπȣ- dixiſſetque, ultimam prioris vocis corripi poſſe propter ſequens ȣ̓, nempe ut fiat anapæſtus; quaſi diffidens huic, aliam etiam facit medicinam ægrotanti metro, tres ſyllabas in ſpondeum cogendo: Θεȣ̃ γ' ȣ̓· *Nam* Θεȣ̃, inquit, *in ſcanſione fit monoſyllabon*, *συνιζήσεως interventu.* Sic p. 72 *μέλεε in ſcanſione per Synizeſin in duas ſyllabas contrahi* dicit; cum tamen, ne id fiat, toties *μέλε* ſcriptum inveniatur apud Autores: Phileleutherus p. 59 aliquot exempla affert, & plura cuivis ſe offerent. P. 91 neceſſario ſibi videtur Synizeſin ſtatuere in hujus verſus pede penultimo:

Ὦ παῖ σιώπα πολλ' ἔχει σιωπὴ καλά

adeoque ad hunc quaſi provocat, ſi alio loco præter rem videatur adhibuiſſe Synizeſin, dum notari eum jubet: & ſane nemo aliter hunc verſum metiri poterit, niſi de emendatione cogitet; ſciendum autem extare eum apud Plutarchum etiam, atque ibi recte legi

Ὦ παῖ σιώπα, πολλ' ἔχει σιγὴ καλά.

Extat περὶ ἀδολεσχίας p. 333 T. II Opp. Ed. Baſ. Ellipſin hanc *μὰ τὴν* inculcat duobus in locis alieniſſimis, p. 65.

Οἴην τὸ γενέσθαι πατέρα παίδων; μὰ τὴν
Λύπη, φόβος, φροντὶς, πέρας ἐστὶν οὐδεέν

hic præterea nimis audacter ex ἦν fecit *μὰ τὴν*. P. 117 cum in his

--- ἔχεις
Πῶς ἡ θύρ' ἐστ' αἰεὶ 'νεωγμέν-

deeſſet ei unus pes; *ſi μὰ τὴν*, inquit, *addideris vel τάχα ſenarius eſt integer.* Quid hic quæſo *μὰ τὴν* faceret negativum? Nimirum ſperavit, ſibi rem hic pariter ſucceſſuram ac ſucceſſit Phileleuthero, qui alio quodam in loco p. 49 ſuarum Emend. pro ȣ̓ μάτην docte repoſuit ȣ̓ μὰ τὴν & exemplum ſimile adduxit ex Ariſtophanis Ranis verſu 1421, ubi *μὰ τὸν* occurrit,

Digitized by Google

occurrit, & subauditur Dei alicujus nomen, per quod juratur, ut illic Deæ. Aliam etiam Ellipsin habet p. 62:

--- Ἐπ' ἀμφότερα νῦν ἐπικληρ© ἢ
Μέλλει καθευδήσειν --

ubi subintelligit ὦτα· Sed hoc forte utcunque quis admittat; nemo certe particulam ἢ & quidem in medio sententiæ: uti nec in istis p. 68 -- ζῆν ὃ βέλεται· Ἤτοι δ' ἀτυχεῖν· ubi ἤτοι δὲ *sed profecto* interpretatur, oportune; nam nemo utique id suspicaretur. Aliis etiam Particulis (ad illas enim hac occasione transibimus,) utitur perperam. P. 33 circa finem ἐγ' ἐν μὲν ἤδη pro ἐγὼ μὲν ἐν ἤδη. P. 49

Τὰ τῆς θεῦ γὰρ πάντα γ' ὡς ἔχειν καλῶς.

In hoc versu, quem interpretatur: *Sic enim res Deæ optime se habebunt*, particulam ὡς male pro ὅτως usurpavit, quæ etiam quoties pro hac ponitur, cum accentu scribi solet, ut in ὣδ' ὣς & ἀλλὰ καὶ ὣς· in istis enim quandoque ita occurit; in illo autem loco nec sic ulla ratione poni potest. In eadem particula errorem inexcusabilem erravit p. 55 lin. 34, ubi scribit: ὡς, *ut vel pueri sciunt, sæpe idem quod πῶς*. Variarum quidem particularum obtinet locum; sed pro πῶς interrogativo, ut ipse in illo loco posuit, occurrit nunquam. E contrario non recte dubitat de ὡς ἐςι p. 83 in med. sed in eo sequitur Phileleutherum, qui p. 73 scribit: *deinde ne Græcum quidem est*, ἀδύνατον, ὡς ἐςι· nec cogitavit, ὡς ibi esse pro ὅτι, & ita sæpissime occurrere: & fallitur iterum Philargyrius, dum mutata sententia ὡς ibi *locum* τῦ ἵνα *obtinere* dicit p. 84 lin. 3. Particulam δὲ posuit otiose p. 118 in istis, versu posteriore -- πάντα δ' ἀνσκοπῆς ὅλως

Ἑτέρων πέφυκεν, ἧττονα τῶν δὲ μειζόνων.

Particulam τοιγὰρ, quæ significat *igitur* & in principio poni solet, prætereaque a Novæ Comœdiæ stylo est alienior, ipse & adhibet, & in medio ponit, & male interpretatur p. 123

Οὔτ' ἀνδριὰς τοιγὰρ καλῶς πεπλασμέν©
Nec statua profecto pulchre ficta.

Particulam αἰ aliquoties ponit, ubi eam, sat scio, non omnes tolerabunt: p. 1 Αἰ πολλὰ τηρεῖν πολλὰ δεῖ δεδοικότα, & p. 63 lin. 2 Τί τῦτο σιωπᾶν βύλομ' · αἰ τὴν νύκτα, & præcipue p. 31 ubi

ubi, cum ἂν posuisset, quasi nec sibi ipsi satisfaciens, loco ejus αἲ elegantius fore dicit, ut ita legatur locus:

- - - - οὐ
Σοβήσετ' ἔξω φησὶ τὰς ὄρνιθας αἲ
Ὑμῶν ἄπο - -

Particulam vero ἂν non ubique alias, ut hic, dubitat infercire, quæ magnum ei usum sæpe præbuit ad implenda τὰ κεχηνότα τοῦ μέτρου, quandoque etiam cum deformatione orationis. Afferemus omnia, nisi quædam nos fugerunt. P. 30 in fine: οὐ σοβήσετε ἄν; P. 33 ἕκαστος ἂν κύψας ἔφλα. P. 37 in fine: ὀκνηρὸς ἂν [illegible]αντα μέλλων παρεμβρέφειαι. P. 59 οὐ φέρει οὐδεμοῦ ἄν. P. 73 εἰ δέ τις παρέρχεται Ἀρκαδικὸς ἂν, ἁλίσκεται. P. 114 lin. 4 ὁρᾶς ἄν. P. 146 lin. 9 ἔχει γε πλοῦτον χειραγωγὸν ἄν. Etiam p. 22 lin 13 Ὡς οὐκ ἂν ἐκδοίη θυγατέρ' ἂν ἀσμένως. Sed ibi posterius ἂν casu, ut videtur, omissum est, quod ipse, nec male ibi quidem, insertum voluit, ut patet ex iis, quæ ibi statim dicit. Et quoniam ἂν ei ubicunque poni posse videtur, ut apparet ex quibusdam locis inter ea, quæ adduximus; tolerat γνώσεις ἂν αὐτοὺς p. 132 lin. penult. non item Phileleutherus, qui p 122 lin. penult. γνώσῃ σεαυτὸν revocat ex Stobæo: rectissime; non tantum propter ἄν, sed præcipue quia γνώσομαι usitatum, non γνώσω. Minus recte Phileleutherus p. 95 lin. 5 ἂν nullum locum habere dixit in hac oratione: καὶ συναγανακτοῦντά ποτ' ἂν οἰκείως ὁρᾶν. nam jungitur ἂν Participiis etiam, nec non Infinitivis; itaque Philargyrium aliter sentientem de eodem loco p. 103 lin. 5 aliquid ferire mirum non est; de loco ipso integro non loquor. Hæc de Particulis. De *verbis* etiam quibusdam aliquid monendum. Ditat Græciam verbo εὐτελεῖν, quod vere est εὐτελὲς, & ei *vilescere* significat, p. 30. & alio mirabiliore quodam: καχρῆσασθαι p. 74 quod primo a κάχρυς, quod est *hordeum tostum*, detorquet, deinde *sibilum edere* cogit significare, & alio: περιμελεῖν p. 52, ubi cum expresse scripsisset περιμελέω, format in imperativo non περιμελείτωσαν, sed invitis Grammaticorum filiis, quasi a περιμέλω, περιμελέτωσαν, & vertit *Inprimis curent, id imprimis dent operam, ut* &c. id quod Græci dicerent: πάνυ μελέτω αὐτοῖς. Præterquam autem, quod analogiæ prorsus

prorſus repugnat περιμελέτωσαι, etiam nimium recedit a περιθέτωσαι, loco cujus nobis obtruditur; propius accedit, & ingenioſum eſt Phileleutheri περί σε θειώτωσαι. Ego, ut hoc addam, locum illum recte a Cl. Clerico editum judico,

Καὶ περιθέτωσαι ἀπὸ τριῶν κρηνῶν ὕδωρ

Et ponant circa te in vaſculis *a tribus fontibus aquam.*

Verbum περιπατεῖν p. 132 alia etiam ſignificatione, præter notiſſimam illam onerat, & per *conculcare* atque *proterere* reddi poſſe dicit in iſto: Τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς; quod cum recte vertat Phileleutherus: *Tune omnino ambulas?* ipſe, *neſcio*, inquit, *quid ſibi velit*. At alii ſcient, hoc recte ibi in eum dici, qui indignus eſt, ut inter homines verſetur, & ambulet in terris, inutile pondus. *Nomen* etiam quoddam novum dedit p. 77 circa finem, κλέπτης, atque in loco iſto ὄχλος, ἀγορὰ, κλέπται, κυβεῖαι, διατριβαὶ lubens in plurali *ſcripſerit* κλέπτη pro κλέπται· præter neceſſitatem, ſi vel bona ſit vox κλέπτος. Crediderim tamen κλέπος & κλέπη eum ſcribere voluiſſe; ſed & hoc a ſermone populari, qualis eſt Comœdiarum iſtarum, alienum, & rariſſime occurrit; qualia utique vitanda erant. Tale eſt & ἀλιώτερος, nempe alienius a Comœdia, quod p. 31 reponit pro ἀθλιώτερος, quod tamen recte habet, ut eſt editum a Cl. Clerico; licet id nec Phileleuthero videatur, qui p. 28 ἀχρειότερος ſcribit, melius interim quam Philargyrius. Omnino, inquam, in iſtis caute agendum, ne Menandro aut Philemoni affingamus orationem, quali uſus fuit coquus ille Stratonis Comici apud Athenæum p. 382, qui eum, a quo conductus fuerat, hominem vulgari linguæ adſvetum, obtuderat ὁμηρικῶς loquendo, nec intellectus fuerat, niſi conſulto ad ſingula Philetæ Gloſſario: aut quali utitur Lexiphanes Luciani, quem homo feſtiviſſimus Medico commendat, ut deinceps ſanam fundat orationem.

Hæc de iſtis. Reſtant alia quædam pauca. P. 13 lin. 20 placet Philargyrio σπουδιεῖν in iſtis οὐ σείειν ἀλλὰ σπεδιεῖν, licet prius verbum ſit præſentis temporis, poſterius futuri; nobis minime, uti & Phileleuthero. Non recte in iſtis p. 16 - - πάντ' ἐςὶ τῷ καλῷ λόγῳ ἱερὸν - putat, πάντ' eſſe pro παντί·

Digitized by Google

nec recte, si pro πάντα sit, hoc exponit per κατὰ πάντα· minus etiam recte Phileleutherus p. 13 solœcismum esse dicit in πάντα ἐστὶν ἱερόν. Oratio est planissima, & nihil vel subaudiendum vel mutandum, si hæc Aristophanis est plana: ἅπανθ᾽ ὑμῖν τυραννίς ἐστι, in Vespis versu 486. Pro istis

Οὕτως ἀσυλλόγιστον ἡ τύχη ποιεῖ
Τὸ συμφέρον τί ποτ᾽ ἐστὶν ἀνθρώπου βίῳ.

quæ Philargyrius p. 56 non satis *nitida & emaculata* putat, Phileleutherumque *hic silentem* vellicat, ipse hæc affert:

Πάντ᾽ ὡς ἀσυλλόγιστον ἡ τύχη ποιεῖ!
Τὸ συμφέρον τί ποτ᾽ ἐστὶν ἀνθρώπου βίῳ;

quæ utique, si Clericus ita edidisset aut alius ante Clericum, merito intelligentioribus non satis viderentur nitida & emaculata: adeoque emendare conarentur; rectissime autem emendarent, qui ea ita exhiberent, ut Clericus exhibuit. Adjungam hic alium etiam locum ex p. 146, quem itidem rectissime a Clerico editum & intellectum, ipse corrigendo corrupit, quia non intellexit. Clericus ita p. 370:

Εἴποι τις ἡμῶν εἰς τὸν ἀγρὸν ἐξιὼν
Μνήματα παρελθὼν καὶ τάφους ἀνθρωπίνους·
Τούτων ἕκαστος ἔλεγεν, εἰς ὥρας ἐγὼ
Πλεύσω, φυτεύσω, τοῖχον ἄρας κτήσομαι.

Philargyrius autem:

Εἴ ποί τις ἡμῶν εἰς τὸν ἀγρὸν ἐξιὼν
Μνήματα παρελθὼν καὶ τάφους ἀνθρωπίνους,
Τούτων ἕκαστος ἔπεσεν, εἰς ὥρας ἐγὼ
Πλεύσω &c.

quæ utinam interpretatus fuisset, ut sciremus, num εἴποι τις i. e. *Dicat quis*, scribi voluerit, ut Clericus: an vero data opera εἴ ποί τις i. e. *Sicubi quis* scripserit? Quod si ita scripsit; in istis nihil omnino inest sani: sed si vel εἴποι τις voluit scribi, nec ita intellexit; cur enim mutavit ἔλεγεν in ἔπεσεν; Nam illa utique clara sunt: *Inter monumenta hominum sepultorum ambulans, dicat quis: Horum quisque*, qui hic conditi sunt, *dixit* aliquando: *Ego in sequentem annum navigabo, plantabo* &c.

Digitized by Google

bo &c. Sed mors prævenit; ita nunc nos: sed quis scit &c. P. 87 ad ista:

Μὴ πάντοθεν κέρδαινε αἰσχύνει δέ μοι
Τὸ μὴ δικαίως εὐτυχεῖν -

annotat: *Elegantius Autor Anonymus* (ita Phileleutherum vocat) κέρδαιν' ἐπαισχύνει· *pro* μοὶ, *malim* σοὶ *quod ipsa sententia, ni fallor, efflagitat.* Imo vero sententia & oratio, si sana esse debet, illud σοὶ respuit potius; μοὶ autem recte ibi ponitur. P. 91 Num. 88 & postea Num. 111 γενομένους & γενόμενος defendit contra Phileleutherum, qui πενομένους & πενόμενος scribebat; ego Phileleutherum ibi audio, & credo alii. P. 127 lin. 23 Solœcismum committit: ἔτι με ταῦτα προσετίθην ἀκηκοώς· hæc oratio sana esse non potest, nisi vel manente με, scribatur ἀκηκοέναι aut ἀκηκοότα· vel manente ἀκηκοὼς omittatur με, aut in ejus locum substituatur ἐγώ. P. 128 in hoc loco:

Ὥς ἵμερός μ' ὑπῆλθε γῆ τε κ' οὐρανῷ
Λέξαι μολόντι τοὔψον ὡς ἐσκεύασα

legi jubet μολόντα pro μολόντι. Id certe nunquam fecisset, si scivisset, unde mutuatus hæc sit Philemon: apud Euripidem in Medea versu 57 verba sunt Nutricis:

Ὥσθ' ἵμερός μ' ὑπῆλθε γῆ τε κ' οὐρανῷ
Λέξαι μολούσῃ δεῦρο Μηδείας τύχας.

Ut hic est Dativus, ita & apud Philemonem maneat Dativus μολόντι.

His itaque paucis ostendere voluimus, quid nobis de Philargyrii Emendationibus videatur. Quod si liberius id factum putabit, quod vix speramus; quæso ne iniquiore id animo ferat, quam judicium Cl. Clerici de iisdem, quem ipse strenue defendit, & *cui plus esse judicii quam vel decem Phileleutheris a Lipsia* dicit p. 93. Clericus in Præfatione p. 5 postquam *gratias egisset Eruditissimo Philargyrio* pro navata opera, hæc subjungit: *Sed quemadmodum Philargyrio licuit, licetque per me, quod sentiret, dicere: mihi quoque dissentiendi jus incolume esse volo. Interdum mihi videtur plus æquo Phileleuthero concedere, interdum conjecturis aliquanto plus tribuere, quam necesse erat, in laceris fragmentis; quæ multo satius est talia relinquere*

linquere, qualia sunt in Grammaticis aliisque, quam refingere incertis hariolationibus velle. Unum adhuc addam, quod ad historiam Comicam pertinet, p. 108 de loco quodam Menandri agens; *Sine dubio*, inquit, *sunt verba Chori.* Sciant autem, qui nesciunt, nullum fuisse Chorum in Nova Comœdia.

De Clariss. Salvinii Adnotatis, quæ, ut ipsius verbis utamur ex p. 172, *ruri, legens pulcherrimam Menandri & Philemonis Fragmentorum Editionem a doctissimo Viro & bono literarum nato, Joanne Clerico adornatam, tribus circiter diebus adnotavit mense Octobri anno* 1710, pauciora dicemus; nam omnia non vacabat excutere. Rectissime p. 155 in fine, cum Grotius arridere sibi dixisset ἀεὶ τοῦτον διατέλει τιμᾶν, & simul modeste eum reprehendit, ubi *pace* inquit *Grotii, Viri magni, hoc Græcum non est. Græcum esset* διατέλει τιμῶν. Idem Grotius horum versuum

Ὁ δεύτερος πλοῦς ἐστι δήπου λεγόμενος
Ἂν ἀποτύχῃ τις πρῶτον ἐν ταῖς κώπαισι πλεῖν

posteriorem infelici omnino successu sic refinxerat:

Ἂν νηὸς ἀποτύχῃ τις ἐν κώπαισι πλεῖν

quo nomine etiam merito a doctissimo Philargyrio reprehenditur; qui felicius quidem, sed nondum omnino bene ita legit:

Ἂν ἀποτύχῃ τις πρώτου, ἐν κώπαισι πλεῖν

& Scaligerum sequi recusat, qui acutius quidem quam Grotius, sed etiam frustra conjecerat:

Ἂν ἀποτύχῃ τις πνεύματος κώπαισι πλεῖν.

Post tantorum Virorum irritos conatus, solus Salvinius optime vidit nihil mutandum esse p. 158, ut sit:

Ἂν ἀποτύχῃ τις πρῶτον, ἐν κώπαισι πλεῖν.

Scilicet πρῶτον sumitur adverbialiter; quod si animadvertisset Philargyrius, non scripsisset πρώτου ἐν cum hiatu adeo deformi. Nos etsi Salvinii lectionem probemus, libentius tamen scriberemus: Ἂν ἀποτύχῃς τὸ πρῶτον -- P. 160 pro μάτην, quod Hesychius exponit ἀληθῶς, conjicit acute plane ut Phileleutherus, apud illum scribendum esse μὰ τὴν id est Δήμητρα, ut ipse ait. Adducit quidem ibi oportune Cl. Clericus, qui subinde quædam haut contemnenda monet ad Salvinii

Annotata,

Annotata, Scholiasten Sophoclis ad Ajacem versu 641 (vel 645) μάτην interpretantem etiam ἀψευδῶς non minus ac ματαίως. Sed bonus ille Scholiastes videtur confundere μα τὴν & μάτην. Alia non pauca inveniet eruditus Lector in his Annotatis, quæ ei facile probabuntur. Nunc quædam afferemus, in quibus aliquid desideramus; ne minus videamur revereri Philargyrium, si non eadem libertate hic etiam utamur. P. 152 μεταςρεφεὶς scribitur & ἀναςρεφεὶς pro μεταςραφεὶς & ἀναςραφεὶς. Sed hoc incertum an errore Salvinii. Certius est, cum p. 153 scribit pro -- τήδ' ἔκτεινε *ut versus constet* -- τήδ' ἔκτεινον, atqui ab ἐκτείνω futurum quidem est ἐκτενῶ, sed Aor. I rursus ἐξέτεινα, & in Imperativo ἔκτεινον. P. 155 ad istud Menandri: βουβὼν ἐπήρθη τῷ γέροντι annotat ex Ovidio: *Et tumidum cornu durius inguen erat.* Nihil tale erat cogitandum; ita ibi accipitur βουβὼν ut apud Ælianum Epistola 2, qui Menandrum imitatur: ἐπέκοψε τὸ σκέλ☉ πάνυ χρηςῶς· καὶ θέρμη ἐπέλαβεν αὐτοῦ, καὶ βουβὼν ἐπήρθη. P. 160 Ἥκει λιπὼν Αἰγαῖον ἁλμυρὸν βάθ☉, putat parodiam esse ab Hecubæ Euripidis Prologo, cum sit ipsissimus primus versus in Troadibus Euripidis. Hæc sat erit de istis dixisse.

Præfatio Cl. Clerici satis est longa, & per tres omnino plagulas diffunditur, in qua copiose ad quædam respondet Phileleuthero; cujus verum nomen adhuc reticet, quamvis compertum habeat, quis sit. Ad Præfationem Cl. Burmanni, quem Gitonem vocat, ex vi vocum, & ad Petronium alludens, ex professo non respondet; tantum data occasione quandoque aliqua attingit.

EPICTETI MANUALE ET SENTENTIÆ. Quibus accedunt Tabula Cebetis, & alia affinis argumenti, in linguam Latinam conversa a MARCO MEIBOMIO. Subjiciuntur ejusdem Notæ, Emendationes CLAUDII SALMASII in Epictetum, Notæ illorum & alius viri docti in Dissertationes EPICTETI ab ARRIANO digestas, & varians Scriptura Codicum manu exaratorum, cura HADRIANI RELANDI.

Trajecti

Trajecti Batavorum, ex Officina Guilielmi Brœdelet, 1711, 4. Alph. 2 pl. 18.

SAepe quidem Epictetus & Cebes ſunt editi, & conjunctim & ſeorſim; ſed hæc Editio eſt accurata, & a mendis typographicis pura, literis elegantibus & majoribus impreſſa. Quæ autem hic acceſſere, ſunt Prodici Hercules ex Xenophonte, ſat noti argumenti: & Epiſtola una ex iis, quæ ſub Hippocratis nomine feruntur, in qua refert, ut ab Abderitanis publice accerſitus ad Democritum venerit, ab inſania eum curaturus, qua cives, ipſi male ſani, laborare illum putabant: offenderitque eum non pro inſano Philoſophiæ operam dantem; ſed qui etiam de immodico illo riſu rogatus, cauſam non vanam, vanitatem hominum & actionum hnmanarum graviter ediſſerere valuerit. Hæc pari cura & elegantia ſunt impreſſa; niſi quod in Epiſtola ſub initium vitioſe, incertum vitione typothetæ an exemplaris quo utebatur, hæc habentur: νῆα ἣν πρόσθεν μετὰ τῦ ἁλίυ ἐπίσημον καὶ ὑγιῆ· quæ recte ſic leguntur: νῆα ἣ πρόσθες μετὰ τῦ ἁλίυ ἐπίσημον καὶ ὑγιείην in Editione Aldina Epiſtolarum Græcanicarum, in aliis etiam ſæpe hic diſcrepante.

Præfationem his omnibus præmiſit Cl. Relandus, in qua Editionis hujus rationem exponit: illam nempe a Clariſs. Meibomio affectam & tantum non ad finem perductam fuiſſe, ſic ut oppido pauca in ipſo contextu exaranda typis ſupereſſent; ſe igitur licet in aliis tunc occuparetur, præſtantia & utilitate operis adductum fuiſſe, ut reliqua pertexeret. Notas Meibomii diffuſas diſſipataſque, ut ait, per varios librorum margines & ſchediaſmata, in certum ordinem redegit. Hoc omnino obſervandum eſt illis, qui calumniandi & aliqua in iſtis reprehendendi occaſiones ſibi dari putabunt, ſi qua non ſatis cohærere videantur, ſi loca parum ad rem quandoque facientia citentur, ſi emendationes non neceſſariæ occurrant, ſi in contextu quædam aliter legantur ac in aliis Editionibus, nec de ea re quicquam moneatur; nam multa in his, ſi ultimam Meibomii manum experta fuiſſent, ſine dubio mutata, addita, detracta forent.

Digitized by Google

forent. Ipse Cl. Relandus in Præfatione ad Notas hæc scribit: *Inter hæc inveniri forsitan nonnulla, quæ Cl. Meibomius prælo & luci publicæ ipse haud quaquam destinavit, non nego*, &c. idem de quibusdam etiam Salmasianis sentit, ut ex Præfatione tertia, quæ illis præmissa est, apparet. Quamobrem necessarium duxit Vir Clariss. ut se ipsum etiam contra calumniatores muniret, iisque obviam iret, si ex ipsius silentio assensum ad omnia colligerent, adeoque ἀναίσθητον ipsum judicarent: quod modeste omnino, ut decet studia humanitatis tractantem, simulque docte facit in prima illa Præfatione. *Nescio equidem*, inquit, *an in errorum numerum referre omnia illa audeam, in quibus ego cum his viris dissentio, quum forsitan ipse errem; nec tamen assensum meum impetrant, nisi rationes, quibus in contraria impellor, pondere destitui intelligam. Speciminis loco illud sit, quod in Notis ad Arrianum* Lib II c. 8 *legitur, semper scribendum χρηστικῇ φαντασίαις pro χρηστικῇ φαντασιῶν.* Deinde licet prius non damnet, posterius tamen confirmat adductis locis ex Arriano & Aristotele non paucis. Mox: *Ejuscemodi quoque*, inquit, *illud est, quod ἐυ πράττειν in notissimo Antisthenis dicto βασιλικὸν πράττειν μὲν ἐυ, κακῶς δ᾽ ἀκέειν videam Latine reddi: Regium est bene valere, male autem erudire: & notari πράσσειν κακῶς aliud esse quam ποιεῖν κακῶς*· deinde egregie ostendit Platonem quidem & Aristotelem alicubi distinguere inter ποιεῖν & πράσσειν. Sed apud eundem Platonem alibi ἐυ πράττειν esse *bene agere* sive recte facere, ut in illo Antisthenis dicto: quam in rem etiam Xenophontis locum citat, ubi itidem sic usurpatur; etsi sæpe alias, ut in fronte literarum, ἐυτυχεῖν notet. Sed ista quidem incertum an retractaturus Meibomius fuisset, cum serio id egisse ibi videatur. Uti & illud, cum in Observationibus ad Epictetum p. 10 lin. 8 pro μέμνησο ἐπιλέγειν - ὅτι χύτραν στέργεις scribit μέμνησο ἐπιλέγειν - ὅτι χύτραν στέργω, idque magno conatu adstruit; cum tamen utrumque recte dicatur, non minus ac Latine recte dicimus: *putato vel dicito te amare: & putato vel dicito: Ego amo.* Alia præterimus; ne, quam virtutem in Cl. Relando laudamus, illius rationem parum habuisse videamur. Afferemus autem unum alterumve exemplum,

 unde

Digitized by Google

unde clare patebit, omissurum illum quædam fuisse, si ipsi licuisset hæc elaborare. P. 22 lin. 16 hæc leguntur: *non puto occurrere facile χαιρήσεις· Saltem scribendum esset χαρήσῃ· Arrianus* 146, 29, *συγχαρήσονται ὅτι ἐσώθης*· deinde statim subjicitur exemplum aliud non a *χαρήσομαι* sed a *χαιρήσω*, de quo tamen dubitabat, ex Theognide, nec præterea quicquam monetur. Nempe hæc diversis temporibus annotaverat, primo de *χαιρήσειν* dubitans, deinde oblato Theognidis loco statim vidit vanam fuisse illam dubitationem, & annotationem non necessariam: occurrit autem sæpissime non minus *χαιρήσω* ac *χαρήσομαι*· en exemplum ejusdem modi & personæ ex Pluto Aristophanis vers. 64 *Οὔτοι μὰ τὴν Δήμητρα χαιρήσεις ἔτι.* Sic p. 19 lin. 25 *παραχωρεῖν ἁπάντων*, *nescio*, inquit, *an probe*. Hoc sine ulteriori examine vix publicasset ipse, cum facillimum ei esset vel Lexica consulere, quibus inspectis non amplius dubitasset de constructione verbi *παραχωρεῖν* cum genitivo. Uti & de *ἔπω*, quod p. 9 lin. 28 exponit per *unquam*, cum semper *nondum* significet, uti & *οὐδέπω*, cui tamen illud præfert. Hæc pro Meibomio dicta sunto, ne quis temere manes ejus turbet.

Ceterum in prima hac Præfatione nec non in aliis duabus suo loco insertis plenius docet Cl. Relandus de iis, quæ titulus libri pollicetur. Addita autem est, cujus nulla in titulo mentio fit, aut vix inde colligi potest, Accessio ad Emendationes Meibomianas, in dissertationes Epicteteas Arriani, cum Præfatione itidem Cl. Relandi. Nos de iis, quæ in Arriani Dissertationes annotantur, nihil hic dicemus, quia non erat ad manus Editio, cujus paginæ ibi notantur; de Salmasii autem Emendationibus in Epictetum pauca quædam speciminis loco afferemus: simulque annotabimus ex quibusdam Editionibus, quas inspiciendi copia erat, ubi illæ conveniant, vel non: partim cum exemplari quo usus est Salmasius, partim cum ejus Emendationibus; quas plerumque Meibomium secutum esse in constituendo contextu apparet. P. 4 vers. 7 *τηλικούτων* hic editum, ut Salmasius emendabat, pro *τηλικοῦτο*, quod exemplar, in quo annotabat, habuisse videtur, & habet Editio Trincavelli Veneta anni 1535. *Τηλικούτων* autem est in Editione Mer. Casauboni, & in

Digitized by Google

in Paraphrasi ab eodem primum edita, nec non in Editione Blancardi. Ibidem οὐ δεῖ οὐδὲ μετρίως Emendatio est Salmasii, cum qua convenit Ed. Trincavelli, pro οὐ δεῖ μετρίως quod est in Edd. Casaub. Blanc. nec non in Paraphrasi. Omnino autem recte totus locus constitutus sic videtur: τηλικούτων οὖν ἐφιέμενος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ οὐδὲ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφιέναι παντελῶς· τὰ δὲ ὑπερτίθεσθαι id est, si repetenda ex antecedentibus repetas: *Tanta igitur expetens bona*, ut nempe in eo sis statu, in quo nemo te quidquam cogat, nemo impediat, neminem incuses &c. *memento, non oportere nec mediocriter incitatum attingere ea*, quæ non sunt nostri arbitrii; *sed ea partim omittere, partim differre.* hic emergit sensus ex Salmasii Emendatione, quam Meibomius in contextum quidem recepit, in versione autem non sequitur. Proxime ibi sequentia: καὶ προηγουμένως σεαυτοῦ ἐπιμελεῖσθαι sunt a Salmasio, & habentur in Paraphrasi; in nulla autem Editione, quas contulimus. P. 6 vers. 6 ἐμπεσεῖν etiam est Salmasii Emendatio, & exstat in Paraphr. pro περιπεσεῖν, quod in aliis est Edd. P. 4 vers. 13 ὑπόμνησον, ubi Salmasius ὑπόμνησο, quem merito ibi non est secutus Meibomius. Est autem ὑπόμνησον in Ed. Trincavelli; in aliis autem & in Paraphr. ὑπόμνησκε. Ibid. vers. 17. ἐνσειομένους a Salmasio, pro quo Trincav. ἐγκρουομένους, Casaub. autem & Blanc. ἐκκρουομένους. P. 8 in fine: ἐὰν ἐπιλέγῃς εὐθὺς, ὅτι cum Salmasio & Paraphr. pro ἐὰν ἐπιλέγῃς ὅτι εὐθύς, quod in aliis est Edd. P. 10 vers. 1 κατὰ φύσιν ἐχούσας τηρῆσαι cum Salmasio, Casaub. Blanc. & Paraphrasi; in Ed. autem Trincav. deest τηρῆσαι. Ibidem: οὐ διαμαρτήσεις, a Salmasio, Edd. id non habent. Ibid. vers. 13 ἐκεῖνο τὸ δεινόν ἐστιν ex Salm. quod tamen habet Editio etiam Casauboni. Sed hæc sufficiant de istis.

Variantes lectiones, quas Titulus præ se fert, duæ sunt Collationes Enchiridii cum MSS. In quarum priore recte distinguitur locus, qui laborabat a distinctione mala, etiam in hac ipsa Meibomii Editione p. 38 vers. 17 αἰσχύνῃ; τούτου ἕνεκα, ἑκάστου &c. sic autem distinguitur in Collatione: αἰσχύνῃ τούτου ἕνεκα; ἑκάστου &c. ubi recte Viro docto, *hæc videtur esse*, ut ait, *optima lectio.*

Digitized by Google

Primus hoc vidit Mericus Casaubonus. Est & Collatio Tabulæ Cebetis, in qua sub initium statim recte ποτ' habetur pro πόθεν· ut locus ille ita legatur: ὡς ἐκ ἠδυνάμεθα συμβαλεῖν τίνες καὶ ποτ' ἦσαν i. e. *quos non poteramus conjicere, quinam tandem etiam essent*: reddidimus adverbum, licet illud *etiam* & *tandem* nonnihil oneret sententiam. Apud Græcos autem καὶ non raro sic per pleonasmum ponitur; Synesius Epistola VI χρὴ δὲ ἥκειν αὐτὸν, ἵνα εἰδῶμεν ὅ, τι καὶ λέγει. Demosthenes Exordiorum XXXIIX πρῶτον μὲν ἔλεσθε ὅ, τι καὶ ποιήσετε. Etiam ποτὲ & quidem sæpissime sic abundat; statim apud Cebetem p. 4 vers. 3 τί ποτε αὕτη ἡ μυθολογία δύναται & ibid. vers. 17 τί ποτέ ἐστιν ὁ μῦθος. Simul in eadem oratione ποτὲ & καὶ ita occurrere, exemplo sit locus ille Cebetis recuperata pristina integritate: & iste Demosthenis contra Timocratem, qui adhuc gaudet sua integritate: θαυμάζω δὲ αὐτῦ τί ποτε καὶ τολμήσει λέγειν.

Præter ista in hac Editione ad calcem libri accessit *Index omnium vocum, quæ leguntur in Manuali & Sententiis Epicteti*: & in capite libri *Index Editionum Manualis Epicteti*, *cui insertæ Editiones Commentarii Simplicii in Epictetum*, *dissertationum Epictetearum Arriani*, *& tabulæ Cebetis*. Non comparet autem ibi Editio Epicteti & Cebetis, quam vidisse meminimus Coronæ in Transsylvania impressam in octuplici forma, curante Joanne Hontero Coronensi, Viro doctissimo, tempore Reformationis Lutheranæ.

APPARATUS FUNEBRIS, QUEM JOSEPHI I, gloriosiss. memoriæ Romanorum Imperatoris, solennibus exequiis & supremi diei celebritati in Sacra Augustinianorum Basilica aulica mense Junio Anni MDCCXI rite peragendis fieri jussit Augustissima Imperatrix Vidua Regens.

Viennæ, typis Johannis van Ghelen, 1711, f.
Plag. 13 & tab. æn. 1.

Cum

Digitized by Google

Cum urgentibus nuper fatis cessisset Invictissimus Imperator JOSEPHUS, in medio victoriarum cursu rebus mortalibus ereptus, ingens trepidatio Imperium, & quotquot communi causæ favent, occupabat. Acerbior in publico luctu privatus regnorum populorumque Austriacorum erat dolor, lugentium Principem, qui liberata Italia, asserta Hispania, restitutoque Belgio foris clarus, partam tot triumphis gloriam domi auxerat clementia. Et quis exprimeret Vindebonæ, quis Aulæ lamentiones? Sed tanto major animi in serenissima MAGDALENA THERESIA ELEONORA magnitudo eluxit. Quamvis enim præter lugendi causas, quas cum aliis habet communes, Matrem insuper se sentiret, subjicere tamen humeros curarum publicarum moli sexu major suo sustinuit, ut immensam Patriæ jacturam quodammodo solaretur. Nec immemor cultus Sacris Manibus debiti, funus iis magnificentia tanto Principe digna instruxit. Monimenti funebris pompam, cujus hic elegantem exhibemus descriptionem, Latino pariter & Germanico idiomate exaratam, in paginam hanc contrahere vetat ejus amplitudo, & istarum rerum indoles, quæ oculis jucundius quam lectione hauriuntur. Quicquid enim ars docuit Ill. Dominum Joh. Bernardum Fischers ab Erlach, S. C. M. primum ædificiorum Inspectorem, id in unum hoc opus congessit. Cujus ingenio quantum tribuendum sit, cum munus, quod in tanta aula gerit, declarat, tum confirmabit grande opus, quo exhibebit varios Architecturæ modos, Syris, Persis, Græcis, Romanis, &c. usitatos, prouti aut vestigia illorum in ruderibus, aut delineationes in numis & apud historicos itinerumque scriptores supersunt. Addet etiam Architecturæ Gothicæ, Mauricæ, ac si quæ aliis a nobis remotissimis Gentibus in usu est, specimina, una cum delineationibus ædificiorum, quæ propriis ejus auspiciis condita sunt. Descriptionem Gallico & Germanico idiomate concinnabit Vir Cl. Carolus Gustavus Hereus S. C. M. Antiquarius, cui & Apparatus hujus funebris explicatio, & inscriptionum emblematumque inventarum laus debetur. Ille ut hoc labore optime de Architectis merebitur, ita literatos sibi admodum devin-

Digitized by Google

ciet, si, quemadmodum promisit dudum, & supellectilem antiquariam, qua aula Vindebonensis pollet, & insignem numorum rariorum apparatum, recentiorem historiam præclare adjuvantem, cui conquirendo ultra XVI annos, susceptis etiam per florentissima Europæ Regna itineribus, studuit, in lucem edat.

METODO BREVISSIMO ET ASSOLUTO PER scrivere occulto in tutte le lingue &c.

h. e.

METHODUS BREVISSIMA ET ABSOLUTISSIMA in omni lingua occulte scribendi; Autore JOANNE SESTRI.

Romæ, apud Bernabo, 1711, 4.

Constat plag. $2\frac{1}{2}$.

CRyptographia cum in negotiis civilibus ac militaribus maxime arduis aliisque innumeris casibus utilitatem maximam habeat; in ea excolenda a multo tempore non infimam operam collocarunt complures, ac inter eos Viri ingenio ac prudentia præstantes. Quamobrem mirum non est, quod tantus prostet passim apud Autores artificiorum cryptographicorum numerus. Noster certe affirmat, sibi ultra tredecim mille modos occulte scribendi innotuisse. In tanto tamen inventorum numero posteritati adhuc aliquid relictum esse, vel ea, quam Autor publico impertitur, methodus loquitur. Duo Vir ingeniosus ad artem steganographicam requirit, nempe 1 ut methodus sit universalis, nequaquam linguæ tantum unius legibus adstricta, 2 ut secretum calamo commissum expiscari nequeat, nisi is cui scribitur. Neque inficiabimur, quod methodus ab ipso proposita his duobus requisitis satisfaciat; nostro tamen judicio cryptographia plura requirit, antequam perfecta dici possit. Ut alia taceamus, quæ minoris momenti videri poterant, quam maxime necessarium judicamus, ne ulla secreti latentis suspicio subsit, si literæ a nobis exaratæ in alienas manus casu incidant. Ad hunc scopum tendunt atramenta sympathetica & eundem magna ex parte consecuti sunt *Kircherus* in cryptographia Grammato-Arithmetica & Illustrissimus Comes a *Gronsfeld* in sua praxi criptographica apud *Schot-*

Digitized by Google

Schottum part. 4 Mag. Univerſ. Nat. & Artis p. 40 & 69, quorum methodi inter præſtantiores merito referuntur: ſed tale quid non obtinetur per methodum *Seſtrianam*. Tota hæc redit ad literarum metatheſin, qua in eodem negotio jam olim uſus eſt *Trithemius*, Abbas primum *Sponheimenſis*, po[illegible] *Herbipolenſis*, primus qui de ſteganographia data opera ſcripſit.

Quamobrem hujus exemplo tabulam conſtruit Autor, per quam alphabetum vario ordine diſponitur.

A	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	A
b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b
c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c
d	e	f	g	h	i	k	l	m	[illegible]	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d
e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e
f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f
g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g
h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h
i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i
k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k
l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l
m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m
n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n
o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o
p	q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p
q	r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q
r	s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r
s	t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s
t	u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t
u	x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u
x	y	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x
[illegible]	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y
[illegible]	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z
[illegible]	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	A

Uſus

Usus tabulæ talis est, si occulte scribere volueris hæc verba; *in carcerem conjicieris*, aut aliam quamcunque sententiam, vel integram epistolam; necesse est, ut cum altero, cui secretum manifestare volueris, in vocem aliquam sive articulatam, sive minus articulatam consentias, qua clavis instar uterque utatur, alter quidem ad scribendum, alter vero ad legendum. Sit talis vox *bariba* aut quæcunque alia. Subscribatur ea sub formula occulte scribenda toties quoties fieri potest, & ea lege, quã hic a latere factum vides.

in carcerem conjicieris
ba ribabari babaribabar

Quo facto, quære in suprema serie horizontali literam *i* & infra eam in serie verticali descende, donec occurrat prima litera clavis *b*, eidem utrinque in ejusdem seriei horizontalis extremis respondet prima litera cryptographica *r*. Quodsi eadem ratione literas cryptographicas reliquas quæsiveris, prodibit tandem scriptura occulta *rmpiiyxb nxzlnqigruiqz*. Hanc si interpretari volueris, subscribe, ut ante, clavem toties quoties fieri potest, & assumta prima litera cryptographica *r* in serie dextima vel sinistima (quod perinde est) verticali quære in serie horizontali ipsi respondente primam clavis literam *b*: huic in imo ejusdem seriei verticalis respondebit prima sententiæ occulte scriptæ litera *i*. Et ita porro. Hæc methodus id singulare habet, quod in eadem scriptione una eademque litera steganographica diversas alias repræsentet.

Neu und alte Geographie von gantz Teutschland.

i. e.

GEOGRAPHIA ANTIQUA ET NOVA TOTIUS GERMANIÆ in X Circulos divisa, cura & opera M. JOHANNIS SAMUELIS **Trommsdorff**, *Min. Eccles. ad D. Adrea Erfurti.*

Francof. & Lips. apud Hier. Phil. Ritschel, 1711, 8. Alph. 2 pl. 18.

Etsi Germaniæ Geographiam plures illustraverint, quos inter Martinus Zeilerus immortale nomen meruit, optime tamen de illa meruit Cl. Trommsdorffius, qui Geographiam hanc Latino idiomate conscriptam, quam manu exaratam in Bibliotheca Soceri sui M. Jo. Wilhelmi Andreæ invenit, Germanice transtulit & rerum nuper gestarum commemoratione passim auxit. Plurimos hic memoratos videas vicos atque pagos, qui in tabulis Geographicis, iis etiam, quas specialissimas vocant, frustra quæsiveris. Præterea apposita sunt ubique Latina nomina e probatissimis Autoribus depromta, & sub finem cujusque capitis familiarum nobilium, quæ in quavis regione eminent, subnectitur catalogus, cunctaque observatis curiosis ex antiquitate aut historia naturali illustrantur.

* _ *

N. IX.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris, Anno M DCC XI.

OBSERVATIONES MATHEMATICÆ ET Physicæ in India & China factæ a Patre FRANCISCO NOEL, Societatis Jesu, ab anno 1684 usque ad annum 1708.

Pragæ, apud Joachimum Joan. Kamenicky, 1710, 4.
Plag. 14, Tab. æn. 1.

Cum in scientia naturali aliisque disciplinis Physico-Mathematicis certitudo cognitionis ab observationibus ac experimentis pendeat, nec quicquam valeant speculationes in musæo peractæ, nisi ex istis originem trahant; magni semper fecerunt docti & intelligentes existimatores illorum labores, qui in observationibus ac experimentis industriam exercuerunt. Quamobrem nulli dubitamus, quin Observationes Mathematicæ ac Physicæ admodum Rev. P. *Francisci Noel* gratissimæ sint futuræ rerum mathematicarum ac naturalium curiosis, cum jure de iis dixeris: esse libellum mole parvum, sed utilitate revera magnum. Tendit nimirum ad perfectionem Geographiæ, Astronomiæ, Chronologiæ, Politicæ & Physicæ.

Mappæ ac libri Geographorum non modo in longitudinibus locorum Chinæ & Indiæ mirum quantum inter se discrepant, sed etiam ita a vero aberrant, ut, dum navigantes se longissimo adhuc intervallo ab aliquo terræ tractu removeri arbitrantur, jam prope illum tangant: immo non ita pridem celebris quidam Geographus totam Indiam ultra trecentas leucas plus, quam revera est, ab Europa removit. Latitudines eorundem locorum dimidium & amplius gradum erroris subinde

Digitized by Google

continere' annotavit. Huic igitur malo medelam allaturus varias eclipſes ſatellitum Jovis A. 1689 & 1690 in urbe Sinica *Hoayngan* provinciæ Nankinenſis ſub poli altitudine 33° 32' multasque eclipſes lunares & ſolares paſſim in India & China obſervavit, quæ cap. 1 & 2 deſcriptæ leguntur. Ex ſatellitum eclipſibus differentiam meridianorum inter urbes *Hoayngan* & *Nankinum* 30', inter urbem *Hoayngan* & Pariſios 116° 33' 45'' elicuit. Poſita igitur longitudine Pariſiorum 22° 30' & primo meridiano per inſulam Palmæ ducto, nactus eſt longitudinem *Hoayngan* 139° 3' 45'', *Nankini* 138° 33' 45''. Ex eclipſibus lunaribus multorum in India & China locorum, e. gr. *Goa*, *Malaca*, *Siami*, *Macai*, *Pekini*, &c. longitudinem derivavit. In eclipſibus circumjovialium obſervandis uſus eſt lente objectiva 13½ pedum regiorum Pariſienſium, oculari vero 2½ digitorum. Tempus menſuratum horologio ſpira inſtructo & quandoque pendulo indicante prima & ſecunda minuta per duplicem indicem. Iſtud juxta majus pendulum correxit. In eclipſibus lunaribus annorum 1684 & 1685 tabularum P. *Dechales* egregium cum cœlo conſenſum notavit. Duratio prioris d. 22 Dec. obſervatæ erat 2 h. 59'; poſterioris, quæ d. 16 Jun. contigit, 3 h. 28' 30'', cum calculus illam exhiberet 2 h. 58', hanc 3 h. 30' 22''. Antequam in eclipſi poſteriore luna tota obſcuraretur, color ejus fuſcus & ſanguineus in parte primo deficiente, & eo minus ſanguineus, quo magis ad partem ultimo deficientem acceſſit; luna autem rurſus emergente, partis adhuc obſcuratæ ſubcineritius erat. Ad latitudines emendandas, partim quadrante Aſtronomico, cujus ſemidiameter 2 pedes paulo excedebat, quique cum majore alio comparatus aſtra plus vero 4' 30'' attollere deprehendebatur; partim gnomone 24 pedum 10 dig. ſeu 7152 ſemiunciarum pedis regii Pariſini & alio unciarum 3124 alto Solis atque ſtellarum altitudines meridianas ſcrutatus eſt. Priore gnomone uſus eſt *Goa*, poſteriore *Bahia*, quarum illa *India*, hæc *Braſilia* metropolis. Reperit autem altitudinem Poli *Goa* eamque borealem 15° 31' 30''; auſtralem vero *Bahia* 12° 54' 30''. Ex tot obſervationibus uberrimum laboris improbi fructum in catalogo 82 urbium Sinenſium

ſium longitudinis, latitudinis & mutuæ diſtantiæ condendo percepit, quem contractum huc transferre non piget:

Nomina Urbium.	Longitudo		Latitudo		Nomina Urbium.	Longitudo		Latitudo	
	Grad.	Min.	Grad.	Min.		Grad.	Min.	Grad.	Min.
Macaum	133.	38.	22.	12.	Chi cheu	137.	26.	30.	44.
Canton	133.	23.	23.	10.	Nan Kim	138.	34.	32.	5.
Chao Kim	132.	52.	23.	3.	Chamcheu	139.	41.	31.	45.
Xao cheu	134.	22.	24.	54.	Sucheu	140.	19.	31.	18.
Nan hium	134.	58.	25.	15.	Sum Kiam	141.	3.	31.	4.
Nan ngan	135.	6.	25.	29.	Kia him	140.	24.	30.	47.
Can cheu	135.	38.	25.	54.	Ham cheu	139.	46.	30.	15.
Kie ngan	135.	23.	27.	15.	Yam cheu	139.	18.	30.	24.
Lin Kiam	135.	33.	27.	59.	Hoayngan	139.	4.	33.	32.
Nan cham	135.	57.	28.	40.	Fu cheu	136.	36.	28.	10.
Xui cheu	135.	20.	28.	20.	Kien cham	136.	50.	27.	28.
Nan Kam	136.	1.	29.	23.	Y hoam	136.	38.	27.	40.
Kieu Kiam	135.	57.	29.	34.	Jao cheu	136.	43.	29.	3.
Ngan Kim	137.	2.	30.	25.	Pekim	137.	0.	40.	0.

Supponitur in hoc catalogo primus meridianus in inſula *Palmæ* vel *Ferri* paulo occidentalioris.

In longitudine & latitudine ſtellarum auſtralium determinanda Autores tot ſubinde gradibus inter ſe diſcrepant, ut vix ſciatur, de quibus agant. Hæc diſcrepantia ante annos jam bene multos permovit *Edmundum Hallejum*, hodie Profeſſorem Geometriæ Savilianum apud Oxonienſes celeberrimum, ut in inſulam *S. Helenæ* profectus ſidera auſtralia obſervaret & 350 ſtellarum ad annum 1677 completum catalogum ederet. Eadem de cauſa eundem laborem iteravit Noſter & eum in finem partim in collegio *Rachol* Societatis Jeſu ad altitudinem poli borealis 15° 18', partim *Macaenſi* ad altitudinem poli itidem borealis 22° 12', partim denique in *Bahienſi* ad altitudinem poli auſtralis 12° 54' 30" declinationes & aſcenſiones rectas ſtellarum omnium auſtraliorum ſcrutatus eſt. Pro declinationibus determinandis altitudines meridianas ſumſit quadrante Aſtronomico, de quo ſupra dictum eſt: aſcenſiones au-

tem rectas inventurus ope trianguli filaris super linea meridiana extensi stellarum per Meridianum transitum & horologio, de quo itidem supra, differentiam temporis mensus est, quod inter transitum Sirii & Antares, stellarum notæ ascensionis rectæ, & inter transitum stellarum reliquarum per meridianum intercessit. Hinc enatus est catalogus, in quo 352 stellarum australium ascensio recta, declinatio & magnitudo ad annum Christi completum 1687 annotatur, & ex catalogo constructa mappa, quam ex ipsarum stellarum aspectu cœlo satis conformem expertus est Autor, ideo a nobis hic repræsentatam.

TAB. V. Hæc quidem materiam capiti quarto præbent: in quinto varia ad Astronomiam Sinicam spectantia explicat, cyclos puta, annos, menses, dies, horas, constellationes, signa cœlestia & omnium stellarum nomina Sinica, una cum mensuris & ponderibus Sinicis. Major cyclus seu periodus est *ye, yuen*, id est, revolutio una ad primum principium, annorum 129600, duodecim conjunctiones unius signi cœlestis cum altero (quarum quælibet annorum 10800) continens. Alia periodus est 60 annorum, quam Imperator *Hoam Ti* ordinavit ex combinatione geminæ seriei literarum, nempe unius seriei, quæ duodecim habet literas, & alterius, quæ decem, ita ut post 60 annos combinatio ad easdem literas redeat. Prima series *Kan*, quasi truncus dicta sequentes complectitur literas, *Kia*, *ye*, *pim*, *tim*, *vu*, *ki*, *kem sin*, *gin*, *quey*: alterius vero, quæ *Chi* quasi rami dicitur, hæ sunt: *tsu*, *cheu*, *yn*, *mao*, *xin*, *su*, *ou*, *vi*, *xin*, *yeu*, *sio*, *hay*. Primus ergo annus cycli vocatur *kia tsu*, secundus *ye cheu*, tertius *pim yn* &c. Juxta hunc cyclum annos suos numerant Sinenses. Sunt autem anni Sinici lunares nunc 12 nunc 13 mensibus constantes. Ex his duo primi sunt communes, tertius embolismicus, quartus communis, quintus embolismicus &c. ita ut intra 19 annos septem sint embolismici. Anni initium nunc ducitur a primo die lunationis, quæ incidit post primum gradum aquarii motu lunæ vero, quamvis pro diversis ritibus ac solemnibus ceremoniis retineatur etiam initium anni a solstitio hyberno. Menses sunt lunares, & primo excepto, qui *chim yue*, id est, mensis sancitus vocatur, proprio

nomine

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

nomine destituuntur. Dies numerantur, ut menses, & a media nocte, uti apud nos, incipiunt. Unus dies nonnisi duodecim habet horas, quæ literis cycli sexagenarii duodecim superius recensitis veluti nominibus propriis insigniuntur. e. gr. prima dicitur *tsu*, secunda *cheu* &c. Quælibet hora in initium, medium & finem distinguitur & harum partium unaquæque in quatuor quadrantes subdividitur. Zodiacum longe majoris latitudinis, quam Europæi, faciunt & in 28 constellationes magnitudine ac numero stellarum inæquales dividunt. Signa cœlestia duodecim numerant & nominibus *tsu*, *cheu*, *yn* &c. superius in medium allatis efferunt, addita tamen voce *kum*. Ita primum nostro Aquario respondens vocatur *tsu kum*, alterum *cheu kum*, tertium *yn kum* &c. In catalogo fixarum Sinensi stellæ multæ comparent, quæ nunc non amplius conspicuæ sunt: est enim antiquissima ipsorum Astronomia, a quatuor millenariis exculta. Unde colligitur, illas stellas e numero temporariarum esse. Imposuerunt autem constellationibus suis varia fictitia virginis, bovis, lupi, salicis, putei, domus, cordis, labii, caudæ &c. nomina & præcipue totam suam Chinam cœlo invexerunt. Circa polum arcticum effingunt curiam Sinicam cum suis principibus, ministris atque tribunalibus, in reliquo cœlo omnes Sinensis regni provincias cum suis limitibus, fluviis, montibus, atque ita aliquæ stellæ appellantur Imperator, filius Imperatoris, gratiosus minister, Imperatoris aula, aulæ præfectus &c.

De mensuris & ponderibus Sinicis capite 7 agit. Cubito utuntur Sinenses duplici. Alius est *sartorum*, alius *fabrorum*. Cubitum sartorum in urbe *Nankinensi* reperit continere pedem regium *Parisinum* cum uno ejus digito & una uncia seu $\frac{1}{12}$ ejusdem digiti; in urbe *Hoayngan* eundem pedem cum uno digito; in aliis paulo aliter. Exiguam scilicet differentiam opificum manus induxisse videtur. Cubitus fabrorum brevior est quam cubitus sartorum 7 unciis *Parisinis*. Cubitus antiquus moderno brevior quarta sui parte. Nimirum modernus 12 digitos continet; antiquus sub imperiali familia *Cheu* nonnisi octo. Cubiti sex conficiunt *passum Geometricum* & 225 passus

Digitized by Google

unum *stadium modernum*; stadia 12 adæquant 3000 circiter passus *Romanos* seu leucam horariam. Ordinaria libra Sinica *Kin* dicta continet 16 *Leam* seu uncias, una *Leam* decem *Cien* seu Julios *Romanos*, 1 *Cien* = 10 *Fuen* seu assibus, 1 *Fuen* = 10 *Li* seu quadrantibus, 1 *Li* = 10 *Hao* seu denariis, 1 *Hao* = 10 *Su*, 1 *Su* = 10 *Ho*, 1 *Ho* = 10 *Uy*, 1 *Uy* = 10 *Sien* seu filis. Una uncia *Romana* seu $\frac{1}{12}$ unius libræ *Romanæ* continet 7 *Cien* & 6 *Fuen*. Nummus Romanus *Piastra* appendit 8 *Cien*, 5 *Fuen*, 2 *Li*. Utuntur *Sinæ* argento fuso loco monetæ, quod pro quotidiano usu in frustula secant. Tributum regium soluturi argentum dant purum; reliquo aliquid cupri admiscent, e. gr. 100 partibus argenti 4 aut 5 partes cupri, immo pro quotidiano usu cum 100 partibus argenti 10 vel 15 partes cupri admiscent. Auri nullus usus in commerciis, sed ipsum merx est. Maxima mensura aridorum dicitur *xe* & quoad pondus 120 libras continet. Divisiones quod attinet, notat Autor esse 1 *Xe* = 10 *Teu*, 1 *Teu* = 10 *Xim*, 1 *Xim* = 10 *Ho*, 1 *Ho* = 10 *Cho*, 1 *Cho* = 10 *chao*, 1 *chao* 10 *chua*, 1 *chua* = 10 *Quey*, 1 *Quey* = 10 *So*. En specimen prudentiæ *Sinarum* pondera & mensuras in ratione decupla subdividentium: quo ipso computus ab omnibus reductionum difficultatibus liberatur.

Ex plurimis de acus magneticæ declinatione ac inclinatione observationibus cap. 8 varia utilia elicit. Differentiam annuam declinationis 9′ 30″ seu 10′ circiter colligit. E. gr. si hoc anno acus declinet in ortum 1° 0′ 0″, sequenti declinabit 1° 9′ 30″, supposito quod declinatio crescat. Notat tamen, acum aliquando, vel diuturnitate temporis vel aeris intemperie attritam, hanc legem non amplius servare, ostendit quoque, tam declinationi, quam inclinationi competere cursum regularem, eumque pro anno 1706 describit a portu *Ulyssiponensi* usque ad *Indias*. Scilicet a portu *Ulyssiponensi* usque ad meridianum insulæ *Palmæ* vel *Ferri* paulo occidentalioris in latitudine boreali grad. 14 noroestatio (seu declinatio in occidentem) acus semper it paulatim decrescendo, donec circa hujus insulæ meridianum & prædictam latitudinem fixa sit & recta ad septentrionem se vertat. Ab hoc loco eundo versus occidentem sive

Bra-

Brasiliam incipit sensim crescere nordestatio seu declinatio ad orientem. A *Brasilia* autem littore eundo versus promontorium *bonæ spei* nordestatio primum decrescit, ita ut in distantia 360 circiter leucarum a *Capite bonæ spei* denuo fixa sit acus. Postea iter continuando versus prædictum promontorium noroestatio usque ad meridianum capitis australioris insulæ *Madagascar* crescit, in quo noroestatio nunc reperitur grad. 26'. Ab hujus insulæ meridiano navigando versus ortum incipit paulatim decrescere noroestatio, donec circa fretum *de la Sonde* vel littus australius *Javæ* & insulam *Timor* rursum sit fixa acus & hinc eundo ulterius inter ortum & boream incipit nordestatio. A freto autem *de la Sonde* navigando versus insulam *Ceilam* & urbem *Goa* rursus incipit paulatim semper crescere noroestatio. Hinc manifestum, primum declinationis magneticæ meridianum sive lineam illam, sub qua fixa est acus, non esse alicui meridiano mundi parallelam, adeoque polum magnetis non esse eundem cum polo mundi; nec primum meridianum esse fixum, sed mobilem modo ab ortu in occasum, modo ab occasu in ortum procedere, quasi per modum librationis lunæ. Cursum inclinationis prolixitatem evitaturi huc non transcribimus. Notamus tamen, quod, dum cuspis borea ab horizonte recedit & ad horizontem accedit, celeriori & majori differentia istum recessum & accessum mutet, quam dum ad Zenith prope accedit & ab eo recedit, quod acus circa gradum 6 latitudinis australis & circa meridianum 356 vel 357 (primo sc. per insulam *Palmæ* ducto) acus fuerit horizontalis, idem circa gradum 12 latitudinis borealis & meridianum 95, nec non circa gradum 14 latitudinis borealis & meridianum 129 vel 130.

Caput denique nonum miscellaneas observationes exhibet de Cometis, de secundo Solis crepusculo, de iride verticali & de apparentiis quibusdam Planetarum. Scilicet A. 1695 mense Novembri *Macai* Cometam sine capite observavit Autor, cujus color subalbidus instar fumi illuminati erat. Sub initium apparitionis motus hujus caudæ cometicæ fuit velocior; postea tardior. Occupavit autem cauda 40 gradus cœli. Similem observavit in insula *Java* A. 1702 circa 24 Februarii.

Secun-

Digitized by Google

Secundum crepuſculum, quod appellat, antiquo prius aſſurgens per modum grandis caudæ cometæ circa horizontem latioris, ſed verſus Zenith ſenſim ſenſimque ut lumine, ita latitudine decreſcentis & quaſi in cuſpidem grandiuſculam deſinentis. Per viam eclipticæ ſemper ſe diffundit & ideo juxta varium ſphæræ mundanæ ſitum modo ad 40, modo ad 60, modo ad 70 &c. gradus ultra horizontem aſſurgit. Mane & veſpere per totum annum ſemper conſpicitur, modo cœlum ſerenum & illune. Irides verticales, quas vidit Autor ſunt eædem cum coronis ſolaribus, quarum theoriam optime tradit *Hugenius* in poſthumis. A. 1694 d. 20. Jan. in urbe *Nan Chan* teleſcopio 13½ pedum Jovem ovalem cum 2 ſuis faſciis & 1697 circa initium Januarii teleſcopio 40 pedum in venere gibboſa lineam obſervavit transverſam inſtar fiſſuræ lucidiſſimæ radios utrinque evibrantis. A. 1690 vero d. 10 Nov. P. de Fontenay *Cantone* Mercurium in Sole obſervavit. Tempus ingreſſus non annotavit Obſervator. Egreſſus autem Mercurii ex diſco Solis contigit H. 3. 17′ 58″.

ELEMENTA PHYSICES METHODO MAthematica demonſtrata, quibus accedunt Diſſertationes duæ: prior de cauſa ſoliditatis corporum; poſterior de cauſa reſiſtentiæ fluidorum. Autore WYERO GULIELMO MUYS, Med. D. in illuſtri Friſiorum Academia Matheſ. Prof. Ord. & Reg. Scient. Societ. quæ Berolini eſt, Membro.

Amſtelodami, apud Janſſonio-Wæsbergios, 1711, 4.
Alph. 5 plag. 13.

POſtquam Virorum perſpicaciſſimorum ſtudio atque induſtria monſtra ſcholaſtica ex Phyſica profligata, vera philoſophandi methodus in eam introducta, experimentis & obſervationibus opera non proletaria impenſa, Matheſis denique ad ſolutiones quæſtionum naturalium in ſubſidium vocata; ea quoque ſcientiæ naturalis incrementa fuerunt, quæ anteceſſorum molimina longo poſt ſe tramite relinquunt. Principio vero

vero ac primas notiones rerum naturalium hactenus non satis evolverunt Philosophi. Quamvis enim passim in Eruditorum Diariis fertilia admodum semina sparserit sagacissimus *Leibnitius*, læta tamen, in quam excrescere valent, seges nondum effloreſcit, cultura conveniente hactenus negata. Monuit quoque idem *Leibnitius* in Actis A. 1694 p. 110, utile fore ad philosophandum, ut philosophia prima emendetur, & notiones terminorum mente abstractorum, quibus carere non possumus, sufficienter explicentur, & axiomata universalia, hoc est, æternæ illæ veritates, quas cum *Valeriano Magno* non incongrue *Lucem mentium* dixeris, in apricum producantur. Nullum igitur est dubium, quin in primas notiones ac principia rerum naturalium explicanda admodum utiliter opera conferatur. Laudandus adeo est conatus Cl. *Muysii*, qui ad hoc argumentum enodandum animum appulit, & ea fini Elementa Physices orbi erudito impertivit. Monendus autem est Lector, quod Autor doctissimus meditationes suas promiscue omnes nequaquam demonstrationes venditet, utut titulus operis tale quid insinuare videatur. Cum enim hic imprimeretur, animus ipsi erat (quod in Præfatione fatetur) scientiam motus methodo Mathematica in opere suo tradere & discursus quosdam præliminares introductionis loco præmittere, qui cum in tantum excreverint, consilium mutare coactus, leges motus alteri Elementorum suorum Parti reservavit. Sed agedum videamus, quomodo Cl. Autor institutum suum exequatur.

Præmissa definitione Physices, quod sit scientia corporum hujus universi, explicans illorum naturam, differentias & effectus, terminos varios ontologicos explicat, quorum in Physica est usus. Definit nempe *attributum* per id, quod rei alicui tribui potest. Hoc tam lato sensu alii *prædicatum* appellare malunt, ita ut *attributum* sit prædicatum quoddam primarium. *Proprietas* ipsi est, quicquid rei proprium. *Essentia* seu *natura* rei est id, quo posito res ponitur & quo sublato tollitur. *Attributum essentiale* est, quo res carere nequit: *accidentale*, sine quo esse potest: *Substantia* est illa proprietas, qua res independenter ab alia re creata subsistit. Aliis ipsæ res substantiæ

dicuntur, & secundum hanc definitionem solæ *Monades*, quales ab Illustri *Leibnitio* explicantur, sunt substantiæ: corpora enim a vicinorum actione resistentiaque pendent. *Modus* seu *Accidens* est proprietas, qua res aliqua ratione suæ subsistentiæ ab alia re creata pendet. *Relatio* est proprietas, quam res in respectu ad aliam, non in se spectata habet. *Positiva* contra *proprietas* est, quæ rei in se spectatæ inest. *Facultas*, *potestas*, *vis*, *virtus* est potentia effectum aliquem edendi. Alii tamen facultatem a vi distingvunt, quod illam sola sequitur actionis possibilitas proxima; hanc vero, si nihil impediat, ipsa actio. *Qualitas* est proprietas, a qua ita res determinatur, ut effectum aliquem producere valeat. *Causa* est id, quo fit, ut aliquid sit; *effectus* vero, cujus existentia a re aliqua facta est: *multitudo finita* est, quæ a nobis determinabilis; *infinita*, quæ quovis numero quantumlibet multiplicato major: *magnitudo finita* est, quæ a nobis determinabilis; *infinita*, quæ quavis determinabili major; *infinite parva*, quæ quavis determinabili minor. Sed an revera dentur magnitudines infinitæ & numeri infiniti, dubitatur; idemque est de infinite parvis: etsi semper majores & minores dentur. Ex his notionibus quædam axiomata & postulata Geometrarum more elicit. Hæc argumentum discursus præliminaris constituunt: opus ipsum de generali corporis natura ejusque attributis tractat, figura scilicet, magnitudine, numero, contiguitate & distantia, situ, loco, existentia, duratione, quandoquitate, motu & quiete, extensionis & memoratorum attributorum accidentalium a causis suis dependentia eorundemque differentiis. Ita autem in his versatur, ut singulorum notiones evolvat, ab objectionibus vindicet, variaque de iis edisserat, inprimis eorum cum extensione nexum ostendat. Naturam enim generalem corporum in sola extensione consistere, cum *Cartesio* & ejus sequacibus operose adstruit, hoc potissimum argumento usus, quod rejectis omnibus attributis, quæ corporibus omnibus communia non sunt, sola extensio relinquatur. Non tamen desunt, qui resistentiam non minus, quam extensionem corporibus omnibus esse communem volunt. Hic vero Autor contra Anglos nonnullos probare conatur,

gravi-

Digitized by Google

gravitatem non esse primitivam qualitatem, quia corpus grave, filo dissecto, quo suspenditur, descendit, cum tamen vi axiomatis, quod omne corpus in eodem statu permaneat, nisi a causis externis mutetur, in quiete permanere debeat. Per idem axioma obstare arbitratur, quod corpus grave oblique projectum non juxta eandem directionem & eadem celeritate pergat. Quamvis vero & impenetrabilitati atque quantitati inter attributa essentialia locum concedat; ad essentiam tamen corporum ea non pertinere concludit, quia nonnisi in re extensa concipiuntur, adeoque hujus attributa existunt. Sed respondebunt alii, extensionem concipi etiam in ipso loco immobili: præterea non tam resistentiam seu antitypiam in extensione, quam extensionem in resistentia concipi, quia extensio nihil aliud est, quam ipsa continuatio alicujus rei simultanea, seu diffusio per locum, id autem, cujus fit continuatio seu diffusio, est resistentia. Itaque extensio est notio quodammodo relativa, aliam præsupponens, ejus scilicet, quod extenditur. Extensionem substantiam esse probare tentat, quia a nulla alia re creata ratione suæ subsistentiæ dependet, hoc est, quoniam ipsi convenit definitio substantiæ superius tradita. Sed de eo quidam dubitant, quia id, cujus est extensio, nempe resistens seu corpus, ab aliis pendet. Plures tribus dimensiones corporis esse non posse demonstrat, quod ex Geometria constat, nonnisi tres lineas ad se invicem perpendiculares esse posse *Longitudinem* definit per distantiam inter duo extrema corporis puncta, recta illis interjecta determinandam. Sed alii distantiam dicunt esse minimam viam seu longitudinem inter duo, & secundum eos distantia potius longitudinem præsupponit. *Latitudo* ipsi est distantia inter duas oppositas corporis lineas per rectas iis interjectas, ad illam pro longitudinis determinatione assumptam perpendiculares & ad se mutuo parallelas determinanda. *Altitudo* denique seu *profunditas* est distantia inter duas oppositas corporis superficies per rectas illis interjectas ad illas pro longitudinis & latitudinis determinatione assumptas perpendiculares earumque parallelas determinanda. Enimvero cum viri docti bene multi non

Digitized by Google

pauca contra hypothesin *Cartesianam*, quam defendit Autor, objecerint; ad ea quoque prolixe respondet, objectionibus ex *Gassendi*, *Mori*, *Bernierii*, *Cordemoji*, *Newtoni*, *Lockii*, *Clerici*, *Rhapsonii* & *Keilii* scriptis magno numero congestis. In his continentur præter alia disquisitiones de vacuo, quod Angli quidam demonstrasse sibi videntur. Contra prætensam *Keilii* demonstrationem (de qua alibi dictum est in his Actis) urget, quod gratis assumat, fluidum æthereum in poris corporum contentum una cum illis moveri. Ad argumentum, quod exemplo *Lucretii* a differentia gravitatis specificæ corporum terrestrium desumitur, notat, fallere id, dum ex quibusdam experimentis infertur, gravitatem non pendere a differentia formarum. Utut enim non pendeat a differentia talium corporum, qualia assumuntur in experimentis; pendere tamen ait a differentiis aliarum formarum, qualis e. gr. inter ætherem & corpora gravia intercedit. Præterea gratis assumi nec probari, quod omnis materia sit gravis. Extensum magnitudinis finitæ non modo secundum unamquamque dimensionem in infinitum, sed in infinities infinitum, immo in infinities infinities infinitum, & sic porro sine fine divisibile esse, ostendit argumentis ex Geometria præsertim recentiore petitis. Videtur enim quantitates infinite parvas, seu infinitesimas pro veris entibus habere: quod tamen *Leibnitius* & *Newtonus* admittere non videntur. Eadem ratione augmentabilitatem extensi non modo in infinitum, sed in infinities infinitum sine fine admittit. Prius hoc modo probat: Ex elementis constat, esse $\frac{F}{\infty} : F = F : \infty F$. Quare cum prior relatio sit possibilis, nec posterior contradictionem implicat. Sed alii nec prioris relationis possibilitatem admittent, nisi in imaginariis. Argumentatur item hunc in modum: Extensum quodvis finitum continet partes numero infinitas. (Sed alii non admittunt id continere partes numero infinitas inter se æquales, adeoque non admittunt partes infinite parvas:) Ponatur quælibet earum ita adaugeri, donec finita evadat. Aggregatum partium sic adauctarum erit infinitum. Posterius constare credit, si infinitesimam secundi, tertii aut cujusque superioris gradus eo usque ad-

adaugeri concipiamus, donec finita evadat. In his assumitur, quod alii negant, dari aliquod infinite parvum: licet enim materia actu divisa ponatur sine fine, nunquam tamen ideo ad partes infinite parvas aut etiam ad ultimas perveniri dicent, uti in Arithmetica fractiones semper possunt minui, etsi semper maneant finitæ. Itaque eodem modo negabuntur infinite magna, quæ totum aliquod constituant. Ex divisibilitate & augmentabilitate materiæ in infinitum varia corollaria infert, veluti: singula extensa infinite magna & infinite parva, quamvis illorum magnitudo a nobis mensurari nequeat, re ipsa tamen magnitudinem habere posse determinatam: inter assumta duo extensa, quorum alterum est magnitudinis finitæ, alterum infinitæ, sive infinite magnæ, sive infinite parvæ, revera dari posse rationem determinatam, licet a nobis determinari nequeat, quoniam scilicet ambo sint quantitates homogeneæ, adeoque per definitionem *Euclideam* rationis capaces: neque extensum infinite parvum, neque infinite magnum terminis carere. Hæc ex divisione corporis in infinitum consequi alii negabunt. Respondet quoque ad argumenta, quæ *Bernierius*, *Clericus*, *Cordemojus* aliique contra divisibilitatem materiæ in infinitum protulerunt, & quæ contra augmentabilitatem ejusdem proferri possunt: ubi simul contra *VVallisium* disputat, quod infinitesimam non quantum dixerit, in eo scilicet magnitudinis genere, cujus intuitu infinite parva existit, propterea quod quantitate non destituitur, utpote in infinities infinitum adhuc divisibilis. Sed *VVallisius* etiam infinite parva aut infinite magna haud admittere videtur in quantitatibus & numeris. Modus corporum seu attributa accidentalia in tria genera distinguit. Alia enim pluribus uno sensibus, alia nonnisi uno sensu, alia nullo sensu immediate percipi ait, sed ex mutationibus sensibilibus cognosci. Ad primam classem ea refert, quæ superius recensuimus, & de iis potissimum agit. *Figura* ipsi est determinatio linearum superficiem & superficierum corpus ipsum terminantium, exprimens 1 datam singularum in se spectatarum posituram, 2 datum illarum numerum, 3 datam illarum ad se invicem magnitudinis rationem, 4 datam

 illarum

illarum ad se invicem positionem seu datos,quos continent, angulos, 5 datum, quo lineæ datæ inter se junguntur, ordinem. Hinc carpit definitionem *Euclidis*, quod figura sit, quæ sub aliquo vel aliquibus terminis continetur, cum ipsius judicio etiam lineæ competat. Et licet *Clavius* jam responderit ad hanc objectionem, quod scilicet puncta lineam non ambiant ac proinde non comprehendant; hanc tamen interpretationem non approbat. Addit eandem definitionem convenire spatio terminis comprehenso, quod tamen a figura ut substantia a modo distinctum sit. Immo reprehendit, quod non naturam figuræ, sed terminorum proprietatem exprimat. Hinc factum ait, quod *Euclides* figuras similes non recte definiverit; quoniam scilicet non monuit, angulos & lineas in utraque figura eodem ordine poni debere. Similiter *Robaltii*, *Lockii* & *Parentii* definitiones impugnat & *Berniciurum* refutat, quod notionem figuræ in numerum irresolubilium retulerit, quales ipsius judicio extensionis, cogitationis, saporis, coloris, soni &c. existunt. *Magnitudo* corporis definitur, quod sit determinata quantitatis illius ratio ad quantitatem alterius. Sed ita quantitas seu magnitudo corporis jam supponi quibusdam videbitur. *Numerus* vero est iteratio entis cujuslibet, quod nempe iteratum a priore proribusve distinctum existit: *Unitas* negatam iterationem in ente, cui tribuitur, exprimit. Unitatem adeo in abstracto spectatam pro aliquo medio inter ens quantum & absolute nihilum habet, quia in eo cum nihilo convenit, quod non sit decrementi capax; ast cum ente quanto in eo, quod sit augmenti capax. Ex eodem capite numeros fractos pro veris numeris haberi posse negat, cum tamen sint ad integros ut recta ad rectam. Quantitatis divisionem in continuam & discretam vitiosam vocat & generandæ confusioni aptam, cum definitio quantitatis discretæ non solum numero, sed aliis etiam rebus conveniat, e. gr. acervo frumenti (scilicet cujus est ista discreta quantitas.) *Wallisii* denique argumenta impugnat, quibus unitatem non esse numerum probare contendit. *Contiguitas* ex mente Autoris est immediatus aliquorum utriusque corporis terminorum contactus; *Distantia* vero negatus terminorum utriusque

conta-

Digitized by Google

contactus. *Situs* est distantiarum inter singula terminorum corporis A & singula terminorum corporis B data aut certa quadam ratione assumta puncta determinata aliqua ad se invicem ratio. Considerat autem in specie tum situm linearum rectarum inter se, tum situm inter lineam rectam & superficiem planam, tum denique situm inter superficies planas. *Locus* corporis est determinatio contiguitatis vel distantiæ terminorum corporis a punctis in extensione corporum hujus universi datis, illud undique secundum singulas sui dimensiones ambientibus & in eadem mutua distantia permanentibus: ubi ex principiis Geometricis docet, quomodo locus determinetur. Monet, vulgo confundi locum cum locato, ubi scilicet figuram & magnitudinem locati perperam loco tribuunt & contra ea disputat, quæ in Principiis Philosophiæ Naturalis Mathematicis de loco docuit celeberrimus *Newtonus*. Existentiæ continuationem *Durationem* vocat; ipsam vero *Existentiam* notionibus irresolubilibus annumerat. Agit hic de mensura temporis & ubi de pendulo sermo est, monet, probatione admodum indigere, quod gravitas ejusdem corporis in eodem loco semper sit constans: hactenus autem demonstrationem nullam prolatam esse ait. Quæ ipse de oscillationibus penduli cum motu Æquatoris collatis affert, ea rem omnino conficiunt & a *Ricciolo*, quamvis alio fine, jam explorata sunt. A duratione identitatem & diversitatem corporum petit; modorum autem diversitatem & identitatem a similitudine. *Quandoquitas* est determinatio datæ entis alicujus existentiæ relative ad aliam datam entis existentiam, qua cum illam comparatam volumus ratione successionis vel præcedentiæ per durationem interjectam mensurandæ vel coexistentiæ. Monet autem Cl. Autor, quandoquitatem, si unica & determinata sit, nonnisi existentiæ instantaneæ tribui posse; si vero durationi tribuatur, ex illis quandoquitatibus eam componi, quæ durationis terminis competunt: & huc epochas refert. *Motus* sive loci mutatio, sive successiva in aliis continuo locis existentia, sive alia æquipollente ratione definiatur, unum idemque esse censet. Hinc & perinde ipsi videtur, sive quies ejusdem loci conservatio, si-

Digitized by Google

ve successiva in eodem loco existentia dicatur. Motus adeo & quietis notiones distinctas esse credit, ubi loci notio distincte cognita, quam involvit: Unde a loci differentia motus divisiones petit passim jam traditas. *Velocitas* denique est ipsi determinatio longitudinis lineæ, quam corpus dato tempore percurrit, seu magnitudo spatii a mobili dato tempore confecti, & ab hac alias motus divisiones desumit.

Vidimus hactenus, quasnam Cl. Autor notiones attributorum corporis accidentalium (quæ vocat) exhibeat & quibusnam ad eas illustrandas utatur. Qua ratione eorundem nexum cum extensione corporis secundum trinam dimensionem monstret, haud difficulter assequi datur. Extensum necessario esse figuratum evincit, quia extremitatibus præditum per tres rectas illis interjectas ad se invicem perpendiculares earumque parallelas determinate distantibus. Ratio pro fundamento habet vel actualem vel additione aut diminutione possibilem æqualitatem. Extensa igitur dimensionum numero inter se convenientia rationis capacia sunt, adeoque magnitudine determinata gaudent. Extensis competit unitas, competit numerus, quia tam ipsa, quam illorum partes a se mutuo independentes subsistunt & divisibilia atque augmentabilia sunt. Competit porro distantia & contiguitas: cum enim extensa terminata a se mutuo independenter subsistant; illibata subsistent, quocunque demum intervallo eorum termini a se invicem removeantur. Similiter patet, extensa terminata quolibet instanti determinatum aliquem locum relativum tam ad corpora particularia alia, quam ad totum systema universi occupare. Et quia quodlibet extensum independenter ab alio quovis corpore subsistit; quælibet corpora cujuslibet loci capacia esse colligit. Quandoquitas entibus extensis asseritur, quatenus spectantur ut conservationis & mutationis modorum suorum & quidem durationibus magnitudine quantumlibet differentibus capacia: quo etiam fundamento nititur, Autoris judicio, quod durationis capacia sint. Motum denique & quietem extensis convenire statuit, quia quolibet instanti determinatum aliquem locum occupant, ad omnem tamen occupandum

dum

Digitized by Google

dum indifferentia ſunt. Enimvero videamus nunc porro, quænam de illorum attributorum dependentia a cauſis ſuis & generalibus differentiis exponantur. Primo omnium loco probare nititur, extenſionem univerſi non a ſe exiſtere. Aut enim, ait, tota a ſe exiſtit, aut ſingulæ ejus partes a ſe exiſtunt. Poſterius ipſi abſurdum videtur, quia notio entis a ſe involvit neceſſitatem exiſtendi, etiamſi nullum aliud ens exiſtat, & hinc unicum exiſtere poſſibile eſt; ſi vero plura ſunt entia a ſe, unicum exiſtere impoſſibile. Prius æque abſurdum reputat: ſi enim ponatur extenſio univerſi congeries partium A & B, A exiſtet partim ab A, partim a B & contra: quod vero impoſſibile cenſet, quia exiſtentia inſtantanea eſt ſimplex & indiviſibilis effectus. Item abſurdum arbitratur, quod A & B diverſæ extenſi partes differre nequeant, cum unam eandemque exiſtentiam communem habeant. Mundum igitur ab alia cauſa dependere, quæ ſit ens unicum, autor & conſervator extenſionis, fine carens atque principio idemque omnipotens. Quodſi jam ponamus extenſionis univerſi inſtantaneam exiſtentiam, in maſſa adhuc ſimilari partium ſuperficies tanquam terminos intelligibiles aſſignari & in eadem magnitudinem, unitatem, numerum, figuram, contiguitatem & diſtantiam, ſitum denique ac locum intelligi poſſe, cum hæc attributa a terminis pendeant. (Sed ſic termini partium in pleno ubique ſimilari fictione arbitraria conſtabunt, niſi actuale diſcernens accedat, quod in momentaneo ſtatu eſt ſola *vis motrix*.) Cum autem mens hæc attributa pro lubitu concipiat, nullam veram in partibus univerſi differentiam ab iis expectandam, loco excepto, qui unicus partium in inſtantanea illius exiſtentia differentiam conſtituat, non tamen ex earum natura (limitabit aliquis hoc: niſi natura earum vim motricem a Deo inditam & determinatum ejus exercitium jam involvere ponatur) ſed ab autore univerſi unice pendeat. Hinc non repugnare naturæ partium, ut ſucceſſive alia aliaque loca occupent: quod denuo ab autore univerſi pendeat: ut adeo clarum arbitretur, motum & quietem a ſolo Deo tanquam cauſa efficiente proficiſci. (Sed dicunt aliqui, eodem modo hæc a Deo proficiſci,

Digitized by Google

ſci, ut figuras, magnitudines & alia.) Docet præterea corpus in ſe non habere cauſam motum vel quietem continuandi, quia non alia continuationis, quam ipſius motus vel quietis cauſa eſſe poteſt; concipit enim motum & quietem tanquam ens, quod in ſingulis momentis denuo reproducitur: quod admittent alii, ſi modi inter entia recenſeantur. Ex chao informi prodire mundum, motu producto, quo vel quædam univerſi partes, vel omnes loca ſua ad totum univerſi ſyſtema relativa mutent. Ita enim terminos non amplius a noſtro lubitu pendere & reliqua quoque attributa accidentalia determinari. Agnoſcit itaque cum illuſtri *Leibnitio*, diſcrimen inter partes materiæ in ſtatu inſtantaneo a vi motrice localitati ſuperaddita derivandum: ut adeo mirum ſit, quod eandem oppugnare aggreſſus ſit. Sed cum defenſio illarum virium contra Autoris objectiones epiſtolæ ad Amicum inſerta ad nos nuperrime pervenerit; excerpta inde hic ſubjicere e re viſum eſt. Diſſertationes duæ, quæ operi inſeruntur & tertiam fere ejus partem complent, merentur, ut de iis ſigillatim proxime dicamus.

DEFENSIO VIRIUM IN CORPORIbus exiſtentium contra nuperas objectiones.

DN. Muyſius in ſuis Phyſicæ Elementis negans dari vim motricem creatam, contra ea, quæ in his Actis Septemb. 1698 & Majo 1699 dicta ſunt, ita argumentatur p. 924 ſeqq.

Prima ratio (diſſentiendi) *hæc eſt: Talis, qualis ſupponitur creata vis motricis prima exiſtentia, ab autore univerſi producta eſt. Igitur & ejusdem exiſtentiæ continuatio ſeu hujuſce vis conſervatio ab eodem unice pendet producíturque. Ergo & omnis agendi efficacia in hac vi ab autore univerſi unice pendet, & nulla proinde erit in hac vi agendi efficacia* (vis & agendi efficacia ſunt unum idemque) *niſi quam autor univerſi in illa conſervat, hoc eſt* (iſtud hoc eſt non omnes admittunt, ſed hanc controverſiam hoc loco ingredi neceſſe non eſt) *continue producit.* Hactenus dicta admiſſurus videtur Vir Illuſtris, quem Dn. Autor refutat. Sed fortaſſe non æque admittet, quod ſequitur: *Et per*

per consequens omnis agendi efficacia seu omnis potentia hujus vis proprie loquendo nil est nisi ipsa potentia autoris universi, ac proin effectus hujus vis erunt effectus autoris universi. (1) Istud *&* *per consequens* nullam consequentiæ speciem habet. Quali enim argumento hoc inferetur? Deus vim creaturæ conservat, imo (si lubet) etiamnum producit. Ergo hæc vis, potentia, vel efficacia, est vis ipsius Dei. (2) Quin potius eo ipso quia eam vim creat seu producit Deus, est vis creaturæ, non Dei; cum vis vel potentia Dei, produci nullo modo possit sed sit æterna. Ergo (3) Dn. Objector probare potius debet, nullam vim creatam a Deo produci posse.

Pergit: *Autor universi, effectus, puta motus corporum, qui huic vi ascribuntur, pari facilitate & majori compendio immediate producere potest, quam interventu talis vis a virtute divina distincta, attamen per illam solam operantis.* Sed respondetur, (4) vim creatam non operari per vim divinam, quin potius vim divinam quodammodo operari mediate seu per vim creatam. Respondetur etiam, (5) non sequitur, quia Deus majore compendio aliquid immediate producere posset, ipsum etiam id immediate producturum. Pari enim argumento sequeretur, Deum omnia immediate agere, nec naturis creaturarum uti. (6) Deus non tantum compendiose, sed etiam magnifice operatur, nec vult omnia solus agere, sed creaturis aliquid communicare de perfectionibus suis, quæ potissimum in vi agendi consistunt.

Pergitur in objiciendo: *Ergo ex solis effectibus seu motibus corporum existentia talis vis nullo modo colligi potest, cum hac ad hos producendos haud necessaria, imo superflua sit.* Respondetur, (7) si liceret omnia rejicere, sine quibus Deus *immediate* phænomena efficere posset, liceret innumera rejicere, quæ tamen merito admittuntur. Exempli gratia non opus esset vel vorticibus, vel gravitate, vel aliis causis physicis ad explicandos motus astrorum. Sufficeret, Deum eos velle, & immediate producere, imo totus mundus spectabilis esset inutilis: quidni enim Deus in mentibus spectatorum ea phænomena immediate efficere posset, quæ illi mundo respondent, etsi ipse non extaret? Respondetur etiam, (8) si admittatur motus

tanquam actio corporis passioque, necessario etiam admitti vim agendi & patiendi, neque enim concipi posse actionem nisi ut potentiæ exercitium. Itaque (9) qui neget vim agendi, negare debere actionem ipsam in corporibus, imo pari jure etiam in mentibus, & statuere actionem solius Dei. (10) Sed verendum est, ne qui sic docet incidat in doctrinam improbatam, quæ solum Deum habet pro substantia, creaturas autem pro modis seu affectionibus Dei.

Pergitur: *Aliunde autem quam ex motibus corporum existentia talis vis pariter colligi non potest; atque adeo cum ex his colligi nequeat, ne entia sine necessitate multiplicemus, existentia talis vis supponenda non est.* Respondetur, (11) *Entia* omnino a Deo *multiplicata* sunt *sine necessitate*, neque enim necessarium erat, ut ullam creaturam produceret; sed non sunt multiplicata sine summa ratione. (12) Ex motibus, si pro veris actionibus passionibusque habeantur, omnino colligitur vis, ut jam monitum est num. 8. Quin etiam (13) alia peculiaris ratio pro existentia vis agendi allata est dicto loco Actorum Septemb. 1698, de qua mox n. 17.

Proceditur deinde ad *secundam dissentiendi Rationem*, quæ talis affertur: *Haud majore vi aut actione voluntatis divinæ opus est ad corporis existentiam successive in diversis continue locis, quam in eodem successive loco producendam, hoc est, ad corpus movendum, quam ad illud in quiete conservandum, ut ex jam ostensis liquet.* Hæc assertio non admittitur, (14) plus enim cognitionis, voluntatis & actionis requiritur ad A & B simul quam ad A tantum, id est, ubi plus est varietatis. Major autem est varietas in mutatione quam in conservatione loci. Pergitur: *Nulla ergo videtur ratio, cur Deus motum non vero quietem interventu vis alicujus creatæ produceret.* Respondetur: (15) Deus revera etiam quietem in his quæ moventur, non minus quam motum in his quæ quiescunt, ope vis creatæ producit. Et (16) quod attinet perseverationem corporis in statu, dicendum est corpus per *inertiam naturalem* etiam ad quietem conservandam tendere, nec ubi semel quiescit, ad motum & quietem plane indiffe-

Digitized by Google

differens esse: quin potius tanto magis repugnare motui novo quanto is est major.

Superest ut videamus, quomodo Cl. Autor Elementorum physicorum respondeat argumento, cujus hic meminimus num. 13. Huic ergo satisfacere conatur hoc modo pag. 938 seqq. *Notandum* (inquit) *hic esse censui argumentum, quod illustris Leibnitius in Actis Erud. Lipsiæ anno 1698 Mense Septembri urget, nisi in corporibus motis vis motrix adsit, nullam inter corpora in instanti distinctionem & per consequens nullos veros terminos, nullam veram figuram adesse posse, nobis nullatenus obstare.* (17) Nisi, *inquit Vir Celeberrimus*, corpus quod præsente sui motus momento inest in loco sibi commensurato præterea conatum habeat, seu nisum mutandi locum; ita ut status sequens ex præsenti per se naturæ vi consequatur: necessario corpus A, quod movetur, a corpore B (simili & æquali) quiescente præsente momento nihil differet. Et consequens erit, nullum plane discrimen in corporibus fore, quandoquidem in pleno uniformis per se massæ discrimen, nisi ab eo quod motum respicit, sumi non potest &c. *Et porro latius ostendit* successivam tantum rei motæ in diversis locis existentiam *nullam corporis moti ab aliis distinctionem in instanti, nisi vis motrix adsit, producere posse.* (18) Extrinseca enim, *ait*, tantum foret denominatio, qua distingueretur una pars materiæ ab alia, nempe a futura, quod scilicet inposterum sit futura alio vel alio loco; inpræsentiarum vero discrimen esset nullum. Imo ne a futuro quidem cum fundamento sumeretur, quia nunquam etiam inposterum, ad verum aliquod præsens discrimen deveniretur; cum nec locus a loco, nec materia ab alia materia (ex hypothesi perfectæ illius uniformitatis in materia) distingui ulla nota queat. (19) Frustra etiam, *pergit*, ad figuram præter motum recurreretur. Nam in massa perfecte similari, & indiscriminata & plena, nulla oritur figura seu terminatio partium diversarum, nisi ab ipso motu. Quodsi ergo motus nullam distinguendi notam continet, nullam etiam figuræ largietur. *Etenim ingeniosissimo Leibnitio lubenter assentior (quod etiam in propositione præcedente ostendi) corpora in instanti haud aliunde quam a vi motrice ita differre posse, ut*

Digitized by Google

inde veri termini, vera figura &c. illorum singulis assignari queant. Verum id solum animadverti cupio, sive hac vis motrix sit efficacia Entis creati ab ipsa materia sive extensione distincti, ut Vir Clarissimus statuit, sive entis a se existentis & ab ipsa extensione distincti, qua extensioni quolibet motus sui instanti præsens est, & successive in illa motum operatur; in uno casu haud majorem fore distinctionem extensionis seu materiæ in instanti ab alia per hancce vim motricem, quam in altero. Unde etiam perspicuum est, vis motricis creatæ existentiam ex hocce argumento stabiliri non posse.

Hactenus verba Elementorum, quorum laudandus est Autor doctissimus, dum agnoscit aliquid ad distinctionem status momentanei præsentis & sequentis, tollendamque perpetuam uniformitatem locorum & temporum esse necessarium præter materiam, neque discrimen inter materiæ partes aut corporum difformitatem in dato momento admittendam, alibi rectius quæri quam in vi motrice extensioni seu localitati superaddita, quod plerique recentiorum hactenus non agnovere. Sed (20) mirum est, quod illas vires, in quibus partium materiæ discrimen consistit, non in corpore tanquam in subjecto, sed extra illud in Deo quærit. Cum tamen (21) formale discrimen rerum non in extrinseco sed in ipsis consistere debeat, itaque (22) hæc vis per loca dispersa non est in ipso Deo tanquam in subjecto, nisi quis Deum vertat in naturam naturatam & particulas ejus per materiam disseminatas fingat, quod Clarissimo Autori tribuere iniquum fuerit. Et revera (23) qui hoc doceret, in nostram quidem doctrinam quoad vires in corporibus existentes recideret, sed in eo peccaret, quod iis contentus non assurgeret ad Deum autorem & rebus superiorem, seu naturam naturantem, sed pro ea fictitium Deum corporibus immersum introduceret, qui nihil aliud foret quam virium particularium aggregatum. (24) Aliud etiam argumentum pro virium in corporibus existentia in supra citatis locis Actorum productum est, dum scilicet ostensum est omnia accidentalia seu transitoria esse modificationes substantialium seu persistentium atque ita ut figuræ sunt modificationes extensionis, ita impetus esse modificationes vis cujusdam primitivæ corpori inexistentis.

D. SA-

Digitized by Google

D. SALOMONIS DEYLINGII OBSERVAtionum Sacrarum Pars secunda, cum figuris æneis & Indicibus necessariis.

Lipsiæ, sumptibus heredum Frid. Lanckischii, 1711, 4.
Alph. 2 plag. 18.

POstquam intellexit summe Rev. Autor, Collega noster honoratissimus, primum harum *observationum* Fasciculum a nobis A. 1709 Mense Febr. recensitum, non displicuisse eruditis, alterum earum Tomum eo lubentius adornavit, quo magis fidem de instituto hoc continuando publice datam sibi liberandam esse censuit. Sistit igitur iterum *observationes quinquaginta* in totidem Veteris ac Novi Instrumenti loca, gravis plerasque & perjucundi argumenti, in quibus conficiendis perspicue ostendit, quantum utilitatis ac ornamenti ab elegantiorum literarum apparatu, a veteri item Hebræorum & sacrorum rituum historia, ad Scripturam S. recte intelligendam exspectari queat.

Obs. I Pantheismi vestigia commemorat, quæ apud veteres & recentiores exstant, Mosemque Pentateuchi auctorem ab eo crimine purgat. *II.* Investigat originem vocis אלוהים ad Genes. I, 1, declaratque, unde factum sit, ut ea vox plurali numero tam frequenter adhibeatur, cum non desit singulare אֱלוֹהַ? Jo. Clericum, qui frequentiorem pluralis numeri usum á profana Cananæorum consuetudine derivavit, refellit, evincitque contra eundem, & P. D. Huetium, linguam Hebræam non Cananæam, sed primævam & in familia Heberi conservatam fuisse. *III.* Enarrata opinionum diversitate de animæ rationalis natura, contra Hobbesianos ac Spinosistas, imprimis autem contra Cowardum, aliosque, ostendit, eam non esse *motum localem* partium humani corporis organicarum, nec meram *potentiam* ex organorum corporeorum combinatione ortam, sed esse substantiam cogitantem, omnis materiæ expertem, monstratque, opinione de mente hominis corporea universam religionem funditus everti, quia materia, sub quacunque figura consideretur, religionis, sigillatim fidei,

Digitized by Google

fidei, spei, sanctimoniæ, aliorumque actuum religiosorum nulla ratione capax est. Verba נשמת חיים Genes. II, 7 de incorporea mentis humanæ natura explicat, protritisque dissentientium rationibus, locum *Coheleth III*, 18, ad quem Cowardus provocavit, vindicat. *IV*. De autore sacrificiorum ad Genes. IV, 3 disputat, evincitque, originem eorum humanæ inventioni atque arbitrio tribui non posse. *V*. Varias interpretum opiniones de persona Melchisedeci ad Genes. XIV examinat, profligatisque novissimis H. Hulsii & P. Juriæi conjecturis, ex Hebr. VII declarat, Melchisedecum ἀλληγορουμένως Christum significasse. *VI*. De origine circumcisionis Judaicæ disputans ad Genes. XVII, contra Marshamum negat, eam ab Ægyptiis inventam, & ab his ad Israelitas translatam esse. Ex *Jerem. IX*, *24* probat, antiquiores Ægyptios ne circumcisos quidem fuisse. Ostensa Herodoti ignorantia circa veras Judæorum origines, in causam inquirit, cur Græcorum plerique crediderint, primos omnium fuisse Ægyptios, qui circumcidendi ritum observarint, aliisque gentibus tradiderint? Quam a vetusta gentium traditione, Judæos videlicet ex Ægypto egressos ἀπογόνους fuisse Ægyptiorum, ita derivat, ut commentum istud, a Jo. Tolando nuper ex Strabone revocatum & expolitum, simul refellat. *VII*. Confessionem Jacobi de *Angelo Redemptore* Genes. XLVIII, 15 Filio Dei asserit, & a Jo. Clerici explicatione vindicat. *VIII*. Vaticinium de sceptro a Juda non recessuro Genes. XLIX, 10 examinat, excussisque singulis vocibus suam proponit sententiam atque confirmat, ac novas Jo. Clerici, Jo. Harduini, aliorumque interpretationes enervat. *IX*. Descripta terræ Cananææ fertilitate verba Exod. III, 8, aliaque loca, quæ de præstantia ejus agunt, a criminationibus Jo. Tolandi defendit, & rationes subsecutæ infœcunditatis ex *Malach. IV*, *v. ult*, aliisque fontibus eruit. *X*. Historiam Exod. IV, de Mose, ob neglectam filii circumcisionem ad necem quæsito, illustrat, & quo sensu Zippora dixerit *sponsus sanguinum es mihi*, *v. 26*, investigat. *XI*. Quo ordine & situ *panes facierum* Exod. XXV & Levit. XXIV coram Jehova collocati fuerint, ex Hebræorum monimentis describit, notatisque

tisque H. Witsii, P. Juriæi, Leydekkeri, aliorumque erroribus, in delineanda panum istorum effigie admissis, docet, panes istos Christum significasse, verum *panem vitæ Joh. VI, 35.* *XII.* Adstructa ἐμπυρισμῦ antiquitate, de igne sacro & perpetuo apud Hebræos ad illustranda loca Levit. VI, 13 & IX, 24 agit, variaque Judæorum commenta refellit. *XIII.* Enarrat S. Pontificis ingressum in Sanctum Sanctorum ad Levit. XVI, in Expiationis festo, quem *quaternarium* fuisse idoneis argumentis probat. Verba vero Apostoli Hebr. IX, 7, ubi ἅπαξ τῦ ἐνιαυτῦ *semel* duntaxat *in anno* adytum ingressus dicitur Pontifex, de uno anni die, & de uno eodemque ministerio expiationis, *quatuor* ingressibus peragendo, interpretatur. *XIV.* Locum Levit. XIX, 27, de orbiculari capitis tonsione, Arabibus aliisque gentibus usitata, illustrat, notatoque Jo. Spencero angulos crinium & barbæ ex monimentis Hebræorum describit atque delineat, & autores, qui illos minus intellexerunt, emendat. *XV.* Enarrata serpentis ænei historia ex Num. XXI, contra Marshamum probat, serpentem æneum a Mose non fuisse erectum ad exemplum præstigiarum Ægyptiacarum. Rationem *typi* ex Jo. III, 14 declarat, negatque contra Fr. Burmannum & C. Vitringam, serpentem æneum diaboli symbolum ac emblema fuisse. *XVI.* Mosis vaticinium de magno Propheta ex Israelitis aliquando excitando Devt. XIIX, 15 illustrat, & vindicat. *XVII.* De vestimentis Israelitarum in deserto non consumtis agit ad Devt. XXIX, 5, assertaque miraculi magnitudine ac veritate, autores, qui prodigii fidem in dubium vocarunt, refellit. *XIIX.* Personati Samuelis historiam, 1 Sam. XXIIX, 7, illustrat, Ant. van Dalen, qui negato Cacodæmonis interventu, universum apparitionis negotium mulieris Endoreæ fraudibus adscripsit, refellit, demonstratque, præstigias diabolicas intervenisse. Negat Autor, vocem אוב de *spiritu malo* exponi posse, contenditque בעלת אוב *dominam* OB nihil habuisse commune cum ταῖς πνεῦμα Πύθωνος ἐχόσαι Act. XVI, 16, nisi hoc unicum forte, quod utrique arte diabolica & mali spiritus afflatu tacti, vaticinati sint. Nec credit, ancillam istam πνεῦμα Πύθωνος ἔχοσαν Act. XVI, 16 ἐγγαστρίμυθον, *ventrilo-*

triloquam fuiſſe, quia Græcis ἐγγαστρίμυθοι erant οἱ κεκλεισμένου τοῦ στόματος φθεγγόμενοι διὰ τὸ δοκεῖν ἐκ τῆς γαστρὸς φθέγγεσθαι, Galeno autore. At vero ancilla iſta *ſpiritum Pythonis* habens alta voce clamabat v. 17. Ex Autoris noſtri ſententia πνεῦμα Πύθωνος *ſpiritum divinatorium* notat, quia Heſychio Πύθων eſt δαιμόνιον μαντικόν. Exinde colligit, ἐγγαστριμύθους habuiſſe equidem πνεῦμα Πύθωνος, ſive δαιμόνιον μαντικόν, contra vero non omnes *ſpiritum Pythonis* habentes fuiſſe etiam ἐγγαστριμύθους. Ab his multum differre ait בעלי אוב, quippe qui proprie *Necromantes* fuerint, affirmantes, ſe artem callere evocandi mortuorum manes, quos quis vellet, & poſſe ſe illos ſub viſibili forma ad colloquium ciere ac ſiſtere, mediante אוב *vaſe* quodam aqua pleno, in quo defunctorum imagines cernebantur, audita ſimul ſubobſcura evocatorum manium voce, velut e terræ cavernis prodeunte. Nam ut magi per κατοπτρομαντείαν *in ſpeculis*, & per λεκανομαντείαν *in pelvi:* ita per γαστρομαντείαν *in vaſe*, quod γάστρη Græcis dicitur, defunctorum imagines exhibuiſſe & divinaſſe leguntur. Cum vero *Gaſtro* reſpondeat Hebræorum Syrorumque אוב, unde Latinorum *Obba*, genus poculi, in quo *Obo*, νεκρομαντείας inſtrumento ſive *vaſe*, aqua limpida impleto, defunctorum imagines arte diabolica apparebant, exiſtimat, phraſi קסם באוב *vaticinari per* OB certam νεκρομαντείας ſpeciem indicari, & mulierem Endoream בעלת אוב appellari ab inſtrumento אוב ſive *vaſe*, quo in divinatione ex mortuis capienda ſolebat uti. *Obſ. XIX* & *XX* loca Pſ. LI, 9, Pſ. LXXX, 3, ex hiſtoria Hebræa illuſtrantur. *XXI.* Diſſeritur de Chriſto a ligno regnante, occaſione Pſ. XCVI, 10, diſquiriturque, unde & qua occaſione additamentum illud *a ligno* in nonnullos veteris Eccleſiæ codices irrepſerit? quo item loco numeroque debeat cenſeri? *XXII.* Frequens Scripturæ formula *ambulare in luce*, ut Eſ. II, 5, ex vetuſto Judæorum ritu feriandi ſolemnia feſti Tabernaculorum, & lucernis Hebræorum Sabbathicis illuſtratur. *XXIII.* Ex militari veterum Hebræorum conſuetudine explicatur locus Eſ. XI, 10. *XXIV.* Locus vexatus *de ſtatutis non bonis* ſub examen vocatur, & de juſtis Dei decretis atque judiciis

judiciis explicatur. *XXV.* Siſtuntur Judæi, ob eſum ſanguinis reprehenſi, ad Ezech. XXXIII, 25, 26. *XXVI.* Herodiadum patria, genus & religio inveſtigatur, deſtructoque Jo. Harduini ſyſtemate, vera Herodiadum genealogia traditur ex Joſepho. *XXVII.* Ad aſſerendam tentationis Chriſti hiſtoriam, Matth. IV, 1-7, probatur, tentatorem externo veroque congreſſu Servatorem adortum eſſe. *XXIIX.* Producuntur *δαιμονιζόμενοι* a Chriſto ſanati Matth. IV, 24, demonſtraturque, eos corporaliter a Satana fuiſſe obſeſſos. *XXIX.* Servatoris prædictionem de exoſo Chriſtianorum nomine Matth. X, 22, multiplici eventu ratam impletamque fuiſſe, exemplis ex hiſtoria Eccleſiaſtica petitis docetur. *XXX. Aram V. T. fuiſſe figuram crucis Chriſti*, affirmatur, quatenus videlicet Altare victimam Deo cremandam ſuſtinuit, eandemque in altum tulit. Per Altare vero *ἁγιάζον τὸ δῶρον*, Matth. XXIII, 19, non intelligit Autor *nudam* Aram, ſed Aram *σὺν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτῦ*, *cum omnibus, quæ ſuper ea erant*, inſtructam, videlicet igne ſacro, ſacrificia ſanctificante & conſumente. *XXXI.* Solennis Chriſti invitatio ad accipiendum Spiritum S. Joh. VII, 37 ex ritu *effuſionis aquarum*, in feſto Tabernaculorum uſitato, illuſtratur. *XXXII.* Inquiritur in cauſam, cur Chriſtus dicatur *τὸ φῶς τῦ κόσμυ* Joh. VIII, 12, negaturque contra *Clericum*, Joannem, cum hæc ſcriberet, ad Platonicorum placita, aut libros Philonis reſpexiſſe, ſed locum potius Malach. IV, 2, ſive אורים S. Pontificis in V. T. aut lucernam mediam candelabri ſacri in Sanctuario ob oculos habuiſſe, veriſimili ratione docetur. *XXXIII.* Ad Joh. XIIX, 31 probatur contra Jo. Marckium, Judæos ſub ipſis Procuratoribus Romanis aliqua poteſtate gladii gaviſos, eademque adverſus religionis, & legum ſuarum violatores uſos eſſe. *XXXIV.* Ad Joh. XIX, 10. oſtenditur, P. Pilatum non tantum res fiſci procuraſſe in Judæa, ſed præterea quoque Provinciæ vice Præſidis præfuiſſe cum aliqua poteſtate & jurisdictione. *XXXV.* Jo. Harduini conjecturæ de *Synagoga Libertinorum* Act. VI, 9 refelluntur. *XXXVI.* Quo ſenſu Iſraelitæ *Tabernaculum Molochi* in deſertis portarint, Act. VII, 43, enarratur, & Amoſi locus Cap. V, 26 cum Stephani oratio-

oratione conciliatur. *XXXVII.* Afferta receptæ lectionis veritate Act. XIII, 18, oftenfoque vocum τροποφορεῖν & τροφοφορεῖν difcrimine ac ufu, declaratur, qua ratione Deus improbos Ifraelitarum mores in deferto tolerarit? *XXXIIX.* Σεβόμενοι & φοβέμενοι τὸν Θεόν, quorum frequens in Actis fit mentio Cap. XIII, 16, XVI, 14, XVII, 4 & XIIX, 7, de Profelytis Portæ exponuntur, & antiquitas Noachicorum præceptorum, quia nugax fequiorum Judæorum ingenium redolent, impugnatur. *XXXIX.* Agitur de πορνεία communi Apoftolorum decreto vetita Act. XV, 20, rejectisque interpretum conjecturis, & figillatim nova P. Juriæi expofitione, oftenditur, omne impuritatis venereæ genus fub ea voce comprehendi. *XL.* Locus Act. XVII, 28, de hominum *vita*, *motu* ac *exiftentia* in Deo, idonee explicatur & contra Hobbefii ac Spinozæ depravationes vindicatur. *XLI.* Ex hiftoria Hebræa lux affunditur verbis Paulinis Rom. III, 25, notatoque nonnullorum interpretum lapfu, docetur, quo fenfu Chriftus ἱλαςήριον ἐν τῷ ἀυτῦ αἵματι propofitus ab Apoftolo dicatur. *XLII.* Differitur *de votivo Pauli anathemate*, Rom. IX, 3, explicatoque vocum ἀναθήματος ac ἀναθέματος difcrimine & ufu, examinatur nova R. Simonii expofitio, qui ἀπὸ χριςῦ vertit *propter Chriftum*, oftenditurque, Apoftolum non alium anathematis ftatum exoptaffe, quam illum, fub quo erant Judæi fratres, *h. e.* voluiffe feparari non perpetuo, fed aliquantisper a Chrifto fervandorum Judæorum caufa. *XLIII.* Verba Apoftoli, 1. Cor. III, 16, 17, de *non perdendo templo cordis* ex antiquitatibus Judaicis illuftrantur, & quot modis fecundum Judæorum opinionem Templum perdi cenferetur, ex Maimonide enarratur. *XLIV.* Vexatus locus, 1 Cor. XV, 29, de Baptifmo ὑπὲρ τῶν νεκρῶν fub examen vocatur, explofisque recentiffimorum interpretum, & Jo. Harduini imprimis conjecturis, particula ὑπὲρ exponitur per ἀντὶ, Græcorumque autorum ufu confirmatur. *XLV.* Cephas a Paulo reprehenfus fiftitur Gal. II, 9, refelliturque Jo. Harduinus, qui per Cepham non Petrum, fed aliquem ex LXX Difcipulis intelligendum effe contendit, allatisque ex antiquitate Ecclefiaftica exemplis, & Ecclefiæ Gallicanæ

Digitized by Google

canæ consensu, Rom. Pontificis infallibilitas funditus evertitur. *XLVI.* Ad illustrandum Pauli vaticinium de supplicio sibi imminente 2 Tim. IV, 6, 7, crudelitas Neronis describitur, agiturque tum de Suetonii Chresto, tum de vexationis Neronianæ amplitudine contra H.Dodwellum. Tandem verba Apostoli ex Latinorum Græcorumque ritibus illustrantur. *XLVII.* Considerantur res sacræ, quas in interiori Tabernaculi Mosaici adyto fuisse, Apostolus Hebr. IX, 3, 4, 5 affirmat, monstraturque, per χρυσοῦν θυμιατήριον, quod adytum habuisse dicitur v. 4, non Aram incensi, sed *aureum thuribulum* intelligi debere, in cujus *figura* investiganda & describenda multum curæ studiique ponit. Eos erroris arguit, qui thuribulum depingunt ut calicem cum operculo, quod adnexam habet catenam, qua suspensum a Sacerdote S. ferebatur, quoniam de operculo & catena altum est silentium in Scriptura, & Talmude, unde illud potius constat, thuribulum formam calicis cum manubrio habuisse. Cumque Jo. Braunius hoc thuribulum in argenteis Hebræorum *siclis*, qui characteres Assyriacos seu *quadratos* habent, & *vas*, ex quo fumus adscendit, exhibent, sibi invenisse visus sit, Autor noster existimat, nullum numum, characteribus Hebraicis vulgo jam usitatis, seu *quadratis*, ornatum, bonæ notæ aut multum vetustum, sed omnes omnino ejusmodi siclos literis Assyriacis, ut vocantur, signatos, qui uspiam gentium in Cæsaris, Regum, & Principum gazis ostenduntur, ab impostoribus suppositos esse. Ut vero illa duntaxat Hebræorum numismata pro genuinis agnoscit, quæ Samaritanis literis notata sunt: ita in his aliquid exstare suspicatur, unde vera thuribuli figura colligi possit. Adrianus Relandus, Cl. Vir, qui quatuor ejusmodi numos, quos Amstelodami apud Jacobum de Wilde vidit, peculiari libello A. 1702 edito & a nobis A. 1703 *Mense Aprili* recensito, doctissime interpretatus est, *vasculum* illud in aversa parte visum pro *calice*, & signo gratiarum actionis habuit, quod Autori nostro ipsum χρυσοῦν θυμιατήριον, seu מחתה, dignitatis Pontificiæ insigne videtur, perinde ac *palmæ* signum in altera numorum facie visum non solum Palæstinæ, sed Regiæ etiam potestatis

& ſuperioritatis territorialis ſymbolum eſſe ſuſpicatur. Utramque enim dignitatem, & Regiam, & ſacerdotalem, penes Haſſamonæos fuiſſe, a quibus hos numos cuſos eſſe certum ſit. Quemadmodum autem in numis Romanis ſigna ſacerdotii, *Aſpergillum*, *Guttus*, *Secures*, *Secespita*, *Lituus*, *Urceus*, *Patera*, & alia id genus inſtrumenta, quorum in ſacerdotii adminiſtratione uſus erat, frequenter conſpiciuntur, ita vix dubitandum eſſe exiſtimat, quin vaſculum illud in numis Hebraicis, a S. Judæorum Pontifice cuſis, Pontificiæ dignitatis inſigne ſit, videlicet *thuribulum*, quo aromata igne accenſa in adyto offerri ſolebant. Hanc conjecturam alio ſuffulcit numo, qui apud Hottingerum exſtat, ubi vaſculum, quod Cl. Relandus pro *calice* accepit, ab utroque latere exeuntem manum ſive manubrium habet, ita tamen, ut longius ſit manubrium ab uno, quam ab altero latere, quod thuribulum manifeſto indicat. Calices enim manubria non habuerunt. Thuribulum vero manubrium habuiſſe, Doctores Talmudici diſerte docent. Nec omnino abeſſe cenſet anſam iſtam in numis a Relando deſcriptis, ſi recte inſpiciantur, quamvis uſu & diuturnitate temporis adeo ſit detrita, ut obiter inſpicienti vix ullum expreſſi quondam manubrii veſtigium ſupereſſe videatur. *XLIIX.* Efficaciam precum contra Pomponatium aſſerit ex Jac. V, 16, 17, & ad probandam earum virtutem exemplum imprimis Chriſtianorum militum, qui ſub Imperatore M. Aurelio Antonino largas de cœlo pluvias ad ſitim reſtinguendam precando impetrarunt, ex veterum monimentis affert, & vindicat. *XLIX.* Diſquirit, quale ſignum fuerit Ezechielis *Tav*, *quo pii ſuper iniquitatem mundi gementes notati fuerunt* Ez. IX, 4. Quis item character Apoc. VII, 3 frontibus electorum impreſſus? *L.* Deſcriptis ex Hebræorum monimentis Templi Hieroſolymitani excubiis, locus Apoc. XVI, 15 eleganter illuſtratur.

ANALYSIS ET EXEGESIS PROPHETAE Zachariæ a Cap. I usque ad VIII, a SAMUELE BOHLIO cœpta, a Cap. vero VIII usque ad finem continuata & ab-

Digitized by Google

& absoluta a ZACHARIA GRAPIO, S. S. Theol. D. & P. P. in Academia Rostoch.

Rostoch. & Lipsiæ ap. Chr. Gotthold Garman, 1711, 4. Constat 17 plag.

CL. Bohlius, qui olim egregiam operam in explicandis Hebræorum accentibus, & indaganda formali significatione radicum navavit, varias etiam Disputationes edidit, quibus Scripturam sacram interpretatus est. Quamvis vero laudabiles ejus conatus in formali significatione eruenda non omnibus Philologis satisfecerint, neque peculiaris ejus sententia, quod oculus adessentiam Dei, brachium ejus robur, &c. significet, adeoque hæc aliaque similia Deo proprie competant, omni dubio careat, nihilominus ejus explicationes non contemnendæ sunt. Inde quoque factum est, quod Cl. Grapius post Psalmorum Paraphrasin A. 1709 Rostochii recusam, in cujus Præfatione omnia ejus scripta prolixe recensentur, etiam Zachariæ exegesin a B. Bohlio ad Cap. VII perductam typis excudendam curaverit. Complectitur hic libellus IX breves Disputationes, olim in Academia Rostoch. habitas, & supplementum Cl. Grapii a Cap. VIII ad finem continuatum, nec non brevem exegesin in cap. I Jesaiæ ab eodem Bohlio olim elaboratum. Ut vero de ejus explicandi ratione, quæ vocum formalem significationem & ordinem, nec non accentuum positum sequitur, evidentius constet, pauca ex Zachariæ explicationibus adducamus. Cap. I v. 8 *virum super equo rufo equitantem*, de angelo & quidem increato interpretatur, qui ideo equo rufo insedit, ut indicaret, se gentes sanguine & gladio ulturum, & imprimis Nebucadnezari, Belthazari magnatibusque ejus frena injecturum. Vocem שׂרֻקִּים a שׂרק vitis genere laudatissimo & ad rubedinem accedente derivat, & de equis ad rubedinem vergentibus, B. Luthero Braun appellatis, explicat. Equis subrufis Medos & Persos notari autumat, ad quos deinde translatum est Regnum Babylonicum. Equos vero albos indicare Græcos, qui etiam secuti & ductum primi equitis imitati sunt. Quemadmodum vero hi Reges circumiverunt terram & regna

sua

ſua pacata fecerunt, ſic quoque ille, qui equitem primo
equo impoſuit, Hieroſolymarum ſtatum pacatum reddere
p. 33. poteſt. Eodem capite Propheta *quatuor cornua* vidit, quæ
noſtro Bohlio ſunt quatuor Reges, qui Judam diſperſerunt,
Nebucadnezar, Balthaſar, Darius Medus & Ahasverus ante
Darium ſecundum. Quatuor his cornibus *quatuor fabri* op-
ponuntur, qui cornua diſperſerunt. Horum primus ex men-
te Autoris eſt Balthaſar, qui cornu primum evellebat, cum
mortuo parente in Regem eligeretur. Secundus eſt Darius Me-
dus, qui Balthaſare occiſo regnum capiebat. Ahasverus fuit
tertius, qui ceſſante Dario & forſan per ſucceſſionem Cyri re-
gnum accepit. Darius ſecundus evulſit quartum cornu, cum
ipſi regna univerſæ terræ data ſunt. Sic fabri ſimul cornua
ſunt, quæ ſucceſſive ſe invicem evulſerunt. Neque prætermi-
ſit, quæ multis obſcura fuerunt verba Cap. II v. 12: *ſic dicit Do-
minus Zebaoth, poſt gloriam miſit me ad gentes deprædantes vos.*
Ex quo infert: miſſum eſſe Jehovam Zebaoth verum natura-
28. lem & eſſentialem Deum. *Poſt gloriam* ita explicat: poſt-
quam miſit me annuntiare vobis gloriam, de qua modo audi-
viſtis in viſionibus. Deinceps vero p. 37 verba *poſt gloriam*
conſtruit cum ſequentibus *miſit me*, ut ſenſus laxior naſcatur:
ubi gloria Dei eſt conſpicua, ibi exiſtimate me miſſum eſſe, ut
eam continuem. Cap. IV, 9 per *lapidem ſeptem oculos haben-
tem* Chriſtum intelligit, cujus ſeptem oculi ſunt ſeptem ſpiri-
tus, ſeptem dicti, quia omnia ſunt in omnibus ratione numeri
formaliter conſiderati, quamvis unus ſint ſpiritus. Cap. VI v. 1
explicat *montes æneos* de nubibus, quia Deut. XXIIX, 23 legimus:
& erunt cœli, qui ſunt ſuper capite tuo, æs. Cœlum etiam Da-
videm reſpexiſſe exiſtimat, dicentem: *elevo oculos meos ad mon-
tes* Pſ. CXXI. Imprimis vero nititur Pſ. XIIX, 8 & 2 Sam. XXII,
ubi priori loco legimus: *& fundamenta montium movebantur*,
in poſteriori vero hæc occurrunt: *& fundamenta cœlorum mo-
vebantur.* Inde colligit, quod formalis ſignificatus vocis הר
ſit *congeſtum*, quod non ſolum de montibus, ſed & de fluctibus
maris & nubibus cœli dicitur. Plura non addimus, ſed potius
Cl. Grapio gratias agimus, quod non ſolum B. Bohlii labores
exegeticos colligere, ſed & quæ deerant, ſupplere voluerit.

LUDOL-

Digitized by Google

LUDOLPHI HUGONIS JURISPRUDENtia particularis Germanica & Consultatio de abusu Appellationum tollendo.

Helmstadii, sumptibus Hammianis, 1708, 8.
Alph. 2 pl. 2.

ILlustris Autor, qui, dum viveret, Serenissimo Electori Brunsvicensi & Luneburgensi a consiliis intimis & justitiæ præsidio fuit, priorem tractatum A. 1661 primum edidit sub titulo, *de Statu Regionum Germaniæ*, sub quo & postea adhuc bis fuit impressus. Quartam hanc editionem, quæ mutato titulo comparet, curavit Vir Cl. Fridericus Augustus Hakmannus, in Academia Helmstadiensi Professor publicus. Ipse tractatus capitibus sex constat: in quorum primo agitur de Ordinibus Imperii Romano-Germanici, & quomodo horum autoritas ad potestatem summæ majestatis æmulam successu temporis succreverit, ex historiarum monimentis ostenditur. Secundo capite in genere quædam differuntur de partitione jurium inter Imperatorem & Ordines, tertio vero hæc omnia in specie secundum universas superioritatis territorialis partes exponuntur. Inter alia de appellatione, quæ fit ab Ordinibus ad Imperatorem, fuse agitur, & in rationes inquiritur, ob quas in Imperio nostro appellatio in civilibus tantum causis sit permissa, non in criminalibus, cum tamen hæ illis longe sint graviores, neque consentaneum videatur, cui judicium de bonis nostris committere nolumus, ut huic in caput ac tergum animadvertendi potestas relinquatur: unde & jure Romano multo laxior est potestas appellandi in criminalibus quam civilibus, uti ex *L. 6 ff. de appellat.* apparet. Probatur autem dictæ constitutionis æquitas duobus potissimum argumentis. p. 117. Primum civilia judicia privatorum utilitatem spectare, criminalia utilitatem Reipublicæ, adeoque, ut major potestas circa hæc competat Rebuspublicis inferioribus, e quibus Imperium nostrum constat, requiri. Deinde quemadmodum in curatione morborum in tempore venire omnium primum est, sic in recidendis membris Reipublicæ noxiis sæpe prompto ac tempestivo reme-

[illegible] esse, ne malum contagione serpat. Capite quarto [illegible] quo Principes ditiones suas administrant, compara[illegible] regimine Imperatoris: & Brocardicum illud, *Princi[illegible] esse in territorio suo Imperatorem, & tantum posse in ditione [illegible] quantum Imperator in universo Imperio*, sano sensu admit[illegible] ostenditur. Capite quinto regimen Civitatum expenditur, quod a regimine ceterorum Ordinum valde est diversum, & sententia Andreæ Knichenii, civitatibus superioritatem territorialem negantis, refutatur. Nobilibus tamen immediatis superioritatem tribui non posse, Illustris Autor existimat. Quamvis enim omnem jurisdictionem exerceant in subditos, statuta condant, regalia & jura Austregarum habeant, pacis religiosæ aliarumque constitutionum Imperii capaces sint, hæc tamen omnia ab ipsis non possideri jure territorii, sed ex speciali privilegio, neque cujuslibet spatii terræ liberam ac immediatam possessionem sufficere, ut quis superioritatem habere dici possit, sed tantam universitatem ac ditionem requiri, ut justæ Reipublicæ capax sit. Ad quæ tamen argumenta ab Illustri Autore allata Nobiles immediati respondere solent, etiam civitatibus immediatis jura, quibus utuntur, specialibus privilegiis esse concessa, & harum nonnullis longe minorem esse ditionem, quam multis Nobilibus. Ceterum ipse Autor fatetur, ex eo, quod Nobiles careant jure suffragii in comitiis, non sequi, eos carere jure superioritatis. Diversissima enim esse hæc jura, cum illud ad summam Rempublicam, hoc ad inferiorum ditionum administrationem pertineat. Ultimum caput agit de usu & autoritate Juris civilis privati in controver-
215. siis Ordinum. Nimirum Principes & Civitates Imperii, quamvis respectu illorum, qui ipsis sunt subditi, publicam personam sustineant, tamen respectu Imperatoris & totius Imperii privatorum loco habentur: ex quo sequitur, ut juribus etiam privatorum utantur, & de superioritate ac regalibus suis in judiciis Imperii per actiones civiles experiantur, id quod hoc capite multis exemplis comprobatur.

Addita est a Cl. Editore ejusdem Autoris *Consultatio de abusu appellationum tollendo & Camera Imperiali immenso earum cumulo levanda*, cujus opusculi A. 1662 primum editi, & postea adhuc

Digitized by Google

adhuc semel separatim impressi, hæc tertia est editio, synopsi paragraphorum aucta. In Præfatione querela instituitur, quod abusus appellationum usu longe sit frequentior, cum earum plures injustæ quam justæ pronuncientur. Ipsa consultatio in duas partes divisa est, quarum prior de processu appellationum emendando, altera de temeritate eorum, qui frivolo appellant, coercenda agit: quæ quamvis judiciis omnibus conveniant, præcipue tamen ad Cameram Imperialem sunt accommodata. Quamvis enim Autor processum primæ instantiæ, quo Camera utitur, adeo brevem & compendiosum esse statuat, ut, quomodo adhuc magis contrahi possit, non appareat, in appellationibus tamen ipsi emendatio quædam necessaria videtur. Præcipuum, quod in processu appellationis aboleri optat, est beneficium non deducta deducendi & non probata probandi, quod in *L. 4 C. de temp. appell.* est fundatum. Varia p. 316.
recenset incommoda ex hoc beneficio provenientia. Injuriam fieri judici inferiori, qui male judicasse arguitur, cum tamen res in priore instantia non satis fuerit deducta ac probata: causas discerpi, litesque, imprimis si judicia sint longe dissita, immortales fieri, dum unius ejusdemque causæ dimidia pars in prima instantia, altera in superiore proponitur, imo sæpe aliquid ad tertiam & quartam reservatur: magnam temeritati & calumniæ occasionem dari: beneficium hoc repugnare fini appellationum, nempe ut judicis inferioris corrigatur iniquitas, quæ non ex causis novis, sed ex prioribus actis est dijudicanda: magnum etiam onus inde summis Imperii judiciis afferri solere. Sententia itaque Autoris hæc est: si quid a judice vel frau- 370.
de vel negligentia vel imperitia peccatum fuerit, concedendam quidem merito esse appellationem, at si a partibus peccatum, ipsis culpæ suæ pœnam ferendam, aut si justa quadam causa excusentur, beneficio restitutionis in integrum in eadem instantia esse subveniendum, abolito penitus beneficio nova deducendi in instantia superiore. Consilium hoc con- 395.
firmatur exemplo constitutionum quarundam Imperii. Ita in appellatione a moderatoribus Circulorum ad conventum Deputatorum & in remedio revisionis Cameræ Imperialis

omnis nova allegatio eſt prohibita: unde nihil obſtare Autori videtur, quo minus idem in omni provocatione ad judicem ſuperiorem locum habere poſſit. Denique ad decem objectiones, quæ contra hanc ſententiam adduci poſſent, reſpondetur: ſed nimis operoſum foret hæc omnia recenſere. In altera parte conſultationis diſputatur de temeritate appellantium coercenda. Jusjurandum calumniæ non eſſe remedium ſatis idoneum oſtenditur: advocatos enim aut eſſe rabulas famelicos aut integræ vitæ, illos ſumma levitate jurare, his ut jusjurandum injungatur, non eſſe neceſſarium. Mulcta quoque temere appellantium in Receſſu Imperii de A. 1600 conſtituta minime ſufficere videtur, cum tam ſæpe appelletur temere & vix unquam pœna temeritatis exigatur, niſi dolus manifeſtus accedat, qui tamen difficulter admodum ex Actis ſolet elucere. Quam ob cauſam illuſtris Autor conſultum futurum exiſtimat, ſi temeritas appellantium etiam eo caſu, cum non adeſt dolus manifeſtus, mulcta certa pecuniæ præter condemnationem in expenſas puniatur. In fine additus eſt Cl. Editoris Nucleus legum Germanicarum fundamentalium, quo harum ſummaria recenſentur, & breviſſima juris publici hiſtoria.

JOHANNIS HAKMANNI PRACTICA PHIloſophia, Ethica & Politica.

Helmſtadii, ſumptibus Hammianis, 1710, 8.
Plag. 21.

NOva hæc eſt editio, quam B. Autoris, olim in Acad. Rintelenſi Profeſſoris, filius Cl. Fridericus Auguſtus Hakmannus, modo nobis memoratus, denuo in lucem emiſit. Per totum librum omnia tractantur ſecundum principia Peripatetica, quæ Cl. Editor magni admodum facit, in Dedicatione affirmans, uti priſca melior non ſperanda ætas, ſic antiqua vix ſperandam præſtantiorem ſcientiam, licet ſimul fateatur, civilem Ariſtotelis doctrinam non carere erroribus noxiis. Obiter notamus, quod etſi B. Autor diſcrimen, quod eſt
p. 29. inter intellectum & voluntatem, non eſſe reale, cum ceteris

Philoſo-

Philoſophis ſtatuat, alibi tamen, ubi de pugna ſermo eſt, quam peccaturi intra ſe ſentire ſolent, quæ certe realis eſt, exiſtimet, intellectum & voluntatem ea pugna inter ſe decertare: quam ſententiam ut tueatur, voluntati intellectum peculiarem tribuit, dicitque, a voluntate atque affectu formari aliquam propoſitionem rationi contrariam, intellectui vero tribuit voluntatem peculiarem, quæ bonum appetat eo tempore quo voluntas in malum fertur. Sub finem Ethicæ additum eſt breve compendium librorum Ciceronis de officiis ſub titulo *Evangelium Gentilium*. p. 183.

JO. GOTTFRIDI OLEARII BIBLIOTHECA Scriptorum Eccleſiaſticorum Tomis duobus edita, cum Præfatione JO. FRANCISCI BUDDEI, curante JO. GOTTLIEB OLEARIO, F.

Jenæ, apud Jo. Felicem Bielckium, 1711, 4.
Alph. 4 pl. 9.

QUi ſub *Abaci Patrologici*, Jenæ anno 1673 in 8 emiſſi, titulo hactenus eruditorum tritus & verſatus fuit manibus liber doctiſſimus & utiliſſimus, is nunc ſub alia prorſus forma & ſub *Bibliothecæ Scriptorum Eccleſiaſticorum* nomine, duobus tomis, & priori editione multum auctior, in variis locis accuratior etiam emendatiorve prodiit, ſed ita tamen, ut inſtituti modum limitesque non excedat. Fœtus is eſt Viri, dum viveret, maxime venerabilis *Jo. Gottfridi Olearii*, Arnſtadienſium eccleſiarum Antiſtitis & Paſtoris primarii, Conſiſtorii Aſſeſſoris, Gymnaſiique & Diœceſeon Arnſtadienſium Inſpectoris ſupremi, multisque ſcriptis aſceticis & aliis, maxime autem Scrinii antiquarii, Analectorum ad halygraphiam B. Parentis, nec non Logices Glaſſii & Commentarii Dorſchei in Eſaiam ex manuſcripto editione clariſſimi, ſed quem fata nobis haut ita pridem vitæ velut meritorumque ſaturem eripuerunt. Curam autem novæ hujus editionis, Patre adhuc vivo, in ſe ſuſcepit Filius tanti patris clariſſimus, *Jo. Gottlieb Olearius*, liberalium artium Magiſter, qui Diſſertationibus duabus de Julio Cæſare Vanino, &

Digitized by Google

una de Petro Pomponatio, aliisque quibusdam ingenii doctrinæque speciminibus jam item orbi erudito innotuit. Is Guilielmi Cavei (quem diu sospitem esse jubeat Divinum Numen!) Historiam Literariam & Henrici Whartoni Appendicem, nec non Ludovici Eliæ du Pinii Bibliothecam novam Autorum Ecclesiasticorum & Casimiri Oudini supplementum de Scriptoribus Ecclesiasticis, ac Labbei, Colomesii, Tentzelii, aliorumque scripta recentiora, huc spectantia, diligenter consuluit, & quæ Bibliothecæ huic locupletandæ augendæque inservire poterant, inde breviter excerpsit, & editioni huic novæ inseruit; ultra reformationis tamen tempora non progressus, sed cum ipsa fere Lutheri morte laborem finiens. Præterea non exiguum editioni huic decus accessit ex Præfatione Viri per orbem literarium celeberrimi *Jo. Francisci Buddei*, qua vitam ille B. Autoris, non sine multo elogio, est complexus. Natus is est quippe, ut vel ejus rei saltem ex Præfatione Buddei doctissima & elegantissima mentionem injiciamus, Halæ Saxonum die XXIIX Septembr. vigilia Michaelis anni M DC XXXV, & patrem habuit *Gottfridum Olearium*, Theologiæ Doctorem, Halæ Saxonum ad ædem D. Ulrici tunc Pastorem & Gymnasii inspectorem, deinde & ecclesiarum ejusdem loci Antistitem & inspectorem primarium, cujus, anno M DC LXXXV ætatis LXXXI ministerii LI demortui, scripta quamplurima Henningus Witte in Diario Biographico & Vir summe maximeque reverendus Henricus Pippingius, Ecclesiarum Saxonicarum hodie Præsul summus, in Memoria Theologorum nostra ætate clarissimorum recensent. Matrem autem nactus est *Annam Wogaviam*, Jo. Davidis Wogavii, patricii atque salinatoris Halensis, senatus quoque camerarii & ad ædem S. Ulrici octoviri, filiam omni, quæ sexum sequiorem decent, virtutum genere ornatissimam. Avus paternus nostro fuit *Joannes Olearius*, senior ille, ac Halensium itidem ecclesiarum Antistes gravissimus & celeberrimus, quem vel ideo hoc loco memorandum duximus, tum quod primus is fuerit ex gente Oleariorum, qui scriptis variis inter ecclesiæ nostræ Theologos nominis celebritatem consecutus est, ut quoque Paulus Freherus & Henningus Witte testantur; tum quod ab hujus

hujus patre Oleariæ gentis, quæ tot deinceps meritis enituit, repetenda ſit origo. Nomen ei fuit *Jacobus Kupffermann*, qui Veſaliæ, quod Cliviæ haut ignobile eſt oppidum, rerum ſuarum ſedem habuit, oleoque exprimendo operam navavit; unde felici prorſus omine poſteris ejus *Oleariorum* nomen hæſit. Fratrem vero habuit & coluit noſter Virum ſenio & meritis gravem, *Joannem Olearium*, Academiæ noſtræ Seniorem venerabilem, qui cum pari filiorum nobilisſimo, Gottfrido, Theologo, & Jo. Friderico, Jureconſulto, raro fortunæ fato eandem etiamnum ornat. Verum ut ad noſtrum redeamus, jam porro monendum eſt, quod Matris anno M DC XXXVI lue ipſi peſtifera ereptæ locum impleverit *Eliſabetha*, Jo. Schefferi, Jureconſulti, Conſiliarii aulici Magdeburgici & ſalinarum præfecti filia, quam Pater anno M DC XXXVII in matrimonium duxit. Domeſtica hinc & privata inſtitutione eruditus imbutusque literis eſt cultioribus, donec Gymnaſii, quod Halæ Saxonum floret, alumnis adſcriptus, clarisſimorum ea ætate Virorum, Chriſtiani Gueintzii, Chriſt. Friderici Franckenſteinii & Friderici Cahleni diſciplinæ & inſtitutioni concrederetur. Idoneus dehinc anno M DC LIII judicatus, qui ad ſublimiora transferretur, Lipſiam comite M. Chriſtophoro Luchten, qui & ephori munere apud eum fungi debebat, abiit, ibique ſcholas maxime Jacobi Thomaſii, Viri in omni litterarum genere præſtantisſimi, item Jo. Andreæ Boſii, Hieronymi Kromaieri, Martini Geieri, Franckenſteinii & Sluteri ſummo ſtudio optimoque ſucceſſu frequentavit. Et cum Philoſophiæ elegantiorumque litterarum campum decurriſſet, & anno M DC LVI Magiſtri Philoſophiæ titulo ornatus eſſet, poſt nobile quaſi triennium Lipſienſe domum rediit, ut Theologiæ, cui ſe conſecraverat, myſteriis ab ipſomet primum patre, quem inter Theologos præcipuos eccleſia noſtra eo tempore venerabatur, initiaretur, cui operam ſimul junxit patruus noſtri, *Jo. Olearius*, Doctor Theologus itidem longe celeberrimus. Ita bene præparatus, cum ad altiora tenderet, Argentoratum petiit, ibidemque ad pedes Virorum eo tempore per omnem orbem celebratisſimorum, Schmidii utriusque, Joannis & Sebaſtiani, Balthaſaris Scheidii, & Jo.

Bœcleri,

Boecleri, aliorumque, maxime autem Jo. Conradi Danhaueri ſedit, quem & hoſpitem ſibi elegerat, ac ſub ejus præſidio contra Cornæum Jeſuitam diſputavit. Tum excurſione facta ad alios ea ætate Viros in Germania celebres, Darmſtadii Balthaſarem Mentzerum, Heidelbergæ Jo. Henricum Hottingerum, Spiræ Urſinum, Baſileæ Buxtorfium, Wetſtenium, Gernlerum aliosque, Freiburgi Thomam Henrici, Romanæ eccleſiæ doctorem, Tubingæ Wagnerum, Oſiandrum, Lanſium, aliosque vidit, audivit, ſalutavit. Juſſu denique Parentis domum reverſurus Francofurti ad Mœnum aliquantisper ſubſtitit, ut ſolennia coronationis LEOPOLDI Magni Imperatoris ſpectaret; & ſimul Chriſtiano Gerlachio, Miniſterii ibidem ſeniori, innotuit. Gieſſæ quoque tum Haberkornium & Mislerum ſalutavit, Marpurgi etiam humanisſime a Jo. Crocio exceptus. Jenam tandem anno MDCLIIX delatus, poſtquam in tranſitu Gothæ cum Salomone Glasſio, Vinariæ autem cum Nicolao Zapffio locutus erat, Theologorum ſummorum, Chriſtiani Chemnitii, Jo. Muſæi, & Jo. Erneſti Gerhardi ſedulus auditor fuit; ac præſide etiam Gerhardo ex diſputationibus Bellarmini orthodoxi eam, quæ de euchariſtia tractat, publice defendit, ſimul vero ſermones ſacros ad populum fecit. Sed cum mox Adjuncti munere ibidem eſſet ornandus, præter ſpem in patriam evocatus, & ab ipſo parente ejusque manu, more conſueto, in ſacrum ordinem receptus, atque ipſo die Creſcentis initiatus fuit. Prima hinc illi enata occaſio explicandi ingenii vires, & quæ indefeſſo ſtudio collegerat, in aliorum iterum uſus diſpenſandi. Ne vero domeſticarum rerum cura impediretur, biennio poſt matrimonio ſibi junxit lectisſimam virginem, *Dorotheam*, Simonis *Malſii*, Jureconſulti Comitisque Palatini Cæſarei, diverſorum Imperii Principum & Statuum Conſiliarii intimi, filiam, ex qua ſeptem filiorum & quatuor filiarum pater factus eſt; ſed eadem die 7 Novembr. MDCLXXIX præmatura morte orbatus. Et cum officio ſuo ea, qua debebat, fide præeſſet, anno MDCLXII Diaconus eccleſiæ patriæ ad ædem B. Mariæ creatus eſt: ut ita per gradus ſenſim ad majora eveheretur. Imo cum numeroſa illi eſſet ſoboles, reique familiaris cura muneri ſacro impedimenta

menta

Digitized by Google

menta maxima afferret, anno M DC LXXX ad ſecunda vota tranſiit, duxitque in matrimonium *Eleonoram Sophiam*, Jo. *Stringii*, Conſulis, Ædilis & ſupremi ſcholarchæ filiam, & Johannis Nicolai, Circuli inferioris Saxoniæ & Comitatus Mansfeldici Secretarii, viduam, ex qua filios quatuor, unicamque filiam ſuſcepit. Has inter rei ſuæ ſacræ & familiaris curas ingenuas anno M DC LXXXV loco Parentis, qui eodem anno naturæ debitum ſolvit, inſpector Circuli Salani primarius conſtitutus eſt, & poſt aliquot annos ad Arnſtadienſium inde eccleſiarum Præſulatum haut ignobilem evocatus. Cui graviſſimo muneri cum omni religione & zelo præeſſet, erepta illi anno M DC LXXXIX eſt conjux altera, poſt cujus obitum *Annam Gertrudam Polziam*, tribus antea maritis locatam & tum Lideri viduam, thori ſibi ſociam adſcivit, ſed anno M DCC III feria prima Pentecoſtes morte inopinata oppreſſam, poſtquam filiolæ nativitate familiam noſtri auxerat. Hinc ætate ingraveſcente & familiæ amplitudine aliisque rationibus adductus, quartam tandem conjugem, *Mariam Magdalenam*, Kiliani *Engelbrechti*, Jureconſulti & Scabinatus Halenſis ſubſenioris filiam, & Joh. Philippi Struvii, Medicinæ Practici Jenenſis, viduam, anno M DCC IV die 25 Novembris ſibi eligit. Variis his fortunæ caſibus jactatus, oculorum demum imbecillitate laborare cœpit, & cum horum uſum, caligine offuſa, tantum non prorſus amitteret: muneris ſui ſacri, ne illud ulla ratione negligeretur, vices Viro clariſſimo, M. Godofredo Tentzelio, deferri voluit. Tandem eum, ſenio meritisque confectum, poſtquam præſentem ſuam Scriptorum Eccleſiaſticorum Bibliothecam Filii ſui cura auctam & typis iterum excuſam vivus adhuc viderat, fati neceſſitas die 20 Maj. hujus anni ad beatas cœlitum ſedes ex hac miſeriarum valle tranſtulit. Paucis interim ea, quæ Noſtro & Patri ejus contigit felicitas, ut ultra ſeculi dimidium publicis muneribus præeſſent, quam adeo B. noſtro Seni, dum viveret adhuc, Eccleſiæ Lubecenſis Præſul hodie maxime reverendus, Georgius Henricus Gœzius, peculiari commentatione de Theologo ſemiſeculari eſt gratulatus. Ceterum ſcripta ejus

plurima Celeb. Buddæus in Præfatione laudatissima recenset, insimulque viros percelebres commemorat, cum quibus Nostro literarum commercium intercessit. Filius autem Editor in sua ad Lectorem Præfatione proxime quoque alium de *Scriptoribus Biblicis*, *Anonymis & Pseudonymis*, promittit conatum.

D. NIC. HIERON. GUNDLINGII, CONSILiarii Boruss. & Prof. Eloquentiæ Halensis, de Henrico Aucupe, Franciæ Orientalis Saxonumque Rege, Liber singularis, in quo Reipubl. facies ex genuinis documentis, diplomatibus, tabulis, chartis scriptoribusque æqualibus in luce collocatur.

Halæ Magd. ex officina Rengeriana, 1711, 4.
Alph. 1 plag. 19.

POst Jo. Henr. Bœclerum, Jo. Conr. Dieterichium, Jo. Palatium, Jo. Phil. Vorburgium aliosque viros eruditos, qui aut Regum & Imperatorum Saxonicorum res gestas conjunctim, aut Henrici Aucupis vitam seorsim exposuerunt, Celeb. Autor hujus libri laudabilem in eodem argumento industriam posuit, non tantum iisdem, sed & novis quibusdam subsidiis ac monimentis, post illorum tempora imprimis ab Ill. Leibnizio editis adjutus. Inter multa docte ab eo excussa saltem unum vel alterum, unde de reliquis conjectura fieri possit, exempli causa proferemus. Dum §. I a natalibus Henrici orditur, vulgarem illam opinionem, quæ illos ex Witichindea stirpe deducit, nullo fundamento niti ostendit, & vel ex silentio Monachi Corbejensis, diligentissimi alioquin rerum Saxonicarum scriptoris, qui præsertim genus Mathildis uxoris Henrici ad Witichindum referat, satis refutari, cum Ill. Leibnizio existimat. Interim veros Henrici majores non negligit, nominatim Ottonem patrem & Ludolphum avum, hujusque uxorem Odam, grandæva senectute memorabilem, utpote quam Ottoni filio, licet grandi natu, supervixisse, contra Mabillonium vel Roswithæ testimonio probat, cuius de Ottone verba hæc sunt:

Morte-

Morte sui matrem nostri dominamque potentem
Præveniendo prior vetiti de crimine pomi,
Quod protoplasti degustavere parentes,
Exuitur membris limoso stamine textis,
Proh dolor! atque seris clausit sua lumina mortis.

Putat vero, pro seris *sera* & pro mortis *morte* legendum, quod quidem leges metri admittere haud videntur. §. XIV ubi Caroli Regis Franciæ Occidentalis vim & injuriam a Lotharingiæ finibus prohibitam esse ostendit, nullo jure vel illum hanc sibi vindicare, vel proceres Lotharingicos a Regno Germanico ad illum desciscere potuisse, contra Blondellum probat; cujus causæ præsidium in eo unice ponit, quod Lotharienses, post dejectum Carolum Crassum, novo Germaniæ Regi fidem suam obligarint, rejecta Schurzfleischii aliorumque sententia, qui illud a transactione Procaspidana deducunt. Utrum vero vinculum, quo per istam Lotharienses Regno Germanico innexi erant, post extinctam Germanicam familiæ Carolingicæ propaginem prorsus cessarit, aut, annon consensio eorum in novo eodemque communi totius Germaniæ Rege eligendo illi subordinanda potius, quam opponenda videatur, aliis dijudicandum relinquimus. §. XIX memorabilis illius expeditionis Hungaricæ apparatum describit, in quo id præcipue operam dedit Henricus, ut urbes munitas, quibus ante eum Germania fere carebat, exstrueret, & præsidiis idoneis omnique rerum ad victum & defensionem necessariarum copia firmaret. Qua occasione cum milites ac nobiles olim in agris degentes se in urbes contulissent, hos cum aliis civibus progressu temporis mixtos *Patriciorum* familiis, quæ hodienum in magnis quibusdam civitatibus florent, originem dedisse existimat. Ceterum paradoxam Godofredi Arnoldi censuram castigat, utilissimum institutum, quo libertas & tranquillitas Germaniæ restituta est, tanquam luxuriæ alicujus fomentum, carpentis. §. XXI Ludicra Equitum Germanicorum certamina auspicio Henrici non quidem primam, ut nonnulli tradunt, originem cepisse, sed renovata tamen & instaurata fuisse ostendit, fabulis, quas Ruxnerus in libro sub titulo Thur-

nier-Buch edito de illis prodidit, explosis. §. XXII Belli Venedici historia recensetur, ac speciatim expugnatio castri Brenaburgici, quod Noster non a Brenno Duce aut ex lingua Germanica, sed ex Slavica potius nomen accepisse, cum Balbino credit, in qua *banny bor* idem fuerit, ac *sylvæ custodia*. Præterea cum inveteratam illam de Marchionatu, tum novam quorundam de Ducatu Brandenburgico ab Henrico sive constituto sive instaurato opinionem confutat, & Marchionis Brandenburgici titulum a nemine ante Albertum Ursum usurpatum fuisse contendit. § XXXIV Cœnobii Quedlinburgensis, religiosis virginibus destinati, fundamenta instinctu Mathildis uxoris Henrici jacta commemorat, cui neque Mathildam, quam nonnulli Henrici filiam, neque Adelheidam, quam alii sororem illius credunt, sed Diethmotam Winethusa eo traductam primum præfuisse ostendit. § XXXV dum destinatæ in Italiam expeditionis meminit, e. t. ius Regis Germanorum in Italiam nonnisi in procerum Italicorum voluntate & invitatione quærendum esse arbitratur. Quemadmodum igitur vel ex his non perfunctoriam Cl. Autoris operam in præcipuis historiæ Henricianæ momentis exponendis Lectori nos probasse speramus, ita ut reliquorum etiam Regum ac Imperatorum Saxonicorum vitæ, quas meditatur, propediem in lucem prodeant, optamus.

DISSERTATION SUR LA MORT SUBITE.

i. e.

DISSERTATIO DE MORTE SUBITANEA, cum Historia virginis catalepticæ; Autore DIONIS, defunctæ olim Conjugis Delphini, nunc vero Ducissæ Burgundiæ Chirurgo primario, ut & Jurato Parisiensi.

Parisiis, apud Laurentium d'Houry, 1710, 12. ch. aug.

Plag. $8\frac{1}{2}$.

Duobus *Lancisii* atque *Barnabei*, celeberrimorum Medicorum Italorum, de morte subitanea scriptis, in *Actis Mense Apr. A. 1708* & *1710* a nobis recensitis, tertium nunc addimus de eadem materia anno elapso prioris occasione Parisiis divulgatum

tum a Chirurgo experientissimo, cujus Cursum tam Chirurgicum A. 1709 *Mense Martio*, quam Anatomicum *Supplementorum Tom. IV Sect. I* jamjam exhibuimus. Nempe cum Noster laudati Lancisii de subitaneis mortibus libros duos in *Ephemeridum Eruditorum Parisiensium Mensis Februarii A. 1709 Supplemento* legisset excerptos, suas de morte repentina meditationes eo minus dubitavit literis consignare, quo certius ex frequentiori ejusmodi cadaverum dissectione cognovit, talia fata cum in Gallia, tum alibi, ab iisdem manare causis. Quemadmodum enim in plurimis de improviso exanimatis per Anatomen sanguinis circulum semper evidentissime deprehendit interruptum, ita in eo totus hic est, ut partim ostendat, progressivum sanguinis motum cito sufflaminari, culpa aut sanguinis abundantis, aut deficientis, aut obstaculorum in sanguinis via obviorum, partim remedia quoque innuat causis istis opposita pro inopinata nece avertenda, Lancisianis tamen assertis ubique interspersis. Nonnullos siquidem, ut potiores tantummodo observationes transcribamus, ex plethora & tempestiva venæ sectione neglecta celerrime deficere, exemplo imprimis duarum personarum illustrium utriusque sexus dat comprobatum, Ducis videlicet Aurelianensis, Regis Galliarum hodierni fratris unici, atque Principis d'Espinoy, utpote a tanta Apoplexia subito jugulatarum, ut post mortem in utraque ventriculi cerebri sanguine extravasato turgidi apparuerint. In Fano S. Germani cum triginta abhinc annis quatuor viri terram non procul ab Autoris habitaculo pro cella inducenda ad 8 vel 9 pedes effodissent atque aqua fœtidissima per murum vicinæ domus transsudans aerem infecisset, hos omnes tanto velocius vidit enectos, quanto vehementius ejusmodi aer inspiratus vesiculas pulmonum constringendo circulum sanguinis inhibuerit. Ex multis aliis quibus ob viarum obturationem, sanguinis regressum ad cor impedientem, subito pereundum fuit, duos Regis ministros inferiores adducit, in quorum altero pulmones adeo incrassatos, ut omnem sanguini transitum interdixerint, in altero vero pulmonem dextrum pleuræ ac diaphragmati adhærentem & sanguine vacuum, e diverso pulmonem si-

niſtrum triplo majorem ac ſanguine ſpiſſiori & nigriori infarctum invenerit. Neq; Marchiones de Seignelay atque deLouvoy alium vitæ exitum habuiſſe, quam ex ſanguinis per pulmones circulo,in illo tardius,in hoc celerius interrupto,ex inſpectione Anatomica ſubjungit, in quantum in prioris cadavere membrana pulmonum,mediaſtini,pericardii ac pleuræ perquam craſſa atque duris piſique magnitudinem æquantibus glandulis conſita extiterit, in vena vero cava, arteria magna & vaſis pulmonalibus ſanguis ita induratus ſubſtiterit, ut e vaſis inciſis exemtus ramos corallii referret; in thorace autem poſterioris pulmones inflati ac ſanguine repleti fuerint, cor autem magnum, flaccidum & linteo humido ſimile, ne guttulam quidem ſanguinis in ſuis ventriculis, veluti a nervulis impetuoſius ante conſtrictis, continuerit. Quod Petitus, primarius quondam Fratris Regii Medicus, & Quercetanus, primarius itidem Ducis Burgundiæ Medicus, ad nonageſimum ſecundum usque ætatis annum optime valuerint, ſummæ eorum ſobrietati, qua nonniſi parum alimenti quotidie aſſumſere, maxime adſcribit. Inter cauſas pulſus intermittentis vix removendas, præternaturalem viarum anguſtiam haud eſſe poſtremam exemplo alicujus Muſici regii, Burry, illuſtrat, quippe qui cibos ingeſtos continuo paucis poſt horis evomens in atrophiam atque debilitatem totius corporis ea inciderit ratione, ut pulſus evaderet parvus & intermittens, antequam vitam deponeret, in diſſecto autem inferius ventriculi orificium totum calloſum multumque arctatum conſpiceretur, non niſi tantillum alimentorum digeſtorum ad inteſtina transmittens. Ante viginti demum annos Domina Comes de Brienne ab inſultu apoplectico ad perfectam rediiſſe ſanitatem dicitur, poſtquam Noſter ipſi uno eodemque die venam brachii, pedis, jugularem & raninam ſecuiſſet. De cetero illuſtrem Lanciſium octogenario ſuperiorem exiſtere atque praxin medicam per ſexaginta annos exercuiſſe, difficilem apud eos Autor inveniet fidem, qui ex brevi vitæ ipſius curriculo, *Actorum noſtrorum* A. 1708 *Menſi Octobri* occaſione novæ editionis inſerto, eum tum quartum & quinquageſimum annum egiſſe, perſpexerunt. Ex loco etiam, quem Ephemeridum

ridum

Digitized by Google

ridum Collectores allegant, ſatis eluceſcit, Lanciſium neutiquam ſe ipſum, ſed Cl. D. Placentinum Medicum urbis Romæ Seniorem, octogenario aſſeruiſſe majorem: nullique dubitamus, quin Noſter itidem, ipſum Lanciſium ſi evolviſſet, rariorem ab hoc diſſenſum feciſſet. Sed veniamus ad hiſtoriam Virginis catalepticæ inſequentibus circumſtantiis, quas a matre, vicinis atque Medicis accepit, a Noſtro deſcriptam. Eliſabetha Devigne, 25 annorum, tenerrimæ conſtitutionis, faciei ſatis elegantis, ſed ſcapularum inæqualium, dum cum matre in celebri ſuburbio illo Pariſienſi, quod a S. Germano nominatur, honeſte ac pie degit, ſub finem A. 1707 menſium primo ſuppreſſionem, paulo poſt cephalalgiam patiebatur, adeoque a frigore externo lædebatur, ut nulla ratione poſſet calefieri. Et quamvis menſe Januario A. 1708 cum frigore magno dolor pariter capitis increſceret, neutiquam tamen hic cum illo remittebat, verum ad pentecoſtalem usque continuabat ſeptimanam, qua fluxus primum catharralis, hinc deliria varia, demumque d. 26 Maj. primum inſultum catalepticum experiebatur. Sub acceſſu hujus, qui quotidie hora prima pomeridiana contingebat atque hora quinta terminabatur, manu ſemper frontem incipiebat fricare, quod fluvius tunc in caput irruere atque ſtrepitum movere ſibi videretur, mox vero oculis apertis & fixis ſine loquela, motu ac ſenſibus, veluti mortua, perſiſtebat, donec manum rurſus fronti adducendo finem paroxyſmi proderet. Acus brachiis & cruribus ſine ulla infigebantur ſenſatione, paroxyſmo nihilominus ſuperato de dolore partium punctarum querebatur. Durante paroxyſmo artus, quaſi leviſſimi, facillime poterant moveri, in quocunque autem collocabantur ſitu, in eodem permanebant, niſi talis nimis eſſet coactus, qui a motibus convulſivis accedentibus omnino mutabatur. In paroxyſmo pariter dentes ita conſtrictos habebat, ut diduci haud potuerint, aſt illo finito nolebat alimenta aſſumere, nec quicquam horum etiam leviſſimorum ſine difficultate valebat deglutire lipothymiam potius incurrens; neque urinam per tres vel quatuor dies excernebat, imo catheteris ſubinde indigebat uſu. Talesque paroxyſmos jam vigeſies octies vel trigeſies ſuſtinuerat, cum interea varii incerti rumores de ea ſpargeren-

geren-

Digitized by Google

gerentur, vulgo pro ecstatica ipsam reputante, quia sub paroxysmi finem digitis & manibus varia pietatis edebat signa, nonnullis vero aliis omnem morbum pro simulato venditantibus. Quibus summus tandem Prætor permotus jussit eam monasterio virginum, quod ab hospitalitate dicitur, inferri atque trium Medicorum curæ committi, usque perfectam recuperaverit sanitatem, a mensibus jam redeuntibus atque paroxysmis levioribus haud frustra sperandam.

L. ANNÆI SENECÆ AUREOLUS LIBELLUS de Providentia, M. ANT. MURETI oratione, nec non J. LIPSII & J. F. GRONOVII notis illustratus; recensuit JO. HENRICUS ACKER, & adjecit ad L. VI Inst. Or. M. F. QUINTILIANI Prooemium querulum Commentationem de ambitione in malis.

Rudolstadii, sumtu Jo. Mart. Gollneri, 1711, 8. Pl. 9.

PErgit de studiosa juventute optime mereri Clarissimus Ackerus, non semel hactenus a nobis laudatus, qui exemplo summorum Virorum, speciatim Johannis Felli, Ep. Oxon. qui minuta quædam Patrum scripta a reliquis operibus decerpta imprimi & sub novi anni auspicium distribui inter Amicos curabat, nec non Jo. Caselii, qui libellum Galeni de cognitione & sanatione affectuum animi, Senecæ Librum de Beneficiis aliaque seorsim vulgavit, Senecæ hunc libellum de providentia ex optima editione recudit, Lipsii etiam & Gronovii notis, Caselii item judicio de Seneca, Mureti Oratione, quam Romæ habuit, cum librum hunc Senecæ esset interpretaturus, ac denique ipsius Ackeri elegantissima commentatione de ambitione in malis ad Quintiliani prooemium, quod Libro VI Inst. Orat. præmisit, illustratum. Querulum hoc vocat imitatione Autoris antiquæ comoediæ, quæ *Querulus* inscribitur, a Pareo Comoediis Plautinis subjecta, nec non Gildæ Sapientis, cujus Epistola de Excidio Britanniæ *liber querulus* dicitur in antiquo Codice. Ambitionem vero in malis cum Turnebo dicit exaggarationem magnam calamitatum, ambitiosis, qui ditiores aut fortunatiores videri volunt, familiarem. Plura ex ipsa commentatione, quæ stylo concinno scripta & moralis doctrinæ præceptis referta est, non addimus.

* * *

Digitized by Google

ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Octobris, Anno M DCC XI.

PRINCIPES DU BLASON.
h. e.
PRINCIPIA ARTIS HERALDICÆ.
Parisiis apud Johannem Moreau, 1709, f.
Alph. 15 & tabb. æncar. plag. 14.

PRivilegio operi huic præfixo, ac annum 1705 præferente, proditur Autorem variis scriptis conari viam monstrare omnes scientias facile discendi, & memoria diutissime retinendi, eumque in finem inter alia conscripsisse novam methodum Geographiæ Historicæ manuducturam ad Geographiam antiquam & novam, Historiam omnium, quæ unquam exstitere, Regnorum, regimen illis ecclesiasticum, civile, politicum, militare, una cum omnibus revolutionibus, nec non quod Imperantium interest, Genealogias & insignia, accurate cognoscenda; additis tabulis Geographicis, Chronologicis, Genealogicis, & situs urbium exhibentibus, ut & recensione ac descriptione familiarum regiarum, ceremoniarum, comitiorum conventuum Cleri &c. Ibidem mentio fit Ludorum ejus historicorum ut Regum Galliæ, rerum a Ludovico M. gestarum, aliorum, & Methodi linguarum, in specie Latinæ, ostensuræ modum brevi tempore cujusve genium, veneres ac delicias nexumque inter eas intercedentem addiscendi. Addita insuper est approbatio Methodi Geographicæ, qua Censor totam se perlegisse scribit. Interim Autor traditurus in illa non regnantium modo, sed reliquarum quoque illustrium familiarium insignia, ut præpararet Lectores suos, elementa artis Heraldicæ præmisit. XIV Tabulis, quarum

quælibet bis exhibetur coloribus inducta, exsecutus est institutum, addita explicatione. I exhibet metalla, colores, & pelles in re Heraldica occurrentes. II diversum linearum ductum, ex quo cognoscitur, quemnam colorem designent. IV, V & VI figuras, ut vocant, honorabiles, quæ arti propriæ sunt, ut palum, fasciam, baltheum &c. easdemque diminutas & multiplicatas, VI varias figuras crucis, VII alias figuras, ut testellas, cuneos, globulos, numos Byzantinos, rhombos, flores, stellas, similesque, quas omnes honorabilium numero excludit, cum nonnullæ tamen omnino iis accensendæ sint. VIII. quadrupedes, XI aves &c. X attributa figurarum, ut declaret, quid sit tortuosus, pinnatus &c. sistit. XI, delineat figuras, quibus aliæ minores insertæ, XII illas quibus adiunctæ tantum sunt. XIII complectitur membra separata corporis humani aut bruti, & denique XIV discernicula, quibus scuta natu minimorum a primigenitorum insignibus distinguuntur. Quisquis vero præclari operis Speneriani partem generalem cum hisce institutionibus contenderit, manifeste deprehendet, perfectiores multo atque concinniores fuisse futuras, si ex tam locuplete penu sua seligere Autori aut placuisset, aut licuisset.

C. VALERIUS CATULLUS, ALBIUS TIbullus, Sex. Aurelius Propertius, ex recensione JO. ANTONII VULPII, Bergomensis, J. U. D. cum ejusdem Observationibus & Indice locupletissimo.

Patavii, apud Josephum Corona, 1710, 4.

Alph. 4 pl. 9.

C. V. Catullus & A. Tibullus, oris plane Romani Poetæ, & Latinorum ille Callimachus S. A. Propertius, quod amores suos usque adeo venuste adeoque concinne canunt, multos illexerunt, qui anxia cura studioque acri ad priscum eos splendorem expolire conarentur. Sed diu severioris Critices ferrum ignemque haud perfunctorie experti, & nullis non partibus, sive sanis atque integris, sive affectis ac languentibus tenta-

Digitized by Google

tentati, secti, usti, vix demum ille ab If. Vossio, hi à Jano Brouckhusio restituti sunt. Quorum laboribus si usus fuisset Cl. Editor, multum suæ editioni conciliasset decoris & securius MSC. Codicum collatione su persedisset, quorum nullum a se ipso inspectum confitetur. Scaligeri enim editionem sequi contentus, multa quoque manifeste laborantia retinere opus habuit, & explicationibus suis utcunque adjuvare, de ingenio quidem & lectione Autoris testantibus, sed a genio tamen delicatissimorum Poetarum aliquanto paulo alienioribus, quem isti quidem Viri doctissimi feliciter assecuti, desperatis etiam locis sensum gratiamque reddiderunt. Deprehendet hæc, qui editiones inter se contenderit. Nobis enim nec ex libris, quæ deteriora videantur, excerpere, nec criticas disceptiones una cum rationibus dubitandi & decidendi ventilare constitutum est. Iis, quibus bene de Lectoribus meritus est V. C. accenseri debet, quod argumenta ubique præmisit, ejectis nonnunquam, quæ locum istum male hactenus occupabant: quodque non tam singulas Autorum suorum voces, quam integras loquendi formas in indicem diligenter congessit. Prolegomena vitis eorum destinata sunt, ex quibus unam hanc conjecturam annotamus, quæ nova est, quamque ipse audacem nominat. Suspicatur, Horatium satyra IX L. I, dum hominem inepte garrulum, qui molestissimus invito ipsi comes hæserat, traducit, Propertium nostrum pungere. Describere enim hominem insulsum, nomine tantum sibi notum, eruditionis, præcipue autem Poetices & mollitiæ laudem affectantem, Mæcenatis benevolentiam ambientem, matre denique ac cognatis jam carentem, nec alias fortuna satis lauta insignem: omnia vero ad Aurelium trahi posse, quandoquidem fortassis invidia Flacci, parem ægre ferentis, partem aliquam in scribenda Satyra sibi vindicaverit. Sed forte Horatius Propertio non invidit, & omnia illa in alium quempiam, nisi majori, pari certe veri specie quadrant, quam in Propertium, non adeo inconditi ingenii hominem, si quid de Scriptorum indole judicii ex illorum operibus ferri potest. Quid enim (nisi Horatius nonnulla finxit, ut characterem garruli salsius exprimeret) frequentius tum erat Romæ, quam diffluere mollitie, quam car-

mina ſcribere, & communem illum Patronum prenſare? Parentes quoque & neceſſarios non habere, Propertio cum plurimis potuit eſſe commune. Sed acrius ſententiam hanc excutiant, ſi quorum intereſt: nobis quidem nondum perſuaſit.

LE VITE DEGLI ARCADI ILLUSTRI.

h. e.

VITÆ ILLUSTRIUM ARCADUM, A DIVERſis Scriptoribus exaratæ & ex præſcripto Societatis uno volumine comprehenſæ a JO. Mario Creſcimbeno, Canonico S. Mariæ Coſmedinenſi & Societatis Arcadum Cuſtode. Pars I.

Romæ, apud Antonium Roſſium, 1708, 4.
Alph. 1 pl. 6.

NOn novum eſt inſtitutum, quod eruditi in ſocietatem quandam coeant, certis legibus eo conſilio inſtructam, ut literæ cujuscunque generis amplificari poſſint; ſed, ut Anglos, Gallos, & noſtram Germanorum gentem taceamus, Itali inprimis ſuperiorum temporum & noſtra quoque memoria conſilium hoc approbatione & plauſu dignum cenſuerunt, quod vel ex Gregorii Leti Italia Regnante intelligi poteſt. Noſtra quidem ætate inter ceteras Illuſtris Arcadum Societas A. 1690 fundata caput efferre cœpit, quæ Sociorum animos ad optima quæque tentanda & perficienda excitavit, lege lata, ut iis, qui quicquam memoria poſterorum dignum præſtiterint, non monimentum ſolum erigeretur, inſcriptione laudis plena ſignatum, ſed vita quoque diligenter deſcripta ad poſteritatem transmitteretur. Conſtitutum itaque eſt, ut, ubi vita ejusmodi delineata fuerit, ea examini trium huic Societati adſcriptorum ſubjiceretur, quorum judicio commemorata honoris prærogativa decerni defunctis poſſet. Poſtquam igitur hoc felicitatis genus nonnullis contigit, eadem Societas decrevit, ut vitæ eorum, quorum memoriæ per monimentum ejusmodi nondum ſatis conſultum videbatur, typis quoque cum eruditis communicarentur. Atque iſtæ quidem duobus voluminibus comprehen-

prehensæ lucem viderunt; quorum prius, pro instituti nostri ratione, perlustrabimus. Continentur itaque hoc volumine Vitæ Franc. Redi, Angeli della Noce, Franc. Andreæ, Marcelli Malpighii, Caroli Mariæ Maggi, Raphaelis Fabretti, Laur. Bellini, Vincentii Viviani, Antonii Caraccii, Bened. Menzini, Franc. Lemene & Henrici Norisii. Nec unus est illarum Vitarum Scriptor, sed diversi industriam suam, quamvis eodem omnes consilio, huc contulerunt. Quod ut appareat, Vitas aliquot distinctius & diligentius recognoscemus. Primo loco legitur *Franc. Redi* vita, descripta ab Abbate Salvino Salvini, qui in Societate nomen fert Criseni Elissonei. Franciscus Redi, cui in Societate Arcadum nomen erat Anicii Traustii, patria Aretinus, natus est A. 1626 die 18 Febr. patre Gregorio Francisci F. Florentiæ Scholasticis, Pisæ vero Academicis studiis animum excoluit, & in eadem, quam dixi, Academia Doctoris Philosophiæ ac Medicinæ insignia reportavit, ac deinde dignum se probavit, quem Magnus Dux Hetruriæ Ferdinandus II ac post eum Cosmus III Archiatrum sibi eligerent. Juvenis varia poemata Italico sermone fecit, quorum fasciculum satis amplum sub extremis vitæ annis igni comburendum dedit. Præter Naturalem doctrinam, patriam Linguam sibi inprimis commendatam habuit, cujus rei argumentum peti potest ex eo, quod Ægidius Menagius in Originibus Linguæ Italicæ etymologias vocum variarum ipsi acceptas refert, qui & Miscellaneis suis varias epistolas ab eo ad se scriptas inseruit. Primum scriptum de viperis edidit Florentiæ 1664, quod Latine conversum exstat Tomo I Miscellaneorum Curiositatum Naturalium, iterumque Italice recusum est Flor. 1686. Idem sub epistolæ habitu edidit experimenta de rebus naturalibus ex India allatis 1671 Lat. ed. Amstel. 1675. Experimenta de Insectis, itidem Amstelod. Lat. recusa, quintum edita sunt Florent. 1688. quibus cum Philippus Bonanni nonnulla opponeret, Redi modeste simul & solide pro sua sententia pugnavit. Observationes de Animalibus viventibus, quæ in aliis animalibus deprehendi solent, Florent. 1684 lucem viderunt. Vitam Leonhardi Aretini & Fr. Petrarchæ idem edidit Ital. ex MS.

Digitized by Google

Flor. 1672, itemque epistolam de perspicillis Ital. repetita vice vulgatam, ac Gall. a Sponio Antiquitatibus inserta. Præterea exstat Dithyrambus, poema Italicum, cum annotatt. plura affecta idem inter schedas reliquit, nominatim Vocabularium Aretinum, notas in Dictionarium Academiæ della Crusca, in quo multa ejus curis debentur, & alia. Quanti illum & cives & exteri fecerint, apparet cum ex carminibus Italicis & Lat. in ipsius laudem factis, & uno volumine, quod Nepos ejus adservat, ab ipso comprehensis, tum ex dedicationibus variorum librorum ipsius nomini inscriptorum. Cum ille jam per aliquot annos cum infirma valetudine conflictatus esset, tandem anno 169 1 Mart. mortuus in lecto deprehensus est. Elogium ejus exstat etiam inter Vitas eorum, qui in Societatem Gelatinorum Bononiensum cooptati sunt, anno 1672. Præterea multi in commentationibus suis cum laude ejus meminerunt, qui recensentur p. 8: inter eos Steph. Lorenzino in Observatt. suis de torpedine tractatum quendam ejus ἀνέκδοτον de anguillis laudat. Post obitum ejus Sereniss. Ducis Ferdinandi auspiciis & sumtibus 60 carmina, quæ *sonuli* appellari solent, selecta typis excusa sunt, Flor. 1702. Altera vita est *Angeli della Noce*, Archiep. Roscianensis scripta a V. C. Jo. Mario Crescimbeno, qui

p. 13. natus 1600 αὐτοδίδακτος, ipso id referente, literas hausit, in quibus ita profecit, ut favorem eruditorum sibi conciliaret, & honoribus primo quidem Abbatis, hinc Magistri sive Præsidis Montis Cassinensis mactaretur. Cum hic versaretur, Chronicon Cassinense cum Codic. manuscriptis collatum & notis amplissimis illustratum Paris. 1668 edidit, idque Clementi IX P. M. inscripsit, quo deinde Archiepiscopus Roscianensis constitutus est, cui officio cum renunciare ac Romam reverti cogeretur, conditione minus lauta usus est, & infelicium literatorum numerum, paupertate ad mortem usque afflictus, amplificavit. Quamvis enim angustas ejus facultates & Purpurati quidam Viri & Regina Sveciæ, Christina, quæ in magno cum pretio habuit, liberalitate sua sublevarent subinde, in erogandis tamen eleemosynis tam profusus erat, ut, quæ aliis dederat, ipse desideraret. Scripta ejus varia ἀνέκδοτα hæc præter cete-

cetera sunt: *dissert. de Monachatu & professione S. Thomæ Aquinatis*, *Censura super 4 propositiones Cleri Gallicani* anno 1682 p. 24.
Commentaria in S. Theolog. & Philosoph. Dissert. de Caroli M. effigie exstante in Codice Bibliorum, *asservato in Archivo S. Pauli de Urbe*. Exstat etiam volumen integrum carminum Italicorum ἀνέκδοτον, ex quo unum speciminis gratia affertur p. 24.
Quarto loco exstat vita *Marcelli Malpighii* Bononiensis, cui nomen erat Theronis Phylacii, scripta a D. Eustachio Manfredi. Natus ille est 1628. 10 Mart. & medendi, arti animum addixit, quam deinceps in Academia Bonon. publice docuit, paulo post A. 1656 in Pisanam Academiam ad eandem Artem docendam vocatus. 61.
Cum autem aeris Pisani temperies ipsius valetudini minus responderet, Bononiam reversus, Lecturam, qua decesserat antea, resumsit. Hic edidit epistolas binas ad Borellum de structura pulmonum A. 1660. Non multo post nempe A. 1662 defuncto Petro Castello ad docendam artem salutarem in Academ. Messanensem vocatus est, in qua, Anatomiæ cura non seposita, observationes suas de piscibus & epistolas de cerebro edidit. His observationibus cum alias subinde adjunxisset, ita se probavit Regiæ Anglorum Societati, ut A. 1669 locus ei decerneretur. Has itemque alias suas commentationes & inventa ipse in delineatione vitæ suæ commemoravit; quæ cum Apologia adversus Jo. Hier. Sbaraleæ, Professoris Medic. & Anatom. in Acad. Bonon. epistolam, qua sectionem minutarum corporis humani partium, plantarum & brutorum tanquam inutilem rejecerat, scriptam, operibus ejus posthumis inserta est. Denique cum Anton. Pignatellus purpuram cum Pontificis M. dignitate permutaret, ab eo ad salutis suæ curam gerendam Romam vocatum se vidit, qua dignitate auctus obiit 1694, 29 Novembr. cum paulo ante Operibus posthumis ultimam manum imposuisset, quæ Lond. 1697 lucem viderunt. Non omittendum est, quod in hac Vita p. 64 relatum legitur, Malpighium, cum prima vice Bononiæ versaretur, dialogos de variis Medicinæ & Anatomiæ capitibus conscripsisse, qui tamen cum aliis quibusdam ejus lucubrationibus incendio, in domicilio ejus exorto perierint. Excipit hanc Vita *Caroli Mariæ Maggii* Mediolanensis, 63. 65. 66. 73. 79.

nensis, cui nomen fuit Nicii Meneladi, scripta a V. Cl. Ludov. Antonio Muratorio. Editus est in lucem 1630, 8 Maji, ac anno 1661 Secretarius Senatus patrii renuntiatus est, quam spartam cum ornaret, tantum abest, ut elegantioribus literis nuncium miserit, ut potius singulari casu adductus Græcam Linguam, quam antea ignorabat ætate provectus Latinæ adjungeret. Hinc factum est, ut anno 1664 Mediolani in Scholis Palatinis Græcam & Lat. Linguam docendi provinciam consequeretur. Neque
p. 81. tamen sic vel Secretarii munus negligentius curavit, neque poeticam facultatem amisit, quam variis dramatibus, publice e theatro deinde recitatis, prodidit & confirmavit. Gallicam præterea & Hispanicam linguas calluit, atque ex priore quidem duos libros, devotionis causa ab aliis exaratos, Italice convertit. Tanta ejus fuit existimatio, ut a Christina Sueciæ Regina non infimo loco haberetur, & in varias Italiæ Academias cooptaretur. Poemata sua sacra & Moralia, Segnerii, e Soc. Jesu, consilio adductus, Florentiæ 1688 exprimi typis passus est. Diem obiit 1699, 22 April. Post fata ipsius Cl. Muratorius poemata ejus omnia tam Sacra, quam Moralia, Heroica, Dramatica, &c. collegit, & quinque Tomis comprehensa Mediolani 1700 edidit. Præterea vero ibidem a Typographo Malatesta poemata ejus
89. Mediolanensia 1700 in lucem protulit. Sequitur vita *Raphaelis Fabretti* Urbinatis, cui nomen erat *Jasithei Naphlii*, scripta a Dominico Riviera Lat. quam Italicam reddidit Cl. *Crescimbenus*. Cum in urbe ducatus Urbinensis, cui Cagli nomen est, literis elegantioribus innutritus esset, in patriam reversus, paucis annis interjectis, eos fecit in doctrina Juris progressus, ut an. æt.
94. 18 Doctorali laurea ornaretur. Hinc Romam abiit, & causis in foro feliciter peroratis magnam nominis famam sibi peperit. Postea ab Illustriss. Cardinali Laur. Imperiali negotiorum curandorum causa in Hispaniam missus non solum exspectationem sustinuit, sed, quicquid temporis officii rationes reliquum faciebant, id omne scrutinio antiquitatis & lectioni vetustissimorum scriptorum impendit. Hinc Romam reversus paulo post a Carolo Cerri, Cardinali & Legato Urbinate, Auditor Legationis constitutus est, tribus autem post annis Romam

revo-

Digitized by Google

revocatus præter cetera id officii genus sustinuit, quod in expe- p. 95.
diendis Pontificis M. edictis versabatur. Postea Alexandro IIX,
ad Pontificatus dignitatem evecto, a supplicibus libellis fuit, ac 99.
insuper Vaticanæ Basilicæ Canonicus constitutus est. Obiit
tandem in mediis studiorum curis A. 1700 VII Id. Jan. anno æt.
LXXIX. Ingenio fuit felicissimo & promto, judicio acutus & 103.
perspicax, memoria insuper tenacissima & incomparabili sa-
gacitate in rimandis & interpretandis antiquitatibus præditus.
Quod intelligitur ex scriptis in lucem ab eo editis, quæ sunt, de
Aquis & Aquæductibus veteris Romæ disceptationes tres, Romæ 108.
1680, de Columna Trajani Syntagma, ib. 1683, Jasithei ad Gron-
novium Apologema, in ejusque Titivillitia sive somnia de Tito
Livio animadversiones,, Neapoli 1686, Inscriptionum anti-
quarum explicatio & additamentum, Rom. 1699. Commentati-
oni de veteri Latio, quam moliebatur, immortuus est. Post hanc 113.
vitam legitur vita *Laur. Bellini*, qui dictus est *Ophelses Nedeus*,
scripta a Marco Antonio Mozzi. Patriam habuit Florentiam,
natus 1643. Lector Philosophiæ, hinc Anatomiæ isque Ordina-
rius anno æt. 20 constitutus est in Academia Pisana, ac denique
triginta annis interjectis Serenissimi Ducis Archiater. Scripsit de
organo gustus, itemque de structura & usu rerum, ut cetera non
commemoremus. Ἀνέκδοτος inter schedas latet *Theoria Ovi.* 123.
Obiit 1703, die 8 Jan. *Vincentius Viviani* sequitur, qui nomine
Heronis Geonii auctus in eadem societate vixit. Vitam descripsit
Petrus Franc. Tocci, quæ docet, eum natum esse Florentiis 1622
5 April. ac in Academia patria, præeunte Galilæo, cujus ulti-
mus fuit discipulus, ac Evangelista Torricellio, qui illi succes-
sor dabatur, Mathematicis disciplinis excolendis operam de-
disse, eo successu, ut juvenis admodum cum aliorum tum ipsius
Magni Ducis admirationem in se converterit. Fuit is primus, qui
Torricellio aderat, cum tubi sui experimentum, ipso adjuvan- 127.
te, faceret, ac ea indies in hoc doctrinæ genere incrementa ca-
peret, ut a Magno Duce ipsi illud officium deferretur, quod de-
scribendis & constituendis munitionibus absolvitur. Quid
posset in his studiis, intelligitur ex libro V Apollonii Pergæi de
Sectionibus Conicis, quem sub tit. de Maximis & Minimis

edebat 1659, de quo P. de Chales in tractatu de progressu Ma-
theseos hoc judicium tulit: *Puto, Vincentium Viviani plura di-*
p. 129. *xisse, & meliora majorisque momenti, quam quæ in his Apollonii*
libris leguntur. Cum hoc modo fama Viviani cresceret indies
131. ac proferretur, Rex Galliæ Ludovicus XIV non solum annuam
pensionem ipsi constituit, sed Astronomi principis munus ipsi
offerendum curavit, quod cum recipere nollet memor benefi-
ciorum, quæ a Magno Duce acceperat, paulo post Mathemati-
cus Magni Ducis primarius renunciatus est. Postea anno 1674
edidit Scientiam Universalem Proportionum, 1677 solutionem
aliquot Problematum ab aliis propositorum, tractatum de locis
solidis &c. Hæc merito effecerunt, ut non solum in varias
Italorum, sed Anglicanam & Gallicam Societates, utramque
132. Regiam, cooptaretur. Obiit tandem 1703, die Sept. 22. Vita *Ant.*
Caraccii, cui nomen fuit, Laconis Cromitii, descripta legitur ab
141. Abbate Dominico de Angelis. Natus est *Caraccius* Neriti, regni
Neapolitani oppido, & cum primo quidem militiæ nomen dare
146. constituisset, animum tandem serio ad literas convertit, ac Ro-
mæ variis Purpuratis a literis secretis fuit, ac deinde in Aula
perpetuo versatus, cujus tamen negotia animum ejus a litera-
rum cultura avocare non potuerunt, quem speciatim ad Poeti-
cam facultatem, qua inprimis valebat, vel excolendam vel am-
plificandam convertit. Illustre itaque carminis argumentum
electurus successum armorum describendum censuit, quem Ec-
clesia Romana, cum Veneta Republica conjuncta, in reducen-
dis ad Ecclesiam Græcis Schismaticis experta est. Hoc carmen
Imperii Vindicati nomine inscriptum, & Rom. 1679, 4 editum,
quoad partem primam, cui pars altera ib. 1690, 4 successit, non
minus perspicuitatem & eloquentiam Ariosti, quam sublimita-
152. tem Tassi secum ferebat, atque ita Serenissimo Venetiarum Se-
natui se probabat, ut Eques S. Marci publice renunciaretur. Sic &
in ceteris poematibus suis, itidem vernaculo sermone exaratis,
exspectationem sustinuit, quæ sunt Poemata Lyrica, Rom. 1689,
12, Tragœdia, cui *Corradini* nomen, ib. 1694, 4. Phosphorus,
epithalamium, 1650, 4. Reliquit nonnulla ἀνέκδοτα, quæ
p. 166 recensentur, inter quæ numerantur binæ responsiones ad
binas

Digitized by Google

binas Academicorum Furfuratorum cenſuras. Obiit 1702, 14 Febr. Tam viva valuit imaginatione, ut interdum objectis, p. 162.
quæ carmine deſcripſerat, iterum repræſentatis ex ſomno excitaretur, & per ædes diſcurreret, nec niſi difficulter animus componi poſſet. De *Benedicto Menzini*, Euganio Lybade di- 169.
cto, multa per inſtituti rationem dicere non licet. Natus ille Florentiæ parentibus obſcuris & tenuioris ſortis, per bonam vitæ partem cum paupertate conflictatus eſt, quamvis nunquam defuerint, qui fortunas ejus meliores reddere conarentur, donec tandem ſub vitæ finem Lectori Eloquentiæ, Canonico Michaeli Brugueres adjungeretur. Obiit autem 1704, 7 Sept. *Franciſci de Lemene* vita a *Ludov. Ant. Muratorio* ſcripta ſequi- 189.
tur. Natus is eſt in urbe, quam Itali *Lodi*, Latini *Laudem*, vocant 1634, 19 Febr. Juris ſtudio ſe addixerat, nec infeliciter, cum paulo poſt in patriam reverſus Decurionis ac denique Oratoris munere auctus Mediolanum mitteretur, ut patriæ res ibi ageret. Sed hoc officio, & aliis, quæ ipſi offerebantur, ſe ultro abdicavit, otii literarii ſtudioſiſſimus, cui deinceps in patria unice indulſit, ac multa carmina vernacula lingua exaravit, atque ea quidem primo ludicri, deinde vero ſacri argumenti, qualia ſunt, quæ omnia attributa divina ediſſerunt, quæ ſub titulo Tractatus de Deo Mediolani 1684 prodierunt, deinceps ſæpius recuſa. His alia non diſſimilis argumenti ſuccedere juſſit, ac tandem diem obiit 1704, 19 Kal. Quintileis. Agmen claudit *Henricus* 199.
Noriſius, Eucrates Agoreticus dictus, ex Ordine Auguſtinianorum, cujus vitam deſcripſit *Franciſcus Bianchini*. Hic patriam habuit Veronam anno 1631, 29 Auguſti. Tanto ſtudio in literas & antiquitates tam ſacras quam profanas ferebatur, ut quotidie quatuordecim horas iis tractandis impenderet inde a vigeſimo ætatis anno, usque ad illud tempus, quo in Purpuratorum Curiæ Romanæ numerum adſciſceretur. Cum itaque publicis quoque ſcriptis induſtriam ſuam & doctrinam teſtatam faceret, dignus a Pontifice Maximo habitus eſt, qui Schelſtratio in curanda Bibliotheca Vaticana ſucceſſor daretur. Hinc pur- 210.
puram adeptus, vel ſic ſtudiis non miſit nuncium, ſed in iis perſtitit, donec diem obiret ſupremum 1704, 23 Febr. æt. 73. Scri- 204.

 pta,

Digitized by Google

pta, magno numero & diligenter recensita repetere hoc in loco necesse non est, cum ea maximam partem vel ex Actis nostris cognita sint. Id ultimo loco monemus, nomina eorum, qui a Christina Sueciæ Regina in Academiam, ipsius auspiciis Romæ institutam, recepti fuerunt, inter quos Norisius non ultimus est, in Vita hac commemorata legi p. 205. Singulis his Vitis eorum effigies præmissa est, ad quos illæ pertinent. Singulis quoque subjecta leguntur suffragia eorum, quibus vita cujusque digna visa est, quæ describeretur & ad posteritatem transmitteretur. Ceterum alteram Vitarum harum Partem, quæ nuper admodum prodiit, proxime Supplementis inseremus.

EXCERPTA E LITERIS VIRI CELEB. LUDOVICI ANTONII MURATORII ad J. B. M.

QUod habet Clariss. Hornius in Orbe Pol. p. 246 de Brixello, ratione cujus beneficiarium Mantuani Ducis Mutinensem Ducem ille facit, quasi pro feudo Brixelli par calcarium quotannis persolveretur ab Atestinis Principibus Domino Mantuæ, a veritate prorsus alienum est. Hornium & alios in hunc errorem pertraxit Relatio quædam Italice scripta. Concessit anno *1479* Hercules I Ferrariæ &c. Dux Castrum novum Dertonensis diœcesis Bonæ & Joanni Galeatio Ducibus Mediolani, atque ab ipsis permutationis gratia recepit Brixellum, Boretum, aliaque loca cum aquis Padi. Deinde Maximilianus Imperator anno *1509*, Carolus V anno 1526 & 1535, & reliqui subinde Imperatores de Brixello, ejusque juribus omnibus, ceterisque iis locis, Estensem familiam investierunt, & adhuc investiunt, nulla unquam Investitura suscepta e Ducibus Mantuæ; nam & ipsi nullum unquam jus habuerunt, immo neque sibi tribuerunt, in Brixellum, Borettum, & contermina loca, Estensibus subiecta. Hinc, nemine vetante, perpetuo Estenses in aquis Padi prope Brixellum armatam Triremem tenuerunt in suæ ditionis signum, atque exercitium, ut vectigal a navibus illac transeuntibus recipiant. Fabula calcarium inde nata, quod Hippolytus Cardinalis Estensis pro quadam Insula

in

in Pado posita conventiones statuit anno *1539* cum Duce Mantuano. At istæ neque Brixellensem ditionem attingebant, neque attingere poterant; ipsa quippe non ad Cardinalem, sed ad Ducem ejus fratrem spectabat, atque ad Imperatorem Dominum directum; quare ex defectu cum voluntatis, tum potestatis, nihil operatus est Cardinalis iis conventionibus, quod posset ad Brixelli jura trahi, ejusque districtum ac territorium percutere. Neque vero par calcarium unquam persolverunt Estenses, neque persolvunt, ne pro illa quidem Insula, quæ jamdudum evanuit. Itaque ex Hornii atque aliorum libris expungenda est sententia illa, nullo nixa veritatis fundamento.

PETRI VAN HOEKE LUCUBRATIONES in Catechismum Palatinum.

Lugduni Batavorum, apud Joh. du Vivie, 1711, 4.
Alph. 3 plag. 4.

HIc Catechismus, qui Symbolicam auctoritatem in Ecclesia Reformata obtinuit, Palatinus dicitur & Heidelbergensis, quia in Palatinatu, & Heidelbergæ, auspiciis Friderici III Electoris Palatini a Zacharia Ursino & Casparo Oleviano sermone Teutonico primum conscriptus & in lucem emissus est anno MDLXIII, postquam ab Inspectoribus Ecclesiarum publice ad id evocatis revisus & approbatus esset. Hoc doctrinæ Reformatæ compendium non solum a Josia Lago & Lamberto Ludolpho Pithopæo in Latinum sermonem versum est, sed exteris etiam Ecclesiis perplacuit. Inter quas Ecclesia Belgica fuit, quæ post annos octo a publicatione Catechismi, nempe anno MDLXXI, in Emdana Synodo eum recepit, atque publicum ejus usum inter gravissimas Albani Ducis vexationes servavit ac stabilivit. Idem fecerunt Synodi, Dordracena anno MDLXXIIX, Medioburgensis anno MDLXXXI, & Hagiensis, anno MDLXXXVI. Donec tandem Nationalis Synodus Dordracena anno MDCXVIII hunc Catechismum denuo approbaret, ejusdemque doctrinam Scripturæ S. conformem esse publica ac solemni formula declararet.

Digitized by Google

Non ignoravit harum Lucubrationum Cl. Autor perdoctos aliorum labores, qui in hunc Catechismum exstant. Scivit, non solum ipsum Zachariam Ursinum aliosque ex veteribus in in hoc libro vidisse, quæ expositione quadam & illustratione indigebant, sed recentiores etiam alia invenisse, quæ illis addenda erant. Quorum commentationes quamvis magnopere commendet, permulta tamen superesse putat, quæ ulteriori studio, & accurato modestoque examine investiganda sint. Postquam igitur ingenii vires in exponendis quibusdam oraculorum divinorum partibus expertus erat, quando nunc Epistolam ad Hebræos interpretatus est sermone Latino, nunc Commentariis Belgicis exposuit Jobi Librum, nunc Prophetas sex ultimos notis vernaculis illustravit, in Catechismo etiam Palatino, sibi aliquid tentandum esse ratus, methodo analytica eum explicavit. Ut vero doctrinam ejus ex Scriptura S. proponeret ac demonstraret, plurima Scripturæ loca, quibus argumenta probantur, non modo allegavit, sed breviter etiam strictimque illustravit. In ea quippe sententia est Cl. Autor, qui Jo. Cocceji vestigiis insistit, testimonia Scripturæ ex umbone & inter scribendum non modo alleganda, sed brevi etiam circumscriptione exponenda esse, quod præsertim ad istam eorum partem attinet, qua aliquod doctrinæ caput docetur, firmatur, ac demonstratur. Hoc enim ex Autoris nostri judicio demum est legem Domini meditari, spiritualia cum spiritualibus conferre, & veritatem cum conscientiæ convictione demonstrare. Vice quippe plus simplici sese expertum esse ait, permultum emolumenti illam locorum Scripturæ explicationem attulisse auditoribus & lectoribus, qui nasi emunctioris & acrioris judicii erant. Dabimus hujus explicationis unum alterumque exemplum. Ad *Quæst. I* probaturus nos animo & corpore Christo Domino proprios esse, locum 1 Cor. VI, 20 ita recitat: *Empti estis*, ex peccati potestate, *pretio*, obedientia & sanguine Christi pretioso. *Glorificate igitur Deum in corpore vestro, & Spiritu vestro, quæ sunt Dei*, Christi, qui Deus, & divinitatem in emptione demonstravit. Et quia in humanis anima non subjicitur dominio hominis, colligit exinde, Christum, cujus pro-

prii

prii sumus corpore & anima, esse verum Deum. Paullo post Christo vivendum esse ostensurus, verba Galat. II, 19, 20 hunc in sensum profert: *Ego per legem*, in Christo impletam pro me *legi mortuus sum*, ne me amplius damnet, *ut Deo vivam*, ut Deus mea vita sit, & ego Deo soli vivam. *Ego cum Christo crucifixus sum*, ipsi datus ab Patre. *Vivo enim*, per fidem, *non autem ego, vivit enim in me Christus* per Spiritum vitæ auctorem. *Quod autem nunc vivo in carne*, in his terris, *in fide vivo Filii Dei, qui dilexit me* ab æterno, & in temporis plenitudine *tradidit se ipsum pro me*. Ad *Quæst.* XXXIII p. 143 observat, Christum nominari *πρωτότοκον*, Hebr. I, 6, & *πρωτότοκον πάσης κτίσεως* Coloss. I, 15, non *πρωτόκτιστον*, sed *primogenitum omnis creaturæ*, seu genitum ante omnem creaturam. Unde Scholiastes habet *πρὸ πάσης κτίσεως γεννηθείς*. Qui & ita genitus est a Patre, ut non sit creatura. Qui inter creaturas eminet, ut Genitus, Primogenitus, adeoque ut Unigenitus. Qui & est Dominus creaturæ omnis, per quem & ad quem creatura omnis est condita; qui ergo est ante omnem creaturam v. 16, 17, 18 & Prov. VIII, 22. Unde *Ἀρχὴ τῆς κτίσεως*, *Princeps creaturæ*, Dominus creaturarum, Apoc. III, 14, & fidelium, qui sunt *κτίσεις* Marc. XVI, 15. Eminens ergo, ut primogenitus inter omnes creaturas, ut qui *in initio* omnia *creavit*, Joh. I, 1, 2, habensque jus hereditandi omnia, ut filius in familia patris sui. Hac ratione innumera Scripturæ loca, ad confirmandam doctrinæ Catecheticæ veritatem allata, illustrat, &, ubi opus est, ab adversariorum detorsionibus erudite vindicat.

NICOLAI GURTLERI DISSERTATIONES de JESU CHRISTO in Gloriam evecto, satisque populi ipsius, ex historia & vaticiniis repetitæ.

Franequeræ, apud Wibium Bleck, 1711, 4.
Alph. 3.

JEsum Christum in gloriam evectum consideraturus Cl. Autor, cujus perhonorificam mentionem in his Actis aliquoties fecimus, *Dissertatione I*, de Apparitionibus Jesu Christi ex mortuis

tuis ſuſcitati agit, & difficultates, quæ circa hiſtoriam reſurrectionis Chriſti ſeſe offerunt, ſolvit. *Primum* dubium ab aliis interpretibus fere neglectum, eſt de convenientia prædictionis Jeſu Chriſti cum eventu. Etſi enim paulo ante, quam caperetur ab hoſtibus, ad diſcipulos dixit: *Poſtquam ſurrexero, præcedam vos in Galilæam*, Matth. XXVI, 32 & XXVIII, 10, nihilo tamen minus Liberator redivivus die primo ſub veſperam Apoſtolis non in Galilæa, ſed ipſis Hieroſolymis præſentem ſe ſtitit Luc. XXIV, 33, 36. Ad tollendam hanc difficultatem *primo* obſervat, Jeſum a mortuis excitatum præſtitiſſe munus fidi paſtoris, qui oves errantes, aut opilioni non occurrentes ipſe quærit. Hinc quia diſcipuli non erant in Galilæam profecti, ſed Hieroſolymis ſubſtiterant propter inſidias Judæorum, & ob dubitationem de Chriſto ex mortuis vere ſuſcitato, Chriſtum mutato itinere propoſito, Hieroſolymas ſeſe contuliſſe, ibidemque Apoſtolos ac eorum ſodales inveniſſe, ſecundum ipſius Domini prædictionem, Ezech. XXXIV, 11, 12, 16. *Deinde* oſtendit, Jeſum e mortuis excitatum iter Galilæam verſus revera inſtituiſſe, & diſcipulos eo venturos exſpectaſſe, ſed fruſtra. Nam ex Luca conſtare, Servatorem ſub veſperam diei, quo reſurrexit, fuiſſe in via Emmauntem ducente. Qui vicus in via Galilæam verſus tendente jacuit, uti e tabulis Geographicis Ptolemæi & aliorum oſtendi poteſt. Et quia illa via valde erat aquatica, Autor noſter exiſtimat, Jeſum clam navigio in Galilæam commodiſſime pariter & tutiſſime trajicere potuiſſe. Quam conjecturam in *Addendis* §. *VI* ab Illuſtris Viri objectionibus, qui Servatorem ſuſcitatum navi ad trajiciendum indiguiſſe negarat, vindicare conatur. Dubium *ſecundum* huc redit: cur Jeſus ſub veſperam, poſt occaſum Solis, apparere diſcipulis voluerit, etſi diurna lux opportunior fuiſſet ad demonſtrandam veritatem reſurrectionis ſuæ? Nam *οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων .... ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς* Joh. XX, 19. Ad tollendam hanc difficultatem obſervat, Jeſum, diſcipulis ſeſe Hieroſolymis monſtraturum, debuiſſe hanc urbem plenam virorum intrare, & aliquantam ejus partem tranſire, donec veniret ad ædes, in quibus illi latebant. Igitur ſi interdiu ur-

bem

bem intrasset, a Judæis visus esset, quibus tamen clare prædixerat Servator: *nequaquam me videbitis ab hoc tempore, usque dum dicatis: benedictus, qui venit in nomine Domini*, Matth. XXIII, 39, quorum verborum hunc sensum esse putat: me vobis Hierosolymitanis non iterum faciam notum, antequam veniat tempus conversionis Judæorum circa mundi finem, ubi cupide me amplectemini. Neque falli se, Autor noster putat, si credat, Jesum cum discipulis novum fuisse incursurum periculum, si Judæi scivissent, ipsum Hierosolymis agere. Nam sicuti male tractarunt Apostolos resurrectionem Jesu Christi annunciantes: ita, quatenus potuissent, ipsi suscitato Liberatori non parsuros fuisse, si denuo in impias eorum manus incidisset. Præterea nec gloriosum Messiam decuisse, se denuo insidiis, violentiæ, aut contumeliæ exponere. Dissertatione II Cl. Autor Christi Pontificis apparitionem in cœlo, præeunte Apostolo Ebr. IX, 11, 12 & 24, lustrat. Ubi perbelle observat, *ἀλήθειαν veritatem* in hoc argumento notare vel complementum promissionum & vaticiniorum, vel exhibitionem rerum, per typos, umbras, imagines præfiguratarum, Joh. I, 14 & 17. Propterea τὰ ἀληθινὰ Ebr. IX, 24, esse censet res spirituales & cœlestes, repræsentatas olim per typos & umbras, quemadmodum Christus in oppositione *manna* sese vocet τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν, & ἄμπελον τὴν ἀληθινήν, Joh. XV, 1. Quibus exemplis hic ab Autore allatis addi forte locus posset Joh. I, 9, ubi Christus τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν dici videtur in oppositione ad τὸ φῶς σκιατικόν, *lumen* Vet. Test. *umbratile*, ubi Messias, fatentibus ipsis Judæis, per mediam Candelabri aurei lucernam, & per Urim ac Thumim, aliasque res præfigurabatur. Dissertatio III gloriam Servatoris apud Patrem in cœlis describit, & a Socinianorum criminationibus vindicat. Quarta, cujus in Elencho præmisso nulla fit mentio, perpetuum Jesu Christi sacerdotium in cœlo adhuc durans ex Ebr. VI, 20, VIII, 1, X, 12 & Zach. VI, 13 enarrat, & contra Catechismi Racoviensis autorem probat, Jesum in terra fuisse sacerdotem, quia in terra sacrificium Patri obtulit, dum *semet ipsum tradidit pro nobis oblationem & victimam Deo*, Eph. V, 2,

Ebr. X, 10, 12, VII, 27. Quemadmodum enim Pontifex Magnus magno illo expiationis die victimas propitiatorias non offerebat in adyto, sed extra illud, mox cum sanguine mactatæ pecudis in id ingressurus, spargendo versus propitiatorium, Levit. XVI, 12-16, sic Christum non in cœlo, *ubi requievit*, Ebr. IV, 10, immolatum, sed extra cœlum in terra passum ac mortuum esse docet. Ubi Cl. Autor existimat, ipsum propitiatorium, perinde ac altare, sanguine victimæ conspergi debuisse. Qua in re omnes propemodum Interpretes, rerum Hebraicarum peritos, contradicentes habet, qui observant, istas sanguinis adspersiones non contigisse ipsum propitiatorium, sed in aere factas esse, ut sacerdos ad palmi latitudinem ab arca recederet. Hoc præter Maimonidem, Mosen Kotzensem, & Raschium inculcat Bartenora ad Mischnam Joma Cap. V §. III, ex quo id adnotavit Sheringhamius in *Notis*. Dissert. IV Messiæ moribundi spem hereditatis & vitæ ex Ps. XVI describit. V ex Ps. XLVII, cujus sententias & singula propemodum verba eleganter enucleat, Messiæ a mortuis suscitati reditum in cœlum ad occupandum regnum delineat, annectitque specimen dogmatum & usuum practicorum ex hoc Psalmo eliciendorum. VI eodem fere docendi ordine usus Psalmum CX interpretatur, ex eoque Regale Messiæ sacerdotium in cœlo, & victoriam decantat. VII sistit perpetuitatem regni Messiæ inter inimicos ex Psalm. II, quem Christo vindicat, eruditeque explanat. VIII Messiam perpetuum Ecclesiæ pastorem contemplaturus, Psalmum XXIII perlustrat, in quo sisti censet Ecclesiam beneficiis præstiti Messiæ satiatam per omnes N. T. periodos, quod probat cum ex nexu illius cum Psalmo præcedente XXII, qui non solum de perpessionibus Messiæ 1--26, sed etiam de beneficiis ex passione Christi ad Ecclesiam redundantibus 27--32 agit: tum ex argumento Psalmi præsentis, quia ille, qui in eo loquens introducitur, est saturatus bonis Jehovæ, & ob satietatem lætus ac tranquillus, quibus privilegiis gaudeant solum fideles Novi Test. Israelitas enim gloriari non potuisse, quod non deficerent, vel nullius boni inopia laborarent, quippe qui *Testimonium adepti per fidem, non obtinuerunt promissum*, Ebr. XI, 39.

IX suc-

IX succinctam exhibet epulorum sacrorum considerationem, X magnum Jehovæ nomen, per Filium hominis depressum & exaltatum, e Ps. IIX enarrat. Tandem in XI descriptis Christi & populi Christiani fatis ex Es. cap XI, Dissertatio XII considerat Canticum Hannæ, quod 1 Sam. II, 1-10 exstat, & difficultates contra *Dissertationem* de apparitionibus Jesu Christi ex mortuis suscitati, a summæ doctrinæ Viro motas in *Addendis* solvit.

ESSAIS DE TRADUCTION OU REMARQUES SUR les Traductions Francoises du N. T.

h. e.

TENTAMEN VERSIONIS SIVE ANIMADversiones in versiones Gallicas N. T. quibus & versiones illæ recognoscuntur, & commentarius literalis in loca difficiliora suppeditatur a JO. MARTIANAEO, Benedictino ex Congregat. S. Mauri.

Parisiis, apud viduam Ant. Lambini, 1710, 12 maj.
Plag. 17.

EN continuationem Speciminis illius, quod Parisiis ab eodem Autor ἀνωνύμως editum superiore Anno p. 123 recensuimus. Probavit se institutum eruditis, atque adeo operæ pretium facere sibi visus est Autor, si observationes in aliquot Scripturæ loca, rectius vertenda, antea editas cum aliis conjungeret, & omnes uno volumine comprehenderet. Antea vero quam hoc ageret Cl. Autor, in Præfatione instituti sui rationem exponendam censuit, nec obscure indicavit, quibus potissimum præsidiis innixus ad emendandas Interpretum Gallorum hallucinationes accesserit. Cum enim intelligeret, plerosque omnes sensum Scripturæ non tam ex ipsius visceribus, quam ex Interpretibus, iisque in Sacro Codice minus versatis, derivare solere, ipse mentem Scriptorum Sacrorum ex ipsis eruere aggressus est, facta diligenti Scriptorum utriusque Fœderis comparatione, sine qua N. T. dictionem obscuram esse non temere nec præter rationem judicavit. Hanc itaque cynosuram sequens totum Novum Instrumentum persecutus est, in Matthæo

tamen illustrando majorem industriam collocavit, in epistolis vero brevior fuit, quarum locos difficiliores tantum perstrinxit, de reliquis singulari opera commentaturus, atque operam daturus, ut, quod in hoc Tentamine itidem sedulo observavit, inprimis ab Hebraismis, sensum vel evertentibus, vel obscurantibus, in versionem inferendis sibi caveat. Non commemorabimus nunc eas observationes, quæ dicto loco a nobis recensitæ & in hoc volumine eadem fere ratione repetitæ sunt, sed alias quasdam afferemus, ut appareat, Cl. Autorem sibi constare, & eadem via incedere. In Matthæi cap. V v. 44 legitur verbum ἐπηρεάζειν, quod Latine per *violente aliquem opprimere* efferendum putat, monetque, Scripturam Sacram omnis generis injurias & vexationes *calumniæ* nomine designare. Provocat ad Gen. XLIII, 18, Lev. XIX, 13, Proverb. XXIIX, 16 & Eccles. IV, 1. Matthæi XXIV, 51 vim verbi διχοτομεῖν omnes Interpretes latuisse observat, qui, in omnia alia digressi, rem optime egissent, si illam divisionem, quæ hic innuitur, de extrema animæ & corporis sejunctione sive de immissa morte interpretati essent, qua facta vel felix vel infelix in altera vita status sequi soleat. Hanc verbi notionem probat ex simili significatione verbi cognati *percutere*, quæ obtinet 2 Reg. VI, 7, 8 & Paralipom. XIII, 10, 11 per *dividere* exprimitur. Cap. XXVI, 12 verbum ἐποίησα sacrificandi sensu accipi vult, quem alibi etiam, ac nominatim Exodi XII, 47, XV. 15, Num VI, 15 & 16, obtinere censet. In cap. I Evangelii S. Marci observat, vocem ἤγγικε, quam Latini Interpretes, & cum illis Galli, appropinquandi significatu accipiunt, rectius explicari per *advenit*, *præsens est*. Hanc interpretationem ipsis Johannis Baptistæ verbis confirmat, qui alibi professus est, inter medios Judæos eum versari quem non nossent. Facile ex his exemplis apparet, quid de reliquis animadversionibus sit sentiendum, quarum pleræque ita comparatæ sunt, ut in convenientia styli Sacri N. T. cum dictione Veteris nitantur. Sunt inter eas nonnullæ, quas aliorum industria jam occupavit, sed quæ tamen ut plurimum novis argumentis adstruuntur.

S HEI-

Digitized by Google

'S HEILANDS GEBOORTE &c.

h. e.

NATIVITAS ET EDUCATIO JESU explicata a THEODORO UBINK, V.D. M. Alcmariensi.

Delphis, apud Adrianum Beman, 1710, 4.
Alph. 4 pl. 6 ½.

IN opere hoc posthumo exponuntur res memoratu dignæ, quæ in infantia ac pueritia Jesu Christi contigerunt. Caput primum agit de adventu magorum ex Oriente, ubi Cl. Autor ea, quæ de hoc hominum genere in historiarum monimentis reperiuntur, adjutus præcipue opera doctissimi Hyde, fuse enarrat, statuitque, eos, quia supremum Numen coluerint, & ad illud tanta pietate cor suum sustulerint, non potuisse esse remotos a regno cœlorum. Nam Deum in toto genere humano habere suos, neque ipsi unquam deesse media, quibus testes veritatis possit excitare. Israelem tempore nativitatis Christi fuisse cœcum, Hierosolyma non habuisse curam Redemtoris sui, at Deum ex longinquis regionibus Orientis testes veritatis adduxisse. Et credendum esse omnino, quod nec in posterum testes tales defuturi sint. Deum enim, qui habeat corda Regum in manu sua, non solum posse vocare, sed re ipsa etiam vocaturum esse peregrinos, ut Sionis mœnia ædificent, tumque impletum iri vaticinium Davidis Ps. LXXXVII, 4: *Ecce Philistæus & Tyrius cum Æthiope in civitate Dei nascuntur.* Capite secundo explicatur dictum Jacobi Gen. XLIX, 10: *Sceptrum non recedet a Juda, neque legislator a pedibus ejus, donec veniat Schilo.* Ubi per sceptrum potestatem regiam, quæ tempore Christi penes familiam Herodianam erat, & per legislatorem Synedrium Hierosolymitanum intelligit. Tertio capite differitur de perturbatione Herodis & totius urbis Hierosolymorum, quam senserunt, cum nativitatem Regis Judæorum perciperent. Caput quartum continet commentarium in dictum Michæ V, 1, de loco nativitatis Jesu, atque contra Judæos probat, Messiam jam esse natum, quia Bethlehemum, ubi ille secundum vaticinium

p. 50. 149.

Digitized by Google

Prophetæ nasci debebat, ante tot secula penitus fuerit destructum. Quinto capite referuntur negotia, quæ Bethlehemi a Magis fuerunt gesta. Sexto describitur fuga Christi in Ægyptum. Statuit Autor, fugam hanc reditumque ex illa contigisse ante oblationem Christi in templo factam, adeoque intra diem quadragesimum a nativitate ejus: id quod eo facilius credi posse existimat, quod Bethlehemo in Ægyptum iter non amplius quam circiter triginta novem horarum fuerit faciendum. Septimo capite considerantur circumstantiæ infanticidii ab Herode perpetrati: ubi Regis hujus exemplo ostenditur, quæ sit indoles hypocritarum. Nimirum eos, quo simulata sanctitate pervenire nequeant, eo vi & crudelitate contendere, & tanto sæpe furore agi, ut nec maxime innocentibus parcant. A talibus hominibus multa semper passam fuisse ecclesiam, neque unquam ipsi quam diu in his terris luctetur, calamitates defuturas. Metuit etiam Cl. Autor, ne adhuc gravis quædam persecutio immineat, qua ecclesia purificetur: ejusque rei non obscura vestigia in S. Literis reperiri dicit. Capite octavo multa commentatur in oraculum Jeremiæ XXXI, 25, quo crudele illud infanticidium prædictum fuit. *Vox*, inquit Propheta, *in Rama audita est, lamentatio, fletus atque ejulatus multus, Rahel deflet liberos suos, nec vult consolationem admittere, quia non sunt*. Hæc verba Autor literaliter de infanticidio Herodis agere docet, quamvis Jeremias paulo post Raheli id solatii loco afferat, quod liberi ejus e terra hostili reversuri sint: ut adeo sensus literalis magis dispersionem Judæorum in terras exteras respicere videatur. Capite nono illustratur dictum ex Prophetis a Matthæo II, 23 allegatum: *Nazoræus vocabitur*. Existimat Autor, hæc verba desumta esse iis ex locis veteris Testamenti, ubi Deus dicitur *Nozer*, hoc est, *custos*. Accepit hanc conjecturam a Cl. Witsio, qui se eam Fausto Socino debere fassus est, quamvis & inter nostrates doctissimus Brentius ejusdem sententiæ fuerit. Capite decimo tractatio instituitur de purificatione Mariæ & oblatione Christi in templo facta: ubi legis Divinæ, matrem, quæ masculum peperit, quadraginta tantum dies impuram declarantis, in ea autem, quæ fœmellam

mellam peperit, tempus istud duplicantis, hæc ratio redditur, quia Eva duplex peccatum admiserit, dum non solum se ipsam inquinarit, sed maritum quoque suum simul seduxerit. Capite undecimo de Simeonis persona, duodecimo de ejus cantico aliqua notatu non indigna perhibentur. Inter alia ad verba Simeonis, *Lumen in revelationem gentium & gloriam populi tui Israelis*, Cl. Autor hanc meditationem subjungit: consulto a Simeone esse factum, ut gentes Israeli præponeret. Nimirum vim vaticinii hujus usque ad extrema secula se extendere, & fore in ultimis diebus, postquam plenitudo gentium intraverit, ut universus etiam Israel lumen Christi agnoscat & in eo gloriam suam quærat. Capiti decimo tertio Cl. Autor argumentum fecit de salutari Dei, quod est lapsus & resurrectio multorum in Israele, & signum, cui contradicitur. Decimo quarto expendit testimonium, quod Anna Christo in templo præbuit. Statuit, verba Pauli, *Mulier taceat in Ecclesia*, non esse extendenda ad casum extraordinarium, si qua mulier afflatu divino agatur, quam ob caussam Mirjam, Debora, Hulda & filiæ Philippi Evangelistæ exercitio doni sui Prophetici uti minime dubitarint. Caput decimum quintum de educatione Christi, & decimum sextum, quod ultimum est, de sessione ejus inter doctores templi, qui more tunc usitato cum auditoribus suis colloquia instituebant, animadversiones quasdam affert. Appendicis loco subjectæ sunt tres homiliæ sacræ in Jes. LXV, 20, Joh. VIII, 56 & 1 Cor. XV, 55, 56, 57: quæ dicta Cl. Autor, secutus ductum optimorum interpretum, olim pro concione publica explicavit.

MATTHÆI HILLERI SS. THEOL. Græcæque & Orient. Linguar. Prof. Publ. Institutiones Linguæ sanctæ.

Tubingæ, apud Jo. Georg. Cottam, 1711, 8.
Constat 2 Alph. 1 plag.

CLar. Hillerus, cujus libellum de Arcano Keri & Kethib supra Anno 1693 M. Sept. p. 425, & Tractatum de Gemmis duo-

duodecim in Pectorali Pontificis, qui hoc ipso anno cum aliis ejus dissertationibus recusus est, Anno 1699 Mense Jun. p. 278 laudavimus, ut Onomasticum & alia ejus scripta taceamus, Grammaticam quoque Hebræam conscripsit, & fundamenta sanctæ linguæ luculentius proponere laboravit. Nimis prolixum & fortasse inutile foret, omnia colligere, quæ in hoc libello descripta sunt, sufficiat delibasse ea, quæ singularia in eo offendimus. In usu versionis literarum p. 10 notat, quod ז Evangelistæ constanter per ζ transferant, quare Ναζαρὲθ, Ναζαραῖος non ex נצרת vel הנצרי, sed potius ex נזרת & הנזיר exscripserunt, & a corona denominaverunt. Deinde cum ostendisset, quæ literæ Hebrææ sociabiles & insociabiles essent, pergit

p. 54. ad vocales, & inter alia agit de vocibus, quæ alienis vocalibus scribuntur, existimatque, nomen Dei ליהוה & יהוה semper efferendum esse *Ladonai Jehova*, *Elohim Jehova*, quia Nomini Jehova literam servilem præfigere nefas est. Sed adhuc quæritur, cur Nomen ליהוה scriptum sit, si eidem ל præfigere ne-

72. fas est. De accentibus optimam tenet sententiam, quod illa signa sint rectæ pronuntiationis, quæ 1) tonum syllabis congruum imponunt, 2) verba cohærentia conjungunt & discreta distinguunt, 3) moram vocibus discretis interponunt, 4) voces alias tardius, alias celerius proferunt, 5) sonum vocis inten-

158. dunt vel remittunt, vel suaviter & jucunde modulantur. Conjugationum significationes ita explicat, ut Kal significet *Participium* vel *Adjectivum* & verbum *esse*, v. g. פקד *recensentem* & *præfectum esse*, מות *morientem* & *mortuum esse*. Niphal *participium præsentis* & verbum *fieri*, v. g. נהלך *abeuntem fieri*. Hiphil, *Participium Præsens* & verbum *facere*, v. g. הפקיד *præfectum fecit*, cujus Passivum est Hophal v. g. הפקד *præfectum fieri*. Piel, *Participium Præter:* & verbum *præbere*, *exhibere*, v. g. חִכֵּם *Sapientem præbere*, cujus Passivum est Pual, v. g. חֻכַּם *Sapientem præberi*. Hithpael, verbum *præbendi*, *Participium præteritum* & *pronomen se* v. g. התפקד *recensitum se exhibere*.

173. Verba mediæ Rad. י deducit ex media Rad. ו, & fundamenti loco hanc ponit regulam: Joth media Radicalis litera, quoties cum alia, quam cum scheva scribitur, extrita, punctum suum adjicit

Digitized by Google

jicit radicali primæ. Sic loco קִיוּם dicitur קִים & loco יְקִיוּם legitur יְקוּם. Sed hanc regulam non esse universalem cognoscimus ex eo, quod legamus מַעְיָן *rivus*, & non מַעַן. Præterea addit aliam Regulam: Si excludenda media radicalis fuerit scheva mutum, ea vertitur in ו v. g. קִימַר pro קִימֵר Imperat. quod in Nominibus non fit; dicitur enim לַיְלָה & non לוּלָה. Verba excipiunt nomina, quod hæc ab illis plerumque derivantur. Genus nominis ex significatione, terminatione, apocope, ellipsi & anaphora cognosci tradit. V. g. 2 Reg. III, 26, *cum videret Moab, quod* חזק (masc.) *invalesceret præ se* המלחמה *bellum* (fœm. h. e. vir belli.) Gen. XLIX, 15, *& videbat* מנוחה *quietem* כי טוב *quod bona* h. e. videbat quietem, quod esset res bona. Porro pluralia masculina, quorum singularia fœminina sunt, deducit ab antiquis & inusitatis singularibus masculinis, v. g. אֵלָה *quercus* pl. אֵלִים *robora* ex inusit. אֵיל *quercus*. Sic quoque pluralia fœminina, quorum singularis masculinus est, ex antiquis inusitatis fœmininis derivat, v. g. אוצרות *thesauri* ab inusit. אוצרה, cujus loco occurrit usit. אוצר Masc. Tandem prolixum Nominum catalogum subnectit, ut doceat, quomodo nomina descendant a suis radicibus, in quo Buxtorfium frequenter emendat. Nec omissa sunt nomina composita, quæ quandoque eleganter a Cl. Viro exponuntur, v. g. אֶלְגָּבִישׁ *grando*, composuit ex אגל *gutta* & בִּישׁ *perniciosus*, ut *guttam perniciosam* significet; הֵילֵל *Lucifer* ex הֵיל *splendor* & לֵיל *nox*; חֲנָמַל *grando sæva* ex חנן *miserere* & חמל *parce*. חשמל *fulgur* ex חש *festina* & חמל *parce*. Ad literas paragogicas Noster א & ו non refert, quod existimat eas vel esse radicales, vel ex radicalibus natas. Transpositionem literarum etiam urget, & ex hoc fundamento אֲרִי *leo* pro רְאִי *visus* positum esse putat. Sic quoque זַעֲוָה *commotio* ponitur loco זְעָוָה Jes. XXIIX, 19, & עִיר *urbs*, loco רִיעַ *vociferatio* Jer. XV, 8, מוֹת pro מְתִי a מתה unde מְתִים *homines* Jer. XXIII, 31, הלוקחים *qui capiunt*, loco החולקים *qui lenes sunt*. Licet h. l. LXX & Chald. versio tolerari possit, qui vertunt, *qui capiunt vel furantur verba sua*. לַהֲקַת *congregatio* pro קְהִלַּת 1 Sam. XIX, 20 & plura alia.

Eodem modo literarum quarundam permutationem oblationem & elisionem docuit. Vocalium mutationem traditurus, ejus causam in accentu ejusque vicinia, vocis decremento, dagesch forti, contiguis vocalibus, contrariis punctis, literis, statu constructo, differentia originis, & denique proprio nomine quæsivit. Caput ultimum agit de promiscue dictis v.g. de accentuum promiscuo positu, de verborum promiscua forma שְׁמַע & שְׁמַע. צִוֹר & בְצִוּר, יִנְטוּר & יִטּוּר &c. tandem prolixam classem nominum ejusdem notionis exhibet. v.g. תֹּם, תָּמִים, תָּם integer, quæ indicasse nobis sufficit.

SUCCINCTA DELINEATIO DOCTRINArum usu frequentium, de Actionibus, gradibus matrimonialibus, & successione ab intestato, in usum lectionum Academicarum conscripta a JUSTO HENNINGO BOEHMERO, D.P.P. & Facult. Jurid. Assess. in Acad. Reg. Frideric.

Halæ Magdeb. ex officina Rengeriana, 1710, 8. Alph. 1 pl. 12.

JCti omnes, qui non simulatam sed veram Philosophiam profitentur, in eo inter se conveniunt, quod futuro Practico imprimis commendata esse debeat doctrina tum de *processu*, tum de *actionibus*. Illa quidem in Academiis haud solet negligi, id quod tot Introductiones in praxin forensem ostendunt; hæc vero non eadem sollicitudine excuti & inculcari solet, quæ tamen insigne momentum in ipsa praxi habet. Inde hanc spartam sibi vindicavit Autor præsentis Delineationis, id quod tum ipsa rubrica libri, tum præfatio satis docet. Scripsit hunc libellum in *usum lectionum Academicarum*, ut viri sedulo operam dantes præcavere possent, ne vel in genere actionis errarent, vel incommodum remedium eligerent. Insigni quippe præcautione opus est in eligendis juris remediis, quæ electio tamen commode institui nequit, nisi quis commoda, incommoda, naturam & indolem cujusque remedii exacte sciat. Hic scopus videtur fuisse Consultissimi Autoris, ut succincte naturam remediorum enuclearet, simulque formulas libellorum usitatas præscriberet, indeque

indeque applicationem remediorum ostenderet. In *Præfatione* fusius *fata processus civilis* recenset, ostendendo, processum Romanorum, ante jus Flavianum & Ælianum introductum, simplicissimum nullisque subtilitatibus obnoxium, mox tamen valde corruptum fuisse *jure formulario*, & ex eo conclusiones infinitas in Corpore Juris adhuc superesse, ut multi JCti in reconcinnando processu Romano desudaverint. Cum vero hic per aliquot secula neglectus fuerit, inde factum fuisse docet, ut antiqui glossatores imprudenter quævis Juris Rom. scita ad fora nostra applicare & Pontifices jus canonicum traditionibus glossatorum implere studuerint; inde quoque penetrasse processum hunc ambiguum cum jure Canonico in Germaniam, & simplicitatem, olim in litibus discutiendis usitatam, plane absorpsisse, cum insigni totius Germaniæ detrimento; inde adeo lites ex litibus auctas fuisse, ut erectio Cameræ Imperialis necessaria fuerit, quamvis hæc ipsa processum juris Canonici magis magisque promoverit ansamque dederit, ut tot ordinationes processuum in quibuscunque provinciis publicatæ fuerint &c.

Ipse tractatus *de Actionibus* tribus sectionibus absolvitur. Primo monstrat *indolem Actionum peculiarem*, per tria capita, ubi *Cap. I de necessitate & utilitate hujus doctrinæ* agit, *Cap. II differentiam & indolem remediorum* variam exhibet; docens, actiones stricte dictas ex legibus ortas, & suis limitibus circumscriptas fuisse, secus ac apud Germanos antiquos; præter has tamen fuisse *extraordinarias persecutiones*, & in iis usum formularum, in actionibus usitatarum, cessasse, inde tamen hodie *implorationes* provenisse, quarum indolem peculiariter explicat &c. Denique *Cap. III variam remediorum distinctionem* exhibet, quæ cum satis trita sit, pauca tantum quædam recensenda sunt de nova explicatione distinctionis inter actiones bonæ fidei & stricti juris. Est hæc multum intricata variisque dubiis involuta, præsertim si communi Dd. opinioni insistimus. Autor noster proinde ab illa recessit, aliamque plane novam explicationem suggessit. Putat scilicet, hanc distinctionem ex *jure formulario* ortum traxisse, & conventiones varias apud Romanos fuisse: (1) *naturales*, quæ apud omnes gentes obtinebant,

bant, & præstationem naturalem ob hanc causam habere dicebantur: (1) *civiles* & *solennes*, juri Romano proprias, *l.107 de solut* & *l.53 ff. de acquir. rer. domin.* easque per verba solennia initas fuisse, tum *scriptas*, tum *ore nuncupatas*, indeque *verborum obligationem* & *contractum chirographarium* profluxisse. Hunc ostendit jam cognitum fuisse in Pandectis, & vestigia ejus ibidem apparere, nec quibuscunque, sed verbis solennibus constitisse, uti constat ex *l. 40. ff. de reb. creditis*, & obligatio *Nominum* declarat, cujus naturam ex antiquitate illustrat. His præmissis docet, contractus omnes *Iuris Gentium* fuisse b. f. indeque ita dictos, quod ex mera æquitate, quæ in jure *bona fides* sæpissime dicitur, vim obligandi caperent, & in iis non tantum, quid dictum & conventum, sed etiam quid præterea æquum & bonum esset, attenderetur; e contrario contractus *formularios* & *civiles* stricti juris fuisse, &, cum in iis omnis obligatio ex *verbis solennibus* derivata fuerit, stricte *verbis* Romanos inhæsisse, nec ultra verba quid adjudicasse, utut vel maxime bonum æquumque esset. Illustrat hoc ipsum ex eo, quod *jus strictum* apud Romanos ex jure formulario ortum traxerit, indeque concludit, paucissimos contractus stricti juris fuisse, & ne quidem mutuum huc referendum esse, nisi quatenus per obligationem *nominum* solennem contractum fuerit, prout apud Romanos moris fuisse videtur. Similiter accurate distinctionem inter actiones *directas* & *utiles* illustrat, ejusque originem itidem ex formulis actionum trahit, docens, quibus casibus hæ applicari potuerint, eas *directas* dictas fuisse, cum *directum* in jure dicatur, quod *formula usitata* constat, unde *verba directa*, in legatis, substitutione, libertate &c. occurrunt; quibus vero eæ applicari haud potuerint, æquitas tamen evidens adfuerit, eas *utiles* dictas fuisse &c. *Sect. II* de ipsis *actionibus sigillatim* agit, & prout jus est vel personarum vel rerum, ita *Cap. I* actiones ex statu personarum descendentes persequitur, & singula remedia hujus & sequentium capitum formulis libellorum convenientibus illustrat. Non necesse est omnia referre, quæ circa singula remedia occurrunt, sed tantum in genere sufficit hoc annotasse, Cl. Autorem, quid circa singula remedia

dia

Digitized by Google

dia attendi debeat, quibus subjectæ sint exceptionibus, commodis & incommodis, succincte demonstrasse. Interim singularia quædam ex nonnullis capitibus colligere juvabit. Sic §. 15 defendit Strykii sententiam, etiam inter vasallum & dominum actioni præjudiciali locum esse, idque ideo, quia vasalli peculiarem statum induant, unde omnis eorum obligatio profluat. In seqq. explicat actiones præjudiciales tam *affirmativas* quam *negativas*, earumque varium usum per exempla docet. Huc tamen minime referendam esse docet §. 46 *actionem ad sponsalia consummanda*, utpote quæ ex promissione seu pacto, non ex statu peculiari ortum trahat. In *Cap. II Sect. I* de *actionibus in rem ex dominio & servitute* agit, & quæ huc pertinent, distincte explicat. Inter alia §. 26 *p. 86* docet, *actionem Paulianam*, quam alii personalem, alii realem esse volunt, tam realem, quam personalem esse posse pro diversitate circumstantiarum; *realem* quidem, quando res quædam in fraudem creditorum alienata est; *personalem* vero, si obligationes in fraudem creditorum remissæ fuerint; illam in foro rei sitæ, hanc in foro domicilii instituendam esse. §. 37 controversiam, *an usufructuarius directe ad vindicandas servitutes reales agere possit?* enucleat, ostendendo eum contra extraneum non *suo* sed *procuratorio* nomine ita agere, aut ipsum usumfructum suo nomine vindicare posse; sed contra ipsum dominum ei talem electionem haud competere. In *Cap. III actiones in rem ex jure hereditario & pignore* aliaque remedia huc pertinentia explicat, & peculiariter §. 42 de *querela inofficiosæ donationis* sollicitus est, docens, ei tunc demum locum esse, si donatio in fraudem legis, ad defraudandos liberos in legitima facta fuerit, adeoque realem & speciem hereditatis petitionis, ad exemplum querelæ inofficiosi testamenti, non vero personalem esse, & ad rescindendam totam donationem, in fraudem liberorum factam, in effectu tendere, id quod etiam de *querela inofficiosæ dotis* asserit. In §. 52 docet, hereditatis petitionem quoque applicandam esse ad successiones statutarias & irregulares, non vero earum nomine condictionem statutariam esse instituendam. Hisce pro-

Digitized by Google

pter affinitatem adjunguntur remedia, quæ legatariis & fidei commissariis, & heredi ratione Falcidiæ collationis &c. competunt. In *Cap. IV Remedia possessoria & interdicta* evolvuntur, ubi §. *14 sq.* distinctionem inter possessorium *ordinarium* & *summarium* evolvit, docens, propter processuum hodiernorum ambiguitatem, & ne interim partes, de possessione litigantes, ad arma veniant, hanc distinctionem inventam fuisse & in summario causam possessionis haud finiri, sed tantum, pendente lite super possessione, decerni, quis interim possidere debeat, adeoque sententiam in hoc summarissimo remedio esse tantum provisionalem, & mere interlocutoriam, & demum in *ordinario* possessionis causam decidi, illudque ipsum interdictum *uti possidetis* esse, adeoque in comparatione ad petitorium adhuc summario processu expediendum esse; interim tamen in praxi hæc duo remedia plerumque ita distingui, ut vix amplius cohærere videantur. In sequentibus *interdicta* reliqua fusius explicantur, quæ ex Pandectis, in quibus plura hinc inde sparsa sunt, Autor collegit & usum eorundem docet. In §. *44 p. 207* decantata controversia deciditur, utrum usufructuarius nunciare novum opus possit, si in præjudicium servitutum, fundo usufructuario debitarum, ædificatur? Item an nunciare possint, quibus realis servitus est constituta? Quod quodammodo negatur in *l. 14 de Nov. oper. nunciat.* Quam Cl. Autor de privata nunciatione accipit, non de illa, quæ per magistratum fit, indeque concludit, pro omnibus servitutibus quidem *judicialem prohibitionem*, sed non indistincte nunciationem privatam esse permissam, sed tunc demum ubi periculum in mora est, quale in specie *l. 14 cit.* haud adfuerit. In §. *62 sqq.* interdicta *circa sacra & religionem* traduntur, qua occasione Autor § *64 & 65* ostendit, ideo muros *sanctos* fuisse dictos, quod apud gentiles Diis tutelaribus essent consecrati, adeo ut, si bello civitas quædam oppugnanda esset, sacra inde prius evocata fuerint, quo locus religione liberaretur, *l. 9 §. 2 de rerum divis.* similiter sepulchra *religiosa* dicta fuisse ostendit, quod essent dedicata Diis Manibus, seu animabus defunctorum, quibus hoc intuitu in ipsis sepulchris moni-

Digitized by Google

monimenta insignia exstruebantur. Absolutis actionibus realibus *Cap. V* ad *personales* progressum *facit*, & primo quidem illas, quæ immediate *ex æquitate* fluunt, proponit, earumque existentiam defendit. Huc refert actionem *ad exhibendum*, actiones *in factum*, maxime illas, quæ ob delictum defuncti in heredes, locupletiores inde factos, dantur, porro *condictiones* etiam *indebiti* & *furtivam*, cum alias posterioris fundamentum ex ipso delicto petere soleant; indeque esse docet, (1) quod indistincte contra heredes detur, (2) quod tantum detur contra furem ipsum, non vero eum, qui furi opem & auxilium tulit. In §. 44 *condictionis Triticariæ* natura peculiariter evolvitur, quæ alias multis involuta est dubiis, ejusque usum primarium fuisse ostenditur in contractibus *stricti juris*, non vero *bonæ fidei*, postea tamen ad alias causas extensam esse. Hisce *Capite VI* addidit *actiones in personam ex quasi contractibus*, easque sigillatim illustravit. De *actione subsidiaria* in magistratum §. 25 peculiariter docet, illam esse speciem actionis tutelæ, quam alii ex delicto esse existimant. Huc collimare quoque videtur JCtus in *l. 15 §. 9 de excus. tut.* ubi Gothofredus *in not. l. t. t.* hanc subjungit rationem: *Est enim* (magistratus) *tutor subsidiarius*. In *Capite VII* progreditur *ad actiones in personam ex pollicitatione & pacto*, & in rationem inquirit, quare apud Romanos ex pacto nudo non data fuerit actio, quam in eo collocat, quod pactis, quatenus contractibus opponuntur, nova forma a legibus præscripta fuerit, ut solennibus conciperentur verbis, indeque actio denegari debuerit, si forma hæc omissa fuerit. In sequentibus porro de variis pactis specialibus agit, ut totali, constituto, compromisso, recepto &c. Nam in §. 29 huc etiam retulit *actionem in factum ex recepto*, contra nautas, stabularios & caupones, eamque non ex quasi contractu juxta communem Dd. sententiam descendere arbitratur, sed *receptum* idem denotare, quod *promissum*, & sic actionem hanc ex promisso nautarum, stabulariorum & cauponum deducendam esse. In *Capite VIII actiones ex contractibus nominatis* explicantur, ubi occasione condictionis certi ex mutuo §. 8 in originem pro-

cessus

cessus executivi inquirit, illumque a clausulis executivis, chirographis olim adjici solitis, originem traxisse monstrat. In §. 55 natura contractus chirographarii in eo ponitur, quod debitor solenni adhibita scriptura, formula solenni constante, sese obligaverit, adeoque non qvamvis scripturam suffecisse existimet, sed illam demum, quæ esset medium obligandi, non probandi, qualem hodie non amplius dari & consequenter exceptionem non numeratæ pecuniæ non amplius biennio inclusam esse censet. In §. 107 rejicit condictionem ex *l. si quis conductionis 25 C. locat.* docetque, non de actione, sed de exceptione dominii non admittenda disponi. In *Cap. IX de actionibus ex contractibus innominatis* agitur, præmissa eorum natura peculiari, & §. 13 succincte *l. 5 §. 3 P. V* a dubiis variisque difficultatibus liberat. In *Cap. X actiones ex contractu aliorum resultantes* recensentur, quibus *Cap. XI actiones personales ex facto illicito* ortæ subjunguntur. Inter alia docet in §. 42, actionem *quod metus causa* primordialiter introductam fuisse, propter negotia stricti juris, & bonæ fidei negotia, ob vim & metum ipso jure nulla, progressu temporis tamen actionem quod metus causa etiam ad hæc tractam fuisse. Denique *Cap. XII remedia extraordinaria* quædam addit, & ita Sectionem II claudit. Sectione III materiam *de cumulatione actionum* per succinctas regulas tradit, & exemplis idoneis illustrat.

Appendicis loco adjecta est doctrina de *gradibus matrimonialibus* & *succesfione ab intestato*, succinctis thesibus inclusa, cujus compendium exhibere non necesse est.

BERNARDINI RAMAZZINI, IN PATAVINO Gymnasio Practicæ Medicinæ Professoris Primarii, Commentatio de Principum Valetudine tuenda.

Patavii, ex Typographia Johannis Baptistæ Conzatti, 1710, 4. Plag. 22.

Lipsiæ, sumptibus Johannis Friderici Gleditsch & filii, 1711, 8. Plag. 11.

Ex

EX quo Clarissimus Bernardinus Ramazzini Lycæum Mutinense cum Patavino mutare & Artem salutarem publice profiteri fuerat jussus, omnem curam in eo sibi locandam esse existimavit, ut tempus a laboribus Clinicis & Lectionibus publicis residuum in scripta publice edenda impenderet. Hinc Librum non solum *de Morbis Artificum*, aliaq; publici juris fecit, sed & præsentem nunc exhibet Commentationem. Quo Cap. I.
magis enim ad publicam felicitatem bona Principis valetudo confert, eo majori diligentia eam custodiendam præcipit; id- II.
que ut eo felicius impetretur, qualis debeat esse Medicus, cui vere Archiatri nomen conveniat, quidve in Principis persona desideretur, monet. Hinc in specie aeris naturam & supra vi- III.
ventium corpora potestatem rimatur, & quemadmodum ille nulli ætati magis quam nostræ innotuisse prædicatur, ita rectum illius regimen pro sanitatis tutela instituendum suadet. Ægre autem fert, quod Principum palatia in locis civitatis minus salubribus, longe a foro & populi frequentia remotis posita sint; quod factum credit, quia, qui primi illa extruxere, ad voluptatem potius propter situs & hortorum amplitudinem, quem ad salubritatem animum intenderint. Et cum Principibus in more positum sit, hippodromos & equilia non procul a suis palatiis habere, ubi ex equino stercore & stramentis stabularii montes fimi ingentes coacervant, eosque, ad menses relictos, extra urbem exportando, tantam mephitim excitant, ut aulam non tantum, sed viciniam totam inficiant; consultius esse existimat Noster, quotidie purgamenta hujusmodi alio deferre, quam sinere, ut post putredinem camerina illa commota aer inquinetur. Ad cibi considerationem ubi IV.
pervenit, non bene inter se convenire Principum mensas & bonam valetudinem docet, cum victu parco & simplici facilius sanitas cum longævitate obtineatur; cibaria autem, quæ ad V.
valetudinem minus sunt apta, Principibus magis usui esse dolet: qua occasione, quid cibi attritio in stomacho, apud Galenum, quid carnes leves ad stateram apud Hippocratem, & vinum ethicum apud Aristotelem sit, exponit. Præ reliquis autem VI.
Principibus quotidianam corporis exercitationem necessariam

Nnn esse

esse affirmat, sive illa in ambulatione, sive in venatu, sive in equitatione, sive in saltatione consistat; quo etiam moderatum veneris usum refert. Quemadmodum autem inversam somni & vigiliarum regulam, Principum aulis valde familiarem, taxat; ita legitimum somnum capessendi ordinem præscribit, & simul excretionum naturalium ratio ut habenda, quo hæ rite fiant, & ne una alteri impedimento sit, injungit. Et quanquam Principes supra ceteros constituti sint, utcunq; tamen potentes impetrare non possunt, ut omnia, quæ flagranter optant, obtineant, nec efficere, ut fortuita quædam & valde molesta sibi non eveniant; hinc quo modo animi affectus dirigere & compescere illi debeant, explicat. Principes quandoq; & libido invadit in literarum studio & polymathia inclarescendi, non tamen facile, quod optant, attingunt, quin imo valetudini bonæ crebrioribus lucubrationibus non levem injuriam faciunt; hinc suadet Noster, ut Poetas, Oratores, Philosophos, Mathematicos, Theologos alant illi, & succisivis horis atque etiam super cœnam & prandium illos audiant, variis de rebus disserentes, ac ab illis ediscant, quæ multo studio & labore a mutis magistris, h. e. libris vix didicerint. Inde quale in senili ætate constitutis Principibus valetudinis regimen sit instituendum, docet; & cum obesitas Principibus non minus insalubris quam indecora sit, difficilis autem illa curationis in omnibus existat ægris, in Principibus longe difficiliorem prædicat Ramazzini; fames enim, sitis, longa patientia, & mille alia tædia, quæ tum exiguntur, a Principibus, quibus noxia summa potestas est, non facile impetrantur. Ne igitur ad hanc calamitatem deveniat Princeps, Archiatrum instruit, quomodo venienti morbo occurrere deceat. Præ reliquis morbis, quibus Principes expositi sunt, arthritis, calculosa passio & colica observantur; qui affectus cum multam inter se habeant cognationem, non raro in eadem persona mixtum imperium tenent. Ad obtinendam igitur prophylaxin convenientem diætam & rectum rerum non naturalium usum commendat. Tandem quoniam Principibus non semper adeo felicibus licet esse, ut pace perpetua ævum tradu-

Cap. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XIII. XIV.

Digitized by Google

traducant, quin aula relicta militarem aliquam expeditionem capessere necesse sit, quomodo offensis illis, quæ ex insolita vivendi ratione & animi sollicitudine oriri possunt, occurrendum sit, commemorat. De cetero monendus est L.B. Lipsiensi Editioni Vitam Autoris, ex Ephemer. Liter. Italiæ Tomo II depromtam, Indicemque locupletissimum & Præfationem D. Michaelis Ernesti Ettmulleti adjunctam esse, in qua de tuendæ sanitatis necessitate, ut & neglectu differitur, insimulque Artem diæteticas regulas præscribendi ad Medicinam spectare, & quibus Autoribus hæc potissimum sit exculta, monstratur.

INDEX PLANTARUM, QUÆ IN HORTO Academico Lugduno-Batavo reperiuntur, conscriptus ab HERMANNO BOERHAAVE.

Lugduni Bat., apud Cornelium Boutestein, 1710. 8 maj. Plag. 20.

DUplici se caussa impulsum esse ad edendum denuo plantarum in horto Academiæ Lugduno-Batavæ ruperiundarum indicem, celeberrimus Bœrhaavius in Præfatione profitetur; altera, ut studiosi Botanices in addiscenda difficillima alias arte quodammodo sublevarentur; altera autem, ut commercium, ad hortorum cultum summe necessarium, promoveretur magis, si cuilibet perspicere liceret, quæ in horto hoc, plantarum omnis generis instructissimo, hoc tempore germinarent, atque adeo ex illo peti ab illis possent, qui redderent ea, quæ deficerent. Ad primum obtinendum, elegisse se Autor testatur methodum celeberrimi Turnefortii, tanquam omnium simplicissimam atque facillimam, imo, nisi adhuc languescerent pleræque plantarum, ab illa hyemis sævitia, quæ pene omnes enecaverat, maluisset herbas ad Turnefortianam methodum areolis ordine inserere, quod quidem institutum, nescimus num omnes hortorum culturæ periti probaturi sint, cum omnia vix omnis tellus ferat, minimaque a maximis forte obtecta vel etiam suppressa, adspectum effugituræ sint, ut taceamus causas alias. Et quando Cl. Bœrhaavius Turnefortium se velle sequi nos monet, non ea mens est, quasi Hermanni ordinem plane rejecerit, sed ex ejus Floræ collatione liquebit, quod hujus dispositionem pene in omnibus

religiose servaverit, exceptis arboribus & fruticibus, quos ad illius præcepta digessit, in reliquis generale tantum nomen ex Turneforto, addita institutionum pagina, supra scripsit. Verum nec sic evitare semper potuit, quin flores, inter se multum distinctos, confunderet (ut quando plantaginem ita dictam aquaticam & sagittam sub generali ranunculi nomine comprehendit, atque ita tripetalam cum polypetala eandem fecit, & quod magis est, holosteo affinem, quam dicit, apetalis monospermis accensitam, sub eodem ranunculi nomine collocavit, & reliqua) quod evitare illi felicius licebit, qui secundum Excellentissimi Rivini nostri accuratissimam methodum ex petalorum numero & ordine, seminisque vel nudi vel capsulis diversis inclusi ratione petitam, plantas omnis generis digesserit. Sed ut plenius Lector cognoscat, quem ordinem servaverit celeberrimus Autor noster, ejusdem genera recensebimus. Primo igitur loco egit de gymnopolyspermis, ubi in Hermanni Flora, per errorem, de angiopolyspermis scriptum erat, secundo de gymnodispermis, quæ umbellatæ Hermanno sunt; inde de gymnomonospermis, male iterum in Flora angiomonospermis dictis; hinc de gymnomonospermis flore composito; & iterum de gymnodispermis stellatis; de gymnotetraspermis verticillatis; de gymnotetraspermis asperifoliis; de gymnotetraspermis gymnotetrapetalis; Monangiis polyspermis; Disangiis polyspermis; Triangiis polyspermis, inter quas violam deprehendes & parnassiam, quæ non tribus, sed una tantum gaudent capsula, qui error Hermanno etiam debetur. Sequuntur Triangiæ tricoccæ; Tetrangiæ polyspermæ; Pentangiæ pentacoccæ; Pentangiæ & polangiæ polyspermæ; Siliquosæ monangiæ bivalves polyspermæ; Siliquosæ bicapsulares, & quadrivalves polyspermæ, quas pene omnes inter frutices & arbores locum mereri, quis putaverit; Siliquosæ quadricapsulares polyspermæ quadrivalves. Has excipiunt Tetrapetalæ unicapsulares siliqua non divisa monospermæ; Tetrapetala bifariam divisa per septum intermedium polyspermæ & dispermæ; Tetrapetalæ siliquosæ articulatæ; Leguminosæ papilionaceæ siliquosæ, quarum pars maxima ad frutices forte referenda; Monopetalæ siliquosæ; Apetalæ siliquosæ; Bacciferæ, inter quas

ru-

Digitized by Google

rubi fruticis ſpecies; Pomiferæ; Apetalæ monoſpermæ, ubi quædam Hermanni correcta, corrigendis tamen aliis forte relictis; Apetalæ flore ſterili fructu in eadem planta; Apetalæ flore ſterili fructu in planta non florifera; Apetalæ nudæ, flore ſterili in diverſa planta a fructu. His ſuccedunt plantæ flore liliaceo, fructu tricapſulari, & quidem I flore monopetalo hexapetalode piſtillo frugifero, radice fuſiformi, bulboſa, tuberoſa, II flore monopetalo hexapetalode calice frugifero, radice tuberoſa bulboſa, tuberoſa nodoſa, tuberoſa fibroſa, III flore liliaceo tripetalo, IV flore liliaceo hexapetalo piſtillo frugifero radice fibroſa, napiformi, bulboſa, carnoſa, & quæ aliis bulboſa, aliis tuberoſa videntur; circa quas notandum, quod ordo Hermanni aliquantum deſertus ſit, & propius ad Turnefortium acceſſerit. Hinc abit ad bulboſis affines in Flora prima recenſitas, inde ad polypetalas anomalas; monopetalas anomalas; graminifolias, apetalas culmiferas, non culmiferas capitulo ſquamoſo, ex Rajo; flore carentes non dorſiferas, flore & ſemine carentes. Tandem prodeunt arbores & frutices in ſyſtemate herbario non recenſitæ, caudice non ramoſo, ſpatha florifera & fructifera, monocotyledones; flore apetalo frugifero dycotyledones; flore apetalo ſterili fructu in eadem planta, in alia non florifera; flore amentaceo ſterili, fructu in eadem arbore oſſea teſta; coreacea teſta; fructu in eadem planta; fructu molli; fructu ſicco; fructu in alia arbore; Arbores flore monopetalo, & earum ſpecies; flore roſaceo earumque diverſæ ſpecies; flore papilionaceo, harumque ſpecies. Iterum flore roſaceo; flore intra fructum naſcente ſeminifero; & ultimo loco arbores quædam, vel anomalæ, vel nondum accurate cognitæ. Ex quibus ita plenius recenſitis uberius poſſe conſtare de methodo Clariſſimi Viri confidimus, iis maxime, quibus ſingula plantarum nomina ſub ſuo genere inquirere difficile foret, additus Index eſt alphabeti ordine diſpoſitus.

LUCII CECILII LIBER AD DONATUM CONFESſorem de mortibus perſecutorum, hactenus Lactantio adſcriptus, ad Colbertinum codicem denuo emendatus. Ac-

cessit dissertatio, in qua de hujus libri Autore disputatur, & omnia illius loca dubia illustrantur. Studio & opera D. NICOLAI LE NOURRY, Presbyteri & Monachi ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri.

Parisiis, apud Jo. Bapt. Delespine, 1710, 8 maj. Alph. 1 pl. $6\frac{1}{2}$.

REv. Nurrii nomen Actis nostris non est ignotum, quippe cujus primum Tomum Apparatus ad Bibliothecam Patrum maximam A. 1704 p. 1 sqq. recensuimus. In Præfatione præsentis libri spem nobis facit, se propediem secundum quoque Apparatus illius Tomum evulgaturum esse. Interim specimen quasi quoddam ex secundo hoc Tomo cum eruditis jam communicat, edito Commentario in librum illum percelebrem totque Virorum doctorum notis jam illustrem *de mortibus persecutorum*. Miro sane fato conflictatus est hic liber, teste Præfatione Nurrii. Cum enim illustrissimi Colberti jussu omnes Galliæ Bibliothecæ perlustrarentur, A. 1678 Moissiaci in monasterio quodam, ejusque loco cuilibet cœli intemperiei exposito, hic libellus repertus & in Colbertinam inde bibliothecam translatus est. Eum cum primus edidisset Cl. Baluzius A. 1679 in Tomo II suorum Miscellaneorum, factum est, ut ex eo tempore pluribus recuderetur in locis, immo in Gallicam linguam Anglicanamque converteretur. Nihilominus Noster operæ pretium se facturum speravit, si denuo eum recudendum curaret, & eodem quidem prorsus modo, quo in MS. codice exhibetur: quo proclivius fieret eruditis, mendosa adhuc loca suæ restituere integritati. Hunc in finem præmisit specimen codicis MS. æri incisum: cujus ductu & nobis licebit aliquot locis adhibere medicinam. Igitur *p. 2 lin. 2* pro: *Ecce addetur his omnibus adversarius*; legendum apparet: *Ecce deletis omnibus adversariis*. *P. 3 lin. 8* pro: *Eundem mortem digna ultione superbis & impiis*; legendum videtur: *Eundem judicem judicum digna supplicia impiis*. *P. 4 lin. 1* pro *ostenderet*; legendum *ostenderit*. Eadem *pag. lin. 3 fuerint persecutores ejus*, pro *fuerunt auctores* - - -.

Finito

Digitized by Google

Finito *de mortibus persecutorum* libello sequitur Nurrii longa satis in eum Dissertatio, quindecim constans capitibus: quorum primo postquam totius illius libri analysin pertexuisset, ac præterea docuisset, codicem MS. & imperfectum esse, & a librario Latinæ linguæ ignarissimo fœde corruptum, demonstrat, huncce librum circa finem Anni 314, vel paulo post conscriptum esse. *Cap. II* de libri hujus Autore agit & de Donato Confessore, cui is nuncupatus est. Hic argumenta recitat, quæ Baluzio persuaserunt, verum hujus libelli Lactantium autorem esse. Nimirum primo Hieronymum inter opera Lactantii commemorare *de persecutione librum unum:* deinde stylum esse omnino Lactantianum: deniq; varios loquendi modos, qui hoc in libro occurrunt, itidem ad verbum in aliis Lactantii legi libris. At Noster Lactantium negat autorem esse, nec veretur a tot eruditissimis Viris, qui Baluzii sententiam fecere suam, dissentire. Quare non erit alienum, ejus argumenta recensere, & quantum iis insit ponderis, considerare. *Primo* itaque dicit, alium esse potuisse Lucium Cœcilium præter Lactantium. Sed a posse ad esse non valere consequentiam, barbarum quidem, sed verissimum Scholasticorum scitum est. Neque enim demonstrat, alium id temporis extitisse, qui nomen scribendo consecutus sit. Ac sufficit nobis, Lucium illum Cœcilium etiam esse posse Lactantium. An vero is sit revera, aliis efficiendum est argumentis. *Secundo* miratur, in titulo omissa esse nomina Firmiani Lactantii. Idem nos miramur, sed non videmus, cur hoc argumento liber sit Lactantio abjudicandus: præsertim si aliæ rationes eum omnino a Lactantio profectum esse evincant. *Tertio* negat, unquam quenquam scripsisse, quod Lactantius librum *de mortibus persecutorum* composuerit: Hieronymum enim tantum referre, eum scripsisse *de persecutione* librum. Verum cum nemini sit obscurum, quantum sibi indulgeant autores in citandis librorum titulis, quodq; sæpius ex memoria eos citent utcunque, valde veremur, ut Herculeum sit hoc Nurrii argumentum. *Quarto* contendit, libri hujus stylum a Lactantiano scribendi genere prorsus abhorrere. Cum autem tot Critici contraria sint in sententia, curatius expen-

pendeuus, quæ Nurrius ad suam opinionem stabiliendam affert in medium. Producit igitur primo locum ex Cap. II, ubi minus Latine dicatur: *per omnes provincias & civitates ecclesiæ fundamenta miserunt.* Meminit Lactantium *lib. IV Instit. cap. 21* ita scripsisse: *Fundamenta ecclesiæ ubique jecerunt.* Sed id quidem facile dilui potest. Habemus enim confitentem Nurrium, codicem illum exaratum esse ab homine plane illatino. Annon igitur in promptu est credere, librarium pro *jecerunt* vitiose scripsisse *miserunt?* Ut omittamus, ex reliquo hujus libri textu manifestum satis esse, autorem ejus Latinæ fuisse linguæ scientissimum. Deinceps notat Nurrius, hujus libri capite III de Domitiani persecutione agi, nec tamen ejus nomen diserte proferri. Hoc vero facturus fuisse Nostro videtur Lactantius. Verum an dignum sit responsione hoc argumentum, alii viderint: nos ad reliqua progredimur. Ex Cap. V sequentia profert verba, quæ non modo minime Lactantiana esse, sed sensu quoque carere judicat: *Sapores imposito pede super dorsum ejus* (Valeriani Imperatoris) *illud verum esse dicebat, exprobrans ei cum risu, non quod in tabulis aut parietibus Romani pingerent.* Nobis contra videtur illud; *imposito pede super dorsum ejus*, non multum abhorrere a Latinis auribus. Ceterum sententia verborum haud obscura est, modo deleatur *non*, quod a librariis crebro & omissum & alienis locis intrusum esse, quis nescit? Delendam autem hoc loco esse voculam *non* jam duobus abhinc annis a Cl. Collega quodam nostro monitum est publice. Nimirum Sapores exprobrabat Valeriano cum risu, quod Romani in tabulis pingere solerent Persarum Reges pedibus Romanorum Imperatorum submittentes colla: cum tamen id nullo unquam tempore factum sit. Hic autem, in Valeriano, *illud verum esse*, non fictum, non pictum, dicebat Sapores. Quæ supersunt loca a Nurrio objecta, non attinet persequi singula, cum ipse parum ea valere fateatur, & metuat, ne forte a librario sint corrupta. In uno tamen loco, ex cap. XVIII depromto, mirifice sibi plaudit Nurrius, quippe qui *vel unicus etiam pervicatioribus persuadere possit*, (ita enim scribit) *hunc librum ea scribendi ra-*

tione

Digitized by Google

tione esse compositum, ut aperte clamet, alium omnino, quam Lactantium, se habuisse parentem. Longior est locus, quam ut eum adscribi patiantur instituti nostri leges, sed ita comparatus, ut miranda sit Nurrii confidentia, dictantis, verba illius loci haudquaquam a Lactantio potuisse proficisci ob nimiam obscuritatem. Lectoris indagini eum relinquimus, illud professi, nos nihil deprehendere illo in loco, cur Lactantio sit indignus habendus. Sed misso jam dicendi genere, alia circumspicit Noster suæ sententiæ præsidia. Credit, Donatum, cui liber hic est inscriptus, alium esse a Donato, cui Lactantius librum suum *de ira Dei* dicavit. *Hinc*, inquit, *conficitur, duos esse planeque diversos horum duorum librorum auctores.* Commissa hac ἀντιλο-γιστίᾳ, monet, Lactantio morem esse, ut libros a se editos aliis in libris commemoret: atque id de hoc libro factum non esse. Quod argumentum si valet, plures libri immerentes νοθείας notam subibunt. Denique concludens tradit, in hoc libro narrari quædam, quæ aliorum ejus ætatis scriptorum sententiis repugnent: ergo eum Lactantii esse non posse. Sed vix quisquam sentiet hujus argumenti pondus. Etenim fatetur Noster, Cæcilium suum, quem fingit, & Lactantium eadem vixisse ætate. Ergo ut Cæcilius, sic & Lactantius, quædam narrare potuit ab aliorum illius ævi scriptorum opinionibus dissidentia. Hæ igitur sunt rationes Nurrianæ, quibus receptam eruditis sententiam de autore hujus libri haud sane labefactari, breviter ostendimus. Persuasum etiam nobis est, Nurrium hunc laborem nunquam suscepturum fuisse, nisi ecclesiæ suæ forte raptus amore, ea re magnum præsidium heterodoxis, quos vocat, ereptum iri existimasset. Neque enim dissimulat in Præfatione hanc causam, querens, heterodoxos illos libri hujus, tanquam Lactantiani, autoritate varios propugnare errores. In quibus non minimus fortasse visus est Autori nostro ille, quo ex libro de *mortib. persec.* docent, Petrum Nerone demum regnante Romam venisse. Unde & Nurrius dissertationis hujus *Cap. IV artic. 4.* de isthoc loco contra hereticos disputat, & omnia facit, ut hunc locum cum vulgari Pontificiorum fabula conciliet. Pergimus ad reliqua Dissertationis Nurrianæ capita. *Capite III* recen-

Digitized by Google

censet varias hujus libri editiones, variorumque in eum observationes & notas. Idem jam fecisse recordamur Cl. Crenium P. IX Animadvers. histor. & philol. & nos quoque in hæc Acta nonnullas editiones retulimus. Vide A. 1685, p. 265, 584 & 585; A. 1692 p. 194; A. 1693 p. 124; A. 1698 p. 535. *Cap. IV* & usque ad finem sequentibus novas in hunc librum notas exhibet atque animadversiones. In quibus dum sæpe contendit Lactantium cum hujus autore libri, invitus nos confirmat in ea sententia, quod Lactantii genuinus is fœtus sit. *Cap. V artic. 3* differit de signo crucis, quod Constantino M. apparuisse vulgaris fabula est, Cœciliumque cum Eusebio in concordiam redigere conatur. *Cap. V–XIV* de Imperatoribus Romanis Ecclesiæ persecutoribus copiose agit, nec historiam solum persecutionum, verum etiam civilem illustrat doctissima opera. Tandem *Cap. XV* historiam Constantini Chlori & Constantini M. Impp. pari diligentia persequitur.

SOME FAMILIAR LETTERS BETWEEN Mr. LOCKE and several of his Friends.

h. e.

EPISTOLÆ FAMILIARES LOCKII ET nonnullorum Amicorum ejus.

Londini, apud A. & J. Churchill, 1708, 8.

Alph. 1 plag. 12.

Epistolarum pars una idiomate Anglico, altera Latino exarata. Anglicum commercium inter *Lockium* & *Molynesium*, Autorem Dioptricæ in Actis A. 1693 p. 1 commemoratæ; Latinum vero inter *Lockium* & *Limborchium* potissimum floruit. Epistolarum Anglicarum præcipuum argumentum sunt scripta *Lockiana* de educatione liberorum, de intellectu humano & de convenientia Christianismi cum ratione; Latinarum vero præter eadem scripta, Opera *Limborchiana*, si utrobique res familiares exceperis. Quæ tamen de scriptis tam *Lockii*, quam *Limborchii* habentur, in generalibus plerumque consistunt. *Molynesius* & *Limborchius* scripta *Lockiana* laudibus extol-

Digitized by Google

tollunt; *Lockius* vice versa *Limborchiana* prædicat. *Molynesius* fatetur, nullum sibi unquam scriptum magis satisfecisse, quam *Lockii* de intellectu humano tentamen, & interrogatus, ut dubia sua contra id proponat, nihil in eo immutari posse respondet, nisi quod *Lockium* sibi contradicere censet, dum citra revelationem constare non posse contendit, quod materia cogitare nequeat, & hoc tamen non obstante immaterialitatem Numinis ex materiæ cogitantis impossibilitate evincit; quodque libertatem impugnare videatur & non a prava voluntate, sed ab intellectu derivet peccata. Monet præterea, caput de existentia Dei quadam additione opus habere: demonstrandum scilicet, mundum non esse ab æterno. Contra tractatum de educatione, quem rationi conformem esse ac praxi respondere judicat, pauca quædam opponit. Urget potissimum, displicere sibi consilium *Lockii*, quo pueris negari suadet, quæ desiderant, inprimis ubi impatiens extiterit desiderium. Majorem autem attentionem merentur Illustris *Leibnitii* in Tentamen *Lockianum* de intellectu animadversiones, quas si adhibuissent *Lockius* atque *Molynesius*, cumque illis contulissent, quæ idem *Leibnitius* de cognitione, veritate & ideis in Actis A 1694 p. 537 & de harmonia præstabilita in variis eruditorum Diariis passim prodidit, plurima in iis arcana & fœcundissima verioris Logicæ ac Metaphysicæ principia latere abunde perspexissent.

Laudat Vir ingeniosissimus *Lockium*, quod abusui nominis *idearum* & *principiorum* se opponat, Philosophis vulgaribus principia chimerica fingentibus & *Cartesianis* ideas *extensionis*, *materiæ*, *animæ* innatas propugnantibus, ut onere probandi liberentur. Nihil nimirum pro principio primitivo haberi vult, nisi experientias & axioma identitatis seu contradictionis, quod utique supponendum, ubi ratiocinari volueris; alias enim nullam fore inter veritatem & falsitatem differentiam. Omnes veritates reliquas probari posse arbitratur & methodum *Euclidis* maximi facit, qui, nonnullis axiomatis assumtis tanquam concessis, non quod revera primitiva & indemonstrabilia existant, sed quod eorum discussio exacta nimis diu eum detinuisset, reliqua per ea demonstravit, exiguum propositionum

Digitized by Google

numerum aliis demonſtrandum relinquens, utpote per experientiam jam aliunde ſatis certarum: quem morem Philoſophis commendat. Neque vero ſine ratione optat, ut *Lockius* cum attentione legiſſet ſchediaſma de cognitione, veritate & ideis ſupra laudatum, & ex eo nonnulla repetit. Docet nimirum, *ideas veras* ſive *reales* eſſe, quarum executio poſſibilis, reliquas eſſe dubias aut (ſi impoſſibiles) prorſus chimericas. Idearum poſſibilitatem vel a priori probari per demonſtrationes ex ideis magis ſimplicibus concatenatas, vel a poſteriori per experientias. Ideas autem primitivas eſſe, quarum poſſibilitas indemonſtrabilis, quæque nihil aliud ſint quam attributa divina. Dari ideas & principia connata, ita ut ipſarum rerum ſenſibilium a nobis proveniant: id quod *Lockius* non aſſecutus, quia ſyſtema harmoniæ præſtabilitæ ignoravit. Enimvero hanc quæſtionem in Philoſophia minime præliminarem eſſe ſtatuit, cum eam deciſurus progreſſus bene multos habere debeat. Neque etiam ad recte ratiocinandum utilem, multo minus neceſſariam judicat, cum recte ratiocinari detur, undecunque ideæ proveniant. Aliquid ſolidi reminiſcentiæ *Platonis* tribuit, cum non ſolum cogitationum præteritarum reminiſcentiam, ſed & futurarum præſenſionem in nobis agnoſcat, utut poſteriorem confuſam eſſe non neget, qualis eſt e. g. perceptio murmuris ſingulorum fluctuum, dum murmur totius maris percipitur, quod ex iſto componitur. Rationes *Lockii*, quibus probat, animam non ſemper cogitare, minime convincentes pronunciat. Neque enim animam minus quam corpus in continua eſſe actione. Etiam dum dormimus, nos locum, ubi ſumus, aliaque confuſe percipere: quod demonſtrari poſſe contendit, ſi vel maxime per experientiam probari nequeat. Differentiam inter ſpatium & materiam concedit, ſed vacuum rejicit ob rationes, quæ ipſum *Hugenium* pro atomis & vacuo pugnantem convicerunt. Probationem vacui, quam *Lockius* affert, originarie durum & ex certo numero partium inflexibilium compoſitum ſupponere: ſed hoc ſuppoſitum fallere, cum partes materiæ omnes ſint diviſibiles & flexiles. Nec ſpatium, nec tempus, nec numerum infinitum proprie loquendo exiſtere,

ſen-

Digitized by Google

ſentit, adeoque verum infinitum in toto ex partibus compoſito reperiri negat, quamvis Geometrarum, præſertim *Newtoni*, de ſeriebus infinitis demonſtrata non reprobet: reperiri tamen ſtatuit in abſoluto, quod partibus caret & in res compoſitas influit, utpote a limitatione abſoluti reſultantes. Infinitum igitur poſitivum cum aliud non ſit niſi abſolutum, dici poſſe, non habere ideam poſitivam infiniti & idea finiti anteriorem. Ideas adæquatas aliter, quam *Lockius*, definit: Sunt nimirum ipſi adæquatæ, quæ nihil explicandum relinquunt. Repetit quoque ex ſchediaſmate laudato differentiam inter definitionem nominalem & realem, & quoad demonſtrabilitatem veritatum moralium *Lockio* applaudit. Axiomata minus hactenus conſiderata eſſe arbitratur, quam par ſit: ſe nec propoſitiones identicas ſpernere monet, quod eas in ipſa analyſi uſus maximi repererit. Quo jure *Lockium* ſyllogiſmos perperam rejicientem carpat, ex iis conſtare poteſt, quæ menſe Martio eam in rem diximus. Addit autem *Leibnitius*, ipſum *Hugenium* obſervaſſe, etiam in Matheſi paralogiſmos eſſe ſæpius vitia formæ.

Jamdum innuimus, quod *Lockius* aſſeruerit, Philoſophiam moralem methodo Geometrica demonſtrari poſſe. Ad hunc igitur laborem iterum iterumque ipſum invitat *Molyneſius*. Sed inſtanti tandem reſpondet, ſe ab eo abſtinere, quod ſyſtema doſtrinæ moralis perfectiſſimum in ſcriptis novi fœderis contineatur. In litteris ad *Limborchium* ſe Autorem libri de conformitate Chriſtianiſmi cum ratione profitetur, addens: *Calvinum adii, Turretinum aliosque, quos ita id argumentum* (de fide) *tractaſſe fateri cogor, ut, quid dicant, quid velint, capere nequaquam poſſim, adeo diſſona mihi in illis omnia videntur a ſenſu & ſimplicitate evangelica, ut illorum ſcripta intelligere, nedum cum ſacro codice reconciliare non valeam.* Reſpondet *Limborchius*; ſe in præcipuo (quod toto libro de fidei chriſtianæ objecto tractat) argumento illi prorſus aſſentiri, & plus veræ theologiæ ex illo, quam ex operoſis multorum ſyſtematibus hauſiſſe. Scopum ipſius ſummopere laudat, &, quod eum feliciter aſſecutus fuerit, ſolideque, quod intendit,

intendit, probaverit, judicat. Rogatus tamen nonnulla objicit, quæ cum extra principalem Autoris scopum esse ipsemet profiteatur, iis recensendis non immoramur. *Lockius* scripta *Limborchii* laudaturus, se nullibi, inquit, reperisse opiniones magis dilucide expositas, argumentorum rationibus melius subnixas, a partium studiis longius remotas & veritati per omnia magis conformes. In specie Historia Inquisitionis, quam *Limborchius* edidit, ordine, methodo, perspicuitate, testium fide opus absolutissimum ipsi videtur, nec videt, quid in eo desiderari possit. Immo fatetur: nihil posse esse in eo genere perfectius, nec ad perfectam illius tribunalis cognitionem aliquid amplius desiderari. Ita scriptam esse, ut decet historiam scribi, ubi non ad fastum aut delectationem inventa vel ornata res sit, quo facilius incautis lectoribus fucum faciat, sed omnia autorum fide & documentorum testimoniis rata & suffulta esse. Dignum opus existimat, quod in cujusque gentis linguam vulgarem traducatur: tam distincta enim & exacta methodo omnia tradita & testibus exceptione majoribus confirmata, ut nihil in eo desiderari videatur, quod vulgus erudiat, litteratos instruat omnesque stabiliat. Theologiam ejusdem *Limborchii* apud Ecclesiæ Anglicanæ Theologos in magna æstimatione esse scribit.

Episcopium virum vocat tam doctum, tam eximium, cujus lucubrationes omnes ab interitu vindicandæ: *Johannem* vero *Malelam* Antiochenum autorem nec magni nominis, nec fidei. Theologorum controversias non facile componi judicat, seque in historia Ecclesiastica non satis versatum profitetur. In *Clerici* Logica, Ontologia & Pneumatologia nonnisi vulgaria reperiri existimat *Molynesius*, siquidem excipias, quæ *Lockio* debet, suo tamen nativo decore spoliata. Vocat tamen maximum per totam Europam inter viros, qui juventuti scholasticæ docendæ operam suam dicarunt, eumque pium, judicio præditum, & sincerum Christianum. Imo *Lockii* precibus satisfacturus, de *Clerico* in Scotiam evocando laboravit, quamvis incassum, quod ipsi juramentum displiceret, quo ibi terrarum obstringuntur sacris initiandi. Idem *Molynesius* autorem operis de inquirenda veritate in nonnullis nimis enthusiasticum

Digitized by Google

cum pronunciat, & visionem omnium in Deo, quam defendit, inter notiones obscuras refert. *Tolandus* ipsi videtur homo candidus, ingeniosus & libere philosophans. Approbat ejus de religione discursus, sed maxime improbat, quod intempestive inter compotatores proferat, quibus omnium in se odium concitat. Certe cum *Dublini* esset, eo tandem res perducta, ut non modo clerus nimis exacerbatus publice pro suggestu contra ipsum declamaret, & liber ejus de religione mysteriis carente jussu Parliamenti flammis traderetur; verum etiam commercium ejus vitarent honesti omnes, ipseque in carcerem conjiciendus fuga sibi consulere teneretur. *Limborchius* conqueritur, quod falso jactet colloquia familiaria cum ipso instituta: id quod & *Lockius* in litteris ad *Molynesium* in Hiberno isto carpit. *Molynesius* A. 1698 jamjam moriturus quinque libris annulum redimi jussit, *Lockio* in tesseram amicitiæ donandum. Huic non magni in medicina momenti videntur hypotheses. Exemplo Americanorum illiteratorum, in arte medica excellentium, probat paucas experientias istis magis conducere, nec raris opus esse medicamentis, sed paucis atque vulgaribus multa præstari posse. Suadet *Limborchio*, ut variolis erumpentibus in medicamentis assumendis & stragulorum operimentis regimen calidius caveat, unde in sanguine excitetur fervor non sine magno ægroti malo & discrimine. Cum ille nonnulla de surda quadam loquente perscripsisset; ipse duo exempla parallela de duobus juvenibus a nativitate surdis suggerit, quorum alter a celeberrimo *Wallisio*, alter a Doctore Theologo *Holdero* loquelæ usum didicit. Utrumque juvenem novit & verba proferentem audivit, distincte satis & articulate: tonus solum vocis parum erat ingratus & inharmonicus. Monet in litteris d. 18 Junii A. 1691 datis, alterum adhuc tum vixisse, virum ex generosa prosapia, legendi scribendique peritum, & quo tempore illum primo loquentem audiverat, (viginti autem & plures erant anni elapsi,) uxorem duxisse. Cum *Grotii* ad unitatem Dei probandam argumenta ipsi non abunde satisfacerent; de alio disquirens hanc viam ingreditur. Supponit, per Deum intelligi ens infinitum, æternum, incorporeum & perfectissimum. Hinc infert, Deum esse omnipoten-

potentem. Sed repugnare ipſi videtur, dari entia duo omnipotentia. Aut enim, inquit, utrumque idem vellet, ſicque voluntas unius a voluntate alterius neceſſario determinaretur, adeoque unum non eſſet liberum. Si non ſemper idem utrumque velit, unum poteſt velle facere, quod alterum fieri non vult, adeoque unius voluntas prævalebit alterius voluntate: alterum igitur non eſſet omnipotens. Enimvero cum nonnemo per *Limborchium* argumentum a priori ab eo deſideraret, ita argumentatur: Deus eſt ens infinitum. Sed quod eſt infinitum, infinitum eſſe debuit ab omni æternitate; additiones enim in tempore factæ finitum non poſſent reddere infinitum. Infinito igitur cum nihil addi, nihil demi poſſit, infinitum non niſi unicum eſſe poteſt. Hoc argumentum non ſatisfecit amico *Limborchii*, quia ſupponit dari ens infinitum, cui nihil addi aut demi poteſt, hoc eſt, ens undiquaque perfectum. En Tibi, Lector, in compendio, quæ in litteris *Lockii* & amicorum ejus notatu digna leguntur.

LIBRI NOVI.

Homeri Ilias & Odyſſea & in eadem Scholia, ſive interpretatio, Veterum, item Notæ perpetuæ in textum & ſcholia, Variæ lectiones &c. cum Verſione Latina emendatiſſima. Accedunt Batrachomyomachia, Hymni, Epigrammata una cum fragmentis, & gemini Indices. Totum opus cum plurimis MSS. vetuſtiſſimis & optimis edit. collatum, auctum, emendatum, & priſcæ integritati reſtitutum, opera, ſtudio & impenſis Joſuæ Barnes, S. T. B. in Acad. Cantabr. Regii, Græcæ linguæ Prof. Cantabrigiæ, apud Corn. Crownfield, 1711, 4.

L' Iliade d' Homere traduite en François avec des Remarques par Madame Dacier. Tome I, II & III. A Paris, chez Rigaud, 1711, 12.

Memoires pour ſervir a l' Hiſtoire de Dauphiné, ou l'on trouve les Actes du transport de cette Province à la Couronne de France, avec pluſieurs Remarques ſur les Uſages anciens du Paris & ſur les Familles. A Paris, chez Imbert de Bath, 1711, fol.

ERRATA.

Pag. 382 lin. 37 pro *qui* l. *quos* & pag. 423 lin. 30 pro *die 20 Maj.* lege *die 29 Maj.*

* * *

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Novembris, Anno M DCC XI.

FRANCISCI VAVASSORIS, E SOC. JESU Opera omnia, Theologica & Philologica, tum Latina, tum Gallica.

Amſtelodami, apud Petrum Humbertum, 1709, fol. Alph. 8 pl. 5.

MAgnam apud omnes laudem meruit Vir elegantiſſimus Franciſcus Vavaſſor, e Caroleſii Comitatu in Burgundia oriundus, qui cum anno 1621, ætatis decimo ſexto, in ſocietatem JEſu adſcriptus eſſet, Oratoris & Poetæ excellentiſſimi ac fidi Scripturæ Interpretis elogio claruit, Pariſiis demum A. 1681 die 14 Dec. defunctus. Varia is edidit ſcripta, ob Latini ſermonis elegantiam & acerrimum, quod ubique elucet, judicium a Viris eruditis ſummo in pretio habita; ut gratiæ utique debeantur ſolertiſſimo Typographo, qui ſcripta ejus, tum edita omnia, tum inedita & ſub ficto nomine emiſſa, quæ ſparſim inde ab A. 1637 usque ad 1679 prodiere, & rarius, in his imprimis regionibus, hactenus proſtabant, prelo denuo ſubjecit. Primum hic merito locum occupat pulcerrimus illius *de ludicra dictione* liber, Pariſiis antea 1658, 4 vulgatus, quem judex optimus Grævius in Notis ad Heſiodum librum omnibus Gratiis & Veneribus conditum vocat, plurimumque commendat Colomeſius in Bibl. Sel. p. 1. Qui ſequitur *de Epigrammate* liber, A. 1669 & 1672 editus, non minori in pretio eſt apud eruditos. Et quod obiter monemus, non Rapinum quidem eo in libro, ut eſt in Menagianis p. 61, ſed Petrum Nicolle paſſim perfricuit Autor, teſte Bælio Dict. T. II p. 664 & 934, quem ajunt poſt exaratas pulcra ac terſa oratione lineas aliquot, ſolœciſmum ſæ-

pe turpissimum admisisse. Erat enim Vavassor optimus Latinæ dictionis judex ac censor, qui & *de vi & usu quorundam verborum cum simplicium, tum conjunctorum*, commentatus est accurate, quod opusculum proximum hic locum occupat, & scripsit ipse *Orationes* tum *miscellas* tum *sacras*, ab Editore hic subjunctas. Succedunt libellus *de forma Christi: Jansenius suspectus*, in quo acerrime in Jansenium invehitur: *Antonius Godellus Episcopus Grassensis an Elogii Aureliani scriptor idoneus? idemque utrum Poeta?* quæ duo opuscula satyrico sale referta, etsi nomen Vavassoris non præferebant, illum tamen utique autorem habuisse creduntur: *de libello supposititio ad Antonium Arnaldum* querela: *Jobus brevi commentario & metaphrasi poetica illustratus*, nec non *Commentarius in Oseam Prophetam*, qui nunc primum ex schedis Autoris prodit, quanquam nondum omni ex parte absolutus, tum *Poemata heroica*, *Elegiæ*, *Epigrammata*, quibus subjicitur libellus Gallicus, in quo Autor olim ἀνωνύμως Renatum Rapinum de Arte poetica secus sentientem liberiori censura perstrinxit. Et hæc prelo absoluta magnamque partem fuerant divendita, cum ipsa Rapini Responsio Gallica satis quidem aculeata, cum Latina Vavassoris Epistola ad Delphinum, vix quatuor menses natum, die VII Id. Mart. 1662 Lutetia data, in qua illi exemplum magni parentis, quod imitetur, proponens, optima quæque auguratur, ad Typographi manus venit; quare dignam utramque censuit, quam ipsi operi postliminio adjiceret.

MICHAELIS BERNHARDI VALENTINI, Archiatri & Prof. Giseni, Praxis Medicinæ Infallibilis, cum Nosocomio Academico. Accedunt Dispensatorium domesticum, Animadversiones in Machiavellum Medicum, Declamationes Panegyricæ novæ, cum Programmatibus & Inscriptionibus varii argumenti.

Francofurti ad Mœnum, apud Dominicum a Sande, 1711, 4.

Alph. 5 pl. 12.

In-

INfallibilis hæc *Praxis Medicina* audit Clariſſ. Valentini, cujus indefeſſa induſtria in evehenda non minus Arte ſalutari quam Hiſtoria Naturali jamdum comprobata ſatis & a nobis ſæpius commendata eſt, quod iſta illorum, qui vulgo pro infallibilibus habentur, Archiatrorum ſcilicet undique celeberrimorum, cautelis, conſiliis, & ſecretis illuſtratur: & licet hæc infallibilitas haud raro magis in opinione quam re ipſa radicetur, eventum tamen ſive feliciorem, ſive certiorem plerumque conjunctum habet, cum (ut in proverbio eſt) is plurimos curet, cui plurimi fidunt. Adde quod docendi methodus in hoc opere ſervata & ab ætatibus petita ratio Praxi huic majorem certitudinem videatur polliceri, quam ſi a vulgari antiquorum ordine juxta trium corporis humani regionum numerum a capite ad calcem procedente, ſeu a recentiorum juxta functiones in œconomia animali occurrentes methodo quis exſpectare poſſit. Scilicet in IV Partes diſtribuit hanc Praxin Autor Clariſſ. quarum I de Morbis puerorum, II de Morbis ſecundæ ætatis pubeſcentiæ tempus ſub ſe complectentis, III de Morbis tertiæ ætatis, ſeu conſiſtentis, IV de Morbis ſenum agit. Poſtquam enim ſingulis partibus ſciagraphiam præmiſit Noſter omnium morborum in iis tractandorum, in Tabula uniuscujusque affectus phænomena, ſubjectum, cauſam, tam proximam formalem & materialem, quam remotam, prognoſin, & denique curationem, non minus domeſticam, quam officinalem & chirurgicam, unico conſpectu ante oculos ponit. Cui ſubjungit Cautelas Practicas, Caſus, Obſervationes Virorum famigeratiſſimorum, Formulas & remediorum deſcriptiones ex apparatu domeſtico æque ac ex officinis pharmacevticis petendas. Speciminis loco ex Appendice, quæ de Convulſionibus agit, quædam delibabimus. Definit convulſionem Autor per motum animalem p. n. auctum, inſigniter tamen inſimul depravatum, ab irritatione partium fibroſarum & hinc introducto ſpirituum animalium orgaſmo potiſſimum provenientem. Cauſam efficientem proximam in ſpiritus animales quacunque ratione irritatos & in furorem actos rejicit, utpote ſub quo ſtatu partes motui animali deſtinatæ non abſque inſigni impetu ſpaſmo-

Digitized by Google

modice potius convelluntur, quam legitime moventur. Causæ occasionales & remotiores ipsi sunt vel externæ vel internæ. Externæ tantum non innumerabiles existunt, vel enim ab ictu vehementiori, a casu ab alto, nervosarumque partium vulnere, contusionibus vel aliis quibuscunque violentiis convulsiones oriuntur; quo & terror, ira & alia graviora animi pathemata spectant. Cur autem convulsiones ab extra illatæ, remota omnino omni causa proxima materiali, perdurent nihilominus, & eos, qui semel istas perpessi sunt, longo sæpe tempore, quin & toto vitæ decursu per paroxysmos torquere soleant, docturus, causam in ideam quandam & characterem spasmoidem seriei spirituum impressam rejicit, qui eos ad tales motus anomalias & eccentricitates invitet subinde & necessitet. Hujusque ideæ formale in propensione ad motum, per flammiformem quandam spirituum animalium plicam exprimenda, consistere putat. Hæc enim plica in serie spirituum eorumque textura radicata tamdiu latere solet, donec commoda data occasione sese explicare & in novum paroxysmum (e potentia in actum deducta) erumpere cogat Archeum; hinc novus tragœdiæ actus. Inter internas causas accusantur varia recrementa morbosa, quæ morsicando, rodendo, pungendo, scindendo partes nervosas artuum in furorem agere assolent; ut lumbrici, calculi, &c. Frequentissime vero peccat acidum, plus minus acre, corrosivum, quod vel in primis viis stabulando, vel in reliquas machinæ microcosmicæ partes penetrando & fibris nerveis musculorumque superficiei sese insinuando misere eosdem arrodere, spirituumque ordinem in varias motuum anomalias præcipitare valet. In Therapia præservatoria convulsionis habitualis methodum medendi morbis chronicis sequitur Autor, & cum acidum illud morbosum fere semper sua in primis viis agnoscat incunabula, post digestiva acidum fortiter incidentia & absorbentia emeticum vel blandum per inferiora purgans propinat; hinc ad Martialia pergit, quibus laxantia interponit; sin hæc exspectationem Medici fallant, ablegat ægros ad acidulas. Tandem ad appropriata antepileptica progreditur, & in convulsionibus, per aliarum partium consensum oriundis, vel per epi-

ge-

Digitized by Google

genesin aliis morbis supervenientibus, alia appropriata admiscet, nec inter topica thermarum sulphurearum, inunctionum, fomentationum & balneorum artificialium obliviscitur.

In *Nosocomio Academico* 16 leguntur casus selectiores a Clariss. Valentini totidem Candidatis Medicinæ, sub manuductione ejus Praxin Medicam adorientibus, ad resolvendum & pro themate inaugurali ventilandos propositi; aguntque 1 de febre hæmoptoica, 2 de febre maligna phthisi complicata, 3 de febre verminantium, 4 de febre lenta in hecticam degenerante, 5 de maniacis ab esu olani furiosi, 6 de pleuritide maligna, 7 de phthisi pulmonali, 8 de phthisi renali, 9 de nostalgia, 10 de hæmorrhoidibus cœcis, 11 de fœtore mensium, 12 de hæmorrhagia uteri, 13 de maculis volaticis convulsivis, 14 de rhachitide, 15 de scabie endemica & contagiosa, 16 de elephantiasi Græcorum.

Excipit hoc *Dispensatorium domesticum*, in quo iis, qui vel Praxin suam jam exorsi sunt, vel animum ad τὸ τεχνωθῆναι applicant, ὑποτύπωσιν dispensatorii alicujus domestici ob oculos ponit, quod licet ex XII quaternionibus constet, sufficientibus tamen & ad quoscunque fere casus paratissimis remediis est instructum. Cui adnectuntur supplementa duo polychrestorum exoticorum de Magnesia alba & Filtro lapide. Et quoniam Clariss. Valentini genuinam & plenariam Magnesiæ albæ descriptionem ac præparandi modum in Præfatione candide & sincere patefacit, eundem & nos hic communicare non dubitamus. Modus præparandi hic est: Recipiatur olla terrea, vitreata, ac ad manubria usque lutata, capacitatis circiter Mens. VIII, quæ imponatur furno, quousque lutata est, & ut baculo ferreo incumbat olla, oportet. Huic infundatur matricis nitrariorum Mens. β. supponendo ignem carbonum, coquatur, donec nonnihil albescere incipiat, continuo, si ebulliendo vasis margines seu limites transcendere conetur, baculo ligneo agitando. Tum recentis materiæ hujus Mens. β. idque tertia, quartaque vice addas, tamdiu semper exspectando, donec prior quantitas inspissata fuerit. Continuetur ignis, gradu nonnihil aucto sub indefessa agitatione, & sulphureus spiritus acidus flamma ignea eructando evolabit, tandemque massa

Digitized by Google

flavescere incipiet, & exsiccari, quo observato ignem augere poteris, ut rursus liquescat, & fluat, & tandem instar lactis candidissimi in fundo ollæ fluctuabit. In quo statu vehementissimo igne detineatur per horam unam, aut donec nullum vaporem amplius, si agitetur, eructet, & plane figatur. Sic massam fervidam in ollam aqua tepida fontana repletam infundere poteris, aquam decanta, massam edulcora, exsicca ad Solem, vel post fornacem, pulverisa, sicque laudatissimam habebis panaceam solutivam.

In *Animadversionibus in Machiavellum Medicum* de Ratione status Medicorum, cujus Autor Barnerus, Chymicus magni nominis, fuisse creditur, id agit Cl. Valentini, ut quæ contra bonos mores, pietatem & christianam charitatem militant, moneat, ne scandalum inde capiant Philiatri, atque his potius Corollaria Medico-Politica communicet.

Inter *Declamationes Panegyricas*, quas sub suo tertio Rectoratu Academico A. 1708 habuit Autor, I de medicamento optimo, II de medicamentorum noxa, & officioso Medicorum homicidio, III de incrementis Academiæ Gisenæ per cives Hassiæ indigenas agit. Agmen denique Programmatum & subscriptionum Academicarum Decuriæ V claudunt.

ELEMENTA SCIENTIÆ NATURALIS, sive Principia Philosophiæ theoreticæ, quibus veritatem investigandi solida & facilis proponitur methodus, in usum Juventutis instituendæ concinnata a JOHANNE REGIO, Med. & Phil. Doct. & hujus Professore.

Franequeræ, apud Franciscum Halma, 1711, 8.

Constat 1 Alph. 6½. plag.

CUm Cl. Autori nec Philosophia *Peripatetica* arrideat, nec *Cartesiana* per omnia satisfaciat, etsi multa in utraque approbet; meditationes proprias auditorum suorum inprimis gratia in calamum conjecit, ut nexus inter opiniones ipsius tanto magis perspicuus evaderet. Conqueritur equidem de iniquis

quis Collegarum moliminibus ipsum prorsus pessundandi & omni existimatione orbandi, propterea quod in verba *Cartesii* jurare recuset ac hinc ex justo dolore in ejus dogmatibus refutandis affectibus subinde indulget; nullum tamen Doctorum publice taxat, Virorumque insignium, quorum sententias atro carbone notat, nominibus parcit. Orditur tractationem ab ente in genere: progreditur ad existentiam Dei probandam & attributa ejus enarranda. Hinc de spiritu & corpore agit, sicque ad Physicæ capita explicanda delabitur: ubi generali doctrina de corpore in genere atque motu absoluta, corpora mundi totalia describit & antequam ad globum nostrum terraqueum pedem promovet, in lucem, ignem, aerem & gravitatem inquirit. In globo nostro terraqueo considerat aquam & terram ejusque incolas: aqua ipsum ad mare, salia, fontes ac flumina; terra ad plantas, mineralia, metalla, effluvia corporum, magnetis phænomena, hydrophobiam, tarantismum & meteora deducit. Telluris incolæ sunt animalia & homines: ubi Physiologiæ (quæ dicitur) Medicæ compendium exhibet.

Entis existentiam non probat, sed supponit, quia hac veritate nihil prius cogitari potest. Dividit autem ens in substantiam & modum. Ista est ens per se existens; hic vero est ens in alio existens. Substantiam per se absolute existentem vocat Deum. Unde probat, dari Deum, quod non minus repugnet, ut omnis substantia aliquam sui causam habeat, quam ut aliqua sit sui ipsius causa. Paulo aliter juxta methodum Geometrarum in Præfatione probat, dari ens a se. Sed cum vi eorum, quæ in Actis anni superioris p. 478 leguntur, nondum constet, dari Deum, etsi certum sit dari ens a se, quod citra demonstrationem admitti potest; non immerito disquirit, utrum ens a se sit perfectissimum, nec ne. Affirmativam probat, quia omne, quod est, ad existentiam referendum, quæ enti a se competit. Pro communiter recepta opinione, quod creatura nullam vim habeat existentiam suam continuandi, sed singulis momentis quasi ex nihilo a Deo reproducatur, cum *Erhardo Weigelio* hanc rationem allegat, quod primum existentiæ momentum non infert secundum. Decretum Dei numero unicum

cum ſtatuit, quia res decretæ finitæ ſunt, unico actu facile conficiendæ. Idem eſſe arbitratur abſolutum & indifferenter liberum, quia res decretæ ſolius Dei vi exiſtunt & ex pluribus poſſibilibus electæ. Cum *Poireto* radicem eſſentiarum in poſſibilitate per imaginem exprimendi perfectiones divinas conſtituit, & differentiam ſubſtantiarum a modis eſſentialibus derivat, propterea quod præter ſubſtantias & modum nihil datur. Contra *Spinoſam* adſtructurus ſubſtantiam infinitam poſſe producere alias ſubſtantias, illi ob omnipotentiam actiones tranſeuntes tribuit. Spiritum definit per ſubſtantiam activam, hoc eſt, principio ex ſe, absque ullius cauſæ ſecundæ ope, agendi præditam: corpus vero per ſubſtantiam mere paſſivam. *Carteſianis* exprobrat, quod eſſentiam ſpiritus in cogitatione, corporis in extenſione conſiſtere affirment. Urget inter alia, quod ex cogitatione non omnia deduci queant, quæ ſpiritui competunt, e. g. vis movendi corpora (idem contra Cl. Autoris definitionem corporis objici debet;) extenſionis autem notio juxta ipſos Carteſianos notionem corporis ſupponat, cum extenſio enaſcatur ex plurium corporum additione. Animæ in corpus influxum phyſicum concedit: cum enim ſit vere ac proprie ex ſe activa, ad objectum aliud ſe applicare idque afficere, conſequenter actione transeunte agere poteſt, ſi ipſi credimus. Non obſtare, quod modum agendi ignoremus, quia multa admittimus, quorum modum, quo ſint aut fiant, non clare cognoſcimus. Indifferentiam non eſſe de libertatis natura, ſed accidens ejus, nec naturæ ipſius repugnare neceſſitatem, modo volens ſibi in ea placeat: voluntatem enim neceſſario ferri in bonum, ſaltem apparens. Perceptionem eſſe actum, quo ſpiritus objectum præſens intuetur, & in ea primam erroris originem fundari, quem evitaturus non nimis feſtinanter ac præcipitanter de rebus judicium ferre debet. Spiritui nullum tribuendum eſſe ubi, quod ubi & locus itemque ſpatium a parte ſui merum ſiat nihil & duntaxat in noſtro conceptu exiſtant ob rerum corporearum ad ſe mutuo relationem. Spiritum corpori longe melius atque perfectius præſens eſſe poſſe, quam corpus corpori, quoniam ſit ſubſtantia activa adeoque corpus pene-

penetret,pervadat,occupet. Vitam hominis in unione mentis cum corpore consistere cum Scholasticis defendit,quod corpus ex se passivum motus nullos producere possit: non tamen negat, corpus esse machinam ad motum ciendum aptam. Animam hujus actionis non esse consciam, quoniam conscientia tantum sit ejus,cujus per sensus facta fuit percipiendi occasio,& ex operationibus, quas dependenter a sensibus exercet, etiam ideam sui formare teneatur, nullusque existat sensus, per quem hujus actionis perceptionem acquirere possit. Equidem Cl. Autori hactenus recensita usque adeo evidentia videntur,ut iis more Geometrarum decantatum illud *quod erat demonstrandum* subscribere vereatur; sed nos valde veremur,ne cum aliis, qui Philosophiam demonstrare aliquoties aggressi sunt, tanti nominis,quale est *demonstratio*,majestatem violet. Demonstratio enim inter alia requirit, ne definitiones ingrediantur voces non satis explicatæ & ne ex iis concludatur, antequam earum realitas evicta fuerit: sed Cl. Autor e. g. in definitione spiritus utitur voce *actionis*, quam non explicat, & hinc influxum physicum in corpus stabiliturus eum ipsi tribuit significatum, qui e re esse videtur, neque adeo ullo argumento probat, spiritui competere actiones transeuntes,esse enim *activum* non nisi explicat phrasi habere *actiones transeuntes*. Idem valet, cum ex activitate spiritus infert,quod corpus penetret,pervadat, occupet. Det,quæso, Cl. Autor definitionem distinctam & claram activitatis & demonstret per eam, quod penetratio corporis in ea involvatur,quæ & ipsa distincta explicatione eget. Eodem modo constabit,quod ob notionem summæ perfectionis non satis explicatam Deo non majorem perfectionem competere evicerit,quam quæ mundo competit, si detur (quod sine summo scelere dari nequit) ens a se esse hoc universum: ut adeo argumentis ejus minor vis insit ad Atheos convincendos.

Rectius itaque de hypothesibus suis physicis sentit, ubi exemplo *Hugenii* laudem summam in Physicis esse arbitratur,si verisimilia inveneris. Videamus ergo, qualia Cl. Autor proferat. Aliquid boni inesse videtur ejus assertioni de origine extensionis ex plurium substantiarum conjunctione. Videtur

enim cum ſagaciſſimo *Leibnitio* agnoſcere,extenſionem in numerum phænomenorum referri debere & multorum in uno perceptionem eſſe. Ex hac ipſa unione (quam ut diſtinctius explicaſſet Autor,optandum) *quantitatem* oriri ait: *qualitatem* autem pro diſpoſitione partium habet,quæ corpora diſtinguit & ad varia apta reddit. *Locus* ipſi eſt denominatio externa, ex relatione exiſtentiæ corporum juxta ſe invicem, atque adeo a parte ſui nihil reale eſt. *Spatii* conceptus, ſi tanquam extenſum ſpectetur,ex præjudiciis infantiæ ortus & contradictorius: a parte ſui non notat niſi non repugnantiam exiſtendi inter alia. *Motus* eſt corporis paſſio, ſecundum quam transferri dicitur de loco in loco. Nimirum cum ſyſtema cauſarum occaſionalium oppugnaverit,nec in natura corporea quicquam activi agnoſcat; nihil activi ad motus productionem requirit: quæ rurſus concipi nequeunt ob notiones *activi & paſſivi* non evolutas. Etſi autem ad motum producendum nullam veram actionem admittat: ad ejus tamen conſervationem perpetuum impulſum externum requirit. Continuatur motus ex mente Autoris, dum aer expulſus in locum a mobili derelictum ſe recipiens in id impingit. Docet præterea, in doctrina de motu reflexo æqualitatem angulorum incidentiæ ac reflexionis magis in mente, quam re ipſa conſiſtere; omnem refractionem exiguam eſſe reflexionem; corpus non poſſe moveri in vacuo; quietem non indigere cauſa poſitiva, quia ceſſante motu adeſt quies; prima corporis extenſi principia per motum affici non poſſe; quæ ſit cauſa arctæ cohæſionis; omnia mundi phænomena ex ſitu & figura partium conſequi. Quæ de potentiis mechanicis & Planetis tradit, Matheſi non ſatis conveniunt. E. g. Profitetur, ſi tanta ſit differentia inter magnitudinem Solis & Lunæ, ut autumant Aſtronomi, ſe, qui unquam eclipſis totalis eſſe queat,non percipere, quandoquidem Luna pluſquam millies Sole minor,totum illud corpus lucidum conſpectui noſtro eripere non valeat. Nec obſtare, quod apparens Lunæ diameter tanta ſit, quanta apparens diameter Solis: certum enim manere, Solem corpus lucidum Lunam undique multum excedere ſeſeque extra Lunæ limbum lon-

Digitized by Google

longe extendere, unde impossibile sit; inprimis cum & ipsa Luna satis ab oculis nostris removeatur, ut pars solis a Luna non tecta a nobis non conspiciatur. Planetas Lunæ instar eclipsin pati asserit. Veneri satellites tribuit, dubio procul observatione *Fontanæ* permotus, quam *Ricciolus* in Almag. Tom. 1 f. 485 sub incudem revocat: de annulo autem Saturni & uno alteroque ejus comite subdubitanter loquitur. Stationum & retrogradationum causam esse ait varium circulorum, per quos moventur, respectu nostri situm. Ceterum cum *Cartesio* cœlum ex æthere in vortices acto constare statuit & maculas Solis cum *Schyrlæo de Rheita* pro ejus satellitibus, Cometas vero exemplo multorum Astronomorum pro stellis perpetuis habet. In lumine ac coloribus explicandis *Cartesium* itidem sequitur; materiam autem ignis juxta globulos æthereos per universum diffundi censet. Concipit vero ignem subtile corpusculum rotundum, exiguis undique aculeis instructum & a materia cœlesti circa centrum celerrime rotatum. Solis naturam igneam negat: metuit enim, ne, dum circa axem movetur, partes a centro recedant. Ignis culinaris ipsi est impurus; multis nimirum particulis heterogeneis constat ex corpore consumtibili prodeuntibus. Particulæ aeris figuram triangularem habent & a materia cœlesti circa centrum celerrime moventur. Aer præcipua gravitatis causa apud nos: aliquos tamen & materiæ cœlesti, & igni concedit partes, quoniam ipsius judicio in tubo evacuato aqua in infinitum ascenderet, si pressio a solo aere esset. Phænomena tubulorum capillarium solvit per motum aeris imminutum, dum ab internis vitri angusti parietibus reflectitur. Accelerationem motus gravium petit ab aere ad tergum recurrente. Aqua ex ejus mente est corpus teres, flexile & glabrum, figuræ oblongæ, majoris molis quam aer. Frigus consistit in cohibitione motus intestini minimarum partium nostri corporis. Sal est corpusculum oblongum, tenue, quodammodo planum, rigidum, utrinque dentatum. Fluxum & refluxum maris explicaturus supponit, Deum aquam in hoc & opposito hemisphærio accumulasse aeremque in istos cumulos aquarum ultra maris superficiem communem promi-

Digitized by Google

nentes impetum fecisse, hinc aquam vicinam quaquaversum fuisse propulsam, eamque iterum aerem pepulisse, aeremque loco motum undique ad illum cumulum subsidentem accessisse, impetumque prementis aeris ita auxisse, ut ubi in principio quasi mons aqueus erat, post quasdam horas esset vallis. Sed postquam locus in mari declivis aliquis est, eo necessario aquam vicinam confluere & illuc confluentem repellere aerem, qui inde repulsus suam vim jam exerat in aquam circumjacentem eamque versus principium suum reprimat, & ita brevi mutari aeris pressionem, ut omnis aqua ad littora progressa inde ad medium maris retrudatur, & cum undique aqua magna vehementia accurrat aerque eo in loco, in quo motus maris principium fuit, abigatur, iterum aquam eodem in loco ad eandem altitudinem ascendere, donec mutato aeris æquipondio, iterum eo in loco deprimatur. Fontium originem ex fluviis potissimum subterraneis; terræ motus autem ab accensione halituum sulphureorum in cavernis terræ derivat. In phænomenis magnetis explicandis *Cartesium* laudat; figuram tamen particularum atmosphæræ magneticæ striatam non probat. Ipsi particulæ videntur oblongæ, in una parte acuminatæ, in altera vero latiores & pori magnetis in uno polo ampliores, quam in altero. Fulmen definit per meteorum ignitum e nube densa repente rupta excitatum. Ceterum digna est, quæ ulteriori examini subjiciatur, ejus de effluviis inanimatorum hypothesis. Constat e. g. exiguum zibethi frustulum intra anni spatium multis vestimentis odorem impertiri, pondere ipsius ad sensum parum minuto. Effluvia igitur odorifera pro particulis atmosphæricis habet Cl. Autor, quæ dum corporum poros permeant, eorum figuras facile induant variasque inde virtutes nanciscantur. Animal definit per compositum ex anima & corpore. Per animam intelligit substantiam ex se activam; adeoque spiritum juxta ipsius hypotheses. Indigere tamen eam objecto idoneo & organis corporis ad agendum statuit. Brutis largitur perceptionem objectorum externorum, sed citra abstractionem, quod intellectus officium: neque enim animam ipsis ut homini ad veritatem contemplandam, sed ad regimen

men corporis datam esse. Percepto objecto, bruta se sponte ad agendum determinare: neque enim posito tali objecto talem constanter sequi actionem. Animas has in prima creatione a Deo productas esse; non tamen semper egisse. Nam ut agendi potentia ad actum deducatur, requirit, 1 ut ab alia substantia activa quoad modos alterius perficiatur: 2 ut iis paretur corpus organicum: 3 ut cum eo uniantur: 4 ut objecta adsint idonea. Quia anima utpote substantia activa passivam penetrat & afficit; axioma ipsi verissimum videtur: anima est tota in toto corpore & tota in singulis ejus partibus. Tribuit animæ etiam in corpore humano directionem operationum vitalium. Corpus quoad partes continentes & viscera medii ac infimi ventris a fœmina, cerebrum & genus nervosum a mare originem trahere statuit. Rationes has allegat: quia maxima similitudo inter figuram cerebri & vasa spermatica; 2 maximum inter testes & cerebrum per nervos commercium; 3 idem fere cerebri & seminis color. Unionem eorum, quæ mas suppeditat, cum reliquis corporis rudimentis a matre additis in ovulo fieri, dum adhuc in ovario existit. Somni caussam allegat spirituum animalium e nervis per corpus distibutis atque coarctatis sensim ad cerebrum & ob cerebrum quodammodo contractum ad cerebellum reditus: cessant enim sensationes somno præsente. Omnem denique cognitionem cum *Aristotele* & *Lockio* a sensibus derivat. Laudandus est Autor doctissimus, quod, excussis præjudicii nebulis, principia Philosophiæ Cartesianæ (in qua multum boni reperiri agnoscimus) emendanda esse non modo agnoscat, sed & emendationem ipse pro virili tentet. Quamobrem cum veritatem curæ cordique habeat; non displiciturum ipsi confidimus, quod monuerimus, nonnulla, quæ ipsi jam demonstrata videntur, ulteriorem adhuc discussionem desiderare.

C. W. OBJECTIONES CONTRA NOVAM definitionem Motus in Diario Eruditorum Parisino exhibitam.

VIr quidam doctus Massiliæ degens in Diario Gallico mense Majo anni præsentis novam proposuit definitionem motus, cum ab aliis hactenus datæ ipsi non sufficiant, atque Philosophos ad ejus examen invitavit, responsiones ad objectiones spondens. Quare Viro Cl. non displiciturum confido, si quas contra eam difficultates proposuero. Definitio hæc est: *Motus est actio corporis aut impressio in corpore recepta, qua vel alteri corpori reali aut supposito propinquare, vel ab eodem elongari potest.* Per genus motum a quiete distingui arbitratur: differentiam specificam talem dare intendit, ut definitio habeat locum, etiamsi unicum corpus in spatio prorsus vacuo motum existere demus. Generis loco ponit *actionem corporis aut impressionem in corpore receptam.* Sed 1 nulla concipitur actio corporis sine motu aut sine eo, quod est reale in motu, conatu nempe seu nisu quo materia instruitur. Det enim Vir Cl. actionis cujuscunque corporeæ definitionem, facile animadvertet, notas ad actionem unam ab altera ejusdem præsertim corporis distinguendam non aliunde quam a motu & ejus requisitis desumi posse. 2 Multo magis notio impressionis motum involvit. Neque enim fieri concipitur nisi per impactum corporis A in corpus B. Ast A in B impingere non concipitur, nisi quatenus movetur. 3 Nulla impressio concipi potest sine aliquo, quod imprimitur. Quid igitur A, dum impingit in B, ipsi imprimere dicetur? Nonne motum? Patet ergo denuo, genus definitionis definitum involvere. Neque 4 tam impressio, quam id, quod imprimitur, recipitur, & 5 motus non nisi improprie imprimi dicitur, notioni confusæ ab imaginatione suppeditatæ convenienter. Unde nolim, definitionem motus philosophicam ingredi voces improprias. Accedit 6 quod receptio impressionis, quam Vir doctus generis loco ponit, controversiam de communicatione motus implicet, quam ex definitione motus excludendam esse non diffitebitur. Fallitur 7 Vir Cl. dum sibi persuadet, genus in definitione positum motum a quiete distinguere. Non jam urgeo, id quod reale est in motu, nisum nempe corporis, non minus in quiescente quam in moto deprehendi; sed definitionem ad corpus aliquod quiescens

escens applico. Ponamus e. g. globum plumbeum ex filo suspensum, quo retinetur, ne descendat. Dum ita quiescit, continuo versus centrum terræ nititur adeoque agit, cumque nisus ille ab impulsu ætheris globum perlabentis pendeat, hujus continuo impressiones (ut cum Viro docto loquar) recipit. Et hac actione, vel recepta ætheris impressione centro telluris propinquare & a manu tenentis recedere potest: accessus enim ad centrum terræ & recessus a manu tenentis est effectus illa actione producendus. Unde si filum, quod renititur, dissecatur; globus actu descendit. Filo autem dissecto, nil globo accedit, quod non ante inerat; sed impedimentum saltem removetur, quod obstat, quo minus potentia ad actum traducatur. Denique 8 cum definitio motus desideretur non tam ad corpora mota a quiescentibus in vita communi distinguenda, quam ut inter principia Philosophiæ naturalis referatur, ex quibus alia deducantur; id maxime desidero, quod naturam motus non satis explicet, nec id, quod est reale in motu, a phænomeno distinguat: quod discrimen jam exponere animus non est.

DE BAROMETRO DISSERTATIONES duæ JACOBI PLACENTINI, D. Tarvisini.

Patavii, typis Jo. Baptistæ Conzatti, 1711, 12.
Constat plag. 11 Tab. æn. 1.

DIximus Mense Januario p. 10 & seqq. de controversia barometrica, quæ inter Viros doctissimos *Ramazzinum* & *Schelhammerum* in foro Dn. *Schræckii*, Academiæ Naturæ Curiosorum Leopoldinæ Præsidis illustris, agitata: ubi simul monuimus, Cl. *Ramazzinum*, missa, quam defenderat, sententia, rationem phænomeni controversi ab illustri *Leibnitio* assignatam ambabus amplexum esse. Hanc controversiam renovat Cl. *Placentinus* & in dissertatione prima hypothesin celeberrimi *Schelhammeri* oppugnat; in altera *Leibnitianam* interpretatur atque proprias nonnullas circa motus barometri conjecturas adjicit. Statuit *Schelhammerus*, aerem ab humore adeo inspissa-

ſpiſſari, ut corporis conſiſtentis ſpeciem referat: quod ex nubibus Solem conſpectui noſtro eripientibus colligit. Ab eo incumbentis atmoſphæræ pondus ceu quodam fornice ſuſtineri, ut in Mercurium barometri minus gravitet. Plus adeo aeris Mercurio incumbere, ſi cœlum ſudum. Quanquam autem, admiſſa licet illa cohæſione, nubes rurſus a ſubjecto aere ſuſtentari, nec adeo preſſionem totius cylindri mutare videantur, neque ideo fortaſſe cohæſionem omnem aeri denegare neceſſe fuerit, inquirit tamen Autor, an fluida ullam partium adhæſionem habeant, ita quidem ut repugnent, quo minus a diſpoſitione, ordine, configuratione ſua dimoveantur. Hanc vero adhæſionem adverſari ſtatuit notioni fluidi, vi cujus nullam per ſe figuram conſervat, ſed omnem ab ambiente ſuſcipit; nec minus adverſam eſſe motui inteſtino partium fluidi, affectioni ejus neceſſariæ; imo adverſari eandem iis, quæ ab *Archimede* in libris de inſidentibus humido demonſtrata ſunt: admiſſa enim tali adhæſione, corpora ſpecifice leviora & graviora fluido datum in eo locum tueri poſſent, illaque nunc majore, nunc minore ſui parte ſupra fluidum extare poſſent. Hinc non concedit, moleculas ſpecifice graviores ob fluidarum adhæſionem fluido ſpecifice leviori innatare. Provocat inſuper ad fluida viſcoſa, quorum licet viſcoſitas a partium adhæſione pendeat, hoc tamen non obſtante leges hydroſtaticas eodem modo obſervent ac minus viſcoſa. Motum quoque inteſtinum iſtam adhæſionem evertere arbitratur. Equidem indubitatum videtur, ſi grave perrumpat viſcoſitatem, obſervari leges hydroſtaticas; ſed nec motus inteſtinus, nec fluidi notio omni adhæſioni obſtare videtur, cum ſenſibilium fluiditas non videatur perfecta, alioqui guttæ aqueæ ſe non ſuſtinerent, ſed in planum ſubjectum defluerent, neque aqua corpori madefacto adhæreret. Et dum Cl. Autor in fluidis admittit tum repugnantiam quandam, quam habent eorum partes ad divulſionem tum a ſui maſſa, tum ab aliis corporibus, quæ madefaciunt; tum repugnantiam ad prompte facileve fluendum: aliquam etiam partium cohæſionem admittere videtur. Et licet repugnantiam illam inde derivet, quod ab ambiente fluido circumprimantur, quod cum

eorum

Digitized by Google

eorum interstitia penetrare nequeat, pro suæ activitatis modo easdem partes cohibet cogitque: non tamen ignotum est, plures jamdum cohæsionis partium in fluidis & solidis eandem rationem dedisse. Quamobrem Cl. Autor non tam ipsam partium aliqualem adhæsionem, quam eos oppugnare videtur, qui hujus causam solam quietem tanquam causam positivam allegare solent. Ceterum dum de hoc argumento disquirit, multa alia de fluidorum natura, ascensu supra libellam in tabulis capillaribus, adhæsione aliisq; phænomenis una promit. Progreditur dein ad examinanda nova principia hydrostatica *Schelhammeri*, eorumque falsitatem ostendere conatur. In his perspicuitatem maxime desiderat & quasi de industria eadem tenebris adeo involuta pronunciat, ut ad interpretationem *Sybillæ* opus sit. Impugnat e. g. rationem, quam dedit *Schelhammerus*, cur, quæ in fluido leviore merguntur, in graviore ascendant &, quæ in leviore consistunt, ubi id gravius factum est, altius enituntur, & ab *Archimede* dudum demonstratis propositionibus hydrostaticis adversam ostendit. Improbat, quod asseruerit, corpus difficilius attolli, quo profundius mergitur: quam assertionem inde profectam suspicatur, quod non probe distinxerit fluidorum vim, quæ immersa corpora circumprimit, ab ea, quæ sursum pellit, per capsulam hydrostaticam *Wolfianam* in Actis hujus anni p. 15 descriptam facile ab hac distinguendam. Nec magis arridet, quod affirmat, corpora immersa in fluido crassiore multo facilius attolli, quam in tenuiore, quod crassius fluidum multo plus atmosphæræ oneris sustineat prohibeatque ab immersis, quam id quod tenuius est; cum hæc propositio hydrostaticam *Archimedis* evertat, per solam corporum immersorum fluidorumque gravitatem leges hydrostaticas demonstrantis, & repugnet propositioni a Schelhammero admissæ, quod, quæ in fluido leviore merguntur, in graviore ascendant. Addi poterat, easdem leges a corporibus immersis observari in spatiis ab aere vacuis, quam eodem plenis: hinc enim manifestum est, aeris in motum ac quietem corporum aliis fluidis immersorum nullum esse influxum.

In Dissertatione secunda phænomena barometri primum re-

recenset: quo facto *Leibnitianam* sententiam de aere pluvio leviori, sereno autem graviori expositurus, probat, 1 non minorem semper aquæ copiam in aere perspicuo & ad sensum siccissimo contineri, quam in caliginoso & humenti: 2 ubi humoris partes unum cum aere corpus componunt, aerem ipsum tanto graviorem fieri, quanta per ipsas materiæ accessio facta est: 3 ubi vero ab aeris mixtione separatæ depluunt, eum minus gravem reddi, ab aqueis enim guttulis decidentibus aerem tantundem ferme gravem fieri, quantum esset, si earundem guttularum spatia aer ipse occuparet. Primi asserti rationes varias allegat. Metalla in menstruis ita solvuntur, ut nihil præter aquam simplicem in eo vase, in quo solutio facta est, contineri videatur: instillata vero una alteraque gutta olei tartari liquor fit opacissimus & particulæ metallicæ præcipitantur. Multa sunt in Asia, Africa & America loca, ubi in perpetua fere serenitate ros copiosus decidit, non agris solum humectandis, sed rivis etiam gignendis sufficiens. Durante æstate nostris quoque in oris fluvii & corpora humida exsiccantur sicque aer copioso vapore impraegnatur. Ad secundum monet, non obstare eidem motum intestinum fluidorum, quoniam aqua frigida & fervens, congelata & regelata idem pondus constanter retinet, idemque pondus aquæ ac salium junctim ante quam post commixtionem esse *Boylius* experimentando didicit. Tertium denique experimento *Leibnitiano* confirmat, de quo dictum est in his Actis loco supra citato. Ceterum cum per experimenta *Mariotti* & *Philippi de la Hire* constet, aquam unius anni curriculo depluentem 17 vel 20 ad summum pollicum esse, notumque sit, Mercurium cœlo sudo ac sereno ex improviso per pollicis altitudinem descendere; inde colligit, illustrem *Leibnitium* præcipuam causam, cur tempore pluvio descendat Mercurius, in descensu vaporum non quærere. Alias igitur rationes a proprietatibus aeris hodie notissimis desumtas superaddit: quæ potissimum huc redeunt, quod aeris columnæ eandem semper altitudinem ob fluiditatem tuentes nunc graviores, nunc leviores fiant, prout vel a ventis frigidis densatur, vel a calidis expanditur.

Leib-

Leibnitius autem (ut ad Amicum dudum perscripsit) pro certo quidem habet guttarum lapsu cylindrum aeris leviorem reddi; sed multa alia contingere putat, quæ effectum subinde turbent regulasque prædictionum infringant: eaq; potissimum a ventis nasci, nec tantum ab eorum calore ac frigore, sed inprimis etiam a motu. Sæpius enim aerem priorem auferunt, alium afferunt, guttas daturum vel non daturum permutant, antequam eæ ad terram perveniant. Aer etiam non statim cedens (alio præsertim vento obstante) a vento ingruente densatur, aucta cylindri massa. Quicquid enim cylindri totalis aerei incumbentis massam auget vel minuit, id ad ejus pondus augendum vel minuendum confert: & revera etiam guttæ cadentes cylindri incumbentis massam imminuunt, quia amplius non incumbunt. Est & nova ratio itidem a vento, quæ massam non mutat, sed, ut sic dicam, incumbentiam, dum scilicet ventus vehemens (præsertim qui aliquatenus sursum tendit) aerem fert secum & impetu suo sustentat, quemadmodum sagitta vel globus pondus cylindri aerei non auget, non solum cum in eo cadit per gravitatem, sed etiam cum in eo ascendit per impetum. Quod autem de sagitta in aere, id quodammodo de ipsis aeris partibus dici potest. Et hinc jam a *Gerikio* primo borometricæ prædictionis inventore notatum est, imminentibus tempestatibus Mercurium cadere. Porro etiam guttarum separationem ab aere promoveri censet, *Leibnitius* a ventis & in universum a causis aerem rarefacientibus vel laxantibus, inter quas & ventus locum habet a tellure recedere nitens & quicquid cylindrum massa non aucta altiorem reddit. Aer enim rarior minus bene sustinet aquam: quod experimentis antliæ *Gerikianæ* confirmari posse suspicatur, tentando an non aquam ab aere separare liceat, renovato sæpe aere qui rarefit, præsertim si vas magnum adhibeatur.

TABULÆ SINUUM ATQUE TANGENTium tam naturalium, quam artificialium, una cum logarithmis numerorum vulgarium ab 1 usque ad 10000, numeris quadratis ac cubicis ab 1 usque ad 1000. Edidit,

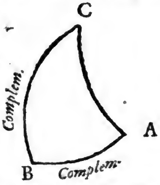
præfatus est & regulam universalem solvendi omnia triangula tam plana, quem sphærica præmisit CHRISTIANUS WOLFIUS, *in Acad. Frideric. Mathem. P.P. & Societatum Regiarum, Britannicæ atque Borussicæ, Sodalis.*

Halæ Magdeburgicæ, sumptibus Joh. Godofr. Rengeri, 1711, 8.

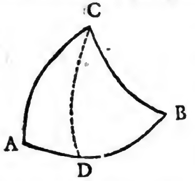
Constat plag. 20½ Tab. æn. 2.

HAnc Tabularum Sinuum atq; Tangentium editionem non tantum ideo commemoramus, quod inter accuratissimas locum mereatur; sed & quod in præfatione illarum historia, in introductione autem unica regula solvendi omnia triangula tam plana, quam sphærica contineatur. Originem Trigonometriæ ad Astronomiam refert Cl. Editor. Hinc *Hipparchum Rhodium*, Astronomum insignem, subtensarum in circulo doctrinam duodecim libris tractasse, unde *Ptolomæus* desumserit, quæ libro primo Almagesti de hoc argumento leguntur. Veteres in Trigonometria usos fuisse subtensis & radium in 60 gradus, singulos vero gradus in scrupula prima & secunda divisisse. In istiusmodi scrupulis Canonem subtensarum ad singulos gradus dimidios supputasse *Ptolemæum*, quem ad singula minuta prima sub initium seculi decimi sexti extenderit *Orontius Finæus*. Antecedente tamen seculo jam *Johannem Regiomontanum* exemplo *Saracenorum* subtensis sinus substituisse & nova ratione ad tollendas fractiones sexagenarias radium primo in 6000000, mox vero in 10000000 partes distribuisse. Eundem condidisse *Tabulam fœcundam*, in qua Cosinus istiusmodi partibus exprimatur, qualium sinus est 10000000 Immo *Joachimum Rheticum* radium quoque talibus particulis expressisse quales Cosinuum alter continet 1000000. *Rheticum* canonem triangulorum ad dena secunda; *Pitiscum* ad singula secunda extendisse. *Johannem Neperum* in Canone mirifico A. 1614 primum sinus & tangentes artificiales introduxisse, ad dena secunda a *Benjamino Ursino* extensum. *Neperum* radio tribuisse logarithmum 0; sed ex ejus consilio *Henricum Brigium*

gium Canonem logarithmorum novum pro numeris vulgaribus ab 1 ad 20000 & a 90000 ad 100000 construxisse, in quo o est logarithmus unitatis, lacuna inter 20000 & 90000 mox ab *Adriano Vlacco* expleta. *Briggium* quoque sinuum ac tangentium logarithmos pro singulis gradibus eorumque partibus centesimis; *Vlaccum* vero ad dena scrupula secunda eosdem computasse, quos ad singula secunda reduxerit *Læserus*, Eques Misnicus, præmatura morte impeditus, quo minus opus multi laboris ad umbilicum fere deductum ediderit. Monet tamen Autor, si quis editioni sumtus necessarios tulerit, hæredes illud orbi erudito quam lubentissime exhibituros. Ceterum cum Trigonometria sphærica casuum multitudine obruat tyrones; jam A. 1614 *Neperum* Canoni suo mirifico præmisisse regulam catholicam solvendi triangula sphærica rectangula. Tali inveniendæ cum etiam Autor operam dedisset, antequam regula *Neperi* ipsi perspecta esset, reperit aliquam, a *Neperiano* parum abludentem & (quod incredibile antea visum fuerat) miram analogiam inter trigonometriam planam & sphæricam una detexit, ita ut per eandem regulam & rectilinea, & sphærica triangula solvere docuerit. Immo ex datis tribus lateribus angulos eodem modo in sphæricis, quo in rectilineis investigat. Nimirum in triangulo rectangulo A B C præter angulum rectum cujus nulla hic habetur ratio, quinque sunt partes, quarum in casu quolibet duæ dantur, tertia quæritur. Harum trium una est media; duæ reliquæ vel immediate isti adjacent, vel ab eadem parte alia interjacente separantur. Illas *conjunctas* has *sejunctas* vocat. In omni ergo triangulo rectangulo *Sinus totus cum Cosinu partis mediæ æquatur sinibus sejunctarum & cotangentibus conjunctarum.* In usu regulæ notandum 1 quod loquatur de sinibus & tangentibus artificialibus; 2 quod in sphæricis crurum A B & B C assumenda sint complementa ad quadrantem (& hinc potissimum enata est differentia inter regulam *Wolfianam* & *Neperianam*. *Neperus*

enim assumit angulorum A & C complementa, idque in causa esse videtur, quod analogiam inter Trigonometriam utramque non adverterit): 3 quod in planis sinuum & tangentium loco utendum sit ipsis lateribus. Et ut eadem regula tanto facilius ad solutionem obliquangulorum ACB in duo rectangula ACD & CDB resolutorum transferatur, notat: *Partem mediam in triangulo ACD cum extrema in altero CDB esse aequalem mediae in CDB cum extrema in ACD.* Horum omnium demonstrationes faciles se daturum pollicetur in Latina Elementorum suorum Matheseos universae editione.

CONSIDERATIO WENCESLAI JOSEPHI PELICANI super specimine Trigonometriae Analyticae ab Illustrissimo Domino, Domino FERDINANDO ERNESTO, Comite ab HERBERSTEIN exhibito, ac Actis Mensis Julii inserto.

PRoblema, quod celeberrimus Newton in Arithmetica Universali, in gratiam tyronum olim conscripta, solvit, videl. *datis summa laterum, basi & angulo verticali determinare latera* aut huic simile, omnino concinniorem admittit resolutionem, si anguli quaerantur ad basin, prout id a praefato Illustrissimo Domino Comite uberrime praestitum est, dummodo ita generalis data summa aut differentia duorum angulorum, ac posito sinu unius = x mox alterius obtineretur nomenclatura. Quia vero neminem latere potest, quin hujuscemodi Problemata dependeant a Problemate Universali prius resoluto: *data summa vel differentia duorum angulorum determinare analytice utrumque*, aut potius, quia hoc sufficere non videtur in Problemate inibi subjuncto: *data differentia angulorum ad basin & ipsa basi, determinare omnes tres*; solutionem proinde modo dicti problematis aggrediendam non aestimavi prius, nisi & alterum (sine quo forte intento frustrarer) solveretur, & quidem

non

non fine effectu paratus Tabellas cum sua demonstratione orbi literario exponere, & consequenter ipsius Problematis propositi solutionem exhibere, dummodo prius Analystarum de hoc attentato, prout exspecto, obtinuero judicium. Ne autem ipse Resolutione hujus Problematis Universalis destitutus videar, hic solum unicum ejus specimen, missis ceteris casibus ejusdem facilitatis, appono ac Tabellam exhibeo, nimirum: data differentia duorum angulorum æquali quadranti, positoque sinu toto = r & sinu alterutrius anguli = x determinare Sinus, Tangentes, &c. reliquorum angulorum.

Anguli primi.		Anguli secundi cum primo connexi.		Anguli tertii.	
Sin.	$= x$	Sin.	$\sqrt{r^2 = x^2}$	Sin.	$\frac{r^2 - 2x^2}{r}$
Co-Sin.	$= \sqrt{r^2 - x^2}$	Co-sin.	x	Co-Sin.	$\frac{2x\sqrt{r^2 - x^2}}{r}$
Tang.	$\frac{rx}{\sqrt{r^2 - x^2}}$	Tang.	$\frac{r\sqrt{r^2 - x^2}}{x}$	Tang.	$\frac{r^3 - 2rx^2}{2x\sqrt{r^2 - x^2}}$
Co-Tang.	$\frac{r\sqrt{r^2 - x^2}}{x}$	Co-Tang.	$\frac{rx}{\sqrt{r^2 - x^2}}$	Co-Tang.	$\frac{2rx\sqrt{r^2 - x^2}}{r^2 - 2x^2}$
Sec.	$\frac{r^2}{\sqrt{r^2 - x^2}}$	Sec.	$\frac{r^2}{x}$	Sec.	$\frac{r^3}{2x\sqrt{r^2 - x^2}}$
Co-Sec.	$\frac{r^2}{x}$	Co-Sec.	$\frac{r^2}{\sqrt{r^2 - x^2}}$	Co Sec.	$\frac{r^3}{r^2 - 2x^2}$

LES ELEMENS DE GEOMETRIE.

h. e.

ELEMENTA GEOMETRIÆ, AUTORE R. P. BERNHARDO LAMY, Congregationis Oratorii Sacerdote. Editio quarta, revisa & aucta.

Parisiis, apud Florentinum de Laulne, 1710, 12.

Constat plag. 21.

Equi-

Digitized by Google

EQuidem Elementa Geometriæ admodum Rev. P. Lamy nemo ignorat, qui ad hæc studia animum appulit, cum & ob ordinem & perspicuitatem singularem omnium applausum meruerint; novam tamen illorum editionem in scenam producere debuimus, tum quia varia immutata, tum quia multa superaddita, ita ut novam prorsus faciem induisse videantur. Immutavit nonnulla in dictione; aliqua in ordine. Multa passim addidit, quæ jam ante tradita magis illustrant; plurimas propositiones adjecit, quæ olim omiserat. Quæ in prioribus editionibus ex Elementis suis Matheseos supponebat; in præsente libro tertio integro nova ratione pertractat: unde libris sex constat editio nova, cum anteriores quinque absolvantur. Inprimis autem liber ultimus, in quo Analyseos ad Geometriam applicatio continetur, tantum subiit mutationis, ut plane novus videatur, quamvis ut ante in construendis æquationibus non ultra quadraticas progrediatur. Reperies nunc in his Elementis universas *Euclidis* propositiones, etsi meliore ordine digestas & alio, quam a *Proclo* factum est, modo demonstratas, una cum palmariis *Archimedis* de circulo, sphæra, cylindro atque cono. Accessit etiam introductio ad sectiones conicas. Utut autem in ea Autor sub initium ostendat, quomodo parabola, hyperbola & ellipsis ex varia coni sectione prodeant; mox tamen alias earundem curvarum definitiones exhibet, in quibus semiordinatarum ad abscissas relatio exprimitur, & ex iis palmarias ipsarum proprietates demonstrat, calculo sæpissime analytico usus.

Preußische und Brandenburgische Staats-Historie/und Staats-Geographie.

i. e.

NOVA ET ACCURATA HISTORIA GEOgraphiæ Prussico-Brandenburgicæ, duobus Tomis comprehensa.

Stendaliæ, apud Ern. Henr. Campen, 1710 & 1711, 8.
Alphab. 4.

Cum

CUm Augusta Domus Brandenburgica tanta hoc & præterito seculo majestatis atque potentiæ incrementa ceperit, totumque pene terrarum orbem nominis sui splendore impleverit, non mirum est, multos, interque eos etiam V. Cl. Casparem Abelum, autorem hujus operis, (qui jam ante aliquot annos Historiam Monarchiarum orbis antiqui, in hisce quoque Actis recensitam, Germanice edidit, eamque nunc suasu Illustris Cuperi auctam & emendatam Latio donare parat,) non suo tantum studio, verum etiam Bibliopolæ precibus permotum, aliquid in ejus honorem composuisse, quod nec magnitudine sua Lectores offenderet, neque etiam ob nimiam brevitatem contemneretur. Ita vero operam suam in hanc exercitationem impendit, ut candidis ea rerum æstimatoribus non possit non accepta esse; siquidem nihil fere eorum prætermisit, quæ vel ad Historiam Serenissimæ hujus Familiæ, vel etiam ad Geographiam Provinciarum ei subjectarum, plenius cognoscendam, ullo modo requiri videbantur; quamvis tamen & ipse non inficietur, nonnullos sibi inscio atque invito forte obrepsisse errores, quos comiter monstraturo maximas se acturum esse gratias profitetur. Ceterum hoc opus suum in duos Tomos partitus est, qui tamen satis commode in unum volumen compingi possunt; & primo quidem Tomo Historiam, altero Geographiam Prussico-Brandenburgicam explicat; utrumque vero denuo in duas partes ita divisit, ut anterior primi Tomi pars Historiam totius Zollerano-Brandenburgicæ Gentis novem capitibus complectatur, posterior autem omnium ejus provinciarum fata antiqua, resque in iis variis sub rectoribus gestas, antequam in hujus domus clientelam & fidem concederent, totidem capitibus persequatur; quorum nudos hic tantum titulos ponemus, quod ex hoc, ut ajunt, ungue leonem facile agnosci posse arbitramur. Igitur Part. I cap. I de prima Familiæ hujus Celsissimæ origine agitur, quam vulgo ab Erchinoaldo priscisque Alsatiæ Ducibus derivare amant, quod tamen nostro Autori non satis exploratum videtur; cap. 2 veteres Comites Zolleranos proponit; cap. 3 Burggravios Norimbergenses; c. 4 decem priores Electores Branden-

burgicos; at c. 5 FRIDERICI WILHELMI Magni, primi summi Ducis Prussiæ, & hodierni Regis gloriosissimi FRIDERICI, heroica facta, omni seculorum memoria digna, præsentemque simul Familiæ Regiæ statum, delineat. Hinc c. 6 intermortuas Marchionum Brandenburgensium in Franconia lineas, & c. 7 adhuc ibi florentes Culmbacenam atque Onoldinam; nec non c. 8 recentiores Zolleranos Comites & Principes in Suevia repræsentat; quibus tandem cap. 9 Italicas quoque familias, Zolleranam originem & cognationem aliquam affectantes, Columnensem puto, Collaltinam & Landiam, paucis subjungit. Porro Part. II cap. 1 Historiam Prussiæ, c. 2 Pomeraniæ, c. 3 Marchiæ Brandenburgicæ, c. 4 majorum Diœcesium, Magdeburgi, Halberstadii & Mindæ, c. 5 minorum quoque, Camini, Brandenburgi, Havelbergæ, Lebusii, Sambiæ, Pomesamiæ & Varmiæ, c. 6 Clivicarum ditionum, & c. 7 Arausionensium fata enarrat, c. 8 vero nonnullarum parvarum Dynastiarum v. g. Ruppini, Regensteini, Hohensteini, Tecklenburgi, Mœrsæ aliarumque varios casus exponit, & c. 9 observationes quasdam, utrique parti non inutiles, addit. Sic etiam Tomi secundi prior pars accuratam Brandenburgicarum Provinciarum descriptionem in se continet; altera vero varia diplomata, tractatusque earum gratia initos, suppeditat; utraque etiam suis distincta capitibus. Etenim Part. I c. 1 generaliter omnium illarum status hodiernus, insignia & prærogativæ, situs, ubertas, & commercia, incolarum mores, religio, numerus, & quæ alia huc referri poterant, magno veritatis studio depinguntur; sequentibus vero capitibus quævis earum singulatim consideratur, ita ut non urbes solum arcesque potiores, sed & flumina, lacus, montes, sylvæ, cœnobia, præfecturæ, imo quoque pagi, in quibus aliquid memorabile contigit, cum familiis nobilium, virisque illustri dignitate conspicuis, qui vel Regimini præsunt, vel etiam Capitulorum Cathedralium membra habentur, quoad ejus fieri potuit, oratione exprimantur. Nobis tamen fas erit, & hic quoque solos tantum titulos capitum atque provinciarum annotare. Nimirum Autor noster cap. 2 Prussiam pertractat, c. 3 Pomeraniam cum annexis regio-

gionibus, Caſſubia, Vandalia, Camino, Lauenburgo, Butovia, ac Drahimo: c. 4 Marchiam Brandenburgicam, cum Ruppino, Crosna & parte Luſatiæ inferioris, ad eam quoque pertinente; c. 5 Magdeburgum & Halberſtadium, cum adſitis, Barbya, Mansfeldia, Reinſteino, Derenburgo, Wernigeroda, Quedlinburgo & Hohenſteino; c. 6 Mindam, cum Ravensberga, parte Lippiæ, Tecklenburgo & Linga; c. 7 Cliviam, Marcam & Mœrſam; cap. 8 Principatum Arauſionenſem & Neocomenſem, cum reliquis ad ampliſſimam hanc hereditatem ſpectantibus urbibus, arcibus & prædiis; item c. 9 alia quædam, Regi Boruſſiæ alibi ſubdita, v. g. caſtella in ora Guineæ, nec non exſpectantias quoque, quas vocant, percenſet, provinciarumque, in quas Regi Pruſſiæ jus ſucceſſionis competat, longum contexit catalogum, de quibus tamen, tempore deſtitutus, pluribus agere nequivit. Inde vero ad agnatos Regis converſus, c. 10 ditiones Marchionum in Franconia, & c. 11 Principum Zolleranorum in Suevia, ut & Columnenſium, Collaltinorum, Landiorumque, in Italia, opes & fortunas deſcribit, & illis denique corollarii quaſi loco c. 12 ob titulum communem, aliasque rationes, etiam Polonicam Pruſſiæ, & Suecicam Pomeraniæ partem, adjicit, una cum Ducatibus, Juliacenſi, & Montium, Dynaſtiaque Ravenſteinenſi, Electori alias Palatino parentibus. Quod vero ad alteram partem attinet, in quinque etiam capita diſtributam, complectitur illa 32 diplomata, recentiora tamen, paucisque incognita, unde illis recenſendis non immorabimur; ſed nonnulla potius, præ ceteris obſervatione digna, ex hoc opere excerpemus, cum inſtituti noſtri ratio nobis non permittat longius evagari. Et primo quidem non prætereundam putamus novam illam, quam Autor Tom. 1 Part. 1 c. 2 de origine gentis Brandenburgicæ propoſuit conjecturam. Non enim videtur ipſi Thaſſilo, primus ille (quantum adhuc ſcimus) Comes Zolleranus, unus ex iſtis duodecim Welphis fuiſſe, quos Irmentrudis, Iſenbardi C. Altorffenſis conjux, prodigioſo & forte fabuloſo partu in lucem edidiſſe fertur; ſed mavult illius genus ab antiquiſſimo pariter ac illuſtriſſimo priſcorum Bojoariæ Regum ſtemmate repetere; dum ſcilicet eum forte Comitis Alberti filium, Ducisq;

Bavariæ Grimoldi II nepotem fuiſſe opinatur, modo res ſe ita habeat, uti Pregizerus aliiq; tradidere, patrem ſcil. ejus in nonnullis veteribus monimentis Albertum appellari. Equidem Comitem illum Albertum in conjugio vixiſſe, liberosq; reliquiſſe, non conſtat, relatum potius legimus, eum, cœnobio Tigurino in Bavaria ſuperiori condito, primum ejus Abbatem factum eſſe: illud tamen huic opinioni forte non obſtabit, cum non a prima ſtatim juventute vitæ ſe Monaſticæ manciparit, ſed bellica virtute clarus ipſi quoque Papæ in Italia contra Longobardos militarit, adeoque non improbabile ſit, eum quoque uxorem duxiſſe, & ex ea hunc filium ſuſcepiſſe, antequam pro more iſtius ſeculi, exemplisque multorum aliorum v. g. Eberhardi & Warini Ducum Alemanniæ, Carolomanni Francorum Magiſtri, & Rachiſii Regis Longobardorum, incitatus, relicta conjuge & liberis, mundo valediceret. Boicam autem Thaſſilonis originem Autor noſter etiam ex nomine ipſius, apud alias nationes minus uſitato, ut & inſignibus Zolleranorum, quæ quaſi ex Bavaricis, nigro olim & albo colore (ſecundum Ertelium) diſtinctis, deſumta, probatum it; non unam quoque oſtendit rationem & viam, qua ille forſitan lares ſuos e Bavaria in Sueviam transferre coactus fuerit. Ceterum eum ipſe Autor huic ſuæ conjecturæ non multum tribuere videatur, nos quoque eam in medio relinquimus; & ad Fridericum III Burggravium Norimbergenſem progredimur, cui Imperatorem Rudolphum I Ducatum Franconiæ contuliſſe, aut ſaltem deſtinaſſe, c. 3 perſuaſum fere habet, eamque forte cauſam eſſe putat, cur non ſolum ipſe ejusque poſteri rem ſuam in Franconia ita conſtabilierint, ſed etiam ibi adhuc hodie aliquot Comites eorum Vaſalli ſint. Contra c. 4 dubitare videtur, utrum Elector Brandenburgicus Joachimus I in vaticinio ſuo Aſtrologico, de regia imo ſumma totius orbis dignitate, ſuæ familiæ debita, ad futura, & non ad ſua potius tempora reſpexerit, cum ſpes eſſet, vel ipſum Cæſareum, vel etiam fratrem ipſius Albertum Papalem aliquando honorem adepturum; nihil tamen definire audet, cum ignoremus, quo ſpeciatim anno, num ante, vel poſt electionem Imperatoris Caroli Quinti, prædictionem iſtam concinnarit. Reliqua

Digitized by Google

liqua, quæ Autor noster passim interserit, v. g. sitne Prussorum nomen a Borussis, an a Breucis, priscis Pannonicæ incolis, & Pomeranorum a Bojis, an vero a Bomareis derivandum; item an Brandenburgum a Brennis seu Breunis, certa quadam gente, an vero a Regibus suis antiquis, quorum commune nomen Brennus fuerit, (unde etiam Latinum Baro, & Beringi, Anhaltinorum Principum majores, originem suam habeant,) denominationem suam acceperit; hæc inquam, & plura talia, vel verbo notasse suffecerit. Multa enim Autor doctissimus de antiquis Germanorum rebus pulcra ac præclara minatur, Senones etiam primos illos Romæ domitores patriæ nostræ vindicaturus; quorum quoque memoriam adhuc in veteri Marchia restare putat, & multa p. 157 & 158 Tomi II nomina fluviorum & urbium, illius regionis, quam Senones olim in Italia obtinuerint, affert, quorum consimilia etiam ibi reperiantur; quæ tamen nos nunc omnia prætermittimus, cum Autor plus simplici vice promittat, se de illis aliquando, aliisque priscæ Germaniæ populis, & de his præcipue, qui Marchiam incoluerint, Suevis, Herulis f. Harlungis, Varnis, Venedis f. Vandalis, Longobardis, Marcomannis, & reliquis, peculiari opere acturum esse.

THOMÆ ITTIGII, THEOL. D. ET DIOECESEOS Lipf. Superintendent. Schediasma de Autoribus, qui de Scriptoribus Eccles. egerunt, cura L. CHRISTIANI LUDOVICI, P. P. cujus Auctarium & Annotationes accedunt.

Lipsiæ, apud heredes Tarnovianos, 1711, 8.

Plag. 13.

Qui B. Ittigii limata & omnis generis eruditione referta scripta, ut par est, magni faciunt, illi Cl. Editori gratum testabuntur animum, qui eximium hoc schediasma non solum in lucem ex Apparatu B. Autoris ad Hist. Eccles. MS. protulit, sed & annotationibus luculentis, partem ex B. Ittigii libris, quos sua manu notaverat, depromtis, partem ex proprio apparatu selectis, & eo pertinentibus, ut, quæ recentior ætas ad hoc argu-

gumentum superiorum studio adjecit, ea hic in unum conjuncta legantur. Institutum ipsa inscriptio satis manifestum facit, ex qua intelligitur, recensionem eorum Scriptorum hic institui, qui de Scriptoribus Ecclesiasticis quicquam commentati sunt. Totam tractationem ita distinxisse videtur B. Autor, ut primo loco de iis exponeret, qui data opera hoc argumentum persecuti sunt, deinde vero illos commemoraret, qui quocunque modo ad idem illustrandum aggressi sunt. Primum itaque locum tuetur Hieronymi Catalogus Scriptorum Ecclesiasticorum, quem ceteri, secundum temporis seriem consequuntur, partem antiquioris, partem recentioris ætatis. Hinc laudantur, qui vel de certi ordinis, certæve gentis, aut distincti argumenti Scriptoribus seorsim aliquid tradiderunt, ubi laudanda est Cl. Editoris industria, qui p. 63 seq. commentationes de scriptoribus Italis exstantes diligenter commemorat. Quod ad notas Cl. Editoris spectat, illæ non solum integras librorum inscriptiones, quas B. Autor summatim tantum indicaverat, sistunt, sed & passim observationes minus obvias complectuntur. Sic p. 98 sq. plagiarii quidam, ab aliis maximam partem neglecti, enumerantur. Index alphabeticus illorum, qui de Doctorum Ecclesiæ scriptis bene meriti sunt, legitur p. 153 seq. ubi spes nobis fit, fore, ut singulari dissertatione hoc argumentum aliquando tractetur. Quod ut optandum maximopere est, ita non minus probabitur consilium Cl. Editoris, quod ad edendum Lexicon Arabicum, idque Alcoranicum, ad exemplum Lexici Græci Schreveliani adornatum, pertinet, cujus spem in Præfatione hujus Schediasmatis fecit.

AN ENGLISH-SAXON HOMILY ON THE Birth Day of St. Gregory.

h. e.

HOMILIA ANGLO-SAXONICA OLIM IN Ecclesia Anglo-Saxonica die Natali St. Gregorii adhiberi solita, in linguam Anglicanam conversa ab ELISABETHA ELSTOB.

Londini, apud W. Bowyers, 1709, 8 maj.

Pl. 16.

Gy-

GYnæceum eruditum novam hic accipit civem, quæ cum aliis linguis, tum antiqua Anglorum dialecto exculta doctrinæ suæ specimen ista concione, in lucem prolata & conversa, edere instituit. Exponit illa de Gregorio, quem genti Anglicanæ ad Gentilismum dilapsæ primum autorem ad amplectenda Christi sacra extitisse, præter ceteros Beda Hist. Eccles. II, 1 observavit, quemadmodum ipse Gregorius lib. VI ep. VII studium, quod in hoc opere collocavit, significat. Quamvis enim jam antea salutaris doctrina per Petrum Apostolum, &, qui eum secuti sunt, Doctores in hac Insula exposita fuerit, hoc tamen felicitatis genus Britannis proprie sic dictis, qui tunc temporis eam incolebant, contigit, quod deinde Gregorius speciatim Saxonibus, in eam commigrantibus, & Gentilium superstitioni addictis, impertiit. Ad hoc negotium perficiendum inprimis Augustini opera usus est Gregorius, id quod in Præfatione fuse evincitur contra eos, qui a Britannis potius, quam a Romana Ecclesia hanc Anglo-Saxonum conversionem repetendam judicarunt. Deinde vero monetur, hinc non consequi, quod illa Ecclesia in istis erroribus hæserit, qui nunc quidem in Romana reprehenduntur. Contrarium jampridem ostendit Cl. Hickesius in Epistolis, quæ inter ipsum & Sacerdotem Pontificium intercesserunt p. 58 seq. idemque in Præfatione eadem fusius probatur, ubi quid de fide, de precibus, de Scriptura in vernaculum sermonem conversa, de suprematu Papæ, de cultu imaginum, ac de transsubstantiatione senserint, ex antiquis commentariis edisseritur. Tandem in calce refertur, concionem hanc exscriptam esse ex exemplo D. Hopkinsii, qui id ex Cottoniano Codice descripserat, numerari vero inter eas, quas Ælfricus in usum Ecclesiæ Anglo-Saxonicæ concinnaverat. Ipsa concio laudem Anglorum, ad doctrinæ puritatem postliminio traductorum, in Gregorium transfert, ejusque vitam ex Ælfredi Historia Angliæ, ex Latino ab eo Anglice translata, brevibus delineat, deinde vero fusius exponit consilium Gregorii de perducenda ad Christi doctrinam Anglorum gente, quod per interpretes ac præcones, Augustinum, Mellitum, Laurentium, Petrum, Johannem & Justum, aliosque Monachos exsecutus est.

p. 31.

Digitized by Google

est. Omnia, quæ hic traduntur, in notis textui substratis vel illustrantur, vel confirmantur, partim ex ipsis Gregorii Operibus, partim ex æqualium scriptorum monimentis. Sic p. 39 in notis exstat index librorum, quos Gregorius in Angliam misit, qui a Wanleyo confectus & Anglice translatus exhibetur. Eadem concio in Latinam linguam a Guilielmo Elstobio Fratre illius, cui ipsum authenticum textum debemus, conversa deinde legitur. Tandem agmen claudit Appendix, quæ aliquot Gregorii Epistolas, ac præter has animadversiones nonnullas, ad prioris homiliæ illustrationem facientes, comprehendit.

JOHANNIS ESKUCHE, MINISTRI EVANgelii in arce Groß-Friedrichsburg *in Africa, Miscellanea Sacra. Editio secunda, aucta dissertatione de veritate resurrectionis JEsu Christi propriis suis viribus, per GERARDUM OUTHOVIUM.*

Embdæ, apud Eddonem Tremel, 1710, 8.
Pl. 14.

SEdecim abhinc annis primum ab Autore hasce dissertatiunculas esse evulgatas eundemque interea mortem obiisse, ex Dedicatione intelligimus. Hanc excipit Outhovii Demonstratio veritatis resurrectionis Christi, propria sua virtute factæ, ex vocibus ἀναςῆναι & ἐγείρεσθαι, Socinianis, nominatim Melchiori Schaffero, opposita. Cui concedens, sæpius in Scriptura S. Christum a Patre resuscitatum dici, alia subjicit loca, ubi dicitur ἀναςῆναι, hoc est, ex Autoris quidem sententia, sua ipsius virtute resurrexisse. Ipsius Eskuchii Dissertationes breves sunt, & per modum orationum ecclesiasticarum compositæ. Harum I agit de loco *Dan. II, 44 & 45*, eumque de regno Christi in gentibus sub N. T. exponit. Diss. II illustraturus *Apoc. VII, 9-17* existimat, h. l. agi de regno Christi in hac terra, feliciorem que Christianismi statum prædici. Quanquam verosimilius est, in hoc capite Joannem prædicere, summa sævitia Christianos post rempublicam Judaicam sublatam vexatum iri, multisque Christo renuntiantibus, plurimos tamen ex omnibus gen-

gentibus perseveraturos, toleratisque quantiscunque cruciatibus evasuros ad felicissimum statum æternitatis. Diss. III de loco *Rom. VIII, 15* disserit. Ubi cum significari videatur, veros Christianos Sancto Spiritu præditos, ea, quæ Deus præcepit, non agere metu pœnæ & rigoris domini sui, quemadmodum servi, sed lubenti animo amore erga imperantem, amantissimum quippe patrem: Noster in alia omnia abit, docens, in V. T. Spiritum S. fidelibus parce ac parva mensura datum esse, in N. vero T. abundanter impertitum. Quare l. c. indicari putat, fideles V. T. accepisse Spiritum servitutis, fideles autem N. T. Spiritum adoptionis: in quo Cocceji placita eum sequi, manifestum est. Differt. IV ad *Apoc. XXI, 17-21* putat, portendi isthic bellum inauditum, idque latissime disseminatum, quo gentium turba prematur; Ecclesiam quoque ingrati animi culpa terribiles passuram persecutiones, Babylonem vero mysticam horribili judicio deletum iri. Diss. V locum *Jesaiæ II, 3* explicat de illuminatione gentium per Christum Diss. VI disserit *de religionis Christianæ defensione & propagatione.* Hic docet, veros Christianos semper exstitisse, Ethnicis & Pontificibus Romanis Ecclesiam affligentibus; Papatu olim deleto, omnes gentes ultimis N. T. temporibus ad religionem vere Christianam conversum iri, nominatim Ægyptios, Turcas & Judæos: Nec tum ullam fore sectam, sed concordiam summam & perfectissimum Christianismi statum in hoc mundo. Quam sententiam an rite probaverit Autor, aliorum esto judicium. Septimam eandem postremum dissertationem inscripsit *de doctrina Christi & Apostolorum.* Cujus hæc est summa: Nullam Papæ vel Episcoporum autoritatem valere in præscribendis & vel per supplicia asserendis dogmatibus, sed solius Christi & Apostolorum auctoritatem sequendam esse, &c.

CONTINUATIO EXCERPTORUM EX MEIBOMIANO Commentario MS. in Jobum.

Ad Cap. XXIV, 5-11.

A*Lii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum.* Sunt enim

enim hæretici, qui populis admiſceri refugiunt, ſed ſeceſſum vitæ ſecretioris petunt, & eo amplius peſte ſuæ perſvaſionis inficiunt, *quo* (*a*) quaſi ex vitæ meritis reverentiores videntur. Onagris autem comparantur, quod in ſuis voluntatibus dimiſſi a vinculo fidei & rationis ſunt alieni. *Egrediuntur ad opus ſuum.* Non enim Dei, ſed opus ſuum peragunt, dum non recta dogmata, ſed propria deſideria ſequuntur. *Vigilantesque ad prædam, præparant panem liberis.* Ad prædam vigilant, qui verba juſtorum ad ſenſum proprium ſemper rapere conantur, ut per hæc perverſis filiis panem erroris parent. *Agrum non ſuum demetunt.* Agri vel vineæ nomine eccleſia ſignatur, quam perverſi prædicatores demetunt, & autorem ejus in membris opprimendo vindemiant: qui creatoris gratiam perſequentes, dum quosdam de illa, qui recti videbantur, rapiunt, quid aliud, quam ſpicas, vel botros *animorum* (*b*) tollunt? *Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non eſt operimentum in frigore.* Sicut veſtimenta corpus, ſic bona opera protegunt animam. Hæretici itaque, cum quorundam bona opera deſtruunt, veſtimenta tollunt. *Quibus non eſt operimentum in frigore.* Operimentum ad juſtitiam pertinet, frigus ad culpam. Alget ergo & tegitur, qui ex alio opere ferveſcit ad juſtitiam, ex alio frigeſcit ad culpam. Sed cum hæretici talibus bona opera ſubtrahunt, agunt, ne in frigore habeant, unde veſtiantur. *Quos imbres montium rigant*: id eſt, fluenta prædicatorum ſacrant. *Et non habentes velamen, amplexantur lapides.* Dicit fortes in eccleſia viros, ut martyres. Qui itaque de nullo opere ſuo confidunt, ſed ad ſanctorum martyrum protectionem orando currunt, quid iſti faciunt, niſi *qui* (*c*) bonæ actionis velamen non *habent* (*d*), lapides amplexantur. *Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperum ſpoliaverunt.* Hæretici deprædantes vim faciunt, *qua* (*e*) contra infirmas fidelium mentes verborum & operum violentia graſſantur. Vulgum pauperem ſpoliant, quia, dum doctis non prævalent, indoctos a velamine fidei denudant. *Nudis & incedendentes*

(*a*) leg. *quod.* (*b*) leg. *animarum.* (*c*) leg. *quod.* (*d*) leg. *habentes.* (*e*) leg. *quia.*

dentibus absque vestitu & esurientibus tulerunt spicas. Qui nec bona nec mala operatur, nudus est & otiosus: qui mala agit, nudus incedit, quia sine velamine boni operis per iter pravitatis *pergit, esurientibus (f)* & per pœnitentiam pabulum verbi *concupiscentibus.* *Hæretici (g)* spicas tollunt, quia in eorum mente patrum sententias destruunt, quæ per spicas significantur. Quia dum per figuram eloquia proferuntur, ab iis tegimen litteræ, quasi aristarum paleas, subtrahimus, ut medulla spiritus reficiamur. *Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.* Qui ecclesiam persequuntur, torcular calcant. Nam dum injusti justos deprimunt, botros sub pedibus mittunt, qui carne exuti ad cœlestia velut in apothecam currunt. Calcant autem & sitiunt, qui agendo crudelia eo ipso crudeliores fiunt, & graviora facere ambiunt: quos cum contra Catholicos hæretici agere crudelia conspiciunt, inter acervos eorum meridiantur. *Qui calcatis torcularibus sitiunt*, quia eorum se multitudini adjungunt, quos vident gravia agere & adhuc graviora sitire: & cum per se non possunt persecutionem suscitare, potentes seculi ad hoc excitant, quorum fervor dum eorum desideria satiat, in eorum actibus, quasi in meridie, quiescunt,

Ad Cap. XXVI, 2. 3. 4.

Cujus adjutor es? nunquid imbecillis? &c. Adjuvare imbecillem, caritatis est: adjuvare potentem velle, elationis est. Et est sensus. Dum eum juvare intendas, sub cujus magnitudine succumbis, quod impendis solatium, de ostentatione est, non de pietate. *Cui dedisti consilium?* Consilium dare stulto, caritatis est: consilium dare sapienti, ostentationis est: consilium dare ipsi sapientiæ, perversitatis est. Unde sequitur, *& prudentiam.* Omnis, cui prudentia est, recta est. *Plurima* non est, quia non plus appetit sapere. *Nonne eum, qui fecit spiramentum?* Baldad, quia Job flagellatum pro culpa credidit, occultum Dei judicium, quod venerari debuit humiliter, superba nisus est temeritate penetrare. Ipsi ergo se per prudentiam prætulit, cujus judicium non intelligendo judicavit. Sed quia Job, ecclesiæ typum gerens, pauca in superborum correctione protu-

(f) leg. *pergit. Esurientibus.* (g) leg. *concupiscentibus hæretici.*

Digitized by Google

lit, repente se ad doctrinam per sententias expandit, dicens: (v. 5) *Ecce gigantes gemunt sub aquis.* Gigantes, superbi: aquæ sunt populi. Elati autem, dum in hoc seculo assequi honorem celsitudinis cupiunt, sub ponderibus populorum gemunt. Eis populis supponitur quis mente, quibus supponitur dignitate. Et his verbis indicatur, quod omnis superbia eo ipso in imo jacet, quo se in altum erigit.

Ad Cap. XXIX, 19, 20.

Radix mea aperta est juxta (*b*) *aquas.* Radicis nomine occulta cogitatio signatur. Juxta aquas radix aperitur, quoniam ad percipienda veritatis *fluentia* (*i*) latenter cogitatio mentis aperitur. *Et ros morabitur in messione mea. Subaudis*, (*k*) *dicebam.* Messio ecclesiæ accipitur, cum perfectæ animæ corporibus abstractæ velut maturæ segetes a terra decisæ, ad cœlestia horrea demigrant. Ros morabitur in messione, quia gratia desuper veniens agit, ut digni simus, qui de inferioribus colligamur. *Gloria mea semper innovabitur: Quia amissam* (*l*) gloriam deplorat: quia eos, quos ipse novæ vitæ militare crediderat, vetustis desideriis servire cognoscit.

Ad Cap. XXXI, 25, 26, 27, 28,

Intellectus vel otio torpet, vel elatione vanescit, & ideo ait: *si lætatus sum.* Cum quis, quæ intelligit, operatur, ex eo, quod foras ostenditur, sæpe labitur. Sed beatum Job sicut intelligentiæ aurum non extulit, sic nec lumen operationis. Et hoc est, *si vidi solem. Bene* (*m*) soli, boni bona sua non vident, quæ aliis videnda præbent, nec lunam, id est, famam boni operis, quæ in tenebris ambulantibus lucet. Hæc enim Job non extulit, quæ plus timenda. *Tunc* (*n*) enim, quasi alta arbor, flatibus amplius agitatur, quæ per intelligentiam erat quasi in semine operationum mortua. De laudibus vero non modo non est factus arrogans in verbis, sed nec in tanta cogitatione. Et hoc est, *lætatum est cor meum in abscondito.* Et quia inconsiderata mens, favoribus erecta, aliquando laudat, quæ

(*b*) Bene ita in MS. non *secus*, ut in Vulgata versione. Nota Relandi. (*i*) leg. *fluenta.* (*k*) leg. *subaudi*, nempe e principio versus 18. (*l*) leg. *Amissam.* (*m*) leg. *Pane.* (*n*) leg. *Fama.*

Digitized by Google

quæ fecit, addit: *& osculatus sum manum meam ore meo. Qua iniquitas est maxima.* Omne peccatum, quod ex infirmitate est, spiritum non perdit, quia a Deo veniam quærit. Præsumtio vero, quanto longius est ab humilitate, tanto gravior in desperatione est, &, dum vires sibi tribuit, a Deo non requirit. - - Dum mali bona mirantur, lucerna ardet in nocte. Si & boni optima mirantur, sol fulget. *In die* (o) dum bonum actione corporis lucet, lucerna est, id est, lumen in testa: dum contemplatione mentis, sol de cœlo.

Ad Cap. XXXVIII, 7.

Cum me laudarent simul astra matutina. Incarnationis Christi mysterium etiam electi angeli mirati sunt, quia primi in tempore creati sunt, non in initio. Astra matutina dicuntur, vel quia sæpe ad exhortandos homines missi, dum venturum mane nuntiant, ab humanis cordibus præsentis vitæ tenebras fugant. Quæ matutina astra etiam cum vespertinis Redemtoris potentiam laudant: quia cum redemtis in fine mundi hominibus largitatem supernæ gratiæ glorificant. *Et jubilarent omnes filii Dei.* Jubilatio dicitur, cum cordis lætitia oris efficacia non expletur. Laudant itaque angeli, qui jam tantæ claritatis latitudinem in sublimibus vident: jubilant vero homines, qui adhuc in inferioribus, oris sui angustias sustinent: quæ quia futura Dominus noverat, facta narrat. Sed quia cum boni jubilant, malos invidia inflammat, quos tamen Dominus temperat, de his protinus subdit.

Ad principium capitis XXXIX.

Ibices (p) parva quadrupedia dicuntur, quæ *in petris morantur* (p) & pariunt: & ruentia *in suis se cornibus illæsa suscipiunt.* (p) In quibus magistrorum spiritualium persona signatur, qui velut ibices in petris pariunt, quia in doctrina patrum, qui petræ pro soliditate sunt vocati, ad conversionem animas gignunt. Ipsi, velut ibices, casus nullius damna sentiunt, dum in suis cornibus excipiuntur: quia, quicquid ruinæ temporalis adversitatis accesserit, in testamentis se Sacræ Scriptu-

(o) leg. *Inde.* (p) Sublita verba Isidorus Originum libro XII cap. de ibicibus agens exscripsit, observante Relando.

pturæ suscipiunt, & quasi cornuum exceptione salvantur. Ipsi corvi vocantur, qui interemtis vitiis, quasi extinctis serpentibus, vivunt, & de ipsa extinctione vitiorum ad fontem vitæ acrius inardescunt.

Ad Cap. XLII, 15.

Deditque eis pater suus hereditatem inter fratres ipsarum. Ergo ex perfectorum numero speciosæ memorantur. Ipsa etiam ex imperfectorum typo velut infirmæ mentes hereditatem accipiunt. Sorores ergo cum fratribus ad hereditatem perveniunt: quia infirmi ad cœlestia cum fortibus admittuntur. *Vixit autem Job post hæc. Vacuus dierum* est, qui & quamlibet multum vixerit, ætatis suæ tempora in vanitate consumsit: at contra *plenus dierum* dicitur, cui nequaquam dies sui pereundo transeunt, sed ex cotidiana mercede boni operis apud justum judicem, & postquam transacti sunt vel fuerint, reservantur. In typo ecclesiæ, si 14 per denarium ducimus, ad centesimum & quadragesimum numerum pervenimus. Et recte *Ecclesiæ & multiplicata (g)* 10 & 4 computatur: quia utrumque testamentum custodiens, & tam secundum legis decalogum, quam secundum Evangelii quatuor libros vivens, usque ad perfectionis culmen extenditur. Bene autem Job post flagella vivere dicitur, quia ecclesia prius flagello disciplinæ percutitur, & postmodum vitæ perfectione roboratur. Quæ etiam filios suos, & filios filiorum suorum usque ad quartam generationem conspicit: quia hac ætate, quæ annuis 4 temporibus volvitur usque ad finem mundi, per ora prædicantium nascentes sibi soboles contemplatur. Videt filiorum filios, cum ab eisdem ad finem gigni & alios agnoscit. Quæ senex & plena dierum moritur: quia subsequente luce ex mercede quotidianorum operum, deposito corruptionis pondere, ad incorruptionem spiritualis patriæ mutatur. Plena dierum moritur, cui labentes anni non transeunt, sed stantium actuum retributione solidantur. Plena dierum moritur, quia per hæc transeuntia tempora id, quod non transit, operatur. - - Usu veteris vitæ fœminæ inter mares hereditatem non habent: quia le-

(g) leg. *Ecclesia ex multiplicato.*

Digitized by Google

legis ſeveritas fortia eligens,infirma contemnens,diſtricta potius ſtuduit quam benigna ſancire. Sed pio Redemtore veniente,& infirmus cum perfectis ad regnum aſſumitur.

Miſcella excerpta ex variis paginis Codicis MSti.

Pag.3. Sicut omnes juſti, ita Job,non modo verbis,ſed rebus,Chriſtum præſignavit: ut per paſſionem paſſurum oſtendat Chriſtum,id eſt,caput cum corpore,quod eccleſia eſt. Uxor ejus carnales ſignificat, qui intra eccleſiam, quo per fidem propius ſunt,durius in vita premuntur: Amici Job hæreticos, qui ſpecie conſulendi decipere volunt,& dum quaſi pro Domino loquuntur,veritati adverſanrur. Job *dolens* dicitur, quo paſſio Chriſti vel labor eccleſiæ exprimitur. Eliphaz, *domini contemtus:* id eſt,heretici, qui,dum falſa de Deo ſentiunt, eum ſuperbiendo contemnunt. Baldad,*vetuſtas*, id eſt,ſola,quia non intentione bonâ,ſed appetitu gloriæ loquuntur: id eſt, non zelo novi hominis, ſed pravitate vitæ veteris. Sophar, *diſſipatio ſpeculæ*, vel *ſpeculatorem diſſipans:* quia hæretici mentes ſuperna contemplantes verbis pervertere appetunt. Contemnendo ergo Deum,in vetuſtate ſe retinent, in qua manentes, malis ſermonibus ſpeculantibus nocent. Sed quia & ipſi aliquando ad eccleſiam redeunt,hæc *annorum* (r) reconciliatio oſtendit,pro quibus Job orat: quia hæreticorum ſacrificia Deo non ſunt accepta, niſi manibus eccleſiæ oblata. Septem procis ſacrificia offeruntur, quia,dum ſeptiformem Spiritum accipiunt, quaſi ſeptem oblationibus expiantur. Tauri & arietes pro eis oblati ſunt. In tauro cervix ſuperbiæ ſignatur: in ariete ducatus gregis, quia per ſuperbiam ab eccleſia reſilientes,poſt ſe infirmas greges trahebant.

Pag. 147. *Sardonychus* terræ rubræ ſimilitudinem tenet: *ſapphyrus* aeriam tenet ſpeciem.

Pag.148. Et *topazion* de Æthiopia,pro eo, quod omni colore reſplendet, *topazion* quaſi *topadion* vocatur.

Pag.150. Mos veterum fuit, ut ſeniores in porta civitatis conſiſterent,& cauſas innocentium judicarent,ſi urbis populus eſſet pacificus, in quam diſcordes ingredi non liceret. Quod & fecit divinus Job. *P.158.*

(r) leg. *amicorum.*

Digitized by Google

Pag. 158. Adversariorum semita fluctibus comparatur, quia pravorum insolenti inquietudine molesta, ad obruendam, ut ita dixerim, navem cordis, quasi tempestas illabitur.

Pag. 169. Librum in humero portare, est Scripturam Sacram operando perficere.

Hactenus Specimen operis ad nos transmissum. Epicrisin proxime suppeditabimus.

CENTURIA PRIMA QUÆSTIONUM, IN quibus variæ Juridico-Politicæ nec non jocoseriæ ad theoriam atque ad praxin accommodatæ materiæ mediæ pertractantur, & quoad usum quotidianum Decisionibus & Observationibus nonnullis non passim obviis decenter illustrantur, composita a D. CHR. FRID. PLATHNER.

Goslariæ, apud Joh. Christoph. König / 1711, 4.
Plag. 12.

Eos, qui utile dulci miscent, omne ferre punctum, tritum non minus quam verum est dicterium. Illorum classe Consultissimus Autor censeri, ac prima hac Quæstionum centuria prodesse pariter ac delectare voluit; Nostrum est nonnulla inde depromere, & Lectoribus exhibere specimina. In Quæstione I disquiritur, utrum pactum, quo maritus imperio suo in uxorem renunciat, validum sit? Sed cum talis renunciatio legi divinæ ut & publicæ, nec non ipsi honestati Nostro repugnare videatur, ideo eam, licet juramento confirmatam, invalidam putat, quoad fœminam tamen imperio civili gaudentem potestatem maritalem velut dormire, si maritus autem furiosus sit, eam in solidum, si inopia laboret, aliquam ejus particulam uxori accrescere, simul existimat. In Quæstione VI quærit Consultissimus Autor, an Vasallus, qui absque lascivia, in allen Ehren/ Domini sui directi uxorem osculatur, nostro ævo feudum amittat? De quo pro diversitate consuetudinis diversimode pronunciandum esse censet. In urbe Neapolitana capitale esse, osculari mulierem, sed in aliis regionibus moris esse, ut osculo

se

ſe invicem convenientes excipiant, juxta hanc igitur conſuetudinem ſi oſculatio ſimplex ſit, omnem injuriandi, vel adulterandi animum abeſſe præſumi, adeoque ceſſante juris feudalis ratione, ejusdem diſpoſitionem, niſi invitæ obtrudatur oſculum, ceſſare arbitratur. An jus ſuccedendi in bona Cœlibum, das Hageſtoltzen-Recht/ legale habeat fundamentum in Quæſtione XV expenditur? Et licet matrimonium contrahere regulariter non ſit juris coactivi, ſed permiſſivi, adeoque libertas illa, qua quis cœlibatum matrimonio præfert, extra pœnam conſtituta videatur, attamen Noſtri ſententia eo tendit, quod, cum coactio hæc, ut quis matrimonium magis contrahere & liberos procreare, quam in cœlibatu vivere debeat, non ſit talis quoad ſpeciem actus & abſoluta, ſed meri exercitii & reſpectu bonorum, quæ ſunt ſub poteſtate Imperantis, ſaltem diſponat ac publicæ utilitatis rationibus, juxta quas ille Reipublicæ magis inſervit, qui liberorum procreationi operam dat, quam qui improlis vivit, nitatur, liberorum defectus per bonorum a Cœlibe relictorum incorporationem merito reſarciatur. Quæſtio XVIII huic themati: an Viduo ſit magis conducibile appetere virginem, quam viduam in uxorem? deſtinata eſt: Quamvis vero dentur nonnullæ rationes, quæ virginem viduæ præferri ſuadeant, Noſter tamen hoc omne cujusve affectui & judicio relinquendum eſſe cenſet: nam omnia proſpere eſſe ſucceſſura, modo amoris fundamentum ſit genuinum & cum Deo cœptum matrimonium. In Quæſtione XXXIX diſceptat Noſter, an fœmina in habitu militari deſerens ut transfuga puniri poſſit, quod affirmandum cenſet, cum prohibitio de transfuga inter leges civitatis relata ſit, eamque nemo ignorare debeat, niſi ſtultus videri velit. In Quæſtione LVII disquiritur, cui competat protectio Encœniorum, der Kirchweih-Feſte oder Meſſe/ ſi alter Centenam, alter vero Vogteiam habeat? Licet autem Beſoldus protectionem illam tribuat Centenæ, hodie tamen eam inter fructus Jurisdictionis ſimpliciter dictæ referendam, adeoque Vogteiam quoque habenti protectionem Encœniorum cum omnibus juribus & emolumentis inde reſultantibus competere doctiſſimus Autor exiſtimat. Curioſa quæ-

Digitized by Google

ſtio eſt, quæ N. LXI habetur: an feudum ſub pacto certorum oſculorum uxori alicui conferri, & ab eadem accipi poſſit? Et quamvis tale pactum rem illicitam comprehendere, adeoque invalidum eſſe videatur, attamen cum præſumtio delicti excluſiva præſumtioni delicti incluſivæ in dubio præferenda, & oſcuatio tam diu pro re licita habenda ſit, donec turpitudo doceatur, Noſtro pactum illud non improbandum videtur.

ELOGIUM ILLUSTRISSIMI VIRI EZECHIELIS L. B. DE SPANHEIM.

QUæ ſingula magnos ac illuſtres reddere poſſe exiſtimantur, dignitatum excelſiſſimarum ſplendor, ſummorum Principum favor, graviſſimorum negotiorum feliciſſima cura, rarum in tanto faſtigio vaſtiſſimæ ſcientiæ decus, cumque his omnibus conjuncta ſumma humanitas ac modeſtia, ea univerſa in illuſtri illo, quod præfiximus, Nomine ornando veluti conſpiraviſſe compertum eſt. Cui proinde tantum debet Germania noſtra, ut ſperandum ſit, fore inter Germanos, qui tanti Viri manibus juſta peragat, vitæque in publicis negotiis pariter & ſtudiis reconditiſſimis ad raram ſenectutem transactæ ex inſtituto ſuſcepta enarratione & Rei publicæ pariter literariæque ſerviat, &, quam venerabunda mente memoriam Spanhemianam Germania inſolito ab ipſo colluſtrata jubare colat, publice teſtetur. Nos, quod unum licet ex inſtituti noſtri rationibus, donec id fiat ab alio, paucis potiſſima vitæ ejus momenta, ac virtutis monimenta notabimus ac ſtrictim perſequemur. Patrem habuit Ezechiel Spanhemius noſter Celeberrimum quondam primo Genevenſium, inde Lugdunenſium in Batavis Profeſſorem Theologum Fridricum Spanhemium, cui primogenitus ex Charlotta a Portu, Petri a Portu nobilis inter Pictavienſes Viri Filia, (qui Guil. Budæi ſummi illius Græcæ Literaturæ in Gallia Atlantis ex Filia Pronepos erat,) natus eſt Genevæ anno 1629. In iſta urbe jacta ſtudiorum fundamenta ab ipſo ſunt ea ingenii felicitate, ut, ubi cum Parente Lugdunum vocato A. 1642 eo accederet, ſtatim magnam apud Viros eru-

ditos, cumprimis Salmaſium Heinſiumque, de ſe moveret exſpectationem, ab ipſis illis Viris perpetua cum juvene adhuc Spanhemio conſuetudine fotam veluti ac nutritam. Sane jam tum is erat noſter, cui Latinam Anthologiæ Græcæ Verſionem demandare in animo habebat Salmaſius, ſuo, quem meditabatur, Commentario jungendam, quem cum nunquam ad umbilicum perduxerit hic, conſilium quoque alterum effectu caruit. Emergere vero jam tum Spanhemius noſter, quanquam juvenili fœtu, quem immaturum poſtea pronunciavit, dum in Academia Lugdunenſi A. 1645 publicis Theſibus ſine Præſide defenſis contra Ludov. Capellum pro antiquitate Literarum Hebraicarum, quas quadratas vocant, adverſus Samaritanas diſputat, motus vero ab iſta ſententia paulo poſt, ut ipſe profitetur, literis Bocharti ea de re ad ipſum juvenem humaniſſime ſcriptis. Ad majora vero paulo poſt progreſſus, pietati cumprimis in Parentem, quem in medio reſpondendi ad Amyraldi contra Librum de univerſali Gratia Objectiones apparatu fata tulerant, primitias laborum ſuorum ſacravit. Nempe, cum miris convitiis & jactatis ad populum fabulis memoriæ Parentis inſultaret Amyraldus ipſe & ſequaces, noſter eodem adhuc anno 1649 edita Critica Disquiſitione contra Amyraldum, Patrem, ut par erat, vindicavit. Redux vero inde Genevam, tituloque Profeſſoris Eloquentiæ ornatus, nihil, quod ſciamus, publicæ luci tradidit præterquam duas Orationes, de Præſepi Chriſti alteram, alteram de ejus Cruce, Latine dictas, at Gallice ab ipſo translatas editasq; Genevæ A. 1655, quarum priorem Berolini poſtea A. 1695 iterum recudi curavit. Sed paulatim magis effulſit virtutum pariter & dignitatum ejus ſplendor, ſiquidem Geneva Heidelbergam ad Electoris Palatini Caroli Ludovici aulam provectus, iſtic tantopere Electori ſe probavit, ut unigeniti Principis Caroli, qui deinceps ultimus iſtius Familiæ fuit Elector, moribus ſtudiisque formandis præficeretur, ac ad conſilia quoque Electoris adſciſceretur. Quibus quidem muneribus quam dignum ſe præſtiterit in difficillimis temporibus, quibus Aula Electoris per ortam cum Conjuge ſimulationem graviſſimam mire dividebatur, dicere non eſt hujus loci. Id

tantum monendum, Politicæ ſcientiæ ſuæ ſpecimen inſigne ab ipſo fuiſſe editum A. 1657 publicato Diſcurſu, quo Jus Imperii Romani res durante Interregno vicario nomine adminiſtrandi Electori Palatino adverſus Bavariæ Electoris machinationes & quæſitum ad illud titulum eximie defendit. Quanquam in iſtis politicis negotiis ne tum quidem oblitus ſit elegantiorum Muſarum, quarum amatores, edita Heidelbergæ A. 1660 Juliani Cæſarum Verſione Gallica elegantiſſima, Obſervationibus doctiſſimis illuſtrata, maximopere ſibi devinxit, ac multo magis adhuc, cum ſe ipſum veluti ſuperans, ejusdem operis, jam tum apud omnes abſolutiſſimi nomen merentis, novam Editionem multum priore exactiorem auguſtioremque Lutetiæ Pariſiorum A. 1585 adornavit. Aſt, ut in ordinem redeamus temporum, commodum noſtro accidit, & cum illo amore, quo antiquitates omnes ardebat, maximopere conveniens, quod ab Electore ipſo A. 1661 menſe Majo demandatum fuerat ipſi, iter in Italiam ſuſcipiendum. Etſi enim iſto itinere jubebatur ab Electore eo conniti, ut antiquum cum Principibus Italiæ commercium Domus Palatinæ inſtauraretur, omniumque Principum illorum, ac præcipue Curiæ Romanæ ſtatus, ratio gubernandi, ſtudiaque ipſi penitus fierent perſpecta, atque hoc omne noſter ſumma cum cura exſequebatur, fuit tamen ea Viri ſummi dexteritas ſemper, ut neque in iſto itinere, nec deinceps graviora publicaque negotia quicquam nocuerint divino illi ſtudio, quo rem omnem literariam proſequebatur. Sane eum & Romæ perpetua fere Chriſtinæ Reginæ, quæ & ipſa literas iſtas deperibat, conſuetudine, ac reliquorum, quos Roma tum habebat, Eruditorum familiaritate uſum fuiſſe conſtat, ac, poſtquam illic omnia antiquitatis monimenta curioſe luſtraſſet, ulterius progreſſum Siciliam quoque & Maltam adiiſſe, nihil, quod a venerabili antiquitate in oris iſtis erat ſuperſtes, imperveſtigatum relinquentem. Cujus rei teſtimonium habemus locupletiſſimum Opus de Præſtantia & uſu Numiſmatum, tum primum Romæ A. 1664 imperfecte quidem, ſi ſequentes Editiones velis ſpectare, at eo tamen cultu luci publicæ datum, qui vel tum ſummorum in iſto ſtudio Virorum ampliſſimas laudes mereretur,

Digitized by Google

tur. Redux vero ex Italia Heidelbergam mense Aprili A. 1665 factus, (quod iter susceperat cum Serenissima Vidua Electrice Brunsuicensi adhuc superstite Sophia, quæ tum quidem Princeps Osnabrugensis erat,) statim ab Electore Palatino publicis negotiis curandis adhibebatur, missus ab eo A. 1665 ad Lotharingiæ Ducem, ac sequenti ad Electorem Moguntinum, quo etiam, cum adfuisset collationibus Oppenhemii, Spiræ & Heilbronnæ de rebus Palatinatus habitis, in Galliam adhuc mittebatur. Statimque Bredanæ Pacificationi A. 1667 assistere jussus, mox iterum A. 1668 in Galliam revertebatur, numero Deputatorum Collegii Electoralis & reliquorum Imperii Principum ad Regem Galliæ adscriptus. A quorum munerum gravissimorum occupationibus decisas veluti parcissime horas eo tamen fructu abundare vidit eruditus Orbis, ut produxerint illæ A. 1671 Lutetiæ publicatam alteram Editionem insignis de Præstantia & Usu Numismatum Operis, multo, quam prima, ornatiorem, auctiorem perfectioremque. Cui altero statim anno successit de Nummo Smyrnæorum inscripto: Σμυρναίων Πρυτάνεις seu de Vesta & Prytanibus Græcorum Diatriba, quæ selectis Seguini Numismatibus adjecta tum prodiit, inde vero luculentior & copiosior, multisq; aliorum numorum explicationibus illustrior, Tomo V Thesauri Antiquitatum Romanarum Græviani inserenda, ab ipso Autore fuit communicata. Ille vero paulo post Electoris personam in Pacificatione Noviomagensi A. 1672, deinceps vero apud Fœderati Belgii Ordines Principemque Arausionensem, mox etiam apud Britanniæ Regem Carolum II sustinere jussus, dum ea ageret, Lutetiæ A. 1678 Epistolam, qua de Rich. Simonii Historia Critica judicium suum exposuit, publicari fecit. Non multo vero tempore interjecto, Palatino Electore consentiente, Aulæ Serenissimi Electoris Brandenburgici adscriptus noster, ab hoc A. 1680 Ablegati Extraordinarii titulo ad Regem Galliarum ire jubebatur, apud quem eo munere ad annum 1689 usque summa cum laude ac ipsius aulæ Francicæ existimatione defunctus est. Quo tempore & Juliani Cæsarum nova, quam memoravimus, Editio documentum edidit virtutis, & pietatem imprimis ejus de-

demonstravit benignissima plurimorum Protestantium, qui revocato Edicto Nannetensi Francia exire cogebantur, in propria domo receptio, præstitaque illis, usque dum commode patrium solum vertere possent, tutela. Tacemus perpetua cum Viris eruditis Galliæ in suo hospitio commercia, quæ tantum pellexere illorum animos in Spanhemii amorem, ut discessum ejus ex istis oris non mediocriter dolerent omnes. At iste a negotiis tam arduis paululum animum relaxans secessus, cum Berolini ab anno inde 1689 degeret, tanto uberiores fructus foeneratus est rei literariæ, quorum initium constituerunt scriptæ ab ipso A. 1691 ad Laurentium Begerum Epistolæ, cum Observationibus & Conjecturis Begeri ad XXIV antiqua Numismata publicatæ, reconditam plane eruditionem spirantes. Quibus successere post novam Dissertationis de Vesta Editionem, Epistolæ quinque A. 1695 ad Andream Morellium scriptæ, quas ille Specimini suo Rei universæ Nummariæ antiquæ adjunxit. Splendorem vero haud vulgarem paulo post conciliavit Vir magnus Grævianæ Callimachi Editioni, in qua Observationes Spanhemianas insertas esse, plurimumque decoris illi afferre, notum est. Qua felicitate quoque usa est Operum Juliani Editio Lipsiensis A. 1696 publicata, insignissimis Spanhemii Commentariis ad Orationem primam & Præfatione satis ampla collustrata. Cui operæ successit apud nostrum amplissima de Orbe Romano Commentatio, publicata primo A. 1697 & inserta Volumini XI Thesauri Antiquitatum Græviani. Quibus operibus condecoratum otium veluti literarium Berolinense commutare jussus est iterum cum strepitu aulæ, publicæque rei cura, post Pacem nempe Rysvicensem A. 1697 iterum ad Regem Galliæ ablegatus, apud quem ad annum usque 1702 hæsit, medio tempore a Serenissimo Electore Brandenburgico, cum Regis Borussiæ titulos Majestatemque suæ Familiæ vindicaret, Liberi Baronis insignibus ac honoribus ex merito ornatus. At, cum bello recens orto cessaret Aulæ Borussicæ cum Gallica commercium, Legati Extraordinarii Regii titulo ad Potentissimam Britanniæ Reginam missus est A. 1702, primus honores ibi Regiis Legatis tribui solitos sibi vindicaturus. Quos

sane

ſane cum Regis ipſius, quem repræſentabat, Majeſtate propria ipſi merita pepererunt ampliſſimos, quippe qui cum tota Familia Reginæ maximæ eſſet commendatisſimus, in curandis negotiis cum ſumma dexteritate felicisſimus, ac præterea nemini non ex ea gente, in qua vivebat, longe dilectisſimus. Neque vero ſterile ipſi ſolum fuit Anglia, ut non, vel ſenio ingraveſcente, vigor antiquus diffuſisſimæ eruditionis identidem productis fructibus ſeipſum oſtenderet. Habemus ejus rei documenta novam Diſſertationum de Orbe Romano Londini A. 1704 curatam Editionem, nec non ſuppeditatas Cl. Kuſtero ad ornandam novam Ariſtophanis Editionem Obſervationes in tres priores illius Comœdias, publicatas A. 1709. At cumprimis ſenio tam illuſtris Autoris dignum eſt Opus immortale de Præſtantia & Uſu Numismatum, cujus priores Diſſertationes tertia Editione Londini A. 1706 facta ita excultas dedit, ut nihil ad venuſtatem & perfectionem Operis deſiderari poſſe videatur. Qua facie excultas reliquas Diſſertationes, additasque tres novas publicare cum ipſe properaret Illuſtris Autor, publicatas videre anhelaret Orbis Eruditus, tanto funeſtius haud dubie eſt fatum, quod inſigne opus occupavit, ipſumque Virum ſummum noſtris rebus exemit. Obtigit hoc illi, vigenti adhuc paulo ante pro ratione ætatis, A. 1710 de improviſo, non tamen imparato, ad meliores occupationes eum avocans menſe Novembri, ætatis, raro ſenii exemplo, anno 80, menſibus 11 ſuperato. Quem virum quantum æſtimaverit Anglia, in qua fatis conceſſit, juſtis ipſi in Weſtmonaſterienſi Abbatia perſolutis, commonſtravit. Quanti ipſum fecerit Rex Borusſiæ Serenisſimus, emta ab eo publicoque loco aſſervata inſigni Bibliotheca Spanhemiana, quæ jam ſchedis Viri Illuſtris ipſius Regis juſſu Londini ſtudioſe collectis augebitur, duraturum ad omnem memoriam eſt documentum. Quo tamen longe magis durabilia ſunt monimenta inter Eruditos ab ipſo poſita, quibus ſperamus acceſſuram propediem reliquarum de Præſtantia & Uſu Numismatum Diſſertationum novam Editionem, ab Illuſtri Viro ante obitum prælo penitus paratam, præter novas, quas adjicere meditabatur, Diſſertationes

Digitized by Google

tiones tres, quas cum desideratissimo ad Æschylum Commentario aliisque inter adfecta Viri summi Opera posthac collocabimus. Satis vixisse certum est Spanhemium, qui ea possit in rem publicam literariamque merita ostendere, quæ apud omnis generis homines summam ipsi & viventi & post fata pararunt existimationem, præterquam apud eos, quos summa ipsius modestia non potuit eo adducere, ut parcerent Viris summis vel post fata obtrectare, ac matura sui Emendatione Infamiam suam eluere discerent.

NOVA LITERARIA.

PArisiis Renatus Massuet, Ord. Bened. qui nuper novam Irenæi editionem procuravit, in eo est, ut Annalium Benedictinorum, quorum quatuor Tomos Joannes Mabillonius typis vulgavit, quosque Theodoricus Ruinart continuare, immatura morte præventus, haud potuit, Tomum V, ab ipso Mabillonio usque ad A. 1157 productum, prelo subjicere parat, simulque reliqua ad nostra usque tempora pertexere constituit. Cum vero aliorum etiam hic opera requiratur, publice Massuetus rogat Ordinis sui Viros doctos, ubicunque terrarum degant, ut de Monasteriis Benedictinorum, quæcunque perspecta habeant, ad se perscribant, atque adeo 1 situm eorum, 2 fundationem, si anno post C. N. 1000, quo imprimis nunc telam ordietur, posterior sit, tum Benefactores, eorumque familias, ipsaque fundationis & donationum instrumenta; 3 jura & privilegia, quibus hodie imprimis gaudent, 4 clades, instaurationes aliaque, quæ experta sunt, fata, 5 viros sanctitate & eruditione illustres, tum ad infulas Pontificias vocatos, 6 Abbatum aut Abbatissarum, Priorum, &c. seriem, 7 epitaphia aliaque monimenta antiqua lectu digna, denique 8 reliquias hic illic asservatas earumque historiam, diligenter adnotent, imprimisq; annos, quorum in diplomatibus fit mentio, accurate consignent.

Amstelodami apud Wetstenios Diodorus Siculus prelo proxime subjicietur, ex recensione Josephi Wasse, Angli, dudum editis optimis scriptoribus clari, qui varias lectiones collegit, notasque & observationes addidit. Plura proximo Mense Decembri nuntiabimus.

* * *

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Decembris, Anno M DCC XI.

EGINHARTUS DE VITA ET GESTIS CAROLI Magni, cum Commentario JO. FRID. BESSELII, & notis JO. BOLLANDI. Accesserunt Goldasti Animadversiones ineditæ, cum variis dissertationibus, curante JO. HERMANNO SCHMINCKIO.

Traiecti ad Rhenum, ex officina Guil. van de Water, 1711, 4. Alph. 1 pl. 15½.

Novam eandemque luculentissimam editionem vitæ Caroli M. ab Eginharto scriptæ Lectori hic offerimus, cujus curator doctissimus non id solum operam dedit, ut ipse Eginharti liber prodiret emendatissimus: quem in finem eum & cum aliis editionibus & cum quatuor MSS. codicibus contulit: verum etiam uberrimas eruditionisque plenissimas annotationes adjecit. Besselii enim Commentarium verbis Eginharti subjecit integrum, & ex Bollandi notis ad vitam S. Caroli XXVIII Januarii conscriptis potissimas selegit, suasque denique ipsius animadversiones addidit. Seorsim quoque in fine adjunxit Goldasti in Eginhartum ineditas adhuc, & cum ob copiam, tum ob doctrinam luce dignissimas animadversiones. Quid? quod argumenti affinitate suadente annexuit etiam Freheri Φιλοπόνημα de statura Caroli M. a Thulemario illustratum: item Hermanni Comitis Nuenarii brevem narrationem de origine & sedibus priscorum Francorum: variantibus Eginharti lectionibus, ex variis MSS. excerptis, universum opus concludentibus. Ipse Cl. Schminckius præmisit Eginharto Dissertationem de vita

Digitized by Google

ejus & scriptis, prætereaque virorum doctorum de eo judicia, nec non Indicem editionum Eginharti, cum tabula ænea, Caroli M. imaginem & nummos aliquot repræsentante. Ut ex doctissimis hisce lucubrationibus non nihil delibemus, Cl. Schminkius in laudata Dissertatione ex analogia similium nominum probare conatur, verum Autori nostro nomen fuisse *Eginharti*. Quemadmodum enim Eginoldus in Einoldus, Reginhartus in Reinhartus, Reginaldus in Reinaldus corruptum sit: ita ex Eginharto fabricatum esse Einhartum, nullus dubitat. Con-
p. 156. tra Goldastus scripturam *Einharti* præfert, nixus autoritate Lupi Ferrariensis συγχρόνου, & complurium aliorum ex veteribus, qui & nostrum & alios Einhardos laudarunt. Nec sane consentiens horum scriptura plane damnanda videtur, præsertim cum Einhardus non minus facile in Eginhartus mutari potuerit, quam Eginhartus in Einhardus. Litem omnem diremerit, qui originem nominis in apricum produxerit. *Hard* quidem vel *Hart* quid significet, Germanorum nemini ignotum est. Habemus enim nomina *Leonhart*, *Bernhard*, *Ehrhart*, *Reinhard*, & plura ejusdem generis. Jam vero nullum occurrit nomen, ex cujus compositione prodire *Eginhartus* potuerit. Ast unde *Einartus* vel *Einardus* appellari potuerit, conjectura præsto est. *Ee* enim apud majores nostros significabat *legem*, cujus pluralis numerus est **die Een.** Sic dicebant **die alte E.** quod hodie dicimus *veterem legem*, *vetus testamentum*. Jam uti *Ehrhartus* vel *Erhardus* dicitur quasi *honoris* vel *honestatis tenax*: ita *Einhardus*, quasi *Eenhart*, significare potest *legum tenacem*. Sed non est nostrum, quicquam definire. Redimus ad Schminckianam Dissertationem, in qua præter cetera etiam vulgaris illa de Eginharti cum Caroli M. filia matrimonio narratio pro fabella exploditur, expositisque refellitur rationibus. Quas cum doctissimis Viris approbantes, censemus, totam istam historiolam ex sola Eginharti præfatione everti posse. Scribit enim ibi, *se operam impendisse*, *ut de his*, *quæ ad suam notitiam pervenerint*, *NIHIL omitteret*. Ergo nec suum cum filia regia matrimonium reticuisset, si quod fuisset. Nam occasionem ejus parum honestam silentio poterat præterire.
Dein-

Digitized by Google

Deinde *Caroli M. in se beneficia* ibidem commemorat, *suamque cum ipso & liberis ejus amicitiam. Amicitiam* inquam, non *affinitatem.* Quæ non animadversa, sed vulgi fabulam propugnatam fuisse, infirmis quidem certe argumentis, a Cl. Baluzio in notis ad Lupum Ferr. p. 331 seqq. & 335, permirum nobis accidit. Ceterum quæ sit hujus origo fabulæ, conjecturam facit Schminkius: cui tamen Besselii suspicionem in notis ad cap. XIX forte præferas cum Thulemario in suis ad Freherianum *φιλοπόνημα* annotationibus. Porro & Schminckius ex libris MSS. eorum confutat opinionem, qui Comitem Nuenarium hancce Caroli M. vitam floridiore exornasse stylo tradidere: quem errorem & notavit Besselius. Quod attinet ad annotationes in ipsum Eginhartum, fateri nobis necesse est, magnam in iis lucem affundi Carolinæ historiæ, & medii ævi antiquitatibus. Unde non est, quod multa inde excerpamus. Demonstrato enim fonte, quilibet inde haurire, quando fuerit opus, potest. Moris tamen servandi causa vel tria quatuorve ex doctissimis annotationibus repetemus. Besselius initio sui commentarii varios scriptores vitæ Caroli M. recenset. Eginharto initio præfationis suæ professo, se *vitam & conversationem* Caroli scripturum, Schminkius annotat, vocem *conversationis* illo ævo fuisse usitatissimam pro synonymo *vitæ.* Addere liceat, eam hoc sensu jam ab Hieronymo usurpatam esse in Catalogo Script. Eccl. cap. 5 & 8: item a Cypriano Epist. 52. Stemma Caroli M. a Besselio exhibitum non plane probatur Schminkio, Carolingorum genealogiam fatente tantis immersam esse tenebris, ut certa omnia tradi minime possint. Idem defendit eam opinionem, qua Ingelheimii natus esse creditur magnus ille Carolus. Hunc vero secretorum in Westphalia judiciorum autorem esse, negat Besselius: contra contendit, jam Caroli M. ætate in Saxonia urbes arcesque munitas fuisse. Idem ex veterum silentio probat, fabulam esse, quod vulgo de Bellisarii cæcitate narratur. Adeoque multis documentis patet, Besselium in historia versatum esse cum judicio. Si cui lubet copiosam tractationem de Majoribus domus lustrare oculis, eundem adeat Besselium & Goldastum. Sed hæc hactenus. U-

Margin: p. 100. / 234. / 3, 4. / 1, 2. / 5. / 21. / 35. / 44. / 49. / 102. / 13 sq. / 163 seqq.

Xxx 2 num

63 seq. num addimus, a Cl. Schminkio p. 46 promitti Dissertationem *de Urnis sepulcralibus*, ante triennium ad auriferam Adranam erutis.

GENNADII, PATRIARCHÆ CONSTANtinopolitani, Homiliæ de Sacramento Eucharistiæ: Meletii Alexandrini, Nectarii Hierosolymitani, Meletii Syrigi, & aliorum de eodem argumento Opuscula, Græce & Latine: seu Appendix ad Acta, quæ circa Græcorum de Transsubstantiatione fidem relata sunt in Opere de Perpetuitate Fidei. EUSEBIUS RENAUDOTIUS, Parisinus, ex Codicibus MSS. edidit, Latine vertit, Dissertationes & Observationes adjecit.

Parisiis, apud Gabrielem Martinum, 1709, 4 maj.
Alph. 1 pl. 10.

QUanto studio ex Pontificiis permulti annisi sint, ut Ecclesiæ Græcæ cum Latina consensum demonstrarent, Protestantium haud paucis repugnantibus, ex superioris seculi historia litteraria constat abunde. Postremis ejus temporibus controversia in Galliis nata & hinc longius disseminata est de Græcorum fide circa Eucharistiam, Pontificiis Græcos in Transsubstantiationis patrocinium advocantibus, Reformatis contra quibusdam eosdem in suas trahentibus partes. Cujus rei historiam doctissimus Abbas, Renaudotius, in præsentis operis Præfatione, grata brevitate usus, persequitur: nosque ipsi his in Actis Simonii & Smithi scripta hujus argumenti quondam recensuimus. Vid. A. 1688 p. 132; 1687 p. 92; 1691 p. 81; Suppl. T. I p. 75. Ceterum ex hac ipsa Præfatione Lector neutrarum studiosus partium facile cognoscet, utrum Pontificiorum, an Reformatorum causa sit melior. Certe, nisi vehementer fallimur, Cl. Renaudotius hic multis argumentis liquido videtur demonstrasse, Græcam Ecclesiam ab antiquissimis inde temporibus transsubstantiationem, si non vocabulo, certe re ipsa, statuisse. Quæ enim sive excipiunt sive objiciunt Reformati, ea Noster ἀκριβῶς & perspicue diluit. Nec tamen ea re multum

Digitized by Google

tum proficere Pontificios credas, cum nullo unquam tempo-
ris intervallo nec infinito conſentientium numero error in ve-
ritatem transſubſtantiari poſſit. Sed audiamus jam Cl. Renau-
dotium, vel potius eos, quos ſuæ ſententiæ citat teſtes. Primo
producit *Gennadii Homiliam de ſacramentali corpore D. N. Je-
ſu Chriſti*, ex qua nonnulla delibabimus. Pag. 4 ait, Chriſtum
ſe ipſum dediſſe in S. Cœna diſcipulis ſecundum myſticum
quendam modum. Id cum ambigue dictum videatur, ſenten-
tiam ſuam p. 4 & 5 planius exponit, Chriſtum ita loquentem ad
diſcipulos inducens: *Verborum meorum efficacia omnem panem
& omne vinum in meum ſanguinem & corpus transmutabit. - -
Neque vero gravis vobis debet aut durus eſſe communionis ſer-
mo. Non enim abſterrebimini carnem edentes humanam, &
ſanguinem bibentes ſub eadem forma, qua ſubſiſtunt & in me
ſunt, ſed tanquam in pane & vino manducabitis. Panis autem
& vini apparens veritas veritatem non apparentem corporis &
ſanguinis continebit: ſubſtantia quidem transmutata, ut in vo-
bis ſacramentum operetur: externa vero forma eadem perma-
nente, ne qua vos hæſitatio & horror detinens a communione ab-
ducat*. P. 8 exclamat: *O miraculum omni miraculo ſuperius!
o transſubſtantiationem* (μετȣσίωσιν) *plane miram!* Sic & p. 9
ſcribit, hoc myſterium μεταβολήν τινα περιέχειν ȣσίας εἰς
ȣσίαν. Porro poſſibilitatem transſubſtantiationis illuſtratum p. 11.
it exemplo illo, quo divinæ perſonæ in Chriſto humana ſit con-
juncta natura: quanquam non diffitetur, magnam eſſe dua-
rum harum rerum diverſitatem. Quare alia profert in medi- 14.
um, ut ligni quibusdam aquis injecti transmutationem in la-
pidem, panis in corpore humano in carnem, uxoris Loti in
ſtatuam ſalis, virgæ Moſis in ſerpentem, aquæ in vinum in nu-
ptiis Cananæis. Nec dubitat defendere, quod idem numero cor- 19.
pus ſecundum unum & idem eſſe diverſis poſſit in locis exiſte-
re. P. 29 - - 35 exhibetur alia ejusdem Gennadii homilia, re-
lata a Meletio Syrigo, Hieromonacho Cretenſi, in *Refutatione
Confeſſionis Cyrilli Lucaris*. Hæc tantummodo compendium
eſt præcedentis, nec in ea quicquam habetur, quod non ſit jam
copioſius expoſitum in ſuperiore: niſi quod obſcuriora illa ver-

 ba,

ba, quibus in priore homilia dixerat, corpus Christi in S. Cœna
p. 16. non adesse φυσικῶς, sed tantum μυστηριωδῶς, *sacramentaliter*,
34. hic ita explicat: *Neque sacramentale Christi corpus typus est*
35. *veri corporis, sed veritas ipsa est illius corporis.* Ubi & deinceps meminit, transsubstantiationem sæpe confirmatam fuisse miraculis, & incredulos aliquos, postquam in sacro vase vidissent integrum & viventem Dominum nostrum, attonitos credidisse.
37. Subjecit Cl. Renaudotius dissertationem, qua docet, homiliam illam hic edi ex codice monasterii Brundissini, ante annos 150 scripto: in quo legantur & alia complura ejusdem auctoris opuscula. Illam autem homiliam Gennadium Patriarcham auctorem habere, patere ait ex ejusdem *Expositione religionis*
39. *gionis Christianæ* coram Turcarum Imperatore facta. Smithus quidem, cum Simonius ex hac homilia excerpta publicasset, ea
160 seqq. dixit a Meletio Syrigo fuisse Gennadio supposita: sed Noster multis probat, Gennadium verum esse illius homiliæ auctorem.
40 sqq. Cujus dum historiam copiose percenset, simul contra Allatium,
58. Spanhemium, aliosque probat, unum duntaxat fuisse Gennadium, ejusque auctoritatem in doctrina de transsubstantiatione eo majorem esse, quod Latinis fuerit infensissimus. Subjicit p. 69 seqq. fragmenta ex codice quodam Bibliothecæ Regiæ, quibus historiam Gennadii magnopere illustrari, ac quæstionem de
80-90. uno vel pluribus Gennadiis explicari arbitratur. Addit Catalogum operum a Gennadio sive Georgio Scholario scriptorum, ex quibus librum *de prædestinatione*, cum versione & notis Caroli Libertini editum, recensuimus A. 1682 p. 184. Ceterum
81. dubitare videtur, *an Apologia pro quinque capitibus Concilii Florentini* Gennadium auctorem habeat. Hinc de Meletio Piga, Patriarcha Alexandrino, qui sub finem seculi XVI floruit,
91. agit, eundemque docet & Latinorum maximum adversarium
100 seq. & strenuum transsubstantiationis assertorem fuisse. Ex hujus enim Epistolis manifesta exhibet testimonia de ipsius cum Latina ecclesia consensu in doctrina de transsubstantiatione, & adoratione panis consecrati, quodque hoc sacramentum sit in-
106 seq. cruentum sacrificium. Quanquam idem Meletius Latinos, S.
120 seq. Cœnam sub una specie administrantes, & in eadem azyma adhiben-

Digitized by Google

bentes, refellit. Hinc Cl. Renaudotius p. 151 de Meletio Syri- 126 seqq.
go docet, eum *Refutationem Confessionis fidei a Cyrillo Lucari
editæ* scripsisse jussu synodi Constantinopolitanæ anno 1638 ha-
bitæ: simulque Smithum confutat, qui Meletium hunc tradi-
derat in Italia educatum & Latinis addictissimum fuisse: quod
utrumque falsissimum esse ostendit. Ex illo igitur Meletii
opere Excerptum exhibet de transsubstantiatione, ubi is & vo- 156 seqq.
cabulum *transsubstantiationis* (*μετουσιώσεως*) & rem ipsam acri-
ter propugnat, allatis veterum ecclesiæ Doctorum de re ipsa te-
stimoniis. Hinc vehementer falli docet Claudium & Smi-
thum, pro certa Latinismi nota in Scriptoribus Græcis haben-
tes, si quis utatur voce *transsubstantiationis*. Nam acerbis-
simos Latinorum hostes ea usos esse contendit; e quibus jam &
Nectarium, Patriarcham Hierosolymitanum, producit, qui
A. 1672 subscripsit synodo Constantinopoli habitæ, qua Lucaris
Confessio damnata, & transsubstantiationis fides stabilita est. 163 seqq.
Nectarii hujus vitam exponit pluribus, ex qua hæc annotasse
sufficiat, quod natus in Creta insula, juvenis in monte Sinai mo-
nasticam vitam professus, mortuo Paisio, Patriarcha Hierosoly-
mitano, in ejus locum sit electus, ac tandem ob senectutem &
morbos hoc munere se abdicarit, succedente Dositheo. Cum 169.
Galli Pontificii controversiam cum Claudio agitantes de Græ-
corum fide circa transsubstantiationem testimonia peterent a
Græcis, hos inter Nectarius responsionem edidit, quæ hic exhi-
betur sub hoc titulo: *Nectarii, quondam Hierosolymorum Pa-* 171.
triarchæ, adversus Galli Claudii contra Græcos injurias & calu-
mnias brevis responsio. Hic Nectarius profitetur, primum ex 172.
Græcis contra Lutheranos de sacramentis scripsisse Gabrielem,
Metropolitam Philadelphiensem, ejusque librum ab universa
Ecclesia Orientali approbatum esse: cum vero Cyrillus, Patri-
archa Constantinopolitanus, hæreseos morbo laborare depre-
hensus esset, contra Calvinianam de Sacra Cœna doctrinam scri- 173.
psisse Georgium Coressium: post illum Gregorium Protosyn- 174.
cellum: inde Meletium Syrigum. Quare questus, esse in Gal- 175.
lia, qui Græcis tribuant Calvinianam de S. Cœna doctrinam, af- 178.
firmat, Græcos jam olim statuisse *μετουσίωσιν*. Finito hoc
Ne-

Digitized by Google

p. 183. Nectarii opuſculo exhibetur ex ejusdem Tractatu *adverſus primatum Romani Pontificis* Excerptum, ubi eandem doctrinam
189 ſeqq. de transſubſtantiatione proponit pariter ac tuetur. Hinc Cl. Renaudotius ob oculos ponit *Synodicam ſententiam Callinici, Patriarchæ Conſtantinopolitani*, *adverſus errores Calviniſtarum de Eucbariſtia*, A. 1691 pronuntiatam & transſubſtantiationis
187. dogma firmantem. Præmittitur diſſertatiuncula de ea, qua docetur, occaſionem huic Synodo dediſſe Joannem Caryophyllem, Logothetam magnæ eccleſiæ, qui Cyrillum Lucarim imitatus doctrinam de transſubſtantiatione oppugnaret. Edita eſt Synodica illa ſententia Jaſii in Moldavia A. 1697. Cum autem liber hic ſit rariſſimus, Cl. Renaudotius eam Latine edidit ex verſione Nicolai Comneni Papadopoli, qui eam inſeruit Reſponſioni ſuæ adverſus Hockſtonum Anglum, Venetiis anno 1703 editæ. Sed poſtea ipſam Græcam editionem Venetiis Noſter accepit: unde & hæc ſubnectitur. Excipit eam Excerptum ex *Confeſſione orthodoxa Græcorum*, a Meletio Syrigo ſcripta, & a Patriarchis Conſtantinopolitano atque Hieroſolymitano approbata, tertiumque edita hic Lipſiæ A. 1695 cum verſione Normanni: quam editionem eodem nos anno p. 319 recenſuimus. Hic igitur pariter docetur transſubſtantiatio. Totum opus concluditur duabus obſervationibus in Cl. Petri
199 ſqq. Allixii notas ad Nectarii opus adverſus Papæ primatum, ab eo cum Latina verſione in Anglia editum. Hic noſter Renaudotius Allixii objectionibus & exceptionibus ſatisfacere conatur, quibus is ad Græcorum de Transſubſtantiatione doctrinam, quam infitiari auſus non erat, reſponderat. Denique ſi fata
210 permittent, propediem videbimus Renaudotii *Diſſertationes de Eucbariſtia ſecundum Orientales* publicæ luci expoſitas.

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ ANTIquorum Patrum. Tomus ſecundus.

Romæ, ex typographia Congreg. de propag. fide, 1710, 8.
Alph. 1 pl. 21½.

PRimum hujus operis Tomum anni ſuperioris Menſe Auguſto p. 336 recenſuimus, ejusque editorem indicavimus eodem Anno

Anno p. 535, & hoc ipſo Anno, p. 87, *Joſephum Mariam Tommaſi.* Is jam ſecundo hoc Tomo exhibet *Cypriani Teſtimoniorum ad Quirinum librum tertium, Baſili M. Aſcetica, ejusdemque librum de judicio Dei, item de vera ac pia fide, ac tandem ejus Moralia*, una cum verſione Latina. Uti prior, ſic & hic Tomus nullis ornatus eſt annotationibus, niſi quod duæ occurrunt, ad Cyprianum altera, altera ad Baſilium. Non eſt, quod ex hoc opere quicquam excerpamus, cum novi nihil hic edatur, ſed ἀπέσπασμάτια quædam Theologorum veterum. Nec tamen alienum erit, ex Baſilii Moralium cap. 67 p. 414 repetere, quod doceat, non convenire iis, quibus de mortuorum reſurrectione perſuaſum ſit, eorum cauſa mœrore affici. Idem graviter & copioſe docere meminimus Cyprianum libro de Mortalitate capp. 15, 16 & 18, ex quibus paucula producemus. Dicit, *ſe conteſtari aſſidue & publice prædicare, fratres noſtros non eſſe lugendos, cum ſciamus, non eos amitti, ſed præmitti. - - Hoc nos oſtendamus eſſe, quod credimus, ut neque carorum lugeamus exceſſum: & tum accerſitionis propriæ dies venerit, incunctanter & libenter ad Dominum ipſo vocante veniamus.* Extat etiam Gregorii Nyſſeni Oratio, qua idem præceptum de non dolenda Chriſtianorum morte pluribus exponit. Hieronymus quoque in Epitaphio Nepotiani p. 22, cum magno numero adduxiſſet eos ex ethnicis, qui ſuorum mortem fortiter tulerunt, judicat, ea exempla exſtare in ſugillationem noſtri, *ſi non præſtet fides, quod exhibuit infidelitas.* Occurrit hoc loco Plinii illud lib. II epiſt. 1, quo, ſi recte explicetur, nihil eſt Chriſtianius. *Quibus ex cauſis*, inquit, *neceſſe eſt, tanquam immaturam mortem ejus in ſinu tuo defleam: ſi tamen fas eſt aut flere, aut omnino mortem vocare, qua tanti viri mortalitas magis finita, quam vita eſt.* Quanquam vero hæc ſatis docte diſputentur, imbecillitati tamen eorum, qui lacrymis proſequuntur ſuorum mortem, merito ignoſcendum judicant viri ſapientiſſimi. Ipſe Hieronymus loc. cit. p. 21 eleganter ſcribit hunc in modum: *Quid igitur faciam? Jungam tecum lacrymas? Sed Apoſtolus prohibet, Chriſtianorum mortuos dormientes vocans. - - Lætor & gaudeam, quia raptus eſt, ne*

Digitized by Google

malitia mentem ejus mutaret, quia placuerat Deo anima illius? Sed invito & repugnanti per genas lacrymæ fluunt, & inter præcepta virtutum resurrectionisque spem, credulam mentem desiderii frangit affectus. Recte proinde & temperamento quodam usus scribit Joannes Valentinus Andreæ in *Theophilo* p. 32: *Non prohibet piorum exemplum: sed applaudere beatis præstat.* Nec reprehendenda videtur Molinæi sententia, lib. II de Tranquillitate animæ cap. 15, *stolidum, esse* judicantis, *flere mortem suorum, sed tamen humanum.* Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ. Ceterum nos non pœnitet conjecturæ, quam Anno superiore p. 337 fecimus de delectu scriptorum in his Tomis editorum, & de Editoris consilio. Certe in Basilii libro de *judicio Dei*, qui secundo huic Tomo insertus est, propugnatur illa Pontificiis gratissima sententia, unum etiam in sacris Regem esse debere, a cujus nutu ceteri pendeant. Ejusdemque libri p. 144 Basilius Petrum ceteris Apostolis dignitate præfert, quod adeo dignum notatu visum fuit Editori, ut in margine id repetendum Lectorisque oculis studiose ingerendum duxerit. Id quod eo magis mirum, quod alioquin in toto libro nulla in margine deprehenditur annotatio. Nec denique illud prætereundum nobis est, præmitti huic Tomo Catalogum librorum secuturis Tomis inserendorum.

JANI BROUKHUSII POEMATUM LIBRI sedecim, Editore DAVIDE HOOGSTRATANO.

Amstelædami, apud Franciscum Halmam, 1711, 4 maj.
Alph. 3.

Exhibemus hic, quæ Janus Broukhusius, ingeniorum sui temporis (quod alio loco indicavimus,) Princeps, reliquit Poemata omnia, libris sedecim distincta, operaque celeberrimi Hoogstratani, cui in manum data, cujusq; fidei, cum Autor moreretur, commissa fuere, edita, tam luculento charactere tamque splendidis ornamentis, ut eorum magnificentia non omnium modo φιλοκάλων oculos animosque alliciat, sed ipsos etiam Autoris Manes, si quis iisdem sensus est, suavissima voluptate

ptate afficiat. Dedicata ſunt Joanni de Witt, urbi Amſtelædamenſi a ſecretis & optimarum literarum Mæcenati graviſſimo: cunctis autem eo gratiora iſta fore confidimus, quo impatientius moras illorum editioni injectas adhuc tulerunt eruditi: quoque cumulatius ſpem de illorum elegantia conceptam adimplent. Sane quidem ſi tenerrima ac delicatisſima eruditionis pars poeticum ſtudium cenſetur, quo mortales non modo ad humanitatem ſed & ad quandam inter ſuos æquales excellentiam conformantur, tanta in hoc fuit Broukhuſii præſtantia, ut jure mireris, hominem a prima juventute caſtris innutritum inter armorum ſtrepitum & irati maris fremitus tam polita tam terſa carmina ſcribere potuiſſe. Cum qua tamen carminis ſcribendi felicitate, quam Minerva belli artiumque præſes ipſi conceſſerat, iſtam animi moderationem ac modeſtiam conjunxit, ut cothurnos, tumorem, grandiloquam vanitatem procul a ſe usque removerit & manſuetiores Muſas proprio ſibi cultu proſecutus ſit. Quare etiam ab heroico carmine, licet nec ſpiritum ipſi nec ſententiarum gravitatem aut majeſtatem verborum defuiſſe credamus, iſta tamen animi temperantia actus abſtinuit. Quod ex ipſius verbis colligere licet, ubi El. Lib. III El. VI p. 53 ait:

Auſus eram (memini) nuper, Buſeroe, viroſque
Armaque magnanima condere noſtra tuba.
Jam mea Phœbeis albebant tempora vittis,
Ibat in heroos jam calor ille modos.
Riſit amor faſtus ac verba minacia magni
Carminis, & creſcens attenuavit opus.

Et quanquam militem arma potius quam amores canere oportere exiſtimes, ipſe tamen Broukhuſius loco citato reſpondet:

Indomitumque meus Martem moderatur Apollo,
Nec nihil ingenii, nec nihil artis adeſt;
Nec nihil oris adeſt. Sed reprimit ora Cupido,
Frangit & alternos improbus ille pedes.

Et Lyricor. I od. 2 p. 121:

Sed me Latini pectinis arbiter
Parvo retentum fune coercuit;

Digitized by Google

Brevique circumſcripta gyro
Vis animi melioris hæſit.

In quo quidem Ovidii, Propertii ac Tibulli ſui fata, uti ſpiritum ac ſtylum in ſcriptis refert Noſter: quorum ſi quem ex aſſe hæredem ſcripſit Romana Venus, Broukhuſium certe ſcripſiſſe credenda eſt. Equidem in Ecloga II Libri 1 p. 195 heroica quædam ſub conditione pacis reſtituendæ promittere videtur.

Quod ſi infelices poſito certamine Belgas
Sidere contingit dextro Deus, otia nobis
Si qua facit, majore olim cantabimus auſu,
Quicquid apud Rhenum patriis bellator in armis
Geſſerit Auriacus. Nec tantum ſilva canentem
Audiet,aut vacuo deſertus rure colonus.

Sed pacis tempora Noſtrum attingere haud ſiverunt fata, iſtumque adeo laborem nobis interceperunt. Cujus tamen jacturam ſuaviſſimæ Broukhuſii reliquiæ cumulate penſant,totumque iſtum puriori Veneri Gratiisque vindicant. Elegiarum enim Libri quatuor Tibulli ac Propertii genium undique ſpirant: quantumque Poetis iſtis veteribus Broukhuſii induſtria contulit, qua,ut alibi retulimus, nitori ſuo reſtituti vivunt; tantum noſtra ætas debet Broukhuſii, cujus opera non monimenta modo illorum immaculata extant, ſed & ſpiritus quaſi revivixit. Adeo quidem Propertii doctrina, Tibulli ſuavitas in illo relucent,ut virtutes has ſuas Noſtro pro impenſa in Manes ſuos opera hoſtimentum legaſſe videantur: quas crebris ad antiquitatem Græcam & Latinam alluſionibus ſumma ſtyli ſimilitudine, ipſo etiam verborum ordine, circuitu & complexione, metri etiam gyrique paritate usque ad hiatus & pentametrorum exitus polyſyllabis vocibus ſæpiſſime factos exprimit, perſpicuitate autem ac dulcedine plane exæquat, ne dicam ſuperat. Prorſus ut vere de ſuis nec immodeſte Broukhuſius judicaverit Eleg. IV Libri IV p. 76 dicens:

Qualia Callimacho ſua Cynthia debuit Umbro:
Quale melos Nemeſis, culte Tibulle,Tibi.

Quale

Digitized by Google

Quale canit teneri blandissima Musa Secundi,
Cum docet e gelidis basia nata rosis.
Qualia (*seu potius* Talia) si magnis fas est committere parva,
Purpureus nobis carmina dictat Amor.

Porro cum Poesis Lyrica ad Elegiacam suavitatem majestatem quandam Heroicam adjungat, scribentibusque ob styli rationem plurimum difficultatis afferat, in hoc quidem genere nulli temere postponendum fuisse Broukhusium, duo Lyricorum libri ab eodem relicti ostendunt. Ad quod pulcherrimum literarium decus cum post unum apud Latinos Horatium raro admodum Sarbievii Baldeique admittantur, post Francium, cui intima amicitia junctus erat, Noster potissimum in lucem sese extulit, virtutesque Horatianas, illustria verborum ac sententiarum lumina, ad vivum expressit. Nec tamen, dum majestatem tuetur, suavitatem ac primam maximeque necessariam poeseos virtutem perspicuitatem negligit, sed jucundissimo utramque temperamento conjungit: cujus rei, quibus hæ deliciæ ad palatum sunt, gustum vel ex unica in Pacem oda, quæ Libri secundi quinta est, capere licebit. Succedit Hendecasyllaborum liber: in quo carminis genere, quod omnium maxime lascivum antiquis est, jucunditatem venusto pudore ita temperavit, ut cum delicias hic suas referat, bonos viros optimasque literas canat, Musarum castissimos amores, omnibus sibi basiis, nisi forte Secundi, (quæ ipsissimarum Musarum sunt) excipias, suaviores perhibeat: nullus hic lascivæ Catulli Veneri, spurcisve Martialis Charitibus locus est, neque tamen omni pipere carent, vel non mordaces sunt Phalecii Broukhusiani, imprimis ubi in calumniatores Gallos incidunt, quod satis Lectorem docebit carmen IX p. 168 seqq.

Hendecasyllabos excipiunt Eclogæ VIII, quæ Virgilii flores, narcissum, lilia, thymum crocumque halant, nativamque ejus elegantiam ac simplicitatem cum suavissima venustate referunt. In quo carmine, quo difficilius hic est simplicitatis ac suavitatis connubium, eo pauciores inter ætatis recentioris Poetas excelluisse videmus. In Broukhusii Eclogis in affectatam

Virgilii eruditionem,prudentiam,varietatem,ἐνέργειαν ac ſuavitatem jucundisſimis amplexibus nexas quaſi totidem Veneres Charitesque videmus.

Pone ſequuntur Epigrammata quatuor Libris comprehenſa. Omnium generum hic Epigrammata occurrunt, prout variæ cauſæ ſcribere Poetam juſſerunt. Virtutes epigrammatis in ſingulis expreſſas invenies brevitatem & argutiam. Quas ut,judice Scaligero,Catullus non ſemper eſt aſſecutus,Martialis nusquam amiſit,ita Noſter eo moderamine conjunxit,ut nec argutias frigidas male,quod multi recentiorum ſolent, affectarit, nec certo verſuum generi aut linearum numero ſe alligari pasſus fuerit, imprimis cum definita brevitas epigrammati non præſcripta nec ad monoſtichon alligata, vel aliquot multis verſibus, ut Martialis exempla docent, prohibita ſit.

Liber primus decem omnino Epigrammatibus, plerisque generis Elegiaci,ad amicos amicasque ſtylo perſpicuo deliciis puris nativoque lepore ornatiſſimis conſtat.

Secundus Epigrammata XXXV,eruditorum varios fœtus, veras laudes & merita in rem literariam prædicantia, multisque ſapientiæ ac pietatis luminibus diſtincta, complectitur. In quo ſi cui forte deſcriptio myſterii Eccleſiæ noſtræ phraſi mythologica facta l. 2 Epig. II p. 236 facta:

Supremi latices, frangendi corporis arrha
Fracta Ceres, domini tot monumenta mei &c. &c.

durior videatur; aliis locis Poetam noſtrum iſtud, quicquid eſt labeculæ, ſummo ſtudio emaculare, multis ornamentis contegere ſciat, prorſus ut de Broukhuſio dicere queamus, quod is Epigr. XV hujus libri de alio quodam p. 240 perhibet:

Sic Chriſto Muſas ſic Muſis jungere Chriſtum
Diſcat ab exemplo poſtera turba tuo.

Tertius Epigrammatibus XXXVIII, ſummis Principibus res proſpere geſtas & victorias, Viris doctis præmia, dignitates ac delicias ſuas gratulantibus & fauſta quæque ominantibus, indoctorum autem nugas dedignantibus, doctis ſalibus & ingenioſo ubique acumine conditos,nonnullis etiam piperato aceto tinctis abſolvitur.

Libri

Digitized by Google

Libri Quarti XXXIII illuſtrium virorum ac matronarum effigies vivo quaſi ſpiritu animant, memoriasque eorum, quos Muſa mori vetat, argutis ſed veris elogiis æternitati conſervant.

Sylvarum liber primus meditationes aliquot ſacro excuſſas calore multasque gratulationes de rebus publice privatimque bene geſtis, Epithalamia, Genethliaca, Soteria προσευτικὰ &c. complectitur, in quibus eloquentia poetica vires ſuas explicat, Muſæque, Venus ac Charites Dryadum Hamadryadumque in his ſylvis munere funguntur, decusque ſuum ac delicias oſtendunt.

Carminibus libro II Sylvarum contentis occaſionem Gallorum jactantia, fraudes, crudelitas, Divi Guilielmi Britanniæ Regis virtus & facta & tandem quædam literariæ rei dedecora ſemipoetaſtri barbari dedere: quorum omnium indolem ut vivis coloribus depingit, ita Muſas Latinas mordaciſſimis Jambis ultus, parum abeſt quin vacerram ὄνον αὐτολυρίζοντα miſere depexum ad inſaniam, imo ad reſtim, quam icone exſculptam ut præmium laudibus ipſius debitum ultro ſuppeditat, agat.

Brandenburgicorum liber gratulationes plurimas de rebus domi forisque pacis ac belli artibus feliciſſime geſtis & vota pro Sereniſſimæ domus Braudenburgicæ incolumitate ſuſcepta continet, in quibus omnibus pietas Poetæ cum rerum majeſtate, quam dictionis flore luculenter æquat, digna ornat, certare conſpirareque videtur.

Ultimus liber Carminum juvenilium eſt, in quo tamen præter titulum nil juvenile occurrit: maſcula omnia & autore ſuo digna, perfectumque Belgio Poetam ominata ſunt; prorſus ut de libro hoc juvenilium, eventu comprobante, Belgio dicere queamus, quod Broukhuſius primo hujus libri carmine de Derramontio ominatus fuit.

Hæc tuus, ecce, vovet primis Broukhuſius annis
Ominat & patriæ nil puerile puer.

Merito igitur de illo in Præfatione Hoogſtratanus: Non fefellit eruditos de Broukhuſio exſpectatio. Siquidem omnia artis poeticæ arcana exhauſiſſe, intimosque ejus receſſus penetraſſe, poſtquam corroboratus eſſet, certiſſimis indiciis cognoſce-

ſcebant, verumque de Broukhuſio intelligebant, quod de Martiale olim teſtatus erat Plinius Cæcilius, *fuiſſe nempe hominem ingenioſum, acutum, acrem & qui plurimum in ſcribendo & ſalis haberet & fellis, nec candoris minus.*

MEMOIRES DE MADAME DU N.

i. e.

HISTORIA ILLUSTRIS CUJUSDAM FEminæ, gente Gallæ, cognomine Noyeriæ, ab ipſa in lucem emiſſa.

Tomus I & II.

Coloniæ Ubiorum, apud P. Marteau, 1710, 12.

Alph. 1 plag. 12.

FEmina hæc, nobili inter Gallos loco nata, ac Nemauſo, non incelebri Occitaniæ Inferioris urbe, & Romanæ Antiquitatis reliquiis, Amphitheatro aliisque imprimis clara, oriunda, vitam atque acerbiora, quæ non in patria ſolum, ſed peregrinis etiam terris, in quas religionis cauſa ſe recepit, Batavia Angliaque, experta eſt fata, ſua manu conſcribere, & publicæ luci exponere, animum induxit, propterea quod variorum criminationibus atque calumniis præter meritum ſe obnoxiam eſſe perſpiceret pariter ac graviter ferret. Itaque in principio libri, quem Illuſtriſſimo S.R.I. *Comiti Donenſi*, Batavorum ductori agminum, ſacrum eſſe voluit, non vanitatis ſtudio, ſed ſolius veritatis, cujus exactam ubique habuerit rationem, amore ductam, animum ad ſcribendum ſeſe appuliſſe, perſancte obteſtatur. Quum autem vix operæ pretium ſit futurum, ſingula perſequi, memoratu tantum digniora, & pauciſſimis quidem, hic delibanda putamus. Noſtra ergo, Reformatis ſacris innutrita, propter hæc multa perpeſſa eſt, & ſemel iterumque ex patria profugiens, propoſiti conſtantiam confirmavit. Quum enim levis armaturæ milites, cum Diabolo, in Jobum, ſanctiſſimum virum, ſæviente, ab ea comparati, atrociſſimis ſubinde vexationibus

Digitized by Google

nibus, majore ex parte enumeratis, affligerent Nemausenses, Nostra, adhuc virgo, capessendæ fugæ rationes iniit, atque in virilem figuram habitumque formata, Coloniam Allobrogum pervenit. Ibi a Gallorum vicinorum insidiis se non satis tutam fore rata, per Helvetiam Germaniamque in Belgium Fœderatum profecta est, atque ex hoc denique in Angliam trajecit. In quo itinere, quæ singularia deprehendit, studiose annotavit, ac nominatim eximiam Helvetiorum in exules Gallos liberalitatem maximaque beneficia silentio minime prætermisit. Londini vero omnia, quæ peregrinis ostendi solent, curiose observavit, ac speciatim Regum Angliæ monimenta, Gallicorum Regum tumulos, in Fano Dionysii conspicuos, splendore ac pompa, ipsius judicio, longe multumque superantia, utriusque Senatus Palatium, lapidem Jacobi Patriarchæ Bethelicum, cervicalis vice fungentem, vulgo creditum, Eduardi *Confessoris* gladium ejusdemque sellam, locum mercatorum conventibus destinatum & Regum Reginarumque Angliæ statuis exornatum, Coronam Angliæ, & securim, qua Anna Bolena, Regina & Elisabethæ mater, capite mulctata est, in munitissima Turri servatas, aliaque complura oculis usurpavit. Præterea lectu jucunda sunt, quæ de Anglorum moribus, vivendi comedendive ratione, cœna a Cromwelli Regicidæ temporibus non amplius parari solita, sexu elegantiori, ob infelicis amoris impatientiam mortem sibimet ipsi sæpissime inferente, suppliciis summa cum alacritate in eo Regno perferri consuetis, eloquentiæ, cujus in his præcipuus apud Anglos usus est, studio non vulgari, spectaculis gladiatoriis frequentissimis, memorabili Londinensis Consulis electione, promptissima denique Anglorum vitam amittendi voluntate, crudelitate, ac vehementissimo in Gallos, quos canes, *French Dogs*, appellent, odio literis consignavit. Elapsis autem VI septimanis, quibus Londini commorata est, cognatorum votis precibusque enixissimis gratificatura, in patriam rediit, ac præter spem novis majoribusque discriminibus sacrorum causa se expositam esse animadvertit. Ac initio quidem adversariis fortiter restitit, & cum Galliæ Proceribus pariter, ac sacri ordinis viris, Romano Præsuli addictis, in certa-

T. I p. 138 sqq.
p. 228 seqq.
p. 311 seqq.
p. 318 seqq.
370, seqq.

men descendit, atque pro Religione sua strenue propugnavit, ac celeberrimorum gentis suæ Virorum, religionis vinculo secum conjunctorum, Claudii & Juriei, in Batavis degentium, opem
Tom. II per literas imploravit. Tandem vero in claustra detrusam &
p. 117 seqq. multis magnisque vexationibus æque ac pollicitationibus victam de constantia remisisse, atque invitam maxime Romano
127 seqq. cœtui se junxisse, fatetur. Ipse enim Rex de permutandis sacris cum illa colloquutus est, & paterna bona, in fiscum relata, ei non modo restituit, sed & annua nongentarum librarum Francicarum, sive CCC numorum uncialium, donatione auxit, atque, ut Noyerius, nobilis Gallus, aquarum nemorumque præfectus, eam in uxorem duceret, curavit. Verum enim vero postea admissorum conscientia cruciata, de maturando ad Reformatorum castra reditu, atque iteranda fuga consilium cepit. Itaque, inscio marito, cum duabus filiabus Parisiis profugit, ac rursus Genevam se contulit, hincque per Helvetiorum terras iter fecit, & nave apud Huningam conscensa,
307. Rheno in Bataviam contendit. Roterodami Jurieum conve-
323, 340. nit, Hagamque Comitis delata, in fidem & clientelam præpotentium Belgii Ordinum sese dedit, atque ab his certam pecuniæ
354, 404, seqq. summam pro sustentanda vita accepit. Quum vero invidiæ & calumniis popularium suorum, in eodem exilio viventium, se expositam esse cerneret, in Angliam proficisci, ibique afflictis rebus suis medicinam quærere, consultum putavit. Quo cum
433. venit, Guilielmum III, gloriosissimæ memoriæ Regem & Anglicanæ libertatis vindicem invictissimum, fatis concessisse cognovit, ac magna de spe, quam in munificentia ejus collocaverat, se dejectam esse sensit. In hujus igitur morte acquievit, ac Tomo II Historiæ suæ finem imposuit; nuper vero tres Tomos novos edidit, de quibus dicemus alio tempore.

MEMOIRES DE JEAN DE WIT, &c.
h. e.
COMMENTARII JO. WITTII DE HOLlandia ex lingua originali in Gallicam translati.
Ratisbonæ, apud Erasmum Kinkium, 1709, 12.
Const. plag. 16.

Li-

Librum hunc, jam olim A. 1662 sub titulo *Intereſſe Hollandiæ* editum, Autor deinde multis locis auxit, correxit & non multo ante funeſtum obitum abſolvit. Poſtea ſub Guilielmo Auriaco, ultimo Belgii Fœderati Præſide, cujus rationibus inprimis adverſabatur, ſuppreſſum Anonymus noſter, a Filia illius acceptum, ex Belgico in Gallicum ſermonem transtulit, & annotatiunculis quibusdam illuſtravit. Propoſitum Autori eſt ea tradere ac edocere, quibus ſalus ac utilitas Reipublicæ Batavæ continetur, & cives ſuos a conſilio novi Præſidis eligendi revocare: quo ipſo tantum ſibi odium conflavit, ut ea non poſtrema miſerrimæ cædis ejus paulo poſt inſecutæ cauſa fuiſſe exiſtimetur. Parte I regionis Batavæ ſitum & incolarum conditionem ob oculos ponit, cumque his alendis terra patria non ſufficiat, inopiam hanc piſcatura, opificiis, navigatione & commerciis abunde ſublevari, eaque de cauſa horum incolumitati per pacem publicam, immunitatem & ſacrorum libertatem ſummo ſtudio conſulendum eſſe, oſtendit. Parte II monet, quomodo cives ſui erga exteros Reges ſe gerere debeant, cumque maximum commerciorum firmamentum in pace & tranquillitate conſiſtat, ullam cum aliis ſocietatem mutuæ defenſionis cauſa incundam eſſe, negat, partim quia per hanc facile alienis bellis implicari poſſint, partim quia eorum auxilio non indigeant, neque commode eo uti poſſint. Monſtrat enim cap. 13 modum, quo Batavi cum ſolis Ultrajectinis conjuncti ſe contra potentiſſimum quemque Regem foſſarum & inundationum ope tueri poſſint. Parte III de forma interna Reipubl. patriæ ſollicitus eſt, & monarchicæ tanquam iniquiſſimæ & civibus perniciosiſſimæ, quacunque etiam ratione temperetur, popularem omnibus modis præferendam eſſe, contendit. Unde cum de omnium, qui inde ab excuſſo jugo Hiſpaniæ Bataviæ præfuerunt, regimine ſatis libere judicaſſet, novi Præſidis electionem ſummopere diſſuadet, quæ tamen nihilominus proxime poſt mortem ejus facta eſt.

JOHANNIS HENRICI BOECLERI DISSERtationum Academicarum Tomus poſterior, exhibens eas, quæ nunquam antehac junctim ſunt editæ.

Digitized by Google

Argentorati, sumptibus Jo. Reinoldi Dulsseckeri, 1710, 4.
Alph. 7.

Cum primum harum Dissertationum Tomum recenseremus, in Actis A. 1702 p. 125, alterius etiam spem facere Typographum, monuimus, quam nuper demum, cum alia interim prelum occuparent, implevit. Neque tamen hunc priori materiarum præstantia cedere facile patebit, si vel titulorum tantum heic rationem habeamus. Prima Dissertatio inscribitur *Sacrum Romanum Imperium*, ubi appellationem illam pluribus tuetur adversus Blondellum. In secunda sub tit. *Conductor Carolinus*, ad A. B. Caput I usque ad §. 18, de Conductu & Conductoribus commentatur. In tertia *de Witekindo Magno*, in IV *de Theodorico Ostragotho Italiæ Rege*, fusiusque in V *de Carolo Magno* & in VI *de Rudolpho I Germaniæ Instauratore* agit. In septima, quæ *Legislator Germanicus* inscribitur, de potestate ferendi leges, legibus ipsis, earumque discrimine, tum & modo ferendarum legum, & prudentia legislatoria, habita ubique Germaniæ ratione, differit. Porro in VIII *de lingua Celtica* & in IX *de lingua Novi Testamenti originali* non vulgaria tradit. Sequuntur X *in Musas Herodoti Proœmium, sive Hercules Musagetes*, XI *in Bucolicon Virgilii quartum Dissertatio*, XII *Philonis Josephus*, XIII *Agesilaus*, XIV *Epaminondas*, XV *Roma sub septem Regibus*, e Livio potissimum & Dionysio Halicarnasseo repetita, XVI *Dissertatio de Annona sub Imperatoribus Romanis*, XVII *de Legione Romana*, XVIII *de factionum in Republ. Rom. causis*, XIX *Scipio Polybii* ex fragmento Peiresciano, XX *Ulpii Criniti, Nervæ Trajani, & Flavii Claudii vitæ comparatæ*; tum aliæ, in quibus eminent XXIII *Leges Ægyptiorum*, XXIV *Mæcenas sive Consiliator Regius*, XXV ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΙΚΟΝ, XXVI *Cliens*, XXVII *Comitia Imperii, sive Electio successoris ad Tac. I Hist. 12 seqq.* XXVIII *de Principalium familiarum perpetuitate*, XXIX *Libertas Senatoria*, XXX ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΤΤΙΚΗ, XXXI *Præsidia pacis*, XXXII *Clypeus Regius*, XXXIII *Consideratio Mercaturæ politica*, XXXIV *Civitas Maritima*, XXXV *Argo nova*, in qua de navibus agit circumlustrato orbe celebribus, XXXVI *Minos Maris dominus*, ubi

de

Digitized by Google

de Imperio Maris singularia, XXXVII *sacra Legationis*, XXXIIX *de orationibus Principum*, XXXIX *Themistocles* sive idea magni civis, XL *comparatio inter Hippolytum Euripidis & Senecæ* XLI *de Clarigatione & manifestis* ad T. Livii Hist. L. I Cap. 32, XLII *Hannonis Periplus*, XLIII *de fatis literariis nostri temporis*, denique XLIV *Comparatio militiæ veteris & novæ.*

JOANNIS CHRISTOPHORI WOLFII, PROF. Witteberg. Historia Bogomilorum, qua potissimum ex Panoplia Dogmatica EUTHYMII ZIGABENI, ejusque Codice, Græce non edito, illorum hæresis exponitur.

Vitembergæ, apud Christ. Theoph. Ludovicum, 1711, 4.
Plag. 18.

QUod desideratum hucdum ab eruditis fuit, ut plenior exstaret de Bogomilorum heresi commentatio, id præstare nunc conatus est doctissimus Autor, Collega noster in primis assiduus atque indefessus, in tribus Dissertationibus Academicis, quæ in unum corpus coaluerunt. Tractatio tribus continetur capitibus, quorum primum historiam h. e. originem, incrementa, fata item & interitum hereseos tradit, alterum doctrinas, secundum seriem Locorum Theologicorum dispositas, recenset, tertium denique mores, qui vel ad Deum, vel ad proximum, vel ad ipsos Bogomilos referuntur, explicat. Præsidia potiora præter Scriptores Byzantinos, nominatimque Annam Comnenam & Zonaram suppeditavit Euthymii Zigabeni Panoplia Dogmatica, quæ ut in universum ipsius Imperatoris Alexii Comneni consilio & nutu scripta fuit, ita singulare caput complectitur, quod res Bogomilorum non tralatitia opera prosequitur. Hic autem non sola versione Latina Zini, quæ seorsim exstat, & in Patrum Bibliotheca Maxima legitur, usus est Autor, sed Codicem Græcum, auspiciis Jo. Felli, Præsulis quondam Oxoniensis, ex antiquioribus membranis descriptum, & in bibliotheca Bodlejana asservatum, adhibuit, atque adeo totam illam operis Euthymiani partem Græce dedit, ejusque beneficio quibusdam

Digitized by Google

locis interpretationis Latinæ & lucem affudit, & integritatem pristinam restituit. Interdum enim Interpres non optimam [illegible]ctionem secutus videtur, interdum etiam quædam, ad sensus [illegible]tegritatem pertinentia, omisit. In ipso opere id inprimis egit Autor, ut Bogomilorum doctrinas & mores cum aliis hereticis ac Fanaticis potissimum, qui vel antiquiori vel recentiori memoria Ecclesiam turbarunt, sedulo compararet, ostensurus, causam non esse, cur Gothofredus Arnoldus aliique opiniones, Bogomilis tribui solitas, non tam ex vero, quam ex impotenti abreptoque affectibus Græculorum animo illis imputari existimarent, cum alias non defuerint, qui eorundem errorum & institutorum patrocinium in se susciperent. Atque hæc quidem ad institutum Autoris plenius cognoscendum suffecerint. Ut autem appareat, quomodo destinata exsequatur idem, pauca quædam in rem præsentem sunt afferenda. Diss. I de Bogomilorum nomine, origine & fatis eruendis laborat, & nomen quidem ex Bulgarorum lingua, autore Euthymio, ceterisque in universum omnibus consentientibus, repetendum esse evincit, ut Bogomili illi dicantur, qui *misericordiam Dei implorent*. Ea-
p. 3. dem occasione Gothofr. Arnoldus, ex parte dissentiens, confutatur, & diversæ nomen hoc scribendi rationes examinantur.
4. Postea demonstratur, nomen hoc non ab ipsis Bogomilis inventum, sed a puriori Ecclesia illis impositum fuisse, quæ aliis etiam nominibus v. c. *Euchitarum*, *Enthusiastarum*, *Encratitarum*, *Marcionistarum*, *Mundaitarum* & *Massalianorum* hunc homi-
9. num cœtum insignire consueverit. Origo eorum duplex statuitur, remotior altera, altera propinquior: respectu prioris a Manichæis & Massalianis, respectu posterioris a Basilii cujusdam inventis & fraudibus derivatur. Consensio cum Massalianis apparet, si doctrinæ Bogomilorum cum capitibus doctrinæ Massalianorum, quæ in Damasceni libro de Heresibus, Tom. I Monimentorum Eccl. Gr. Cotelerii exstant, comparentur. Quod
12. ut eo rectius ab harum rerum studioso fieri possit, afferuntur obiter varietates quædam lectionum ex Codice Barocciano col-
lectæ, & ad emendandum hoc antiquitatis monimentum non
[illegible] parum facientes. Eadem opera monetur, commentationem

hanc

hanc de Massalianis Damasceni non videri diversam ab illa, quæ
in his Actis 1696 p. 299 luce digna judicatur. In sequentibus
tota Bogomilorum historia inde a primis originibus usque ad
interitum deducitur ex Annæ Comnenæ libris Alexiados, in qui- p. 19.
bus cum p. 487 editionis Possinianæ locus quidam minus emen-
date legatur, integritati ille suæ vindicatur, adhibita in subsidium
Leonis Allatii lectione, quæ in lib. de Orient. & Occid. Eccl.
Consens. p. 639 occurrit. Pro eo enim quod Possinus legit:
Βασίλεως γάρ τις Μοναχὸς ὠδύνων, Allatius autem *Βασίλεως
γάρ τις Μοναχὸς ἀσέβειαν*, Autor utraque lectione conjuncta
arbitratur legendum esse: *Βασίλεως γάρ τις Μοναχὸς ὠδί-
νων ἀσέβειαν*. Sic alibi quoque lux affunditur Annæ locis, 28.
quando ostenditur, quid per *Ναζιραίως* itemque per *μελῳδὲν* in-
telligendum veniat. Dissert. II ad doctrinas Bogomilorum 41.
considerandas accedit, ac primo quidem loco occurrit objectio-
ni Arnoldi ac Fr. Spanhemii, qui Euthymii fidem suspectam
reddere allaborarunt. In responsione affertur locus Euthymii 42.
Græcus ex præfatione ad Panopliam, quo testatur, se ipsius Im-
peratoris jussu permotum esse ad opus hoc conscribendum. His
confectis, ipsæ Bogomilorum doctrinæ ordine exponuntur, fa-
cto initio a Scriptura Sacra librisque V. T. ex quibus libros Mo-
sis, inprimis ob Decalogum, quem Malo Principio adscribe-
bant, eos rejecisse & aversatos fuisse constat, ut proinde memo-
riæ vitio Spanhemius p. 1601 Hist. Eccles. Decalogum eos ad- 49.
misisse pronunciarit, qui procul dubio Psalterii facere mentio-
nem voluit. Instituitur in hoc momento comparatio cum
Manichæis idem asseverantibus, ut ex libris Photii MSS. contra
Manichæos, qui in Bibliothecam Joanneam Hamburgensem
ex Lucæ Holsteinii legato transierunt, affertur hanc in rem te-
stimonium, quod subinde in hac tractatione fieri meminimus.
Specimina quædam allegoricarum interpretationum Scripturæ,
quibus multum indulserunt post alios Bogomili, afferuntur p.
52 seq. Quomodo iidem Deum *ἀνθρωποειδῆ* & simul *ἀσώματον* 55.
animo conceperint, & quam prope a Gentilibus quibusdam ac
antiquioris Ecclesiæ hereticis absint, ostenditur §. VI seq. Quid
de Trinitate SS. de Incarnatione Christi Servatoris, cui veram

car-

Digitized by Google

carnem abjudicarunt, de Spiritu S. de creatione, de natura hominis, de lapsu, de malis Angelis, de regeneratione, Sacramentis, ac speciatim Baptismo & S. Cœna, justificatione item, Lege & Evangelio, renovatione, matrimonio, resurrectione & ministerio Ecclesiast. senserint, ordine ex sequentibus sectionibus constare potest. Sic dissertatio III tandem subjicitur de *Moribus* Bogomilorum, ibique in cultu Dei interno hypocrysis, in externo *Templorum* aversatio, contemtio *crucis, jejunii precumque* studium singulare, cultus *Imaginum* reprehensus, *Codicis Evangeliorum* veneratio, ritus in *Baptismo* novi, abstinentia a carnibus commemorantur. Adversus alios arrogantiam probarunt, speciem pietatis affectarunt, contemtionem literarum præ se tulerunt, inprimis autem calliditatis specimen arcani disciplina cum cura observata, feminisque in errorum societatem pertractis, ediderunt. Denique cum externus tum internus voluntatis habitus discessionem eorum a genuinis Christianorum moribus probat. Ceterum monemus, Nostrum eodem fere tempore Libanii Epistolarum ineditarum Centuriam cum versione & notis edidisse, de qua proxime dicemus.

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII SCHEDIASMA de sale volatili oleoso.

Jenæ, sumptibus Joh. Felicis Bielkii, 1711, 4.

Constat plag. 8.

EX quo Clarissimus Wedelius in Illustrem Societatem Regiam Prussicam Scientiarum suasu Illustris Godofredi Guilielmi Leibnitii cooptatus fuit, Schediasma hoc speciminis loco exarare, & Illustri illius Nomini dedicare & inscribere consultum duxit. Quemadmodum autem primarias & summas Medicas sectas duas esse, empiricam & dogmaticam, in propatulo est; ita ejusdem commatis esse statuendam Chimiam, candemque sub empiriæ & rationis specialis dogmate militare, & vel sic optime quoque concipi posse existimat Wedelius. Prior enim & hic fuit experientia, empiriæ rudiori innixa; huic Chimia rationalis, seu ratio experimentorum subjuncta fuit, gemina

Digitized by Google

na face luculenter accensa. Cujus in exempli vicem summatim impræsentiarum lustrat Autor Sal volatile oleosum, magni nominis terminum, & non minoris medicamentum. Ante omnia itaque in fundamenta & naturam ejus inquirit, & postquam probata illius existentia, sal hoc solubile, idque alcalicum continere, & æthereum, destillabile, sapidum, atque odoratum esse, pluribus demonstraverat, per medicamentum e principiis activis, specifice selectum, aromaticum, subtile, penetrans, ad juvandum & ad motum citandum Archeum definit. Atque hæc definitio cum omni sali volatili oleoso competat, etiam nativo, & in concreto spectato, artefactum spiritum vinosum, urinosum, aromaticum, volatilem, artificiose prolectum, mixtum & varie combinatum, pro usu ingredientium conformi multiplici nuncupat. Quemadmodum autem sal volatile oleosum aliud simplex seu incompletum est, ut spiritus vini, olea destillataætherea, & spiritus urinosi, aliud compositum, seu completum; ita hujus primus Inventor ac Autor merito Franciscus dele Boe Sylvius, Germanus, in Academia Lugdunensi quondam Professor & Medicus famigeratissimus, celebratur, qui quidem sibi suisque hæredibus hoc velut arcanum reservavit; ex quo curiose investigari cœptum est id ipsum, ut, si non idem, simile tamen satis superque hodie pateat. Cum enim ratum hoc sit, tria esse essentialia & præcipua ejus ingredientia, 1) spiritum salis ammoniaci urinosum, 2) oleum, vel oleosum aromaticum, & 3) spiritum vini, utraque illa sibi concorparata & unita habentem; facile patet, esse hunc spiritum compositum, & optimo jure hoc nomen sibi vendicare posse plures diversissimas quoad variationem compositiones, & processus, his ingredientibus gaudentes, ceteroquin in radice & viribus generalibus convenientes. Et hinc quoque nomen non unum, sed synonyma plura exorta sunt: sic audit spiritus salis ammoniaci aromaticus; vel denominari etiam cœpit partim a diversis ingredientibus, sal volatile oleosum maceris, caryophyllorum, cinamomi, cardamomi &c. partim a viribus, sal volatile cephalicum, cordiale, stomachale, uterinum, &c. Vario autem illud modo paratur. Primum enim fit per de-

Cap. I.

II.

 stilla-

Digitized by Google

ſtillationem ſimultaneam ſeu conjunctam; imprimis ſi confieri placeat ex ipſis aromatibus ſelectioribus. Ubi monet Cl. Wedelius, ſpiritum vini rectificatum ad hoc opus recipi debere, ne ex vulgaris & ſpiritus ſalis ammoniaci miſtione coagulatio vel concretio in offam albam ſequatur, vel ſal ammoniacum volatile in forma ſicca evehatur, & lateribus alembici & recipientis adhæreat. Dein alius modus eſt, isque facillimus, optimus atque extemporaneus, quo olea aromatum, unum vel plura, miſcentur & ſolvuntur cum ſpiritu ſalis ammoniaci dulci ſeu vinoſo. Quæ enchireſis inſimul patefacit fraudes fallacium Operatorum, qui oleum aniſi e. g. alieno oleo, ut amygdalarum dulcium, been, aliive admiſtum pro vero vendunt; peregrina enim hæc olea in hac miſtione ſtatim ad fundum deturbantur. Hic tertius modus adjungi poteſt, isque mixtus, quando ſcilicet loco ſpiritus vini ſimplicis recipimus vel compoſitum, vel cum eo paratas eſſentias aromaticas, vel elixiria, & mixturas alias, jungendo hinc eidem olea itidem aromatum, & ſpiritum ſalis ammoniaci urinoſum, etiam non-vinoſum, vel utrumque quoque.

Cap. III. Quod vires concernit ſalis volatilis oleoſi, inter calefacientia remedia non infimum illud obtinet locum; motum enim ſpirituum, humorum & fibrarum motricium egregie promovet. Hinc vires ejus ſunt cephalicæ, cordiales, ſtomachicæ, hyſtericæ, & omnibus affectibus frigidis medetur. Fermentationes ſiſtit, adeoque ipſis febribus vel per ſe vel cum aliis febrifugis commode opponitur; quemadmodum Autor in quartana ſal volatile oleoſum ex olei caryophyllorum aromaticorum & piperis ana gutt. IV. ſpiritus ſalis Ammoniaci dulcis gutt. XX. & camphoræ gr. iij. paratum, & ante paroxyſmum propinatum, utile deprehendit. Uſus ejus non ſolum internus, ſed & externus eſt, odoratu excepti, vel in os infuſi, vel bregmati, temporibus, pone aures, carpis manuum, plantis pedum illiniti. Sic Syncope hyſterica correptam, aliis fruſtra jam adhibitis, mediante Cornu Cervi, ſale volatili plurimo fœto, cum ſpiritu ſalis Ammoniaci & Eſſentia aſæ fœtidæ remixto, loco peſſi adhibito excitaſſe ſe reminiſcitur Wedelius. Inter Cautelas monet porro, propter nimiam volatilitatem probe illud

illud in vasis maxime vitreis, minus porosis servandum esse, ne abripiatur tam prompte ab æthere deprædante & suffurante quasi ac dissipante. Non tamen Autor est, ut sub ipso pastu dosis ejus assumatur, ne chylificationis opus præcipitetur, quod placide fieri debebat. Abstinendum etiam ab ejus usu monet, ubi spiritus coerceri amant, & refrænari, ut in hæmorrhagiis nimiis, sudoribus hecticis, &c. quod etiam in febribus continuis & hecticis ipsis tenendum, nisi oleositate valde accisa & retusa, saltem non aromatica. Coronidis loco opium examinat, quod eminens sal volatile & oleosum volatile continere negat; tribuit vero ipsi instar reliquorum amarorum sal fixum, conjunctum cum volatili; vim vero, quam exerit, sulphuri, eique viscido, indigesto, impuro, respectu nostri corporis, spirituum, humorumque vitalium deberi adstruit. Cap. IV.

G. C. S. AD VIRUM PLURIMUM REVERENdum Eruditissimumque, Dn. J. L. H. SS. Th. D. Epistola de Congressu Theologico-Academico, Fuldæ instituto.

Suinfurti, 1711, 4.

Plag. $2\frac{1}{2}$.

PErtinet omnino ad sæculi præsentis felicitatem, quod Historiæ omnis ævi studium singulari industria cœpit excoli. Nam quantum ea res attulerit hactenus commodi, dici sane non potest. Quippe dum illa dexter velut est oculus omnis eruditionis, intellexere tandem prudentes, id esse operæ dandum, ut ostenderetur rerum & in Republica civili, & in domo Dei, quam Ecclesiam appellamus, gestarum veritas, ejectis fallaciarum & fabularum ineptientium nugamentis. Neque parum in hanc rem contulit nostra Germania, quanquam & aliis extra eam regionibus Europæ sua laus debeatur ex merito. Sic tamen ut misereri queas eorum calamitati, qui Historiæ studium vel adhuc vili habent in pretio, vel onerant suspicione, vel hoc & isto nomine dissuadent. Tanto magis gratulandum esse arbitramur urbi *Fuldæ*, quæ veterem ornat Buchoniam, sedes cele-

berrima Reverendissimi ac Celsissimi Principis Abbatis, nunc quidem Dn. ADALBERTI, in qua, cum initiis hujus anni, instituti sunt Congressus Eruditorum aliquot Virorum, quos ipsi, ex consvetudine gentis Italæ Gallicæque, *Academiam Historico-Theologico-Ecclesiasticam* appellarunt. Nolumus dissimulare, rarioris hanc rem in Germania esse exempli, & tanto majoris quidem æstimandi, quod pro scopo habet, non tricas obscurarum opinionum, sed alia, præter investigationem quoque veritatis historicæ, & ejus culturam. Neque dubitamus fore, ut alii etiam patiantur se excitari ad æmulationem honestam, multum certe utilitatis olim allaturam, si quidem velint rem istam, ut difficilem quidem, ita pulcerrimam tamen *serio* aggredi & *sine præjudiciis*. Ut autem ratio constare posset hujus Academiæ seu Societatis Fuldensis eruditæ, eam perscripsit Nobilissimus doctissimusque Epistolæ hujus Autor, *Georgius Conradus Sieglerus*, PRINCIPIS-ABBATIS Secretarius Status & Archivi Custos, ad Plurimum Reverendum *Job. Ludovicum Helbigium*, Decanum & Parochum Ecclesiæ Kissingensis in Franconia. In hac igitur Epistola continetur Dissertatio Viri Maxime Reverendi, *Joachimi Hahnii*, SS. Theol. Doct. & Celsissimi ABBATIS Consiliarii intimi, Vicariique in spiritualibus, qua ipse, tanquam *Præses* & autor suasorque totius instituti, pro ingenti suo in bonas utilesque litteras studio, *Academiam* inauguravit, verba faciens admodum erudite, de variis in scientia proficiendi modis, quos inter sapientissime refert illos potissimum, qui in Congressibus eruditorum sponte semet offerunt, facto sic ad præsens propositum transitu. Altera, quæ subjungitur huic Dissertatio, exponit tum argumentum tractationum futurarum, tum finem, quem sibi hæc Societas Fuldensis statuit ante oculos. Quippe cum illa, ex addita *definitione*, debeat esse Virorum Ecclesiasticorum consessus ad tempus, in exquirendis per annales Ecclesiasticos rerum cum laude gestarum exemplis, in examinandis & contra adversarios muniendis religionis fundamentis, in statuendis veris ac sanis morum regulis, in perdiscendis, quæ nos Deo conjungit, secretioris Theologiæ præceptis, utiliter collocandum destinatus; hinc nomen

tra-

Digitized by Google

traxit *Academiæ Historico-Theologico-Ecclesiastica*; in qua omnium Sociorum velut Symbolum est, *docere ac discere.* Utque ordo esset certus istorum conventuum, has observari Leges commemorat Auctor; ut I Solemnia Patronorum hujus Societatis, qui ex more recepto electi fuerunt, SS. *Bonifacii*, *Philippi Nerii*, & *Caroli Borromæi*, carminibus & oratione celebrentur. II ut præscriptæ orationes seu precationes principium sint & finis singulorum conventuum. III ut quatuor Academici singulis septimanis differant; primus quidem ex *Historia Ecclesiastica*; secundus ex *Theologia dogmatica*; tertius ex *Theologia morali*; & quartus, Germanico idiomate, ex *mystica Theologia.* IV Historia Ecclesiastica ita tractetur, ut *primo*, totius alicujus seculi conspectus in succincto schemate objiciatur oculis, enarrando Pontifices, Viros Apostolicos, Concilia, monimenta scripta, Heresiarchas; *successu* autem *temporis*, quæ circa singula Critici observarunt, exponantur. V in dogmatibus explicandis Seculorum ordo observetur. VI Theologiæ moralis partes ac materiæ singulares, quantum fieri potest, ad sua principia causasque revocentur. Ac VII ex asceticis ea peculiariter seligantur, quæ verum Ecclesiasticum forment. Tandem vero, ut omnia hæc peragantur modeste, cum decore, ac mente non obliqua, prudens fit admonitio.

NOVA LITERARIA.

IN Ecclesia Anglicana Viri docti Guil. Whistoni, Mathematum in Academia Cantabrigiensi olim Professoris, Neo-Arianas controversias dudum non parum turbarum dedisse, notius est, quam ut id monere oporteat. In illis vero post editos Sermones, de quibus in Actis Suppl. T. IV. p. 369 dictum est, publiceq; ad eandem illorum explosam Patris & Filii & Spiritus S. tanquam unius Dei Doxologiam, quomodo versatus sit, paucis enarrabimus. Nempe ut viam muniret Constitutionum Apostolicarum in Canonem Sacrum receptioni, sub initia anni 1710 Ignatii Epistolas, quas hactenus pro interpolatis habuere Eruditi, genuinas esse contendit, edito exiguo Tractatu sub titulo: *Essay upon the Epistles of Ignatius.* Cui Tractatui subjuncto, quod vocant, Postscripto notam Hereseos abstergere conatus est, inu-

ſtam ipſi a D. Sacheverello publice in notiſſima illa Defenſione ſua coram ſummo Regni Senatu, defendens allegatam ibi odioſe Cenſuram Doxologiæ Spiritus S. totumque eruditum Orbem cum D. Sacheverello ad probandam vel unico teſtimonio Scripturæ vel primitivi III Seculorum Patris phraſin, qua Pater, Filius & Spiritus S. conjunctim unus Deus vel unus ille ſupremus Deus dicuntur, publice provocans. Cum nihil hæc provocatio totusve Tractatus in Anglia ferret reſponſi, ipſe menſe Junio natum ſibi infantem, ut doceret, quam venerabunda mente agnoſceret autoritatem Conſtitutionum Apoſtolicarum, nova Liturgia ex illarum verbis compoſita, *immerſum aqua* baptizat, & paulo poſt menſe Auguſto novæ Pſalmorum verſibus Anglicis expreſſorum Editioni, in Scholarum Cantabrigienſium uſum factæ, compoſitas a ſe novas Doxologiæ Patri per Filium in Spiritu S. præſtandæ formulas, rejectis alteris, quæ receptæ hactenus fuere, inſerere laborat. Quod cum per Collegarum ſtudia redderetur irritum, non deterritus ille publice Ideam totius Operis ſui, quod inſcribet: *Primitive Chriſtianity revived*, i. e. *Primitivus Chriſtianismus reſuſcitatus*, ſcheda impreſſa, ut ſolenne eſt, *Propoſals* vocant, cum Orbe erudito communicat, ac ubique diſpergit. Spondet vero in Opere iſto IV Voluminibus conſtituto I *Epiſtolas Ignatii*, Græce Angliceque, ex utraque cum breviori tum ampliori Editione, addito ampliori de iis Tractatu (*Eſſay*) quo breviores & epitomen a Marcello Heretico ex amplioribus factam eſſe monſtrabit. II *Conſtitutiones Apoſtolicas*, textu Græco cum MSS. Vindobonenſibus collato, additaque verſione Anglicâ, & appendicis loco alterius Libri Canonici N. T. hactenus ignorati, διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων, ex Arabico Codice Bodlejanæ Bibliothecæ verſione Anglica. III *Tractatum de Conſtitutionibus ipſis*, probaturum clariſſime, hos Libros (verba ipſius ſchedæ ſunt,) eſſe ipſam ſacratiſſimam partem (*the moſt ſacred Part*) Scripturarum Canonicarum N. T. addita corollarii vice verſione Anglica exemplaris Arabici MSC. Libri II Esdræ Apocryphi. IV *Hypotypoſin Fidei primitivæ* de Trinitate & Incarnatione (*Account of the primitive Faith*) conceptam ipſis verbis ſacrorum & antiquiſſimorum ſcri-

Digitized by Google

ſcriptorum. V *Præfationem Hiſtoricam* ad ſui excuſationem, Orbis Chriſtiani informationem ſpectantem. Hæc publice in Academia Cantabrigienſi ab initiis inde Octobris diſperſa, cum aliis, quæ partim antea Sermonibus Sacris, partim recentiſſime privatis colloquiis ſparſerat, eo rem perduxere, ut citatus coramque Senatu Academico aliquoties de objectis criminibus rogatus, cum revocare, quæ exprobrabantur, detrectaret, d. 30 Octobris Academia expelleretur. Ipſe proinde Londinum concedens, Hiſtoricam Præfationem, quam modo memoravimus, paulo poſt publicare, appendicemque, qua expulſionem ſuam ex Academia Cantabrigienſi enarrat, adjungere. Quo ſcripto ſæpius provocati Eruditi cum nihil tamen reſponderent, tandem Michael Maittaire ſcripto ſatis acerbo ſed & valde tumultuario contra ipſum prorupit, & Dedicatione facta ad Synodum Eccleſiæ Anglicanæ, *Convocationem* appellant, ſimul cum Parliamento congregatam, rem detulit. Quæ Synodus etiam, cum juſſa eſſet a Regina ſynopſin cauſarum gliſcentis in Anglia Atheismi & Socinianismi ſcripto Reginæ exhibere, Whiſtonianarum innovationum mentionem diſertis verbis fecit. Interea dum ambigitur in Synodo, qua potiſſimum ratione iſtud ſcandalum Eccleſiæ debeat compeſci, dumque Mich. Maittaire publice Libello ſupplici (*Addreſs*) apud inferius, quod vocant, Parliamenti Concilium eandem rem defert, Petrus Allix exiguo Tractatu ſub titulo: *Remarks on ſome places of Mr. Whiſton's Books*, Whiſtonum impugnat. Cui tamen Whiſtonus paulo poſt altero Libello: *A Reply to Dr. Allix's Remarks*, reſpondit, additis Appendicis loco Præfatione τῆς διδαχῆς τῶν Ἀποστόλων, Propoſitionibus antiquam Fidem de Trinitate & Incarnatione continentibus, & Epiſtola ad Archi-Epiſcopum Cantuarienſem a ſe conſcripta. Atque in eo quidem ſubſtitit controverſia, nec decretum, quantum ſciamus, adhuc quicquam eſt a Synodo, niſi forte, ut denominaretur, qui publico eoque elaborato ſcripto errores Whiſtoni confutaret. Rem vero iſtam a Reverend. Archi-Epiſcopo Eboracenſi Cl. D. Grabio demandatam, cumque jam ab eo inde tempore in recte conſtituenda & adverſus Whiſtonum probanda Conſtitutionum Apoſto-

li-

Digitized by Google

licarum & prolixiorum Ignatii Epistolarum νοθεία occupatum esse, compertum habemus: imo dum hæc scribimus, per recentissimas Literas docemur, cum jam specimen edidisse istorum laborum sub titulo: *An Essay upon two Arabick MSS.* h. e. *Tentamen de duobus MSS. Arabicis, & antiquo illo libro, qui dicitur Διδαχὴ τῶν Αποστόλων, qui creditur in illis exhiberi: in quo V. Cl. Guil. Whistoni Errores circa utrumque clarissime probantur, per Joh. Ern. Grabium.* Librum hunc, ad nos nondum delatum, eo applausu fuisse in Anglia acceptum ferunt, ut jam de secunda Editione Typographus cogitare dicatur.

INDEX AUTORUM,

quorum Libri aut Inventa hoc volumine recensentur.

I. *Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.*

Blu-

Digitized by Google

Vavasso-

Digitized by Google

II. Libri Juridici.

III. Libri Medici & Physici.

Digitized by Google

IV. Libri Mathematici.

Digitized by Google

V. Libri Historici, Geographici &c.

Digitized by Google

VI. Libri Miscellanei.

Brouk-

Rachelii

Digitized by Google

INDEX RERUM
NOTABILIORUM
in hoc Volumine obviarum.

Anti-

 Bapti-

Capillos

Digitized by Google

Digitized by Google

Eclipses

Feuda

Inſignia

Digitized by Google

Digitized by Google

Obadiæ

Digitized by Google

Physicæ

Pseu-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Spiritus

Digitized by Google

LECTORI.

V*ulgavimus Tomi V Suppl. Sectiones priores tres, speramusque, Tomo hoc post aliquot mensium spatium absoluto, mox deinde Indicem generalem Decennii III ac Tomi IV & V Suppl. prelo subjiciendum.*

* * *

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google